
3 1761 07867041 1

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/detoekomstigewij00stey

DE TOEKOMSTIGE WIJZE VAN BEHEER EN VERANTWOORDING

DER

GELDMIDDELEN VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

DE TOEKOMSTIGE WIJZE

VAN

BEHEER EN VERANTWOORDING

DER GELDMIDDELEN VAN

NEDERLANDSCH-INDIË,

INGEVOLGE

ARTIKEL 60 DER GRONDWET,

BESCHOUWD IN VERBAND TOT HETGEEN DAAROMTRENT THANS IS VERORDEND IN ONZE EN IN EENIGE VREEMDE KOLONIËN.

DOOR

D. C. STEIJN PARVÉ.

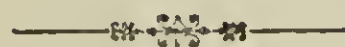
> Het licht der publiciteit, noodiger bijkans dan cijferkunst voor bestuur en bestuurders der koloniale financiën, zal nimmer dan uit een volledig onderzoek der begrootingen en rekeningen bij de landsvertegenwoordiging opgaan.
> De koloniale uitgaven en inkomsten zijn staatsuitgaven en staatsinkomsten, die eenheid van regeling en contrôle volstrekt vorderen. Eene begrooting, welke niet alle uitgaven en alle inkomsten omvat, mist haar doel. Volledigheid is haar eerste vereischte. Men kan eene begrooting even goed weg laten als haar slechts voor de helft der uitgaven en inkomsten opmaken. Reeds uit dezen hoofde zullen die van de koloniën op de wet moeten rusten.
>
> **Mr. J. R. Thorbecke.**

ZALT-BOMMEL,
JOH. NOMAN en ZOON.
1852.

HJ
1343
S74

VOORREDE.

In afwachting der door de regering toegezegde wet tot uitvoering van artikel 60 der grondwet, heb ik gedacht èn der vertegenwoordiging èn anderen, die in ons koloniaal beheer belang stellen, geene ondienst te bewijzen door de uitgave van deze bijdrage. Zij bevat onder anderen eenige der voornaamste verordeningen betreffende het beheer en de verantwoording der koloniale geldmiddelen in Nederlandsch Indië, Britsch-Indië en eenige Fransche koloniën, en wel die verordeningen, wier raadpleging van groot nut kan zijn bij de overweging der toekomstige wet, die aan bedoeld art. 60 wezenlijkheid en kracht zal geven.

De vertolking van eenige der vreemde oorkonden heb ik, ter bespoediging van mijn' arbeid, overgelaten aan eene bekwame hand, die gewis niet beneden de taak zal zijn gebleven.

Als eene gepaste inleiding en toelichting tot den bundel van bijlagen, heb ik denzelven laten voorafgaan van eenige vlugtige eigene beschouwingen en van eene concept-wet ter regeling van het beheer en de verantwoording der koloniale geldmiddelen, zoo als dat beheer, naar mijn bescheiden oordeel, in het welbegrepen belang van moederstaat en volkplanting zou moeten worden ingerigt.

Indien ik de vrijmoedigheid heb gevonden om deze beschouwingen voor te dragen, dan is dat vooral omdat ik de overtuiging heb erlangd, dat zij, althans wat het hoofdbeginsel aangaat, in overeenstemming zijn met de denkbeelden, die reeds vroeger verkondigd waren door den kundigen staatsman, aan wien Nederland reeds zoovele milde en wijze hervormingen in het staatsleven verschuldigd is. Ik bedoel den heer Mr. J. R. THORBECKE, *die in zijne bijdrage tot de laatste grondwetsherziening ook over het door mij hier behandelde onderwerp eenige denkbeelden heeft geopenbaard. Bepaaldelijk is door hem ook de regel voorgestaan, dat alle koloniale inkomsten en uitgaven de sanctie der wet, dat is der vertegenwoordiging behoeven.*

Na de uitgave van mijn laatste werk zijnde eene toelichting over het vroeger uitgegeven »koloniaal monopoliestelsel," ontving ik bij brief van den heer THORBECKE *als minister van binnenlandsche zaken, dd. 2 September* 1851, n°. 197, *eene vleijende*

aanmoediging. Zij heeft mij gesterkt in mijn voornemen, om voort te gaan op den ingeslagen weg en steeds, naar mijn gering vermogen, bij te dragen tot de verspreiding van de kennis der koloniale aangelegenheden.

Indien ik mij thans in staat gesteld zie, om aan mijne lezers eenig denkbeeld te geven van de wijze, waarop de openbare financiën in Britsch-Indië en in de Fransche kolonie worden beheerd, dan ben ik zulks in de eerste plaats verschuldigd aan de minzaamheid, de voorkomendheid en de gastvrijheid waarmede ik, gedurende mijn bezoek van eenige vreemde koloniën door de hoofden des bestuurs werd bejegend, en geholpen in mijne nasporingen betreffende het beheer dier koloniën. Ik zou dus gelooven aan mijne verpligtingen te kort te doen, in dien ik hun hiervoor niet openlijk de hulde toebragt mijner erkentelijkheid. Het vorstelijke onthaal door mij verscheidene dagen in Bengalen genoten aan het paleis van den gouverneur van dat onmetelijk landschap, heeft daarom vooral bij mij zulke aangename en blijvende herinneringen nagelaten, omdat het door mij kon worden benut tot het verzamelen van vele merkwaardige oorkonden en inlichtingen betreffende de administratie van Britsch-Indië. Daardoor heb ik in mijn eerste werk over het koloniaal monopoliestelsel *een overzigt kunnen geven van de financiële inrigtingen en de geldelijke uitkomsten van het beheer van Britsch-*

Indië van af het jaar 1602 tot 1846. — Dit overzigt was geheel geput uit officiële bronnen.

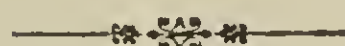
Doch boven al acht ik mij verpligt, hier openlijk mijne verpligtingen te erkennen wegens de hulpvaardigheid en heuschheid, die ik van eenige Fransche autoriteiten te Parijs en van de Fransche legatie te 's Gravenhage heb ondervonden in mijne onderzoekingen omtrent de inrigting van het financiëel beheer der Fransche koloniën.

Die voorkomendheid en hulpvaardigheid zijn trouwens de gewone kenmerken van het Fransche gezantschap alhier, vooral sedert het op zulk eene waardige wijze wordt voorgezeten door den tegenwoordigen gevolmagtigden minister den heer baron D'ANDRÉ.

Het nut, dat ik van de ontvangene inlichtingen heb getrokken, blijkt voldoende uit de omstandigheid, dat in de door mij ontworpen wet op het beheer en de verantwoording der koloniale financiën veel van het Fransche stelsel van koloniale rekenpligtigheid is opgenomen, voor zoo veel zulks mogelijk was en kon worden overeengebragt met plaatselijke omstandigheden en vooral met onze verderfelijke, maar niet te min nog bestaande koloniale monopoliën.

INHOUD.

Onder de verschillende voorschriften der Grondwet van 1848 nopens het beheer der koloniën is ook die van art. 60, waarbij wordt bepaald, dat de wijze van het beheer en de verantwoording der koloniale geldmiddelen zal worden geregeld bij de wet.

Reeds door een vroeger Minister van koloniën was zulk eene wet aan de vertegenwoordiging toegezegd, eene toezegging, die later door het hoofd van het departement van koloniën meermalen is herhaald.

In de verwachting, dat aan deze belofte reeds in de vorige zitting van de kamers der Staten-Generaal zou zijn voldaan, werd door mij in een vroeger werk het voornemen te kennen gegeven, om later eenige beschouwingen openbaar te maken omtrent het toekomstig beheer onzer koloniale geldmiddelen. Het sprak van zelf, dat ik mij had voorgesteld, om deze beschouwingen ter toetse te brengen aan de ministeriële inzigten en voordragten, ten einde deze zoodanig zouden kunnen worden beoordeeld of gewijzigd, als in verband tot de eischen des tijds en de veelvuldige belangen, die hier op het spel staan, zou blijken wenschelijk te zijn.

Nog zijn echter de ministeriële ontwerpen niet aan de vertegenwoordiging voorgelegd. In het onlangs bekend geworden verslag der commissie van

rapporteurs voor het XIde hoofdstuk (koloniën) der staatsbegrooting voor 1852 komt daaromtrent onder anderen het navolgende voor:

„§ 7. De bepalingen der Grondwet, zoo als zij in 1848 werden vastgesteld, hebben, naast veel dat zij met stilzwijgen voorbijging en waaromtrent zij aan latere ontwikkeling overliet of het bij de wet zoude worden geregeld, met name aan het gebied der wet onderworpen de regeling van het beheer en de wijze van verantwoording der koloniale geldmiddelen. Ook zonder dat gebod zou regeling van dat beheer dringend zijn gevorderd. Dat beheer mag geene zoo volstrekte afwijking maken van de overige instellingen van dezen tijd, maar behoort meer in de lijn van de tegenwoordige rigting van regering te worden gebragt. De commissie van rapporteurs acht derhalve het ontbreken der wet, door art. 60 der Grondwet gevorderd, eene leemte, welker aanvulling door het belang van het land dringend wordt geëischt. De meerderheid van de leden der commissie meende die beschouwing onverholen onder de aandacht der regering te moeten brengen. Zij verzweeg in hare schriftelijke nota dan ook de overtuiging der commissie niet, dat het achterblijven dier wettelijke regeling aan meer dan ééne groote moeijelijkheid blootstelt, welke het wenschelijk is, dat moge worden vermeden. Zij wilde niet betwijfelen, of de regering was op dit punt eenstemmig met de commissie, in wier gevoelen zij wist, dat zoo velen deelden, die met hooge belangstelling eene onverbroken regeling wenschen van ons geheel finantiëel huishouden. Zij wenschte daarom ook van de regering de verzekering te mogen vernemen, dat de arbeid aan die wet reeds zoo verre was gevorderd, dat hare indiening binnen zeer korten tijd met zekerheid kon worden te gemoet gezien.

„Omtrent dit gewigtig punt behelst de nota des Ministers het volgende:”

„ „De wet tot regeling der wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen, bevolen bij art. 60 der Grondwet, is niet in behandeling genomen kunnen worden, alvorens de reglementen op het beleid der regering in de overzeesche bezittingen gereed, en de daarin opgenomen beginselen van finantiëel beheer onder anderen, bepaald waren.

„ „Die reglementen alsnu ontworpen zijnde, zoo is men aan de wet tot regeling der wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen begonnen, en vermits dezelve in naauw verband staat tot de regeringsreglementen, zal met de voltooijing al die spoed worden gemaakt, welke met eene zorgvuldige behandeling overeen te brengen is." "

„ § 8. Naar veler oordeel behoort op de staatsbegrooting, zal zij volledig zijn, voor te komen wat in Nederland schijnt te zullen moeten worden uitgegeven. Thans is dit niet het geval. Daardoor blijven meer of min 50 millioen aan uitgaven, hier te lande gedaan, aan de begrooting door de wetgeving onttrokken. De staatsbegrooting geeft alzoo geenszins een waar overzigt van de staatsuitgaven; en men heeft gezocht naar de wetsbepalingen, die zoodanige handeling voortdurend zouden veroorloven.

„De commissie van rapporteurs heeft naar aanleiding van deze kort aangestipte punten, van de regering gewenscht te mogen weten, op welke wettelijke gronden het steunt, dat die hier te lande gedane staatsuitgaven niet op de begrooting voorkomen, en welke bezwaren zoo onoverkomelijk zijn, dat hetzij alle, hetzij eenige dier uitgaven nog niet op de begrooting gebragt zouden kunnen worden. De commissie voegde er bij, hier bijzonder het oog te hebben op de posten van uitgaaf welke op de ramingen van ontvangsten en uitgaven der Indische administratie in Nederland voorkomen, en hoedanige ook gevonden worden bijv. op de algemeene rekening betref-

fende de Oost-Indische remisses in geld enz. over 1849, welke is overgelegd bij het ontwerp van wet tot regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot over dat jaar. De commissie wenschte die vraag evenwel niet enkel tot de uitgaven te bepalen, maar ook tot dergelijke als daar bedoelde ontvangsten uit te strekken.

„In de nota des Ministers is hierop geantwoord:"

„„Het feit dat de ontvangsten en uitgaven van zuiver kolonialen aard niet voorkomen op de Nederlandsche staatsbegrooting is niet gegrond op speciale wetsbepalingen. De door de commissie bedoelde posten van ontvang en uitgaaf kunnen overigens niet als eene gewone staatsuitgaaf worden beschouwd noch behandeld. Dezelve op de staatsbegrooting te brengen, en dus bij de wet te doen vaststellen, zou tot gestadige verwikkeling leiden, want 1°. zou bij aanvoer en tegeldemaking van grootere hoeveelheden van een of ander product, aanvulling van het hoofdstuk noodig zijn; 2°. is de uitgaaf te dier zake eene operatie, zamenhangende met den verkoop der produkten, en wel zoo, dat de agent met dien verkoop belast, geenszins het *bruto* provenu ter beschikking stelt, maar slechts het *netto* rendement; de voldoening der vracht en verdere kosten, op de realisatie der produkten vallende, is geheel eene handels-operatie, en kan niet als een gewone post van uitgaaf worden behandeld, noch aan de gewone contrôle worden onderworpen. Het brengen daarvan op de staatsbegrooting zou dus onder die omstandigheden eene fictie, eene ijdele formaliteit zijn, waarvan het nut geenszins wordt ingezien. Hetzelfde geldt ook de ontvangsten, want de regering wordt niet in het bezit van de bruto opbrengst der produkten gesteld. Zoolang de tegenwoordig omtrent dit onderwerp gevolgde regel niet door anderen is vervangen, vermeent de ondergeteekende dat dezelve moet worden nageleefd.""

„De commissie van rapporteurs achtte dit antwoord niet geheel bevredigend, en heeft zich dus verpligt ge-

voeld op dit gewigtig punt bij het mondeling onderhoud met den heere Minister van Koloniën terug te komen. Het deswege plaats gehad hebbend mondeling overleg liep echter uit den aard der zaak ineen met dat over het onderwerp, hetwelk in de volgende paragraaph wordt aangeroerd, en de commissie meent dan ook, wat de uitkomsten van dat overleg betreft, tot die paragraaph te mogen verwijzen.

„§ 9. De eenige overzeesche bezittingen van het Rijk, welker inkomsten een batig slot aanbieden, zijn de Oost-Indische; de anderen hebben jaarlijks tekorten, welke van elders moeten worden aangevuld. Naar het oordeel van de meerderheid der commissie van rapporteurs behooren die subsidiën op de begrooting van het Departement van koloniën voor te komen. Zij meende dus in hare schriftelijke nota bij de regering er op te moeten aandringen dat dit alsnog geschiedde en dien ten gevolge de tegenwoordige wet betreffende hoofdstuk XI met die posten wierd aangevuld. De bestaande verhouding, voegde zij er bij, tusschen 's Rijks uitgaven en middelen zou daardoor niet worden verbroken. Immers het batig saldo der Oost-Indische geldmiddelen, ten welker laste het onderhouden der andere koloniën en bezittingen dus niet meer gebragt zou worden, zou daardoor vermeerderen, juist in die mate als de uitgaven voor subsidiën het hoofdstuk XI verhoogen. Maar de wetgevende magt zou dan ook niet meer uitgesloten zijn, wanneer de vraag te beslissen valt, hoeveel aan eene bezitting zal worden te koste gelegd, die uit eigen middelen hare uitgaven niet kan bestrijden.

„Omtrent dit punt werd in de schriftelijke nota des Ministers het volgende geantwoord:"

„„De begrootingen, waaruit moet blijken tot welk bedrag over 1852 subsidiën voor de West-Indische bezittingen en de Kust van Guinea worden aangevraagd, zijn nog niet allen ontvangen, en het bedrag der subsidiën

van dat jaar kan dus nog niet worden opgegeven. Wat overigens betreft hetgeen in den vervolge zal worden in acht genomen met opzigt tot het bepalen der som, welke aan eene bezitting, die uit eigen middelen hare uitgaven niet kan bestrijden, zal worden ten koste gelegd, dit onderwerp zal bij de wet tot regeling der wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen worden behandeld.""

„In weerwil van dit antwoord heeft de meerderheid der commissie van rapporteurs gemeend te dezen aanzien in haar gevoelen te moeten volharden en bij het mondeling overleg aan den Minister te kennen gegeven, dat zij zich welligt gedrongen zou zien door het voorstellen van amendementen op hoofdstuk XI hare meening nader te doen gelden. Door onderscheiden argumenten heeft de meerderheid der commissie deze hare zienswijze trachten te regtvaaardigen.

„De heer Minister heeft zich in 't algemeen tegen alle aanvulling van het XIde hoofdstuk onder de tegenwoordige omstandigheden verklaard. Hij heeft aangevoerd, dat ofschoon art. 119 der Grondwet het brengen van *alle* rijks-uitgaven op de staatsbegrooting verpligtend maakte, dan toch volgens art. 118 dat voorschrift alleen op het rijk in Europa toepasselijk was. Hij heeft voorts herhaald, dat door thans eenige wijziging in het XIde hoofdstuk te maken, zou worden vooruitgeloopen op de wet regelende de wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen en eene zaak, die nog niet tot rijpheid was gekomen, uit haar verband zou worden gerukt.

„Op de daaromtrent van de zijde der commissie gedane vragen heeft hij verklaard, zich met den meesten ernst met het opstellen van de genoemde wet bezig te houden. Zelfs kon hij de verzekering geven, dat het ontwerp daarvan, voor zooveel hem als Minister betrof, vóór het einde dezes jaars geheel gereed zou zijn. Op daartoe gegevene aanleiding voegde hij er uitdrukkelijk bij, dat

hij nog wel omtrent de bijzonderheden van het genoemde wets-ontwerp geene mededeelingen kon doen, maar toch de stellige verzekering kon geven, dat zijne bedoeling medebragt, dat voortaan geenerlei koloniale uitgave aan de kennisneming en goedkeuring der wetgevende magt zou worden onttrokken. Alleen de vorm, waarin die toestemming zou moeten worden gegeven, was nog niet bij hem uitgemaakt, maar dit kon hij reeds zeggen, dat hij het geldelijk koloniaal beheer als eene afgescheidene zaak, als een groot geheel wilde behandeld hebben, en juist daarom zou moeten afkeuren, dat dit geheel thans verbrokkeld wierd.

„Al verder merkte hij aan, dat het brengen op de staatsbegrooting van de onkosten der remise-rekening, die niet anders dan als eene koopmans-rekening kon worden beschouwd, onuitvoerlijk was, daar men zoodanige koopmans-rekening dan toch wel niet aan de hier te lande geldige regelen van comptabiliteit kon onderwerpen.

„Wat nu meer bepaald het brengen der subsidiën voor de West-Indische bezittingen op de staatsbegrooting betrof, gaf hij te kennen, dat daardoor niet alleen te kort zou worden gedaan aan zijn stelsel om de koloniale uitgaven en ontvangsten als een groot geheel te beschouwen, maar ook de bedoelde subsidien eenigermate van aard zouden veranderen en voortaan door het rijk zouden worden geguarandeerd.

„Van de zijde der commissie voerde men hiertegen aan, dat van guarantie hier geene sprake kon zijn, daar het toch rijks-bezittingen gold en de eigenaar wel niet aan zijne eigene bezittingen eene jaarlijksche toelage verwaarborgt. Men maakte voorts den Minister opmerkzaam op de onderscheiding, door de Grondwet zelve tusschen *koloniën* en *overzeesche bezittingen* gemaakt en leidde daaruit af, dat de Oost-Indiën niet wel met het onderhoud der West-Indische bezittingen konden worden

bezwaard, maar dat de wetgeving steeds moest kunnen beoordeelen in hoeverre het belang van den staat het verleenen van onderstand aan eenige overzeesche bezitting medebragt. Men voegde er bij, dat de subsidiën aan de West-Indiën ook daarom eene geheel afgescheidene zaak uitmaakten, omdat deze uit 's rijks kas zouden moeten worden verleend, ook dan wanneer de Oost-Indiën in het geheel geene baten meer opleverden.

„De heer Minister beriep zich in zijn antwoord op nieuw daarop, dat de zaak van het geldelijk beheer der koloniën door het aangeduide amendement, hetwelk hij niet kon beamen, uit haar verband zou worden gerukt; dat het beter ware te wachten, tot dat de wet, bij art. 60 der Grondwet vereischt, zou zijn vastgesteld; en dat de uitvoering van het denkbeeld van de meerderheid der commissie ook daarom aan groot bezwaar onderhevig zou zijn, omdat bijv. het subsidie van ƒ150,000 aan Suriname gekweten werd in den vorm van daarheen verzondene oorlogsbehoeften en hier betaalde pensioenen, welke aan de regelen der koloniale comptabiliteit onderworpen waren.

„Toen men aan den Minister deed opmerken, dat zijn denkbeeld om de wet wegens het koloniaal geldelijk beheer binnen weinige maanden aan de goedkeuring der Staten-Generaal te onderwerpen, op velerlei eventualiteiten schipbreuk kon lijden, zoo als daarop dat de comptabiliteitswetten, thans bij de Kamer aanhangig, onafgedaan bleven, antwoordde hij, dat zijn wets-ontwerp van eenen eenvoudigen aard was en niet met een bepaald stelsel van comptabiliteit zamenhing.

„De vervolgens door leden der commissie van rapporteurs gedane vraag, of dan ten minste niet enkele posten, die sedert eene reeks van jaren een struikelblok voor de kamer hadden uitgemaakt, zoo als die voor de kosten van het koloniaal werfdepôt te Harderwijk, van de remiserekening naar de staatsbegrooting konden worden over-

gebragt, werd door den Minister beantwoord met het dringend verlangen, om voor dit jaar de zaak in haar geheel te laten, niet om den arbeid, waarmeê hij zich bezig hield, vooruit te loopen en niets te doen, hetgeen misschien in het volgend jaar reeds zou kunnen blijken in het nieuw stelsel niet te passen.

„De meerderheid der commissie van rapporteurs heeft de bezwaren, door den Minister van koloniën, zoo in zijne schriftelijke nota als bij het mondeling onderhoud ingebragt tegen het uittrekken op deze staatsbegrooting van de subsidiën voor de West-Indische koloniën, niet van zoodanig gewigt geacht, om haar af te brengen van het gevoelen, dat deze subsidiën thans reeds daarop behooren voor te komen. Aan den anderen kant heeft de meerderheid der commissie zich, door het gemis van alle inlichting deswege, niet in staat gevoeld, om de sommen over 1852 voor deze subsidiën benoodigd, te begrooten. Zij heeft zich dus, daar zij op het hier in aanmerking komende beginsel grooten prijs stelt, er toe moeten bepalen, om de drie subsidiën voor memorie uit te trekken, het aan den Minister overlatende, om bij de goedkeuring van het amendement door de kamer òf de cijfers achter de artikelen uit te trekken, òf wel de som voor onvoorziene uitgaven van dit hoofdstuk later bij eene afzonderlijke wet zoodanig aan te vullen, dat de subsidiën voor 1852 uit dien post zouden kunnen worden bestreden. Overigens gedraagt men zich aan de bij dit verslag gevoegde nota van voorgestelde wijzigingen."

De gewigtige punten ter zijde gesteld, waarvan hier de rede is, en wier beslissing, blijkens de laatste discussiën in de tweede kamer over het XIde hoofdstuk der begrooting, grootendeels is uitgesteld tot de behandeling der aanstaande koloniale rekenwet, zoo blijkt intusschen, dat voor als nog de inzending

van de wet omtrent de koloniale comptabiliteit en financiën zich nog zal laten wachten.

Gaarne echter, althans gedeeltelijk, aan mijne toezegging wenschende gestand te doen, heb ik gemeend, dat ik reeds dadelijk iets zou kunnen verrigten tot vermeerdering der kennis van dit gewigtig onderwerp. Dit kon, dacht mij, geschieden door de mededeeling van eenige belangrijke stukken, die over dat onderwerp handelen. En dit niet slechts wat betrekking heeft tot onze koloniën, maar ook tot die van andere landen, zoo als Engeland en Frankrijk.

Vroeger in de gelegenheid zijnde geweest om Britsch-Indië, Ceylon, Hongkong, en ook eenige Fransche koloniën te bezoeken, heb ik destijds dat bezoek trachten te benutten door mij, zoo veel zulks mogelijk was, bekend te maken met de bijzonderheden van het politiek en geldelijk beheer van die bezittingen. Dank zij de hulp, de geest van openbaarheid en de gastvrijheid, die ik bij de hoofden van die koloniën onmoette en ondervond, zag ik mij spoedig in de gelegenheid, om eene rijke verzameling te maken van belangrijke bijdragen en oorkonden. Eenige van die bijdragen en oorkonden, thans aan het publiek mede te deelen is, dunkt mij, geen onvruchtbaar werk. Het is, geloof ik, hoogst nuttig, om, alvorens men het financiëel beheer der koloniën op duurzame grondslagen vestige, te weten, hoe het thans is, hoe het was en wat in andere koloniën omtrent hetzelfde onderwerp bestaat of bestaan heeft. Het is deze overtuiging, welke mij heeft genoopt tot de uitgaven van den bijgaanden bundel. Men vindt daaronder ook de

thans in onze koloniën bestaande bepalingen omtrent het beheer der koloniale gelden, de rekenpligtigheid der ambtenaren en de algemeene boekhouding.

Niemand hier te lande is bekend met de bijzonderheden van het financiëel beheer onzer koloniën. Want niemand was tot nog toe in staat zich daarvan eene studie te vormen. Indien welligt in de laatste jaren het politiek beheer, en het stelsel van landbouw en kultuur in Oost-Indië (en die kolonie heb ik bepaald op het oog) eenigzins meer bekend zijn geworden, dan is dit niet het geval met de financiëele en comptabele inrigtingen der volkplanting. Hiervan weet de natie niets meer dan eenige jaren vroeger, en toen was dit zeer weinig. Vele werken en vlugschriften over koloniale onderwerpen zien thans het licht. Doch meestal hebben zij betrekking tot het stelsel van kultuur en handel. De inrigting van het financiëel toestel wordt slechts zelden en ter loops aangeroerd. In deze leemte te gemoet te komen, was daarom de aanleiding van deze uitgave. Zij, die zich een denkbeeld van koloniaal geldelijk beheer wenschen te vormen, zullen dan ook den tijd niet betreuren, dien zij aan de lezing van de bijgaande stukken hebben gewijd. Verpligt om uit zoo vele vreemde koloniale instellingen eene keuze te doen van die, welke meer met onze inrigtingen overeenkomen, heb ik mij, wat de Engelsche betreft, bepaald tot de mededeeling van die van Britsch-Indië. Even als ons koloniaal beheer is ook het bestuur van Britsch-Indië verpligt jaarlijks een gedeelte van de inkomsten te remitteren naar het Moederland

en zulks voor uitkeeringen van onderscheiden aard. Deze uitkeeringen bedragen jaarlijks ongeveer $3\frac{1}{2}$ millioen ponden sterling. Dit is echter geenszins het geval ten opzigte van de andere Engelsche koloniën, die werkelijk aan het rijk behooren, dat is de kroonkoloniën. Blijkens de parlements-acte van 1777 die hierachter te vinden is, is bepaald, dat in Engelsche volkplantingen geene belastingen of inkomsten zullen mogen worden geheven dan ten behoeve van die volkplantingen zelven. Deze omstandigheid, die eene vergelijking van het koloniaal beheer der Engelschen met die van Nederland onmogelijk maakt, doet ook natuurlijk alle overeenkomst in het geldelijk beheer der Britsche en Nederlandsche koloniën vervallen en ondenkbaar zijn. Dit is nog te meer het geval, omdat bij het bestuur der Britsche koloniën de autonomie dier gewesten op den voorgrond staat, terwijl integendeel onze koloniën geheel van uit het moederland worden geregeerd, en zij geheel worden beschouwd als *die tüchtige Kuh*, waarvan SCHILLER gewaagt, als namelijk verpligt wordende, om haar edelste sap en hare voedzaamste melk aan anderen te moeten ten beste geven.

Britsch Indië, dat een particulier eigendom der actiehouders is, geeft echter aan die actiehouders eene bepaalde subsidie, want alle overige baten blijven ook het eigendom der kolonie. Daardoor behouden echter zijne financiële inrigtingen ook eene meerdere overeenkomst met die van Nederlandsch Indië. Deze overeenkomst was nog grooter, toen ook het bestuur van Britsch Indië de vruchten des lands opkocht en in Engeland opveilde. Deze

bevoegdheid tot handel en monopolie werd haar echter bij het thans nog werkende charter van 1834 ontzegd en wel bij de navolgende bepalingen:

„Art. III. Dat, van en na 22 April 1834, het uitsluitend regt van handel op de landen van den Keizer van China, en van handel in thee, welke aan de compagnie, bij de parlements-akte van het 53e jaar der regering van GEORGE IV (dat is, bij het voorgaand charter) verleend is, zal ophouden.

„Art. IV. Dat de compagnie met allen mogelijken spoed, na genoemden 22en April 1834, hare handelszaken zal sluiten, en een verkoop houden van alle handelswaren, voorraden en effecten in het moederland en elders, welke bij hare boeken als commerciële bezittingen worden onderscheiden, zoowel als van alle hare magazijnen, landerijen, bezittingen, erfelijkheden en goederen van welken aard ook, die niet behoeven te worden aangehouden voor het bestuur van gezegde rijken (van Indië), en alle schulden zal innen welke haar toekomen in het commerciëel departement harer zaken, en hare handels-inrigtingen zal intrekken, daar dezelve onnoodig zullen worden, en dat zij zal afzien en zich onthouden van alle transactiën, welke niet in verband staan tot de staking van hare tegenwoordige handelszaken, tot de te gelde making der goederen, die zij, zoo als hiervoren is bepaald, moet verkoopen, of welke niet worden gesloten als eene zaak van bestuur."

Toen het Britsch Indische bestuur nog handel dreef en monopoliën uitoefende, had het parlement reeds leeren inzien, dat in het beheer der koloniale financiën eene afscheiding der gewone politieke of souvereine rekeningen en begrootingen van die van den handel volstrekt noodig was. Immers had de vermenging dier rekeningen slechts

geleid tot eene schromelijke verwarring en tot ontzettende geldelijke teleurstellingen. Daarom werd dan ook reeds in het charter van 1813 deze afscheiding der commerciële en politieke of territoriale boeken bevolen. Zij werd in dat charter aldus tot stand gebragt:

„1°. En wordt verder bepaald, dat na de inwerkingbrenging van dit Charter het hof der bewindhebbers van gezegde Compagnie verpligt zal zijn, te gelasten en te bevelen, dat de boeken en rekeningen van de Compagnie en hare verschillende Gouvernementen en bezittingen in Indië, bij hare factory in China, op het eiland St. Helena, en op alle andere plaatsen, zoowel buiten 's lands als in Engeland, in dier voege worden gehouden en ingerigt, dat dezelve inhouden en vertoonen de ontvangsten, uitgaven, schulden en lasten, behoorende en in verband staande tot de territoriale, politieke en commerciële afdeelingen van hare zaken respectivelijk, en dat deze boeken in dier voege worden opgemaakt, dat zij de rekeningen van de territoriale of politieke departementen zullen bevatten en aantoonen, afgescheiden en afgezonderd van die, welke behooren of in verband staan tot de commerciële afdeeling van hare zaken; wordende gemeld hof van bewindhebbers mits deze uitgenoodigd, om nader, na de invoering van deze parlementsacte, een plan te ontwerpen voor de inrigting der rekeningen van de compagnie, op bovenaangegevene wijze, en hetzelve aan den Gouvernements-raad van toeverzigt (Board of commissioners for the affairs of India) ter goedkeuring aan te bieden, terwijl die raad bevoegd zal zijn om daarin van tot tijd zulke veranderingen en wijzigingen te brengen, en zulke bijvoegingen te maken als hij doelmatig acht; moetende het hof van bewindhebbers zorgen en bevelen, dat dit plan, aldus goedgekeurd, gewijzigd, veranderd of vermeerderd, worde ten uitvoer gelegd.

„2°. Wordt bepaald, dat de onderscheidene rekeningen, welke bij dezelfde parlements-acte worden vereischt, ten einde aan de beide huizen van het Parlement te worden overgelegd, voortaan zullen worden opgemaakt en ingerigt in overeenstemming met de hiervoren aangegevene beginselen van afscheiding van het territoriaal en politiek departement van de commerciële afdeeling der zaken van gezegde Compagnie.

„3°. Wordt verder bepaald, dat alle betalingen, regten en belastingen op den invoer en op den uitvoer, welke in Oost-Indië of andere plaatsen onder het bestuur der Compagnie worden geheven van goederen, waren of handelsartikelen behoorende aan de Compagnie, bij hare boeken zullen worden ingenomen op het debet der commerciële afdeeling, en dat alle zoodanige betalingen, regten en belastingen, die aldus zullen worden geheven, van de goederen, waren en handelsartikelen, behoorende aan de Compagnie. of die door haar in Indië of andere hiervoren bedoelde bezittingen zullen worden geheven van goederen, waren en handels-artikelen van particuliere kooplieden, handelaren of andere personen, bij de boeken der Compagnie zullen worden ingenomen op het credit der meergemelde territoriale inkomsten der Compagnie, zullende alle zoodanige betalingen, regten en belastingen, waarvoor de territoriale inkomsten aldus worden te goed geschreven worden beschouwd een deel uit te maken van die territoriale baten, en onderworpen zijn aan de contrôle van gezegden raad van toeverzigt, op gelijke wijze en met dezelfde bedoeling en strekking als elk deel van die territoriale inkomsten."

Onmiddellijk na dat deze bepalingen door het parlement waren uitgevaardigd, werden zij door het Hof der bewindhebbers (Court of Directors) in praktijk gebragt. Hetgeen daartoe werd verrigt is zoo gewigtig en ook op ons financiëel beheer van

toepassing, dat ik de daartoe betrekkelijke voorschriften hier achter in hun geheel heb opgenomen. Zij zijn vooral merkwaardig voor ons koloniaal beheer, dat thans nog zulk eene vermenging der attributen van souverein en koopman daarstelt. Het is welligt mijnen lezers niet onbekend, dat deze door mij reeds meermalen aangevoerde en gewraakte vermenging van attributen van sommige ambtenaren eene hevige wederlegging heeft ontmoet. Deze toch beweren, dat het Indische of koloniale bestuur geen handel drijft en dus ook niet aan de wisselvalligheden van den handel is blootgesteld. Thans geloof ik is de juistheid van mijn beweren boven allen mogelijken twijfel. Ik heb tot verdediging van mijne definitie hier slechts te verwijzen op hetgeen daarvan door den Minister van koloniën zelven is gezegd, blijkens het reeds meergenoemd verslag der commissie van rapporteurs over het XIde hoofdstuk der staatsbegrooting van 1852. Uit hetgeen de Minister zelf heeft gezegd, blijkt, dat deze hooge staatsdienaar verklaard heeft: *dat de voldoening der vracht en verdere kosten op de realisatie der producten vallende, geheel eene handelsoperatie is en niet als eene gewone post van uitgave kan worden behandeld noch aan de gewone contrôle onderworpen worden.*

Bedrieg ik mij niet, dan zou deze ministeriële verklaring alleen genoegzaam zijn, om mijne stelling te regtvaardigen, dat de rekeningen en begrootingen van het souverein beheer en die van de commerciële operatiën volstrekt dienen te worden afgescheiden.

Thans is het bestuur van Britsch-Indië, zoo als reeds gezegd is, uitsluitend souverein. Ik heb

hier achter de instructie gegeven van den directeur der financiën in Bengalen (Accountant General's duties). Opmerkelijk is vooral de eenvoudigheid dier voorschriften, en ben ik zeker niet de eenige reiziger, die, na Britsch-Indië te hebben bezocht, zich verpligt gevoelde regt te doen wedervaren aan de regelmatigheid, orde en voortvarendheid, waardoor zich het financiëel beheer dier kolonie onderscheidt. De snelheid, waarmede de koloniale rekeningen en boeken worden opgemaakt en afgesloten, wordt bewezen door de omstandigheid, dat reeds in het einde van elk volgend jaar aan de huizen van het parlement geregeld de uitkomst wordt aangeboden van de administratie van het vorige jaar. En deze omstandigheid is te opmerkelijker, omdat het boekjaar in Engeland eindigt, niet met December, maar met ultimo April.

Dezelfde beknoptheid en juistheid doen zich ook kennen in de voorschriften nopens het beheer der kassen (General Treasury). Ook daarvan wordt hierachter een afschrift gevonden.

De contrôle over het geldelijk beheer van Britsch-Indië heeft niet plaats door eene kamer of raad; maar door een enkel ambtenaar, aan wien ondergeschikte beambten zijn toegevoegd, doch die alleen voor de rigtige contrôle aansprakelijk blijft. Blijkbaar is hier de wetgever van het denkbeeld uitgegaan, dat bij een ligchaam zoo als de rekenkamers, de verantwoordelijkheid zich te veel verdeelt en daardoor eigenlijk geheel verloren gaat. Het is welligt niet onbelangrijk, om hier te herinneren, dat ook in Nederlandsch Indië het plan

heeft bestaan tot intrekking der Algemeene Rekenkamer en om het toezigt der rekenpligtige ambtenaren op te dragen aan een enkel ambtenaar, onder den titel van Controleur van financiën. Het is mij niet bekend waarom dit voornemen tot geene uitvoering is gebragt.

De opdragt der geldelijke contrôle in Britsch Indië aan één persoon is te opmerkelijker, omdat, in tegenstelling van hetgeen in de Fransche en Nederlandsche koloniën geschiedt, in Britsch Indië alles, wat elders door één enkel administrateur wordt verrigt, opgedragen is aan raden (BOARDS). Het geheel administratief beheer der Douanen, belastingen enz. wordt aldaar door zulke BOARDS uitgeoefend. Waar dus de administratie bij ons en in de Fransche koloniën door individuën geschiedt, heeft zij juist in Britsch Indië plaats door ligchamen, en waar in onze en de Fransche koloniën ligchamen functioneren, zijn in Britsch Indië enkele personen werkzaam.

Van geheel andere beginselen wordt in het algemeen uitgegaan bij het beheer der Fransche koloniën.

Dit geldt niet alleen ten opzigte van het geldelijk toezigt, maar ook ten opzigte van de politieke regten en inrigtingen der kolonie.

Als een stuk van hoogst gewigt is hier achter de wet gevoegd van $\frac{24}{28}$ April 1833, welke nog ten grondslag ligt van het bestuur van Martinique, Guadeloupe, Guyane en Bourbon. Ik heb daarbij ter raadpleging ook eenige andere voorschriften medegedeeld, die in verband staan tot het geldelijk beheer. In-

zonderheid verdient de Koninklijke ordonnantie van 31 Mei 1838 de aandacht. Deze ordonnantie regelt de openbare comptabiliteit en strekt zich ook uit tot het beheer der koloniale geldmiddelen. Zij is het uitvloeisel van onderscheidene wetten. Om hare uitvoerigheid heb ik slechts medegedeeld hetgeen op de koloniale financiën en comptabiliteit betrekking heeft.

Dit onderwerp werd in Frankrijk het laatste geregeld bij de wet van 25 Junij 1841. Deze wet is bekend onder den naam van »la loi relative au régime financier de la Martinique, de la Guadeloupe, de la Guyane française et de Bourbon. Bij artikel 1 werd het gewigtig beginsel verkondigd: que les recettes et les dépenses des colonies, de la Martinique, de la Guadeloupe, de la Guyane française et de Bourbon font partie des recettes et dépenses de l'état, et sont soumises aux règles de la comptabilité générale du royaume; que les recettes et dépenses affectées au service général sont arrêtées définitivement par la loi du budget, et que les recettes et dépenses affectées au service intérieur continueront à être votées par les conseils généraux.

Reeds dadelijk bespeurt men bij de lezing van deze beginselen, dat zij het beheer en het toezigt der koloniale geldmiddelen geheel vereenigen met die van het moederland. Gelijktijdig met de begrootingen van het moederland worden ook die der koloniën bepaald en door de wetgeving beoordeeld.

Dit sluit eene inmenging in zich van de vertegenwoordiging in al de bijzonderheden der koloniale administratie. Elke uitgave behoeft de sanctie der

wetgeving in het moederland, terwijl ook alle inkomsten, en dus ook het geheel stelsel van koloniale belastingen, van de jaarlijksche beoordeeling en toestemming van de wetgevende magt zijn afhankelijk gemaakt. In één woord, de finantiën der kolonie worden op dezelfde wijze beheerd als die van den moederstaat. De wet voorziet wijders zelfs in het geval, dat de door de vertegenwoordiging goedgekeurde begrooting niet tijdig in de kolonie zou worden ontvangen. In dat geval hebben de uitgaven en inkomsten in gelijker voege plaats als in het vorig jaar, doch bij maandelijksche termijnen van $\frac{1}{12}$. Hier is hetzelfde beginsel toegepast, dat in het moederland wordt aangenomen, wanneer eene begrooting is afgestemd en dus niet tijdig kan worden in werking gebragt. In dat geval wordt een crediet geopend.

De hier bedoelde wet, die nog de grondslag is der Fransche koloniale administratie, werd in werking gebragt bij eene Koninklijke ordonnantie van 22 November 1841. Daarbij werd een reglement vastgesteld, hetwelk het geldelijk beheer der koloniën in al hare bijzonderheden moest regelen overeenkomstig de verordeningen der wet. De rekenpligtigheid der administrateuren in de koloniën wordt onder anderen geregeld bij art. 97. Daarbij wordt bepaald, dat de jaarlijksche rekeningen der kolonie door den Gouverneur worden gezonden aan den Minister van koloniën, die ze doorzendt aan zijn ambtgenoot voor de finantiën, die ze vervordert aan de algemeene rekenkamer in Frankrijk. Hieruit volgt reeds onmiddellijk, dat het geheel beheer

of, beter gezegd, het toezigt der koloniale geldmiddelen is opgedragen aan de rekenkamer. Ik verwijs speciaal op deze omstandigheid, omdat de uitvoerlijkheid van zulk een toezigt door de algemeene rekenkamer hier te lande soms is in twijfel getrokken. Men ziet dat zij elders niet onmogelijk is geacht en zelfs reeds sedert een' geruimen tijd bestaat.

Na aldus eenige der belangrijkste financiële verordeningen in andere landen te hebben in oogenschouw genomen, ga ik over tot een overzigt van hetgeen thans bestaat in onze koloniën.

De administratie onzer geldmiddelen in de koloniën verdeelt zich eigenaardig in drie vakken.

Het eigenlijk beheer of de beschikking over de gelden en goederen,

De contrôle of het toezigt over de administrateurs,

De boekhouding.

Wat het beheer betreft, dat is, wat de beschikking over 's lands gelden en goederen in Indië aangaat, dit is geheel opgedragen aan den Gouverneur-Generaal, die daarover onder de latere goedkeuring van den Minister naar goedvinden beschikt. Eene dispositie van dezen landvoogd is voor de Indische rekenkamer genoeg, om elke post te valideren of te beschouwen als gewettigd. De Directeur-Generaal van finantiën maakt jaarlijks de begrooting op van de baten en lasten en onderwerpt haar aan de goedkeuring van den Gouverneur-Generaal. De beperkingen, waaraan de administratieve bevoegdheid van dezen landvoogd onderhevig is, zijn bepaald vermeld in de resolutie der regering van 22 October 1834 n°. 26, en wel in het daarbij verhandeld besluit van den Kommis-

saris-Generaal VAN DEN BOSCH van 30 Januarij van dat zelfde jaar n°. 105. Hiervan straks nader.

Reeds bij de resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 29 December 1831 n°. 23 waren door den heer VAN DEN BOSCH, de bepalingen vastgesteld omtrent het beheer van 's lands geldmiddelen in Indië.

Wij hadden vooraf moeten opmerken, dat alle contrôle over de geldmiddelen alleen in Indië onder het toezigt der rekenkamer valt. De uitgaven en inkomsten hier te lande zijn aan geen contrôle hoegenaamd onderworpen. Voor zoover zij niet in betrekking staan tot de veiling der producten, geschieden deze uitgaven en inkomsten door tusschenkomst des Ministers, wiens handelingen zonder eenig toezigt zijn. De examinatie der rekeningen van de Handel-Maatschappij door eene staats-commissie, zal toch wel niet worden aangemerkt als eene contrôle op de handelingen en geldelijke beschikkingen des Ministers. Reeds herhaaldelijk, of liever telkens wanneer er bij de tweede kamer sprake was van de rekening van het batig saldo, is door de vertegenwoordiging op eene wijziging van deze geldelijke inrigting aangedrongen. Zij heeft in 1849 onder anderen haar bepaald verlangen te kennen gegeven, dat aan de kamers zelve en niet aan een staatscollegie de examinatie der rekeningen toekwam. Tot nog toe heeft evenwel dit verlangen steeds behoord tot de vrome wenschen.

Wat ons zelven betreft, wij schromen niet onze overtuiging aan den dag te leggen, dat de examinatie der rekeningen van de Handel-Maatschappij meer

nog dan eenige andere koloniale rekening en begrooting behoort tot den werkkring der algemeene rekenkamer hier te lande. Reeds zitten twee leden van dat collegie in de staats-commissie. Niets zou gemakkelijker zijn de overige leden, dat is de geheele rekenkamer, te stellen in de plaats der andere leden van de staats-commissie. Hierdoor zou de examinatie niet vlugtig, oppervlakkig en zonder eenige leiddraad plaats grijpen, maar zou de contrôle geregeld, naauwkeurig en onpartijdig plaats hebben. De rekenkamer zou een geheel jaar tijd hebben om te contrôleren, hetgeen thans de staats-commissie in overijling, zonder leiding en zonder kennis in eenige weinige zittingen moet verrigten. Wij behoeven gewis de onmogelijkheid en ongerijmdheid niet te doen uitkomen eener contrôle van eene rekening van 50 millioen door eene commissie, die uit den aard der zaak in den blinde rondtast.

Wat verder de contrôle over de begrooting en de comptabele ambtenaren in Indië betreft, deze is geregeld bij het reglement voor de algemeene rekenkamer van Nederlandsch Indië, gearresteerd door den Kommissaris-Generaal DU BUS, bij besluit van 20 Julij 1827.

Gelijk de meeste administrative regelingen van dezen kundigen landvoogd, draagt ook het reglement voor de rekenkamer de kenmerken van eene groote ervaring en administrative kennis. Het kenschetst zich door duidelijkheid en orde, zonder omslag en zonder overdrevene uitvoerigheid. De heer DU BUS was niet vergeefs vroeger ter school gegaan bij die administrateuren, welke NAPOLEON tot leermeester hadden

gehad, een leermeester, die alleen door de uitmuntendheid van zijne administratie de reuzenondernemingen heeft kunnen volbrengen, die zijn' tijd hebben vereeuwigd.

Ook de bepalingen betreffende de algemeene boekhouding van Nederlandsch Indië dagteekenen van den tijd van den Kommissaris-Generaal DU BUS. Zij werden door hem vastgesteld bij besluit van 10 October 1829. Zij worden, even als de andere opgenoemde organieke bepalingen en regelingen, hier achter teruggevonden.

Onder verschillende onderwerpen, die door den heer VAN DEN BOSCH in Indië eene nieuwe rigting ontvingen, was natuurlijk ook het administratief beheer der kolonie. Dit toch moest in overeenstemming worden gebragt met het aangenomen stelsel van kultuur, monopolie en gedwongene remise naar het moederland. De organieke bepalingen door hem in het leven geroepen, bestaan nog grootendeels. Het is dus niet ondienstig te zien op welke overwegingen zij hebben berust. De aanleiding en de bedoelingen dier regelingen worden het best door den heer VAN DEN BOSCH zelven toegelicht. Wij zullen hem dus hier zelf laten spreken, zoo als hij zijne bedoelingen en inzigten omtrent het beheer der koloniale financiën heeft blootgelegd, in een verslag aan den Minister van koloniën, waarbij hij opening geeft van zijn geheel koloniaal bestuur.

De remise der producten naar het moederland, de anticipatiën, die daarop plaats hadden gevonden ter tegemoetkoming in geldelijke verwikkelingen

hier te lande, hadden aanleiding gegeven, dat de begrooting op andere beginselen moest worden ingerigt en dat daarop onder anderen ook een afzonderlijk hoofdstuk was gebragt, bestemd tot rekening met het ministerie van koloniën. Hierover zeide de heer VAN DEN BOSCH zelf:

Financiëele verrigtingen.

„De ongunstige staat waarin zich bij mijne aankomst alhier de financiën van het Gouvernement bevonden, is in de eerste afdeeling van dit stuk aangewezen, alsmede, dat deze kwaal geenszins als nieuwelijk, maar als eene ziekte, waaraan het staatsligchaam reeds sedert eene halve eeuw gekwijnd had, moest worden aangemerkt. Zijne Majesteit verlangde hierin eene volkomene hervorming; mijn voorganger had daarin reeds veel verrigt, inzonderheid zoo men de moeijelijke omstandigheden in aanmerking neemt, waaronder hij moest handelen, zonder echter het oogmerk geheel te bereiken of zelfs maar voor de toekomst een zoo gunstig verschiet te hebben kunnen openen, dat men daarvan de verlangde uitkomsten zou hebben mogen verwachten. Daarbij waren de bezuinigingen en belastingen beide, tot dat uiterste gedreven, dat het als twijfelachtig beschouwd kon worden of op den duur zulk een stelsel wel vol te houden zou zijn.

„Zonder eene grondige hervorming, niet zoo zeer in de huishoudelijke inrigtingen, als in den grond van het systema van bestuur, scheen het mij dus toe, onmogelijk te zijn, aan het doel mijner zending te beantwoorden en daar er van meerdere bezuinigingen en hoogere belastingen niets noemenswaardigs te verwachten was, zag ik mij wel verpligt naar andere middelen dan deze, om te zien, en een beginsel tot rigtsnoer mijner handelingen aan te nemen, dat bij eene goede keuze van maatregelen, de verlangde uitkomsten beloofde. Dit be-

ginsel kon geen ander zijn, dan de inrigtingen dermate te modificeeren, dat de bestaande inkomsten toereikten, om in alle behoeften van het Gouvernement te voorzien, en tevens deze niet door middel van belastingen, maar langs andere wegen te doen aangroeijen, waartoe mij de uitbreiding der industrie en meer bepaaldelijk die der kultures, het meest doelmatig scheen.

„ Om het evenwigt tusschen de uitgaven en inkomsten daar te stellen, verdeelde ik de gezamenlijke inkomsten over de onderscheidene hoofdstukken van uitgaven, en onderscheidde die door volstrekt noodzakelijke en minder noodzakelijke uitgaven.

„ De eerste moesten blijkbaar blijven bestaan; de laatste echter voor zoo verre worden ingekort dat het vereischte evenwigt verkregen werd. Voorzeker moest daarbij het nuttige weleens worden opgeofferd; dan, men moet in zulke gevallen beginnen met zich datgene te ontzeggen, wat men niet kan betalen, gelijk ieder particulier in de regeling zijner particuliere zaken, zelf wel verpligt is te doen, terwijl men, zoo hierdoor het verlangde evenwigt eenmaal was hersteld, de geheele aandacht vestigen kon op de middelen ter vermeerdering der inkomsten geschikt en intusschen gerustelijk den loop der zaken aan derzelver natuurlijke strekking kan overlaten, daar men zonder deze voorzorg, om het evenwigt tusschen ontvangsten en uitgaven te herstellen, bestendig in alle ondernemingen, die uitschotten vorderen, wordt gedwarsboomd en niet zeldzaam hetgeen deze vorderen, moet aanwenden om de behoeften van gene te bestrijden.

„In de behoefte van het jaar 1830, was in zoo verre voorzien, dat alle betalingen welke in het moederland moesten worden gedaan, gekweten werden uit de leening van 15 *millioen*, terwijl tevens een crediet van 2 *millioen* uit die leening in eene gelijke som in kontanten was verleend, waarvan echter slechts *twaalf ton* in het crediet en *een millioen* in geld is gebruikt en het *tweede millioen*

hier bij de bank ter beschikking van het Gouvernement is gedeponeerd geworden, terwijl *acht ton* van het mij verleende crediet, ter dispositie van het Ministerie is gesteld.

„Voor het jaar 1831 was door mij eene begrooting ontworpen, waarbij van den gewonen vorm, om die in baten en lasten voor te dragen en uitgaven en ontvangsten die werkelijk plaats hadden, voor memorie op te te brengen, was afgeweken.

„Ik had deze doen vervangen door eene eenvoudige aantooning van ontvangsten en uitgaven; waarbij van het beginsel was uitgegaan, dat alle uitgaven, die werkelijk moesten plaats hebben, om het even van welken oorsprong zij dan ook zijn mogten, op de begrooting moesten paraisseren; dat geene uitgaven in den loop van het jaar konden geschieden, waartoe op de onderscheiden hoofdstukken der begrooting, geene fondsen voorhanden waren en dat evenzeer alle geldelijke ontvangsten, van wat aard die ook zijn mogten, bij de begrooting onder de ontvangsten moesten worden opgenomen. Iedere veertien dagen deed ik mij eenen staat voorleggen van de gesteldheid der kas en eene van de voorafgegane veertien dagen met aanwijzing in de ontvangsten en uitgaven, welke in de afgeloopene halve maand hadden plaats gehad; en daar tevens onder mijne voorgangers de bepaling was vastgesteld dat geene uitgaven mogten geschieden, al waren de fondsen daartoe ook bij de begrooting aangewezen, dan op vooraf bekomene speciale autorisatie, althans voor jaren, was het mij hierdoor ook mogelijk de uitgaven dermate te regelen, dat de vereischte fondsen altijd voorhanden waren, des noods eene uitgave van eenen niet volstrekt dringenden aard, eenigen tijd uitstellende; en daaraan is het dan ook, in verband met het aangenomen beginsel, om de uitgaven in overeenstemming te brengen met de ontvangsten, toe te schrijven, dat er nimmer een oogenblik geldgebrek onder mijn bestuur bij de publieke kassen bestaan heeft, terwijl bij mijne voorgangers

dat gebrek van een zeer nijpenden aard is geweest en meermalen maatregelen gevorderd heeft, schadelijk voor des Gouvernements belangen.

„Eene rekening van uitgaven en ontvangsten zoo als dezelve werkelijk geacht kunnen worden te zullen plaats hebben, schijnt mij ook ver te verkiezen boven eene berekening van baten en lasten, omdat zoo de baten en lasten overeenstemmen met de uitgaven en ontvangsten, de beraming eigenlijk geen verschil in den loop der zaak te weeg brengt, en zoo daar tegen de lasten minder schijnen dan de uitgaven, men altijd gevaar loopt geld te kort te schieten om deze te bestrijden, omdat men op den duur niet over meer geld beschikken kan, om het even of dit baten of iets anders genoemd wordt, dan de ontvangsten opleveren.

„Volkomen intusschen erken ik het nut, om bij de boeken, de uitgaven en inkomsten van het Gouvernement in baten en lasten te verhandelen; daar kan zulks met vrucht geschieden, omdat het daardoor blijken kan wat het Gouvernement in bezitting voor of achteruit gaat, maar bij de dagelijksche behandeling der zaken, is naar mijn ondervinding, de weg door mij ingeslagen, de eenvoudigste en leidt het minste tot teleurstelling.

„De begrooting door mij in den opgegeven geest ontworpen en waarvan onder n°. *) kopie hiernevens gaat, wees aan eene algemeene ontvangst van. *f* 25,900,155.00
en eene uitgaaf van . . . . - 25,195,627.00
en mitsdien eene meerdere ontvangst
dan uitgaaf van . . . . *f* 704,528.00
ongerekend nog de inkomsten welke uit de gecedeerde vorstenlanden konden worden tegemoet gezien, en welke met eenige besparingen die ik mij voorstelde te doen,

*) *Daar de hier aangehaalde bijlagen en ook eenige andere later aangehaald ter bekorting zijn weg gelaten, zoo zijn ook de nummers dier bijlagen hier en later in blanco gelaten. Om dezelfde reden is ook het later in eene noot op pag.* 40 *genoemde contract met de Handel-maatschappij in blanco gebleven.*

na aftrek der uitgaven voor de vorstenlanden circa *f* 800,000.00 beloofden, zoodat het excedent op 1½ *millioen* kon worden berekend.

„De ontvangsten echter hadden voor een zeer aanzienlijk gedeelte plaats in kopergeld, en dat wel tegen 100 *centen* of liever *duiten* voor den *gulden*. Deze waren dus niet vatbaar om te worden geremitteerd; evenmin had het Gouvernement de beschikking over eene toereikende hoeveelheid van producten buiten de *specerijen* welke 6 à 7 *ton* konden opleveren, om de vereischte middelen tot remises te bekomen, terwijl nog bovendien van den aanwezigen voorraad onder particulieren, geen toereikend gedeelte bij koop te verkrijgen was, zonder de Handel-Maatschappij van retouren te ontblooten en den handel te ruïneren.

„Het zilver in circulatie was daarbij zoodanig verminderd, dat een uitvoer van eenige millioenen daarvan, met de schromelijkste gevolgen dreigde; de bank onder anderen zou daardoor zeker te gronde zijn gegaan. Het was dus niet genoeg de toereikende fondsen voorhanden te hebben, om de lasten van Indië in het moederland te kwijten, maar de middelen moesten tevens worden gecreëerd, om die te kunnen overmaken. Een stelsel van kulture, door mij voorgedragen en door de regering aangenomen, was bestemd om in dat gebrek te voorzien en de *twee millioenen* voor remises uitgetrokken, om hetzelve in werking te brengen. Op deze geheele inrigting zal ik straks nader terugkomen; dezelve wordt hier alleen aangestipt, ter opheldering van den uitgetrokken post van twee millioenen op de begrooting der kwijting van de lasten in Nederland.

„De stipte bewaking der uitgaven en het naauwkeurig toezigt op de ontvangsten, heeft dan ook mijne verwachting op die begrooting niet teleurgesteld, hetwelk bij de uitkomst van het jaar is gebleken. Bij het eindigen des jaars bevond zich in kas *f* 8,404,226,00.

„De begrooting van 1832 in denzelfden geest ontworpen, wees eene ontvangst aan van. *f* 28,626,395.00
en eene uitgaaf van . . . . - 27,856,205.00
en mitsdien een overschot van . . . *f* 770,190.00

„Hierbij echter valt aan te merken, dat onder de uitgaven gebragt was voor remises naar het moederland *f* 4,000,000.00, terwijl op de vorige begrooting daarvoor slechts was uitgetrokken *f* 2,000,000.00. Ook was op dezelve gebragt de uitgaven in de vorstenlanden te doen, welke op de voorgaande begrooting niet hadden kunnen worden gebragt, en daardoor laat het zich dan ook ligtelijk verklaren, waarom de uitgaven van 1832 op de begrooting met *f* 2,660,578.00 schijnen vermeerderd, schoon dezelve inderdaad nog aanmerkelijke verminderingen hadden ondergaan, hetwelk dan ook genoegzaam doet zien, hoe belangrijk dan ook de inkomsten waren aangegroeid. Dit resultaat nu was verkregen, niet alleen, zonder het opleggen van nieuwe of het vermeerderen der bestaande belastingen, maar zelfs waren die belangrijk verminderd; de hatelijke *belasting der tolpoorten* in de Vorstenlanden waren afgeschaft; de *grondbelasting der partikuliere landen* was reeds het *voorgaande jaar* van 1 op ¾ pCt. gebragt van de waarde, en evenzeer de *belasting op de neringen en hanteringen* deels afgeschaft, deels verminderd.

Ook de uitkomsten over dit jaar, hebben eene niet minder voldoende slotsom opgeleverd, dan die van het voorgaande jaar.

„Bij aanschrijving van het departement van koloniën dd. 15 November 1832 n°. 210, werd ik onderrigt, dat behalve de remises reeds tot 1°. *November* bij dat departement ontvangen, de benoodigde gelden van dien datum tot *ultimo* 1832 eene som van *f* 5.779,436.97 waarvan *f* 838,641.00 vatbaar waren voor uitstel, zouden beloopen en mitsdien de volstrekte behoeften op *f* 4,940,795,00 nederkwamen, met uitnoodiging tevens, om voor de overmaking daarvan te zorgen.

„ Het bezwaar om aan deze aanschrijving te voldoen, was niet zoo zeer gelegen in gebrek aan middelen daartoe, als wel in het korte tijdsbestek waarin de overmaking moest geschieden, dewijl de remises, zou daarover in den loop van het jaar beschikt worden, uiterlijk *vóór*, of met *half September* van hier moeten zijn verzonden.

„ Het gelukte mij echter eene overeenkomst aan te gaan met de factorij der Handel-Maatschappij, dat deze mij, gerekend van *half Mei* en vervolgens met de *helft* van *iedere maand* een wissel van *een half millioen* guldens, tot een bedrag van *f* 5,000,000.00 zou verleenen, op producten aan haar afgestaan en daar sedert *één November* 1831 tot op den *eersten Mei*, zoo aan wissels als voor de winsten, welke het Gouvernement van de overgezondene *Preanger koffij* competeerde, berekend werd *f* 2,500,000.00 geremitteerd te zijn, werd op deze wijze aan het verlangen des Ministers voldaan en *vóór* 15 *September vijf millioen* van hier overgemaakt, terwijl de overige *f* 2,500,000.00 op het kontract met de Handel-Maatschappij overblijvende, in mindering der remises van het volgende jaar hebben gestrekt en het sedert dien tijd door mij tot beginsel is aangenomen, de remises welke jaarlijks plaats hebben, van half September tot half September te berekenen, omdat deze gerekend konden worden in een jaar, bij het departement van koloniën te zullen worden ontvangen.

„ Bij de kas was *ultimo* December 1832 disponibel *f* 7,986,520.76 en dus minder dan met *ultimo* 1831 *f* 417,706.00, doch daarentegen was aanmerkelijk meer geremitteerd dan bij de begrooting was aangenomen, terwijl nog uit den voorraad van de producten van dat jaar, ten behoeve van het volgende is geremitteerd geworden *f* 2,500,000.00, zoodat het hieruit genoegzaam blijkt, hoezeer de eigenlijke baten de lasten van dit jaar overschrijden; bedragende zulks volgens de aanwijzing der boeken *f* 4,593,167.00. En deze resultaten waren verkre-

gen ondanks in den loop van dat jaar *f* 600,000.00 buitengewoon aan de kultures waren opgeofferd en een *oorlog op* Sumatra, het *overbrengen van den barissan van* Sentot en het zenden van een *aanzienlijk korps troepen* naar derwaarts had gevorderd, waarop bij het ontwerpen der begrooting niet was gerekend geworden.

„De begrooting voor 1833, hoezeer almede in denzelfden geest opgemaakt, heeft echter in de formen eenige geringe wijzigingen ondergaan. Het verlangen des Konings dat er door mij maatregelen zouden worden beraamd, waardoor zou kunnen worden voorgekomen dat de verteringen in Indië niet andermaal aangroeijen boven de middelen bestemd om die te bestrijden, scheen mij het best te zullen worden bereikt, door alle gewone uitgaven in Indië daarvoor vatbaar, zoodanig te bepalen dat, zonder 's Konings toestemming voor den vervolge, geene verandering daarin zou kunnen worden gemaakt.

„Daar echter onverwachte gebeurtenissen, dikwerf uitgaven niet voorzien op een der hoofdstukken, eene temporaire overschrijding derzelve kan noodzakelijk maken, hetwelk het belang van de dienst niet altijd zou toelaten, gemerkt den grooten afstand van het moederland, alvorens de autorisatie daartoe te kunnen provoceren, heb ik eene bijzondere som van *f* 5,000,000.00 ter dispositie van de regering gesteld, waaruit zoodanige uitgaven zouden kunnen worden bestreden, met bepaling tevens, dat om de drie maanden eene rekening van de uitgaven, welke op dat hoofdstuk zullen plaats hebben, aan het departement van koloniën zal worden ingezonden, en waaraan de gestremde vaart alleen verhinderd heeft te voldoen; dan zulks zal in het aanstaande jaar stiptelijk behooren te geschieden.

„De posten op de rekening gebragt, worden beschouwd met het eindigen van ieder jaar te vervallen, en moeten voor zooverre dezelve ook voor een volgend jaar als noodzakelijk worden beschouwd, bij eene bijzondere re-

solutie der regering op nieuw worden geautoriseerd en kunnen op deze wijze voortduren, tot dat het departement van koloniën zich zal hebben verklaard of dezelve voor den vervolge moeten ophouden, of wel op de gewone hoofdstukken der begrooting kunnen worden gebragt. Op deze wijze vlei ik mij, zal de gewone begrooting van uitgaven niet, zonder 's konings speciale autorisatie, kunnen aangroeijen en echter in alle ongelegenheden zijn voorzien, welke anders eene zoo strenge bepaling zoude kunnen te weeg brengen. Hiervan moeten blijkbaar zijn uitgezonderd de uitgaven op het hoofdstuk *kultures* voorkomende, daar, zoo deze aangroeijen moeten, tevens de hoeveelheid produkten vermeerdert, zoodat hieruit geene ongelegenheden zijn te voorzien.

„Voorts ben ik van het beginsel uitgegaan, dat alleen het excedent van inkomsten boven de uitgaven aan het moederland behoort, en dat wel op grond, dat hetzelve de belangrijke schuld der kompagnie overgenomen heeft, daarvan sedert meer dan 30 jaren de rente heeft betaald, ondanks nog zoo vele andere lasten in het belang dezer gewesten gekweten, zonder dat hetzelve daartoe eene geëvenredigde schadeloosstelling heeft genoten, en mitsdien aanspraak kan maken op alle zoodanige vergoedingen als deze landen, met billijkheid belast, kunnen opleveren, terwijl nog bovendien, deze landen alleen als wingewesten aan te merken zijnde, de staat zeker het regt heeft om de hulpmiddelen, welke dezelve opleveren, in deszelfs belang aan te wenden.

„Het overschot, dat de inkomsten boven de uitgaven opleveren, is dan ook mitsdien gebragt op eene bijzondere rekening op de begrooting voorkomende als rekening met het ministerie, en daarbij het excedent der ontvangsten boven de uitgaven in credit gebragt.

„In uitgaven daarentegen komen op dit hoofdstuk voor, in de eerste plaats, de som, welke naar Europa moet worden geremitteerd en die, mijns inziens, jaarlijks

door den Koning zou moeten worden bepaald, en verder de zoodanige welke beschouwd worden als onmiddellijk op last des Konings te geschieden, gelijk daar zijn, het onderhoud der rijks marine, omdat het van Z. M. alleen afhangt het getal van 's rijks oorlogschepen te bepalen, dat naar herwaarts gezonden zal worden, en de uitgaven vasttestellen, die daaraan zullen kunnen of moeten worden geïmpendeerd; — voorts de uitgaven voor de natuurkundige kommissie als benoemd en derzelver belangen geregeld wordende, door het departement voor de koloniën. Verder zijn op die rekening van uitgaven gebragt de inkomsten, welke het Gouvernement hier door de geheele of gedeeltelijke afschaffing der landrente in de vier nieuwe residentiën heeft verloren, en zulks uithoofde dezelve zijn aangewend ter uitbreiding van den teelt van produkten voor de markt van Europa geschikt, en welke produkten daarvóór verkregen wordende binnenslijns op diezelfde rekening worden aangewezen, waaruit het dus binnen weinige jaren zal kunnen blijken, in hoeverre deze inrigting de belangen van het moederland, ook uit een financiëel oogpunt beschouwd, bevordert, en derhalve voor de verder algemeen staking of beperking van zulk een stelsel pleit, en waardoor de kennis tevens van de huishoudelijke aangelegenheden in Indië bij het departement voor de koloniën zal worden uitgebreid.

„Uit het excedent, dat de genoemde posten op de rekening van het ministerie overlaat, moeten gevonden worden de buitengewone uitgaven van Indië en welke dien ten gevolge moeten worden beschouwd jaarlijks door den Koning te worden toegestaan.

„De naam dezer uitgaven wijst reeds als van zelve aan, dat zij niet tot de gewone uitgaven behooren, vermits die vatbaar zijn voor vermeerdering en vermindering en jaarlijks de approbatie des Konings behoeven; terwijl de gewone uitgaven eenmaal vastgesteld, als aan geene verandering onderworpen kunnen worden beschouwd,

althans niet eene zoodanige, waartoe 's Konings toestemming niet alvorens moet zijn verkregen.

„Er zijn uitgaven van eenen toevalligen aard, gelijk die der Inlandsche oorlogen en de sequelen daarvan, welke jaarlijks voor vermeerdering en vermindering vatbaar zijn, en mitsdien voor een lang tijdperk niet kunnen worden vastgesteld. Door deze uitgaven echter te brengen op een bijzonder hoofdstuk, wordt meer in het bijzonder de aandacht daarop gevestigd, en daar dezelve slechts zijn van eenen tijdelijken aard, kan het aangroeijen daarvan met kracht worden tegengegaan, en zulks evenzeer door de regering hier, als door het Gouvernement.

„Uit dit excedent moet al verder gevonden worden de *f* 500,000.00 ter dispositie gesteld van de regering, om daaruit zoodanige uitgaven te bestrijden, die niet als gewoon of buitengewoon en mitsdien als onvoorzien, beschouwd moeten worden.

„Het spreekt van zelve, dat, zoo deze gezamenlijke posten niet zouden kunnen worden gevonden uit het excedent van de rekening van het ministerie, dan de som, tot remise bestemd zou moeten worden verminderd, daar het is te verwachten dat de regering tot uitgaven, welke zulks zoude kunnen te weeg brengen, niet zal overgaan, zonder daartoe door den hoogsten nood gedwongen te zijn, dewijl zich dezelve zeker aan eene zeer groote verantwoordelijkheid zou blootstellen en, zonder eene volstrekte onvermijdelijke noodzakelijkheid, 's Konings verwachting op die remises gegrond, en die veelligt van den grootsten invloed zullen kunnen worden op 's rijks belangen, ware teleurgesteld; dan, gelijk bij eene volstrekte noodzakelijkheid over de penningen voor remises bestemd, zou moeten worden beschikt in het belang der kolonie, ook zoo omgekeerd wanneer het blijken mogt dat de inkomsten een nog grooter excedent zullen overlaten dan het berekende, zal het overschot boven het bepaalde behooren te worden geremitteerd, en hierdoor wordt dan ook aan eenen Gouverneur-Generaal de schoonste gelegenheid

verschaft, om zoowel bewijzen van zijne kunde in het vak van administratie, als van warme belangstelling in het bevorderen van de belangen des moederlands, thans door zulke zware lasten gedrukt, te geven.

„Ook de ontvangsten, althans wat de wijze van heffing en het bedrag der belasting betreft, behooren als definitievelijk bepaald, te worden aangemerkt, en daarin zonder 's Konings vooraf verkregene magtiging, geene verandering te worden gemaakt.

Het is in dezen geest, en verder met het oogmerk, om voor 1834 en *volgende jaren*, onder 's Konings approbatie, deze regelen vasttestellen, dat de begrooting voor 1833, is opgemaakt.

„De gezamenlijke ontvangsten, welke het voorgaande jaar slechts op *f* 28,869,166.00 waren gesteld, werden bij dezelve begroot op *f* 41,265,468.00. Deze zoo aanzienlijke *vermeerdering* van *f* 12,756,302.00, was deels het gevolg van de veranderde wijze, waarop de amfioenpacht werd afgestaan, deels van den ingevoerden maatregel om al de koffij van Java aan het Gouvernement te doen leveren, en ook tevens van de uitbreiding der kultures en den vermeerderden opbrengst van vele belastingen, gevolgen van de toenemende welvaart, die gelijk nader blijken zal, met de toeneming van het produktief vermogen dezer gewesten gelijken tred houden.

„Vroeger was de amfioen pacht afgestaan aan de factorij der Nederlandsche Handel-Maatschappij voor *f* 3,000,000.00 zilver, behalve een aandeel in de winst op de amfioen, welke meer, dan de bij de verpachting bepaalde hoeveelheid, werd verkocht, waardoor de opbrengst van dat middel jaarlijks tot ruim *f* 3,150,000.00 zilver was gestegen. Het groot aantal hulptroepen, dat in de laatste jaren, uit de overige eilanden van den Archipel was aangevoerd en met het leger in de vorstenlanden vereenigd, veel had bij gedragen, om de consumptie van amfioen te doen aangroeijen en deze pachten over de drie laatste jaren, zoo productief gemaakt had was terugge-

zonden, en dit deed eene vermindering in dezelve te gemoet zien, zoodat voor de pacht niet veel meer dan 2½ *millioen* werd geboden.

„Van mijne zijde intusschen overtuigd, dat de uitbreiding der kultures en de wijze, waarop thans de koffij aan het Gouvernement geleverd zou worden, een veel grooter kapitaal onder den inlander zou doen circuleren dan vroeger, en dat doorgaans in dezelfde evenredigheid het gebruik van amfioen onder de bevolking aangroeit, en dus de vermindering in de consúmptie door het vertrek der hulptroepen te weeg gebragt, daardoor zou worden opgewogen, kon ik niet besluiten dezelve tot eenen minderen prijs dan vroeger af te staan en droeg dientengevolge aan de regering voor, dezelve residenties gewijze, gelijk alle overige verpachtingen, te verpachten, hetwelk aangenomen zijnde, deze pacht heeft doen opleveren circa *f* 4,800,000,00 kopergeld, dat is, na aftrek der kosten van de amfioen, ruim het vroeger bedrag, terwijl het tevens te voorzien is, dat die pacht, naarmate de welvaart van den Javaan toeneemt, van jaar tot jaar zal aangroeijen, inzonderheid, zoo dezelve voor drie jaren in den vervolge verpacht kan worden, waartoe men met deze en meer andere pachten, het volgende jaar, zal kunnen overgaan.

„Door dezen verkregen koopschat van *f* 4,800,000,00 is het hoofdstuk verpachtingen belangrijk op de begrooting aangegroeid, schoon de uitgaven voor de amfioen, welke thans door het Gouvernement geleverd wordt, daardoor evenzeer zijn vermeerderd, en hoezeer dan ook hierdoor het verschil uit het oogpunt van winst en verlies beschouwd, in deze tak van inkomsten in vergelijking van vroegere jaren niet aanmerkelijk is, heeft hetzelve echter bijgedragen, om de ontvangsten en uitgaven beide te doen stijgen.

„De koffij buiten die der Preanger-Regentschappen, vroeger door de bevolking zelve verhandeld, volgens resolutie van 8 Augustus 1832 aan het Gouvernement

zullende worden geleverd, moest thans het provenu daarvan, dat deze namelijk bij den verkoop gerekend werd te zullen opleveren, in ontvangst genomen worden, gelijk het daarvoor besteedde in uitgaaf. De hoeveelheid daarvan over 1833 buiten die der Preanger-Regentschappen op 300,000 pikols begroot en tegen *f* 33,00 berekend, heeft de ontvangsten met *f* 6,600,000.00 doen aangroeijen.

„Ook de suiker en andere produkten, welke aan het Gouvernement bij kontrakt geleverd worden, zijn voor derzelver vol bedragen of marktprijs in ontvangst genomen, en hebben, berekend op 300,000 pikols suiker, de ontvangsten met *f* 4,200.000 vermeerderd, zoodat die door deze opgegeven posten, te zamen genomen, met ruim 11½ millioen zijn vermeerderd. De overige zijn, gelijk ik reeds gezegd heb, het gevolg geweest van den meerderen opbrengst der overige belastingen, welke van jaar tot jaar, naarmate van het produktief vermogen dezer gewesten, toenemen, gelijk een vergelijk tusschen de begrooting van 1832 en 1833 aanwijst.

„De gewone uitgaven waren voor het genoemde jaar geraamd op een bedragen van *f* 29,912,079.00 en derhalve bedroeg het excedent, vergeleken met de ontvangsten, *f* 11,713.389; welk excedent overeenkomstig het opgegevene, bladzijde *), ten voordeele van de rekening met het Ministerie gebragt is. Van deze som was besteed

voor remises.	*f*	9,000.000.00
voor de Nederlandsche marine. . . .	-	322,489.00
kosten der natuurkundige kommissie. .	-	40,364.00
uitbreiding der kultures.	-	600,000.00
Totaal. .	*f*	9,962,853.00
en dit liet mitsdien een excedent over van.	-	1,750,536.00
te zamen wederom uitmakende. . . .	*f*	11,713,389.00

*) *Daar de hier aangehaalde bijlagen en ook eenige andere, later aangehaald, ter bekorting zijn weg gelaten, zoo zijn ook de nummers dier bijlagen hier en later in blanco gelaten. Om dezelfde reden is ook het later in eene noot op pag.* 40 *genoemde contract met de Handel-maatschappij in blanco gebleven.*

van welk excedent betaald is geworden, de som van *f* 1,250,536.00 voor de buitengewone uitgaven van het departement van oorlog en marine en *f* 500,000.00 ter dispositie der hooge regering alhier.

„De gezamenlijke gewone en buitengewone uitgaven voor Indië zijn mitsdien geraamd geworden op *f* 31,662,615.00

„Het voorgaande jaar waren dezelve geraamd geweest, na aftrek van *f* 4,000,000.00 bestemd voor *remises naar Nederland* op *f* 24,869,166.00 en derhalve voor 1833 vermeerderd met *f* 6,793,449.00, welke vermeerdering ligtelijk te verklaren is door den koopprijs van de koffij ten bedrage van *f* 2,500,000.00; van de suiker ten bedrage van *f* 3,300,000.00 en overigens uit de bij gevoegde staten n°. hetgeen nader specifiek kan worden gezien.

„Behalve de posten in uitgaaf gebragt, hebben nog bestreden moeten worden de kosten aan de permanente versterking van het eiland geïmpendeerd, de buitengewone uitgaven voor Sumatra, en eindelijk het tractement van den Gouverneur-Generaal ad interim, welke op dit oogenblik nog wel niet naauwkeurig te bepalen zijn, als kunnende de boeken met primo Januarij niet zijn afgesloten, maar welke te zamen genomen niet veel minder dan acht ton zullen hebben bedragen. Deze posten zijn niet op de begrooting gebragt, om dat de twee laatsten bij het opmaken derzelve niet waren voorzien, en de eerste bestemd was, om uit het excedent, dat de begrooting boven de berekening zou opleveren, te worden bestreden.

„De remises, welke het departement voor de koloniën over 1833 ontvangen heeft, hebben bedragen als;

„Aan wissels verleend door de factorij der Handel-Maatschappij sedert 1°. September des voorgaanden jaars, op het kontract van vijf millioen in 1832 gesloten . . . . *f* 1,500,000.00

Transport . . . *f* 1,500,000.00

Transportere . . *f*	1,500,000.00
„Aan koffij der Preanger-Regentschappen *). . . . . -	1,397,278.00
„Aan wissels op het kontract van dit jaar. . . . . -	7,000,000.00
„Aan produkten met particuliere schepen geremitteerd. . . . . -	335,973.00
„Aan wissels van verkochte goederen. -	71,795.00
Totaal. . *f*	10,305,046.00

„Ongerekend de winst, die op de produkten boven den prijs, waarvoor dezelven aangerekend zijn, zal genoten worden, en derhalven ruim het dubbelde van hetgeen volgens aanschrijving van het departement voor koloniën van hier werd te gemoet gezien.

„Alle remises van hier gezonden sedert 1831 tot ultimo 1833, hebben dientengevolge met de *f* 800,000.00 van het verleend crediet bedragen *f* 17,294,226.44½.

„De disponibele fondsen in kas hebben op 1 Januarij 1834 bedragen.	*f* 10,841,833.00
daarentegen met 1 Januarij 1833 . .	- 7,986,520.00
zoodat dezelve alzoo vermeerderd zijn met	*f* 2,855,313.00

„Het zou dus mogelijk zijn geweest ruim *twee millioenen* meer te remitteren, ware het niet verkieslijk geoordeeld, het administratief kapitaal alhier te vermeerderen, daar de steeds toenemende uitbreiding van kultures,

*) Ten gevolge eener aanschrijving van het departement voor koloniën heeft er eene wijziging in het kontrakt van *f* 5,000,000.00 op den   met de factorij der Nederlandsche Handel-Maatschappij gesloten, plaats gehad.

Dat departement namelijk had een *nader kontrakt* aangegaan met de directie der Handel-Maatschappij, alvorens dat van *f* 5,000,000,00 was aangekomen, voor de koffij der Preanger-Regentschappen, welke dien ten gevolge *geheel* naar Nederland moest worden gezonden en tevens begrepen was, in het meergenoemde kontrakt. Bij nadere overeenkomst met de factorij is daarom bepaald, dat in plaats van *vijf millioen* aan wissels, slechts *vier millioen* zouden worden afgegeven en bovendien de koffij der Preanger-Regentschappen in consignatie zou worden aangenomen, waardoor de remise in plaats van *f* 5,000,000.00 gebragt werd op *f* 5,397,278.00 ongerekend den minderen opbrengst dan den berekenden prijs.

geëvenredigd grooter voorschotten vordert, en de gedane remises over 1833 reeds meer dan het *dubbelde* beliepen, dan door het departement van koloniën was aangevraagd.

„Ook over 1833 hebben derhalve de ontvangsten de uitgaven met een aanzienlijk hooger bedragen te boven gegaan, dan bij de begrooting was aangenomen. Wanneer de uitgaven wel worden bewaakt, kan dit niet anders, daar ieder departement genegen is, de volle berekenbare som, op deszelfs begrooting in uitgaaf te brengen, ten einde geen geld te kort te schieten, en evenzeer de inkomsten lager berekend worden, dan dezelve doorgaans opleveren, omdat daarbij de opbrengst der voorgaande jaren wordt ten grondslag gelegd en de steeds toenemende industrie bestendig de opbrengst der belastingen, in het algemeen genomen, doet aangroeijen.

„Van daar dan ook dat sedert 1830, ieder jaar een grooter excedent heeft verkregen dan berekend is, eene zaak, die, hoe wenschenswaardig ook, echter van eenen anderen kant hare gevaarlijke zijde heeft, daar men bij een minder streng toezigt, gevaar loopt, de uitgaven te zien aangroeijen, boven hetgeen zij kunnen en behooren te zijn, en daarom dan ook behoort hierop zeer te worden gelet.

„De begrooting voor 1834 ontworpen, wijst eene ontvangst aan van. . . . . *f* 48,099,034.00
het voorgaande jaar zijn deze geraamd geweest op . . . . - 41,625,468.00
en dus voor 1834 meerder. . . . . *f* 6,473,566.00

„De uitgaven daarentegen, behalven die op de rekening van het ministerie voorkomende zijn geraamd op . . . . *f* 33,960,178.00
de gewone uitgaven mede buiten de rekening met het ministerie hebben over 1833 bedragen. . . . . - 29,912,079.00
en dus zijn de uitgaven over 1834 hooger geraamd . . . . *f* 4,048,099.00

„Beide deze vermeerderingen zijn hoofdzakelijk het gevolg van het toenemen der kultures; dan de ontvangsten groeijen aan naarmate er meerdere produkten te verkoopen zijn, doch tevens ook de uitgaven, daar de inkoopsprijzen voor dezelve moeten worden voldaan. Om dus dit eenigermate in bijzonderheden op te helderen, heb ik eenen staat doen ontwerpen onder n°. bij de begrooting overgelegd, waarbij alle vermeerderingen en verminderingen zijn vergeleken met de begrooting van het voorgaande jaar, en de koffij geraamd op eenen opbrengst van 277,000 pikols, in dit jaar voor Java gesteld is op 325,000 pikols, op grond dat in 1833 ruim 345,000 pikols op Java zijn geleverd, terwijl die van de westkust van Sumatra is gesteld op 50,000 pikols, welke aldaar ten gevolge der nieuwe inrigtingen kunnen worden te gemoet gezien, zijnde er in 1833 p. m. 70,000 pikols uitgevoerd.

„Van daar dan ook, dat de koffij over 1834 eene meerdere ontvangst oplevert van . . . *f* 3,729,700.00

de suiker het voorgaande jaar geraamd op 300,000 pikols, is thans gesteld op 347,000 pikols, ten gevolge der uitbreiding, die dezelve heeft erlangd, en mitsdien op eene hoogere ontvangst van . . - 664,020.00

de indigo idem . . . . - 671,000.00

voor het Banka's tin, is ten gevolge van den meerderen opbrengst der mijnen sedert twee jaren, gesteld 40,000 pikols in plaats van 30,000 het voorgaande jaar, waardig. . . . . - 350,000.00

deze posten leveren alleen eene meerdere ontvangst op van . . . . *f* 5,414,720.00

de verpachtingen zijn hooger geraamd dan het voorgaande jaar, en hebben bij de jongste verpachting ruim het dubbel-

Transport . . . *f* 5,414,720.00

Transportere . . .	*f* 5,414,720.00
de dier meerdere raming opgeleverd met	- 258,903.00
de in- en uitgaande regten zijn hooger gesteld, schoon nog altijd 4 à 5 ton beneden hetgeen dezelve het voorgaande jaar werkelijk hebben opgeleverd met	- 424,496.00
en dus te zamen . . .	*f* 6,098.119.00

„ De overige posten van minder belang bij de staten genoegzaam duidelijk aangewezen zijnde, zullen geen nadere ophelderingen behoeven.

„ Wat de uitgaven betreft voor de koffij, is ten gevolge der meerdere hoeveelheid, welke daarvan kan worden

te gemoet gezien, hooger gesteld . . .	*f* 1,541,531.00
van het Banka's tin meer	- 140,692.00
suiker	- 527,603.00
indigo	- 608,358.00
van differente andere kultures te zamen.	- 628,075.00
Totaal . . .	*f* 3,446,259.00
voor de duiten munt	- 352,665.00
Te zamen . . .	*f* 3,798,924.00

„ Ook ten aanzien van de overige posten van minder belang, refereer ik mij aan den staat lt. G n°. 2 bij de begrooting overgelegd.

„ Daar nu de begrooting over 1833 ten grondslag is gelegd voor die van 1834, en de meerder berekende ontvangsten op de onderscheidene respecten zijn aangewezen en behoorlijk gejustificeerd, en daar zulks evenzeer ten aanzien der uitgaven heeft plaats gehad, en de begrooting van het voorgaande jaar al verder een meer voordeelig slot van ruim *twee millioen* heeft opgeleverd, dan berekend was, zoo vlei ik mij dat ook over 1834 een gelijke uitkomst mag worden te gemoet gezien, althans zoo geene onverwachte gebeurtenissen den gewonen loop der dingen mogten omkeeren.

„ Het excedent, dat de ontvangsten, vergeleken met de uitgaven hier te lande opleveren, ten bedrage van

f 13,677,480.00 is gebragt ten voordeele van de rekening met het ministerie van koloniën; daarvan zijn:

voor remises bestemd	*f* 10,088,506.00
„ Er is reeds een kontract van *negen millioen* met de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij alhier gesloten.	
voorts voor de Nederlandsche marine .	- 538,221.00
„ de natuurkundige kommissie . .	- 40,364.00
de premiën voor de Nederlandsche lijnwaden	- 31,250.00
voorschotten voor de kultures in de Madioen en Kedirie	- 308,827.00
Totaal . . .	*f* 11,007,168.00
voorts zullen daaruit gevonden worden voor de fortificatie-werken	- 500,000.00
de buitengewone uitgaven voor het departement van oorlog en marine . .	- 1,670,312.00
en ter dispositie	- 500,000.00
gelijk aan het excedent.	*f* 13,677,480.00

„Daar echter gelijk ik reeds gezegd heb, de bepaling zal worden vastgesteld, dat alle sommen, welke met 1°. Januarij blijken zullen meerder bij kas voorhanden zijn dan *tien millioenen*, zullen worden geremitteerd, dat nu reeds het geval is met ruim *f* 800,000.00 en zeker in den loop van dit jaar een gelijk excedent boven het berekende, als het voorgaande jaar kan worden te gemoet gezien, zoo moet ik dan nogmaals herhalen, dat ik mij stellig voorstel, dat dit jaar ten minste 12 *millioen* zal kunnen worden geremitteerd; en daar de regering zal kunnen beschikken over ruim *f* 25,000,000.00 aan *produkten*, zoo zijn daartoe niet alleen de vereischte middelen voorhanden, maar zelfs met eene remise van 12 *millioen* aan den particulieren handel eenen grooteren overvloed over te laten, dan waarover, gelijk nader blijken zal, in het belang der Nederlandsche particulieren kan, of in het belang dezer gewesten behoeft te worden beschikt.

„De tijd wanneer en de wijze hoe, vermeen ik aan de beslissing van Uwe Excellentie te moeten overlaten, daar de loop van omstandigheden daarop van invloed kan zijn.

„Hiermede de begrooting van 1834 afgehandeld zijnde, durf ik mij vleijen, dat de geheele omvang der financiëele aangelegenheden der kolonie, genoegzaam duidelijk zullen zijn ontwikkeld, om dezelve te kunnen beoordeelen, terwijl het tevens zal zijn gebleken, dat de begrootingen op zulke gronden van ervaring berusten, dat ook voor den vervolge belangrijke misslagen in het ontwerpen derzelve zullen kunnen worden voorgekomen, en mitsdien aan 's Konings verlangen zal kunnen worden voldaan, om vaste regels daar te stellen, waardoor de voordeelige verhouding, welke thans tusschen de ontvangsten en uitgaven bestaat, niet ligtvaardig kan worden verbroken.

„Het is dan ook ten gevolge der autorisatie mij door den Koning vroeger verleend, dat ik voornemens ben, voor den vervolge, de navolgende bepalingen te arresteren.

1°. „Dat in den loop van het jaar, geene uitgaven op eenig respect der begrooting zullen vermogen plaats te hebben, voor welke geene sommen bij dat respect zijn aangewezen.

2°. „Dat voor zoo verre zulke uitgaven in den loop van het jaar, onvermijdelijk mogten noodig geoordeeld worden, deze zullen gebragt worden op de som van *f* 500,000,00 op de buitengewone uitgaven ter dispositie der regering gesteld.

3°. „Dat van die som, om de drie maanden eene rekening aan het departement van koloniën zal worden toegezonden, met aanwijzing van de posten daarop geaffecteerd, en opgave of dezelve als temporair kunnen worden beschouwd, en mitsdien met het einde van het jaar zullen vervallen, of wel dat het noodig zijn zal, die op de gewone begrooting over te brengen; in het laatste

geval zal de noodzakelijkheid dier uitgave behoorlijk moeten blijken en worden aangetoond, en tot de overbrenging niet kunnen worden overgegaan dan na bekomen autorisatie des Konings.

4°. „Dat mitsdien voor volgende jaren, de hoofdstukken op de gewone begrooting zullen worden uitgetrokken voor het zelfde bedragen als waarop die thans gesteld zijn, vermeerderd met zoodanige sommen als waartoe 's Konings autorisatie zal zijn verkregen, en verminderd met zoodanige uitgaven, als bij ondervinding, of ten gevolge van bezuinigingen, blijken zal mogelijk te zijn, zoodanig dat altijd op de begrooting zullen zijn aangewezen, de uitgaven voor 1834, voor ieder hoofdstuk toegestaan, en de vermeerderingen of verminderingen, die daarop hebben plaats gehad.

„Hiervan echter zal uitgezonderd zijn, het hoofdstuk kultures, hetwelk jaarlijks zal kunnen worden vermeerderd, in evenredigheid dat de hoeveelheid produkten aangroeit, waarover het Gouvernement beschikking verkrijgt.

Ontvangsten.

5°. „Dat voor volgende begrootingen dezelfde sommen op de hoofdstukken zullen worden in ontvangst gebragt, als die voor 1834 zijn geraamd, (met uitzondering van die van het zesde hoofdstuk) met aanwijzing der vermeerderingen en verminderingen, welke daarin, ten gevolge der verkregene resultaten der laatste jaren, kunnen worden noodig geacht.

6°. „Dat de hoeveelheid koffij, suiker, indigo en andere produkten op de begrooting zullen worden uitgetrokken, naarmate van de hoeveelheid gronden, voor die kultures gebezigd en naar den middelbaren opbrengst van het voorgaande jaar, met aanwijzing van de vermeerdering of vermindering, daardoor en ten gevolge van de verkregen ondervinding der laatste jaren, noodzakelijk geacht te kunnen worden, zullende de waarde derzelve tevens

worden berekend naar den maatstaf voor 1834 aangenomen, en daarin geene verandering gemaakt worden zonder 's Konings autorisatie, die des noodig door de regering zal kunnen worden geprovoceerd.

Rekening met het Ministerie.

7°. „De rekening met het ministerie zal bij voortduring gecrediteerd worden voor het geheele excedent der ontvangsten boven de uitgavan, en daarvan worden geremitteerd,

a. „De sommen door Z. M. voor jaarlijksche remises vast te stellen en voorloopig bepaald op *f* 10,000,000.00.

b. „Zoodanige uitgaven als voor 's Rijks marine hier gestationeerd, noodig zijn.

c. „Alle andere uitgaven op 's Konings speciale autorisatie hier geschiedende, zullende, tot daaromtrent door Z. M. zal zijn beslist, die op de begrooting van 1834 aangenomen, tot maatstaf strekken.

Buitengewone Begrooting.

8. „Op de buitengewone begrooting, zal, tot dat door Z. M. daaromtrent nader zal zijn bepaald, kunnen worden beschikt over eene som, niet te bovengaande *f* 2,200,000.00 zoo ten behoeve der fortificatiën, als van het departement van oorlog, koloniale marine, en andere onvoorziene omstandigheden; zullende er gezorgd moeten worden, dat deze som in gewone tijden, zooveel mogelijk worde verminderd, en dezelve alleen strekke voor buitengewone gevallen, die geacht kunnen worden met den tijd te zullen kunnen vervallen.

„Uit dat excedent zal almede bestemd worden eene som van *f* 500,000.00 ter bestrijding van zoodanige uitgaven, bij het ontwerpen der begrooting niet voorzien.

9. „En eindelijk zal jaarlijks, behalve de remise van *f* 10,000,000.00 aan het departement van koloniën, worden overgemaakt, zoodanige som, als blijken zal bij 's Gou-

vernements kassen op 1°. Januarij van het in te treden jaar boven een bedragen van *tien millioen*, disponibel te zijn.

„Deze bepalingen wel nageleefd, zullen, vlei ik mij, aan Z. M. den waarborg verschaffen, die hoogstdezelve verlangt, en uwe excellentie tevens ter vaste handleiding kunnen strekken in het geldelijk beheer dezer gewesten. Het spreekt overigens van zelve, dat in buitengewone en niet voorzienbare omstandigheden, gelijk oorlogen, blokkades en dergelijke, van den opgegeven regel, voor zoo verre als zulks blijken mogt volstrekt noodig te zijn, zal vermogen te worden afgeweken.

„Voor gebeurtenissen buiten alle mogelijke berekening liggende, zijn geene bepalingen vasttestellen. En hiermede de aangelegenheden der financiën afgehandeld hebbende, geloof ik thans tot de kultures te kunnen overgaan."

Wij zullen hier niet in eene beoordeeling treden van de redeneringen van dezen merkwaardigen staatsman. Iedereen is het maar al te wel bekend, dat in 1859, 59 millioen aan de Handel-Maatschappij verschuldigd waren gebleven ten gevolge van anticipatiën, die nimmer hadden kunnen plaats vinden bij eene betere inrigting en een beter toezigt over de koloniale rekeningen en begrootingen, en vooral in geval eene goede afscheiding had bestaan van de politieke en commerciële rekeningen. Alsdan had nimmer *meer* kunnen zijn uitgedeeld onder den naam van batig saldo dan werkelijk was gewonnen. Aan den opvolger van den heer VAN DEN BOSCH, den heer BAUD, verblijft de eer meer orde en regel te te hebben gebragt in de koloniale geldmiddelen en een stelsel te hebben doen ophouden, waarbij het tegenwoordige werd opgesmukt en bevoordeeld ten koste van de toekomst.

Intusschen vordert het beheer der koloniale financiën noodwendig gewigtige wijzigingen en verbeteringen. Vooral dient het toezigt grootendeels te worden gebragt onder een onzijdig ligchaam en daartoe geeft ons, geloof ik, het in Frankrijk gevolgd stelsel van koloniale comptabiliteit en administratie eene geschikte handleiding. Vooral de Fransche wet van 25 Junij 1841 is in vele opzigten navolgenswaardig. Zij stelt eenige weinige, doch alles afdoende beginselen en laat verder de bijzonderheden, die de toepassing betreffen, over aan het uitvoerend gezag. Die bijzonderheden worden gevonden in het later koninklijk reglement.

Ook de wet op het beheer en de verantwoording der koloniale finantiën, die wij thans te gemoet zien, moet, wij gelooven dit stellig, slechts eene wet van beginselen zijn

Eene bijzonderheid dient echter ook daarbij te worden in het oog gehouden, die natuurlijk niet in de Fransche wet wordt gevonden, omdat het Fransche Gouvernement geen handel drijft. Zij is de reeds door mij en door zoo vele anderen, met aandrang aanbevolen afscheiding der commerciële en politieke rekeningen en begrootingen. Ik heb reeds gezegd en herhaal het zonder schroom, dat in deze afsluiting grootendeels het toekomstige financiële lot der kolonie ligt opgesloten.

Reeds eenmaal en wel in mijn eersten arbeid over de koloniale financiën zeide ik daarover het volgende:

„De eerste en gewigtigste verandering, die dringend wordt vereischt, is de totale afscheiding van alle begroo-

tingen, rekeningen en verantwoordingen van het politiek departement en van het commercieel departement.

„Deze afscheiding komt ons zoo gebiedend noodzakelijk voor, dat wij niet schromen, haar eene levenszaak te noemen en te beweren, dat daarvan de welvaart, de financiële toestand van Nederland en de kolonie in hooge mate afhangen.

„De vroegere en latere geschiedenis der besturen van Britsch-Indië en Nederlandsch-Indië stellen boven twijfel, dat eene regering, die handel drijft, prijs blijft gegeven aan de hagchelijkste dobbelkansen, aan eene schromelijke golving van prijzen, waarbij alle menschelijke berekeningen moeten falen.

„De bijzondere koopman is in zijne ondernemingen vrij en onafhankelijk. Hij vergroot of verkleint zijne speculatie naar willekeur; hij bezigt daartoe meer of minder kapitaal, naarmate de onderneming voordeelig is of verlies geeft, en des noods staakt hij zijne operatiën.

„De regering, die zich den alleenhandel in de belangrijkste voorbrengselen des lands heeft toegeëigend en haar geheel bestuur daarnaar heeft ingerigt, mist deze faculteit des koopmans geheel. Het kapitaal, dat zij voor den inkoop moet bezigen, hangt af van omstandigheden, die zij niet kan dwingen en bepalen. Wanneer de speculatie het onvoordeeligst wordt, moet zij dikwijls juist de grootste inkoopen doen en eerst langen tijd later weet zij welk kapitaal zij bij den verkoop realiseert.

„Zoodanige wisselvallige inkomsten en uitgaven bij de begrootingen en rekeningen te vermengen met die baten en lasten, welke zij als souverein heeft te bepalen, is eene koppeling van onvereenigbare elementen.

„Een regeringstelsel behoort uit den aard der zaak het kenmerk te dragen der bestendigheid; een handelstelsel kan nimmer anders dan onbestendig zijn. De begrootingen en rekeningen van den souverein blijven be-

sloten binnen den bepaalden kring van een jaar. De handelsspeculatie is van tijd en plaats onafhankelijk.

„Regering en handel, vastheid en veranderlijkheid zijn eene antithesis.

„Ingevolge art. 59 en 60 der Grondwet, moeten het beleid der regering en de wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen worden geregeld bij de wet.

„Bij die wet zou de afscheiding der regering en van den koophandel kunnen worden voorgeschreven.

„Daardoor zouden van zelf de raming, bewaking en verantwoording der Indische geldmiddelen worden gemakkelijk gemaakt.

„De begrootingen en rekeningen van den souverein, zouden alle inkomsten en uitgaven moeten vertoonen van het koloniaal bestuur in zijne politieke hoedanigheid; terwijl bij de baten speciaal alle belastingen zouden moeten worden opgenomen, die bij den inkoop der producten worden verrekend, zoo als de belasting der verrekende landrenten, de belasting op de koffij, de fictive regten op den uitvoer van producten enz. Vele van deze inkomsten worden reeds werkelijk door de bevolking opgebragt en afgehouden van de betalingen, die zij geniet bij de levering der producten.

„Diezelfde verrekende inkomsten zouden als uitgaven moeten worden gebragt op de rekeningen en begrootingen van het commerciëel departement.

„In één woord, wij wenschten dat aan het koloniaal bestuur, zoo lang het handelt, dezelfde verpligtingen wierden opgelegd, welke ook het bestuur van Britsch-Indië bij het vroeger Charter van 1813 waren voorgeschreven en waaromtrent, zoo als reeds is gezegd, door het opperbestuur in Engeland aan het bestuur in Indië werd geschreven: „*wij kunnen onze inzigten omtrent de bedoelingen van dit gedeelte van het Charter niet beter bloot leggen dan door de opmerking, dat, ofschoon het beheer van het geheel, als ééne zaak, aan ons verblijft, het echter*

noodig is, dat het politiek departement worde beschouwd als eene zaak van bestuur, en het handels-departement als eene handelsspeculatie, zoodat de rekeningen der transactiën tusschen dezelve worden gedebiteerd en gecrediteerd, als of zij geheel verschillende aangelegenheden waren, opdat de rekeningen der baten en lasten respectivelijk naar behooren kunnen worden afgelegd zoo als het Parlement verlangt."

„De mogelijkheid van eene gelijksoortige wijziging ligt reeds in de tegenwoordige financiële bepalingen van Nederlandsch-Indië en speciaal in de navolgende resolutie der regering van den 22 Oct. 1834, n°. 26 (*Indisch Staatsblad* n°. 48), welke opzettelijk hier in haar geheel wordt medegedeeld:

„Ten gevolge der resolutie van 25 Augustus l. l., n°. 8, is nader gedelibereerd over de missives van den Directeur-Generaal van Financiën, van 28 April en 1 Julij te voren, n°. 20 en 9, houdende, naar aanleiding van art. 3, der resolutie van 28 Februarij jl., n°. 3, en met overlegging van de deswege met de Algemeene Rekenkamer gevoerde briefwisseling, deszelfs voorstellen over de behoorlijke opvolging en verzekering der financiële voorschriften, vervat in het besluit van den Kommissaris-Generaal, van 30 Januarij jl., n°. 105;

„En is voorts gelezen een, door den Gouverneur-Generaal ad interim, aan de vergadering medegedeeld „*Extract uit een algemeen verslag van den Commissaris-Generaal over Nederlandsch Indië*, d. d. 25 *Januarij* 1834," bevattende eenige meer bepaalde aanwijzingen omtrent de wijze, waarop voortaan ten opzigte van de begrootingen van Nederlandsch-Indië en van de daarop niet voorkomende, maar geheel *onvoorziene* uitgaven moet worden gehandeld;

„Gelet op art. 20. van het regerings-reglement, houdende onder anderen dat „*inkomsten* (van ambten en bedieningen) *eenmaal, hetzij bij bijzondere Koninklijke besluiten, hetzij bij de begrootingen vastgesteld, niet door de Indische*

regering kunnen worden vermeerderd, *anders dan op des Konings vooraf verkregen magtiging;*

„Gelet op 's Konings besluit van 5 April 1825, n°. 96;

„Gelet op het slot van art. 1 des besluits van den Commissaris-Generaal, van 25 Januarij j. l., n°. 73;

„En, enz.;

„Is goedgevonden en verstaan, met inhæsie van het besluit van den Commissaris-Generaal, van 30 Januarij j. l., n°. 105, te bepalen, gelijk wordt bepaald bij deze:

„*Eerstelijk.* De begrootiing van gewone uitgaven voor Nederlandsch-Indie, zoo als dezelve voor het jaar 1834, door Zijne Excellentie den Commissaris-Generaal, is vastgesteld geworden, is voor 1835 en volgende jaren verbindende, met dien verstande, dat de hoofdstukken op de gewone begrooting steeds zullen worden uitgetrokken voor dezelfde sommen, als bij de begrooting van 1834 zijn gesteld, *verminderd* met alle bezuinigingen, welke aan de regering, bij ondervinding, zullen blijken mogelijk te zijn, en in geen geval *vermeerderd* met andere posten, dan met dezulke, tot welke des Konings uitdrukkelijke magtiging zal zijn verkregen, of die, zonder afwijking van art. 20 van het regerings-reglement, kunnen worden gevonden uit bezuinigingen van gelijksoortige uitgaven, op dezelfde afdeeling (hoofd) daar te stellen.

„*Ten tweede.* Van de voormelde bepaling blijven uitgesloten de uitgaven voor *koophandel* en *cultures*, in zoo ver de vermeerdering van deze een bepaald gevolg is van eene meerdere levering, teelt of aankoop van producten, of handelsvoorwerpen.

„*Ten derde.* Ter vermijding van nutteloozen omslag zullen, tot wederopzeggens toe, geene nieuwe uitvoerige *begrootingen uan uitgaven* aan de regering worden ingediend, en zal de Directeur-Generaal van Financiën zich bepalen bij het inzenden vóór of op 15 November van elk jaar, van eene specificatie der *verminderingen*, welke

op elk hoofdstuk en afdeeling (hoofd) mogelijk zijn, van de *vermeerderingen*, welker opname bij de begrooting van gewone uitgaven door Z. M. den Koning is gewettigd geworden, en van de *veranderingen*, voortvloeijende uit de toepassing van het slot van art. 1 dezer resolutie; alles behoudens de uitzondering hierboven, omtrent de uitgaven voor *koophandel* en *cultures*, aangewezen.

„ *Ten vierde.* De inkomsten der ambtenaren, zoo als dezelve bij de begrooting van 1834 voorkomen, worden geacht in 's Konings naam vastgesteld en mitsdien onvatbaar te zijn, om anders, dan op des Konings vooraf verkregen magtiging, te worden vermeerderd.

„ De besturende collegiën en ambtenaren zullen zich stiptelijk onthouden van het doen van voorstellen tot vermeerdering van tractementen en personele inkomsten, verder dan in zoodanige dringende en gewigtige gevallen, welke verdienen aan de hooge beslissing des Konings onderworpen te worden.

„ *Ten vijfde.* De driemaandelijksche verantwoording der som van ƒ 500,000, op de begrooting van buitengewone uitgaven uitgetrokken, welke, ingevolge de resolutie van 25 Augustus j. l., n°. 8 door de algemeene rekenkamer moet worden opgemaakt, zal voortaan door haar worden gezonden aan de generale directie van financiën, welke dezelve aan den Gouverneur-Generaal zal indienen, met hare consideratiën en advijs, omtrent de al of niet bestaande noodzakelijkheid, om, voor het overbrengen op de hoofdstukken der begrooting van gewone uitgaven van een of meer van de daarop voorkomende posten, de autorisatie des konings te verzoeken. En

„ *Ten zesde.* Nademaal het excedent der gewone inkomsten boven de gewone uitgaven van Nederlandsch Indië, is een eigendom van het moederland, zal jaarlijks bij de generale directie van financiën opgemaakt en, na verificatie bij de algemeene rekenkamer, aan den Gouver-

neur-Generaal, ter verzending aan het departement van koloniën, ingediend worden eene algemeene en beredeneerde verantwoording van het gebruik, van dat excedent gemaakt, onder de benaming van *rekening met het ministerie van koloniën*, zullende die verantwoording aantoonen, *aan den eenen kant*, het beloop van het beraamde excedent en, *aan den anderen kant*, de daaruit bestreden uitgaven, onder de onderscheidene respecten van *remises aan het moederland*, *kosten der Nederlandsche marine*, *kosten der natuurkundige commissie*, *premiën bij den invoer van Nederlandsche lijnwaden*, *kosten der cultures in Madioen en Kedirie*, *kosten van uitbreiding der cultures*, *fortificatiën*, *buitengewone uitgaven van het departement van oorlog in Indië*, *aanbouw van schepen en vaartuigen en buitengewone*, *geheel onvoorziene uitgaven en tegenspoeden.*

„ Extract, enz.

„ Accordeert met het register der resolutiën van den Gouverneur-Generaal ad interim in rade

De waarnemende Algemeene Secretaris,
STIERLING. „

„ De bij art. 2 van deze resolutie bedoelde uitgaven voor koophandel en cultures, komen bij de Indische begrooting voor onder het VIIe hoofdstuk, terwijl de vermoedelijke opbrengst van de verkochte producten is bekend gesteld onder het IVe hootdstuk der ontvangsten. Indien in aanmerking wordt genomen, dat de opbrengst van den oogst een verschil van vele millioenen in de uitgaven kan brengen, dat ééne enkele cent meer of minder op den verkoopprijs van de koffij of suiker, dadelijk het cijfer van de opbrengst van deze artikelen een millioen doet rijzen of dalen, dan behoeft gewis niet to worden aangetoond, dat alle begrooting ijdel, en er tusschen de uitkomsten en ramingen steeds vele millioenen verschil moet zijn, zoo lang op het Indische budget de posten voor *koophandel en cultuur* voorkomen.

„Geheel anders zijn echter de overige posten van ontvangst en uitgaaf. De politieke uitgaven worden op 's Konings last vastgesteld, en kunnen niet worden verhoogd zonder hooge goedkeuring. De opbrengst der belastingen van het vorig jaar geven het cijfer der baten bij de begrooting aan, terwijl de pachten, naar het werkelijk geldelijk bedrag, waarvoor zij zijn afgestaan, worden opgebragt. Hier kan dus in de uitkomsten geene groote afwijking of teleurstelling worden ondervonden.

„De buitengewone of onvoorziene uitgaven worden bestreden uit eene som van *f* 500,000, die is toegestaan, en waarvan elk kwartaal aan het ministerie eene verantwoording wordt gedaan. Blijkt het dat eene uitgave, die uit de *f* 500,000 is gevonden, blijvend noodig is, dan wordt de magtiging des Konings verleend om die uitgave te brengen op de begrooting, onder het eigenaardig hoofdstuk.

„Uit dit alles ziet men, dat niets gemakkelijker zou zijn, dan om het beheer der Indische finantiën en de vaststelling der begrooting, overeenkomstig de bepalingen der Grondwet, met medewerking der Vertegenwoordiging, te doen geschieden, en dat dezelfde bepalingen, die reeds bestaan, zouden kunnen worden opgevolgd, met dit onderscheid, dat de goedkeuring zou geschieden bij eene wet, in stede van bij een besluit.

„Tot 1830 werden vijfjarige begrootingen van Indië gearresteerd.

„Van de begrooting zouden echter moeten worden weggelaten de hoofdstukken, betreffende ontvangsten en uitgaven van koophandel en cultures, waarvan te gelijk jaarlijks eene afzonderlijke raming ter goedkeuring bij de wet zou moeten worden aangeboden, vergezeld van eene balans of rekening van den handel op een bepaald tijdstip, ingerigt overeenkomstig de eischen der koopmansboekhouding.

„Het zij hier vergund, tot toelichting van dit gevoelen,

de hoofdtrekken op te geven van een nieuw beheer der Indische financiën:

„1°. Scheiding der politieke en commerciële begrootingen en rekeningen van Nederlandsch Indië, met bepaling, dat ze respectivelijk zullen worden gecrediteerd en gedebiteerd met alle uitgaven en inkomsten, en voorts met alle winstdervingen, verrekende belastingen of inkomsten, rente-betalingen, enz.;

„2°. Afzonderlijke goedkeuring bij de wet der politieke of souvereine begrooting, met instandhouding der bestaande bepalingen, dat de territoriale uitgaven niet zonder toestemming van het bestuur in Nederland kunnen worden vermeerderd, terwijl deze begrooting geheel zal moeten worden ingerigt als het tegenwoordige Indische budget, met weglating der hoofden *koophandel en cultures*;

„3°. Jaarlijksche verantwoording van de uitkomsten der politieke begrooting, even als ten aanzien der begrooting van Nederland plaats vindt, met inachtneming van tijd en afstand, zoodat de uitkomst eenige maanden later zou moeten worden medegedeeld;

„4°. Uitkeering aan het Moederland van het geheel batig verschil der politieke inkomsten en politieke uitgaven, daaronder begrepen alle ontvangsten, winstdervingen, renteverliezen, die ten laste der commerciële rekening en ten voordeele der politieke rekening worden gebragt;

„5°. Vaststelling eener afzonderlijke begrooting voor het commerciëel departement, bestaande uit die uitgaven en baten, welke tegenwoordig bij de Indische begrooting worden opgebragt onder de hoofden *koophandel en cultures*, doch, volgens dit plan, daarvan voortaan zouden worden weggelaten; voorts uit alle belastingen en inkomsten, die worden verrekend bij de betaling der bevolking, en dus ten voordeele van den Souverein en ten laste van den handelaar, moeten worden gebragt,

terwijl vooral onder de commerciële lasten moet worden opgenomen de intrest van het voor den handel aangewend kapitaal, welke zoude worden uitgespaard, indien dit kapitaal werd aangewend tot uitdelging der schuld, eene intrest-rekening, die trouwens door elk koopman en ook door de Compagnie werd in acht genomen;

„6°. Aanbieding van eene jaarlijksche balans of rekeking van 's Gouvernements handel, ter goedkeuring bij de wet, opdat kunne worden nagegaan, in hoeverre het handelskapitaal van den lande is voor- of achteruitgegaan, welke uitkeering daarvan aan het Moederland kunne plaats hebben, zonder belemmering van verdere commerciële operatiën, en voorts telkens kunne worden beoordeeld en overwogen, in hoever de belangen van het Moederland en de koloniö eene inkrimping of uitbreiding van den handel medebrengen;

„7°. Benoeming eener commissie door het koloniaal opperbestuur, ten einde de hoegrootheid te bepalen van het tegenwoordig handelskapitaal, waarmede de koopmansrekening moet worden geopend. Dit kapitaal bestaat natuurlijk uit de geldswaarde van alle handelsbezittingen, producten enz., welke thans het eigendom zijn van het Gouvernement, en uit de restant-staten moeten blijken. De rekeningen en boeken der oude Compagnie, die in dezen geest waren ingerigt, geven hieromtrent de volledigste voorlichting;

„8°. Verhooging van het tegenwoordig bij de Indische begrootingen toegestaan cijfer van *f* 500,000 voor buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden tot *f* 1,000,000, met bepaling, dat van die som, even als thans plaats vindt, elk kwartaal verantwoording zal worden gedaan door het Indische bestuur aan het ministerie, en door het ministerie elk jaar aan de Staten-Generaal, ten einde die uitgaven bij eene wet, gelijktijdig met de politieke begrooting, kunnen worden geregulariseerd.

„Wij gelooven dat eene inrigting der begrootingen en rekeningen van Indië, op den hier voorgestelden voet, het eenige middel is, om de bedoelingen der Grondwet te bereiken, om het bestuur en der natie een getrouw en duidelijk overzigt te geven van den financiëlen toestand der kolonie, en vooral om de noodlottige uitkomsten te verhoeden, die de vereeniging der attributen van souverein en handelaar, tot nog toe aan ALLE regeringen heeft berokkend.

„Wij hebben de gevolgen van een koloniaal monopolie voor Britsch-Indië en Nederlandsch-Indië in vroegere tijden, reeds geschetst, maar wij hadden daarbij kunnen voegen, dat dit zelfde stelsel reeds 58 malen is beproefd, en altijd met hetzelfde noodlottige gevolg. Om zich hiervan te overtuigen, raadplege men de koloniale geschiedenis, niet alleen van Nederland, maar ook van andere landen.

„Het dadelijk voordeel, dat uit eene inrigting zoo als wij hebben opgegeven, moet voortvloeijen, bestaat hierin, dat de uitkeering der kolonie aan het Moederland onmiddellijk vele milioenen moet rijzen, en bovendien niet aan dezelfde teleurstellingen en wisselvalligheden blijft blootgesteld.

„Men heeft gezien, dat batige saldo's van den souverein aanzienlijk meer zijn geweest dan werkelijk is uitgekeerd. Worden dus deze saldo's hier verantwoord, dan moeten de baten der schatkist van het Moederland in evenredigheid grooter worden. Gaat het handelskapitaal achteruit, is het niet voldoende, en moet het uit de baten van den souverein worden aangevuld, dan is de natie, volgens de hier voorgestelde inrigting der begrootingen en rekeningen, althans in de gelegenheid, om de grootheid van het verlies en der opoffering te overzien en kan de vertegenwoordiging dat verlies begrenzen en beperken.

„De Indische bevolking brengt thans jaarlijks 26 mil-

lioen meer op aan belasting dan in 1830; het is de vrucht van haren veegen arbeid. En hoe weinig is daarvan in den schoot van het Moederland gevloeid? Soms was de koloniale, remise niet eens voldoende tot betaling der rente, welke Indië verpligt is te voldoen. De schatkist van het Moederland is reeds twee malen verpligt geweest, die betaling zelve gedeeltelijk te bestrijden. Bovendien is een gedeelte van de vroegere schuld van de kolonie aan de handelmaatschappij reeds op de natie overgebragt, die met voldoening der intresten blijft belast, daar, van die vroegere schuld van 39 milioen, 22 millioen zijn gevonden uit de middelen daargesteld bij de wet van 6 Maart 1844.

„Indië heeft dus niet eens de voldoening van te zien, dat de aanmerkelijke lasten, die het heeft te dragen, strekken om het Moederland te redden uit zijne financiële verwikkelingen.

„Toen wij voorstelden om het hoofdstuk *koophandel en cultures* van de politieke begrooting weg te laten, hadden wij moeten zeggen, dat de inkomsten van het tin en de vogelnestklippen, hierop eene uitzondering maken. Deze posten komen onder het aspect van handel voor, doch behooren eigenaardig op de politieke begrooting te worden gebragt. Het tin en de vogelnestjes zijn opbrengsten van Gouvernements-domein. Ook het zout is eene inkomst van den souverein. Indien trouwens het vreemd zout wierd toegelaten, tegen betaling van een inkomend regt, dan zou deze bate van zelf komen onder de rubriek *inkomende en uitgaande regten.*

Het nut eener balans en verantwoording van den handel behoeft niet uiteen gezet te worden. Het spreekt immers van zelf, dat het Gouvernement, handel drijvende, aan dezelfde wetten van verlies en winst blijft onderworpen, waarvan elke handelaar afhankelijk is, en dat het derhalve ook als koopman moet rekenen. Te vaak wordt dit over het hoofd gezien. Het geld van de

regering heeft echter geene andere of meerdere kracht dan dat van den particulier."

Als een nieuw bewijs van de onvereenigbaarheid der rekeningen van souverein en koopman in het Gouvernement van de kolonie, plaats ik hier achter eene memorie, welke in 1848 aan het bestuur werd ingediend over den verkoop van Gouvernements tin in China door tusschenkomst van de faktorij der Nederlandsche Handelmaatschappij. Daaruit blijkt, dat, van in 1846 naar China verzonden tin, in 1848 nog eene aanzienlijke hoeveelheid onverkocht was. Hoe kunnen nu, dat vragen wij in gemoede, zulke rekeningen en begrootingen, die verscheidene jaren voort loopen, worden vermengd en gelijk gesteld met de gewone politieke rekeningen en begrootingen, waarvan alle lasten en baten in hetzelfde jaar beginnen en ten einde loopen?

Eene wet, waarbij deze afscheiding der rekeningen met de beginselen der Fransche wet van 1841 wordt genomen als grondslag van het toekomstige geldelijk beheer en toezigt onzer koloniale geldmiddelen, zal gewis voldoen aan de milde en wijze bedoelingen, die bij de laatste wijziging der Grondwet hebben voorgezeten. Wij gelooven niet te veel te zeggen indien wij meenen, dat dit besef ook bij de meerderheid der vertegenwoordiging is doorgedrongen.

Van de inrigting der begrooting van Nederlandsch Indië sprekende, mogen wij niet onopgemerkt voorbij laten gaan, het besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië van 21 Januarij 1848 n°. 1. Daarbij zijn op last van het ministe-

rie van koloniën eenige bepalingen vast gesteld omtrent eene nadere inrigting der begrooting. Wij zullen hier niet in eene beoordeeling treden in hoever dit besluit overeenstemt met de regelen van een geregeld beheer. Ons althans is altijd de juistheid van het beginsel, waarvan bij dat besluit is uitgegaan, voorgekomen als van hoogst twijfelachtigen aard. Vooral is deze twijfel bij ons gerezen ten opzigte van art. 1, waarbij is bepaald, dat de begrooting van Nederlandsch Indië moet zijn eene volledige raming van de bewegingen der kas, en tengevolge waarvan bij art. 5 onder anderen is vastgesteld dat:

a. Alle materiële regularisatiën vervallen voor de begrooting van ontvangsten en uitgaven;

b. Op de begrooting van ontvangsten en uitgaven niet moeten worden geaffecteerd »goederen";

Wat hiervan zij, zeker is het, dat deze beginselen moeijelijk kunnen worden toegepast, zoodra, volgens de nieuwe geldelijke grondwettige bepalingen, de begrootingen der kolonie niet alleen zullen zijn eene bloote raming van baten en lasten, maar ook eene magtiging tot het doen van uitgaven of heffen van inkomsten. Dan toch zullen geene heffing van inkomsten of magtiging tot geldaanwending geoorloofd zijn, ten zij zij op de begrooting voorkomen en daardoor wettigheid zullen hebben verkregen. Alsdan zullen mitsdien ook de fluctuatiën der kas moeten worden geregeld en berekend naar andere beginselen.

Mogt ik, door de openbaring van mijne denkbeelden en door de mededeeling van de thans door mij uitgegeven oorkonden, iets hebben bijgedragen

tot de vermeerdering der kennis van het financiële beheer, zoo wel van onze volkplantingen als van die van andere koloniale mogendheden, dan zal de moeite aan dezen arbeid gewijd, ruimschoots zijn beloond.

Als eene niet onbelangrijke bijdrage eindelijk tot het administratief beheer van onze koloniën heb ik onder de thans door mij medegedeelde stukken ook het administratief verslag van Nederlandsch Indië opgenomen van het jaar 1836. Eene vergelijking van dit verslag met dat', hetwelk onlangs door den Minister van kolonien is medegedeeld aan de tweede kamer der Staten-Generaal, geeft de gelegenheid tot beoordeelingen, welke ook bij de aanstaande wet van nut kunnen zijn. Hierbij moet worden opgemerkt, dat het een der laatste verslagen is, die bestaan; daar sedert 1837 geen administratief verslag van de kolonie was opgemaakt, tot dat de laatste grondwet zulks bepaald voorschreef.

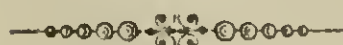
Na aldus de grondslagen te hebben opgegeven van het toekomstig beheer der Oost-Indische geldmiddelen, zoo als zij, naar mijn inzien, moeten worden gelegd ter bevordering van de belangen van het moederland en de volkplanting, gevoel ik dat zeer gebrekkig aan mijne taak zou zijn voldaan, indien ik niet tegelijk het middel opgaf hoe de verkondigde theorie het best in praktijk zou kunnen worden gebragt.

Ik laat daarom eene concept-wet volgen op het beheer en de verantwoording der koloniale geldmiddelen, waarin de door mij gehuldigde denkbeelden en beginselen ter executie worden gelegd. Na hetgeen hiervoren is aangevoerd, zal het niet noodig

zijn dit wetsontwerp toe te lichten. Alleen zal ik ten slotte opmerken, dat de wet niets anders is dan eene wet van beginselen, terwijl de bijzonderheden geheel aan het uitvoerend gezag blijven opgedragen. Plaatselijke omstandigheden maken dit noodzakelijk, en het is wenschelijk aan het departement van koloniën alle ruimte te laten in zijne handelingen, mits deze handelingen slechts in overeenstemming blijven met de groote beginselen, die in de concept-wet zijn verkondigd en opgenomen. Die beginselen ter goeder trouw en naar de letter en den geest wordende nageleefd en toegepast, dan zijn geene groote misbruiken meer mogelijk, hebben de natie en hare vertegenwoordiging eene geregelde en onbelemmerde kennisname van den stand der koloniale geldmiddelen, en heeft de schatkist van het moederland de zekerste waarborg, dat de bijdragen, die zij van de koloniale kas geniet, zoowel in grootheid als in bestendigheid aanmerkelijk zullen winnen.

CONCEPT-WET.

WIJ WILLEM III ENZ.

Alzoo wij in overweging hebben genomen, dat, ingevolge art. 60 der grondwet, de wijze van beheer en de verantwoording der koloniale geldmiddelen moeten worden geregeld bij de wet;

En willende aan dit grondwettig voorschrift gevolg geven;

Zoo is het, dat wij, den raad van state gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk wij goedvinden en verstaan bij deze;

Art. 1. Alle inkomsten en uitgaven van de koloniën en bezittingen van het rijk zijn inkomsten en uitgaven van den staat en als zoodanig onderworpen aan de overweging en de goedkeuring der wetgeving in Nederland.

Art. 2. Alle inkomsten en uitgaven van Nederlandsch Indië worden gebragt op eene begrooting, welke jaarlijks wordt onderworpen aan de goedkeuring der Staten-Generaal, en zulks tijdig genoeg opdat de goedgekeurde begrooting in de kolonie kunne worden ontvangen vóór den aanvang van het dienstjaar, waarover de begrooting loopt.

Art. 3. Wanneer onverhoopt de bij de wet goed-

gekeurde begrooting in de kolonie wordt ontvangen eerst na den aanvang van het dienstjaar, zullen de baten en lasten plaats hebben in gelijker voege als in het vorige jaar, doch in twaalfde gedeelten voor elke maand van het ingetreden dienstjaar tot de ontvangst der begrooting, tenzij de wet anders beschikke.

De verpachting der inkomsten heeft in gelijker voege als voor het voorgaande jaar plaats, ingeval de begrooting niet is ontvangen op den eersten dag der maand November vóór het dienstjaar.

Art. 4. De begrooting van Nederlandsch Indië blijft ingerigt in gelijker voege als thans plaats vindt. Doch zullen daarop niet meer worden vermeld de inkomsten en uitgaven thans daarop voorkomende, en bestempeld wordende: commerciële uitgaven en inkomsten, en wel zijnde speciaal die, welke thans daarop staan uitgetrokken onder de hoofden *koophandel* en *kultures*, zijnde dus de kosten uitmakende het VII hoofdstuk der begrooting van uitgaaf en het IV hoofdstuk van die der inkomsten.

De baten en lasten der Gouvernements vogelnestklippen, en der Gouvernements tinmijnen zullen echter blijven uitgetrokken op de begrooting onder de eigenaardige hoofden.

Art. 5. Alle posten van inkomst en uitgaaf, die tot nog toe voorkwamen op de begrooting van Nederlandsch Indië, doch, ingevolge de voorschriften van het voorgaande artikel daarvan voortaan zullen worden weg gelaten, zullen worden gebragt op eene afzonderlijke rekening genaamd *commerciële rekening van Nederlandsch Indië.*

Art. 6. Op de commerciële rekening van Nederlandsch Indië zullen, behalven de bij art. 5 beschrevene posten, nog worden gebragt alle winstdervingen en posten, die in verband staan tot gemelden handel, doch die op de eene of andere wijze worden verrekend met andere inkomsten of uitgaven voorkomende op de gewone of politieke begrooting. Onder deze winstdervingen en verrekende posten zijn speciaal ook bedoeld de fictive inkomende en uitgaande regten, die verschuldigd zijn van de voor Gouvernements rekening uit Indië weggevoerde en in Nederland ingevoerde producten, de verrekende landrente en andere aan het Gouvernement verschuldigde doch als fictief verrekende belastingen, alle welke posten bij de commerciële rekeningen zullen worden opgebragt als even zoo vele lasten, en daarentegen bij de gewone begrooting onder de eigenaardige hoofden zullen worden uitgetrokken als even zoo vele baten.

Art. 7. Gelijktijdig met de aanbieding der concept politieke begrooting van Nederlandsch Indië aan de Staten-Generaal, zal aan de vertegenwoordiging ter goedkeuring worden aangeboden eene afrekening van het voorlaatste jaar aantoonende de resultaten van het geldelijk beheer van Nederlandsch Indië van dat jaar. Deze afrekening zal bevatten eene opgave van de werkelijk in dat jaar plaats gehad hebbende inkomsten en uitgaven zoo wel in Indië als in Nederland. Zij betreft alleen het politiek Departement en wordt dus opgemaakt afgescheiden van alle baten en lasten der commerciële rekening. Voor zoo ver de uitgaven en inkomsten in Indië zijn ge-

schied, zal de rekening zijn gewaarmerkt door de algemeene rekenkamer van Nederlandsch Indië, terwijl de baten en lasten in Nederland zullen worden bevestigd door eene gelijke waarmerking van de algemeene rekenkamer hier te lande.

Art. 8. Indien deze rekening een batig saldo vertoont, zal bij hare overlegging aan de Staten-Generaal te gelijker tijd eene concept-wet worden aangeboden tot regeling van het gebruik van dat voordeelig slot. Indien daarentegen een te kort mogt zijn ontstaan, zoodat de inkomsten en baten worden overtroffen door de uitgaven en lasten, zullen tegelijker tijd aan de vertegenwoordiging de noodige voorstellen worden gedaan tot voorziening in dit deficit.

Art. 9. Behalven de hiervoren bedoelde begrootingen, commerciële rekeningen en staten der uitkomsten van de koloniale politieke administratie, zal ook jaarlijks aan de Staten-Generaal worden aangeboden eene naauwkeurige opgave van den werkelijken stand van de commerciële rekening van het laatste dienstjaar. Deze opgave zal bevatten eene juiste en uitvoerige vermelding van alle inkomsten en uitgaven in verband staande tot den inkoop en verkoop van 's gouvernements producten. Zij zal worden opgemaakt volgens de verificatie der algemeene rekenkamers van Indië en hier te lande en vergezeld gaan van eene opgave van alle door het Gouvernement nog in te koopen of reeds ingekochte, doch niet weder te gelde gemaakte producten of andere commerciële waarden.

Art. 10. Bij de aanbieding van deze jaarlijksche

commerciële balans aan de wetgeving, zal door den minister van koloniën te gelijker tijd worden aangeboden eene concept-wet ter goedkeuring van die balans. Mogt het blijken, dat de baten de uitgaven zoo ver overtreffen, dat het voordeelig slot meer aantoont dan, volgens beredeneerde ramingen, noodig is voor den inkoop der gouvernements-producten van het volgende jaar, of ter bestrijding van andere commerciële lasten, dan zal bij de concept-wet worden voorgesteld, om dat meerdere als eene bate van het moederland te doen overbrengen in 's Rijks schatkist in Nederland.

In geval daarentegen blijkt, dat de baten niet toereikende zijn ter bestrijding der commerciële uitgaven van het volgende jaar, dan zullen door den minister van koloniën de noodige voorstellen bij de concept-wet worden gevoegd tot aanvulling van het ontoereikende, hetzij door eene overschrijving van een gedeelte der baten van de souvereine begrooting of wel door zoodanige andere middelen als zullen blijken het meest doelmatig te zijn.

Art. 11. Alle koloniale uitgaven en inkomsten, baten en lasten, onverschillig waar zij plaats hebben, vereischen de goedkeuring of de voorafgaande magtiging der wet, en zijn onderworpen aan de contrôle der algemeene rekenkamer hier te lande of der algemeene rekenkamer in Oost-Indië, naarmate zij plaats vinden in de kolonie of in Nederland.

Art. 12. Alle rekeningen van welken aard ook worden mitsdien aan deze ligchamen tijdig toegezonden ter verificatie of liquidatie. De contrôle hier te lande heeft plaats volgens reeds voor alle andere

Departementen van algemeen bestuur bestaande voorschriften der comptabiliteit.

Art. 13. De algemeene rekenkamer van N. Indië zal bestaan uit een President en vier leden, aan wien het genot blijft verzekerd der tegenwoordig voor hunne betrekking bij de Indische begrootingen toegestane bezoldiging. Elke vijfjarige vervulling van hunne betrekking geeft aanspraak op eene verhooging van *f* 250 's maands. Deze verhooging zal echter niet verder gaan dan tot eene bezoldiging van *f* 2000 's maands voor den president en *f* 1500 's maands voor de leden.

Art. 14. Zoo wel de president als de leden der rekenkamer van Nederlandsch Indië worden benoemd door Ons, op een voorstel van den Gouverneur-Generaal vergezeld van eene voordragt van drie candidaten door de rekenkamer zelve. Zij worden door Ons benoemd hetzij uit de voorgedragene candidaten of wel uit andere door Ons geschikt geachte personen in Indië of Nederland. Zij worden aangesteld voor hun leven en kunnen alleen worden ontslagen op eigen verzoek. Ingeval van wangedrag, onvermogen des geestes of des ligchaams, zal echter de betrokkene door den Gouverneur-Generaal kunnen worden gesteld op non-activiteit en door dezen landvoogd aan Ons kunnen worden voorgedragen tot definitief ontslag of pensioen. Deze voordragt moet vergezeld gaan van de schriftelijke adviezen van de algemeene rekenkamer van Nederlandsch Indië en van de generale directie van financiën aldaar. De Gouverneur-Generaal voorziet tijdelijk in elke ontstane vacature.

Art. 15. Alle beschikkingen der algemeene rekenkamer van Nederlandsch Indië kunnen, hetzij op het initiatief van den Gouverneur-Generaal, hetzij op het verzoek van particuliere belanghebbenden, in hooger beroep worden onderworpen aan de beslissing van eenen raad van rivisie. Deze raad zal zijn zamengesteld uit twee leden van den raad van Indië, waarvan het oudste lid zal zijn voorzitter van den raad van revisie, voorts uit twee leden van het hoog geregtshof van Nederlandsch Indië, twee leden uit den raad van justitie te Batavia en den Directeur-Generaal van financiën. Ingeval een der leden van den raad van revisie, die alle door den Gouverneur-Generaal worden aangesteld, belang heeft bij een aanhangige zaak, wordt hij vervangen door eene keuze uit het zelfde ligchaam, waartoe de gerecuseerde behoort.

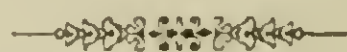
Art. 16. De thans op de begrooting van Nederlandsch Indië voorkomende som van *f* 500.000 voor buitengewone en onvoorziene uitgaven, wordt verhoogd tot op een bedrag van *f* 1,000.000. Even als nu reeds geschiedt, zal van het gebruik dier gelden elke drie maanden eene verantwoording worden opgemaakt door de algemeene rekenkamer in Indië en worden gezonden aan de Generale directie van financiën, welke dezelve zal indienen aan den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië met hare consideratiën en advies omtrent de al of niet bestaande noodzakelijkheid, om een of meer van de daarop voorkomende posten van uitgaaf te brengen op de gewone begrooting onder derzelver eigenaardig hoofdstuk en aldus te bestendigen. De-

ze verantwoordingen met derzelver bijlagen worden opgezonden aan het ministerie van koloniën.

Met de aanbieding der concept-begrooting aan de Staten-Generaal zal eene jaarlijksche verantwoording der bedoelde *f* 1,000.000 worden aangeboden vergezeld van de vereischte voorstellen, zoo noodig, om de hiervoren bedoelde posten op de begrooting van Nederlandsch Indië te doen opnemen als gewone uitgaven.

Art. 17. Wij behouden ons voor om bij afzonderlijke besluiten de vereischte verordeningen en instructiën uit te vaardigen ter executie van de voorschriften en beginselen, die bij deze wet zijn gearresteerd.

Lasten en bevelen enz.

ACHTTIENDE JAAR DER REGERING VAN KONING GEORGE III.

HOOFDSTUK XII.

Acte ter wegneming van alle twijfeling en vrees met opzigt tot het heffen van belastingen door het parlement van Groot-Brittanje in eene van hare koloniën, provinciën en plantazjes in Noord-Amerika en de West-Indiën; — en ter herroeping van dat gedeelte eener acte, gemaakt in het zevende jaar van de regering zijner tegenwoordige Majesteit, hetwelk op de uit Groot-Brittanje in eenige kolonie of plantazje van Amerika ingevoerde thee eene belasting legt, of daartoe betrekking heeft.

Dewijl de ondervinding geleerd heeft, dat het heffen eener belasting door het parlement van Groot-Brittanje ten nutte van het rijk in de Noord-Amerikaansche koloniën, provinciën en plantazjes groote ontevredenheid en wanorden veroorzaakt onder de getrouwe onderdanen van Zijne Majesteit, die echter wel bereid zullen wezen, om de billijkheid te erkennen, dat zij ter verdediging des rijks iets bijdragen, mits zoodanige bijdrage geheven worde onder de autoriteit van het algemeene hof, of de algemeene vergadering, van elke kolonie, provincie of plantazje; — en dewijl het, zoowel ten einde genoemde ontevredenheid te doen ophouden en de gemoederen van Zijner Majesteits onderdanen gerust te stellen, die geneigd mogten zijn tot de gehoorzaamheid en trouw aan hun vorst terug te keeren, als om de orde en welvaart in al de deelen van het gebied Zijner Majesteit te herstellen, het raadzaam is te verklaren, dat de Koning en het parlement van Groot-Brittanje geene belasting van welken aard ook zullen opleggen in eenige kolonie, provincie of plantazje met het doel om 's rijks inkomsten te vermeerderen; Zoo moge het Uwe Majesteit behagen, dat er verklaard en bepaald worde; en hiermede wordt verklaard en bepaald door zijne doorluchtige Majesteit den Koning op raad en met toestemming der geestelijke en wereldlijke heeren, en der gemeenten, in het tegenwoordige parlement vergaderd, en op gezag van hen, dat van het oogenblik af, waarin de akte zal zijn doorgegaan, de Koning en het parlement van Groot-Brittanje in geen van Zijner Majesteits Noord-Amerikaansche en West-Indische koloniën, provinciën en plantazjes eenige belasting van welken aard ook zullen opleggen, behalve alleen zoodanige, welke ter bevordering van den handel noodig gekeurd mogt worden; terwijl de zuivere opbrengst van zoodanige belastingen altoos betaald en besteed zal worden ten nutte der kolonie, provincie of plantazje, en ieder van welke die geheven zullen worden op de zelfde wijze, als waarop andere belastingen op gezag van de afzonderlijke algemeene hoven of algemeene vergaderingen van zoodanige koloniën, provinciën of plantazjes gemeenlijk betaald en besteed worden.

Verder wordt door bovengemelde autoriteit bepaald, dat van het oogenblik af, waarop deze acte zal zijn doorgegaan, dat gedeelte van eene acte,

gemaakt in het zevende regeringsjaar van zijne tegenwoordige Majesteit en getiteld: *Eene acte, waarbij zekere belastingen in de Britsche koloniën en plantazjes van Amerika worden vergund; waarbij eene terugbetaling van regten op den uitvoer uit dit koningrijk van koffie en cacao in de gezegde koloniën of plantazjes geteeld wordt toegestaan;* waarbij eene terugbetaling van regten *op Sineesch aardewerk naar Amerika uitgevoerd wordt afgeschaft; en waarbij het sluiten van goederen in de gezegde koloniën en plantazjes, meer krachtdadig wordt tegengegaan;* — hetwelk eene belasting legt op de thee, die uit Groot-Brittanje in eenige kolonie of plantazje van Amerika wordt, of betrekking heeft tot genoemde belasting, worde afgeschaft, zoo als hierdoor geschiedt.

FINANCIEN. APPENDIX, N°. 1.

Opgave der stappen, welke de Commissarissen voor de Indische zaken, of de directeuren der Oost-Indische Compagnie hebben gedaan, om de politieke en commerciële rekeningen der gezegde Compagnie van elkander te scheiden, overeenkomstig de 64ste afdeeling der acte van het 53ste regeringsjaar van GEORGE III, c. 155.

Onmiddellijk na het doorgaan der acte van het 53ste regeringsjaar van GEORGE III werden er bij het hof van directeuren der Oost-Indische Compagnie, middelen beraamd, om de maatregelen, voorkomende in de 64ste afdeeling, betrekkelijk de scheiding van het territoriale en het commerciële departement in de rekeningen buiten 's lands en in Engeland uit te voeren.

De genoemde acte ging door, op den 24 Julij 1813; den 6 September daarop volgende zond het hof van directeuren met toestemming der Commissarissen voor de Indische zaken aan het hoofdbestuur in Indië, bijzondere bevelen, om deze scheiding te bewerkstelligen, benevens de schets van een plan om de verschillende boeken en rekeningen te houden. Afschriften van deze bevelen en daartoe behoorende missives zijn hierbij gevoegd.

Een plan, tot het houden der rekening-boeken in Engeland, hetwelk door het hof van directeuren reeds vroeg in het jaar 1814 aan de Commissarissen voor de Indische zaken was toegezonden, werd eindelijk op den 30 Junij van dat jaar met eenige wijzigingen aangenomen. Een afschrift van dit plan is hierbij gevoegd.

De rekening-boeken worden in Indië en in Engeland thans gehouden volgens de plannen, welke voor elk afzonderlijk door de Commissarissen goedgekeurd en aangenomen zijn. Het jaar 1814—15 was het eerste jaar dat zij in werking waren. De in Engeland gehoudene rekeningen van dat jaar werden in 1815, op den 24 Mei aan het parlement voorgelegd, in overeenstemming met hetgeen in de acte van het 54ste regeringsjaar van GEORGE III c 36 s 55, daaromtrent is voorgeschreven.

De Indische rekeningen, over het jaar 1814—15 zullen binnen den bepaalden tijd van dit jaar worden aangeboden, zoo de stukken van de verschillende presidentschappen in Indië, ten minste tijdig genoeg inkomen.

INDIA BOARD OFFICE,
8 Mei 1816.

THO. PER. COURTENAY.

A.

Uittreksel uit een brief van het hof van directeuren der Oost-Indische Compagnie, aan den Gouverneur-Generaal in Rade in Bengalen, in het openbaar departement, gedagteekend den 6e September 1813; benevens de schets van het plan om de rekening-boeken in Indië te houden.

§ 9. Uwe aandacht, zal natuurlijk worden gevestigd op de algemeene

beginselen die in de acte voorkomen, betreffende de toekomstige administratie van Indië; doch het in het oog loopende verschil tusschen de bepalingen in deze acte en die in de acte van het 33ste regeringsjaar, voor zoo verre zij het bestuur der financiële departementen onzer Gouvernementen betreffen, maakt het ten hoogste raadzaam dat gij zoo spoedig mogelijk bekend wordt met onze inzigten en meningen, omtrent dezen tak des bestuurs en u die instructiën geworden, welke thans noodig schijnen te wezen.

§ 10. De meest in het oog vallende trek van het thans gemaakte verschil, dat het eerst in aanmerking zal komen, is de geheele afscheiding van den territorialen of staatkundigen, van den commerciëlen tak onzer zaken, gelijk zulks in de 64ste afdeeling is opgegeven. Daar het blijkt, dat er op dit punt zeer sterk is aangedrongen, om redenen welke thans niet behoeven uit een gezet te worden; en daar het niet minder onze vurige wensch dan onze stellige pligt is, aan de bevelen der wetgeving onbepaald en blindelings te gehoorzamen, verlangen wij ten ernstigste dat er inrigtingen getroffen en schikkingen gemaakt worden, die verlangde uitkomst ten gevolge hebben. Te dien einde vordert de wijze waarop in onze presidentschappen en volkplantingen de rekening-boeken gehouden worden in de eerste plaats de aandacht. Wij gevoelen wel, dat het moeijelijk zal wezen u instructiën mede te deelen, welke iedere bijzonderheid van dit uitgestrekte onderwerp geheel zullen omvatten en dat de volmaking van elke inrigting eenigermate moet overgelaten worden aan de praktische kennis en onderneming van den Boekhouder-Generaal, doch wij achten het van belang om u te onderrigten, dat het volstrekt noodzakelijk is, maatregelen te nemen, om de onderscheidene rekening-boeken bij de departementen onder uw Gouvernement zoodanig te houden en in te rigten, dat zij de rekeningen van het territoriale en politieke departement geheel afgezonderd bevatten en inhouden van die, welke betrekking hebben op of verbonden zijn met den commerciëlen tak onzer zaken, alles overeenkomstig de letter en den geest der acte; en het is van het hoogste belang, dat in elke van onze presidentschappen en volkplantingen, de schikkingen, daartoe zooveel mogelijk naar een beginsel van volmaakte gelijkheid worden gemaakt.

§ 11. Volgens de wijze, waarop de rekening-boeken in Indië reeds gehouden worden en ingerigt zijn, meenen wij de hoop te mogen voeden, dat de moeijelijkheid der voorgestelde afscheiding niet bijzonder groot zal wezen.

§ 12. Dewijl de ambtenaar, welke met het nazien en afhooren der Indische rekeningen belast is, op ons aanzoek een plan aan ons heeft voorgelegd van de wijze, waarop voortaan uwe rekening-boeken zullen gehouden worden, is daarvan een afschrift met de pakket verzonden, dat aan den Boekhouder-Generaal ter hand moet gesteld worden en hem dienen zal tot een algemeene schets of grondslag voor de toekomstige inrigting dier boeken, doch altoos met de vrijheid om in het opgegeven stelsel zoodanige bijvoegselen of veranderingen voor te slaan, welke volgens zijn oordeel geschikt zijn, om het meer en meer te volmaken.

§ 13. Overeenkomstig de strikte letter der acte, moet deze afdeeling, even als die, welke de later te vermelden aanwending der inkomsten betreffen, worden aangemerkt, als na den 10 April 1814 hare werking te beginnen. Dewijl uw ambtsjaar met den 30 April eindigt, zal het wel niet noodig zijn, om voor den aanvang des jaars 1814—1815 in den algemeenen vorm uwer boeken eenige verandering te maken; doch gij zult wel de noodige bevelen geven, dat alle voorschotten, die op de later vermelde wijze van het politieke aan het commerciële departement, tusschen den 10 en 30 April 1814 gedaan zijn, behoorlijk in rekening

worden gebragt en in de boeken over 1814—15 als debet aan het laatste departement komen te staan; zoodat het mogelijk zal wezen, om aan het parlement, de rekening van de territoriale en commerciële zaken geheel van elkander onderscheiden, voor te leggen op den tijd welke bij de acte voorgeschreven is.

§ 14. Het volgende punt van verschil in beginsel van de vroegere acte, waarop uwe aandacht zeer spoedig moet gevestigd worden, is in de 55ste en 56ste afdeeling der tegenwoordige acte, betreffende de aanwending van de inkomsten en opbrengsten onzer territoriale bezittingen, en de fondsen die aangewezen zijn als dadelijk te gebruiken tot het aankoopen van vestenissen of tot handelszaken.

§ 15. Uit de 55ste Afdeeling zult gij zien, dat de territoriale inkomsten en voordeelen in de eerste plaats besteed moeten worden tot het voldoen van de verschillende soorten van kosten, te weten:

De kosten en uitgaven wegens het innen der revenuën.

De militaire tractementen.

De intrest van de schulden.

De civile en commerciële tractementen en de in Europa betaalde territoriale lasten of de aldaar wegens territoriale lasten, gedane voorschotten.

§ 16. Hetgene er na het voldoen van al deze lasten en kosten zal overblijven, moet besteed worden tot het voldoen van territoriale schulden of van de schuld in Engeland, of tot zoodanige einden, als wij goed zullen vinden van tijd tot tijd aan te wijzen. Dit is de ruwe omtrek van de wijze, waarop in 't vervolg de beschikbare sommen aangewend zullen worden.

§ 17. De hier voorgeschrevene aanwending verschilt van die, voorgeschreven bij de acte van het 33ste regeringsjaar, voornamelijk in de wijze van voorschot en in de uitgestrektheid van hetgeen ieder jaar zal besteed worden tot het aankoopen van vestenissen, dewijl deze laatste acte dit alleen doet plaats hebben met een overschot van de inkomsten; terwijl het geheele bedrag, dat ten nutte van den handel tot aankoop van vestenissen in Indië en China mag uitgegeven worden, zich voortaan zal rigten naar de wezenlijke betalingen, die in het voorafgaande jaar uit onze handelfondsen voor territoriale lasten gedaan zijn.

§ 18. Ten aanzien van de Afdeelingen der acte, die hier in aanmerking komen, kunnen wij onze beschouwingen niet duidelijker uiteenzetten, dan met de aanmerking, dat, ofschoon de leiding van de geheele zaak aan ons verblijft, het echter noodig is, dat de politieke tak worde beschouwd als eene zaak van het Gouvernement, de commerciële als die van eene handelszaak; terwijl voorschotten en leeningen tusschen hen als debet en credit worden geboekt, als of het geheel onderscheidene en afzonderlijke zaken waren; zoodat rekeningen van ontvangst èn uitgaaf èn balans, door ieder naar eisch kunnen opgemaakt worden, zoo als het Parlement dit verlangt.

§ 19. De Afdeelingen der tegenwoordige acte betreffende de financiën schijnen ons gegrond te zijn op de zekere onderstelling, dat ten minste in vredestijd, de inkomsten van den territorialen of politieken tak geheel voldoende zullen wezen, om niet alleen zijne eigene uitgaven binnen en buiten 's lands te bestrijden, maar een overschot op te leveren hetwelk tot vermindering der schuld kan worden aangewend; en dat de eigenlijke opbrengsten of voordeelen van den handelstak insgelijks eene som zullen bedragen, grooter dan noodig zal wezen om aan alle vorderingen van een commerciëlen aard te voldoen, met inbegrip van de dividenden op het oorspronkelijke kapitaal en interest van de schuld in Engeland.

§ 20. De naauwkeurige uitvoering van deze onderwerpen is van het

hoogste belang voor den toekomstigen voorspoed onzer zaken en wordt voor zoo verre den politieken tak in 't bijzonder aangaat door ons met de uiterste zorg en belangstelling te gemoet gezien. De uitkomst der tegenwoordige rekening van inkomsten en uitgaven over het jaar 1811—12 zoo als in uwen brief van het financiële departement d.d. 21 November 1812 gemeld wordt, is voor ons in eene hooge mate bevredigend, en ofschoon de uitkomst voor het jaar 1812—13 in denzelfden brief geraamd, verre beneden die van het vorige jaar is, vertrouwen wij echter, dat de door u gekoesterde verwachtingen, dat het batige slot niet minder dan een millioen zal bedragen, volkomen zullen verwezenlijkt worden. Wij zijn voornemens, met de eerste verzending onze bevelen mede te deelen, betreffende die takken der Indische aangelegenheden, welke naar ons oordeel voor verbetering vatbaar zijn en u eene naauwkeurige opgave te doen van het toekomstige bedrag der in Engeland te doene voorschotten ter zake der territoriale lasten; doch wij kunnen niet nalaten u de hoogst mogelijke waakzaamheid aan te bevelen, dat de inkomsten behoorlijk gerealiseerd, en in onze schatkisten gebragt worden, en wat de uitgaven betreft, niet alleen dat eene vermeerdering door alle mogelijke middelen worde vermeden, maar dat elke maatregel, die met de veiligheid des rijks bestaanbaar is, ter besnoeijing daarvan worde aangewend. De overschietende inkomsten van een millioen zullen niet toereikend zijn, om de in Engeland gevorderde voorschotten te dekken, hieronder begrepen de interessen enz. voor de leening groot 2,500,000 £ van het publiek in het jaar 1812 gedaan. Het blijkt ons alzoo ten duidelijkste, dat, zoo er jaarlijks geene vermindering van 500,000 £ in de uitgaven kan verkregen worden, de verwachting van het Parlement met opzigt tot het afdoen van schulden niet alleen zal te leur gesteld worden, maar dat een hernieuwde oorlog de noodlottigste gevolgen na zich zou slepen.

§ 21. Als regtstreeks toepasselijk op de uitdrukking, overschietende inkomsten, achten wij het ter toekomstige regeling van uw gedrag noodig, dat het overzigt van het surplus der territoriale inkomsten niet als volledig kan aangezien worden, voor en aleer het gansche bedrag der politieke kosten zoo in Indië als in Engeland gemaakt, wordt in rekening gebragt, u zal in tijds eene rekening worden toegezonden van de in Engeland gedane politieke uitgaven, doch gij moet echter even als vroeger, voortgaan, de jaarlijksche staten van de inkomsten en uitgaven te doen opmaken en aan ons overzenden, waaruit men ieder jaar den wezenlijken staat van zaken in Indië kan zien; ook ramingen daaromtrent volgende jaren, gepaard met eene volledige opgave der oorzaken van veranderingen, welke zullen blijken, wanneer men de tegenwoordige rekeningen vergelijkt, met de ramingen voor de volgende jaren, vergeleken met de naauwkeurige rekeningen der vorige.

§ 22. Ten aanzien van den commerciëlen tak, bevelen wij nu de uiterste naauwlettendheid op spaarzaamheid in bestuur aan; niet enkel voor zoo ver het de behoorlijke besteding en aanwending onzer eigene fondsen betreft; maar ook uit hoofde van de vermeerderde of algemeene mededinging, welke thans in den Indischen handel is toegelaten.

§ 23. Onze bevelen hieromtrent zullen u van tijd tot tijd worden medegedeeld, doch wij kunnen bij deze gelegenheid niet nalaten onze verwachting uit te drukken, dat alle onze dienaren zich regtschapen en eerlijk zullen gedragen en geheel en al in den geest der wetgeving handelen; zoodat indien de kooplieden in hunne verwachtingen teleurstellingen ondervinden mogten, zij geene reden hebben om die teleurstellingen aan onze afwijking van het beginsel toe te schrijven, volgens hetwelk de handel voor hen vrij is.

§ 24. De moeijelijkheid in het scheiden der rekeningen bij het afsluiten van het eindigende tijdvak, zal eenigermate vermeerderd worden door onze orders van 9 April 1813 voor de te doene vestenis in het jaar 1814, welke het bedrag der raming in de sinds in werking gekomen acte te boven gaat. De sommen ingevolge deze orders voorgeschoten, zullen natuurlijk in rekening worden gebragt en moeten later gedekt worden met het bedrag der voorschotten, of met betalingen uit onze schatkist in Engeland ter zake van territoriaal of politiek belang; en voor zoo veel het voorschot in 1814 in Indië wegens dat belang verstrekt, de in Engeland gedane betaling overtreft, moet die som in Indië aan den commerciëlen tak gedebiteerd worden.

§ 25. Onze instructiën omtrent het bezorgen der vestenis van het jaar 1815, zullen op een behoorlijken tijd worden overgezonden. Bij eene volgende gelegenheid zullen wij omstandiger en in bijzonderheden onze inzigten en bedoelingen omtrent het bestuur onzer handelszaken opgeven; voor het oogenblik zullen wij enkel verwijzen op onze vroegere aanmerking, de soort van fondsen welke voortaan in Indië onmiddellijk tot de bedoelingen des handels aangewend kunnen worden is:

1°. De terugbetaling van voorschotten in Engeland gedaan uit onze handelsfondsen voor uitgaven ten laste van de territoriën, tot een bedrag, hetwelk door ons zal opgegeven worden, na aftrek van de uitgaven der commerciële inrigtingen en al de commerciële uitgaven in Indië, welke in hetzelfde jaar uit de territoriale inkomsten of de politieke fondsen betaald mogten zijn. Wij zullen u het beginsel opgeven volgens hetwelk deze aftrekking moet geschieden.

2°. De opbrengst van den verkoop der uitgevoerde goederen en waren regtstreeks geconsigneerd aan onze handelscollegiën, benevens elk ander fonds van strikt commerciëlen aard, dat in het bezit dier commissiën zal komen: omtrent de gedetailleerde aanwending dier fondsen ter aankooping van vestenissen in Indië, zult gij later onze instructiën ontvangen, gelijk ook omtrent het bedrag van de naar Sina over te maken sommen tot het aankoopen van vestenissen aldaar.

§ 26. Het zal noodig zijn, uwe bijzondere aandacht te vestigen op het geld, dat in de Indische schatkisten zal blijven, wegens het aangaan van leeningen op voorwaarden die het aan de houders van publieke obligatiën overlaten om ten hunnen keuze de betaling van den halfjarigen interest in wissels op ons, tegen een bepaalden koers te vragen. De onzekerheid van het bedrag, tot hetwelk om verscheidene redenen van deze keuze gebruik kan gemaakt worden, maakt het hoogstens moeijelijk en bijna onmogelijk, om volgens een regelmatig beginsel een plan van remittering te ontwerpen; dit geld, dat ontstaat in en voortspruit uit eene aanwending van territoriale inkomsten, moet als bepaaldelijk van een politieken aard beschouwd worden en als eene soort van onderpand nedergelegd in onze schatkist met het doel, om naar Engeland te worden overgemaakt ter betaling der wissels, die evenzoo bepaaldelijk eene politieke eisch aan onze schatkist zijn. Te dien einde zult gij wanneer de betaling van den halfjarigen interest van de schuld in wissels op ons wordt verlangd, onmiddellijk na de uitgifte dier wissels geregeld eene som, gelijk aan hun bedrag afzonderen, om die aan ons over te maken ter aanvulling onzer schatkist alhier, want niettegenstaande de bepaling in de 58e afdeeling der acte ter bescherming onzer commerciële fondsen in Engeland, is het uit hoofde der verlegenheid die er zou ontstaan, zoo deze wissels ter betaling werden vertoond, zonder dat de fondsen daartoe uit Indië waren overgemaakt, van het hoogste belang, dat elke uitvoerbare maatregel genomen worde, om onze schatkist alhier den noodigen toevoer te doen ont-

vangen. En te dezer plaatse kunnen wij niet voorbij ons verlangen met ernst aan den dag te leggen, dat ons financiële stelsel eenmaal tot zulk een staat mogen gebragt worden, dat men zich in geen geval om geldelijken bijstand tot het parlement behoeft te wenden, behalve in buitengewone gevallen, voortgesproten uit politieke of andere omstandigheden, welke door geene menschelijke wijsheid kunnen voorgekomen of vooraf berekend worden.

§ 27. Nadat wij als algemeen beginsel hebben vastgesteld, dat naar ons begrip het geld, hetwelk thans een voorwerp onzer beschouwing uitmaakt, zuiver politiek in zijn aard is, hebben wij er verder bij te voegen, dat de beschikking daarover bij wijze van remisses moet geregeld worden volgens een plan, waarvan wij de algemeene schets thans zullen mededeelen:

1°. In voorschotten tot de openbare dienst welke in Engeland door het Gouvernement van Zijne Majesteit terug betaald moeten worden. Dewijl deze wijze van remitteren èn voor het Gouvernement, èn voor de compagnie voordeelig is, zult gij u daarvan bedienen zoover de orderingen mogten reiken, en zoodanige maatregelen nemen, dat de voorschotten in specie door u gedaan, regelmatig worden gewaarborgd, gelijk ook dat de rekening van iedere belangrijke uitgave, hetzij in het leveren van voorraad of in uitbetalingen voor rekening van het Gouvernement, met de uiterste naauwkeurigheid opgemaakt, en door een verantwoordelijken ambtenaar onderteekend, aan ons worde toegezonden. Bij het Gouvernement van Zijne Majesteit zijn maatregelen die u later zullen medegedeeld worden in behandeling, om tot eindregeling van deze zaak te komen; doch voor het tegenwoordige moet gij de instructiën volgen, die u thans worden gegeven, en de voorschotten en de betalingen doen in de gangbare munt van het presidentschap in de volkplanting waar zij gedaan zijn.

§ 28. 2°. De tweede wijze van remitteren welke ons opgegeven werd, geschiedt door het kanaal van gewone kooplieden of andere personen, en wel op tweeërlei wijze.

a. In het ontvangen van gelden van zoodanige kooplieden en andere personen in onze schatkist in Engeland, voor wissels op onze Gouvernementen in Indië.

b. In voorschotten door onze Gouvernementen in Indië aan kooplieden of andere personen die ze mogten verlangen, voor wissels op hunne agenten in Engeland, met de vaste onderstelling, dat de voorgeschotene som besteed zal worden tot den aankoop van goederen en koopwaren in Indië, welke naar eene haven in de vereenigde koningrijken bestemd zijn.

§ 29. Na dat wij de algemeene schets van het plan, dat als bij deze remittering te volgen bij ons in overweging is, hebben verklaard, blijft ons enkel nog over er bij te voegen, hoezeer wij overtuigd zijn, dat er even zoo veel onzekerheid bestaat ten aanzien van den aanvang waarin dit plan zelf kan werken, als van het bedrag der fondsen, waarvoor de werking verlangd kan worden. Wij moeten ons laten leiden door de omstandigheden en zullen u van tijd tot tijd onze instructiën doen toekomen. Voor het tegenwoordige moet gij met het doen van voorschotten voor de openbare dienst voortgaan, zoo als uwe vroegere instructiën aanwijzen en aan kooplieden en andere personen voorschotten in specie aanbieden, overeenkomstig het opgegevene beginsel, terwijl gij daarbij alle mogelijke zorg moet dragen, dat er geen verlies worde geleden door den stand van den wisselkoers of door de wijze waarop de wissel getrokken zal worden. En gij moet gelijktijdig bijzondere zorg dragen, dat er voldoende verzekering wordt gegeven door degenen, aan welke de voorschotten worden gedaan, hetzij

door het consigneren der goederen naar de haven van Londen om in onze pakhuizen opgeslagen te worden, of door zoodanige andere veiligheids-maatregelen, die gij voldoende zult achten. Als eene beveiliging tegen alle gevaar zult gij tevens verlangen, dat alle consignatiën verzekerd en de polissen in uwe handen gesteld worden, tot tijd en wijle, dat er van de betaling der wissels berigt zal ontvangen zijn.

§ 30. Gij moet vooral de wijze in aanmerking nemen, waarop deze maatregel aan het publiek dient bekend te worden gemaakt, namelijk tot gemak van ieder en met het doel om intijds bekend te worden met de uitgestrektheid der aanvragen die gedaan kunnen worden, want zoo de som waarvoor de bijzondere kooplieden van dit middel gebruik zullen maken, kleiner mogt zijn, dan de over te maken som, nadat de voorschotten tot de openbare dienst gedaan en de door ons getrokkene wissels betaald zijn, dan moet het bedrag der remise volstrekt en ten volle worden overgemaakt, voor zoo verre er wissels voor de interessen van schulden op ons getrokken zijn; daarom moet gij als laatste hulpmiddel uwe toevlugt nemen tot den maatregel van verdere voorschotten aan ons commerciëel departement tot het aankoopen van goederen aan ons geconsigneerd, ten bedrage van het tekort, dat er zal blijken te bestaan, bij gemis van aanvraag door de hier bedoelde personen, tenzij de staat van de geldmarkt in Indië het mogt toelaten dat men nu en dan zonder gevaar of bij verkiezing ongemunt goud en zilver kon overmaken.

§ 31. Gij zult natuurlijk de remises van jaar tot jaar zooveel mogelijk regelen naar het bedrag dat gevorderd zal worden. Zoo het soms in een jaar mogt gebeuren, dat er aan bijzondere personen remises boven dat bedrag waren toegestaan, zult gij in dat geval het volgende jaar eene evenredige som korten.

§ 32. In het bedrag, waarvoor remises zullen gevorderd worden, moet altijd groot verschil bestaan, voornamelijk uit hoofde van den wisselkoers en door de behoefte aan specie in onze presidentschappen.

A. *I.*

Schets van een plan tot het houden der boeken en rekeningen der verschillende presidentschappen in Indië, overeenkomstig de voorschriften der acte van het 53ste regeringsjaar zijner tegenwoordige Majesteit, c. 155, afd. 64 (vermeld in het voorgaande uittreksel § 12.)

De algemeene boeken, die, zoo als de titel inhoudt, de bijzonderheden bevatten van de geldelijke aangelegenheden der Gouvernementen in alle takken, moeten blijven, voor zoo verre de territoriale en politieke zaken der compagnie belangt. De commerciële zaken worden in die boeken enkel bij wijze van uittreksel opgenomen.

Een stel boeken moet aangelegd worden onder den titel van journaal en grootboek van de handelszaken der Oost-Indische Compagnie, waarin elke verrigting betreffende die zaken als in hare bijzonderheden opgeteekend moet worden.

Het algemeen journaal en grootboek zullen bevatten de bijzonderheden van alle rekeningen welke de volgende departementen van den dienst betreffen.

I. Het algemeene departement, bevattende alle zaken betrekkelijk de politieke belangen der compagnie, de munt, en de inkomsten en uitgaven van het postwezen en de andere posten gerangschikt onder dit de-

partement in het boek der civile tractementen, uitgezonderd de tractementen van het hoog geregtshof, de vrederegters en den lijkschouwer; die eigenlijk beter tot het regterlijke departement behooren; en de niramut en andere stipendiën en toelagen die belastingen op de inkomsten zijn en onder het departement der inkomsten behooren te komen, wat de stipendiën aan den Koning, enz. te Delhi aangaat, deze worden thans van de inkomsten geheven, hoewel zij in het boek der tractementen, onder de algemeene afdeeling staan.

II. Het regterlijke departement, met inbegrip van het hoog geregtshof enz. als boven.

III. Het departement der inkomsten, met inbegrip der stipendiën enz. als boven, en de tollen; onder dit departement kan ook het zout en de opium worden begrepen, dewijl er geene dringende reden schijnt te bestaan, om het beheer dezer artikelen niet meer aan het bestuur der inkomsten over te brengen; doch omtrent dit punt behoort het gevoelen van den Gouverneur-Generaal in rade te worden gevolgd.

IV. Het departement van marine. De voorgaande omvatten de civile afdeelingen van de dienst, begrepen onder de territoriale en politieke zaken.

Het militair departement vormt een afzonderlijk hoofd, doch het is de bedoeling niet, dat de militaire uitgaven in bijzonderheden op de algemeene boeken voorkomen, zij kunnen blijven in den tegenwoordigen vorm.

Het algemeen journaal en het grootboek behooren een hoofd: *commerciëel departement* te bevatten, waarin alle ontvangsten en voorschotten van, aan of wegens dat departement worden opgeteekend.

Het commerciële journaal en grootboek moeten op gelijke wijze een hoofd *algemeene boeken* bevatten, welke de corresponderende debets en credits van de territoriale en politieke zaken aantoonen.

De rekeningen van onvangst en uitgave, die jaarlijks naar Europa worden overgezonden behooren naar gelijke beginselen ingerigt te zijn, zoodat zij de onderscheiding tusschen de territoriale en politieke en de commerciële zaken van het Gouvernement in twee afdeelingen aantoonen.

De quick-stock-staten, moeten naar dezelfde beginselen worden ingerigt. De eene staat kan, zoo als tegenwoordig, alle schulden bevatten en hetgeen ter dekking daarvan moet dienen, hoewel verdeeld onder de twee afdeelingen.

In de eerste plaats moet de balans van den eigendom van allerlei aard op den 10den of 30sten April 1814 in elk departement onder het Gouvernement duidelijk en afzonderlijk gedetailleerd worden opgegeven onder de twee hoofden: *Territoriaal en politiek*, en *commerciëel;* de drie maandelijksche staten moeten namelijk naar dezelfde beginselen worden ingerigt.

De dead-stock-staten, moeten op dezelfde wijze opgemaakt worden.

De voorgaande bepalingen hebben inzonderheid betrekking op Bengalen; naar dezelfde beginselen moeten in de andere presidentschappen worden gevolgd, voor zoo verre de omstandigheden zulks toelaten; terwijl het bepaaldelijk de bedoeling is, dat een gelijkvormig stelsel, zoo wel in beginsel als in bijzonderheden de methode bestuure, volgens welke de boeken van alle presidentschappen gehouden worden.

Daarom is het ten hoogste wenschelijk, dat de wijze, waarop men de inkomsten der provinciën en de tollen op de algemeene boeken in Bengalen brengt, ook te Madras en te Bombaij worde gevolgd. Ter bereiking van dit doel zal het noodig wezen dat er van Bengalen afschriften van die gedeelten der algemeene boeken welke op de inkomsten en de tollen betrekking hebben, uit Bengalen naar de andere presidentschappen gezonden worden. Nadere voorschriften welke noodig mogten zijn om

in de boeken der twee presidentschappen in andere opzigten eene gelijkvormigheid met die van Bengalen te brengen, kan ook uit Bengalen worden overgezonden.

Alle instructiën, die noodig mogten zijn omtrent de wijze, waarop de boeken moeten gehouden worden op *Prince of Walis Island* en *Fort Marlborough*, zullen uit Bengalen worden geleverd.

B.

Plan tot het houden en inrigten van de rekeningboeken der Oost-Indische Compagnie in Engeland, opdat de gezegde boeken de rekeningen zullen bevatten en inhouden van de territoriale en politieke departementen, geheel afzonderlijk van die welke behooren tot of betrekking hebben op de commerciële afdeeling harer zaken, voorgelegd door het hof der directeuren der gezegde compagnie aan het collegie van commissarissen voor de Indische zaken te hunner goedkeuring, overeenkomstig de bepalingen en de acte van het 53ste regeringsjaar des Konings c. 155, sec. 54, benevens de veranderingen, amendementen en bijvoegselen, door genoemd collegie op de wijze, zoo als in de genoemde acte is voorgeschreven.

Plan, oorspronkelijk vastgesteld door het hof.

Veranderingen, amendementen, en bijvoegselen door het collegie van commissarissen.

Classificatie en verdeeling van uitgaven.

Territoriale en politieke uitgaven.

Algemeene politieke uitgaven.

Commissarissen voor de Indische zaken.

Het aannemen van recruten, en kadetten.

Rekening wegens herstelling aan het huis, steenkolen, kaarsen, huisselijke uitgaven, de helft.

Geregtelijke uitgaven, de helft.

Geregtelijke uitgaven. De kosten onder deze rubriek hetzij wegens regtsgedingen als andersints betrekkelijk het politieke departement, moeten afzonderlijk in rekening worden gebragt.

Paketten over land.

Militair fonds.

Jaarwedden en pensioenen, verleend voor polietieke diensten.

Belooningen aan directeuren, de helft.

Salarissen en belooningen aan de ambtenaren van het huis: de helft.

De post van secretaris: de helft.

De schatkist: een vierde.	
Bureau van den boekhouder: een vierde.	
Bureau van den inspecteur: geheel.	
Bureau van den auditeur: geheel.	
Bureau voor de bevrachtingen: een vierde.	Het bureau voor de bevrachtingen, geheel ten laste van het commerciële departement.
Historiograaph: geheel.	
Boekhandelaar: geheel.	
Boek-bureau: de helft.	
Raadsheer: de helft.	
Solliciteur: de helft.	
Betaalmeester voor de soldijen der matrozen: een vierde.	De betaalmeester voor de soldijen der matrozen, geheel ten laste van het commerciële departement.
Het schepen: een vierde.	Het schepen geheel ten laste van het commerciële departement.
Krijgsvoorraad: geheel.	
Militair fonds: geheel.	
Portiers: een derde.	
Militaire secretaris: geheel.	
Adsistent: geheel.	
Extra klerken: twee derde.	
Vuuraanstekers en sjouwers: de helft.	
Officieren en soldaten: verschillende uitgaven voor provisie op de reis naar Indië.	
Oost-Indische regementen vrijwilligers.	De kosten der Oost-Indische regementen vrijwilligers moeten gelijkelijk verdeeld worden, tusschen het politieke en het commerciële departement.
Onderscheidene posten voor passage geld naar Indië.	Toegestaan, voor zoo ver de politieke dienst betreft.
Stoeterij der compagnie.	
Inschrijvingen tot liefdadige einden en bij openbare gelegenheden: de helft.	
Klerken in het huis, voor buitengewone diensten naar evenredigheid der salarissen.	
Militaire kweekschool: het geheel, met uitzondering van het gebouw.	
Het Oost-Indische collegie: het geheel, met uitzondering van het gebouw.	Het Oost-Indische collegie. De kosten te dragen door het commerciëel departement naar de evenredigheid, waarin het getal geëmploijeerden bij dat departement tot dat bij het politieke departement in de Indische volkplantingen staat.

Het onderzoeken van den krijgsvoorraad.

Vereffening van Indische rekeningen, en betalingen voor rekening van Indië.

Gelden op bevel van het geheime committé.

Bengaalsche weer maatschappij.

Commissarissen voor het toewijzen van carnatische schulden.

Depôt op het eiland Wight.

Papier, pennen, inkt, enz. voor huisselijk gebruik.

Perzische ambassade en subsidiën.

Giften aan gebreveteerde officieren.

Het militaire fonds van Madras.

Batta, aan koninklijke zee-officieren, die in Indië dienen.

Belastingen voor het huis: de helft.

Krijgsgevangenen.

Passage van militairen naar Indië, met inbegrip der scheepsruimte voor de troepen.

Goedgekeurd voor zoo verre het politieke departement betreft.

Goedgekeurd. Het collegie verlangt echter, dat hun jaarlijks bij het begin van het saizoen, eene opgave worde voorgelegd van de som, te betalen voor den overtogt van ieder officier en soldaat naar Indië, met inbegrip van de verschillende items waaruit die som bestaat; ook eene lijst van het getal militairen die in ieder saisoen werkelijk met schepen van de compagnie naar Indië overgevoerd zijn, tevens eene opgave der kosten voor de troepen van Zijne Majesteit en die van de compagnie afzonderlijk en voor de officieren en soldaten afzonderlijk.

Politieke vracht, en vergoeding voor ligdagen.

Vergoeding wegens ligdagen in Engeland, door het wachten op troepen of voorraad aan het Gouvernement toebehoorende.

Het collegie keurt het als een algemeen beginsel goed, dat het commerciële departement vergoeding ontvangt voor elke ter goeder trouw en wezenlijke gedane uitgaven, wegens het bezorgen van scheepsruimte tot het vervoeren van troepen of voorraad naar Indië: maar dewijl zij de vermelde uitgaven beschouwen als regtstreeks te behooren tot, of in verband te staan met het politieke Gouvernement der compagnie, achten zij het doelmatig, dat er maatregelen genomen worden, om die uitgaven zooveel mogelijk te vermijden. Wat

betreft het inschepen van koninklijke troepen voor de dienst der compagnie, behooren de departementen van het Gouvernement in tijds aan het hof van directeuren het getal troepen op te geven, welke ieder saisoen bestemd zijn om naar Indië gezonden te worden, en het hof moet tijdig genoeg kennis geven aan die departementen, van den tijd na welken de schepen aanspraak op schadeloosstelling wegens ligdagen zouden hebben. Met opzigt tot de eigene troepen der compagnie, is het gelijk men onderstelt volkomen in de magt van het hof om die uitgaven voor te komen.

Overvoer van troepen; chartepartij passagiers.

Vracht van scheepsruimte en Provianderen.

Toegestaan, doch jaarlijks moet aan het collegie eene rekening worden voorgelegd, waarin de daarvoor gedane uitgaven duidelijk zijn opgegeven, ook het getal en de soort van chartepartij, passagiers met de kosten voor ieder onder hunne afzonderlijke rubrieken.

Bedrag der vracht, betaald door de compagnie voor scheepsruimte open gehouden ten gerieve der troepen.

Volgens het reeds aangenomen beginsel, moeten door het commerciële departement, wezenlijk gedane uitgaven terugbetaald worden.

Omtrent scheepsruimte die opzettelijk voor troepen open gehouden en door hen gebruikt is, kan geen twijfel bestaan; maar de hoegrootheid der vracht, moet jaarlijks aan het collegie worden opgegeven, zoo als reeds boven vermeld is. Wat aangaat zoodanige scheepsruimte, die opengehouden, doch niet gebruikt werd, dewijl er ten aanzien der inscheping tegenbevel werd gegeven, het collegie kan de betaling daarvoor niet toestaan, tenzij het worde bewezen, dat er door het commerciële departement wezenlijk verlies is geleden, of inderdaad uitgaven daarvoor zijn gedaan, en dat het noodig werd gevonden om extra scheepsruimte te nemen of meer schepen te huren ten gevolge der over te voeren troepen.

Bedrag der vracht, door de compagnie betaald, omdat het schip als pakket of chartelschip werd gebruikt.

Toegestaan, met dien verstande, echter, dat het voorstel geene betrekking hebbe op depêches of brieven die in de gewone vaart met

compagnieschepen naar of uit Indië verzonden worden.

Schadevergoeding voor tijd besteed in de openbare dienst, of in het voeren van troepen of voorraad van de eene haven naar de andere in Indië, en
vracht betaald voor scheepsruimte van troepen, krijgsvoorraad enz. van de eene haven naar de andere in Indië.

Toegestaan, mits het commerciële departement in der daad kosten maakt of verlies lijdt; dewijl de schepen worden opgehouden of gebruikt tot de opgegevene einden, maar in geen ander geval. Indien schepen in Indië van de eene haven naar de andere varen zonder dat zij koopwaren aan boord hebben, en er geene buitengewone vracht of vergoeding wegens oponthoud wordt betaald, aan de eigenaars voor het overvoeren van troepen of voorraad, behoort het politieke departement geene kosten te dragen, behalve voor het provianderen van de troepen of het schepen van den voorraad, overeenkomstig het sedert lang bestaande gebruik.

Vracht wegens voorraad, bestemd naar St. Helena. Schadevergoeding voor het moeten verlaten van den koers en voor het oponthoud aldaar, veroorzaakt door het ontschepen des voorraads.

Tegen een prijs die van jaar tot jaar aan het collegie moet opgegeven worden. Zoo de compagnie in het vervoeren van goederen ter verkoop op St. Helena zaken te doen heeft, moet een gedeelte van de schadevergoeding voor rekening van den handel komen. Er behooren stellige orders aan het Gouvernement van St. Helena te worden gezonden, opdat het alle maatregelen neme, om te verhinderen, dat een schip langer aan het eiland worde opgehouden, dan tot aflevering van den voorraad dringend gevorderd wordt.

Vracht voor Gouvernements-voorraad.

De vracht voor Gouvernements-voorraad, moet door het Gouvernement van Zijne Majesteit in Engeland terug betaald worden, en kan dus niet onder de rubriek van politieke vracht en schadevergoeding worden gerangschikt, die een gedeelte uitmaakt van de territoriale uitgaven die in Indië terugbetaald moeten worden. Dewijl er met Zijne Excellentie den Secretaris van Staat voor het departement van oorlog eene discussie omtrent het vervoer van troepen en voorraad voor het Gouvernement, met schepen der compagnie heeft plaats gehad, en het algemeene beginsel

is aangenomen dat men aan deze schepen boven die van particulieren de voorkeur behoort te geven, mits de prijs even billijk is; blijft het aan het hof overgelaten, om met de openbare bureaux de vereischte maatregelen te nemen, ten einde tot eene bepaalde schikking omtrent dit punt te komen.

Interest van de schulden des Nabobs van Arcot.

Aangenomen als van een politieken aard; doch het collegie verlangt eene opgave van het wezenlijke bedrag der fondsen tot dat einde, hetzij die voortspruiten uit de jaarlijksche ontvangsten uit de carnatische inkomsten van derzelver bedrag; benevens eene specifieke opgave van datgene, waartoe zij in Indië en in Engeland worden gebruikt, hetzij ter voldoening van kosten gemaakt door de Commissarissen of ter betaling van kapitaal of van interest der reeds door gezegde Commissarissen erkende vorderingen, en wel tot het laatst mogelijke tijdstip. Daarbij verlangt het collegie, dat er jaarlijks zulk een verslag worde ingeleverd.

Tractementen aan officieren, met verlof en op retraite.

Aangenomen; doch het collegie verlangt, dat aan hen jaarlijks daarvan eene gedetailleerde staat worde overgelegd.

Algemeen betaalkantoor voor het recruteren van 's Konings Regementen, die in Indië dienen.

Daar de terugbetaling van deze uitgaven aan het commerciële departement in Indië, van het wezenlijke voorschot der gelden, door de schatkist der compagnie in Engeland afhangt, moet er met het bureau van den algemeenen betaalmeester Zijner Majesteit in Engeland eene schikking worden gemaakt omtrent de tijd van betaling, in dier voege dat de vorderingen van dat bureau geregeld opgegeven en verevend worden in het boekjaar der compagnie.

Interest der leening van £ 2,500,000 van het publiek en amortisatiefonds.

Deze betaling behoort regelmatig in rekening te worden gebragt, doch zoo, dat de interest en het amortisatiefonds van elkander zijn afgescheiden.

Uitgaven voor Sint Helena; betaalbaar in Engeland.

Goedgekeurd, de tegenwoordige bestaande inkomsten benevens alle nieuwe belastingen, die er geheven mogten worden, aan te wenden tot

de uitgaven. De correspondentie aangaande de zaken van dit eiland moet vervolgens aan de overweging van het collegie van commissarissen worden onderworpen, gelijk ook die aangaande alle overige politieke belangen der compagnie.

Uitgaven van Prince of Wales-Eiland, betaalbaar in Engeland.

Er moet omtrent de uitgaven van dit eiland eene regeling worden gemaakt, en datgene, wat blijken zal van een commerciëlen aard te zijn, behoort diensvolgens in rekening te worden gebragt.

Uitgaven van Benkoelen enz.

Er moet insgelijks eene regeling van en omtrent deze volkplanting worden gemaakt; het militaire gedeelte, na aftrek der inkomsten, komt ten laste van het politieke departement en het civiele ten laste van het commerciële departement.

Uit te voeren militaire en garnizoens voorraad.
Kosten;
Vracht daarvoor;
Interest;
Verschotten;

Marine of scheepsvoorraad voor marine inrigtingen der compagnie worden ondersteld begrepen te zijn onder den militairen en garnizoensvoorraad. Het collegie vertrouwt, dat de uiterste zorg wordt gedragen dat de contracten uit Indië wegens voorraad bepaald worden tot de jaarlijksche benoodigdheden der dienst, voor zoo verre zulks voorzigtig en doenlijk is zoodat er geene kosten worden gemaakt door overlading der arsenalen. Spaarzaamheid bij het doen van inkoopen is een wezenlijk punt, dat de hoogste oplettendheid verdient. De vracht zal berekend worden, zoo als dit gebruikelijk is, op de stapelplaatsen voor uitvoer der Maatschappij, of in eene billijke evenredigheid volgens de artikelen. De interest voor het wezenlijke uitschot van het geld in de berekening der uitgaven op de facturen, even als voor de uitvoeren der compagnie.

Wenken van het hof met opzigt tot het opmaken van rekening en onder het nieuwe charter.

1°. Er wordt voorgesteld, dat de rekeningen van winst en verlies bij de verschillende verkoopen

Aanmerkingen, veranderingen, amendementen en bijvoegselen, door het collegie van Commissarissen.

Dewijl de aanwending van de winsten des jaars op de door het hof voorgestelde wijze, de eenige

worden opgemaakt, als vroeger; dat de winsten die zullen blijken te bestaan in de verkoopen van Maart en September het fonds daarstellen, waaruit de in Julij 1815 en Januarij 1816 vervallen dividenten betaald zullen worden. Naar hetzelfde stelsel ga men ieder volgend jaar te werk, zoodat de dividenten betaalbaar zullen wezen uit de voordeelen welke het voorgaande jaar zal opleveren.

uitvoerbare manier schijnt te zijn waarop de voorschriften der acte in werking kunnen gebragt worden, zoo keurt het collegie dit goed, met de bepaling dat de dividenten van het kapitaal verschenen in Julij 1814 en Januarij 1815 betaald zullen worden uit fondsen voortspruitende uit de voordeelen der verkoopen in Maart en September 1813; terwijl het echter meent, het hof opmerkzaam te moeten maken op de noodzakelijkheid om bevelen te geven, dat de rekeningen, die volgens de 57ste en 58ste afdeeling der acte van het 53ste regeringsjaar des Konings moeten verlangd worden, jaarlijks met de meeste juistheid in orde worden gebragt, ten einde de al of niet toereikendheid te doen zien van de fondsen, welke daarin tot dat doel gespecificeerd zijn.

2°. Dat de politieke betalingen, welke in het jaar van 30 April 1814 tot 30 April 1815 in Engeland geschieden, gevoegd bij het bedrag der uitvoering in het jaar 1814—15 beschouwd worden, als uit te maken de fondsen welke kunnen aangewend worden tot het bezorgen van lading naar Engeland in 1816.

Goedgekeurd; dewijl het schijnt overeen te komen met de letter en de geest van de 50ste afdeeling der acte voor zoover het bepaalde jaar betreft. Het begin van het nieuwe stelsel is voorgeschreven te zijn den 10 April 1814, zoowel voor Indië als voor Engeland. In het eerste jaar moet men dus noodzakelijk naar gissing te werk gaan terwijl later de voorschotten en betalingen in het commerciële departement, op de wijze in dezelfde afdeeling opgegeven, moeten vereffend worden.

3°. Dat de staat van het algemeen kapitaal der compagnie, kapitaal bij raming geheeten, vroeger in elk jaar opgemaakt, worde tot den 1sten Mei en dat de quck-stockstaten der onderscheidene Indische presidentschappen, naauwkeurig aanwijzen de opgave van de territoriale schulden, en van hetgeen ter dekking daarvan strekt, onderscheiden van de commerciële schulden, en van hetgeen ter dekking daarvan strekt, gelijk ook, dat de jaarlijksche rekening, die ingevolge de thans in kracht zijnde parlements-acten in ieder jaar moet opgemaakt worden tot den 1sten Maart, in

Bij de acte van het 54ste regeringsjaar des Konings, c. 36, sec. 55, is voorzien omtrent de verandering van den tijd, wanneer de rekeningen moeten opgemaakt worden. De naauwkeurige opgave van de territoriale schulden en van hetgeen ter dekking daarvan strekt, afgescheiden van de commerciële schulden, en hetgeen ter dekking daarvan strekt zoo als die hier is voorgesteld, wordt geheel goedgekeurd; en het collegie verlangt zeer, dat er aan de Indische Gouvernementen instructiën worden gezonden om de stellige bevelen te geven aan de departe-

het vervolg worde opmaakt tot den 1sten Mei. Om deze verandering tot stand te brengen, zal er een nieuw besluit van het parlement noodig wezen.

4°. Dat er in het grootboek onder het opschrift »Inritoriale rekening" eene rekening worde geopend, welke op de debetzijde, het bedrag van alle in Engeland op die rekening gedane betalingen vermeldt; en op de creditzijde de betalingen door Indië, van deze voorschotten hetzij door uitgaven aan de handelscollegiën in Indië, of op andere wijze.

5°. Dat er eene rekening worde geopend, onder de rubriek: wissels, getrokken uit Indië voor den

menten, met de rekeningen belast, betreffende het overzenden van zoodanige stukken, welke tot het in orde brengen der rekeningen in Engeland worden gevorderd, zoodat zij op den bij de acte voorgeschreven tijd door het parlement kunnen aangeboden worden.

Goedgekeurd met de bepaling echter, dat ze gepaard ga met eene opgave van zoodanige bijzonderheden, welke de compagnie in staat stellen, om betreffende de verschillende takken van het politieke departement, zoowel wat de schulden en hetgeen ter dekking daarvan dient, de ontvangsten en uitgaven, zoodanige onderscheidene en duidelijke verslagen te geven als het parlement vordert of mogt vorderen of het collegie verlangd of mogen verlangen. Daar men aanneemt dat de rekening van de betalingen in Engeland voor de in Indië terug te betalen territoriale kosten, ingevolge het daaromtrent in de 54ste afdeeling der acte van het 53ste regeringsjaar van de debetzijde onder dit algemeene hoofd zal opgemaakt of berekend worden; en daar de koers, der wissels waarnaar de ponden sterling in Indische gangbare specie zal geconverteerd worden, in gezegde acte niet opgegeven is, acht het collegie het verkieslijk en doelmatig, dat de wissel zal zijn tegen dezelfde koerzen, welke in gebruik gekomen en bij het parlement aangenomen zijn, niet enkel bij het bepalen van salarissen en het vereffenen van rekeningen tusschen het publick en de compagnie, maar ook in de rekeningen, die sedert eene reeks van jaren, elk jaar aan het parlement voorgelegd zijn, namelijk:

Twee schell. de gangbare roepij, berekend der 16 perc. minder dan de scoca roepij.

Acht schell. de pagade.

Twee schell. 3 dito de Bombaij roepij.

Het collegie keurt het goed, dat de zaken, waarop de rubriek der rekening doelt, afzonderlijk

intrest der Indische schuld; de debetzijde moet het bedrag der betalingen aantoonen, welke door de compagnie in Engeland, ieder jaar daartoe gedaan worden. De creditzijde moet aantoonen. 1°. Het bedrag der gelden die in Engeland worden ontvangen ter dekking van de voorschotten op rekening van het Gouvernement Zijner Majesteit gedaan. 2°. Het bedrag van gelden welke in Engeland zullen ontvangen worden voor op Indië te trekken wissels. 3°. Het bedrag van wissels ter gunste der compagnie getrokken wegens voorschotten aan individuën in Indië gedaan. 4°. Wegens voorschotten gedaan in Indië aan handelsdienaren der compagnie voor vertenissen bepaaldelijk in Indië uit de fondsen gedaan, tot een bedrag dat op Engeland zal getrokken worden, ter betaling van den interest der Engelsche schuld.

en gescheiden wordt gehouden van die der algemeene territoriale rekening.

De wijze om de betalingen in Engeland onder deze rubriek te debiteren, zoo als thans wordt voorgesteld, is juist. Het vormen der credit zijde door in rekening te brengen en de remises volgens de vier aangewezene manieren vordert ten aanzien der drie eerste geene andere aanmerking, dan voor zoo ver de onzekerheid van elk bedrag aangaat; dewijl zij bloot zijn gesteld aan wisselvalligheden ten aanzien der voorschotten tot de openbare dienst, en slechts eene proefneming zijn omtrent zaken met inviduën.

Ten aanzien van de vierde manier, of het remitteren door het kanaal van den handel der compagnie, welke bestemd is om elk bedrag te omvatten, dat geremitteerd moet worden boven hetgeen door de andere manieren bezorgd is, heeft het collegie ingevolge de onderscheidene discussiën, die hieromtrent hebben plaats gehad, goed gevonden er in toe te stemmen, dat er eene schikking worde gemaakt, naar de volgende beginselen. De balans, welke er onder deze rubriek der rekening op het einde des jaars overblijft, nadat er een volledig crediet is verleend voor al de in den loop des jaars uit Indië ontvangene remises, hetzij in wissels, of in certificaten op het Gouvernement of in betaalde of te betalen wissels op individuën of in reçus van individuën voor wissels op Indië, moet gevoegd worden bij het bedrag van de territoriale kosten om terug betaald te worden uit de politieke schatkist in Indie, aan het commerciële departement aldaar, en te gebruiken door dat departement naar welgevallen en voor risico van de compagnie. Doch het bedrag dezer balans moet in Indische gangbare specie veranderd worden tegen den koers, volgens welken de wissels getrokken worden;

doch altijd met de bepaling dat zoo in eenig jaar de handel der compagnie van Indië door elkander gerekend de sicca roepij, niet op 2 schell. 6 d. zal brengen, het politieke departement gedebiteerd zal worden voor het bedrag van het te kort, hetwelk zal blijken voort te komen van de som, waarop deze rubriek der rekening betrekking heeft. Het collegie wil duidelijk verstaan hebben, dat hunne toestemming tot de door het hof voorgeslagene inrigting om de politieke en commerciële rekeningen in het bestaande grootboek van elkander af te scheiden, voortspruit uit hun vertrouwen op de door het hof gegevene verzekering dat het voldoende zal gevonden worden om te gehoorzamen aan de voorschriften der laatste acte, en dat er van tijd tot tijd, naar gelang de omstandigheden zulks vereischen in de boeken der compagnie nieuwe rubrieken zullen geopend worden, waarvan het collegie evenwel regelmatig onderrigt moet worden.

6°. Daar het bedrag van uit te voeren voorraad als een territoriaal uitschot kan worden aangemerkt wordt voorgesteld, dat zulke voorraad in het vervolg op de factuur worde vermeld, tegen den inkoopsprijs zonder bijvoeging van 10 pCt. zoo als men tot dus ver gedaan heeft; dat de vracht naar buiten; de assurantie, interest, en de kosten van het schepen er worden bijgevoegd in plaats van deze 10 percent.

Dewijl de inkoopsprijs, vracht, interest en de kosten van het schepen reeds vroeger zijn vermeld, wordt dit voorstel goedgekeurd, met uitzondering van hetgene de assurantie behoeft, die niet in rekening mag gebragt worden.

7°. Dewijl het dus voorgesteld is, dat de facturen van naar Indië gezonden voorraad, den inkoopsprijs met de verschillen, de sommen voor vracht, assurantie en uitgaven voor koopwaren, bevatten zal, zoo schijnt het insgelijks wenschelijk dat de facturen van te verkoopen goederen naar dezelfde beginselen ingerigt worden.

Goedgekeurd, met uitzondering van de assurantie, terwijl de wezenlijk geledene verliezen zoo als tot dus verre in rekening gebragt moeten worden.

8°. Ook met opzigt tot het inrigten der vrachtrekeningen, zal het wenschelijk zijn, dat de vracht

Goedgekeurd.

wegens uitgevoerde, en die wegens ingevoerde goederen van elkander worden afgescheiden. Volgens het tegenwoordige stelsel wordt de geheele vracht en de schadeloosstelling voor ligdagen op de rekeningen in het land geplaatst behalve van zoodanig gedeelte van de naar buitenslands bestemde lading, hetwelk de bepaalde vrije scheepsruimte te boven gaat.

9°. Dewijl politieke vracht en schadevergoeding voor ligdagen op de territoriale rekening moet gebragt worden, zal het tevens noodig wezen, dat er eene afzonderlijke rekening worde opgemaakt wegens alle uitschotten van dezen aard, en dat zoodanige rekening aan het committé worde voorgelegd, zoo als bij andere vrachtrekeningen gebruikelijk is.

Goedgekeurd.

10°. Dewijl de compagnie gewoon is, op rekening van vracht op verschillende tijdperken, nog eer de vrachtrekening geheel in orde gebragt is, voorschotten te doen, zoo wordt voorgesteld, dat deze voorschotten vooreerst zullen beschouwd worden als te behooren tot de commerciële vracht en schadevergoeding wegens ligdagen, doch later zullen vereffend worden. De vrachtrekening, dus beschouwd, zal worden verdeeld in drie klassen, 1°. voor vracht en schadevergoeding voor ligdagen naar buiten 's lands. 2°. Vracht en schadevergoeding voor ligdagen naar het land. 3°. Politieke vracht en schadevergoeding voor ligdagen.

Goedgekeurd.

11°. De voorschriften die noodig schenen, om de Indische boeken en rekeningen behoorlijk in te rigten, zijn met de depêches van 6 September ll. naar Indië gezonden.

Dit vordert geene aanmerking.

12°. Dewijl de acte in Engeland en Indië gelijktijdig op 10 April 1814, in werking komt, behoort de staat van de schulden en van dat gene, wat tot dekking daarvan dient te worden opgemaakt, als eindigende met dien dag of liever op 30 April 1814. Het over-

De staat zal op de voorgestelde wijze ingerigt, opgemaakt tot 10 April, en tot 30 April 1814, vereffend worden, ten einde het volgende jaar op den bij de acte voorgeschreven tijd, aan het parlement voorgelegd te worden.

zigt van de schulden der compagnie en van hetgeen ter dekking dier schulden strekt, onderscheiden in politieke en commerciële, zal de bazis zijn waarop het toekomstige stelsel der compagnie ten aanzien van de scheiding harer rekeningen zal gebouwd worden; maar deze rekening kan niet opgemaakt worden, voor en aleer de Indische opgaven tot 30 April 1814 in Engeland zullen ontvangen zijn.

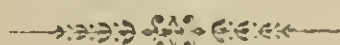
13°. Gelijk vroeger werd voorgesteld, dat de rekeningen van het vermogen naar raming in elk jaar op den 1 Mei worden opgemaakt, zoo wordt tevens voorgesteld, dat de balans van het algemeene Grootboek in Engeland, ieder jaar op 30 April in plaats van 30 Junij, zoo als tegenwoordig, opgemaakt worde. Eene verandering in de reglementen zal noodig zijn, eer dit voorstel kan uitgevoerd worden.

Goedgekeurd.

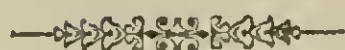
Goedgekeurd op last van den Raad van Commissarissen voor de Indische zaken.

WHITCHALL,
d. 30 Junij 1814.

(*geteek.*) THEO. PER. COURTENAIJ.

PLIGTEN VAN DEN ALGEMEENEN BOEKHOUDER.

REKENINGEN.

Hij zal de rekeningen van den algemeenen tak ieder jaar op den 30 April in orde brengen, zoodra de rekeningen van 12 maanden ontvangen zijn en zulks op de algemeene boeken inschrijven, welke boeken officiële stukken zijn waarvan ieder jaar aan het achtbare hof van directeuren twee afschriften worden gezonden.

Hij zal jaarlijksche staten van ontvangsten en uitgaven opmaken betreffende alle sommen onder het Bengaalsche presidentschap ontvangen en betaald, zoodra ieder jaar na den 30 April de maandelijksche rekeningen de onderscheidene ambtenaren onder den algemeenen tak, benevens de jaarlijksche staten van ontvangsten en uitgaven van de volgende departementen.

Het departement van inkomsten en justitie.
Het departement van belastingen.
Het zout- en opium-departement.
Het departement van marine.
Het militair departement.

Twee afschriften der staten van ontvangsten en uitgaven worden jaarlijks aan het hof van directeuren gezonden. De maandelijksche rekeningen van den civielen betaalmeester worden ieder jaar na den 30 April op het bureau van den algemeenen boekhouder in orde gebragt. De maandelijksche rekeningen der algemeene schatkist worden maand voor maand op de algemeene boeken ingeschreven en daarna tot eene jaarlijksche rekening gemaakt ten einde opgenomen te worden onder de algemeene ontvangsten en uitgaven. De jaarlijksche ontvangsten en uitgaven van Madras, Bombay en Agra worden, zoodra zij ingekomen zijn, bij wijze van uittreksels onder de respective hoofden gebragt, en toonen het bedrag der ontvangsten van iederen aard, zoowel als de uitgaven, en worden met de voorhandene kas op den 30 April vertoond. Van deze uittreksels en dat van Bengale wordt een algemeene staat van ontvangsten en uitgaven in de vier presidentschappen opgemaakt, waarop men met een' enkelen blik al de verrigtingen in Indië overzien kan.

LEENINGSOPERATIËN.

Alle inschrijvingen op leeningen, die geopend mogen zijn, worden aangenomen, en wanneer het bewijs der ambtenaren, welke de inschrijving ontvangen, vertoond wordt, volgt er eene inschrijving op het algemeen register en daarvoor wordt een schriftelijk bewijs afgegeven.

HET DEPARTEMENT DER INTERESSEN.

Het geeft last aan den onderschatmeester tot het betalen der interessen, die volgens schriftelijke bij dat departement ingezonden bewijzen verschuldigd zijn, na eene vergelijking met de registers en erlangde verzekering, dat de gevorderde interest in der daad verschuldigd is.

WERKELIJK EN DOODE SCHULD.

Driemaandelijksche staten van de werkelijke schuld worden opgemaakt

en dubbele afschriften daarvan aan het hof van directeuren ingezonden. Jaarlijksche doode schuld, wordt ook aan het hof in duplo gezonden.

RAMINGEN, SCHETS EN RESULTATEN.

Zoo dra de wezenlijke ontvangsten en uitgaven onder elk jaar gesloten zijn, waaruit het bedrag der voorhoudene sommen in de onderscheidene schatkisten blijkt, wordt er eene regelmatige raming (uit onderscheidene documenten bijeengebragt) voor het volgende jaar gemaakt: uit deze, en andere dergelijke van de overige Indische Gouvernementen ontvangen, wordt eene algemeene raming over geheel Indië opgemaakt, welke de verwachte balans der kas op het einde van het jaar doet blijken. Mogt zij ontoereikend beschouwd worden, om de zaken in Indië behoorlijk gaande te houden en de schatkist van het moederland te stijven, dan zal men zijne toevlugt nemen tot eene leening tegen een' zoodanigen interest welke tot inschrijvingen op zoodanige leening zal aansporen.

Wanneer het hof van directeuren vinden mogt, dat zij geene toereikende fondsen hebbben, om in hunne eigene behoeften te voorzien en het bedrag te betalen van wissels door het Indische Gouvernement getrokken, hetzij voor interessen (aan personen die in Europa wonen) of voor kapitaal van leeningen betaalbaar door het achtbare hof, zendt het orders aan de verschillende Gouvernementen, om op goederen voorschotten te doen aan kooplieden en anderen, welke die voorschotten aan het hof terug betalen, voor dat de goederen worden afgeleverd; verder opent het hof van directeuren hunne schatkist en noodigt het publiek, dat remises naar Indië verlangt, uit, om in hunne schatkist de verlangde sommen te betalen, waarvoor de vereischte wissels op de verschillende Gouvernementen afgegeven worden.

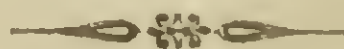
De pligten van het financiëele departement bij dit bureau zijn tegenwoordig deze: men vervaardigt in elk jaar zoo vroeg mogelijk, d. i. na den 30 April, de schets eener raming over de waarschijnlijke ontvangsten en uitgaven van Bengale, welke raming al dan niet een overschot oplevert; uit deze en die naar de overige presidentschappen ontvangene ramingen wordt eene algemeene raming over geheel Indië opgemaakt, waardoor de algemeene boekhouder in staat wordt gesteld, om in de financiëele zaken van Indië den weg te vinden.

De algemeene boekhouder in den financiëelen tak stelt, wanneer de wezenlijke ontvangsten en uitgaven van elk jaar gesloten zijn, gedetailleerd rapport op, hetwelk doet zien, of de *raming* de *wezenlijke* ontvangsten en uitgaven te boven ging of niet, en omtrent de oorzaken der vermeerdering of vermindering die verklaringen geeft, welke hij bezit.

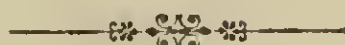
Bij de bovenvermelde resultaten ten aanzien van Bengale worden die van de andere presidentschappen gevoegd, waaruit men met een oogopslag de resultaten met opzigt tot Indië kan zien, gelijk ook de balansen der kas op den 30 April van ieder jaar.

DATUM DER REKENINGEN.

De eerste algemeene boeken op dit bureau loopen over het jaar 1750—51, hetwelk begint met de letters Z Z; dit is in de meening, dat er oorspronkelijk aan het bureau, boeken tot aan die letters voorhanden waren geweest, zoodat de rekeningen geacht worden te beginnen met het jaar 1700 2 × 25 = 50, dewijl de I of J niet in het alphabet voorkomt.

DE ALGEMEENE SCHATKIST.

Op den 30sten April 1788 werden de khalsa- en handelsschatkisten afgeschaft, en op den 1sten Mei van hetzelfde jaar volgens een bevel van het Gouvernement d.d. 2 April 1788 de algemeene schatkist opgerigt.

De pligten van den onderschatmeester zijn:

Onder zijne persoonlijke bewaring te hebben (onder vereenigde sleutels met den eigenlijken schatmeester, den Khuzanches) alle gelden in de algemeene schatkist, uitgezonderd de zoodanige, welke voor de dagelijksche uitgaven worden gevorderd.

De dagelijksche rekening van ontvangst en uitgaaf te onderzoeken en den algemeenen boekhouder iederen dag een uittreksel daarvan te doen geworden, benevens eene memorie der balans van elken dag, met bijvoeging eener beschrijving der muntspeciën, Bengaalsche banknoten, enz., welke voorhanden zijn.

Aan den Gouverneur-Generaal een' weekstaat te zenden van de ontvangsten en uitgaven der algemeene schatkist.

Op het einde van elke drie maanden de rekeningen der algemeene schatkist aan het achtbare hof van directeuren in te zenden.

Remises te ontvangen van de ontvangers der landsinkomsten in het Bengaalsche presidentschap, gelijk ook van den muntmeester, den ontvanger der belastingen, den ontvanger en inspecteur der zegels, den postmeester-generaal, de policie, het *court of request*, de stoeterijen, de veer- en kanaaltollen, de abkarree, de loterij, de Gouvernements agenten, de Gouvernements spaarbank, betaling voor het registreren van lands schepen, de waarde van artikelen verstrekt aan partijen uit het arsenaal van het fort William, en al datgene, wat de openbare zaken aangaat.

Kwitanties af te geven over sommen, die wegens zout- en opiumkoopen ontvangen zijn.

Certificaten af te geven wegens gelden ontvangen voor wissels op het hof van directeuren, op de mofussil collectoraten, zoowel als op alle residenten, politieke agenten, en andere openbare civiele schatkisten in de noordwestelijke provinciën: ook wegens wissels op de onderschatmeesters van Bombay en het fort St. George.

Bewijzen en certificaten af te geven wegens sommen ontvangen als inschrijving op leeningen en schatkistbiljetten, waarvan den algemeenen boekhouder berigt wordt toegezonden.

Wissels af te geven op de munt voor koper geld, voor sommen ontvangen van gepatenteerde specerijverkoopers, en van andere openbare ambtenaren, waarvan den muntmeester berigt wordt toegezonden.

Alle gelden en commissiën te ontvangen, welke vroeger door de ambtenaren van het opperste hof werden genoten.

Alle wissels te betalen, die getrokken zijn op het Bengaalsche Gouvernement door het hof van directeuren, door de onderschatmeesters van Bombay en Madras, de autoriteiten van Singapore, Penang, Malacca en Canton, den resident te Hydrabad, en alle andere residenten en politieke

agenten — de ontvangers van 's lands penningen en de militaire betaalmeesters in de Bengaalsche en noordwestelijke provinciën.

Alle wissels te betalen toegestaan door de commissie voor de belastingen, ter zake van zout, opium en abkarree, gelijk ook wegens voorschotten aan kooplieden op goederen, welke aan de commissie zijn overgemaakt.

Essayers-certificaten en door den muntmeester afgegeven wissels te betalen.

Wissels wegens interessen van alle verschillende leeningen en schatkistbiljetten te betalen.

Alle schuldbekentenissen en schatkistbiljetten te voldoen.

Sedert 1835 zijn alle betalingen, welke door den ontvanger der 24 pergunnags gedaan werden, overgebragt naar de algemeene schatkist, namelijk ter zake van openbare werken, het zoutdepartement, sudder dewanny adawlut pensioenen en bepaalde kosten van etablissementen.

Alle schatkistorders te betalen, welke door de secretariaten van het Gouvernement zijn afgegeven.

Alle aanwijzingen te betalen, welke door den boekhouder der landsinkomsten wegens voorschotten voor openbare werken, enz. zijn afgegeven.

Het is de taak van den onderschatmeester, dat hij zich omtrent het eigendomsregt verzekere van ieder, welke aanvraag om betaling doet. Het onderzoek van endossementen op wissels, promessen, en in het algemeen van alle stukken waarop betaling verlangd wordt, houdt soms regtsquestiën in, die noodzakelijk correspondentiën in communicatiën met Gouvernements advocaten en regtsgeleerden veroorzaken.

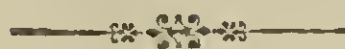
De onderschatmeester maakt remises in geld of geldswaarde over aan de ontvangers van landspenningen, zoutagenten, schatkisten in de Noordwestelijke provinciën, Madras, Ceylon, Moulmeim en Sina; en houdt persoonlijk, of door tusschenkomst van zijne assistenten, het toezigt over het tellen en inpakken van zoodanige remises, welke niet verzeld gaan van afleverende podars; levert kisten met geld of met geldswaarde af aan bevelhebbers van schepen, en aan officieren met militaire escortes belast, terwijl zij zich van het gewigt der pakken verzekeren; scheept ze door tusschenkomst van den verzellenden kapitein, terwijl hij van de afzending kennis geeft aan diegenen, voor welke zij bestemd zijn. De contrôleur van de Gouvernements stoomschepen geeft ter requisitie van den onderschatmeester scheepsruimte voor remises gedaan met rivierschepen, en de Gouvernements secretaris bij het financiële departement bezorgd de verzendingen over zee; doch het zij een stoomvaartuig of een zeilschip tot het laatste einde genomen worde, men vraagt bij den ontvanger der belastingen om een paspoort, ten einde bij het schepen geene belemmering te ondervinden.

Bij het ontvangen van remises van den mofussil, zonder van podars te zijn verzeld, houdt de onderschatmeester voor de remitterende ambtenaren het toezigt over het openen der pakken, en het tellen en onderzoeken van elken rapee. Alle te kort in het gewigt en alle geschondene rapees, die er zich bij de remises van den Muffel bevinden, worden ter hermunting naar de munt gezonden en aan den remitterenden ambtenaar crediet verleend overeenkomstig het door den muntmeester afgegeven bewijs.

Monsters van munten aan het hof van directeuren te zenden van iedere remise, die van den muntmeester ontvangen wordt. Een stuk van elken chalan van gouden munt, en twee van elke remise in zilver. Zij worden met halfjarige staten aan het Gouvernement gezonden.

DE CIVIELE AUDITEUR.

BEPAALDE EN GEAUTORISEERDE KOSTEN.

De civiele auditeur zal alle bepaalde en geautoriseerde kosten zonder eenige verwijzing aan het Gouvernement erkennen, en op eigen gezag en zonder verwijzing aan het Gouvernement al de kosten verwerpen, die niet vooraf bekrachtigd zijn.

REKENINGEN TER ONDERZOEKING. — 2.

Rekeningen, die aan een onderzoek worden onderworpen, mogen geene uitschotten bevatten, welke niet behoorlijk zijn bewezen; en zulke moeten wachten, tot dat zij ter persoonlijke verantwoordelijkheid van den ambtenaar worden bewezen, door wien zij worden gedaan.

EXTRA-KOSTEN. — 3.

In alle mogenlijke gevallen moet voor alle extra-kosten de voorloopige bekrachtiging worden verkregen.

VOORLOOPIGE BEKRACHTIGINGEN VAN HET GOUVERNEMENT. — 4.

Wanneer uit noodzakelijkheid zulke kosten zonder voorloopige bekrachtiging worden gemaakt, moeten zij door den openbaren ambtenaar, die ze gemaakt heeft, zonder het mogelijke uitstel worden opgegeven aan den secretaris van het Gouvernement bij het departement, waartoe hij behoort. Wanneer zij bekrachtigd zijn, moet daarvan door den secretaris worden kennis gegeven aan den civielen auditeur en aan den betrokken' ambtenaar, welke laatste dan zijne kosten zal inlasschen in de rekening, welke ter onderzoeking wordt overgelegd, en de eerste zal ze nazien zonder verdere verwijzing aan het Gouvernement.

BEKRACHTIGING VAN HOVEN, COLLEGIËN, ENZ. — 5.

Met opzigt tot toevallige kosten tot zoodanig bedrag, als de verschillende geregtshoven en commissiën voor 's lands inkomsten geregtigd zijn te bekrachtigen, moeten de rekeningen daarover de mede-onderteekening bevatten van de autoriteit, welke de kosten bekrachtigt, voor dat zij ter naziening aan den civielen auditeur worden aangegeven.

KLEINE TOEVALLIGE UITGAVEN. — 6.

De kleine maandelijksche toevallige uitgaven van ambtenaren bij verschillende departementen in het presidentschap zullen ter kennis van het Gouvernement worden gebragt door den civielen auditeur, als boven.

VERANTWOORDELIJKHEID VAN DEN CIVIELEN AUDITEUR. — 7.

De civiele aditeur zal verantwoordelijk zijn voor alle kosten, die zonder behoorlijke autoriteit door hem zullen goedgekeurd zijn.

AMBTENAREN VAN DE REKENKAMER. — 8.

De ambtenaren der rekenkamer moeten zorg dragen, dat geene kosten waarvoor een bewijs van den auditeur wordt vereischt, op de publieke rekening worden geplaats zonder eene zoodanige bekrachtiging, dat elke niet behoorlijk bekrachtigde post op eene krachtelooze balans worde gehouden ter verantwoordelijkheid van den ambtenaar, die hem gemaakt heeft.

GEMENGDE VERANTWOORDELIJKHEID. — 9.

De ambtenaren bij de rekenkamer vorderen verklaring van alle posten, die van een' genoegzamen tijd, op de krachtelooze balans overblijven, ter rapportéring en bekrachtiging, en zullen aan den algemeenen boekhouder rapport daarover inleveren ter informatie van het Gouvernement, op de krachtelooze balansen der rekeningen ter vereffening, elk jaar zoo spoedig na den 30sten April, als mogelijk is.

BIJZONDERE RAPPORTEN. — 10.

De civiele auditeur heeft de vrijheid, ja moet het als zijn' pligt beschouwen, om bij het Gouvernement in te zenden alle aanmerkingen op de ter naziening overgelegde rekeningen, welke hem mogten voorkomen als bevorderlijk voor de dienst, of betreffende vastgestelde kosten, die afgeschaft behooren te worden, of toevallige, welke te vermijden waren.

Uittreksel uit een' brief aan den civielen auditeur van het Departement van Justitie, *d. d.* 31 *December*, 1819.

Par. 2. Ik heb insgelijks in last, de aanmerking te maken, dat kosten van den in de bovengemelde *brieven* en *staten* beschreven aard blijkbaar noodzakelijk en onvermijdelijk zijn en in hun bedrag moeten verschillen naar het getal gevangenen in de gevangenissen en door verschillende andere omstandigheden; zoodat het geheel onnoodig is, de bekrachtiging van het Gouvernement daarvoor te verkrijgen; en wanneer het gewone zijn en er niets op valt aan te merken, moeten zij door u in de toevallige rekeningen worden goed gedaan; — zij behoeven alleen ter kennis van het Gouvernement te worden gebragt, wanneer zij van een' ongewonen aard of van een buitengewoon hoog bedrag zijn.

Kosten van gevangenen, wanneer het gewone zijn en daarop geene aanmerkingen vallen, goedgekeurd.

Ongewone of van een buiten gewoon hoog bedrag moeten ter kennis van het gouvernement gebragt worden.

Bevelen uit het moederland. — *Wijziging in de voorschriften omtrent de toevallige kosten van den* Civil and Session Judge and Commissionis of circuit. — Het volgende is de nieuwe regel door u aangenomen met opzigt tot de bekrachtiging van toevallige kosten gemaakt door de *civil and session judges*, en door de *commissioners of circut.*

1. Ter wijziging van de bestaande regelen omtrent de toevallige kosten van den post van *civil and session judge*, *and commissioner of circuit*, heeft de achtbare vice-president en rade bepaald, dat maandstaten van zoodanige door hen gemaakte kosten voortaan door de *civil and session judges*, en door de *commissioners* ieder voor zich zullen gezonden worden aan den civielen auditeur, dewijl het onderzoeken van die

staten tot den pligt van den ambtenaar behoort welke de noodige magt bezit om zonder verdere verwijzing al zulke posten van kosten goed te keuren; die hij als gewone en onberispelijke aanziet, van welk bedrag zij ook zijn mogen, terwijl hij de zoodanige, welke hij niet van dien aard beschouwt, in driemaandelijksche staten aan het Gouvernement inzendt ter overweging en nadere order.

2. Het zal niet noodig zijn; om de bekrachtiging van den civielen auditeur te vragen voor dat men toevallige kosten maakt. Teruggave kan op de eerste aanvrage worden gedaan op de verantwoordelijkheid van de *civil and session judges*, of de *commissioners*, naar mate het geval is.

3. De tegenwoordige regel heeft hoegenaamd geen invloed op de bestaande regelen ten aanzien der toevallige kosten, welke door de *commissioners of revenue* worden gemaakt.

---

19. Wij begrijpen, dat het van belang is, om het Gouvernement van noodelooze details in alle zaken te ontheffen, en nog meer, om krachtdadige, in plaats van schijnbare, contrôle over de vergoeding van gemaakte kosten daar te stellen. Echter kunnen wij het voorstel niet aannemen, dat een ondergeschikt ambtenaar van het Gouvernement de magt zal bezitten, om zonder verdere verwijzing zoodanige kosten goed te keuren, welke volgens zijn oordeel gewone en onberispelijke zijn en tot elk bedrag. Ook is de civiele auditeur niet bevoegd, zoo wij meenen, om met juistheid te beoordeelen, of kosten door regters en commissarissen gemaakt, al dan niet verwerpelijk zijn, en de benaming van toevallige kosten is zoo onbepaald, dat zij ruimte laat voor allerlei vergoeding van kosten en tot elk bedrag. De werking van den nieuwen regel in het contrôleren der openbare uitgaven moet, zoo als het ons toeschijnt, geheel van de discretie des civielen auditeurs afhangen, terwijl hij niet voorzien is van de middelen om er behoorlijk gevolg aan te geven, en terwijl hij in de waarneming daarvan slap of streng kan zijn, naarmate hij omtrent den persoon, welke den post bekleed, gezind is. Onder andere slechte gevolgen, die er te duchten zijn, komt ook dit voor, dat de ambtenaren, door welke toevallige kosten worden gemaakt, daar ze van alle verantwoordelijkheid ontheven zijn, weêrhouden zullen worden, het bedrag dier kosten te beperken, zoo lang zij door den civielen auditeur worden goedgekeurd.

20. Met deze overwegingen verzoeken wij u, dat gij naauwkeurig acht geeft, op hoedanige wijze dit nieuwe voorschrift is uitgevoerd, zoo wel in de lagere als in de westelijke provinciën, of de naam »toevallige kosten" in de praktijk item van uitschotten heeft omvat, waarvoor de speciale bekrachtiging van het Gouvernement moest blijven gevorderd worden, en welk bedrag van uitschotten jaarlijks onder dezen regel is goedgedaan, op geen andere autoriteit, dan nadat zij door de civielen auditeur beschouwd werden als gewone, waarop niets viel aan te merken. Wanneer hiervan de zekerheid erlangd is, vertrouwen wij, dat gij geene moeite zult hebben, om den pligt van het jaarlijks goedkeuren der toevallige kosten in het departement van justitie op juiste beginselen te plaatsen, zorgende voor eene krachtdadige contrôle over dien tak der openbare uitgaven, zonder noodeloozen last of hinder te veroorzaken.

24—28 APRIL 1833. WET BETREFFENDE HET GENOT DER BURGERLIJKE EN STAATKUNDIGE REGTEN IN DE COLONIEN. (*IX*, *Bull. XCIV*, n°. 215.)

Art. 1.

Ieder persoon, die vrij geboren is of de vrijheid op eene wettige wijze verkregen heeft, geniet in de Fransche coloniën: 1°. de burgerlijke regten; 2°. de staatkundige regten volgens de bij de wetten voorgeschrevene bepalingen.

Art. 2.

Afgeschaft zijn alle dispositiën der wetten, edicten, verklaringen des Konings, koninklijke ordonnantiën of andere acten in strijd met de tegenwoordige wet, en met name alle beperkingen of uitsluitingen, die uitgesproken waren met opzigt tot de uitoefening der burgerlijke en der staatkundige regten ten aanzien der vrije en vrijgemaakte kleurlingen.

24—28 *April*, 1833. *Wet betreffende het wetgevende bestuur der coloniën.* (*IX*, *Bull. XCIX*, n°. 216.)

I Titel.

Van de coloniale wetten.

Art. 1.

In de coloniën Martinique, Guadeloupe, Bourbon en Guyana zal de algemeene raad worden vervangen door een' colonialen raad, welks leden gekozen en welks attributiën geregeld zullen worden overeenkomstig de dispositiën der tegenwoordige wet.

2. Door de wetgevende magt van het koningrijk zullen gemaakt worden.

1°. De wetten betrekkelijk de uitoefening der staatkundige regten;

2°. De burgelijke en cremineele wetten betreffende de vrije lieden, en de strafwetten, die voor de niet vrije lieden de misdaden bepalen, waarop de doodstraf toepasselijk is;

3°. De wetten, die de bijzondere magt zullen regelen van de Gouverneurs in hetgene betrekking heeft op de maatregelen van hooge policie en algemeene veiligheid;

4°. De wetten op de regterlijke organisatie;

5°. De wetten op den handel, het beheer der tollen, de onderdrukking van den slavenhandel, en die, welke ten doel hebben, om betrekkingen tusschen het moederland en de koloniën te regelen;

3. Bij koninklijke ordonnantiën zullen de voorloopig vastgestelde coloniale raden of hunne gedelegeerden worden gestatuëerd voorloopig:

1°. Over de administratieve orgenisatie met uitzondering van het municipale bestuur;

2°. Over de policie der drukpers;

3°. Op het openbaar onderwijs;

4°. Over de organisatie en de dienst der militie;

5°. Over de voorwaarden en vormen der vrijmaking, gelijk ook over de volkstellingen;

6°. Over de verbeteringen te brengen in den toestand der niet vrije lieden, die met de verkregene regten bestaanbaar zijn;

7°. Over de strafbepalingen toepasselijk op de niet vrije lieden voor alle gevallen, welke niet de doodstraf vorderen.

8°. Over de aanneming van geschenken en erfmakingen aan openbare inrigtingen.

4. Volgens de besluiten van den colonialen raad omtrent het voorstel van den Gouverneur zullen geregeld worden die zaken, welke volgens de dispositiën der twee voorgaande artikelen niet aan de wetten van den staat of aan de koninklijke dispositiën voorbehouden zijn.

5. De coloniale raad beraadslaagt en stemt op voorstelling van den Gouverneur over het inlandsche budget van de colonie.

Doch het tractement van den Gouverneur en de uitgaven van het personeel der justitie en der tollen worden bepaald door het Gouvernement en kunnen van de zijde des raads slechts aanleiding geven tot aanmerkingen.

6. De coloniale raad bepaalt in dezelfde vormen het opleggen en omslaan der directe belastingen.

7. De coloniale raad geeft zijn advies over alle uitgaven der militaire diensten welke ten laste van den staat komen.

8. De besluiten door den colonialen raad genomen en door den Gouverneur toegestemd, worden aan de bekrachtiging des Konings onderworpen.

Intusschen zal de Gouverneur de bevoegdheid hebben, om ze voorloopig executoir te verklaren.

9. De ontwerp-decreten, welke de coloniale raad niet zal aangenomen hebben, en die waarin hij amendementen zal gebracht hebben, die niet door den Gouverneur zijn toegestemd, kunnen niet in dezelfde zitting voorgesteld worden.

10. De coloniale raad kan zijne wenschen omtrent onderwerpen, welke de colonie betreffen, kenbaar maken, hetzij door een adres aan den Koning, indien het zaken betreft, die aan de wetten van den staat of aan de koninklijke ordonnantiën zijn voorbehouden, hetzij door eene memorie aan den Gouverneur, indien het andere zaken betreft.

11. De Gouverneur neemt de besluiten en decisiën ter regeling der administratie- en policiezaken en ter uitvoering der wetten, ordonnantiën en besluiten, die in de colonie worden afgekondigd.

12. De Gouverneur roept den colonialen raad bijeen; doet de zitting ophouden of kan hem ontbinden.

In dit laatste geval moet een nieuwe raad gekozen en bijeen geroepen worden binnen een' tijd, die voor Martinique, Guadeloupe en Guyana zes maanden, en voor het eiland Bourbon tien maanden niet mag te boven gaan.

De Gouverneur opent en sluit de zitting.

Hij benoemt een' of meer commissarissen, om de discussie te besturen over de ontwerp-decreten, die hij aan den colonialen raad voorlegt.

Deze commissarissen moeten gehoord worden, indien zij dit verlangen.

II Titel.

Van de organisatie der coloniale raden.

13. De raad zal bestaan uit dertig leden in elk der coloniën Martinique, Guadeloupe en Bourbon, en uit zestien in Guyana.

De leden van den raad worden voor vijf jaar verkozen door de kiescollegiën, die op de volgende wijze ingerigt zullen zijn.

Ieder kiescollegie kiest het getal leden bepaald door de tabel, die bij de tegenwoordige wet gevoegd is.

14. De functiën van coloniaal raadslid worden zonder belooning waargenomen.

15. De coloniale raad vergadert eenmaal ieder jaar tot eene gewone zitting.

De Gouverneur kan hem tot eene buitengewone zitting bijeen roepen.

Bij de opening van elke zitting kiest de raad een' president, een' vice-president en twee secretarissen.

16. De koloniale raad kan niet vergaderen, dan op den tijd en de plaats, welke door de proclamatie van den Gouverneur worden aangewezen.

Zijne beraadslagingen zijn dan alleen geldig, wanneer één lid boven de helft daaraan hebben deel genomen, en zij vastgesteld zijn met de volstrekte meerderheid der uitgebrachte stemmen.

De zittingen van den colonialen raad zullen niet openlijk zijn, maar een uittreksel van de processen-verbaal der zittingen zal op het einde van iedere zitting gedrukt en openbaar gemaakt worden.

17. Ieder lid van den colonialen raad zal, wanneer zijne lastbrieven in orde zijn bevonden, den eed afleggen, welke dus luidt:

» Ik zweer trouw aan den Koning der Franschen, gehoorzaamheid aan het constitutioneele charter, aan de wetten, ordonnantiën en decreten, welke in de colonie van kracht zijn."

18. De coloniale raad alleen heeft het regt, de demissie van een zijner leden aan te nemen. In geval van vacatuur door keus, overlijden, demissie, of anderszins, zal het kiescollegie, dat in de vacatuur moet voorzien door den Gouverneur bijeen worden geroepen binnen een' tijd, welke eene maand niet mag overschrijden.

19. De coloniën zullen gedelegeerde bij het Gouvernement van den Koning hebben, namelijk: Martinique twee, Guadeloupe twee, het eiland Bourbon twee, en Guyana een.

De coloniale raad benoemt in zijne eerste zitting de gedelegeerden der colonie en bepaalt hun tractement.

Tot gedelegeerde kan worden verkozen elke Franschman, welke den ouderdom van dertig jaar bereikt heeft en de burgerlijke en staatkundige regten geniet.

De gedelegeerden in raadkamer vereenigd hebben in last, om aan het Gouvernement van den Koning de noodige inlichtingen te geven omtrent de algemeene belangen der coloniën en bij hetzelve de uitwerking der beraadslagingen en der wenschen van de coloniale raden te volgen.

De duur hunner functiën is gelijk aan den duur der functiën van den colonialen raad, die hen benoemd heeft.

In alle gevalle houden zij eerst op die te vervullen, wanneer zij behoorlijk vervangen zijn.

III Titel.

Van de kies-collegiën, van de bevoegdheid om te kiezen en gekozen te worden.

20. Kiezer zal wezen iedere Franschman, welke den vollen ouderdom van vijf en twintig jaar bereikt heeft, in de colonie geboren is of er sedert twee jaar gewoond heeft, de burgerlijke en staatkundige regten geniet, op de rollen der coloniën in de directe belastingen betaalt drie honderd frank op Martinique en Guadeloupe, en twee honderd frank op het eiland Bourbon en in Guyana, of de bewijzen levert, dat hij in de

colonie roerende of onroerende goederen bezit ter waarde van dertig duizend frank op Martinique en Guadeloupe, en van twintig duizend frank op het eiland Bourbon en in Guyana.

21. Tot de functiën van lid van den colonialen raad is verkiesbaar iedere kiezer van dertig jaar, welke in de directe belastingen zes honderd frank betaalt op Martinique en Guadeloupe, en vier honderd frank op het eiland Bourbon en in Guyana, of de bewijzen levert, dat hij in de colonie roerende of onroerende goederen bezit ter waarde van zestig duizend frank op Martinique en Guadeloupe, en veertig duizend frank op het eiland Bourbon en in Guyana.

22. De bewijzen voor den census van den kiezer en van den verkiesbare zal nog daarenboven kunnen blijken, in de evenredigheden in de twee vorige artikelen vastgesteld, uit de quota der directe belastingen in hoofdsom en additionneele centimes en uit het bezit van niet belaste eigendommen of gedeelten van eigendommen.

23. Eene koninklijke ordonnantie zal met de wijzigingen, welke de plaatselijke omstandigheden vorderen, en elk der coloniën, de toepassing der reglementaire dispositiën bepalen van de wet d. d. 19 April 1831 over de verkiezingen.

IV Titel.

Onderscheidene dispositiën.

24. Afgeschaft zijn alle dispositiën, wetten, edicten, declaratiën van den Koning, koninklijke ordonnantiën en andere acten, welke in de gezegde coloniën tegenwoordig in kracht zijn, in hetgene zij strijdig met de tegenwoordige wet bevatten.

25. De Fransche etablissementen in de Oost-Indiën en in Afrika en het visch etablissement van St. Pierre en Miquelon, zullen blijven bestuurd worden volgens koninklijke ordonnantiën.

TABEL der kiesdistricten van Martinique, Guadeloupe, Fransch Guyana en Bourbon.

Martinique.

Kiescollegiën.	Getal der te kiezen leden.	Gemeenten in elk kiesdistrict.
1.	6.	Le fort Royal (intra muros, ent. mur.) La case Pilote. Le Lamentin.
2.	8.	Saint Pierre (intra muros, ent. mur.) Le Prêcheur. Le Carbet.
3.	4.	La Basse Pointe. Le Macouba. La Grande Anse. Le Margiot. Sainte Marie.
4.	5.	La Trinité. Le Gros Morne. Le Robert. Le François.
	23.	

Kieskollegiën.	Getal der te kiezen leden.	Gemeenten in elk kiesdistrict.
	23.	
5.	3.	Le Marin. La Rivière Pilote. Le Vauclin. Sainte Anne.
6.	4.	La Rivière Salée. Le Trou-aux-chats. Les trois Ilets. Sainte Luce. Le Diamant. Les Ances-d' Arlets. Le Sain-Esprit.
	30.	

Guadeloupe en onderhoorigheden.

Kiescollegiën.	Getal der te kiezen leden.	Gemeenten in elk kiesdistrict.
1.	3.	Basse Terre (Intra muros ent. mur.) Bailif Parc et Matouba.
2.	6.	Point à Pitre (intra muros ent. mur.). Abymes.
3.	3.	Anse Bertrand. Port Louis. Petit Canal. Morne à l' Eu.
4.	5.	Moule. St. François. Sainte Anne. Gosier. Désirade.
5.	2.	Deshayes. Boullanhe. Pointe Noire. Vieux Habitans.
6.	3.	Goyave. Capesterne. Trois Rivières. Vieuv Fort. Les Saintes.
7.	4.	Sainte Rose. Lamentin. Baie Mahaut. Petit Bourg.
8.	3.	Marie Galante (Ile).
9.	1.	Saint Martin (partie française).
	30.	

Fransch Guyana.

Kiescollegiën.	Getal der te kiezen leden.	Gemeenten in elk kiesdistrict.
1.	3.	Cayenne.
	3.	

Kiescollegiën.	Getal der te kiezen leden.	Gemeenten in elk kiesdistrict.
	3.	
2.	5.	Ile de Cayenne. Canal. Tour de l' Ile.
3.	2.	Tonne Grande. Mont Sinéry.
4.	1.	Roura. La Comté.
5.	2.	Macouria. Kourou. Sinamary. Tracoubon.
6.	3.	Oyapock. Approuague. Kam.
	16.	

Bourbon.

Kiescollegiën.	Getal der te kiezen leden.	Gemeenten in elk kiesdistrict.
1.	5.	Saint Denis.
2.	5.	Saint Paul.
3.	3.	Saint Pierre.
4.	5.	St. Bénoît et St. Rose.
5.	3.	St. Suse et St., Marie.
6.	2.	Saint André.
7.	3.	Saint Joseph et St. Phil.
8.	4.	St. Louis et St. Leu.
	30.	

WET VAN 9 JULIJ 1836, INHOUDENDE DEFINITIEVE REGELING VAN HET BUDGET OVER 1835.

Art. 13. Alle arresten of oppositiën op sommen verschuldigd door den staat, alle kennisgevingen van afstand of overdragt der gezegde sommen en alle andere, welke ten doel hebben, om de betaling daarvan te verhinderen, moeten geschieden in handen der betaalmeesters, agenten of ondergeschikte ambtenaren, op wier kas de ordonnantiën of mandaten zullen afgegeven zijn.

Doch te Parijs en voor alle betalingen te doen aan de kas van den centralen betaalmeester, aan de openbare schatkist, moeten zij uitsluitend gedaan worden in handen van den conservateur der oppositiën bij het ministerie van financiën. Alle dispositiën hiermede in strijd zijn afgeschaft.

Alle oppositiën of kennisgevingen gedaan aan alle andere personen, dan de bovengenoemde, zullen worden beschouwd als nul en niet geschied.

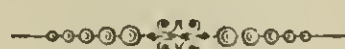
De wetten omtrent de oppositiën te doen op kapitalen en interessen der borgtogten zijn niet afgeschaft.

Art. 14. De gezegde arresten, oppositiën en kennisgevingen zullen slechts van kracht zijn gedurende vijf jaren, te rekenen van hunne dagteekening, indien zij in den tusschentijd niet vernieuwd zijn, welke voor het overige de acten, overeenkomsten of gedane betalingen op gezegde oppositiën en kennisgevingen mogen zijn.

Diensvolgens zullen zij ex officio geschrapt worden van de registers, waarop zij ingeschreven zijn en niet begrepen worden in de certificaten, voorgeschreven bij art. 14 der wet van den 19 Februarij 1792 en bij de artt. 7 en 8 van het decreet d.d. 8 Augustus 1807.

DEN 26 FEBRUARIJ — 7 APRIL 1838. ORDONNANTIE VAN DEN KONING, WELKE DE ARTIKELEN 141 EN 143 WIJZIGT VAN DE ORDONNANTIE D.D. 31 AUGUSTUS 1828, OVER DE WIJZE VAN PROCEDEREN VOOR DE GEHEIME RADEN DER COLONIEN. (*IX. Bull. DLXIII*, n°. 7330.)

Louis-Philippe, enz. gezien het artikel 3, n°. 1 der wet van den 24 April 1833, omtrent het wetgevende bestuur der coloniën; gezien de artikelen 141 en 143 der koninklijke ordonnantie van den 31 Augustus 1828 over de wijze van procederen voor de geheime raden der coloniën geconstituëerd in rade over betwiste zaken; gezien de noodzakelijkheid om de dwalingen weg te nemen, die in den tekst der gezegde artikelen zijn ingeslopen; op het rapport van onzen minister staats-secretaris van marine en coloniën, enz.

Art. 1. De artikelen 141 en 143 der koninklijke ordonnantie d.d. 31 Augustus 1828, over de wijze van procederen voor de geheime raden der coloniën worden gewijzigd, als volgt:

» 141. Binnen acht dagen na gezegde verklaring, zal daarvan de ex»peditie worden afgegeven aan den advokaat der partij, welke een bewijs »van hare ontvangst zal schrijven op den kant van het register, waarop »deze verklaring zal ingeschreven zijn.

»Deze expeditie zal geteekend zijn door den secretaris-archivarius en »voorzien van het zegel des raads-beteekening van gezegde expeditie »zal gedaan worden, zoo wel aan den advokaat van den verweerder »*au recours*, als aan dezen verweerder zelven, in de bijzonderheden en »naar de regelen voorgeschreven bij art. 12 hierboven voor de beteeke»ning van het arrest *soit communiqué*. Deze beteekening zal dienen »als sommatie aan den verweerder *au recours* om in de raden des »Konings een' advokaat te constituëren ter verwering, indien er redenen »zijn' voor den staatsraad."

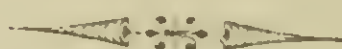
»143. Het verzoek *en recours* zal, op straffe van zijn regt te ver»liezen, ter secretarie van den staatsraad worden gedeponeerd, in de ge»wone vormen en met het volgende uitstel, hetwelk aanvangt op den »dag van de beteekening der verklaring van het *recours* in de colonie, »te weten:

»Zoo de beteekening der verklaring van *recours* in eene der colo»niën van Martinique, Guadeloupe en Fransch-Guyana gedaan is, zal het »uitstel voor het verzoek *en recours* bij den staatsraad te deponeren »vier maanden zijn, te rekenen van den dag der gezegde beteeke»ning af.

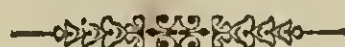
»Zoo de gezegde beteekening in de colonie Bourbon is geschied, zal »het uitstel om het verzoek *en recours* bij den staatsraad te deponeren »acht maanden zijn te rekenen van de gezegde beteekening af.

»In alle gevallen zal eene expeditie of eene beteekende kopie van de »beslissing, gelijk ook eene expeditie der verklaring van *recours* en het »origineel van de beteekening dier verklaring aan het verzoek *en recours* »worden gehecht, op straffe van nulliteit."

2. Onze minister van marine en coloniën (M. Rosamel) is belast, enz.

31 MEI — 26 JUNIJ 1838. ORDONNANTIE VAN DEN KONING BEVATTENDE EEN ALGEMEEN REGLEMENT OVER DE OPENBARE COMPTABILITEIT. (*IX. Bull. DLXXIX*, n°. 5434.

Louis-Philippe, enz. gezien de wetten, ordonnantiën en reglementen omtrent de openbare comptabiliteit; overwegende, dat het van belang is, om de dispositiën dezer bijzondere wetgeving te vereenigen en tot een algemeen reglement te brengen, hetwelk dienen moet, om in eene geregelde orde te behelzen de reeks der verschillende artikelen getrokken uit alle vroegere acten, welke achtereenvolgens de regelen en vormen hebben bepaald, die voorgeschreven zijn aan de administrateurs en de comptabele ambtenaren wegens de ontvangst en de besteding van 's lands penningen; op het rapport van onzen minister staatssecretaris van financiën, en het advies van onzen ministerraad, enz.

Art. 1. De dienst en de comptabiliteit van de financiën des lands zijn en blijven onderworpen aan de dispositiën bepaald in het algemeene reglement, waarvan de inhoud volgt.

I. *Titel. Wettelijke comptabiliteit.*

I. *Hoofdstuk. Algemeen budget van den staat.*

2. De openbare ontvangsten en uitgaven voor de dienst van ieder dienstjaar te doen worden geautoriseerd door de jaarlijksche financiewetten en vormen het algemeene budget van den staat.

3. Als tot eene begrooting te behooren worden enkel beschouwd de diensten bewezen aan en de regten verkregen op den staat en zijne schuldeischers gedurende het jaar, dat zijn naam aan gezegde dienstjaar geeft.

4. De duur van den tijd, gedurende welken alle ontvangsten en uitgaven van elk dienstjaar moeten afgedaan worden, wordt verlengd; 1°. tot den 1sten Maart van het tweede jaar, om binnen dien tijd geopende credieten te eindigen en de diensten van het materiëel, waarvan de uitvoering, volgens eene verklaring van den ordonnateur met opgave der redenen voor deze bijzondere gevallen, vóór 31 December niet geëindigd kon zijn; 2°. tot den 31sten October van dit tweede jaar om de werkzaamheden ten einde te brengen betrekkelijk het innen der opbrengsten, de liquidatie, ordonnancering en betaling der uitgaven.

5. Het budget wordt aan de kamers aangeboden voor het begin van elk dienstjaar.

II. *Hoofdstuk. Budget der ontvangsten.*

§ 1. *Zetting en ontvangst der inkomsten.*

6. Geene belasting kan opgelegd noch geheven worden, zoo daartoe de beide kamers hare toestemming niet gegeven en de Koning die niet bekrachtigd heeft.

7. Iedere belastingswet moet vooraf door de kamer der afgevaardigden zijn aangenomen.

8. De grondbelasting wordt slechts vastgesteld voor één jaar, de indirecte belastingen kunnen voor verscheidene jaren vastgesteld worden.

9. De ontvangst van 's lands penningen kan enkel geschieden door een' comptabelen ambtenaar van de schatkist en uit kracht van een' wettig gegeven' titel.

10. De wijze van liquidatie, inning en vervolgingen betreffende iedere soort van ontvangst, wordt door de wetten en reglementen bepaald.

11. Alle directe of indirecte belastingen, behalve die welke door de financiëele wetten zijn geautoriseerd, op welken grond en onder welke benaming zij ook geheven worden, zijn volstrekt verboden, op straffe tegen de autoriteiten, die ze bevelen, tegen de ambtenaren, die de rollen en tarieven vervaardigen, en degenen, die zich met de ontvangst daarvan belasten, te worden vervolgd als knevelaars, onverminderd eene nieuwe vervolging ingeval van herhaling, gedurende drie jaar, tegen alle ontvangers of andere personen, die zich met de ontvangst belast hebben, en zonder dat er, om deze zaak voor de regtbanken te brengen, eene voorafgaande autorisatie noodig zal wezen.

III. *Hoofdstuk. Budget der uitgaven.*

XV. *Hoofdstuk. Comptabiliteit der coloniën.*

§ 1. *Inkomsten.*

618. De ontvangsten der coloniën worden in drieën verdeeld: in het eerste komt dat gedeelte der fondsen, welke jaarlijks op het budget der marine worden gebragt voor de behoeften der krijgsdienst in de coloniën. Het tweede bevat de subsidiën voor de inwendige dienst, op het budget der marine gebragt voor de coloniën, welker inkomsten ontoereikend zijn. Het derde gedeelte, onder den naam van *coloniale fondsen*, bestaat als volgt: directe belastingen, indirecte belastingen, domeinen en heerlijke regten; onderscheidene ontvangsten, zooals: opbrengst van den verkoop van waren uit de beboete magazijnen en confiscatiën, terugbetaling der prijzen voor het aan hospitalen, enz. geleverde.

619. De belastingen, imposten en regten, die bijzondere omstandigheden in de coloniën voor het oogenblik mogten doen invoeren, worden overeenkomstig hunnen aard aan de verschillende afdeelingen der ontvangst toegevoegd.

§ 2. *Lasten.*

620. De uitgave splitst zich in twee deelen, tot welker eerste de uitgaven voor de krijgsdienst behooren. Dit eerste vormt een eenig hoofdstuk, verdeeld in acht artikelen als volgt:

Art. 1. Soldij; 2. uitgaven gelijk soldij; 3. kleeding der troepen; 4. kazernering; 5. hospitalen; 6. militaire voeding en verwarming; 7. artillerie en genie (materiëel); 8. verschillende uitgaven.

621. Het tweede bevat de uitgaven der inwendige dienst en splitst zich in vijf artikelen: 1. soldij en wat daaraan verbonden is; 2. hospitalen; 3. levensmiddelen; 4. werken en provianderingen; 5. verschillende uitgaven.

§ 3. *Dienst der schatkist.*

622. De fondsen toegestaan aan iedere colonie op de credieten geopend in het budget der marine voor de hoofdstukken: krijgsdienst en subsidie voor de inwendige dienst, worden bezorgd door de betaalmeesters der schatkist krachtens ministeriële ordonnantiën, of mandaten, welke aanwijzen, of deze fondsen moeten gerealiseerd worden in specie of in wissels van den centralen kassier op hem zelven, en die het geld aanwijzen belast de overmaking en storting daarvan in de kas van den ko-

lonialen schatmeester te verzekeren. Dit geld geeft kwitantie aan de betaalmeesters op de ordonnantiën of mandaten, en zoo de overmaking geschiedt in specie, gaat de kwitantie vergezeld van een proces-verbaal inhoudende de soort en de hoeveelheid der muntspeciën, waaruit zij bestaat. Bij zijne aankomst in de colonie, neemt de schatmeester op een nieuw proces-verbaal, vervaardigd om den staat der fondsen te constateren op het oogenblik, dat ze hem worden overgegeven, ze onder zijne bewaring op zijne boeken met de verpligting om het gebruik daarvan behoorlijk aan te toonen; de comptabele recepis, die hij verpligt is daarvan te geven, wordt met eene expeditie van dit laatste proces-verbaal aan den minister van marine ter hand gesteld, om aan de ordonnantie of het door de schatkist betaalde mandaat te worden gehecht.

623. De coloniale schatmeester produceert ter ondersteuning zijner jaarlijksche rekening zoodanige stukken, die aanwijzen, dat deze fondsen besteed zijn voor de uitgaven van ieder hoofdstuk des budgets, en dat de betaling regelmatig geschiedt is aan de schuldeischers — houders der mandaten van den ordonnateur.

624. In de gevallen, wanneer de comptabele ambtenaar toevallige ontvangsten bekomt voor rekening van den minister van marine, is hij gehouden een bewijs van de aldus gerealiseerde fondsen af te geven en te zenden aan den minister van marine, opdat dit bewijs kunne gehecht worden aan eene ordonnantie van regularisatie afgegeven als voor andere fondsen, op de wettige credieten voor de coloniën bestemd, en behoudens latere verantwoording door de aan de jaarlijksche rekening van den schatmeester gehechte stukken, van de uitgaven betaald aan de schuldeischers van de verschillende diensten van het coloniale budget.

625. Rekeningen courant zijn geopend bij de comptabiliteit van iedere colonie ter achtereenvolgende constatering der ontvangsten, betalingen en soldij van de diensten der invaliden der marine, van de wederzijdsche voorschotten van de colonie en het moederland, betreffende de onderscheidene ministeriëele departementen, en van de te ontvangen en terug te betalen depôts.

§ 4. *Budget van het dienstjaar, stemmen over de ontvangsten en uitgaven.*

626. De coloniale raad behandelt, op voorstel van den Gouverneur, het budget der colonie, en gaat vervolgens tot eene stemming over. Intusschen zijn het tractement van den Gouverneur, de uitgaven van het personeel der justitie en der tollen door het Gouvernement vastgesteld en kunnen van de zijde des raads slechts aanleiding tot aanmerkingen geven.

627. De coloniale raad bepaalt in dezelfde vormen de zetting en de verdeeling der directe belastingen.

628. De algemeene raad brengt zijn advies uit over alle uitgaven der krijgsdienst, welke voor rekening van den staat komen.

629. De besluiten door den colonialen raad genomen en door den Gouverneur goedgekeurd worden aan de bekrachtiging van den Koning onderworpen. De Gouverneur heeft echter de bevoegdheid om ze voorloopig voor executoir te verklaren.

630. De staten voor de uitgaven der krijgsdienst in de coloniën en de geprojecteerde budgetten van de coloniale ontvangsten en uitgaven worden ieder jaar in eene raadsvergadering door den Gouverneur gearresteerd ten einde aan de goedkeuring des ministers van marine te worden onderworpen.

§ 5. *Sluiting van het dienstjaar.*

634. De sluiting van het dienstjaar voor de fondsen van het marine-budget, welke voor de krijgsdienst zijn bestemd, heeft plaats op den 31 Maart van het volgende dienstjaar, en alle uitgaven moeten op dat tijdstip vereffend, geordonnanceerd en betaald zijn.

635. De vereffening en ordonnancering van de uitgaven der inwendige dienst in de coloniën worden gearresteerd op den 21 Augustus van het jaar, dat op het dienstjaar volgt. De volledige afsluiting over het dienstjaar is bepaald op den 30 September voor de ontvangsten en uitgaven, welke de dienst van de coloniën betreffen.

636. In de coloniën, die subsidiën op het marine-budget ontvangen, heeft de minister de aanwending dier meerdere ontvangsten bepaald naar den staat van hare dienst, hetzij door ze te voegen bij de ontoereikende middelen van het reserve-fonds, of door de aftrekking te bewerken van die, welke de plaatselijke behoeften overschrijden zouden, op de latere subsidiën van het moederland. Het meerdere der uitgaven derzelfde coloniën eindelijk wordt gedekt door vooruitontvanging uit het reserve-fonds. Het maximum van het reserve-fonds dier coloniën wordt volgens ordonnantiën van den Koning bepaald.

§ 6. *Functiën der plaatselijke administratie.*

637. De Gouverneur maakt de rollen der belastingen executoir.

638. In het begin van iedere maand, op voorstel van den ordonnateur, en na het advies van den geheimen raad te hebben ingewonnen, regelt de Gouverneur naar de behoeften der dienst de verdeeling der beschikbare fondsen. De maandelijksche ordonnantiën, die hij uitgeeft, zijn voor den schatmeester het equivalent van de ministeriëele ordonnantiën van crediet. Bij de verdeeling der fondsen ter betaling der uitgaven van het materiëel bewaard de ordonnateur zoo veel mogelijk de gelijkheid tusschen de diensten, zoo als tusschen de leveranciers en de aannemers.

§ 7. *Bestuur der schatkist.*

639. De ontvangsten en uitgaven der coloniën geschieden door een' schatmeester, een' regtstreekschen agent van het departement van marine en coloniën; hij, even als de dienst, waarmede hij belast is, is ondergeschikt aan den ordonnateur der colonie, die, zonder tusschenkomst van anderen, alle orders doet toekomen, welke hij moet uitvoeren of doen uitvoeren. Hij vereenigt de functiën van ontvanger en betaalmeester in zich; hij is ook belast met de dienst van schatmeester der invaliden, van kassier der zeelieden en van kassier der prijzen. Hem kan het bestuur der municipale kas worden opgedragen. Hij is in persoon aansprakelijk voor de verrigtingen zijner ondergeschikte ambtenaren.

640. De schatmeester is onder het toezigt van den ordonnateur en den officier van administratie, belast met de dienst der inspectie, het bewaren der standaards ter bepaling van het gewigt der gouden en zilveren munten: hij laat ze bij den openbaren essayeur brengen, zoo dikwijls de Gouverneur het noodig keurt, om de gewigten der wisselaars en geldwegers te doen verifiëren.

641. De schatmeester ontvangt eene expeditie van de budgetten der ontvangsten en uitgaven; hij ontvangt insgelijks de rollen der belastingen van allerlei aard, behoorlijk executoir gemaakt, en rigt zich, wat de perceptie betreft, naar de instructiën omtrent dat onderwerp.

§ 11. *Comptable agent van de dienst der coloniën.*

652. De comptable agent der coloniën is belast met de comptabiliteit der ontvangsten en uitgaven in Frankrijk ter dienste der coloniën; hij is gehouden, die operatiën in afzonderlijke boeken te constateren, de daartoe behoorende bewijsstukken bijeen te zamelen, in te staan voor hunne regelmatigheid en de jaarlijksche rekening van zijne betalingen aan de rekenkamer te onderwerpen. De comptable agent der coloniën heeft met het beheer der fondsen niets te doen.

653. De sommen, die men noodig heeft geacht in Frankrijk op de aan de coloniën toegekende fondsen te reserveren, worden geordonnanceerd door den minister van marine of door zijne ondergeschikte ordonnateurs, hetzij regtstreeks ten voordeele van de schuldeischers der coloniale dienst, hetzij in naam van den schatmeester, om daar in rekening-courant te worden gehouden ter beschikking der administratie van marine.

654. De bewijsstukken wegens de geordonnanceerde sommen op naam van schuldeischers der coloniale dienst worden door den ambtenaar der schatkist, welke de betaling doet, aan den comptabelen agent tegen zijn reçu ter hand gesteld; de rekening-courant geopend onder den titel van het ministerie van marine s./c. van coloniale fondsen wordt gecrediteerd, wegens al de fondsen, welke ontvangen zijn door de comptable ambtenaren bij de financiën voor rekening der coloniën en gedebiteerd wegens de betalingen gedaan door die zelfde ambtenaren op de mandaten der ordonnanciers van de marine. Deze rekening-courant wordt op het einde van elke drie maanden afgesloten: een uittreksel daarvan wordt aan den minister van marine gezonden en geverifiëerd door den comptabelen agent der coloniën.

655. De comptable agent der coloniën houdt in zijne gedetailleerde boeken eene bijzondere rekening voor iedere colonie van de ontvangsten en uitgaven, gedaan door de schatkist, en verbindt alzoo de resultaten aan zijne eigene comptabiliteit.

656. Op het einde van elk jaar maakt de comptabele agent de rekening van zijn heer op; de ontvangsten en uitgaven voor de coloniale dienst in Frankrijk gedaan zijn daarop voor iedere colonie afzonderlijk vermeld, met de noodige bewijsstukken daarbij gevoegd. Deze rekening wordt voor het einde van de eerste zes maanden des jaars naar het hof gezonden, nadat zij vooraf aan de verificatie van den minister van marine onderworpen is geworden.

657. Er wordt in de bureaux van de centrale administratie der marine een algemeen journaal, een grootboek en bijboeken *en partie double* gehouden, om daarin te kunnen opzamelen de resultaten van alle verrigtingen der coloniale dienst, uitgevoerd zoo door den comptabelen agent, als door de coloniale schatmeesters, en waarvan deze laatste, ieder voor zoo veel hem betreft, op bepaalde tijden, aan het departement van marine de elementen en bewijsstukken moet inzenden. Jaarlijks wordt er uit deze boeken een algemeen resumé opgemaakt van den gang en den toestand der dienst, van iedere colonie, dienstjaar en hoofdstuk afzonderlijk. Dit resumé, van het visa des ministers voorzien, wordt den 1 October aan de contrôle der rekenkamer onderworpen.

658. De dispositiën der wet van den 9 Julij 1836, art. 17 zijn toepasselijk op de coloniën, die subsidie-fondsen van het budget der marine ontvangen.

No. 9375. — WET BETREFFENDE HET BESTUUR DER FINANCIEN VAN MARTINIQUE, GUADELOUPE, FRANSCH GUYANA EN BOURBON.

Paleis van Neuilly, den 25 Junij 1841.

LOUIS-PHILIPPE, Koning der Franschen, aan alle tegenwoordigen en toekomenden, heil;

Wij hebben voorgesteld, de kamers hebben aangenomen, wij hebben bevolen en bevelen hetgene volgt:

Art. 1. De ontvangsten en uitgaven der coloniën Martinique, Guadeloupe, Fransch Guyana en Bourbon vormen een gedeelte der ontvangsten en uitgaven van den Staat, en zijn aan de regelen der algemeene comptabiliteit des rijks onderworpen.

De ontvangsten en uitgaven bestemd voor de inwendige dienst blijven ter beslissing der coloniale raden.

Alle daarmede strijdige dispositiën zijn afgeschaft.

Art. 2. In de coloniën Martinique, Guadeloupe, Fransch Guyana en Bourbon zullen de ontvangsten van allerlei aard in 1841 blijven overeenkomstig de wetten en ordonnantiën, welke thans in werking zijn.

Art. 3. De middelen voor de dienst van het jaar 1842 zijn vermeerderd met eene som van vijf millioen negen honderd vier en negentig duizend franken (5,994,000 f), waarop de ontvangsten der coloniën Martinique, Guadeloupe, Fransch Guinea en Bourbon worden geraamd, overeenkomstig tabel F bij deze wet gevoegd, te weten:

1°. Tot hulpbronnen bestemd voor de algemeene dienst, twee millioen vier honderd acht en negentig duizend drie honderd en vijftig franken (2,498,350 f).

2°. Tot hulpbronnen bestemd voor inwendige dienst, drie millioen vier honderd vijf en negentig duizend zes honderd en vijftig franken (3,495,650 f).

Art. 4. De credieten voor de diensten van den staat geopend door het budget van 1842, volgens bijgevoegde tabel G, 1°. met eene som van twee millioen honderd vier en twintig duizend en dertig franken (2,124,30 f), bestemd voor de algemeene dienst en verdeeld over de hoofdstukken XXI, XXII en XXIIIbis van het ministerie van marine en coloniën; 2°. eene som van drie millioen acht honderd negen en zestig duizend negen honderd en zeventig franken (3,869,970 f), waarop de uitgaven der inwendige dienst begrepen in hoofdstuk XXIII van het zelfde ministerie geraamd zijn.

Art. 5. Ingevalle door eene of andere oorzaak het budget van den staat voor het begin der ontvangsten en uitgaven niet in de colonie mogt aangekomen zijn, zullen zij voortgaan bij twaalfde gedeelten overeenkomstig het laatst voorgaande budget.

De tegenwoordige wet, behandeld, overwogen en aangenomen door de kamer der pairs en die der afgevaardigden, en op heden door ons bekrachtigd, zal als wet van den staat worden uitgevoerd.

Bevelen aan onze hoven en regtbanken, prefecten, besturen en alle anderen; dat zij de tegenwoordige wet naleven en handhaven, doen naleven, opvolgen en handhaven, en, om ze aan allen des te meer bekend te doen worden, laten afkondigen en registreren, waar zulks noodig zal wezen; en opdat zij te allen tijde vast en duurzaam blijve, hebben wij er ons zegel doen onder plaatsen.

Gedaan in het paleis van Neuilly, den 25 dag van de maand Junij 1841.

Gezien en gezegeld met het grootzegel:
De zegelbewaarder van Frankrijk,
Minister Staatssecretaris bij het departement van justitie en eeredienzten.
Geteekend N. Martin (du Nord).

Geteekend: LOUIS-PHILIPPE.
van wege den Koning:
De Minister Staatssecretaris van marine en coloniën.
Geteekend: De Admiraal Duperré.

Tabel F.

Aanwijzing der ontvangsten.				Bedrag der ontvangsten.
		Dienst der Coloniën.		
Ie gedeelte. Ontvangsten voor rekening van den staat in de coloniën te doen.		Regten van registratie en hypotheken	422,490 f	2,498,350 f
		Zegelregt	45,000	
		Regten der griffie en onderscheidene ontvangsten.	224,600	
		Belasting op den invoer van koopwaren	1,612,850	
		Scheepvaart en havenregt	193,410	
IIe gedeelte. Ontvangsten der plaatselijke dienst te regelen door de coloniale raden, ter uitvoering der wet van 24 April 1833.	Directe belastingen.	Hoofdgeld van de steden en vlekken		3,495,650 f
		Hoofdgeld van de groote en kleine cultures		
		Persoonlijke belasting . .		
		Belastingen op de huizen der steden en vlekken. .		
		Belastingen op de patenten.		
	Indirecte belastingen.	Belastingen op den verkoop der tabakken.		
		Bijkomende belastingen op de scheepvaart		
		Entrepôt-regt		
		Onderscheidene regten. (Licenten, port-d'armes brievenposten, enz.). . . .		
	Domein.	Opbrengst der lands woningen en eigendommen . .		
		Onderscheidene ontvangsten		
Totaal der ontvangsten				5,994,000 f

Tabel G.

MINISTERIE VAN MARINE EN COLONIËN.

Budget over 1842.

Hoofdstuk XXI.

Krijgsdienst.

Ie Afdeeling.	Personeel. (Gelijk in het budget, met uitzondering der afdeeling van het commissariaat van de marine dat naar hoofdstuk XXII is overgebragt.) . .	6,610,832
IIe Afdeeling.	Materiëel. (Gelijk in het budget.) . . .	2,554,200 f.
		9,165,032

Hoofdstuk XXII.

Algemeen bestuur der coloniën. (Martinique, Fransch Guyana, Guadeloupe en Bourbon.

1e gedeelte. Uitgaven der algem. dienst ten laste van den staat.	Coloniniaal bestuur . .	276,100 f	4,366,770 f
	Commissariaat van de marine	502,340	
	Havendienst	114,580	
	Directie van binnenlandsche zaken	147,900	
	Financiëele administratiën (registratiën, tollen, schatkist, enz.)	1,040,550	
	Eeredienst	399,700	
	Justitie.	1,039,950	
	Openbaar onderwijs. . .	335,650	
	Uitgaven als soldijen . .	121,000	
	Tractement in hospitalen van de agenten verbonden aan de algemeene dienst.	25,000	
	Werken (het bouwen van kapellen	200,000	
	Huur	50,000	
	Verschillende provianderingen	29,000	
	Uitgaven van algemeen belang van alle coloniën .	85,000	

Hoofdstuk XXIII.

Inwendig bestuur der coloniën Martinique, Guadeloupe Guyana en Bourbon uitgaven te regelen door de coloniale raden ter uitvoering der wet van 24 *April* 1833.

Ie Afdeeling.	Gedelegeerden.	3,869,970 f
	Bruggen en wegen	
	Commissarissen van politie en andere agenten	
	Congierges, cipiers en andere agenten.	
	Dienst der schatkist.	
	Uitgaven als soldij	

IIe Afdeeling.	Burgerlijke gebouwen, onderhoud en constructiën . . . . Huur en meubelen . . . . Uitgaven der gevangenissen . . . . Kosten van justitie . . . . Over policie . . . . Wegen, werken van kunst . . . . Behandeling in de hospitalen van de agenten der plaatselijke dienst . . . Gasthuizen en inrigtingen voor de gezondheid . . . . Voeding der rationnaires der plaatselijke dienst. . . . . Onderscheidene provianderingen . . . Kosten van drukken, van bureau, affiches en abonnement op het bulletin der wetten, op de dagbladen. . Betaling van invorderbare schulden . Kosten wegens het innen der plaatselijke belastingen en verminderingen en Onderstand: subsidiën, aanmoediging der cultures . . . . Onvoorziene uitgaven	3,869,970 f

Hoofdstuk XXIII *bis.*

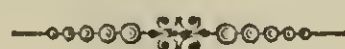
Subsidiën aan verschillende coloniale etablissementen.

Toegestaan.	Aan het etablissement van Mana	55,000 f	605,000 f
	Aan het etablissement van den Senegal	320,000	
	Aan het etablissement der visscherij van St. Pierre en Migulon.	170,000	
	Aan het etablissement van Sainte Marie de Madagascar	60,000	

ORDONNANTIE VAN DEN KONING.

Inhoudende reglement omtrent de comptabiliteit der coloniën Martinique, Guadeloupe, Fransch-Guyana en Bourbon.

Parijs, den 22 November 1841.

Louis-Philippe, Koning der Franschen, aan alle tegenwoordigen heil.

Gezien de wet van den 25 Junij 1841 betreffende het bestuur der financiën in de coloniën Martinique, Guadeloupe, Fransch Guyana en Bourbon, inhoudende, art. 1, dat de ontvangsten en uitgaven in de gezegde coloniën een deel uitmaken van de ontvangsten en uitgaven des staats, en aan de regelen der algemeene comptabiliteit van het koningrijk onderworpen zijn.

Gezien de wet van den 24 April 1833 betreffende het wetgevende bestuur der coloniën;

Gezien onze ordonnantie van den 31 Mei 1831, inhoudende een algemeen reglement betreffende de openbare comptabiliteit;

Gezien het reglement, door ons goedgekeurd den 31 October 1840, om te dienen tot uitvoering dezer ordonnantie, voor zoo verre het departement van marine en coloniën betreft; benevens het reglement van den 22 Augustus 1837 omtrent de financiële dienst der coloniën;

Overwegende, dat het noodzakelijk is geworden, om de dispositiën, welke de comptabiliteit in de bovengemelde coloniën regelen, in overeenstemming te brengen met de voorschriften omtrent de algemeene comptabiliteit van het rijk;

Op het rapport van onzen minister staats-secretaris bij het departement van marine en coloniën, en van onzen minister staats-secretaris bij het departement van financiën;

Hebben wij bevolen en bevelen hetgene volgt:

Art. 1. De dienst en de comptabiliteit der financiën in de coloniën, Martinique, Guadeloupe, Fransch Guyana en Bourbon, zijn en blijven aan de hier volgende dispositiën onderworpen.

I. *Hoofdstuk. Van de Ontvangsten.*

§ 1. *Verdeeling der ontvangsten.*

Art. 2. De ontvangsten in de hierboven genoemde coloniën worden verdeeld in twee categoriën:

1°. Ontvangsten bestemd voor de *algemeene dienst* en jaarlijks door de wet van het budget vastgesteld;

2°. Ontvangsten bestemd voor de *plaatselijke dienst*, waarvan de bepaling aan de coloniale raden is opgedragen.

§ 2. *Ontvangsten der algemeene dienst.*

Art. 3. De regten en opbrengsten bestemd voor de *algemeene* dienst zijn:

De regten van registratie, hypotheken, zegel, griffie en onderscheidene ontvangsten;

De regten van invoer van koopwaren;

De scheepvaart- en havenregten.

Art. 4. Deze ontvangsten zijn het voorwerp eener bijzondere afdeeling van het budget des staats, onder den titel: *Ontvangsten der coloniën bestemd voor de algemeene dienst.*

§ 3. *Ontvangsten der plaatselijke dienst.*

Art. 5. De regten, inkomsten en opbrengsten bestemd voor de *plaatselijke dienst* zijn,

Onder den titel van *directe belastingen:*

Het hoofdgeld in de steden en vlekken;
Het hoofdgeld voor de groote en kleine cultures;
De personeele belasting;
De regten van de huizen der steden en vlekken;
De patenten.

Onder den titel van *indirecte belastingen:*

De regten op de distilleerketels;
De regten op den verkoop der tabakken;
De bijkomende scheepvaartregten;
De entrepôt-regten;
De onderscheidene regten (licenten, port-d'armes, brievenposten, enz.)

Onder den titel van *domein:*

De opbrengst der dominale woningen en eigendommen;

Onder den titel van *onderscheidene ontvangsten:*

De policieboeten en andere toevallige opbrengsten.

Art. 6. De in het vorige artikel omschrevene regten en opbrengsten vormen eene bijzondere afdeeling van het budget des staats, onder den titel van: *Ontvangsten der coloniën bestemd voor de plaatselijke dienst.*

Zij zijn in massa daaronder opgenomen, als eene provisioneele begrooting, om later volgens art. 10 der wet van den 4 Mei 1834, naar de wezenlijke ontvangsten gewijzigd te worden.

II. *Hoofdstuk. Van de uitgaven.*

§ 1. *Verdeeling der uitgaven.*

Art. 7. De uitgaven worden in twee categoriën verdeeld:

Uitgaven der *algemeene dienst*, waarvan de crediten door de jaarlijksche wet der financiën geopend worden;

Uitgaven der *plaatselijke dienst*, waarvan de bepaling aan de coloniale raden is opgedragen.

§ 2. *Uitgaven der algemeene dienst.*

Art. 8. De uitgaven der *algemeene dienst* zijn:

De soldij en de bijkomende toegestane sommen, de uitgaven gelijk soldij en de kosten voor den overtogt der ambtenaren en agenten.

Van het bestuur der coloniën;
Van het commissariaat der marine en coloniale inspectie;
Van de dienst der havens;
Van het inwendige bestuur;
Van de dienst der gezondheid;
Van de financiëele diensten;
Van de eeredienst;
Van de justitie;
En van het openbare onderwijs;

De kosten van behandeling in de hospitalen der bovengenoemde ambtenaren en agenten (behoudens korting op de soldij overeenkomstig de reglementaire tarieven);

De uitgaven voor werken betreffende den bouw en het onderhoud der kerken en kapellen;

De uitgaven van huishuren voor de onderwijzers en onderwijzeressen;

De verschillende proviandéringen;

De uitgaven van algemeen belang voor alle coloniën.

Art. 9. De in het vorige artikel omschrevene uitgaven vormen een bijzonder hoofdstuk op het budget van den minister van marine, onder den titel van: *Uitgaven van de algemeene dienst der coloniën.*

§ 3. *Uitgaven der plaatselijke dienst.*

Art. 10. De uitgaven der *plaatselijke dienst* zijn:

De soldij en de bijkomende toegestane sommen, de uigaven gelijk soldij en de kosten voor den overtogt.

Van de gedelegeerden der coloniën naar Frankrijk;

Van den agent voor de dienst der bruggen en wegen;

Van de commissarissen van policie en agenten aan die dienst verbonden;

Van de concierges, cipiers en andere agenten;

De kosten van behandeling in de hospitalen van de agenten der plaatselijke dienst (behoudens korting op de soldij overeenkomstig de tarieven);

De levensmiddelen voor de rationnaires der zelfde dienst;

Het onderhouden en oprigten der civiele gebouwen;

De werken aan de wegen, de werken van kunst;

De huur en meubelen der huizen bewoond door de voornaamste ambtenaren, die van de magazijnen, werkplaatsen, enz.;

De verschillende provianderingen;

De uitgaven der gevangenissen, de kosten der justitie;

Het onderhoud der gasthuizen en inrigtingen voor de gezondheid;

De policiekosten van den zeeoever.

De kosten van het drukken, van de bureaux, het aanplakken, van abonnement op het bulletin der wetten, op de dagbladen, enz.

De hulpgelden, subsidiën, aanmoedigingen der cultures, der nijverheid, de beurzen, enz.

De kosten van het innen der plaatselijke belastingen en verminderingen van te hooge aanslagen;

Kwijtschelding van invorderbare schulden;

De onvoorziene uitgaven.

Art. 11. De in het vorige artikel vermelde uitgaven vormen een bijzonder artikel op het budget van het ministerie van marine, onder den titel van: *Uitgaven van de plaatselijke dienst der coloniën*:

Ze zijn daarin in Massa opgenomen als eene voorloopige raming, welke volgens de gedane uitgaven later in orde wordt gebracht.

Art. 12. De uitgaven in het plaatselijke budget begrepen moeten blijven binnen de grenzen van het vermoedelijke bedrag der te doene ontvangsten.

III *Hoofdstuk. Algemeene beschikkingen ten aanzien der beide categoriën der ontvangsten en uitgaven.*

§ 1. *Verdeeling en heffing der opbrengsten.*

Art. 13. In de coloniën Martinique, Guadeloupe, Guyana en Bourbon (geschieden alle ontvangsten overeenkomstig de wetten en ordonnantiën, die thans in werking zijn.

Art. 14. Geene belasting, welker opbrengst voor de *plaatselijke dienst* bestemd is, kan worden ingesteld en geheven, dan volgens coloniale decreten, die aan onze goedkeuring onderworpen zijn.

Art. 15. De ontvangsten van allerlei aard, bestemd voor de *algemeene*

dienst of voor de *plaatselijke dienst*, kunnen enkel geschieden door een' comptabelen ambtenaar van de schatkist, uit kracht van een' wettig ingestelden titel.

Art. 16. De wijze van liquidatie, inning en vervolging is vastgesteld bij de wetten, coloniale besluiten en reglementen.

Art. 17. Alle directe of indirecte belastingen, alle schattingen of andere heffingen, dan die bij de financiëele wetten of coloniale besluiten zijn geautoriseerd, onder welken titel zij ook worden ontvangen, zijn stellig verboden, op straffe tegen de autoriteiten, die ze gelasten, tegen de ambtenaren, die de rollen en tarieven maken, en degenen die de betalingen laten doen, om als knevelaars te worden vervolgd.

§ 2. *Van de budgetten.*

Art. 18. De gedetailleerde staten der vermoedelijke ontvangsten en uitgaven der algemeene dienst van elk dienstjaar worden in den geheimen raad behandeld en aan onzen minister van marine en coloniën ingediend. De resultaten, die zij aanbieden, nemen plaats, nadat zij onderzocht en, des gevorderd, gewijzigd zijn door onzen minister van marine en coloniën, in de projectwetten der ontvangsten en uitgaven volgens de artikelen 4 en 9 der tegenwoordige ordonnantie.

Art. 19. Onze minister van marine en coloniën arresteerd volgens de jaarlijksche wet der financiën den bijzonderen staat der ontvangsten en uitgaven der *algemeene dienst* in elk der vier coloniën en zendt hem aan de regering.

Art. 20. Er worden voor de ontvangsten en uitgaven der *plaatselijke dienst* van elk jaar verschillende project-budgetten vervaardigd.

Deze project-budgetten, in den geheimen raad voorloopig door den gouverneur gearresteerd, worden gezonden aan onzen minister van marine en coloniën, welke zorgt, dat hunne resultaten in massa en als voorloopige raming in de projectwetten der ontvangsten en uitgaven voorkomen overeenkomstig de artikelen 6 en 11 hierboven.

Art. 21. Ingeval eene colonie het staats-budget niet voor den aanvang van het dienstjaar mogt ontvangen hebben, zullen de ontvangsten en uitgaven voortgaan overeenkomstig het vorige dienstjaar.

Deze maatregel zal uitgevoerd worden volgens een in den geheimen raad genomen arrest van den gouverneur.

Art. 22. Wanneer de coloniale decreten omtrent het vaststellen van de ontvangsten en uitgaven der *plaatselijke dienst* vóór het begin van het dienstjaar onze goedkeuring niet hebben kunnen erlangen, zullen de gouverneurs de magt hebben, om ze voorloopig executoir te maken.

Art. 23. De in de artikelen 18 en 20 gemelde staten en ontwerp-budgetten moeten in orde gebragt en aan onzen minister van marine en coloniën worden overgezonden ten minste twintig maanden voor den aanvang van het dienstjaar, waartoe zij behooren.

§ 3. *Duur van de dienstjaren.*

Art. 24. Het dienstjaar begint op den 1 Januarij en eindigt den 31 December van het jaar, dat er zijn' naam aan geeft.

Intusschen wordt de duur van het tijdperk, gedurende hetwelk al de feiten van ontvangst en uitgaaf over elk dienstjaar afgedaan moeten worden, in de coloniën gedurende het tweede jaar verlengd, namelijk:

1. Tot den 1 Maart, om, binnen de grenzen der geopende credieten, de diensten van het materiëel ten einde te brengen, waarvan de uitvoering, volgens eene gemotiveerde verklaring van den ordonnateur, niet voor den 31 December konde plaats hebben;

2. Voor zoo verre de algemeene dienst betreft, tot den 31 Maart, ter inning der opbrengsten, ter liquidatie, ter ordonnancering en betaling der uitgaven in de coloniën;

Voor zoo ver de *plaatselijke dienst* aangaat, tot den 30 Junij, voor dezelfde verrigtingen.

§ 4. *Van de credieten.*

Art. 25. De credieten geopend voor de *algemeene dienst* door de jaarlijksche financie-wet, en voor de *plaatselijke dienst* door de coloniale besluiten, welke de budgetten voor de uitgaven van elk dienstjaar bepalen, kunnen niet voor de uitgaven van een ander dienstjaar worden gebruikt.

Als tot een dienstjaar behoorende kunnen alleen aangemerkt worden de bewezene diensten en verkregene regten gedurende het jaar, dat zijn' naam aan het dienstjaar geeft, behoudens de magt in het vorige artikel voorbehouden.

Art. 26. De suplementaire extra ordinaire of complementaire credieten, waarvan de noodzakelijkheid erkend is, worden geopend, namelijk:

Die, welke de *algemeene dienst* betreffen, volgens de regelen voorgeschreven bij de financie-wetten van 25 Maart 1817, 24 April 1833, en 23 Mei 1834, en volgens de artikelen 20 tot 32 ingesloten van onze ordonnantie d.d. 31 Maart 1838, over de openbare comptabiliteit;

Die, welke de *plaatselijke dienst* betreffen, volgens de arresten van den gouverneur behandeld in den geheimen raad, en veranderd in project-decreten, om aan de stemming der coloniale raden te worden onderworpen in hunne eerstvolgende zitting. Deze credieten moeten in alle gevallen bevat zijn binnen de grenzen der te verkrijgen ontvangsten.

§ 5. *Van de liquidatie der uitgaven.*

Art. 27. Geene schuldvordering aan de *algemeene dienst* en aan de *plaatselijke dienst* kan worden geliquideerd dan door onzen minister van marine en coloniën of door zijne gemagtigden.

Art. 28. De stukken van elke liquidatie moeten het bewijs inhouden van de verkregene regten der schuldeischers, en gesteld zijn in den vorm, welke bij de reglementen bepaald is.

Art. 29. Geene berekening van interest of bank-commissie kan toegelaten worden door de ordonnateurs der uitgaven, ten voordeele van een' leverancier, bestuurder of aannemer, wegens tijdelijke leeningen of fondsvoorschotten.

Art. 30. Geen koop, geene aanneming van werken en leverranciën mag voorschotten bepalen, dan wegens eene gedane dienst.

De voorschotten mogen in geen geval het vijf-zesde te boven gaan van de regten geconstateerd door regelmatige stukken, welke de korting in hoeveelheden en in penningen wegens de gedane dienst inhouden.

§ 6. *Van de ordonnancering der uitgaven.*

Art. 31. De functiën van administrateur en ordonnateur zijn onbestaanbaar met die van comptabelen ambtenaar.

Art. 32. Geene schuld, voor de *algemeene* dienst of de *plaatselijke dienst* gemaakt, kan betaald worden, indien zij niet vooraf door onzen minister van marine en coloniën, of door een' ondergeschikten ordonnateur geordonnanceerd is, uit kracht der credieten van delegatie.

Art. 33. Ondergeschikte ordonnateurs van den minister van marine in de coloniën zijn de officieren bij het commissariaat van marine, aan welke die functiën speciaal zijn opgedragen.

Art. 34. Onze minister van marine en koloniën opent den ordonnateur van iedere colonie credieten van delegatie binnen de grenzen van die, welke bij de financie-wet bepaald zijn.

De ondergeschikte ordonnateurs beschikken slechts over de fondsen naar evenredigheid der sommen, welke op hun voorstel elke maand volgens het advies van den geheimen raad door de gouverneurs worden vastgesteld.

Art. 35. Bij de maandelijksche verdeeling der fondsen moet de gouverneur, zoo veel mogelijk, het evenwigt tusschen de diensten behouden en, wat de plaatselijke uitgaven betreft, zich daarenboven rigten naar den staat der ingekomene gelden, welke tot die uitgaven bestemd zijn.

In het gebruik, dat de ordonnateur van de hem geopende credieten maakt, verdeelt hij de fondsen onder de verschillende schuldeischers zoo gelijk mogelijk.

Art. 36. Elke ordonnantie tot betaling en elk mandaat, afgegeven uit kracht eener ordonnantie van delegatie moeten, ten einde geregeld te worden betaald, zijn voorzien van de stukken, welke ten bewijze strekken, dat zij dienen, om eene behoorlijk erkende schuld van den staat geheel of ten deele te voldoen. Deze stukken worden bepaald door den aard van dienst, volgens de naamlijst der uitgaven van het departement van marine aan de tegenwoordige ordonnancie geannexeerd.

Art. 37. De ordonnateurs blijven, onder hunne verantwoordelijkheid belast met de bezorging der mandaten aan de regthebbenden.

Art. 38. Om de exploitatie der diensten door de staatshuishoudkunde bestuurd gemakkelijk te maken, kunnen aan de speciale agenten dezer diensten, op ordonnantiën van onzen minister van marine en koloniën of op de mandaten der ondergeschikte ordonnateurs, voorschotten gedaan worden, waarvan de geheele som *twintig duizend frank* niet mag te boven gaan, met de bepaling echter, dat die agenten binnen den tijd van eene maand de kwitantiën der wezenlijke schuldeischers aan den schatmeester behooren over te leveren.

Er kunnen geene nieuwe voorschotten worden gedaan, voor en aleer de vroegere geheel zijn bewezen, dan voor zoo ver de sommen, welker gebruik nog zou moeten bewezen worden, gevoegd bij het bedrag der nieuwe voorschotten, twintig duizend frank niet te boven gingen.

§ 7. *Van de geslotene dienstjaren.*

Art. 39. De betalingen, welke gedaan moeten worden, om de uitgaven der geslotene dienstjaren te sluiten, worden aangewezen op de fondsen van het loopende dienstjaar, en kunnen niet voldaan worden, dan uit kracht van een arrest des gouverneurs in den geheimen raad gegeven.

Art. 40. De ordonnateurs zijn gehouden, de op het loopende dienstjaar af te geven mandaten ter dekking van uitgaven over geslotene dienstjaren te doen blijven binnen de grenzen der credieten, welke voor de op het einde van het dienstjaar nog te betalen uitgaven vernietigd zijn.

Deze mandaten worden afgeschreven op een speciaal artikel, geopend voor memorie en order, op het bijzondere budget van iedere colonie, zonder eenig voorafgaand crediet.

Het bedrag der betalingen gedurende den loop van elk jaar over de geslotene dienstjaren gedaan maakt het bedrag van het crediet van dit artikel uit, en de uitgave wordt geregeld bij het arrest van de rekening des dienstjaars.

Art. 41. In het geval, dat schuldvorderingen aan de *algemeene dienst*, wegens een gesloten dienstjaar en behoorlijk bewezen, geen gedeelte hadden uitgemaakt van de nog te betalen restanten tijdens het reglement van rekening gearresteerd, kan daarin slechts voorzien worden

door middel van supplementaire credieten, welke in de voorgeschrevene vormen worden toegestaan.

De gouverneur arresteerd in den geheimen raad de staten dezer schuldvorderingen naarmate zij erkend zijn; deze staten worden gezonden aan onzen minister van marine en coloniën, ten einde de aanvrage om de credieten te wettigen.

Art. 42. Door middel van coloniale decreten wordt er voorzien in de supplementaire credieten, welke noodig zijn ter voldoening der behoorlijk geconstateerde uitgaven der *plaatselijke dienst*, die niet begrepen mogten zijn in de nog te betalen restanten bij de sluiting van het dienstjaar.

Art. 43. De gouverneur zendt jaarlijks aan onzen minister van marine en coloniën een speciale tabel, welke over ieder gesloten dienstjaar en naar den aard der uitgave, de te betalen schuldvorderingen, de nieuwe schuldvorderingen, welke het voorwerp van supplementaire credieten zouden uitgemaakt hebben, en de betalingen tot op den tijd, dat men zijn regt daarop verliest.

§ 8. *Verlies van regten, verjaringen.*

Art. 44. Als van geene waarde en geheel afgedaan, hetzij ten voordeele van den staat, of ten voordeele der plaatselijke dienst, zonder prejudicie van vroegere vernietigingen uitgesproken door de wetten of toegestaan door koopen of overeenkomsten, worden alle schuldvorderingen aangemerkt, die, niet voldaan in de colonie voor de sluiting der credieten van het dienstjaar, waartoe zij behooren, bij gemis van de noodige bewijsstukken, niet geliquideerd, geordonnanceerd en betaald konden worden, in een tijdsverloop van vijf jaar, te rekenen van den aanvang des dienstjaars, voor de schuldeischers, welke in de colonie met der woon zijn gevestigd, en van zes jaar voor de schuldeischers, die buiten het grondgebied der colonie wonen.

Art. 45. De dispositiën in het vorige artikel zijn niet toepasselijk op die schuldvorderingen, waarvan de ordonnancering en de betaling niet hebben kunnen geschieden binnen de vastgestelde termijnen, door de schuld van de administratie of ten gevolge van een beroep voor den staatsraad gedaan.

IV. *Hoofdstuk. Van de comptabiliteit der ordonnateurs.*

§ 1. *Van de boeken.*

Art. 46. De ordonnateurs der coloniën houden een dagboek, waarop zij dag voor dag en naar tijdsorde alle fonds-operatiën vermelden, die met de uitgaven in verband staan, waarvan het bestuur en de ordonnancering aan hen zijn toevertrouwd.

Dit dagboek wordt alle tien dagen getotaliseerd.

Art. 47. Elk der op het dagboek geschrevene artikelen wordt achtereenvolgens overgebragt op een grootboek, op de corresponderende rekening.

Te dien einde wordt er op het grootboek eene speciale rekening geopend voor elk der hoofdstukken of artikelen van het budget, waarvoor credieten van delegatie toegestaan zijn.

Deze rekeningen worden *gedebiteerd* voor het montant der delegatiën, en gecrediteerd voor het bedrag, naar de artikelen van het budget, der mandaten afgegeven uit kracht dier zelfde delegatiën.

Art. 48. De bijboeken of de boeken ter toelichting, welke de ondergeschikte ordonnateurs verpligt zijn te houden, kunnen in getal en vorm naar de omstandigheden verschillen.

Ze zijn hoofdzakelijk bestemd, om de achtereenvolgende inschrijving,

naar het hoofdstuk en artikel van het budget, te ontvangen van de geconstateerde regten ten voordeele der schuldeischers, gelijk ook van de betalingen gedaan op mandaten van de ondergeschikte ordonnateurs.

Art. 49. De stukken ter vernietiging, hetzij van credieten of van mandaten, worden ingeschreven op het dagboek en op het grootboek van de ondergeschikte ordonnateurs bij wijze van afschrijving van het totaal der geopende credieten of van de uitgegevene mandaten.

Art. 50. Alle dagboeken, grootboeken en registers der ondergeschikte ordonnateurs, worden gesloten, gelijk gemaakt en behoorlijk gearresteerd voor ieder dienstjaar, namelijk:

Voor zoo ver de algemeene dienst aangaat;

Den 1 April van het jaar, dat op dit dienstjaar volgt;

Voor zoo ver de *plaatselijke dienst* aangaat;

Den 1 Julij van het tweede jaar van het dienstjaar.

§ 2. *Van de rekeningen.*

Art. 51. Binnen de tien eerste dagen van elke maand zal de ordonnateur, titularis der credieten van delegatie, nadat hij zich verzekerd heeft van de overeenstemming der resultaten van het grootboek met die van zijn dagboek, aan den gouverneur ter hand stellen, om te worden gezonden aan onzen minister van marine en coloniën, rekeningen van het gebruik, of maandelijksche uittreksels gemaakt in den vorm bepaald bij het speciale reglement van 31 October 1840 (art. 165).

De overzending dier rekeningen heeft plaats voor elk dienstjaar van maand tot maand tot op het tijdstip voor de sluiting der credieten van delegatie vastgesteld.

Art. 52. Deze rekeningen bevatten naar de hoofdstukken van het budget:

1°. Het bedrag der credieten van delegatie;

2°. De regten ten voordeele der schuldeischers geconstateerd volgens de hulpboeken;

3°. Het bedrag der afgegeven mandaten.

Art. 53. Onmiddellijk na de sluiting van het dienstjaar laat de ordonnateur opmaken:

1°. Een' gedetailleerde staat, naar den aard der opbrengsten, van de ontvangsten gedaan voor rekening van de *algemeene dienst* van het dienstjaar en van de nog te ontvangen restanten op de imposten, die voor gezegde dienst zijn aangewezen;

2°. Een insgelijks gedetailleerden staat van de uitgaven der zelfde dienst, welke gedurende het dienstjaar betaald zijn, waarop daarenboven staan de nog te betalen uitgaven duidelijk vermeld;

3°. Eene beredeneerde rekening, in den vorm van memorie, van de gedane verrigtingen gedurende het dienstjaar.

Deze stukken worden den gouverneur ter hand gesteld in dier voege, dat hij ze aan den minister van marine en coloniën kan overzenden in de maand, die op het tijdstip der sluiting van het dienstjaar volgt.

Art. 54. De ordonnateur maakt insgelijks bij den afloop van het dienstjaar de rekening van de *plaatselijke dienst* op; hij onderwerpt die aan den gouverneur, welke ze in den geheimen raad laat nazien en ze overzendt aan onzen minister van marine en coloniën binnen den tijd in het vorige artikel vermeldt.

Deze rekening bevat:

1°. Den gedetailleerden staat der ontvangsten, inhoudende aanwijzing van den aard der onderscheidene imposten, inkomsten en opbrengsten aangewezen voor de plaatselijke dienst;

De ramingen van het budget;

De sommen naar de bewijsstukken te ontvangen;
De ontvangsten in het dienstjaar gedaan;
De toegestane vermindering en andere non-valeurs;
De te ontvangen restanten;
2°. Den staat der geliquideerde uitgaven der zelfde dienst, aantoonende het verschil, dat er bestaat tusschen de betaalde en die, welke bij de sluiting nog te ordonnanceren en te betalen overbleven.

Art. 55. Deze rekening wordt aan den colonialen raad overgelegd met een geprojecteerd decreet, bevattende eene definitieve regeling van het budget, waartoe het betrekking heeft.

V. *Hoofdstuk. Reservefondsen der plaatselijke dienst.*

§ 1. *Formatie en vestiging van het reservefonds.*

Art. 56. De overschotten van de ontvangst, welke in de coloniën Martinique, Guadeloupe, Fransch Guyana en Bourbon, het reglement van elk dienstjaar op de opbrengsten der *plaatselijke dienst* doet plaats hebben, vormen een fonds van reserve en voorzorg.

Art. 57. Het reserve-fonds dezer coloniën wordt bij onze ordonnantiën vastgesteld.

§ 2. *Van het vooruitnemen.*

Art. 58. Het vooruitnemen van het reservefonds heeft ten doel:
1°. Om de meerdere uitgaven op het einde van het dienstjaar te dekken;
2°. Om in de buitengewone uitgaven te voorzien, welke door noodlottige gebeurtenissen onverwachts gevorderd kunnen worden;
3°. Om in bijzondere en onvermijdelijk geoordeelde uitgaven te voorzien, waarvoor de gewone middelen der plaatselijke dienst ontoereikend zouden wezen.

Art. 59. Dit vooruitnemen wordt bij coloniale decreten geautoriseerd en goedgekeurd.

In den tusschentijd der zittingen van gezegde raden, kan het plaats hebben uit kracht van arresten der gouverneurs, overwogen in den geheimen raad en bestemd om in de eerstvolgende zitting van den colonialen raad in besluiten te worden veranderd.

Art. 60. De vooruit ontvangene sommen van het reservefonds maken een gedeelte uit van de middelen bestemd voor de plaatselijke dienst van het dienstjaar, gedurende hetwelk die vooruitnemingen geautoriseerd zijn. Onder dezen naam komen zij in ontvangst voor op de rekening van het dienstjaar, en de uitgaven, ter dekking van welke zij gestrekt, worden insgelijks in dezelfde rekening begrepen.

VI. *Hoofdstuk. Van de ambtenaren bij de ontvangsten en van de schatmeester.*

Art. 61. De ontvangst der openbare penningen, zoowel voor rekening van den staat, als voor rekening van iedere colonie, is, voor zoo verre de directe en de indirecte belastingen en het domein aangaat, opgedragen aan de ontvangers der registratie en domeinen en aan de ontvangers der tollen.

De ontvangers der registratie en domeinen kunnen met de dienst van de gemeentelijke ontvangsten en uitgaven belast worden.

Deze onderscheidene comptabele ambtenaren verantwoorden zich bij de rekenkamer.

Art. 62. Er is voor elk der vier coloniën een schatmeester, de directe agent van het ministerie van financiën.

De ordonnantiën, welke de benoeming of afzetting der schatmeesters inhouden, worden gesteld op het rapport onzer ministers van marine en coloniën en van financiën.

De schatmeester verantwoordt zich bij de rekenkamer en staat, even als de dienst, waarmede hij belast is, onder den ordonnateur der colonie.

Hij vereenigt in zich de functiën van ontvanger der financiën en van betaalmeester; in deze laatste hoedanigheid is hij verpligt, zich te schikken naar de dispositiën, welke de betaling der openbare uitgaven regelen.

Hij is in persoon een waarborg, en verantwoordelijk voor de verrigting en van de onder hem aangestelde ambtenaren.

Art. 63. De borgtogten der schatmeesters blijven bepaald, als volgt, namelijk:

Op Martinique.	70,000 f
Op Guadeloupe.	70.000
In Fransch Guyana . . .	18,000
Op Bourbon.	39,000

Art. 64. De schatmeester ontvangt direct alle inkomsten en andere opbrengsten, waarvan de inning niet geschiedt door de ontvangers der registratie en der tollen, overeenkomstig art. 61 hierboven.

Art. 65. Onder het toezigt van den ordonnateur en van den officier van het commissariaat van marine waarnemende de functiën van coloniaal inspecteur, is de schatmeester belast met het bewaren der standaarden, die bestemd zijn om het juiste gewigt der gouden en zilveren munten te bepalen: hij stelt ze ter beschikking van den openbaren essayeur, zoo dikwijls het gouvernement het doelmatig acht, de waarde en het gewigt der munten te laten onderzoeken en verifiëren.

Art. 66. Door tusschenkomst van onzen minister van marine en coloniën ontvangt de schatmeester de instructiën betrekkelijk zijne dienst.

§ 2. *Voor het innen.*

Art. 67. De gouverneur verklaart de rollen der belasting executoir. In den geheimen raad doet hij uitspraak over de individuëele aanvragen om vermindering van belastingen; doch ten aanzien der indirecte belastingen mag hij noch kwijtschelding, noch vermindering van regten toestaan.

Art. 68. De schatmeester ontvangt eene expeditie van de budgetten der ontvangsten en uitgaven; hij ontvangt insgelijks de rollen der inkomsten, waarvan hem volgens art. 64 de inzameling is opgedragen.

De ontvangers der registratie en domeinen ontvangen de rollen der belastingen, met welker ontvangst zij belast zijn behoorlijk executoir verklaard, en rigten zich bij de ontvangst naar de instructiën, welke daar omtrent gegeven zijn.

Art. 69. De schatmeesters en andere ontvangers laten zich de opbrengsten uitbetalen op de vastgestelde vervaldagen door de titels van perceptie of door de administratie.

Ze zijn op hunne persoonlijke verantwoordelijkheid gehouden allen noodigen spoed te maken met de ontvangst der inkomsten, boeten en voorschotten.

Art. 70. Zij kunnen noch crediet noch korting toestaan in al wat de tollen en andere voor den staat bestemde opbrengsten aangaat, dan uit kracht van een speciaal reglement voorgesteld door het gouvernement en goedgekeurd door onze minister van marine en coloniën en van financiën.

§ 3. *Geconstateerde regten en opbrengsten.*

Art. 71. Alle geconstateerde regten en opbrengsten van den 1 Januarij tot 31 December van ieder jaar, gelijk ook de regten en opbrengsten, die contant moeten betaald worden en welker inning in den zelfden tusschentijd plaats heeft, behooren tot het dienstjaar, waaraan het jaar zijn' naam geeft.

Art. 72. De geconstateerde regten en opbrengsten voor elk dienstjaar, zoo wel die ten voordeele van den staat, als die ten voordeele van de colonie, moeten gedurende den loop van het dienstjaar geheel worden geïnd.

Art. 73. De schatmeesters en de andere ontvangers maken in het tweede jaar van het dienstjaar, namelijk op den 1 April voor de *algemeene dienst*, en op den 1 Julij voor de *plaatselijke dienst* eene lijst op van de niet geïnde posten, aanwijzende, artikel voor artikel, de redenen, waarom de gelden, niet ontvangen zijn. Zij leggen daarbij over de certificaten afgegeven door de plaatselijke autoriteiten en constaterende dat de debiteurs buiten staat zijn te betalen, of afwezig of onbekend zijn, en alle verdere stukken, welke bestemd zijn om de beletselen aan te toonen, welke de ontvangst der verschuldigde sommen verhinderd hebben.

Art. 74. De lijsten en bewijsstukken, in het voorgaande artikel vermeld, worden aan de chefs der dienst overgezonden. Deze laatste maken voor elk bureau een borderel van de sommen, waarmeê de ontvanger zal moeten ontlast worden, een ander van die welke zij vermeenen, dat te hunnen laste moeten komen, en een derde van die, welke voor eene latere inning vatbaar mogten wezen.

Alleen het borderel der sommen, waarvoor de chefs der dienst voorstellen de ontvangers verantwoordelijk te maken, wordt met de bewijsstukken aan den gouverneur gezonden.

De gouverneur doet in geheimen rade en in het eerste ressort uitspraak over de verantwoordelijkheid der ontvangers, en het resultaat der deliberatiën wordt door tusschenkomst van onzen minister van marine en coloniën aan onzen minister van financiën gezonden, welke daarover definitief beslist.

Aan ieder van de chefs der dienst wordt kennis gegeven van zoodanige eindbeslissingen, opdat zij ze onmiddellijk doen uitvoeren.

De chefs der dienst zenden aan de ontvangers de borderellen, die zij opgemaakt hebben van de sommen, waarvan de comptabele ambtenaren ontlast moeten worden, en die van de posten, welke hun toegeschenen hebben, dat later van de nalatig gebleven schuldenaars zouden te verkrijgen zijn. Deze laatste posten en die welke ten laste der comptable ambtenaren gesteld zijn volgens de einduitspraak van onzen minister van financiën, zullen overgebragt worden op het grootboek van het dienstjaar, 't welk loopende is op het oogenblik, dat de ontvangers deze uitspraken bekomen.

Deze storten onmiddellijk in hunne kas het bedrag der posten, waarvoor zij verantwoordelijk zullen verklaard zijn.

§ 4. *Stortingen en recepissen.*

De comptabele ambtenaren, wier bureaux gelegen zijn in de hoofdplaatsen of in de voornaamste gedeelten van iedere colonie, zullen op den 10, 20, en laatsten dag van de maand de door hen ontvangene sommen storten in de kas van den schatmeester.

De comtable ambtenaren, wier bureaux in de andere plaatsen gelegen zijn, zullen slechts verpligt zijn tot eene enkele storting, den laatsten dag van iedere maand.

Deze stortingen zullen menigvuldiger kunnen zijn, indien de behoeften der dienst zulks vorderen.

Iedere storting gaat verzeld van een borderel in dubbele expeditie opgemaakt.

Art. 76. Elke storting in geldspecie of andere waarden gedaan in de kas van den schatmeester der colonie voor eene openbare dienst vordert de onmiddellijke aflevering van een recepis *à talon.*

Deze recepis is bevrijdend en levert bewijs jegens den staat of de colonie, met last aan de stortende partij, om ze te laten viseren en afscheiden van zijn' talon binnen vier en twintig uren na de dagteekening, namelijk: in de hoofdplaats der colonie door den ordonnateur; in de andere plaatsen door den chef van de administratieve dienst der marine.

Art. 77. De talons der recepissen afgegeven door de ondergeschikte ambtenaren des schatmeesters en onderworpen aan het visa der chefs van de dienst der marine worden door deze laatste aan den schatmeester gezonden.

Nadat de comptabele ambtenaar ze geverifiëerd en met de door zijne ondergeschikten verklaarde ontvangsten vergeleken heeft, stelt hij ze onverwijld aan den ordonnateur ter hand, om gelijktijdig met de talons der recepissen, afgegeven door den schatmeester zelven, en de andere stukken van zijne comptabiliteit, te worden verzonden aan onzen minister van financiën, door tusschenkomst van onzen minister van marine en coloniën.

Art. 78. Op het einde van iedere maand maken de ondergeschikte ambtenaren van den schatmeester eene lijst op van al de recepissen, welke zij in de afgeloopene maand hebben afgegeven; zij bezorgen deze lijst aan den chef van de dienst der marine in hunne residentie, welke, nadat hij ze geverifiëerd en gecertificeerd heeft, ze aan den ordonnateur overzendt.

Art. 79. De schatmeester bezorgt iedere maand aan den ordonnateur een' staat van de in de hoofdplaats der coloniën afgegeven recepissen. De ordonnateur verifiëert en certificeert dezen staat en zendt hem aan onzen minister van financiën door de tusschenkomst van onzen minister van marine en coloniën, met de lijsten, die hem zijn toegezonden door de chefs van de dienst der marine, zoo als in het vorige artikel gezegd is.

§ 5. *Van de betalingen en de ambtenaren, welke ze moeten uitvoeren.*

Art. 80. De uitgaven, hetzij ten laste van den staat of ten laste der colonie, betrekkelijk de dienst der registratie en der domeinen en betrekkelijk de dienst der tollen, worden gekwiteerd door de comptabele ambtenaren van die diensten.

De andere uitgaven worden gekwiteerd door den schatmeester of zijne ondergeschikte ambtenaren.

Art. 81. Elke ordonnantie tot betaling en elk mandaat, voorzien van de volledige en behoorlijke bewijsstukken, en welke de grenzen van het credict niet te buiten gaan, waarvan zij moeten genomen worden, zijn betaalbaar bij de comptabele ambtenaren, op de kwitantie van de ontvangende partij of van zijn' behoorlijk geautoriseerden plaatsvervanger, binnen den tijd en op de plaatsen, welke door den ordonnateur zijn bepaald.

Art. 82. Wanneer eene ordonnantie tot betaling, een mandaat of een executoir aan een' comptabelen ambtenaar vertoond wordt, verzekert hij zich, dat er geen arrest of oppositie ten laste der ontvangende partij bestaat, en hij voldoet de verschuldigde som, tenzij er in de overgelegde stukken materiëele uitlating of onregelmatigheid mogt zijn.

Er bestaat materieele onregelmatigheid, zoo dikwijls de som in de ordonnantie of het mandaat niet overeenkomt met die, welke uit de geannexeerde bewijsstukken voortvloeit, of wanneer deze stukken niet overeenkomstig de reglementen en instructiën zijn.

Ingeval de betaling wordt geweigerd, zal de comptabele ambtenaar de geschrevene en gemotiveerde verklaring van zijne weigering aan den houder van de ordonnantie of het mandaat onmiddellijk afgeven.

Zoo de ordonnateur in weêrwil van deze verklaring schriftelijk en op zijne verantwoordelijkheid verlangt, dat er tot deze betaling worde overgegaan, doet de comptabele ambtenaar de betaling onverwijld en geeft daarvan berigt aan onzen minister van financiën.

De ordonnateur geeft onmiddellijk berigt aan den gouverneur van de omstandigheden en beweegreden, welke zijner zijds de toepassing van dien maatregel noodig hebben gemaakt. De gouverneur geeft, des gevorderd, onzen minister van marine en coloniën er kennis van.

Ingeval van weigering uit hoofde van oppositie of arrest, geeft de comptabele ambtenaar in zijne verklaring de namen en gekozene domicilies op van de opposanten of beslagleggers en de oorzaak van de oppositie of het arrest.

De ontvangers der registratie en die der tollen storten bij den schatmeester voor rekening van de kas der depôts en consignatiën, op een speciaal borderel, alle in beslag genomene sommen, die zich in hunne handen bevinden.

De schatmeester, als aangestelde ambtenaar van dezelfde kas, belast zich insgelijks met de ontvangst der sommen, die uit hoofde van oppositie in zijne handen gebleven zijn.

Art. 83. Ieder arrest of oppositie zal, om geldig te wezen, moeten gedaan worden aan handen van den comptabelen ambtenaar, die met de betaling der verschuldigde som regelmatig belast is.

De comptabele ambtenaren houden op een afzonderlijk register aanteekening van de in hunne handen gedane arresten of oppositiën en zij geven aan de chefs van hunne dienst er kennis van.

De arresten of oppositiën zullen, overeenkomstig de wet van den 9den Julij 1836, slechts gedurende vijf jaren van uitwerking zijn. Tijdens hun' duur zal er geene betaling van de in beslag genomen gelden kunnen gedaan worden, dan op regterlijke autorisatie.

§ 6. *Van de dienst der schatkist.*

Art. 84. De ordonnantiën, afgegeven door onzen minister van marine en coloniën, hetzij tot delegatie van credieten aan ondergeschikte ordonnateurs, hetzij ter directe betaling van de uitgaven der coloniën, worden overgezonden aan het ministerie van financiën, om daar te worden geregistreerd, en genomen van de wettige credieten.

De zoodanige dezer ordonnanties, welke in Frankrijk betaalbaar zijn, worden gezonden aan de betaalmeesters der schatkist, aan wie de last is opgedragen om ze te voldoen.

De zoodanige, welker betaling in de coloniën moet geschieden, worden naar visa en registratie, aan ons ministerie van marine en coloniën gezonden, welke ze aan de schatmeesters doet toekomen.

Art. 85. De fondsen voor de in de coloniën betaalbare ordonnantiën worden daargesteld door onzen minister van financiën, hetzij in specie hetzij in wissels van den centralen kassier der schatkist op hem zelven, volgens de aanwijzingen van onzen minister van marine en coloniën, en de opgave der havens waaruit, en van de tijden wanneer het vertrek zal plaats hebben.

5

Art. 86. De overzendingen van specie en geldswaarden en hunne lading aan boord worden geconstateerd door een proces-verbaal, dat in bijzonderheden den aard en de hoeveelheid inhoudt. Dit proces-verbaal wordt opgemaakt door den adminstrateur der marine daartoe bijzonder gemagtigd, met de tusschenkomst van den bevelhebber of kapitein van het schip, waarin het transport zich bevindt, en die van den comptabelen expediteur, wiens decharge hij bewerkt.

Art. 87. Bij de aankomst in de colonie neemt de schatmeester, op een nieuw proces-verbaal opgemaakt om den staat der fondsen en der geldswaarden te constatéren op het oogenblik, dat de overgave aan hem geschiedt, in zijne boeken op en geeft daarvan af een recepis *à talon* welke door tusschenkomst van het departement van marine en coloniën aan den minister van financiën wordt gezonden, om aan het proces-verbaal der afzending te worden gehecht.

Art. 88. De schatmeester ontvangt onder den naam van schatkist-operatiën:

De stortingen van de ontvangers der registratie en der domeinen en der tollen.

De ingehoudene gelden op de tractementen en emolumenten ten voordeele der retraite kassen.

De bij de schatkist in te schrijven of ontvangene borgtogten voor rekening van de kas der depôts en consignatiën.

De vacante boedels, behalve die, waarvan de storting ten dienste der zeelieden moet plaats hebben, en de goederen van afwezigen.

De ingehoudene gelden ten voordeele van diverse personen.

De gelden ingehouden ten gevolge van de legatie of oppositie van de tractementen.

De vrije fondsen behoorende tot de dienst van de invalide der marine tot de dienst der zeelieden en tot de dienst der prijzen, en waarvan hij de overmaking naar Frankrijk bezorgt in wissels van den centralen kassier der openbare schatkist op hem zelven.

De remboursen der voorschotten door de colonie aan verschillende ministeriëele departementen gedaan.

Art. 89. Het doet de betalingen en remboursen, welke de schatkistoperatiën overeenkomstig de instructiën voor de onderscheidene diensten, en op mandaten van den ordonnateur.

§ 7. *Boeken en geschriften.*

Art. 90. Ieder comptabel ambtenaar houdt volgens de ordonnantiën, reglementen en instructiën hoofdboeken van de regten en opbrengsten geconstateerd ten laste van de schuldenaren van den staat of de colonie, ten aanzien van de zoodanige dier regten en opbrengsten, waarvan de ontvangst niet contant plaats heeft.

Art. 91. Ieder comptabel ambtenaar, belast met de ontvangst der regten en inkomsten van den staat of de colonie, is gehouden de feiten van zijn beheer op te schrijven in de hieronder genoemde boeken:

1°. Een dagelijksch kas- en portefeuilleboek, waarin de ontvangsten en de uitgaven van geldspeciën en geldswaarden, en het saldo van iederen dag, worden opgeteekend.

Dit boek bevat het algemeen totaal der kas- en portefeuillewaarden, welke daarvan ook de oorsprong zijn moge.

2°. Hulpregisters, welke bestemd zijn, om de voor iedere soort van dienst vereischte ophelderingen te bevatten;

3°. Hoofdboeken of recapulatieve boeken bevattende voor iedere dienst,

voor iedere soort van opbrengst en artikel voor artikel, de ontvangen en uitgegevene sommen van iederen dag.

Art. 92. Ieder ambtenaar tot de ontvangst der openbare penningen aangesteld is verpligt tot:

1°. Het opschrijven in alle letters, op de rollen, staten van opbrengst, of andere wettige titels, hoedanig hun naam of vorm ook zij, van de ontvangene som en van den datum der ontvangst;

2°. Het onmiddellijk inschrijven met cijfers op zijn recapulatieve boek of op de andere hoofdboeken der ontvangst;

3°. Het afgeven eener kwitantie *à souche.*

Het totaal van elken dag op het journaal *à souche* wordt op het einde van den dag op het algemeene journaal overgebragt, wanneer dit niet geheel door het journaal *à souche* gesuppleerd wordt.

Van de formaliteit eener kwitantie *à souche* zijn echter uitgezonderd de ontvangsten van registratie-, zegel-, griffie- en hypotheekregten, de tollen, de opbrengst der brieventax, en de kleine ontvangsten, die uit haren aard aan deze formaliteit niet onderworpen zijn kunnen.

Art. 93. Op het einde van iedere maand bezorgt de schatmeester aan den ordonnateur de kopie van het dagboek en de balans der verschillende rekeningen. Tevens bezorgt hij hem een borderel van de gedane ontvangsten, zoo voor rekening van den staat als voor rekening van de colonie, welk borderel over de laatste maand en de vroegere, met bijvoeging van den aard der ontvangst en van de dienst, inhoudt:

1°. De sommen, die ontvangen moesten worden;

2°. De sommen die ontvangen werden;

3°. De sommen, welker kwijtschelding bevolen werd;

4°. De te ontvangen restanten.

Dubbelen van deze stukken worden door den gouverneur onmiddellijk gezonden aan onzen minister van marine en coloniën, die ze aan onzen minister van financiën toezendt.

Art. 94. De andere comptable ambtenaren vervaardigen in de eerste dagen van iedere maand in dubbele expeditie het algemeene borderel van de ontvangsten en uitgaven gedurende de vorige maand gedaan. Uiterlijk den vijfden bezorgen zij het aan den chef van hunne dienst en voegen er bij de bewijzen voor de uitgave, verzeld van een' inventaris tevens in dubbele expeditie, bevattende het getal der stukken en het bedrag van iedere betaling of storting.

Op het ontvangen dezer stukken, verifiëren de chefs der dienst dezelve, en nadat zij de juistheid en regelmatigheid daarvan erkend hebben, zenden zij aan de ontvangers eene expeditie van het borderel en van den inventaris, de eerste voorzien van hun visa, de tweede met het bewijs der ontvangst; vervolgens vervaardigen zij in drie expeditiën het algemeene borderel der ontvangsten en uitgaven gedaan voor de geheele colonie.

Deze expeditiën worden gezonden aan den directeur der inwendige dienst, welke, na het visa er eene van zendt aan den ordonnateur, eene aan den colonialen inspecteur en de derde in zijne bureaux nederlegt.

Art. 95. Op het einde van iedere maand stelt de schatmeester aan den ordonnateur de bewijsstukken van de door hem gedane ontvangsten en uitgaven ter hand, om door de tusschenkomst van onzen minister van marine en coloniën aan onzen minister van financiën te worden overgezonden.

Art. 96. Op het einde van elke maand wordt er door de ontvangers een staat opgemaakt, welke het bedrag doet kennen van de tot het einde der maand geconstateerde regten en opbrengsten, van die, welke binnen

gekomen, en van die, welke nog binnen komen moeten. Deze staat zal ook in eene afzonderlijke kolom onder den titel van contante regten die regten en opbrengsten bevatten, waarvan de constatering, liquidatie en ontvangst gelijktijdig plaats hebben.

Zij zenden dezen staat aan den chef van hunne dienst uiterlijk op den 10den van de volgende maand en behouden daarvan een dubbel, om dit bij hunne jaarlijksche rekening te voegen.

De chefs der dienst zenden deze staten, na hun visa, door tusschenkomst van den directeur der inwendige dienst, aan den ordonnateur.

Art. 97. Elk jaar maken de schatmeester en de verdere comptabele ambtenaren de rekening van hun beheer op in den vorm, die hun bij de reglementen en instructiën is voorgeschreven.

Zoodra de jaarlijksche rekeningen gesloten en geteekend zijn, worden zij door den ordonnateur aan den gouverneur gezonden, die ze onzen minister van marine en coloniën doet toekomen met al de stukken, die nog te produceren mogten over zijn.

Onze minister van marine en coloniën zendt deze rekening en de aangevoegde stukken aan onzen minister van financiën, door wien zij met alle stukken ter ondersteuning aan de rekenkamer wordt overgegeven.

§ 8. *Bestuur en toezigt.*

Art. 98. De ordonnateur bestuurt, en houdt het toezigt over, het beheer van den schatmeester en zijne ondergeschikte ambtenaren in alle deelen.

Het bestuur en het toezigt van de agenten der financiëele administratiën behooren aan den directeur der inwendige dienst.

Art. 99. De comptabele ambtenaren der verschillende diensten, de aangestelden bij de ontvangsten, zijn onderworpen aan al de verificatiën der opperste agenten dezer administratiën, en aan alle die onze minister goed vindt te doen verrigten door zijne eigene agenten, in overeenstemming met den minister van marine en coloniën.

Art. 100. De chefs van iedere dienst in de verschillende plaatsen verifiëren zoo spoedig mogelijk, en ten minste op het einde van iedere maand, de registers van ontvangst en die betrekkelijk den arbeid en de verrigtingen van de actieve dienst; zij verifiëren de overeenstemming, zij laten zich de kas- en portefeuillewaarden vertoonen, en arresteren de ontvangsten der maand.

Zij controleren de borderellen bij het onderzoeken der stukken van ontvangst en uitgaaf, en constateren hunne verificatiën door een arrêté, zoo wel op de registers als op de borderellen en stukken ter ondersteuning.

De misslagen, achteloosheden, onregelmatigheden of uitlatingen, die men gedurende de verificatiën opmerkt, hetzij gedurende de maand, of tijdens de maandelijksche *arrêtés*, worden geconstateerd op een bijzonder register en vermeld in de journalen der werkzaamheden, met de aanbevelingen, waartoe zij gelegenheid geven.

Art. 101. Op den 1sten van elke maand gaat men over tot de verificatie der kas en der comptabiliteit van den schatmeester.

Na de verificatie der zich in de kas bevindende gelden, worden de ontvangst, uitgaaf en het saldo in specie en geldswaarde gearresteerd.

Die verrigting geschiedt door den ordonnateur en den officier van het commissariaat van marine, belast met de dienst der inspectie, en, in geval van verhindering, door de ambtenaren, die hem in de orde van de dienst vervangen.

De boeken en kassen der ondergeschikte ambtenaren zijn insgelijks on-

derworpen aan de maandelijksche inspectiën van de administrateurs van hunne respectieve residentiën.

De uitkomsten der verificatiën worden vermeld in een proces-verbaal, opgemaakt in viervoudige expeditie, waarvan de eene aan den comptabelen ambtenaar wordt gelaten, om bij zijne comptabiliteit te worden gevoegd, eene andere wordt gedeponeerd bij de inspectie, en de twee laatste aan onzen minister van marine en koloniën gezonden, die er eene van aan onzen minister van financiën doet toekomen.

Art. 102. Onverwachte en buitengewone inspectiën der kas en der boeken van den schatmeester en zijne ondergeschikten worden voorgeschreven door den gouverneur, welke daartoe schriftelijk bevel geeft; zij geschieden in de vormen, welke in het vorige artikel zijn opgegeven.

Art. 103. De coloniale inspecteur heeft over de onderscheidene deelen van de financiëele dienst de contrôle, welke aan hem is opgedragen bij de organieke ordonnantiën der coloniën Martinique, Guadeloupe, Fransch Guyana en Bourbon.

VII. *Hoofdstuk. Onderscheidene dispositiën.*

Art. 104. De tegenwoordige ordonnantie zal in werking komen te beginnen met den 1 Januarij 1842, behalve in hetgene betreft de attributiën opgedragen aan de ontvangers der registratie en domeinen en aan de ontvangers der tollen, voor de inning der imposten en de betaling der uitgaven van hunne diensten. De dispositiën betrekkelijk deze attributiën, die speciaal vermeld zijn in artikel 61, 68, 74, 75, 80, 82, 94, 96 en 100, zullen eerst ten uitvoer worden gelegd op den 1 Januarij 1843; tot dat tijdstip zullen de ontvangsten en uitgaven worden verrigt door de comptabele ambtenaren, welke thans met die gedeelten van de dienst belast zijn.

Art. 105. De aanzuiveringen der werkzaamheden betrekkelijk de diensten van 1841 en vroegere, geschiedt volgens de dispositiën; welke daaromtrent tot op dezen dag in werking zijn geweest, en zal bij de comptabiliteit naauwkeurig blijven gevolgd worden.

Art. 106. Alle met de tegenwoordige ordonnantie strijdige beschikkingen zijn en blijven afgeschaft.

Onze ministers, secretarissen van staat van marine en koloniën en financiën zijn, ieder voor zoo verre hem aangaat, belast met de uitvoering der tegenwoordige ordonnantie.

Gegeven te Parijs, den 22 November 1841.

(*Get.*) LOUIS-PHILIPPE.

Van wege den Koning:

De minister secretaris van staat van marine en koloniën.

(*Get.*) Admiraal DUPERRÉ.

REGLEMENT VOOR DE ALGEMEENE REKENKAMER.

Buitenzorg, 20 Julij 1827.

Art. 1. De algemeene rekenkamer zal bestaan uit vijf leden, en worden bijgestaan door een' secretaris. De leden moeten zijn volle dertig jaren oud. Zij, noch de secretaris, mogen uit geenerlei hoofde, aan den lande rekenpligtig wezen, en aan elkanderen, ten tijde hunner aanstelling, niet bestaan in of binnen den derden graad van bloedverwantschap of zwagerschap.

Art. 2. Het presidie zal worden waargenomen door één der leden, daartoe elke zes maanden te benoemen door den gouverneur-generaal in rade, hetzelfde lid zal twee of meermalen achtereen daartoe kunnen benoemd worden.

Art. 3. Zij zullen geen aandeel of belang mogen hebben in eenige besteding, leverancie, verpachting van goederen, regten of middelen, of in eenige zaak waarover met den lande, om voordeel of winst, eenige handeling, wordt aangegaan; zij mogen ook geen ordonnantiën of andere schuldvorderingen ten laste van den lande koopen, of voor hunne rekening nemen, met uitzondering van publieke effecten.

Art. 4. De rekenkamer moet drie maal 's weeks vergaderen, of zoo dikwijls meer, als tot eene spoedige en geregelde afdoening van zaken noodig bevonden wordt.

De president brengt alle stukken, die aan de kamer, of aan hem, in zijne betrekking worden toegezonden, ter overweging van de vergadering, en maakt het besluit op bij meerderheid van stemmen; bij het staken derzelve beslist de stem van den president.

Art. 5. De president en leden mogen niet raadplegen over eenige zaak hetzelve of hunne naastbestaanden, in of binnen den derden graad van bloedverwantschap of zwagerschap, betreffende.

Art. 6. Aan den president wordt overgelaten de verdeeling der werkzaamheden onder de leden: elk lid zal van de stukken, hem ter naziening opgedragen, in de volle vergadering verslag doen.

Art. 7. De leden zullen met het nazien en afdoen der hun opgedragene onderzoekingen den meest mogelijken spoed maken, en het is bijzonderlijk aan de zorg van den president bevolen, eene rigtige en spoedige afdoening van alle hangende zaken te bevorderen.

Art. 8. Alle zaken, bij de rekenkamer verhandeld wordende, zullen blijven geheim, en van dezelve zal aan niemand, dan aan de kamer, derzelver bedienden en de daarin betrokken personen, opening gegeven worden.

Art. 9. De president en secretaris zijn bijzonderlijk belast met de zorg, dat alle registers, charters en papieren bij de kamer, in orde worden gehouden, en dat aan niemand eenig accès tot, of kopij van dezelve worden gegeven, verder of anders dan, ingevolge deze instructie of den aard der zaken, vereischt wordt.

Art. 10. De algemeene rekenkamer heeft het oppertoezigt op de rigtige invordering, verantwoording en het gebruik van 's lands penningen, goederen en eigendommen in Indië.

Art. 11. Alle collegiën of personen, zonder onderscheid, aan welke het bestuur van 's lands penningen, goederen of eigendommen is toebe-

trouwd, zijn mitsdien aan de rekenkamer van hun gehouden bestuur en handelwijze, rekening en verantwoording schuldig.

Art. 12. Het oppertoezigt van de rekenkamer strekt zich wijders uit tot het bestuur, gehouden door weesmeesteren, boedelmeesteren, kerkenraden, kerkmeesteren, diakenen en alle andere personen in openbaar gezag, belast met de bezorging van eenige onbeheerde of insolvente boedels.

Art. 13. De contrôle op alle uitgaven, ten dienste van den lande, op Java en Madura, berust bij de algemeene rekenkamer, en heeft tot grondslag de voor die uitgaven gearresteerde gewone en buitengewone begrooting.

Op de buiten-kantoren wordt aan de hoofden van het bestuur ter plaatse, op hunne persoonlijke verantwoordelijkheid, opgedragen, om op de wijze bij dit reglement voor Java en Madura bepaald, tegen het overschrijden der begrooting te waken, onderworpen aan de nadere herziening der algemeene rekenkamer van Nederlandsch Indië.

Art. 14. Zij zal toezien en zorgen dat de daarbij ingewilligde gelden, tot de daarbij omschreven posten, en geene anderen, worden gebruikt; zij zal geene posten in rekening lijden, dan die bij de algemeene en speciale besluiten of reglementen zijn toegestaan.

Art. 15. Een exemplaar der gearresteerde begrooting zal in tijds aan de algemeene rekenkamer worden ingezonden; zullende haar tevens dadelijk worden kennis gegeven van alle bij het gouvernement toegestane af- en overschrijvingen.

Art. 16. De algemeene rekenkamer legt dadelijk de noodige registers aan, voor de civiele, militaire en marine uitgaven; zullende de civiele uitgaven, voor zoo verre zulks met de begrooting overeenkomt, voor elke residentie afzonderlijk worden gehouden.

Art. 17. Op deze registers wordt in de credietzijde, het premitief toegestane montant bij de begrooting, zoo voor elke afdeeling in het geheel, als voor alle onderafdeelingen in het bijzonder, benevens de nader bij overschrijving geaccordeerd wordende som, geboekt.

Al de posten, door haar nader in uitgaaf geleden wordende, alsmede alle nader bevolen wordende overbrenging op andere respecten, wordende door haar, op gelijke wijze, in het debet van elk hoofd afgeschreven.

Art. 18. Van alle door het gouvernement geopende credieten, waarvoor bepaalde sommen worden disponibel gesteld, hetzij tot het doen van inkoopen, aanbouw, reparatiën, of voor alle zoodanige onderwerpen, welker finale afdoening op tijd werkt, zal door de algemeene rekenkamer een afzonderlijk register worden aangelegd, ten einde te zorgen dat dezelve niet worden overschreden.

Art. 19. Zij zal van zoodanig crediet moeten doen blijken bij het hoofd der begrooting, waarop hetzelve is geaffecteerd, en zulks beschouwen als eene voorloopige beschikking over gelden, welke disponibel moeten blijven.

Art. 20. Bij den afloop van zoodanige voorloopige beschikking, hetzij door het voleindigen der werken, het voldoen der leverantiën, of wel vernietigen daarvan, zal het geopend crediet worden gesloten, en het alsdan mogelijke batige weder worden gebragt ten faveure van het hoofd der begrooting, waarop het voorloopige bezwaar heeft plaats gehad.

Art. 21. Driemaandelijks worden bij de algemeene rekenkamer, de door haar gehouden wordende registers, zoo der begrooting, als dat der geopende credieten, afgesloten, ten einde, op vastgestelde tijdpunten, den juisten stand der begrooting te kunnen constateren.

Art. 22. Dadelijk na de afsluiting dier registers, en uiterlijk op den vijftienden der maand, volgende op het afgeloopen kwartaal, zullen door de algemeene rekenkamer aan het gouvernement worden ingezonden

algemeene staten van den stand van al de hoofdstukken der begrooting, op den laatsten der maand, zoomede van den stand van alle geopende credieten op gelijk tijdstip.

Gelijke staten zullen mede, door haar, aan den directeur-generaal van financiën, worden ingezonden.

Art. 23. De directeur-generaal van financiën, op deze staten aanmerkingen vermeenende te moeten maken, zal zulks met overleg der algemeene rekenkamer worden uit den weg geruimd, en indien zulks eenige verandering in den stand der begrooting mogt veroorzaken, hiervan door deze laatste op de eerstvolgende staten moeten worden melding gemaakt.

Art. 24. Ten einde de bovenstaande voorschriften behoorlijk te doen werken, zullen geene betalingen of inkoopen, van welken aard ook, op Java en Madura, mogen plaats hebben, dan nadat door de algemeene rekenkamer zal zijn gecertificeerd dat daarvoor op de begrooting gelden disponibel zijn.

Art. 25. Inkoop eenmaal geschied zijnde, valt het gebruik derzelve niet verder onder de contrôle der begrooting, dan in zoo verre dat gebruik niet door den inkooper geschiedt, in welk geval de verbruiker daarmede op de begrooting moet worden belast, en de primitive inkooper ontlast.

In alle andere gevallen vallen de inkoopen onder de materiële verantwoordingen, waaromtrent de algemeene rekenkamer een bijzonder toevoorzigt bij art. 80 van dit reglement is aanbevolen.

Art. 26. Even als zulks ten aanzien der betalingen en inkoopen bij art. 24 is vastgesteld, zal geene disponibelstelling van gelden, tot bijzondere einden, plaats vinden, dan nadat de algemeene rekenkamer zal hebben gecertificeerd, dat daarvoor fondsen op de begrooting disponibel zijn.

Art. 27. Mitsdien zullen alle aanvragen om autorisatiën, in duplo, aan den gouverneur-generaal in rade, worden aangeboden, welke daarop, na inname van het gevoelen der algemeene rekenkamer, of de begrooting toelaat, dat de gevraagde autorisatie worde gegeven, naar goedvinden, zal disponeren.

Van deze préalabele aanvraag zijn echter uitgezonderd de dagelijksche kleine uitgaven, waarop maandelijks approbatie zal worden gevraagd.

Art. 28. Éene der aanvragen wordt, met 's gouvernements dispositie, aan de algemeene rekenkamer geretourneerd, welke dientengevolge, al of niet, het bij art. 18 bepaalde crediet opent.

Art. 29. Alle voorstellen tot af- en overschrijving op de begrooting worden behandeld, zoo als bij de aanvragen om autorisatie is bepaald.

Art. 30. Even als zulks bij art. 15 voor het geheel ten aanzien der algemeene rekenkamer is bepaald, zal elk der autoriteiten met de beschikkingen over lands gelden en goederen belast, dadelijk na het arresteren der begrooting, worden bekend gemaakt met dat gedeelte van hetzelve, hetwelk hem bijzonder aangaat, zoomede met de alteratiën daarin nader daar te stellen, ten einde hem tot leiddraad voor zijne handelingen te strekken.

Art. 31. De bij het vorige artikel bedoelde autoriteiten zijn, voor het *civile*, buiten Batavia, de residenten.

Voor het *militaire* en de *marine*, de chefs dier departementen.

Art. 32. Het bezwaren der begrooting, volgens art. 17, door de algemeene rekenkamer daar te stellen, spruit voort uit:

1°. Uitgaven, vatbaar om vóór derzelver beschikking te worden verevend.

2°. Vaste posten en dezulke, verevenbaar na derzelver beschikking.

Art. 33. Onder de uitgaven, vatbaar om vooraf aan de vereveninng der algemeene rekenkamer te worden onderworpen, zijn begrepen,

Alle leveranciën, betalingen in voldoening van gedane aanbestedingen declaratiën wegens daggelden, reis- en verblijfkosten, transportkosten, in zoo verre die niet volgens het marschreglement plaats vinden, vrachtrekeningen, onderhoud van civile gevangen, en alle uitgaven voor het materiëel der genie en artillerie, geneesmiddelen subsistentiën, kleeding harnachement en fournitures, reparatiën aan schepen of vaartuigen, kop- en halve stuiver gelden, en verder alle zoodanige uitgaven, welke niet vallen onder § 2 van art. 32.

Art. 34. De residenten zullen, ten dien einde, alle uit de civile fondsen voldaan moetende worden en aan hen ingediende rekeningen, van den 1sten tot den 20sten van elke maand, met alle daartoe behoorende bescheiden, tevens met duidelijke aanhaling van het besluit, waarop de aangevraagde uitbetaling berust, en het hoofd der begrooting waarop de uitgaaf zouden moeten worden geaffecteerd, ter algemeene rekenkamer inzenden; dezulken welke van en met den 20sten tot den laatsten der maand worden ingediend, tot den eersten der daarop volgende maand aanhoudende.

Art. 35. Al zoodanige stukken, welke voor geene verevening vatbaar zijn, zullen door de algemeene rekenkamer, dadelijk aan de inzenders met hare aanmerkingen worden geretourneerd; de verevenbare, voorzien met het vereischte visa en daarvan afschrijving op het hoofd der begrooting, met rectificatie zoo noodig der aangegeven affectatie, bewerkstelligd worden.

Art. 36. Van den 20sten tot het einde der maand, zal de algemeene rekenkamer, alle door haar van de verschillende residenten ontvangen en geviseerde schuldvorderingen, aan den directeur-generaal van financiën inzenden, die dezelve met eene recapitulatie, in duplo, voorzien met een algemeen *fiat uitbetalen*, aan de verschillende residenten, Batavia uitgezonderd, zal retourneren.

Art. 37. Het duplicaat der recapitulatie zal, buiten Batavia, door den resident, aan den ambtenaar, met de uitbetaling van 's lands gelden belast, worden ter hand gesteld: zullende daarna deze geviseerde stukken en gefiatteerden recapitulatiën, aan beide deze ambtenaren strekken tot autorisatie ter beschikking over en uitbetaling der daarin vermelde sommen; zullende de ontvangers geene uitbetaling van eenige ordonnantie bewerkstelligen, dan na zich, verzekerd te hebben, dat dezelve door de algemeene rekenkamer geviseerd zij; moetende dezelve door hen als verificatoire stukken bij hunne verantwoording gevoegd worden.

Art. 38. Te Batavia, alwaar de directeur-generaal van financiën uitsluitend met de ordonnancering belast is, zal eene der recapitulatiën, door de algemeene rekenkamer aan den algemeenen ontvanger worden toegezonden, om mede aan hem te strekken als aan de ontvangers op Java en Madura.

Art. 39. Bij het militair departement zullen de onderinspecteurs de stukken, welke tot deze uitgaven betrekking hebben, aan den inspecteur en chef inzenden, door wien dezelve aan de algemeene rekenkamer worden aangeboden, ingerigt als en voorzien met alle bescheiden, voorgeschreven ten aanzien der civile rekeningen, bij art. 34 van dit reglement zijnde hiervan alleen uitgezonderd de fondsen, beschikbaar te stellen voor het materiëele der genie en artillerie, ten welken aanzien het voldoende is, dat door degenen, die belast zijn met de uitvoering der werken, eene maandelijksche opgave van benoodigde fondsen in geld en geldswaarde, voor ieder werk afzonderlijk, aan den onderinspecteur worde ingediend, welke opgave, op gelijker wijze, aan de algemeene rekenkamer zal worden aangeboden.

Art. 40. De inspecteur en chef zal, ten dien einde, de stukken in het voorgaande artikel vermeld, met uitzondering van die, betrekkelijk de uitgaven voor het materiëel der genie en artillerie, vóór of op 25sten van elke maand, voorzien van eene advijs-lijst, in duplo, aan de algemeene rekenkamer aanbieden, en dezelve, van dat departement, gecertificeerd of met aanmerkingen voorzien, terug ontvangen, vóór den 15den der volgende maand, met en benevens eene der advijs-lijsten, ten einde daarmede alsdan te handelen, als ten aanzien der militaire credieten nader zal worden omschreven.

Art. 41. De aanvragen om fondsen in geldswaarde voor de werken der genie en artillerie, behoeven eerst in den loop der maand, voorafgaande aan die, waarover de aanvraag loopt, aan de algemeene rekenkamer te worden aangeboden; doch in allen gevalle, tijdig genoeg, om dezelve, mede vóór den 15den dier maand, bij den inspecteur en chef te kunnen terug ontvangen, om daarmede alsdan te kunnen handelen, als in het vorige artikel is vastgesteld.

Art. 42. Alvorens de terugzending dier stukken aan den inspecteur en chef geschiede, zal door de algemeene rekenkamer, voor derzelver bedrag, afschrijving geschieden op het hoofd der begrooting, daartoe betrekkelijk; zullende ten aanzien der werken van genie en artillerie, die afschrijving plaats vinden, op het voor die werken, ingevolge art. 18 van dit reglement, geopend crediet.

Art. 43. Even als ten aanzien van het militair departement is voorgeschreven, zullen door den chef van het marine departement alle stukken, betrekkelijk uitgaven, verevenbaar vóór derzelver beschikking, successivelijk, doch vóór of op den 25sten van elke maand, aan de algemeene rekenkamer worden aangeboden, welke dezelve, na voorafgaande verificatie en afschrijving op het betrokken hoofd der begrooting of geopend crediet, vóór den 15den der daarop volgende maand, aan gemelden chef zal retourneren, ten einde door dezen alsdan mede zal kunnen worden geobserveerd, hetgeen omtrent het aanvragen van credieten zal worden voorgeschreven.

Art. 44. Onder vaste posten en uitgaven, verevenbaar na derzelver beschikking, moet worden begrepen:

1°. *Voor het civiel departement.*

A. Vaste posten, waaronder tractementen, pensioenen, vast bepaalde reiskosten, en verder al zoodanige uitgaven, als volgens organieke bepalingen, voor geen variatie vatbaar zijn.

B. Uitgaven, verevenbaar na derzelver beschikking, als:

a. Verstrekkingen van praauwen en koelies, voor het laden en lossen van goederen, met uitzondering van die door den praauwveeren geschieden.

b. Koelieloonen in 's lands civiele pakhuizen, constructie-winkel en bij 's lands stapelplaatsen en houtzaagmolen, en kleine uitgaven voor het amballeren, ontvangen, bergen en verzenden van gelden, goederen, producten en materialen.

c. Transportloon en verstrekkingen, ingevolge het tarief bij het marschreglement vastgesteld.

d. Uitgaven voor het onderhoud van Europesche gedeporteerden, gevangenen bannelingen en kettinggangers.

e. Het onderhoud en de kosten van assesoren, getuigen, jaksa's, panghoeloes, rangas of andere inlandsche hoofden, geroepen in correctionele of criminele regtsplegingen.

f. Geheime uitgaven voor policie.

g. Het gewone onderhoud van 's lands gebouwen, wegen, bruggen, zeehoofden en lichten, waaronder het visschen van grind.

h. Kleine uitgaven aan waterleidingen en inrigtingen van landbouw, welke dringend geboden worden en waarvan het uitstel aan de cultuur zoude nadeelig zijn.

i. De bepalingen, volgens de bestaande bepalingen, voor het vangen en dooden van tijgers, rinocerossen en andere verslindende dieren.

k. Het aanmaakloon van zout, en het transport van hetzelve, van de zoutpannen naar de hoofd-depôts.

l. Den aankap van kleine houtwerken door de blandongs volken.

m. Sleeploon van houtwerken uit de bosschen naar de verzamelplaatsen.

n. Inkoop van koffij bij de kleine pakhuizen.

o. Inkoop van mogelijk benoodigde rantsoenen voor de politie en correspondentie-praauwen, arak, olie, brandhout, enz., wanneer dezelve spoedig moeten onder zeil gaan.

p. Kleine dagelijksche uitgaven voor de paarden- en brievenposterij, reperatie aan postkarren, postwagens en tuigen, betaling van grassnijders, staljongens en huur van koetsiers.

q. Dagelijksche uitgaven voor de huishouding en kleine benoodigdheden van 's gouvernements lagere scholen, *inkoop van boeken en aanmaak van meubelen en lessenaren uitgezonderd.*

2°. *Voor het marine departement:*

a. Alle tractementen en vaste emolumenten, soldijen, vaste indemniteiten, vaste koelieloonen, werving- en desertiegelden, vaste gratificatiën en uitbetalingen, volgens het marsch-reglement.

b. Dagelijksche kleine uitgaven voor koelieloonen, onderhoud van gereedschappen bij den kruidmolen, en in het algemeen, al die uitgaven in de militaire magazijnen, welke voor de civile pakhuizen zijn gespecificeerd.

3°. *Voor het marine departement:*

Alle tractementen, tafelgelden en soldijen, vaste gratificatiën, benevens arbeids- en koelieloonen op 's lands werven en 's lands pakhuizen, die dagelijks of wekelijks, door de respective haven- en equipaadjemeesters, op *bons*, ter nadere regularisatie, uit 's lands kas worden voldaan.

Art. 45. Van alle vaste civile posten van uitgaaf, zal op den eerste der laatste maand van het kwartaal, waarover dezelve loopen, door de residenten, eenen staat in duplo aan de algemeene rekenkamer worden ingezonden; zullende zulks voor Batavia door den directeur-generaal geschieden.

Art. 46. Ingevolge dezen staat, zal bij de algemeene rekenkamer afschrijving op de verschillende hoofden der begrooting plaats vinden, waarna die staten, met haar visa voorzien, aan den directeur-generaal van financiën zullen worden gezonden en door dezen met het *fiat uitbetaling* aan de residenten geretourneerd.

Art. 47. Deze staten, waarvan één aan den comptabele tot informatie en narigt zal worden uitgereikt, zullen voor de residenten strekken tot basis hunner te doene beschikkingen.

Art. 48. De veriditeit der gedane ordonnancering zal door de algemeene rekenkamer, bij de examinatie der verantwoordingen, worden geconstateerd. — Indien haar daarbij mogt blijken, dat eene verkeerde affectatie mogt hebben plaats gehad, zal zulks dadelijk door af- en overschrijving worden gedresseerd, welk redres door de daarbij betrokken autoriteit, op hare aanschrijving, mede zal moeten plaats vinden.

Art. 49. Van zoodanige af- en overschrijving zal de directeur-generaal mede dadelijk worden geïnformeerd.

Art. 50. Ten einde te voorzien in de civile uitgaven, omschreven bij § *b* van het 1e. gedeelte van art. 44 van dit reglement, zullen de re-

sidenten daarvan driemaandelijks aan de algemeene rekenkamer, eene zoo juist mogelijk calculative aanvraag, in duplo, inzenden.

Art. 51. Deze aanvraag zullen door de algemeene rekenkamer tegen de begrooting worden geconfronteerd, en bij haar tegen het disponibel zijn van fondsen geene bedenking bestaande, met het visa voorzien, aan den directeur-generaal worden ingezonden, en daarvoor crediet verleend, die dezelve met het *fiat beschikbaar* aan den aanvrager zal retourneren.

Art. 52. Bij alle volgende aanvragen zal op den stand van het voorgaande crediet moeten worden gelet.

Art. 53. Als de disponibel gestelde sommen niet toereikende bevonden worden, dan wordt voor het ontbrekende eene suppletoire aanvraag ingediend, welke even als de gewone maandelijksche aanvragen wordt behandeld.

Art. 54. Ingeval dringende en volstrekt geen uitstel lijdende omstandigheden uitbetalingen vorderen, buiten de gefiatteerde uitgaven, zal de resident, mits zich bepalende tot kleine sommen, tot die uitbetaling specialen last op den comptabele verstrekken, welke door dezen zal worden opgevolgd, onder onmiddellijke kennisgave hiervan aan de regering en de algemeene rekenkamer, welke kennisgave mede door den comptabele zal moeten geschieden.

Art. 55. De vaste posten van uitgaaf, zoo bij het militaire als marine departement, uit derzelver aard, niet even als de civile, voor eene voorafgaande certificering vatbaar zijnde, zoo worden dezelve, even als dezulke, verevenbaar na derzelver beschikking, betaald en verstrekt, zonder de voorloopige verevening bij de algemeene rekenkamer, voorgeschreven bij art. 45 en 46 van dit reglement.

Art. 56. Te dien einde zullen de chefs der militaire en marine administratie, maandelijks en wel voor den 15den van elke maand, aan de algemeene rekenkamer een crediet voor zoodanige uitgaven aanvragen, berekend naar de waarschijnlijke behoefte van de volgende maand, verdeeld in zoo veel afdeelingen als de gearresteerde begrooting zal aanwijzen.

Art. 57. Deze aanvragen tevens moetende strekken ter erlanging van disponibele fondsen, om op de verschillende residentiën de vereischte uitgaven te kunnen bewerkstelligen, zoo zal op dezelve mede afzonderlijk gebragt worden het bedrag der, ingevolge art. 40, 41 en 43 van dit reglement, van de algemeene rekenkamer terug ontvangen gecertificeerde stukken, met eene opgave tevens van het *volgnommer* bij dat collegie, aan de opgebragte stukken gegeven.

Art. 58. De algemeene rekenkamer zal zich, bij de ontvangst dier aanvragen, dadelijk verzekeren of de numerique opgave der opgebragte gecertificeerde stukken, werkelijk het opgebragte geldelijke resultaat opleveren, en de noodige aanteekening op het register van verevende schuldvorderingen bewerkstelligen. Zij zal daarna het aangevraagde crediet tegen de begrooting vergelijken, en, dezelve zulks toelatende, het vereischte certificaat verleenen, en de aanvrage aan den directeur-generaal inzenden, na alvorens de betrokken hoofden der begrooting met de aanvraag te hebben bezwaard.

Art. 59. De directeur-generaal stelt daarna de noodige sommen op iedere residentie beschikbaar, waarvan het bewijs door de algemeene rekenkamer zal worden geviseerd.

Art. 60. De chefs der militaire en marine departementen ontvangen hiervan de noodige kennisgave.

Art. 61. De credieten aan deze beide departementen geopend, vervallen bij elke driemaandelijksche sluiting der registers, vermeld bij art. 21, om door nieuwe vervangen te worden.

Bij ommekomst van elk kwartaal zal door de chefs der militaire en marine administratiën aan de algemeene rekenkamer eene opgave moeten geschieden van zoodanige gelden, waarover door hen op de credieten over dien tijd niet is gedisponeerd, ten einde het bedrag daarvan weder ten voordeele van het belaste hoofd der begrooting in te nemen.

De algemeene rekenkamer zal dadelijk, na gedane wederinname, deze opgaven voorzien van haar visa, aan den directeur-generaal van financiën toezenden, ten einde door dezen aan de verschillende kashouders kennis worde gegeven van het bedrag der ongedisponeerd gebleven gelden, om daarop geene uitbetaling verder te doen plaats hebben; zullende de algemeene rekenkamer van deze kennisgave moeten worden verwittigd.

Art. 62. De ontvangers van 's lands kassen zullen dadelijk de disponibel gestelde gelden van de overige lands gelden afzonderen, en dezelve onder geen voorwendsel hoegenaamd tot andere einden besteden. Zij zullen tevens zorgen, geene betalingen te doen, het geopend crediet overschrijdende, of wel geaffecteerd op het saldo van een afgeloopen crediet, tenzij in die buitengewone gevallen, voorzien bij art. 67 van dit reglement.

Art. 63. Als de disponibel gestelde sommen niet toereikende bevonden worden, dan wordt voor het ontbrekende eene suppletoire aanvrage ingediend, welke even als de gewone maandelijksche aanvragen wordt behandeld.

Art. 64. In de wijze van ordonnancering bij het militaire en marine departement wordt, bij dit reglement, geene verandering daargesteld.

Art. 65. De inspecteur en chef der militaire administratie zal dien ten gevolge aan de verschillende onder-inspecteurs, voor zoo veel elk aangaat, kennis geven van het bedrag in elke residentie disponibel gesteld, ten einde zich daarnaar in hunne ordonnancering stiptelijk te gedragen.

Art. 66. De chef van het marine departement, waakt zelf tegen alle overtredingen en zorgt geene uitbetaling te ordonnanceeren, dan waarvoor fondsen op de maandelijksche aanvragen disponibel zijn.

Art. 67. In dringende en onverwijld spoed vereischende omstandigheden, welke niet zullen toelaten, dat het voorgeschrevene bij art. 63 zal kunnen worden achtervolgd zal, op eene schriftelijke aanvrage van den militairen of marine kommandant voorloopig, door de hoogste civile autoriteiten worden voorzien, voor het militaire altoos het advijs van den onder-inspecteur of deszelfs functie waarnemende innemende, welke met den kommandant verantwoordelijk blijft; terwijl de verantwoordelijkheid zich bij het marine departement tot den aanvrager zal bepalen, alsmede op de plaatsen alwaar haven- en equipaadjemeesters zijn, ook de laatsten, ingeval de verstrekkingen op hun fiat geschied zijn; moetende tevens van deze voorzieningen gelijke kennisgave geschieden, als bij art. 54 is voorgeschreven.

Art. 68. Het bedrag dezer buitengewone voorzieningen zal in de eerstvolgende aanvrage worden begrepen.

Art. 69. Ten einde te kunnen voldoen aan art. 25 van dit reglement, zal voor het civile departement door de residenten en voor dat van oorlog en marine, door derzelver chefs, maandelijks aan de algemeene rekenkamer worden ingezonden staten, aanwijzende het bedrag der uit andere, dan hunne eigene magazijnen, ontvangen verstrekkingen, ten einde die verstrekkingen, ten voordeele der betrokken hoofden te kunnen brengen, blijvende de veriditeit der gedane ordonnancering en verstrekking gereserveerd tot de examinatie der gewone verantwoordingen.

Art. 70. De rekenkamer is bevoegd en gehouden, om met voorkennis en concurrentie van den directeur-generaal der financiën, den vorm der

rekeningen te arresteren, en aan de verantwoording schuldigen voor te schrijven.

Art. 71. Tot het hooren opnemen en sluiten van eenige rekening, wordt de presentie van ten minste drie leden van de kamer gevorderd.

Art. 72. De rekeningen van alle aanmerkingen gezuiverd of anderzins voor eene gave afdoening vatbaar, moeten door de leden, welke met derzelver opneming zijn belast, geteekend en door den secretaris gecontrasigneerd worden.

De oorspronkelijke rekeningen worden ter rekenkamer bewaard.

Art. 73. In de genomen besluiten mag, bij herziening, geene verandering, dan in eene volle vergadering, gemaakt worden.

Art. 74. De rekenpligtigen, welke zich bij eenige uitspraak van de algemeene rekenkamer bezwaard achten, kunnen hunne bezwaren aan den gouverneur-generaal indienen, ten einde vervolgens door eene commissie van vier leden, bestaande uit den president van het hooge geregtshof, den president der weeskamer, en twee andere leden, daartoe jaarlijks, in rade te benoemen, te worden beoordeeld.

Ingeval deze commissie van revisie de ingebragte bezwaren ongegrond mogt bevinden, beslist dezelve dadelijk, zonder hooger beroep.

Wanneer de bezwaren daarentegen gegrond mogten schijnen, zal de commissie deswege met de rekenkamer in correspondentie treden, ten einde dezelve op te heffen, en daarin niet kunnende slagen, zal zij de uitspraak van den gouverneur-generaal in rade inroepen, met overlegging van al de stukken in de zaak gewisseld en daartoe betrekkelijk.

Dit beroep der rekenpligtigen zal echter moeten plaats vinden, binnen drie maanden, nadat de beslissing der kamer ter hunner kennisse zal zijn gekomen; zullende na verloop van dien tijd, daarop geen acht geslagen worden.

Art. 75. Wanneer de rekenkamer noodig oordeelt rekenpligtige personen tot het geven van ophelderingen voor zich te ontbieden, zullen deze bij besloten brieven worden uitgenoodigd.

Ten aanzien echter van zoodanige rekenpligtigen, welke niet in de hoofdplaats van Indië resideren, zal de rekenkamer, alvorens dezelve op te roepen, verpligt zijn, daartoe de authorisatie van den gouverneur-generaal te verzoeken.

Art. 76. De rekenkamer zal de vereischte registers van belastingen houden, zoo van gelden, welke ter goede rekening of uit eenigen anderen hoofde, door of van wege den lande zijn voorgeschoten of aan hetzelve verschuldigd zijn.

Art. 77. Van alle besluiten en bepalingen, door de regering, betrekkelijk de directie en administratie der financiën genomen, zal dadelijk aan de algemeene rekenkamer worden kennis gegeven, zoo mede van alle remissiën of uitstellen van belastingen of betalingen, door den gouverneur-generaal in rade, verleend.

Het staat wijders der rekenkamer vrij, bij de algemeene secretarij, of elders, zoodanige openingen of afschriften te vragen, als zij vermeent noodig te hebben; aan die verzoeken zal steeds met den meesten spoed moeten voldaan worden.

Art. 78. Aan de rekenkamer wordt uitdrukkelijk aanbevolen, het doen van alle zulke voordragten, als naar hun inzien kunnen strekken tot verbetering in de beheering van 's lands geldmiddelen en goederen, en tot het daarstellen van geregelde en gepaste bezuinigingen.

Art. 79. De rekenkamer zal hare bijzondere aandacht daarop vestigen, dat de materiële verantwoording, als uit haren aard moeijelijk en meer ingewikkeld dan geldelijke beheeringen, met de meest mogelijke zorg

worde gade geslagen, en gewaakt tegen alles, waardoor die verantwoording zoude worden vruchteloos gemaakt.

Zij moet te dien einde, niet alleen zorgen, dat alle afschrijvingen behoorlijk gedaan, en de registers steeds bij worden gehouden: maar bijzonderlijk ook met den directeur-generaal overleggen de meest geschikte middelen, om in deze, voor 's lands belang te zorgen.

Art. 80. De rekenkamer zal aan de rekenpligtigen, welke bevonden worden quitte te zijn of in voorschot, de noodige acte van decharge doen toekomen.

Art. 81 De rekenkamer moet eens in het jaar, en wel met het einde der maand December, een algemeen verslag van hare verrigtingen inzenden aan den gouverneur-generaal in rade..

Zij zal daarbij telkens voegen eene naauwkeurige lijst van alle rekeningen, staten of andere stukken, door haar opgenomen met uitdrukking van de namen der daarin betrokkene personen en administratiën, en van den tijd waarover de rekeningen loopen.

Zij zal ter zelfder gelegenheid, of wel tusschen tijds, wanneer zij zulks voor het belang van den lande noodig oordeelt, zonder aanzien van personen, naar waarheid opgeven alle nalatigheid of grove abuizen, welke bij rekenpligtige of bestierende personen mogten plaats vinden, ten einde (des noods dezulken in hunne dienst zouden kunnen opgeschorst, daarvan geheel ontzet, of ten hunnen aanzien zoodanige andere voorzieningen genomen worden, als bevonden zal worden te behooren.

De kamer heeft echter vrijheid om, daartoe termen vindende, een matig uitstel tot het indienen der rekeningen en verantwoordingen te verleenen.

Art. 82. De kamer ziet toe, dat de ambtenaren tot het stellen van eenigen borgtogt verpligt, aan die verpligting voldoen.

Zij zal op alle verzoeken tot vermindering of overdragt van onderpanden, gesteld door dienstdoende ambtenaren, of door de zoodanigen, wier rekeningen niet zijn gesloten, worden gehoord.

Art. 83. Den president, leden, secretaris en andere beëedigde ambtenaren bij de rekenkamer, wordt verboden het aannemen van eenige geschenken, giften of gaven, hetzij onmiddellijk of middellijk van eenige rekenpligtige of andere personen, welke bij de rekenkamer iets te verrigten hebben.

Art. 84. De president en leden van de algemeene rekenkamer zullen alvorens hunne werkzaamheden aan te vangen, in handen van den gouverneur-generaal in rade, den volgenden eed afleggen:

»Ik verklaar en zweer, dat ik, om den post van lid der algemeene »rekenkamer te bekomen, aan niemand, wie hij zij, in of buiten het »bestuur, iets onder welk voorwendsel het zijn moge, beloofd of gegeven »heb, noch beloven of geven zal.

»Dat ik gehouw en getrouw zal zijn aan zijne majesteit den Koning »der Nederlanden, Prins van Oranje Nassau, Groot-Hertog van Luxem»burg.

»Dat ik aan den gouverneur-generaal, des Konings vertegenwoordiger, »eerbied en gehoorzaamheid betoonen zal.

»Ik beloof, den aan mijn betrouwden post met al mijn vermogen, »overeenkomstig de wetten en instructiën deswege vastgesteld en nog »vast te stellen, getrouwelijk en ijverig te zullen waarnemen, zonder om »lief of leed, vriend of vijandschap, gunst of afgunst, of om eenigerhande »reden of oorzaak, daarvan af te wijken. Dat ik mij steeds bekwamen »zal, om te beantwoorden aan het oogmerk, waartoe de algemeene re»kenkamer is opgerigt, om namelijk voor te komen, dat het land op

»eenige wijze in deszelfs geldelijke belangen worde verkort of benadeeld."

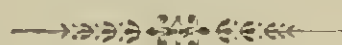
»*Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.*"

Art. 85. De secretaris en verdere beambten bij de algemeene rekenkamer zullen, in handen van den president van de kamer, den eed van zuivering, trouw en geheimhouding afleggen.

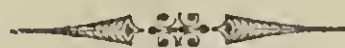
Art. 86. Aan de hoofden van het bestuur ter plaatse in de buitenbezittingen, is het bewaken der begrooting, het bewaren en afschrijven der hoofden derzelve, achtervolgens de pligten aan de algemeene rekenkamer opgelegd, speciaal ieder in den zijne opgedragen; alles echter onder nadere verantwoordelijkheid aan de algemeene rekenkamer.

Afschrift dezes zal gezonden worden aan den luitenant gouverneur-generaal, ten fine van executie; en zal deze wijders in het Staatsblad en in de Bataviasche couranten worden geïnsereerd.

LD. BURGGRAAF DU BUS DE GISIGNIES.

BEHEER VAN 'S LANDS GELDMIDDELEN.

Resolutie van den gouverneur-generaal in rade, *van* 29 *December* 1831, n°. 23;

Gelezen de missive der commissie, benoemd bij resolutie van 9 April l.l., n°. 1, van den 10den dezer, n°. 1, daarbij enz.:

Is, met overleg der raden van Indië, goedgevonden en verstaan:

Eerstelijk. Met intrekking van alle bepalingen en verordeningen, strijdig met de hieronder vervatte voorschriften, te arresteren de volgende

BEPALINGEN op het beheer van 's lands geldmiddelen.

Art. 1. De algemeene rekenkamer heeft het oppertoezigt op de rigtige invordering, verantwoording, en gebruik van 's lands penningen, goederen en eigendommen in Indië; zij zal geene posten in rekening lijden, dan die bij de algemeene en speciale besluiten en reglementen zijn toegestaan.

Art. 2. Alle collegiën of personen zonder onderscheid, aan welke het bestuur van 's lands penningen, goederen of eigendommen is toebetrouwd zijn mitsdien aan de rekenkamer van hun gehouden bestuur en handelwijze rekening en verantwoording schuldig.

Art. 3. Het oppertoezigt van de rekenkamer strekt zich wijders uit tot het bestuur, gehouden door weesmeesteren, boedelmeesteren, kerkeraden, kerkmeesteren, diakenen, en alle andere personen, in openbaar gezag, belast met de bezorging van eenige onbeheerde of insolvente boedels, benevens over de besturen der weduwen- en pensioenfondsen.

Art. 4. De contrôle op alle uitgaven, ten dienste van den lande, heeft tot grondslag de voor die uitgaven gearresteerde begrooting en berust op Java en Madura.

1°. *Voor het civile departement.*

a. Bij de algemeene rekenkamer, voor zoo veel betreft de posten waarvoor gelden op de begrooting van algemeene sommen gebragt zijn.

b. Bij de residenten, *onderworpen aan de herziening der algemeene rekenkamer*, voor zoo veel betreft de speciale begrooting voor elke residentie afzonderlijk; op Batavia wordt de contrôle door den directeur-generaal uitgeoefend.

3°. *Voor de militaire en marine departementen.*

a. Bij de algemeene rekenkamer, voor zoo veel betreft het bewaken der totale som voor elk dier departementen uitgetrokken.

b. Bij den inspecteur en chef der militaire administratie en den hoofdadministrateur der marine, voor de bewaking van elke afdeeling en wisselvallige posten hunner begrooting, onder de nadere herziening der algemeene rekenkamer, bij art. 42 bedoeld.

Art. 5. De in het vorige artikel vermelde autoriteiten zullen toezien en zorgen, dat de bij de begrooting ingewilligde gelden tot de daarbij omschreven posten, en geene andere worden gebruikt.

Zij zullen er hunne bijzondere zorg aan hechten, dat geene afschrijving van uitgaven, dan op het eigenaardige hoofd der begrooting plaats vinde, met vermijding zoo veel mogelijk, der hoofden van diverse debiteuren en crediteuren, regularisatie en inkoop en kosten van diverse goederen.

Art. 6. Een exemplaar der gearresteerde begrooting zal in tijds aan de algemeene rekenkamer worden ingezonden; zullende haar tevens dadelijk worden kennis gegeven van alle bij het gouvernement toegestane af- en overschrijvingen.

De overige authoriteiten, in art. 4 vermeld, krijgen daarvan inzending en kennisgave, voor zoo veel elk derzelve afzonderlijk betreft.

Van alle hoofden, op de begrooting van algemeene sommen voorkomende, worden dezelve afzonderlijk door den directeur-generaal van financiën geïnformeerd.

Van de gelden op de begrooting van algemeene sommen voor de buitenetablissementen benoodigd, wordt de algemeene rekenkamer geïnformeerd, ten einde te kunnen waken, dat dezelve steeds te dien einde disponibel blijven.

Art. 7. Dadelijk worden door elk hunner de noodige registers aangelegd, waarop in crediet het primitief toegestane montant bij de begrooting, zoo voor elk hoofdstuk in het geheel, als voor alle afdeelingen en ook wisselvallige posten in het bijzonder, benevens de nadere bij overschrijving geaccordeerd wordende som geboekt wordt.

Alle posten, in uitgaaf gebragt wordende, alsmede alle nader bevolen wordende overbrenging op andere respecten, worden op gelijke wijze in het debet van elk hoofd afgeschreven.

Art. 8. Na ultimo Junij van een volgend dienstjaar zullen geene betalingen meer op het vorige dienstjaar mogen geschieden, weshalve alle pretentiën, vóór ultimo April zullen moeten zijn ingediend; alle ordonnantiën over het voorgaande dienstjaar, welke niet vóór ultimo Junij ter betaling zullen zijn aangeboden, zullen worden geaffecteerd op het loopende of op een volgend dienstjaar, en niet dan op speciale authorisatie van het gouvernement mogen worden voldaan.

Regularisatiën van reeds gedane uitgaven kunnen geschieden tot ultimo October van een volgend dienstjaar, als wanneer de begrooting finaal zal worden gesloten.

Art. 9. Van alle door het gouvernement geopende crediten, waarvoor bepaalde sommen worden disponibel gesteld, hetzij tot het doen van inkoopen, aanbouw, reparatiën of voor alle zoodanige onderwerpen welker finale afdoening op tijd werkt, zal door elk der authoriteiten in art. 4 vermeld, voor zoo verre de door haar te bewaken begrooting betreft, een afzonderlijk register worden aangelegd, ten einde te zorgen dat dezelve niet worden overschreden.

Art. 10. Van zoodanig crediet zal moeten blijken bij het hoofd der begrooting, waarop hetzelve is geaffecteerd, zullende hetzelve worden beschouwd als eene voorloopige beschikking over gelden, welke disponibel moeten blijven.

Art. 11. Bij den afloop van zoodanige voorloopige beschikking, hetzij door het voleindigen der werken, het voldoen der leveranciën, of wel vernietigen daarvan, zal het geopende crediet worden gesloten, en het alsdan mogelijke batige saldo weder worden gebragt ten voordeele van het hoofd der begrooting, waarop het voorloopige bezwaar heeft plaats gehad.

Met alle, onder ultimo Junij nog loopende crediten, op een vorig dienstjaar geaffecteerd, zal op gelijke wijze worden gehandeld.

Art. 12. Ten einde de bovenstaande voorschriften behoorlijk te doen werken, zal de directeur-generaal van financiën en, buiten Batavia de residenten, geene betalingen of inkoopen, waarvoor de fondsen op de begrooting van algemeene sommen zijn uitgetrokken, doen plaats vinden, dan nadat door de algemeene rekenkamer zal zijn gecertificeerd, dat

daarvoor op de begrooting gelden disponibel zijn; indien de aanvraag geschiedt op een door het gouvernement geopend crediet, zal zulks afzonderlijk moeten worden vermeld.

Ten aanzien hunner speciale begrootingen overtuigen zij zich hiervan even als de inspecteur en chef der militaire administratie en de hoofdadministrateur der marine, ten aanzien hunner begrootingen, op hunne personele verantwoordelijkheid.

Driemaandelijks wordt bij de algemeene rekenkamer het register der begrootingen van algemeene sommen afgesloten en van den stand derzelve aan het gouvernement kennis gegeven.

Art. 13. Geene betaling zal voor eene andere residentie vermogen te geschieden, dan op authorisatie van den directeur-generaal van financiën, en op een certificaat van de betrokken authoriteit, dat die uitgaaf, door haar, ten laste harer begrooting is gebragt, houdende tevens aanwijzing van het hoofd der begrooting en het daarop nog disponibel bedrag, waarop de belasting heeft plaats gehad.

Naar volgens deze authorisatie en certificaat zal de betaling bij kas kunnen worden in uitgaaf gebragt onder de rubriek, *betaling ten laste der begrooting van andere residentiën*, met vermelding van zoodanig hoofd der begrooting, als in het certificaat vermeld staat.

Art. 14. Inkoopen eenmaal geschiedt zijnde, valt het gebruik derzelve niet verder onder die contrôle der begrooting, maar vervallen die onder de materiële verantwoording, waaromtrent der algemeene rekenkamer een bijzonder toeverzigt, bij art. 47, van dit reglement, is aanbevolen.

Art. 15. Even als zulks ten aanzien der betalingen en inkoopen bij art. 12 is vastgesteld, zal geene disponibelstelling van gelden plaats vinden, dan op certificering, dat daarvoor gelden op de begrooting disponibel zijn.

a. *Door de algemeene rekenkamer*, voor zoo ver de begrooting van algemeene sommen aangaat.

b. *Door den directeur-generaal van financiën*, voor de speciale begrootingen van Batavia *en door de residenten*, voor de overige residentiën.

c. *Door den inspecteur en chef der militaire administratie*, voor de militaire begrooting.

d. *Door den hoofdadministrateur der marine*, voor de marine-begrooting.

Art. 16. Mitsdien zullen alle aanvragen om authorisatie tot uitgaven in duplo aan den gouverneur-generaal in rade worden aangeboden, welke daarop naar goedvinden zal disponeren; moetende deze aanvragen, voor zoo ver dezelve vallen in de termen van § *b*, *c* en *d* van het voorgaande artikel, gecertificeerd zijn door de daarbij bedoelde authoriteiten, of en op welke wijze de begrooting toelaat dat de gevraagde authorisatie worde verleend, terwijl ten aanzien der aanvragen, vallende in de termen van § *a* van genoemd artikel, daaromtrent alvorens het gevoelen der algemeene rekenkamer wordt ingenomen, welke gehouden zal zijn, om bijaldien de fondsen niet toereikend mogten zijn, dadelijk aanwijzing te doen van het hoofd, waaruit eene suppletie, bij wijze van overschrijving, zoude kunnen worden gevonden, zijnde zij tevens bevoegd en des noods gehouden, om bij hare opgave, of de begrooting de uitgaaf al dan niet toelaat, zoodanige bedenkingen te voegen, als kunnen geacht worden tot opheldering raadzaam te zijn, en niet, dan in zeer dringende gevallen, eene overschrijving van het eene hoofdstuk op het andere vermogen voor te dragen; zullende de directeur-generaal van financiën en de residenten, benevens de inspecteur en chef der militaire administratie en hoofd-administrateur der marine zich ook stiptelijk aan dit laatste voorschrift moeten gedragen.

Van deze prealable aanvraag zijn, voor de residenten uitgezonderd, de dagelijksche kleine uitgaven, waarvan driemaandelijks, bij de kas-verantwoording, een staat in duplo aan de algemeene rekenkamer wordt ingezonden, die dezelve, na examinatie, aan den gouverneur-generaal in rade ter goedkeuring aanbiedt, voorzien met zoodanige bedenkingen, als zij zal noodig oordeelen.

Art. 17. Eene der aanvragen wordt, met 's gouvernements dispositie, aan de algemeene rekenkamer gezonden, om dien ten gevolge al of niet het bij artikel 9 bepaalde crediet te openen, dan wel tot informatie.

Art. 18. Ter bevordering van de afdoening van zaken, wordt de directeur-generaal van financiën gemagtigd tot het voorloopig authoriseren van betalingen, verstrekkingen en afschrijvingen, elk de som van duizend guldens, niet te boven gaande; terwijl de directeur van 's lands producten en civile magazijnen, de hoofd-administrateur der marine en de inspecteur en chef der militaire administratie, zoodanige authorisatiën tot een bedrag van vier honderd guldens elk zullen kunnen verleenen; moetende al op deze voorloopige authorisatiën, maandelijks, 's gouvernements goedkeuring gevraagd worden.

Op de kennisgave van deze authorisatiën zal de disponibelstelling van fondsen, zoo noodig, door de algemeene rekenkamer dadelijk volgen, en het verleenen van ordonnantiën door het departement, ten wiens laste de betaling komen moet, niet worden uitgesteld.

Art. 19. Alle voorstellen tot af- en overschrijving op de begrooting worden behandeld, zoo als bij de aanvrage om authorisatie is bepaald.

Art. 20. Het bezwaren der begrooting volgens art. 7 daar te stellen, spruit voort uit:

1°. *Uitgaven, vatbaar om* vóór *derzelver beschikking te worden verevend.*

2°. *Vaste posten en dezulke, verevenbaar* na *derzelver beschikking.*

Art. 21. Onder de uitgaven, vatbaar om vooraf aan de vereveningder algemeene rekenkamer te worden onderworpen, zijn begrepen:

Alle civile en militaire leverantiën en betalingen in voldoening van gedane aanbestedingen en inkoopen, voor zoo ver daarvoor contracten of tarieven bestaan, declaratiën wegens daggelden, reis- en verblijfkosten, transportkosten, voor zoo ver die niet volgens het marschreglement geschieden, en zoo veel zij door de buitenpraauwenveeren worden gedaan;

Vrachtrekeningen, onderhoud te Batavia, Samarang en Soerabaija van civile en criminele gevangenen, kettinggangers en bannenlingen, voor zoo veel daarvoor contracten of abonnementen bestaan;

Reparatiën aan schepen en vaartuigen, kop- en halvestuivergelden;

In zoo verre namelijk alle zoodanige geauthoriseerde uitgaven *f* 500 te boven gaan; met uitzondering echter der declaratën wegens daggelden, reis- en verblijfkosten en legdagen van schepen, welke allen, zonder onderscheid aan de voorafgaande verevening der algemeene rekenkamer onderworpen blijven.

De onderscheiden authoriteiten blijven echter de bevoegdheid behouden, om alle rekeningen, ook tot een minder bedrag, des geraden oordeelende, aan de voorafgaande lequidatie der algemeene rekenkamer te onderwerpen.

Art. 22. Te dien einde zullen de residenten op Java en op Batavia de directeur-generaal van financiën, de directeur van 's lands producten en civile magazijnen, de inspecteur en chef der militaire administratie of hoofd-administrateur der marine alle rekeningen, in de termen van het voorgaande artikel vallende, naar gelang dezelve bij hen ingekomen, met al de daartoe behoorende bescheiden, tevens met duidelijke aanhaling van het besluit, waarop de aangevraagde uitbetaling berust,

en het hoofd der begrooting, waarop de uitgaaf zoude moeten worden geaffecteerd, aan de algemeene rekenkamer inzenden, zijnde zij tevens gehouden elk derzelve, ten bewijze van voorloopige examinatie, met hun visa te voorzien, moetende deze liquidatie in geen geval beschouwd worden, eenigzins te derogeren aan de verpligting dier authoriteiten om hunne begrooting stiptelijk te bewaken.

Art. 23. Al zoodanige stukken, welke voor geene verevening vatbaar zijn, zullen door de algemeene rekenkamer dadelijk aan de inzenders, met hare aanmerkingen, worden geretourneerd; de verevenbare, worden zoo spoedig mogelijk door haar geliquideerd en, voorzien van het noodige apostil van liquidatie ten fine van uitbetaling, aan de inzenders geretourneerd, met uitzondering van dezulke, door den directeur van 's lands producten en civile magazijnen ingezonden, welke aan den directeur-generaal van financiën worden teruggezonden; vrachtrekeningen worden allen aan laatstgenoemden hoofd-ambtenaar gezonden.

Art. 24. Indien de affectatie moet plaats vinden op één der hoofden van de begrooting van algemeene sommen, geschiedt het bezwaren der begrooting met dezelve door de algemeene rekenkamer, welke daarvan duidelijke aanteekening op het geliquideerde stuk doet stellen.

In alle andere gevallen geschiedt zulks naar aanleiding van § *b*, 1ste gedeelte en § *a* en *b*, 2de gedeelte van art. 4, door de autoriteit, welke de stukken ter liquidatie heeft ingezonden.

De geliquideerde stukken moeten als bijlage bij de comtabele verantwoordingen worden overgelegd.

Art. 25. Onder vaste posten, vermeld sub § 2 van art. 20, moeten worden verstaan alle uitgaven, als volgens organieke bepalingen, voor geene verandering vatbaar zijn; terwijl alle uitgaven, niet vallende in de termen van art. 21, als verevenbaar *na* dezelver beschikking moeten worden beschouwd.

Art. 26. De directeur-generaal van financiën, en buiten Batavia de residenten, ingevolge § *b* van het 1ste gedeelte van art. 4, en het tweede gedeelte van art. 9 van dit reglement, belast zijnde met de contrôle der speciale begrootingen zoo van Batavia als van de verschillende residentiën, zoo behooren voor de daarop te affecteren gelden geene aanvragen om fondsen aan de algemeene rekenkamer te worden ingezonden.

Art. 27. Voor alle uitgaven, waarvan volgens § *a*, art. 4, en het 1ste gedeelte van art. 12, de contrôle aan de algemeene rekenkamer behoort, zal telkens drie maanden, door de residenten, eenen staat in duplo aan de algemeene rekenkamer worden ingezonden met aanwijzing der authorisatie, waarop gezegde uitgaven berusten; zullende zulks voor Batavia door den directeur-generaal van financiën geschieden.

Op deze staten behooren niet gebragt te worden de geliquideerde rekeningen, bedoeld bij art. 23 van dit reglement, als zijnde dezelve reeds bij liquidatie ten laste der begrooting gebragt.

Art. 28. Ingevolge dezen staat zal bij de algemeene rekenkamer afschrijving op de verschillende hoofden der begrootingen van algemeene sommen plaats vinden, waarna één derzelve, met haar visa voorzien, aan den belanghebbende zal worden geretourneerd, om te strekken tot basis zijner te doene beschikking.

Art. 29. De residenten mogen de bij die staten ter betaling toegestane uitgaven niet overschrijden, dan ingeval dringende en spoed vereischende omstandigheden zulks vorderen, en zich zulks tot kleine sommen bepaalt.

In dit geval zullen zij zulks in eene suppletoire aanvrage begrijpen, waarmede op gelijke wijze als de vroegere zal worden gehandeld.

De collecteloonen op inkomsten, de betaling voor koffij, areen-suiker,

den aanmaak van zout, het transport daarvan naar de hoofd-depôts en alle betaling voor producten, bij verpligte leverancie, zullen intusschen kunnen worden voldaan, al wierd daardoor de som, daarvoor bij de begrooting uitgetrokken, overschreden, mits de inkomsten daardoor in evenredigheid zijn vermeerderd.

Art. 30. In geval de aangevraagde som over een voorgaand kwartaal, in den loop van hetzelve, niet mogt zijn verbruikt, zal door hen over het volgende kwartaal zoo veel minder worden aangevraagd, moetende de eenmaal toegestane gelden als ten einde toe disponibel worden beschouwd, met in het ooghouding van het voorgeschrevene bij art. 8 van dit reglement.

Art. 31. De rigtigheid der gedane beschikking zal door de algemeene rekenkamer, bij de examinatie der verantwoordingen, worden nagegaan. Indien haar daarbij mogt blijken, dat eene verkeerde affectatie mogt hebben plaats gehad, zal zij de betrokken authoriteit hiervan kennis geven, welke dientengevolge het redres zal doen plaats vinden.

Bijzonder zal daarbij door haar worden gelet, dat de door haar op de begrooting van algemeene sommen beschikbaar gestelde gelden niet zijn overschreden, en tevens dat de speciale begrootingen stiptelijk zijn bewaakt geworden; bij overschrijding van een of ander hoofd zal de betrokken authoriteit voor het bedrag worden belast.

Art. 32. Na afloop van elk dienstjaar wordt door den directeur-generaal van financiën en de residenten aan de algemeene rekenkamer eenen vergelijkenden staat hunner begrooting en der daarop gedane uitgaven ingezonden, welke dezelve, na de examinatie der verantwoordingen, vergezeld van eenen generalen staat, aan den gouverneur-generaal in rade aanbiedt.

Art. 33. Bij § *a*, 2de gedeelte van art. 4 vastgesteld zijnde, dat de bewaking der contrôle van de militaire en marine begrooting zich voor de algemeene rekenkamer, slechts tot de totale som, voor die departementen uitgetrokken, bepaalt, zoo zal door den chef der admininistratie dier departementen driemaandelijks, en wel vóór den 15den der voorafgaande maand, aan de algemeene rekenkamer eene aanvrage worden ingezonden van op elke residentie benoodigde gelden, daaronder begrijpende het montant der geliquideerde rekeningen.

Deze aanvragen zullen slechts globale sommen behoeven te bevatten, zonder dat daarop eenige specificatie der afdeelingen van de begrooting zal behoeven te worden vermeld.

De benoodigde gelden op de buitenbezittingen worden jaarlijks aangevraagd.

Art. 34. Deze aanvragen door de algemeene rekenkamer afgeschreven zijnde op de totale som, voor een der departementen uitgetrokken, zal dezelve door haar, voorzien met het vereischte visa, aan den directeur-generaal van financiën worden toegezonden.

Art. 35. De directeur-generaal van financiën stelt daartoe de noodige sommen op elke residentie disponibel en geeft hiervan kennis aan den chef der administratie van beide departementen, in zoo verre zulks denzelfden aangaat.

Art. 36. Deze disponibelstelling is doorloopig en bij eene volgende aanvraag moet gelet worden op de niet verbruikte gelden, over het vorige kwartaal disponibel gesteld, en daarbij zoo veel minder, als het onverbruikte bedraagt, worden aangevraagd.

Het onder ultimo Junij onverbruikte gedeelte op het, in het tweede kwartaal alsnog op het vorige dienstjaar beschikbare, moet intusschen ingevolge art. 8, als vervallen beschouwd worden.

Art. 37. De ontvangers van 's lands kassen zullen dadelijk de dusda-

nig disponibel gestelde gelden van de overige lands gelden afzonderen en dezelve onder geen voorwendsel hoegenaamd tot andere einden besteden.

Art. 38. De kashouders zullen tot geen hooger bedrag militaire of marine ordonnantiën voldoen, dan het beloop op hunne kas disponibel gesteld; meerder benoodigd mogtende zijn, zal hierin, door den chef der administratie dier departementen, door suppletoire aanvragen worden voorzien, waarmede als met de gewone zal worden gehandeld.

Art. 39. In dringende en onverwijld spoed vereischende omstandigheden, welke niet zullen toelaten, dat aan het vorige artikel worde voldaan, zal, op eene schriftelijke aanvraag van den militairen of marine kommandant, voorloopig door de hoogste civile authoriteit worden voorzien, voor het militaire altoos het advijs van den officier der militaire administratie, overal waar zoodanige is gevestigd, innemende, welke met den kommandant verantwoordelijk blijft, terwijl de verantwoordelijkheid zich bij het marine departement tot de aanvragen zal bepalen, alsmede op de plaatsen, alwaar haven- en equipaadjemeesters zijn, ook tot de laatsten, in geval de betaling op hun fiat of aanvrage geschiedt is.

Art. 40. Het bedrag dezer buitengewone voorzieningen zal in de eerstvolgende aanvragen worden begrepen.

Art. 41. Bij § *b*, 2de gedeelte van art. 4, bepaald zijnde dat bij den inspecteur en chef der militaire administratie en den hoofd-administrateur der marine de contrôle van elke afdeeling hunner begrooting en crediten berust, zoo zijn zij hiervoor persoonlijk aansprakelijk en zal geene overschrijving van eenige afdeeling op eene andere mogen plaats vinden, dan op speciale autborisatie van het gouvernement.

Art. 42. Jaarlijks zal door hen aan het gouvernement moeten worden ingezonden een staat van het door hen gemaakte gebruik der door de algemeene rekenkamer, ingevolge art. 33, op de generale som hunner begrooting geaffecteerde gelden.

Deze staat zal ter examinatie aan de algemeene rekenkamer gezonden worden en moet, conform de begrooting, afdeelings en onderafdeelings gewijze zijn ingerigt en gesplitst in gewone en buitengewone uitgaven.

Art. 43. Aan de hoofden van het bestuur op de buitenbezittingen is het bewaken der begrooting, het bewaren en afschrijven der hoofden derzelve achtervolgens dit reglement, speciaal, ieder in den zijnen, opgedragen, alles echter onder nadere verantwoordelijkheid aan de algemeene rekenkamer.

Art. 44. Van alle besluiten en bepalingen, door de regering betrekkelijk de directie en administratie der financiën genomen, zal dadelijk aan de algemeene rekenkamer worden kennis gegeven, zoomede van alle remissiën of uitstellen van belastingen of betalingen, door den gouverneur-generaal in rade verleend.

Het staat wijders der rekenkamer vrij, bij de algemeene secretarie of elders zoodanige openingen of afschriften te vragen, als zij vermeent noodig te hebben; aan die verzoeken zal steeds met den meesten spoed voldaan worden.

Art. 45. Aan de rekenkamer wordt uitdrukkelijk aanbevolen, het doen van al zulke voordragten, als naar haar inzien kunnen strekken tot verbetering in de beheering van 's lands geldmiddelen en goederen, en tot het daarstellen van geregelde en gepaste bezuinigingen.

Art. 46. De rekenkamer is bevoegd en gehouden, om den vorm der rekeningen en verantwoordingen te arresteren en aan de verantwoordingschuldigen voor te schrijven en doet zulks;

Voor het civile departement, met overleg van den directeur-generaal van financiën;

Voor het militaire departement, met overleg van dat departement;

Voor het marine departement, met overleg van den hoofd-administrateur der marine.

Art. 47. De rekenkamer zal hare bijzondere aandacht daarop vestigen, dat de materiële verantwoording, als uit haren aard moeijelijk en meer ingewikkeld, dan geldelijke beheeringen, met de meest mogelijke zorg worde gade geslagen en gewaakt tegen alles, waardoor die verantwoording zoude worden vruchteloos gemaakt.

Zij moet ten dien einde niet alleen zorgen, dat geene afschrijvingen geschieden, welke niet behoorlijk zijn geauthoriseerd, maar bijzonderlijk ook met den directeur-generaal van financiën de meest geschikte middelen overleggen, om in deze voor 's lands belang te zorgen.

Art. 48. De comptabele ambtenaren zijn verpligt, de door de algemeene rekenkamer gemaakte aanmerkingen ten spoedigste te beantwoorden; hieraan niet voldoende, zullen zij daartoe door dezelve worden herinnerd; aan deze herinnering niet ten spoedigste en wel binnen ééne maand na de ontvangst daarvan voldoende, zal door hen, voor elke maand verwijl, worden verbeurd eene boete van *één honderd guldens*, ten behoeve van de algemeene armen.

Art. 49. De rekenpligtige ambtenaren, welke zich bij eenige uitspraak van de algemeene rekenkamer bezwaard achten, kunnen hunne bezwaren aan den gouverneur-generaal indienen, ten einde vervolgens door eene commissie van vijf leden, bestaande uit den president van het hooge geregtshof, den president van den raad van justitie te Batavia, den president der weeskamer te Batavia, en twee andere leden, daartoe jaarlijks in rade te benoemen, te worden beoordeeld.

De gouverneur-generaal zal de hem door die rekenpligtigen ingediende stukken, dadelijk aan gemelde commissie doen geworden en van zijne dispositie kennis aan de algemeene rekenkamer doen erlangen, met autherisatie om al zoodanige stukken, als bij haar betrekkelijk het geschil in questie berustende mogten zijn, en tot beoordeeling der zaak kunnen dienen, aan de commissie, op hare aanvraag, te doen geworden.

In geval deze commissie de ingebragte bezwaren ongegrond mogt bevinden, beslist dezelve dadelijk zonder hooger beroep en zal deze beslissing hebben kracht van gewijsde.

In zoodanig geval geeft zij van hare beslissing kennis aan den directeur-generaal van financiën, die alsdan voor de invordering der gelegde belasting zal zorgen, des noods door tusschenkomst van het officie fiscaal, hetwelk, zoo noodig, van den raad van justitie executorie tegen den rekenpligtige zal dirigeren, doch zal over de validiteit der zaak zelve op de in het hoogste ressort gelegde belasting voor de justitie niet kunnen worden geprocedeerd. Wanneer de bezwaren daarentegen gegrond mogten schijnen, zal de commissie deswegen met de rekenkamer in correspondentie treden, ten einde dezelve op te heffen en daarin niet kunnende slagen, zal zij de uitspraak van den gouverneur-generaal in rade inroepen, met overlegging van al de stukken in de zaak gewisseld en daartoe betrekkelijk.

Dit beroep der rekenpligtigen zal echter moeten plaats vinden binnen drie maanden, nadat de beslissing der kamer te hunner kennis zal zijn gekomen, zullende na verloop van dien tijd, daarop geen acht worden geslagen, tenzij de rekenpligtige mogt kunnen bewijzen, dat hij buiten de mogelijkheid is geweest, om zich binnen dien tijd tot het bekomen van revisie te adresseren; hetgeen door den gouverneur-generaal in rade zal worden beslist, en waarop, zoo de bezwaren van de rekenpligtigen gegrond mogten worden bevonden, hun eene verlenging van termijn zal worden toegestaan.

De rekenpligtige, den bij de wet voorgeschreven of hem nader toegestanen termijn hebbende laten verloopen, en desniettemin aan de beslissing der kamer niet hebbende voldaan, zal de kamer het gouvernement daarop attent maken, hetwelk alsdan, op grond dat de rekenpligtige niet in beroep is gekomen, zal beslissen en de voldoening aan het besluit der kamer bevelen.

Art. 50. De rekenkamer zal aan de rekenpligtigen, welke zullen bevonden worden quitte te zijn, de noodige acte van decharge doen toekomen.

Art. 51. De wegens geldelijke of materiële administratie aan den lande comptabele ambtenaren, blijven gedurende den tijd van vijf jaren na aftreding, aansprakelijk voor de door hen gevoerde administratie; na verloop van dien tijd zullen geene pretentiën dienaangaande door het gouvernement aan hen worden opgelegd, doch zullen dezelve kunnen worden verhaald op dengeen, die oorzaak is van het plaats gehad hebbende verzuim.

De door de comptabele ambtenaren gestorte cautionnementen zullen bij ommekomst van den voorgeschreven termijn van vijf jaren, aan hen worden gerestitueërd, doch des verkiezende dadelijk na liquidatie van de algemeene rekenkamer, mits onder behoorlijke borgtogt van twee personen, over den nog loopenden tijd, ten genoege van den directeur generaal van financiën.

Deze rekenpligtigen blijven niettemin ten allen tijde aansprakelijk voor fraudulense of ongeauthoriseerde handelingen door hen gepleegd.

De rekenpligtige, door verplaatsing als anderzins, zijne betrekking neergelegd hebbende, zal door of voor hem acte van decharge kunnen worden gevraagd, na verloop van zes maanden, dat zijne laatste verantwoording bij de rekenkamer is ontvangen, of, daarop aanmerkingen bij de kamer gevallen zijnde, zes maanden nadat die ten genoege der kamer zijn beantwoord.

In eene andere comptabele betrekking overgaande, zullen zij voor hunne afgetredene betrekking, over den termijn hierboven omschreven, kunnen volstaan met het stellen van eenen personelen borgtogt van twee personen, ten genoege van den directeur generaal van financiën, en zal het reeds door hen voor die betrekking gestorte cautionnement strekken in gedeeltelijke of geheele voldoening der voor hunne nieuwe betrekking te stellen geldelijke borgtogt.

Art. 52. De kamer ziet toe, dat de ambtenaren tot het stellen van borgtogt verpligt, aan die verpligting voldoen.

Zij zal op alle verzoeken tot vermindering of overdragten van borgtogten, gesteld door dienstdoende ambtenaren of door de zoodanigen, wier rekeningen niet zijn gesloten, worden gehoord.

Art. 53. De rekenkamer zal de vereischte registers van belasting houden van gelden, zoo ter goeder rekening of uit eenigen anderen hoofde, door of van wege den lande voorgeschoten of aan hetzelve verschuldigd.

Art. 54. De rekenkamer moet eens in het jaar, en wel met het einde der maand December, een algemeen verslag van hare verrigtingen inzenden aan den gouverneur-generaal in rade; zij zal daarbij telkens voegen twee naauwkeurige lijsten van alle rekeningen, staten of andere stukken, door haar opgenomen of nog ter opname bij haar ingekomen, met uitdrukking van de namen der daarin betrokken personen en administratiën en van den tijd, waar over de rekeningen loopen.

Zij zal ter zelfde gelegenheid of wel tusschentijds, wanneer zij zulks voor het belang van den lande noodig oordeelt, zonder aanzien van persoon, naar waarheid opgeven alle nalatigheid of grove abuizen, welke bij rekenpligtige of bestierende personen mogten plaats vinden, ten einde

(des noods) dezulken in hunne dienst zouden kunnen geschorst, daarvan geheel ontzet of ten hunnen aanzien zoodanige andere voorzieningen genomen worden, als bevonden zal worden te behooren.

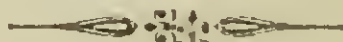
De kamer heeft echter vrijheid, om daartoe termen vindende, een matig uitstel tot het indienen der rekeningen en verantwoordingen te verleenen.

Ten tweede. Aan den directeur-generaal der financiën en aan de algemeene rekenkamer respectivelijk, op te dragen al datgeen, wat tot de behoorlijke invoering en opvolging van voorschreven bepalingen vereischt zal worden.

Extract, enz.

Accordeert met het register der resolutiën van den gouverneur-generaal in rade.

De adjunct secretaris,
VAN OLPEN.

ALGEMEENE BOEKHOUDING.

Buitenzorg, 10 October 1829.

De minister van staat, commissaris-generaal van Nederlandsch Indië.

Gelet op het derde lid van deszelfs besluit van 5 Januarij 1829 n°. 20;

Gelet op deszelfs besluit van 4 Augustus l. l., n°. 23;

Gezien eene missive van de generale directie van financiën, de dato den 2den dezer, n°. 809, daarbij, ter voldoening aan de aanschrijving van hem commissaris-generaal, de dato 5 September l. l. n°. 10, inzendende een concept reglement voor de algemeene boekhouding van Nederlandsch Indië, opgemaakt naar aanleiding der bedenkingen, vervat in de stukken, verhandeld bij het in den hoofde dezes eerstgenoemde besluit:

Heeft goedgevonden en verstaan, te arresteren, gelijk geschiedt bij deze het volgende

REGLEMENT voor de algemeene boekhouding van Nederlandsch Indië.

Art. 1. Onder het oppertoezigt van den directeur-generaal van financiën zal met de opmaking der boeken worden belast een ambtenaar, aan wien het daartoe vereischt personeel zal worden toegevoegd, en zullen gemelde boeken moeten worden ingerigt en bewerkt, naar de voorschriften in dit reglement vervat.

Art. 2. Voor elke der thans bestaande zes financiële afdeelingen, te weten:

De 1ste afdeeling Java en Madura.
» 2de Idem Moluksche Eilanden.
» 3de Idem Makasser en onderhoorigheden.
» 4de Idem Borneo en Riouw.
» 5de Idem Banka en Palembang.
» 6de Idem Padang en onderhoorigheden.

zullen afzonderlijke boeken worden gehouden.

Art. 3. De boeken van ieder der hiervoren omschreven afdeelingen zullen bestaan, uit:

a. Een journaal, waarin alle ontvangsten en uitgaven, daarbij verhandeld, duidelijk zullen moeten worden omschreven.

b. Een grootboek, en

c. Een register voor de diverse debiteuren en crediteuren.

Art. 4. Deze boeken zullen moeten bevatten alle financiële gebeurtenissen van Nederlandsch Indië, gedurende het tijdvak, waarvoor dezelve loopen, onverschillig of zij tot pecuniële, dan wel tot materiële voorwerpen betrekking hebben.

Art. 5. Dien ten gevolge zullen tot memoriaal, waaruit de boeken zullen worden zamengesteld, dienen:

a. De verantwoordingstukken der respective kashouders.

b. De verantwoordingen der civile pakhuismeesters.

c. De verantwoordingen van de hoofd-depôts en de verkoop-zoutpakhuizen.

d. De verantwoordingen van de houtstapelplaatsen, al welke stukken

om de drie maanden aan de algemeene rekenkamer worden gezonden, en voorts

e. Zoodanige andere rekeningen, periodieke stukken, verbalen enz. als de boekhouder oordeelen mogt, tot zijn werk benoodigd te hebben.

De hiervoren bedoelde stukken zullen, voor dat de liquidatie bij de algemeene rekenkamer is geschiedt, tegen reçu, geteekend door een der ambtenaren bij de boekhouding, op de eerste aanvraag worden afgegeven.

Art. 6. Ten aanzien der materiële verstrekkingen aan de onderscheiden departementen en administratiën, zullen bij de boekhouding worden geraadpleegd de staten van regularisatie, waarvan de opmaking is bevolen bij besluit van 29 Februarij 1828, (Staatsblad n°. 11), en van 19 Mei 1829, (Staatsblad n°. 44), tot welk einde een duplicaat van gemelde staten, als bijlage, bij de pakhuisrekeningen zal worden gevoegd.

Art. 7. Nadat de verantwoordingen van een kwartaal bij de boekhouding zullen zijn gejournaliseerd, zal door den boekhouder daarvan kennis worden gegeven aan den directeur-generaal van financiën, ten einde deze de algemeene rekenkamer kunne uitnoodigen, om de confrontatie van de bij haar aangehouden wordende registers met de algemeene boeken, in het locaal der boekhouding, te doen gevolg nemen, en de te ontdekken verschillen te doen effen stellen.

Art. 8. Ten einde deze confrontatie gemakkelijk te maken, zullen bij de specificatie in het journaal, dezelfde onderdeelen worden aangenomen, welke bij de begrooting zijn gearresteerd, en door de algemeene rekenkamer worden bewaakt, terwijl de hoofden bij de algemeene boeken., vreemd aan de begrooting, zich zullen regelen naar de rekeningen waarmede de balans van het afgeloopen jaar is gesloten, en naar den aard der transactiën, welke bij de boeken van een loopend jaar worden verhandeld.

Art. 9. Opdat de baten en lasten van een afgeloopen dienstjaar, zoo naauwkeurig mogelijk op zich zelve kunnen worden aangewezen, zullen de boeken van een afgeloopen jaar, met ultimo Junij van het daarop volgende worden afgesloten.

De achterstallige lasten en inkomsten, tot het afgeloopen jaar behoorende, doch eerst in het daarop volgende betaald of geïnd wordende, zullen mede in de inkomsten en lasten bij de boeken van het afgeloopen jaar begrepen worden, tot welk einde de respective kashouders gehouden zullen zijn, om maandelijks aan de boekhouding in te zenden staten van geïnde achterstallige lasten; zullende deze staten moeten worden getrokken uit dezelfde stukken, waaruit de verantwoordingen voor de algemeene rekenkamer worden opgemaakt.

Art. 10. De in het voorgaande artikel bedoelde achterstallige inkomsten zullen, even als zulks voor de lasten is bepaald, niet langer dan tot ultimo Junij van elk volgend jaar, ten voordeele van het afgeloopen jaar worden gebragt; zullende de achterstallige inkomsten, nog na het hiervoren bepaalde tijdstip te ontvangen, bij de boeken van het loopende jaar worden behandeld, onder het hoofd van ***buitengewone inkomsten***, terwijl voor zoodanige uitgaven, als nog na ultimo Junij ten laste van het afgeloopen jaar mogten plaats hebben, speciaal bij het hoofd der begrooting zal worden aangewezen, waarop dezelve moeten worden afgeschreven.

Art. 11. De bij art. 9 voorgeschreven inzending der staten van achterstallige inkomsten en lasten, heeft alleen betrekking tot Java en Madura, zullende die der buitenbezittingen worden genomen uit de verantwoordingstukken dier bezittingen, voor zoo verre dezelve op het tijdstip van het sluiten der boeken zullen zijn ontvangen.

Alle overige achterstallige lasten en inkomsten, welke bij de *nader* te ontvangen verantwoordingen mogten voorkomen, zullen worden behandeld bij de boeken van het loopende jaar, als tot dat jaar behoorende.

Art. 12. Nadat de verantwoordingstukken, waaruit de boeken der respective afdeelingen worden zamengesteld, zullen zijn geboekt, en de achterstallige inkomsten en lasten, in voege voorgeschreven, opgenomen, zal successivelijk van iedere afdeeling afzonderlijk worden opgemaakt, een staat van baten en lasten, aantoonende de zuivere inkomsten en lasten van een afgeloopen jaar in elke afdeeling, en sluitende met het resultaat der meerdere of mindere opbrengsten.

Art. 13. De in het voorgaande artikel bedoelde staat van baten en lasten, zal worden vergezeld van staten van werkelijke inkomsten en lasten, vergeleken met de bij de begrootingen daarvoor opgebragte sommen; zullende de bij de begrootingen opgebragte posten, voor zoo verre de lasten betreft, aan de boekhouding door de algemeene rekenkamer, met gemeen overleg van den boekhouder, *hoofdstuksgewijze* worden opgegeven.

Art. 14. Tot leiddraad bij het opmaken van den staat van baten en lasten, zullen dienen de raming van inkomsten en de begrooting van lasten, en zal vooral naauwkeurig worden gelet, dat geene posten aan of per balans worden afgesloten, welke eigenlijk of tot de baten of tot de lasten behooren, ten einde de inkomsten en lasten, welke deze staat aanwijst, zoo naauwkeurig mogelijk te kennen.

Art. 15. De staten, bij de voorgaande artikelen 12 en 13 bedoeld, zullen onverwijld worden ingediend aan de generale directie van financiën, zonder daarmede te wachten tot dat de boeken finaal zullen zijn gesloten.

Art. 16. De boeken van de bij art. 2, vermelde afdeelingen zullen afzonderlijk, doch gelijktijdig worden afgesloten. De posten, waarvoor de afdeelingen onderling staan gedebiteerd en gecrediteerd, zullen bij die gelegenheid tevens worden effen gesteld, door dezelve op respective hoofden en rekeningen, ten voor- of nadeele dier afdeelingen, tot welke zij betrekking hebben, over te brengen; zullende daarna door de boekhouding worden opgemaakt, een aantooning van den stand der financiën van het gouvernement generaal in geheel Nederlandsch Indië.

Art. 17. De stukken, den financiëlen stand van Nederlandsch Indië, in het voorgaande artikel bedoeld, aantoonende, zullen bestaan uit de volgende staten, te weten:

a. Eene staatrekening, aanwijzende het voor- of nadeelige slot der balans van het voorgaande jaar; het bedrag der baten en lasten, en dat der voor- en nadeelige balans posten van het daarop volgende jaar, en sluitende met het resultaat, waarmede het gouvernement generaal, gedurende het afgeloopen jaar, voor- of achteruit is gegaan, (voor de specificatie der baten en lasten zal kunnen worden verwezen tot het stuk, hetwelk volgens art. 14 reeds vroeger aan de generale directie van financiën moet zijn aangeboden.)

b. Eene balans, aanwijzende de voor- en nadeelige saldo's van de openstaande rekeningen, welke onder ultimo van een jaar nog niet zijn afgeloopen, en sluitende met het bedrag van hetgeen het gouvernement generaal op het gegeven tijdstip minder of meerder schuldig is, dan te goed heeft.

c. Een staat, waarbij de op de balans, bij § *b* bedoeld, voorkomende de debetposten zullen worden gesplitst in beschikbare en onbeschikbare middelen, de credietposten in schuld dadelijk te vereffenen, en schuld op tijd te vereffenen.

d. Een staat van de saldo's der debiteuren en van die der crediteuren.

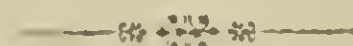
Art. 18. Onder beschikbare middelen zullen worden begrepen, de gelden in 's lands kassen onder ultimo van een jaar aanhanden; de geldswaarde der restanten van zoodanige producten, als gewoonlijk bij openbare verkoopingen in massa worden verkocht, en waarvan het provenu, in een volgend jaar wordt ontvangen, en voorts de saldo's der debiteuren, omtrent welker betaling in een volgend jaar, geen twijfel valt: terwijl onder onbeschikbare middelen zullen worden begrepen de restanten van alle andere rekeningen, welke hoezeer geldswaarde hebbende, en tot huishoudelijk gebruik benoodigd, of anderzins het gouvernement aankomende, echter toch niet in de cathegorie van de evengemelde goederen kunnen worden gesteld.

Art. 19. Bij de schuld op tijd te vereffenen, welke op den staat bij § *c* van art. 17 voorgeschreven, afzonderlijk moet worden bekend gesteld, zal worden gevoegd het bedrag der nog onafgeloste pretentiën ten laste van den Indischen achterstand loopende, en welke bij de boeken niet voorkomen, ten einde daardoor met het gezamenlijke bedrag der schulden van het gouvernement bekend te worden, welke volgens de bestaande verbindtenissen, uit het exedent der inkomsten jaarlijks moeten worden afgelost.

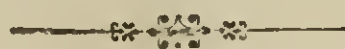
Art. 20. Behalve de boeken, welke volgens art. 3 moeten worden gehouden, zal bij de boekhouding voor iedere afdeeling afzonderlijk nog worden aangehouden een gespecificeerd grootboek, bestemd om, in stede van kopij journalen en grootboeken, met de staten bij art. 12, 13 en 17 voorgeschreven, aan het ministerie voor de koloniën naar Nederland te worden gezonden.

En zal afschrift dezes worden gezonden aan den luitenant gouverneur generaal, ten fine van executie.

Ld. Burggraaf DU BUS de GISIGNIES.

ALGEMEEN OVERZIGT DER INDISCHE ADMINISTRATIE OVER 1836.

I. GOUVERNEMENT GENERAAL EN BESTUUR VAN NEDERLANDSCH OOST-INDIË.

In het bestuur van Nederlandsch Oost-Indië, zijn in 1836 onderscheidene belangrijke veranderingen voorgevallen.

Op den 29 Februarij ging hetzelve uit handen van den gouverneur-generaal ad interim J. C. Baud, die hetzelve gedurende ruim twee en een half jaar had waargenomen, over, op den luitenant-generaal, gouverneur-generaal D. J. de Eerens, die tot de aanvaarding dezer hooge waardigheid, bereids een jaar te voren, als luitenant-gouverneur-generaal uit Nederland in Indië was aangekomen.

Door zijne excellentie de Eerens werd in de vergadering der Indische regering, in de welke die overgave en overname plaats had, afgelegd den eed, voorgeschreven bij art. 38 van het reglement op het beleid der regering *).

De heer afgetreden gouverneur-generaal ad interim J. C. Baud, vertrok daarop in April naar het vaderland.

In de maand Julij 1836 ondernam zijne excellentie de gouverneur-generaal eene inspectiereis naar de residentiën Bantam, Krawang, Cheribon, Tagal, Pekalongan en Banjoemas, gedurende welke reize het beheer der dagelijksche zaken ter hoofdplaats werd opgedragen aan den oudsten raad van Indië J. C. Goldman †).

Het was gedurende den loop der bedoelde reis, dat door zijne excellentie, werd ontvangen de brief van den minister voor de koloniën dd. 13 April 1836, n°. 1/198, houdende toezending van de volgende koninklijke besluiten, bevattende gewigtige veranderingen in de wijze van het bestuur dezer gewesten; als:

a. Van den 20 Februarij 1836 n°. 91, waarbij het bestaande reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indië §), wordt vervangen verklaard door een ander daarbij gearresteerd reglement;

b. Van den 26 Maart daaraanvolgende n°. 21, waarbij gearresteerd zijn de instructiën voor den gouverneur-generaal en voor den raad van Nederlandsch Indië;

c. Van den 5 April n°. 57, waarbij de raad van Nederlandsch Indië, zoo als dezelve dusver was zamengesteld, is ontbonden, en de heeren J. C. Goldman, Mr. P. Merkus en J. J. van Sevenhoven, leden van dien raad, worden ontheven van de door hen afgelegden eed, terwijl daarbij voorts zijn benoemd tot vice-president van den raad van Indië de heer J. C. Goldman, en tot leden van dien raad, de heer J. J. van Sevenhoven, J. C. Reijnst en Mr. H. G. Nahuijs van Burgst; met bepaling dat de heer Reijnst nog gedurende achttien maanden het ambt van directeur-generaal van financiën zoude blijven waarnemen, onder betuiging

---

*) Resolutie 29 Februarij 1836, n°. 1.
†) 〃 7 Julij 1836, n°. 6.
§) Staatsblad 1830, n°. 10.

wijders aan zijn hoog edel gestrenge van zijner majesteits tevredenheid over de door hem in die betrekking bewezen diensten *). De heer Mr. P. MERKUS was intusschen met verlof naar Nederland vertrokken, tot herstel van zijne gezondheid.

Dusver werd sedert het vertrek der heeren kommissarissen tot overname onzer bezittingen in Oost-Indië, uit handen der Engelschen, het bestuur uitgeoefend door een gouverneur-generaal, met en benevens vier raden van Indië, welke te zamen de *Indische regering* uitmaakten, en door welke alle zaken, met uitzondering grootendeels van die der land- en zeemagt werden behandeld en afgedaan.

Door de ontvangst van de voormelde koninklijke besluiten, kwam hierin eene groote wijziging, want volgens dezelve berust het bestuur alleen in handen van den gouverneur-generaal, als vertegenwoordiger des Konings; terwijl de raad van Indië slechts bestemd werd om den gouverneur-generaal voor te lichten en te adviseren in de zaken bij de, bij die koninklijke besluiten gearresteerde reglementen voorgeschreven, en voorts in de zoodanige als de gouverneur-generaal geraden mogt oordeelen.

Aldus hielden de raden van Indië op leden van het bewind te zijn en waren zij verklaard leden van eenen *adviserenden raad*, voorgezeten door eenen vice-president en bijgestaan door eenen secretaris, van welke raad de gouverneur-generaal, des verkiezende, het præsidium kan bekleeden.

Na de terugkomst van zijne excellentie den gouverneur-generaal van deszelfs inspectiereize, en wel op den 26 September 1836 werd de raad van Indië, ingevolge de bovenstaande koninklijke besluiten ontbonden en de nieuwe raad geïnstalleerd †).

Van de door zijne excellentie vermeld gedane inspectiereize, werd verslag gedaan aan het ministerie van koloniën §).

In 1836, werden te Batavia, uit Nederland aangebragt, en vervolgens bij de verzameling in het paleis Weltevreden geplaatst de portretten (levens grootte) hunner excellentiën de oud gouverneur-generaal VAN DER CAPELLEN en den oud luitenant-gouverneur-generaal DE KOCK; hebbende dezelve gekost *f* 6000 **).

Van den minister voor de koloniën werd voorts de mededeeling ontvangen, dat in de Nederlandsche Oost-Indische koloniën, om aangevoerde redenen, geene vreemde consuls mogen worden toegelaten **).

II. FINANCIËN.

Begrooting en financiëele correspondentie met den minister van koloniën.

De toestand der geldmiddelen, en hulpbronnen dezer kolonie, zijn sedert het invoeren van het stelsel van kultures in 1830, aanmerkelijk verbeterd, dit blijkt al dadelijk wanneer men nagaat dat voor het jaar 1836, de ontvangsten geraamd zijn op eene som van *f* 52,997.859.00 hetgeen in vergelijk met 1835 een voordeelig verschil van *f* 2,458,341.00 oplevert.

De uitgaven voor 1836 zijn geraamd op *f* 34,936,582 00 hetgeen mitsdien geeft een excedent van *f* 18,061,277.00 waarvan voor remises is uitgetrokken een bedrag van *f* 14,257,690.00 ††); de uitgaven van 1835 waren begroot op *f* 34,133,123.00.

*) Besluit 5 September 1833, n°. 1.
†) Besluit 26 September 1836, n°. 1.
§) Resolutie 25 Februarij 1836, n°. 120.
**) " 9 Mei 1836 La. J. geheim.
††) " 14 Februarij 1836, n°. 1.

Bij de begrooting van 1836, zijn al de hoofdstukken van uitgaven gelijk of lager geraamd dan die der normale begrooting van 1834 *), met uitzondering slechts van het Vde hoofdstuk, *landbouw*, *eeredienst kunst en wetenschappen* het VIIde hoofdstuk »*financiën koophandel en kultures*" en het VIIIste hoofdstuk, »*departement van oorlog*;" terwijl onder de uitgaven nog een post van *f* 18,228.00 voorkomt voor het land Nangoelan, (Djokjokarta) welke echter onder de ontvangsten door eene gelijke som wordt gebalanceerd.

De hoofstukken der gewone ontvangsten werden alle hooger geraamd dan in 1834 en 1835, met uitzondering alleen van het Vde hoofdstuk (*diverse buitengewone inkomsten*) voor 1835 uitgetrokken met . *f* 179,627.00 en voor 1836 met . . . . - 142,377.00 welk verschil moet worden toegeschreven aan de wisselvalligheid en onzekeren aard der onder dat hoofdstuk begrepen ontvangsten.

De opbrengsten der onderscheidene pachtmiddelen, belastingen, inkomende en uitgaande regten enz. enz. zijn in dit verslag gespecificeerd onder de eigenaardige hoofden.

De raming van de opbrengst der productus is geweest als volgt: †)

	KOFFIJ. pikols.	SUIKER. pikols.	INDIGO. ponden.
Voor 1835	387,538	320,047	447,098 en
» 1836	449,200	314,400	550;000

Achtervolgens werden afzonderlijk voor 1836, gearresteerd de navolgende begrootingen van uitgaven; als:

a.	Voor de kultures ten bedrage van . . .	*f* 11,512,972.00	§)
b.	» » koloniale marine als boven . . .	- 799,845.00	
c.	» » civiele idem idem . . .	- 391,564.00	
d.	» het eiland Onrust	- 255,933.00	en
e.	» de Nederlandsche marine.	- 859,292.00	**)

terwijl al verder de begrooting voor het departement van oorlog, voor dat jaar gearresteerd is met een bedrag van *f* 6,873,959.00 met bepaling dat het ontbrekende aan de door het militaire departement geraamde uitgaven ad *f* 7,593,893.00 op de daarbij voorgeschreven wijze zoude moeten worden gevonden.

Uit het vorenstaande blijkt volledig de gunstige toestand van 's lands financiën waarmede het jaar 1836 is ingetreden; wordende hieronder nog vermeld de bijzonderheden, welke tot bevordering der remises en tot een rigtig beheer van 's lands financiën, hebben plaats gehad.

Volgens de door den kommissaris-generaal baron J. VAN DEN BOSCH achtergelaten voorschriften, moest er jaarlijks een administratief kapitaal voorhanden zijn van *f* 10,000,000.00 terwijl dat gedeelte hetwelk nader blijken zou op 1° Januarij van ieder jaar, meerder aan contanten en verkoopbare producten aan handen te zijn, moest worden bestemd tot suppletie van de jaarlijksche remises.

Op 1° Januarij 1836 bedroeg dat kapitaal *f* 12,783,936.00, zoo dat alsnog tot suppletie der remises naar Nederland, over 1835, voor eene waarde van *f* 1,593,810.00 aan koffij en suiker aan de factorij der Nederlandsche Handel-maatschappij werd afgeleverd, waardoor die remises over 1835, zonder bijvoeging der uitgaande regten, bedroegen *f* 14,209,479.00 terwijl berekend werd dat dezelve in het geheel met bij berekening dier

---

*) Resolutie 22 October 1834, n°. 26 (*Staatsblad* n°. 48).
†) " 25 Februarij 1836, n°. 11.
§) " 14 " " " 3.
**) " 14 " " " 2.

regten, zouden stijgen tot ƒ 15,790,247.00 *). Intusschen beliep het overblijvend administratief kapitaal na aftrek van ƒ 848,728.00 (waarde aan producten) op 1° Januarij 1836, nog ƒ 1,935,208.00 meer dan de vastgestelde som van ƒ 10,000,000.00, hetgeen noodzakelijk werd geacht tot dekking van mogelijke teleurstellingen en nog niet ontvangen goederen op Java en ook op grond van de later ontvangen bevelen des Konings, waarbij het administratief kapitaal van Nederlandsch Indië, is verhoogd en gesteld op ƒ 12,500,000.00 †). Bij het koninklijk besluit waarbij die verhooging bepaald is, werd tevens vastgesteld dat voor 1835 al het overige boven de ƒ 12,500,000,00 aan administratief kapitaal naar Nederland, moest worden gezonden, hetgeen ook voor 1836 van toepassing is, boven de som van ƒ 18,000,000.00 welke in dat jaar moest worden geremitteerd, zijnde daarbij voorts nog beschikt dat niet kan worden getreden in het dezerzijdsch voorstel om de producten in stede van naar bepaald aangenomen sommen, volgens den marktprijs bij de begrooting te berekenen, en om de kultures in de residentiën Madion en Kediri, niet meer afzonderlijk te behandelen.

Ten gevolge hiervan werden de noodige voorschriften omtrent de aanvulling van genoemd kapitaal gegeven en bepaald dat, in stede van de bij de begrooting van 1836 geraamde som van ƒ 14,257,690.00 voor remises, een bedrag van ƒ 18,800,000.00 zoude worden geremitteerd, waartoe de mogelijkheid bestond door de ontvangen betere vooruitzigten omtrent den oogst van 1836, dan waarop premitief bij de raming der begrooting was gerekend en wel door de meerdere leverancie van

55,650 pikols koffij.
40,140 pikols suiker.
en 107,400 ponden indigo.

Zijnde overigens de oogst van thee en kaneel berekend op respectivelijk 16,500 en 3,500 ponden; en eindelijk nog vastgesteld welke stukken door den directeur-generaal van financiën, moeten worden overgelegd bij de jaarlijksch door hem in te dienen begrooting van ontvangsten en uitgaven §).

De remises over 1835 welke berekend waren op . ƒ 15,790,247.00
ondergingen later nog eene verhooging van . . . . - 116,985.00
waardoor dezelve . . . . ƒ 15,907,232.00
in het geheel beliepen, veroorzaakt door de afscheping naar Nederland van 3,545 pikols koffij, welke ingevolge het kontrakt de dato 23 Januarij 1834 met de factory der Nederlandsche Handel-maatschappij gesloten, in de binnenlanden van Padang zijn aangekocht **);

Na dat de begrooting in de remisses over 1836 waren geregeld, werd ten gevolge van het nader in Nederland, met de Nederlandsche Handelmaatschappij aangegaan consignatie kontrakt, voor 1836 en volgende jaren bepaald, dat de geheele oogst van koffij, suiker en indigo van het jaar 1836, beschikbaar zal worden gehouden ter aflevering van de de factory der Nederlandsche Handel-maatschappij, tot het doen van remises naar Nederland; dat dienvolgens geene producten in Indië in veiling zullen worden gebragt, en dat tot betaling van door de factory te leveren goederen voor de Indische huishouding, producten zullen worden afgegeven, wanneer 's lands kas niet mogt toelaten de rekeningen in geld te voldoen ††).

---

*) Resolutie 28 Februarij 1836, no. 63.
†) " 10 " " " 19.
§) " 28 " " " 63.
**) " 16 Mei 1836. no. 14.
††) Geheime resolutie 3 Junij 1836, La. N. en 2 Aug. La Q

In de maand April 1836 werden aan den minister voor de koloniën toegezonden, de algemeene boeken van Nederlandsch Indië over 1834 *).

Uit Nederland werd de last ontvangen, om, voortaan geene producten meer in consignatie aan particulieren af te geven, anders dan op bevel van den minister van koloniën; zijnde dit een gevolg van het afstaan onder het bestuur van den gouverneur-generaal ad-interim, van producten en consignatie aan de kooplieden Hoboken en Zoon, te Rotterdam †).

Voor het koffijproduct in de Preanger Regentschappen, werd dusver aan de bevolking voor iederen door haar geleverd wordende pikol koffij, betaald ƒ 2.92, (eigenlijk ƒ 2.91⅔) deze betalingen in vergelijk brengende met hetgeen de bevolking uit andere residentiën van Java voor de door haar geleverd wordende koffij ontvangt, deed het wenschelijk voorkomen, om den inlander in de Preanger Regentschappen, een meer aan zijnen arbeid overeenkomend loon te verzekeren; waarom aan het opperbestuur in Nederland werd voorgesteld om den prijs der boven een minimum van 100,000 pikols, te leveren koffij te verhoogen met ƒ 0.83⅓ per pikol en alzoo te brengen op ƒ 3.75 per pikol van 125 ponden §).

Tusschentijds werd ontvangen de ministeriële depêche van den 18 Maart 1836 n°. 1/143, houdende magtiging tot het verleenen eener kleine prijsverhooging voor de in de Preanger landen, te leveren koffij **), waaromtrent de difinitive beslissing evenwel werd aangehouden tot dat antwoord zoude zijn ontvangen op den hierboven bedoelden brief aan het opperbestuur in Nederland ††).

Deze ministeriële brief bevatte tevens de magtiging

Tot het verhoogen van het loon der inlandsche ambtenaren in de Preanger Regentschappen;

Tot het toekennen eener procents gewijze belooning aan de Europesche ambtenaren in die residentie, voor de koffijkultuur boven eene leverancie van 90,000 pikols koffij.

Als voren voor de koffijkultuur aan de Europesche ambtenaren in de residentiën Baglen, Banjoemas, Madion en Kediri en in de afdeelingen Patjitan, Banjoewangie en Buitenzorg;

En eindelijk de mededeeling dat zijne majesteit goedgekeurd heeft, de bij de resolutie van den 29 Julij 1835 n°. 7, vastgestelde bepalingen om het transport der koffij in de Preanger Regentschappen, voor de bevolking minder bezwarende te doen zijn §§).

Door zijne majesteit den Koning werd ook goedgekeurd het bij de resolutie van den 12 Januarij 1836 n°. 1, aangenomen beginsel, betrekkelijk het doen van overschrijvingen van het eene hoofdstuk der begrooting op het andere ***).

Publieke Schuld.

Tot afdoening eener som van ƒ 1,171,598.31 welke onder ultimo December 1836 nog verschuldigd was op een voorschot van ƒ 8,000,000.00, in 1825 door de Nederlandsche Handel-maatschappij gegeven tegen den afstand, tot verevening dier pretentie, van al de koffij uit de Preanger Regentschappen, Buitenzorg en Krawang, werd in het laatst van 1835 eene geldleening geopend groot ƒ 1,171,000.00, waarvan ieder aandeel

*) Resolutie 8 April 1836, n°. 18.
†) Geheime resolutie 23 Augustus 1836, La. T.
§) Resolutie 26 Januarij 1836, n°. 1.
**) 〃 25 September 〃 〃 14.
††) 〃 25 〃 〃 〃 14.
§§) 〃 25 〃 〃 〃 14.
***) Besluit 7 December 〃 〃 6.

groot ƒ 1,000 rentende 6 pCt. 's jaars *); welke leening zou worden afgelost in termijnen van ƒ 117,000.00 's jaars, zoodanig dat in tien jaren de negotiatie geheel afloopt.

Tot waarborg voor de geldschieters, werd als hypotheek verbonden het bedrag der belasting op de ongebouwde eigendommen, geheven wordende in de, op het eiland Java in de residentie Bantam gelegen regentschappen Tjiringen en Lebak †).

In de maand Junij 1826, werd de inschrijving op die leening gesloten, en was toen voor het geheele bedrag van ƒ 1,170,000.00 ingeschreven; op die leening werden vervolgens van toepassing verklaard de bestaande bepalingen omtrent het grootboek tot inschrijving van publieke schulden §). Ook werd uit Nederland mededeeling ontvangen van het aldaar vastgestelde om een aanzienlijk gedeelte van de Nederlandsche schuld, te brengen ten laste van de kolonie **).

Voorts werd van den minister voor de koloniën de mededeeling ontvangen, dat de erven van wijlen den maarschalk en gouverneur-generaal van Nederlandsch Indië H. W. Daendels, weder pogingen hadden in het werk gesteld ter verevening hunner voorgewende pretentie op het Indisch bestuur, en voornamelijk dat zij willens waren dat bestuur, zoo noodig door middel van regten te dwingen tot de voldoening van het bedrag van *dertig* stuks *bons*, te zamen beloopende eene som van 396,666⅔ rijksdaalders, door het toenmalig bestuur in 1811 afgegeven aan denzelven, voor eene zekere hoeveelheid producten, waarvoor de bepaalde geldswaarde in 's lands kas is overgebragt; zijnde de liquidatie dezer vordering geweigerd op grond van de contra-pretentiën welke het gouvernement ten laste van wijlen den maarschalk Daendels heeft.

Te dezer zake werd breedvoerig aan den minister voor de koloniën geschreven; onder aantooning waarin de contra-pretentiën van het gouvernement bestaan.

Intusschen werd ontvangen het rekest van den heer C. J. Daendels als generale gematigde van de erven voornoemd, daarbij verzoekende, dat, de verevening der voorschreven pretentie mogt worden gelast; en om bekend te worden gemaakt met die contra-posten welke het gouvernement meende te hebben; welk verzoek aangehouden werd, tot dat antwoord zoude zijn ontvangen op het hiervoren bedoelde schrijven aan den minister voor de koloniën ††).

Ten gevolge van de nadere behandeling dezer zaak bij de resolutie van den 18 April 1836 n°. 2, heeft de heer Daendels de zaak in regten getrokken; ten gevolge waarvan de directeur-generaal van financiën door het hoog geregtshof is geappointeerd om voor eene kommissie uit dat hof te verschijnen, ten einde over de zaak te worden gehoord; waarop de procureur-generaal gelast is om de belangen van den lande te behartigen.

Landelijke inkomsten, verpachtingen en belastingen.

De gezamenlijke pachtmiddelen over 1836, hebben op Java en Madura

opgebragt	ƒ 9,040,816.00
en in 1835	- 8,629,248.00
voordeelig verschil van	ƒ 411,568.00

voor 1836.

*) Resolutie 30 November 1835, n°. 1.
†) " 8 Februarij 1836, " 3.
§) " 11 Julij 1836, n°. 1.
**) " 9 Sept. " " 9.
††) " 26 Febr. " La. E. geheim.

terwijl die op de buitenbezittingen over 1836 hebben gerendeerd . . . . - 707,069.00
en in 1835 . . . . - 711,865.00

nadeelig verschil van . . . . *f* 4,796.00
voor 1836.

Het bovenstaande voordeelig en nadeelig verschil van *f* 411,568 en *f* 4,796, van alle middelen voor 1836, moet grootendeels gezocht worden in het middel der amfioen; dit middel heeft in 1836 opgebragt:
op Java en Madura . . . . *f* 5,887,080.00
en in de buiten etablissementen . . . . - 415,884.00

Te zamen . . . *f* 6,302,964.00

en in 1835.
Als boven. . . . . { *f* 5,580,000.00 / - 430,178.00 }

Te zamen . . . *f* 6,010,178,00

blijft voor 1836 een voordeelig verschil van . . . . *f* 292,786.00

Hieruit blijkt alzoo dat voor Java en Madura de amfioenpacht alleen voor . . . . *f* 307,080,00
in het bedoeld voordeelig verschil van *f* 411,568 deelt,
en dat op de buitenbezittingen de amfioenpacht alleen heeft opgeleverd een nadeelig verschil van . . . . . *f* 14,294.00
hetgeen alzoo alleen veel meer is dan het gezegd nadeelig resultaat van alle pachtmiddelen ad *f* 4,796.00.

De voorwaarden voor de amfioenpacht op Java en Madura, over 1836, zijn in het belang van den lande voor dat jaar veranderd, zoodanig dat bij het bekomen van eene hoogere pachtschat, tevens bereikt is het doel, eener mindere jaarlijksche verstrekking van amfioen;
in 1835 werden op Java en Madura verstrekt 46,500 katties amfioen, welke de waarde hadden volgens den geboden pachtschat voor dat jaar van . . . . *f* 5,580,000.00
en in 1836 zijn verkocht
43,002 katties ter waarde van . . . . - 5,160,240.00
terwijl afgescheiden van de opbrengst der amfioen ad - 5,160,240.00
aan pachtschat voor 1836 verkregen is . . . . . . - 726,840.00
waarbij nog gevoegd kan worden . . . . - 83,952.00
Zijnde de inkoopsprijs der minder verstrekte 3498 katties amfioen; dit middel kan alzoo geacht worden in 1836 op Java en Madura een voordeelig verschil van kopergeld meer te hebben opgebragt dan in 1835, en - 391,032.00
hiervan aftrekkende het nadeelig verschil dezer pacht op de buiten etablissementen ad . . . . - 14,294.00
dan blijft in het geheel het voordeelig verschil der amfioenpacht van 1836 in vergelijk met 1835 . . . . . - 376,738.00

De landelijke inkomsten en andere grondlasten, het IIe hoofdstuk der begrooting, zijn in 1836 geraamd op . . . . . . *f* 8,104,352.00
en in 1835 op . . . . - 8,018,069.00

Voordeelig verschil . . . . *f* 86,283.00

daaronder is voor de buiten etablissementen begroot:

voor 1836.	ƒ 239,642.00
en » 1835.	- 239,300.00
Verschil . . .	ƒ 342.00

Onder de voorschreven ramingen is, voor het middel der verponding op Java en Madura begrepen:

voor 1836.	ƒ 269,825.00
en » 1835.	- 276,844.00
Nadeelig verschil . . .	ƒ 7,019.00

en op de buiten etablissementen:

voor 1836	ƒ 10,992.00
en » 1835	- 10,652.00
Voordeelig verschil . . .	ƒ 342.00 *)

De belastingen en inkomsten van onderscheiden aard, (het IIIde hoofdstuk) zijn begroot in 1836 op. . . . . ƒ 6,444,910.00
en in 1835 op. . . . . - 5,868,254.00
Voordeelig verschil. . . . ƒ 576,656.00

daaronder is voor de buitenbezittingen geraamd:

voor 1836	ƒ 1,023.600.00
en » 1835	- 732,221.00
Voordeelig verschil . .	ƒ 291,399.00 †)

De verpachtingen landelijke inkomsten en belastingen, wijzen alzoo in 1836, in vergelijk met 1835 een voordeelig resultaat aan van ƒ 1,069,711.00
Ongerekend eene som van. . . . . - 83,952.00
waarmede de uitgaven voor den inkoop van 3,498 katties amfioen verminderen.

Gedurende 1836 werden de volgende verpachtingen ingevoerd; als *a.* in de noorder-districten van Makasser.
de sirie-pacht, welke voor dat jaar opgebragt heeft onzuiver ƒ 6530.00
en in 1835 bij wijze van proefneming. . . . . . ad - 2667.00 §)
b. op het eiland Bawean:
de pacht op het verkoopen van amfioen in het klein en van die der pandjeshuizen **).

In 1836 werd goedgekeurd de plaats gehad hebbende herziening van de te Amboina, bestaande belasting van een half percent, op de erven en vaste eigendommen, waardoor de inkomsten dier belasting werd gebragt op ƒ 3042.00 's jaars, om te strekken ter bestrijding der kosten van het onderhoud der wegen en bruggen aldaar ††). Voorts werd bevolen de herziening van den aanslag in het middel der verponding, van de particuliere eigendommen gelegen binnen de raijons der te Batavia, Samarang en Soerabaija in opbouw zijnde fortificatiewerken §§).

De goedkeuring des Konings werd ontvangen op de bij de resolutie van den 19 Augustus 1835 n°. 7, vastgestelde classificatie van de inlandsche onder-collecteurs der landelijke inkomsten op Java, en derzelver bezoldigingen, welke classificatie voornamelijk ten doel heeft, om de bezoldiging dier ambtenaren meer in vergelijk te brengen, met hetgeen door hen jaarlijks wordt gepercipiëerd, en ook ter bevordering eener meer gelijkmatige belooning ***).

*) Resolutie 24 Januarij 1835 n°. 1.
†) " 25 Februarij 1836 " 11.
§) " 31 Mei " " 2.
**) " 10 Sept. " " 1.
††) " 23 Januarij " " 7.
§§) " 3 Augustus " " 1.
***) " 16 Junij " " 5.

Omtrent den aanslag der landrenten in het landelijk stelsel werd in het algemeen, een onderzoek bevolen ten einde te kunnen komen tot meerdere gelijkmatigheid en verbetering van dezen belangrijken tak van inkomsten *).

Inkomende en uitgaande regten, haven en ankerage gelden.

De inkomende en uitgaande regten, entrepôt en waaggelden op Java en Madura zijn voor 1836 geraamd op. . . . . . *f* 3,110,243.00
5 pCt. additioneel. . . . . - 156,307.00
Consumptie-regt. . . . . - 68,911.00
Haven ankerage en loodsgelden. . . . . - 56,446.00
f 3,389,907.00

en in 1835.

de eerste.	*f* 3,048,950.00	
de tweede	- 150,380.00	
» derde	- 65,040.00	
» vierde	- 49,968.00	*f* 3,314,338.00
Voordeelig verschil		*f* 75,569.00

en op beide etablissementen:

in 1836		
1°.	*f* 611,800.00	
2°.	- 29,590.00	
3°.	- 9,000.00	
4°.	- 12,485.00	*f* 662,875.00
en in 1835		
1°.	*f* 502,600.00	
2°.	- 24,030.00	
3°.	- 9,000.00	
4°.	- 12,135.00	- 547,765.00
Voordeelig verschil in 1836		*f* 115,110.00
met het bovenstaande		- 75,569.00
Te zamen . . .		*f* 190,679.00

De werkelijke opbrengst der bovenbedoelde regten zijn intusschen geweest †):

in 1835	*f* 4,152,740.32
en in 1836	- 4,133,753.61½
of in 1836. . .	*f* 18,986.70½

minder dan in 1835.

Intusschen hebben deze resultaten alzoo der raming van 1835 en 1836, overtroffen met *f* 290,637.32 en *f* 80,971.61½.

Ten aanzien van de betaling van regten op goederen bij de in- of uitvoer, werden in 1836 de volgende bepalingen gemaakt, als:

1°. Dat met 1°. Junij 1836, van alle wollen en katoenen goederen, in Nederland gefabriceerd, van een certificaat van oorsprong voorzien en onder Nederlandsche vlag ingevoerd wordende, zal geheven worden een inkomend regt van 12½ pCt. en van alle vreemde katoenen en wollen stoffen, van bewesten de Kaap de Goede Hoop, aangebragt, om het even onder welke vlag ingevoerd, mits niet vervaardigd in landen, met welke Nederland in geene vriendschappelijke betrekking staat, een inkomend regt van 25 pCt. §);

---

*) Resolutie 27 Februarij 1836, no. 1.
〃 16 April 〃 〃 1.
〃 1 Junij 〃 〃 6.
†) Missive directeur der middelen 26 Januarij 1837, no. 131.
§) Resolutie 25 Mei 1836, no. 4.

2°. Dat te rekenen van het voorschreven tijdvak, ook zal zijn ingetrokken, de premie van 25 cents voor iedere door de Nederlandsche Handel-maatschappij, ingevoerd wordend stuk *Colicot* in Nederland, van inlandsche garens vervaardigd *).

Wijders werd gedifficulteerd in de voorstellen van den resident van Sumatra's Westkust, om op die kust, niet toe te passen, de bepaling bij het Staatsblad 1834 n°. 56, dat de eerste invoer in Nederlandsch Indië van wollen en katoenen stoffen, vervaardigd op plaatsen bewesten de Kaap de Goede Hoop, niet anders mag geschieden dan te Batavia, Samarang en Soerabaija †).

Handel, scheepvaart en nijverheid in het algemeen.

Dat de handel en vooral de Nederlandsche scheepvaart in deze gewesten, aanmerkelijk is toegenomen, blijkt vooral uit de in het vorig hoofd aangeduide sommen wegens geheven inkomende en uitgaande regten enz. enz., in vergelijk met vroegere jaren.

De uitbreiding der Nederlandsche scheepsvaart, moet voornamelijk worden toegeschreven aan de beperkende maatregelen tegen vreemde, of wel aan de meerdere en zwaardere lasten waaraan de invoer van vreemde goederen onder vreemde vlag is onderworpen; en voornamelijk ook aan het zoo gunstig werkend stelsel der kultures, in 1830, door den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH ingevoerd. Daaruit vloeit voort, dat, op eene geringe hoeveelheid na, alle producten van Java, geschikt voor de Europesche markt, aan het Gouvernement worden geleverd, welke dezelve afstaat aan de factorij der Nederlandsche Handel-maatschapij te Batavia, die, dezelve voor diens rekening in consignatie naar Nederland verzendt en aldaar aan de markt brengt; deze overvoer geschiedt door Nederlandsche schepen, en de behoefte aan Nederlandsche tonnevracht is daardoor zoodanig vermeerderd, dat de aanbouw van schepen in het vaderland gevoelig is uitgebreid, blijkende zulks breedvoerig uit het verslag van den president der Nederlandsche Handel-maatschappij over 1836.

Intusschen schijnt de vreemde handel op Java, niet meer die voordeelen op te leveren, welke daaraan vroeger verbonden waren, hetgeen een noodwendig gevolg is, van de hierboven bedoelde beperkende maatregelen in het stelsel van kultures van 1830, immers voor de vreemden zijn bijna geene producten meer te verkrijgen, want die weinige producten welke nog van particuliere landen enz. in handen der kooplieden of aan de markt komen, vervallen meest alle aan de Nederlandsche kooplieden, die daarvoor dan nog geene geringe prijzen moeten besteden, het is daarom onbetwistbaar dat ook de Nederlandsche kooplieden op Java, door het bedoeld stelsel veel lijden, hetgeen trouwens genoegzaam werd vernomen.

De handel in den Oosterschen archipel, hoezeer in cijfers, in het algemeen steeds toenemende, is evenwel op sommige onzer buitenbezittingen sedert eenige jaren aanmerkelijk verflaauwd, hetgeen voornamelijk wordt toegeschreven, aan den weg, die zich aan de handelaren van sommige onder ons gebied staande, hoewel niet direct beheerd wordende eilanden, hebben gekozen, om, hunne handelsartikelen, naar Singapoera te brengen, een Engelsch etablissement, hetwelk ongeveer tien jaren geleden opgerigt, door de vrijheid, die aldaar voor den handelaar bestaat, tot een verbazend groot vertier gelegenheid geeft. Evenwel moeten hiervan

*) Resolutie 25 Mei 1836 n°. 4. en La L. (geheim).
†) " 6 Junij " " 13.

de Molaksche eilanden uitgezonderd worden, daar de Nederlandsch Indische handel aldaar zeer is toegenomen. Ook de handel op de Aroe en omliggende eilanden, verlevendigt zich, daar er weder verscheidene vaartuigen van daar te Banda ten handel zijn gekomen, hetgeen in langen tijd niet zoo zeer het geval was geweest *).

Op dit een en ander bedacht, werden bij het Gouvernement onderscheidene voorstellen deswege ontvangen, vergezeld van een verslag van den inspecteur van financiën, belast met het dagelijks beheer der inkomende en uitgaande regten, omtrent den handel in den Oosterschen archipel in het algemeen; doch de regering hoezeer vele dier voorstellen beamende, heeft, om daartoe geleid hebbende redenen, de zaak op den bestaanden voet moeten laten, in de stukken medegedeeld aan het opperbestuur in Nederland †).

Wijders werden omtrent den nadeeligen invloed, dewelke de Engelsche vrijhaven Singapoer, op den Nederlandsch Indischen handel uitoefent, vertoogen ontvangen van het bestuur te Pontianak, en van den resident van Soerabaija, laatstgemelde hoofdzakelijk omtrent den vreemden handel op Bali, die in verband schijnt te staan met dien te Singapoer §).

De toenemende productie in de binnenlanden van Java, deed het Gouvernement bedacht zijn, om ter voorkoming van de zware onkosten, welke het transport dier producten, naar een der drie hoofdplaatsen veroorzaakt, en ook ter meerdere uitbreiding van de Nederlandsche scheepvaart, de regtstreeksche overvoer van producten van sommige aan de kust van Java gelegen plaatsen te beproeven.

Zoo werden onder anderen in 1836, ladingen producten naar Nederland verzonden van Bantam, Anjer Tjilatjap en Bezoeki **).

Ten gevolge van het vorenstaande werd ter beveiliging van de scheepvaart, eene algemeene opname bevolen van de zuidkust van Java, speciaal van die plaatsen, welke voor het debouché der producten het geschikst geoordeeld werden, ††) en ter bevordering van die regtstreeksche vaart, werd bepaald, dat te Passoeroewan eene haven zoude worden daargesteld §§), alsmede het plan ontworpen tot het maken eener haven te Patjitan ***).

Intusschen rezen er in verband tot het plan van verdediging van het eiland Java, bedenkingen tegen het genaakbaar maken van de zuidkust van Java, ten gevolge waarvan breedvoerig aan het ministerie van koloniën werd geschreven †††).

In het belang van den handel en scheepvaart, zijn voorts de volgende dispositiën genomen, als:

1°. Dat op Padang van toepassing zal zijn, het reglement op de entrepôts en entrepôt-regten, mitsgaders op de overscheep van goederen op de reeden van Nederlandsch Indië (Staatsblad 1825 n°. 28); alsmede het tarief van pakhuishuur in de entrepôts, (Staatsblad 1833 n°. 27); met die uitzondering dat voor niet minder dan ƒ500,00 aan waarde geëntreposeerd zal kunnen worden; dat onder de verboden waren ook Sumatra-

*) Resolutie 25 September 1836, n°. 173.
†) 〃 20 Januarij 1837, n°. 3.
§) 〃 15 Maart en 18 Augustus 1836, n°. 5 en 20.
**) 〃 25 Mei 1836, n°. 1, resolutie 24 April 1836, n°. 1, en resolutie 27 September 1836, n°. 9.
††) Besluit 17 November 1836, n°. 9.
§§) 〃 10 〃 〃 〃 4.
***) 〃 21 December 〃 〃 2.
†††) Geh. resolutie 20 Januarij 1836, La. A en geh. besluit 23 December 1836, La. L.

koffij begrepen zal zijn; en dat voortbrengselen van Sumatra, buiten Nederlandsch Indie's gebied geteeld, vrij van entrepôt-regt zullen zijn *);

2°. Dat aan den ingang van straat Madura twee boeijen zullen zijn geplaatst, en zulks ten gevolge van de moeijelijkheid om het vaarwater aldaar, met schepen van een grooter charter te bezeilen †);

3°. Dat het voortaan aan alle schepen zonder onderscheid, voorzien van Nederlandsch Indische zeebrieven of jaarpassen, vergund zal zijn om in de havens van Timor handel te drijven §);

4°. Werd voor Soerabaija gearresteerd een nieuw reglement voor het buiten-praauwenveer; met bepaling dat bij voorkeur, even als te Batavia, van de, op eene aangegeven nieuwe wijze getuigde praauwen, gebruik zal worden gemaakt **).

Van de merkwaardige gebeurtenissen en ongelukken in de scheepvaart gedurende 1836, dient vermeld te worden het vergaan van het schip *Judul Kariem* en het op de klippen raken van de bark *Diederika.*

Eerstgenoemde bodem toebehoorende aan Arabieren, was bestemd naar Amboina, aan boord hebbende een transport militairen, hetwelk met de equipagie, vrouwen enz. bedroeg 364 koppen; dezelve geraakte des nachts tusschen den 7 en 8 Januarij 1836, op de klippen nabij de Kangean-eilanden, en verging op den 8 Januarij totaal, hetwelk aan menigen het leven kostte ††).

De tweede bodem was op deszelfs reize van Riouw naar Makasser, en raakte den 5 Augustus op de klippen benoorden Glisson; uit welken gevaarlijken toestand het schip werd gered, door de hulp aangebragt door Z. M. schoener *Krokodil* kommandant Boudijk Bastiaanse §§).

Ook verdient genoteerd te worden dat de Engelsche walvischvanger *Eleanor*, kapitein Pokleij, ter reede van Kema (onder Menado), aangekomen zijnde, om te provianderen, geweigerd heeft ankeragegelden te voldoen, en daarna met achterlating zijner papieren is vertrokken ***).

Het vertier van lijnwaden van Hollandsch fabrikaat, is in deze gewesten ook aanmerkelijk toegenomen en vooruitgegaan; hebbende daartoe voornamelijk bijgedragen, de verrigtingen van de Nederlandsche Handelmaatschappij, ten gevolge van het in 1835 in Nederland gesloten contract, ter bevordering van de belangen der vaderlandsche fabrieken †††).

Munt en muntspeciën.

Het gebrek aan specie zoowel zilveren als koperen munt deed zich in 1836, al meer en meer gevoelen; als oorzaak hiervan werd aangemerkt mindere invoer, welke van vreemde landen in vergelijk met vroegere plaats vond; die mindere invoer spruit voornamelijk voort, door dien de verkoop van producten op Java, van Gouvernementswege geheel gestaakt zijnde, de koopman van buiten thans niet meer in de noodzakelijkheid is, om ter bekoming van de door hem verlangde producten gelden naar Java te remiteren.

Omtrent het kopergeld, hetwelk zoo merkbaar in de wandeling en in het cijfer bij 's lands kassen, verminderde, [was de vraag gerezen of de

---

*) Resolutie 8 Januarij 1836, no. 6.
†) Besluit 16 Februarij 〃 〃 1.
§) Resolutie 25 September 1836, no. 178.
**) Besluit 25 October 1836, no. 8.
††) Resolutie 25 September 1836, no. 79.
§§) Besluit 14 September 1836, no. 2.
***) Resolutie 5 Januarij 〃 〃 15.
†††) 〃 22 Augustus 1836, La. R geheim.

inlander die tengevolge van het stelsel van kultures, alle zijne producten aan het Gouvernement levert, en ten gevolge daarvan individuëel betere prijzen voor zijn product ontvangt, het kopergeld ook bewaarde, en wel door middel van begraving.

De uitslag van het deswege gehouden onderzoek heeft geleerd dat, hoewel op sommige plaatsen, het begraven van geld, door den inlander gebruikelijk is, dit nogtans beschouwd moet worden, als te strekken tot eene meer veilige tijdelijke bergplaats, en niet om dit geld voor eenen langen tijd te bewaren; terwijl dat resultaat wijders heeft aangetoond, dat het verdwijnen van het kopergeld meer moet worden toegeschreven aan de omstandigheid dat de inlander, en voornamelijk de gemeene man, onder het thans werkende stelsel van kultures, veel meer welvaart geniet dan vroeger, waaruit noodzakelijk volgt, dat ieder individu voor zich meer geld ontvangt dan hij gewoon was; hetgeen natuurlijk het steeds toereikend geweest zijnde cijfer, thans te gering doet zijn *).

Het gebrek aan zilvergeld was in 1836 zoo groot, dat zelf de Javasche bank, gevaar liep van in ongelegenheid te komen, bedragende op zeker tijdstip van dat jaar, de aanwezige specie, nog niet eens 1/8 gedeelte van het in circulatie zijnde papier, welke voorraad veel te gering was, daar de verhouding van papier tot zilver moet zijn van 3 tot 1 †).

Om in het gebrek aan specie te voorzien, waren reeds vroeger contrakten met de Nederlandsche Handel-maatschappij gesloten; maar vermits de aanvoer die tengevolge dier contrakten plaats had, veel te gering werd, zoo werd de minister van koloniën verzocht:

1°. Om jaarlijks uit te zenden *f* 1,100,000.00 zilvergeld, en

2°. *f* 50,000.00 aan koperen duiten 's maands §).

Nader werd die aanvrage om zilvergeld verhoogd op *f* 2,000,000.00 **) en werd nog voor 1837/1838 verzocht de uitzending van *f* 2,000,000.00 aan gemunt kopergeld ††).

Betrekkelijk het muntstelsel werden de volgende beschikkingen genomen als:

1°. Dat uit de wandeling zouden worden getrokken de op Sumatra's Westkust nog gangbaar zijnde Persische ropijen §§).

2°. Dat bij den sultan van Jambi moest worden bewerkt, om de, in zijn Rijk in omloop zijnde vreemde koperen duiten zoo veel mogelijk te weren ***).

3°. Ingetrokken de bepaling betrekkelijk de faculteit om de verzending van kopergeld, zonder telling, te bewerkstelligen bij het gewigt, zoodat steeds het kopergeld moet worden geteld †††).

4°. Dat de dubbeltjes voortaan, niet anders dan als pasmunt, zullen worden aangenomen §§§).

De munt te Soerabaija heeft in dit jaar door eene verwerking van 1,111,595 ℔ Japansch koper voor een bedrag van *f* 1,600,410 36 in de behoefte aan kopergeld voorzien; de kosten op den aanmaak van die kapitale som, bedragen:

---

*) Resolutie 15 Januarij 1836, no. 5.
†) Besluit 7 December 1836 La. J. (geheim).
§) Resolutie 15 Januarij 〃 no. 5.
**) 〃 5 September 1836 La. U (geheim).
††) Besluit 15 December 〃 no. 21.
§§) Resolutie 1 Februarij 〃 〃 14.
***) 〃 5 April 〃 〃 20.
†††) 〃 22 Julij 〃 〃 6.
§§§) 〃 25 Februarij 〃 〃 111.

Waarde van het koper, berekend tegen 58 cents per ℔, waarvoor hetzelve bij de begrooting van inkomsten is uitgetrokken op. ƒ 644,705.10
uitgaven voor de munt. . . . . » 122,264.61

Of te zamen. . . . . ƒ 766,969.71

waardoor de baat der munt over 1836 beloopt. . . . ƒ 833,440.65

Deze niet onaanzienlijke winst overtreft die van 1835 met eene som van. . . . . ƒ 357,390.90
en van 1834 met eene som van . . . . » 224,185.37

Zout.

	Koijangs.	Pik.
De voorraad zout, onder ultimo December 1835 bedroeg te zamen.	120,573	12¼
hetgeen	573	12¼

meer is dan de hoeveelheid welke steeds voorradig moet zijn.

De aanmaak van zout in 1835, 42,802 koijangs en 14½ pikols bedragen hebbende, en alzoo de helft meer dan in 1834, zoo is de aanmaak van dat zilt in 1836 beperkt tot op 20,000 koijangs *).

Aan het zuider zeestrand van Java, bevonden zich nog huisgezinnen, welke zich met den aanmaak van zout erneerden; — en hoewel die aanmaak in 1836 reeds zeer verminderd was, zoo kon dit evenwel niet anders dan tot nadeel van het debiet van Gouvernements-zout plaats hebben; en daar het gebleken was, dat de maatregelen die genomen waren, om dezen aanmaak geheel tegen te gaan ontoereikend waren; zoo werd in het begin van 1836, door het Gouvernement de aanmaak van zuider zeestrand-zout geheel verboden, tegen schadeloosstelling van de bevolking, die daarin dusver, een middel van bestaan had gevonden †).

Voorts werd in het belang van het Gouvernement, de prijs van het zout in eenige Gouvernements-pakhuizen, gelegen aan het zuider-zeestrand van Java vermeerderd, en nog een pakhuis in de baai van Pangool opgerigt §).

Het debiet van zout voor Gouvernements-rekening, werd in 1836, ingevoerd op het eiland Bawean en in de residentie Palembang **).

Bij eene opname der zoutpakhuizen te Sumanap, bleek het dat door de op den 22 en 23 April 1836 plaats gehad hebbende overstrooming eene hoeveelheid van p. m. 1601 koijangs zout verloren was gegaan ††).

Algemeene Onderwerpen.

Vendu-Departement.

Blijkens een overzigt der administratie bij het vendu-departement te Batavia sedert 1817, bestond er een verschil tusschen de boeken en balans dier administratie, en de drie maandelijksche verantwoording-staten ten bedrage van ƒ 17,340,15½.

Vermits dit deficit niet op te helderen was, werd van de verdere opsporing afgezien.

ƒ 4342 aan hoopelooze schulden werden afgeschreven.

Onder ultimo Junij 1835 waren er nog voor ƒ 2936.25 aan achterstallige debiteuren en voor ƒ 17,031.13 aan achterstallige crediteuren §§).

---

*) Resolutie 17 April 1836 no. 4.
†) " 26 Aug. " " 10.
§) " 28 Febr. " " 55 en 13 Julij no. 6.
**) " 15 Julij " " 9 en 25 September no. 16.
††) " 30 " " " 4.
§§) " 2 April " " 17.

Uit de, ten gevolge van het plaats gehad hebbend onderzoek, nopens den verwarden staat der administratie van het vendu-departement te Soerabaija ingediende verslagen, bleek dat in 1816 tot 1822 de schulden aan dat departement bedroegen *f* 31,503.20½, waarvan niets meer kon worden geïnd; zoodat autorisatie werd verleend om de geregtelijke vervolgingen deswege te staken *); terwijl over de administratie van 1822 tot 1832, bij dat departement een te kort bestond van *f* 81,422.24½, tot dekking waarvan, onder anderen, eenige door de betrokken ambtenaren gestelde borgtogten, werden in beslag genomen †).

Zegel.

Ten gevolge van het misbruik dat sedert eenigen tijd plaats had, bij de inwisseling van verkladde zegels, werden eenige bepalingen tot tegengang van dat misbruik gearresteerd §).

Tin.

Voor 1836, werd de prijs van het te Banka en Palembang te verkoopen tin, gesteld op *f* 44 zilver of *f* 55.00 koper de pikol **).

Voorts werd autorisatie verleend tot de verplaatsing van het tin-etablissement van Banka Kotta naar Pangkal Slan ††).

Amfioen.

In Februarij 1836, werd er te Samarang groote behoefte aan levantsche opium gevoeld, hetgeen tot buitengewone maatregelen aanleiding gaf §§). Ook is de inspecteur R. Scott, in het belang der amfioenpacht over 1836, gecontinuëerd ***).

Regt van successie en overgang.

De ordonnantie op het heffen der belasting op de legaten en collaterale successiën van 11 Julij 1797, reeds sedert lang bevonden zijnde, onvoldoende te zijn, zoo werd gearresteerd eene ordonnantie op het regt van successie en overgang in Nederlandsch Indië †††).

Ontvangst en betaling der belastingschuldige koffij.

Tot bevordering der gelijkvormigheid in de ontvangst en de betaling der in de verschillende residentiën op Java, door de inlandsche bevolking aan het Gouvernement geleverd wordende koffij, werden eenige voorzieningen daargesteld §§§).

Reis en verblijfkosten.

Omtrent het declareren der kosten, veroorzaakt door reizen door residenten enz. in hunne afdeelingen, werden zoo voor Java als voor de buitenbezittingen eenige nadere meer beperkende bepalingen gemaakt ****).

Aan het einde van dit werk zijn gevoegd een *staat van organieke bezuinigingen gedurende* 1836 en een *algemeene staat van baten en lasten* over dat jaar.

---

*) Resolutie 14 April 1836, no. 5.
†) Besluit 26 November " " 3.
§) Resolutie 15 Junij 1836, no. 5.
**) " 26 April " " 8.
††) " 25 Julij " " 10.
§§) " 20 Februarij " " 9.
***) " 22 " " " 9.
†††) " 24 " " " 1.
§§§) " 21 Mei 1836, no. 13 en resolutie 28 November 1836, no. 10.
****) " 10 December 1836, no. 4.

III. MILITAIR DEPARTEMENT.

Krijgsoperatiën. Bantam.

In de maand Augustus 1836, had in de residentie Bantam, een volksoploop en dien tengevolge eenige muiterij plaats.

De onruststokers kwamen van de grenzen der residentie Batavia, en rigteden hunnen loop naar het particulier land Tjikandie; terwijl zij onderweg eenige bedienden der policie om het leven bragten.

Dadelijk werd eene militaire expeditie derwaarts gezonden, eerst onder bevel van den kapitein POWER, en later onder die van den majoor DE SALIS.

De muiterij was van korten duur, daar dezelve geen bijval vindende, weinige dagen na de aankomst der militaire expeditie, geheel ten einde was; zijnde dezelve grootendeels ontstaan door bijgeloof.

De voornaamste muiters, aan welkers hoofd eene vrouw was, afkomstig uit Cheribon en die zich den verheven naam liet geven van NJAIJ GUMPARA zijn opgevat en teregt gesteld *).

Sumatra's Westkust.

In de eerste maanden van 1836 werden de generaal-majoor titulair CLEERENS en andere hoofd- en subalterne officieren, troepen en materiëel derwaarts gezonden, en alzoo de maatregelen voortgezet om de oorlogzuchtige gezindheid der padries te beteugelen.

Bonjol, hetwelk de voornaamste versterkte plaats was, werd in December geattakeerd, doch zonder een gewenscht gevolg.

De te Benkoelen en te Ampat Lawang in 1835 plaats gehad hebbende onlusten, liepen evenwel gelukkig ten einde.

Omtrent deze zaken wordt overigens meer speciaal gerefereerd, aan de overzigten bij het militair departement opgemaakt, omtrent de krijgsoperatiën ter Sumatra's Westkust.

Makasser.

Op Makasser had ook eenige beweging plaats, voornamelijk veroorzaakt door de vijandelijke gezindheid van Boni; dezelve had evenwel geene gevolgen †).

Banjermassing.

Ter zuid- en oostkust van Borneo, deed zich voorts ook de kwade gezindheid van eenige Daijaksche volken blijken.

De naar oud gebruik naar den grooten Daijak gezonden personen, om de, door de bevolking aldaar verschuldigde hoofdgelden te innen, werden aan de benting Tewa Pejanjan, gelegen aan de groote Daijak rivier, aangevallen en vermoord.

De expeditie die derwaarts werd gezonden had een goed gevolg, want behalve de in hechtenisneming der aan de gepleegden moord schuldigen, werd door de bevolking als oude adat, nog opgebragt eene boete ter waarde van ƒ 6000.00 waaruit gedeeltelijk de kosten der expeditie werden bestreden §).

Vereeniging van Benkoelen met Palembang.

Daartoe werd in de maand Mei 1836 eene breedvoerige voordragt naar Nederland gedaan **).

---

*) Zie de bundel gedeponeerde stukken 3 September 1836.

†) Besluit 8 Julij 1836, no. 10.

§) Resolutie 30 Mei 1836, no. 2 en 26 Augustus no 8.

**) " 30 " " " 17.

Personeel des legers.

De generaal-majoor titulair Cochius, voorloopig met het kommandement over het Indisch leger belast, werd definitievelijk tot laatstgemelde waardigheid benoemd *);

De kolonel Penning Nieuwland, werd op nieuw belast met de functiën van chef van den algemeenen staf †);

Tot aanvulling der ontbrekende manschappen bij het Indisch leger, werden aanwervingen bevolen §);

Uit aanmerking dat de formatie van het leger geene kadets toelaat, en ook om dat in Nederland in stede daarvan *volontairs*, worden aangenomen, werd bepaald, dat voortaan geene kadets (met uitzondering van die bij de genie en sappeurs) zullen worden benoemd **).

In der wijze van verhouding en uitbetaling der delegatiën welke de Afrikaansche soldaten, op de kust van Guinea verpligt zijn te doen, werden eenige veranderingen gemaakt, ter bevordering eener meer rigtige administratie, zoodanig dat die delegatiën voortdurende van wege het Gouvernement uit 's Lands kas zullen worden voldaan en daarentegen de soldijen derzelve met een bedrag van *f* 2.55 's maands werden verminderd ††).

Eenige beperkende maatregelen werden genomen, tegen het emploijeren buiten de militaire bureaux, van militairen welke nog voor de gewapende dienst geschikt zijn, om dat er een te groot aantal militairen voor memorie gevoerd werd, hetwelk niet anders dan tot nadeel van 's Lands kas strekte §§).

Uit Nederland werden bevelen ontvangen de strekking hebbende, tot verbetering van het personeel bij het Indisch leger, daarin voornamelijk bestaande, dat jaarlijks een bepaald getal kundige hoofd en andere officieren, naar Indië zullen worden gezonden, om aldaar tijdelijk te dienen, waartegen een gelijk getal der minst geschikten van het Indisch leger, naar Nederland moeten worden gezonden ter dispositie van den minister voor de koloniën; zijnde daarbij tevens bekend gesteld de voorwaarden, enz. op welke die hoofd en andere officieren uit en naar Nederland zullen worden gezonden, en hoedanig zij zullen dienen.

Het was dan ook tengevolge daarvan dat in het laatst van 1836, eenige hoofd en andere officieren, naar Nederland werden gezonden; en gepensioneerd ***).

Ook werden er eenige nadere bepalingen gemaakt omtrent het transport van gegageerde en gepasporteerde militairen naar Nederland waarin steeds moeijelijkheden waren ondervonden †††).

Voorts werden er aan den minister voor de koloniën nieuwe ontwerpen toegezonden tot reorganisatie van wapens der infanterie, artillerie en kavallerie, van het Indisch leger §§§).

---

*) Besluit 27 April 1836, n°. 4.
†) 〃 11 Maart 〃 〃 15.
§) 〃 8 Julij 〃 〃 10 en missive A. S. 14 Augustus 1836, n°. 860.
**) 〃 12 October 1836, n°. 9.
††) 〃 19 November 1836, n°. 8.
§§) 〃 27 December 〃 〃 17.
***) 〃 3 〃 〃 〃 15.
〃 24 〃 〃 〃 1, 2 en 3.
〃 27 〃 〃 〃 2.
geh. kabinets-brief, 28 October 1836, n°. 119 La. F.
†††) Resolutie 23 Mei 1836, n°. 2.
§§§) Geheim besluit 21 Mei 1836, La. C.
〃 〃 20 Junij 〃 〃 D.
en 〃 〃 11 Augustus 〃 〃 F.

Militaire administratie.

Het algemeen reglement van administratie der landmagt van 1831, onvoldoende bevonden zijnde, zoo werd eene kommissie benoemd tot herziening van dat reglement, en het ontwerpen van een nieuw, met in achtneming van de aangegeven grondslagen *).

Dusver werd, in de katoenen en linnen kleeding, fournutures enz., van het leger, grootendeels voorzien door leveranciers op Java, die daartoe onderscheidene lijnwaadsoorten bezigden, doch tengevolge van de ontwikkeling onzer vaderlandsche fabrieken werd daarin eene verandering gemaakt, zoodanig dat het Holl. katoen linnen enz. van de Nederlandsche Handel-maatschappij door eene daartoe benoemde kommissie zal worden aangenomen †).

In de kleeding der troepen in Indië, werd voorloopig, eene meer doelmatig geacht wordende verandering gemaakt §).

Artillerie.

Twee reglementen het een voor de excercitie met kanon van 3 ℔, en houwitzer van 4²/₅ duim Engelsch gemonteerd op bergaffuit, en het andere voor de excercitie met kanon gemonteerd op cirkel affuit, werden goedgekeurd **).

Verdediging van Java.

De werkzaamheden aan de in aanbouw zijnde verdedigings middelen van het eiland Java, gingen steeds vooruit.

Aan de citadel te Samarang, werden eenige vooruitschuivingen ontdekt, de welke redres vorderden.

Het moerassig gedeelte der linie van defensie te Soerabaija, benoorden den weg naar Grissee werd vooreerst op den bestaanden voet gelaten ††).

Ook werd bepaald dat de plaatselijke autoriteiten zich zullen moeten onthouden, om, binnen de bepaalde afstandslijnen van de fortificatie werken, gebouwen op te rigten, zonder medeweten van het militair departement §§).

Genie en militaire gebouwen.

De verplaatsing van het hospitaal te Weltevreden ten gevolge van de oprigting eener citadel ter plaatse waar hetzelve vroeger stond, is, in 1836 zoo goed als volbragt geworden.

Het kruidmagazijn te Bangkallang is geheel vernieuwd moeten worden en wel voor rekening van den sultan van Madura ***).

In het jaar 1836, werden ten dienste der genie, eenige opzieners, uit Nederland gezonden †††).

Het personeel bij het algemeen magazijn der genie te Samarang, en bij dat van de fortificatie werken aldaar, werdt uitgebreid §§§).

---

*)	Besluit	19 April	1836,	n°.	1.
†)	"	3 Februarij	"	"	5 en
	"	19 "	"	"	1.
§)	"	16 December	"	"	4.
**)	"	31 Maart	"	"	1.
††)	"	25 Junij	"	"	2.
§§)	"	1 "	"	"	3.
***)	"	21 April	"	"	2.
†††)	"	26 Augustus	"	"	2.
§§§)	"	14 en 17 November 1836, n°. 22 en 16.			

Geneeskundige dienst.

De alhier plaats gehad hebbende vereeniging der kaders van de geneeskundige dienst der land- en zeemagt in Indië werd in Nederland, aan bedenkingen onderhevig geacht, doch door het bestuur alhier zoodanig wederlegd dat die vereeniging in stand bleef *).

De chef over de geneeskundige dienst PEITSCH vertrok uit hoofde van ziekte naar Europa en werd vervangen door den dirigerend officier van gezondheid der 1e klasse E. A. FRITZE *).

Kleedermakers Attelier op het fort Oranje.

Aan de gecondemneerden op het fort Oranje is in 1836, eene groote weldaad tegen ledigheid, en ook tot eigen voordeel, derzelve bewezen. Aldaar werd opgerigt een kleedermakers attelier, hetwelk werken moet volgens de daarvoor gearresteerde instructiën; zoodanig onder andere ook dat de gecondemneerden daarvoor eene billijke belooning ontvangen; zijnde voor die inrigting speciaal eene kazerne in gereedheid gebragt; §)

Terwijl voorts ook ten behoeve der uit het fort ontslagen en naar Nederland opgezonden wordende, werd bepaald, dat zij van Gouvernements wege van eenige kleeding zouden worden voorzien **).

Militaire schadeloosstellingen, schipbreuk.

Ten gevolge van de verliezen geleden door de officieren enz., bij gelegenheid van het verongelukken van het schip *Jadul Karim*, (waarvan hiervoren onder de rubriek scheepvaart is gesproken) was het Gouvernement verpligt eenige schadeloosstellingen te geven ††).

Verstrekking van arak aan de troepen.

Reeds sedert vele jaren was de schadelijke invloed, van de arak, op de gezondheid der militairen gebleken, althans eenparig was men van dit gevoelen; en het was dus ter bevordering van het welzijn der manschappen, dat ten gevolge van uitgebreide consideratiën, de verstrekking van arak, aan de troepen bij het Indische leger, geheel, tegen te goeddoening van zekere indemniteit, werd afgeschaft §§).

Weduwen van voor den vijand sneuvelende personen.

Aan dezelve werd, boven het pensioen, waarop zij uit de bestaande weduwen fondsen, aanspraak mogten kunnen maken, nog een zeker pensioen uit 's lands kas geassureerd ***).

Eereteekens voor inlanders.

Ten aanzien van de wijze van belooning van inlanders, voor door hen verrigte daden van moed en beleid werden eenige bepalingen noodzakelijk geacht †††).

---

*) Besluit 22 Maart 1836, n°. 10.
§) 〃 6 Mei 1836, n°. 1.
〃 7 〃 〃 〃 3.
**) 〃 17 October 〃 〃 11.
††) 〃 20 April 〃 〃 2.
〃 18 en 22 Mei 1836, n°. 2 en 6.
〃 18 Junij 1836, n°. 6.
§§) 〃 18 April 〃 〃 2.
***) 〃 12 Maart 1836 〃 12.
†††) 〃 10 November 〃 〃 17.

Schutterijen, Djaijang Secars en Pradjoerits.

Aan de officieren der Djaijang Secars, werd verzekerd het regt op bedeeling uit het verhoogd militaire pensioen-fonds *).

Door den inspecteur der schutterijen Djaijang Secars en pradjoerits werd een algemeen verslag, nopens de door hem gedane inspectie-reize over Java, hetwelk voorzieningen ten gevolge had †).

Een door den krijgsraad te Soerabaija tegen den schutter KRANSSEN, geslagen vonnis werd door den gouverneur-generaal verligt §).

IV. MARINE.

Staat van het marine-wezen.

Het marine-wezen in Nederlandsch Oost-Indië, onderging in 1836 geene belangrijke verandering; met uitzondering alleen van de stoomvaart, (zoo als hierna blijken zal uit de daartoe betrekkelijke rubriek); het Nederlandsch auxiliair eskader werd eenigzints uitgebreid; terwijl de koloniale marine nog steeds, (in afwachting van bevelen, omtrent de reorganisatie derzelve, uit Nederland) in denzelfden verflaauwden staat bleef, de civiele gewapende marine bleef op denzelfden voet.

Van het auxiliair eskader zijn in 1836 naar het vaderland teruggekeerd, Z. M. fregat *Heldin* en Z. M. brik *Meermin*, welke door anderen waren afgelost, terwijl even zoo in het laatst van 1836, nog uit Nederland de tijding ontvangen werd dat Z. M. fregat *Bellona* en korvet *Castor*, bestemd waren tot versterking van het gemeld eskader **), laatstgenoemd fregat werd later door een ander vervangen.

Van de koloniale marine, zijn in 1836 buiten dienst gesteld en opgelegd Z. M. schoeners *Circé* en *Castor*, zoo uithoofde van gebrek aan equipage als anderzints ††); terwijl voorts Z. M. ter reede van Soerabaija liggend wachtschip de korvet *Swaluw*, uithoofde van den slechten staat waarin het zich bevond, totaal is afgekeurd, en daarna verkocht voor *f* 5,346.00 §§).

In het belang der civiele gewapende marine zijn in 1836 twee kruisbooten aangebouwd ***).

Als naar gewoonte is voorts in het laatst van 1836, aangewezen de bestemming van en de te verrigten diensten door de schepen van Z. M. auxiliair eskader gedurende 1837 †††).

Inrigtingen voor den opbouw en de reparatie van schepen.

In het belang der inrigtingen voor den opbouw en de reparatie van schepen, is gedurende 1836, het volgende verrigt:

De werf te Boenga, vroeger behoord hebbende aan het Gouvernement, doch later afgestaan aan W. VERHAGE, werd weder voor Gouvernements rekening genomen §§§).

Het kruidhuis op het eiland de Kuiper, nabij Onrust, dienende tot

---

*) Besluit 28 November 1836, n°. 3.
†) 〃 19 Augustus 〃 〃 4.
§) 〃 31 October 〃 〃 8.
**) Besluiten, 2, 12 en 14 Januarij 1836, n°. 4, 2 en 7.
〃 3 December 1836, n°. 8.
††) 〃 17 Februarij en 23 September 1836, n°. 1 en 5.
§§) Besluit 14 December 1836, n°. 1.
***) 〃 1 Februarij 〃 〃 8.
†††) Geh. Besluit 21 December 〃 La. K.
§§§) Resolutie 25 September 1846, n°. 25.

berging van kruid en amunitie, der te Onrust in reparatie komende schepen is in 1836 weder geheel hersteld en zijn in verband daarmede, ook voor Onrust eenige verordeningen gemaakt omtrent het logies van de manschappen van in reparatie komende vaartuigen *).

Bij 's lands timmerwerf te Soerabaija, werd in 1836, groote behoefte aan werkvolk gevoeld, die behoefte is voornamelijk ontstaan geworden, door de hoogere loonen, welke die lieden bij particulieren kunnen verdienen, en ook door de meerdere werkzaamheden gedurende een tijd bij die werf; het Gouvernement vond zich daardoor verpligt om te bepalen, dat tijdelijk in de behoefte voor ²/₃ gedeelte uit de residentie Rembang zal worden voorzien; terwijl voorts ook de werkloonen werden verhoogd naar rede der particuliere betaling †).

Stoomvaart.

Het jaar 1836, was met betrekking tot de stoomvaart van bijzonder veel belang.

Hoewel er sedert jaren gewerkt was, om Nederlandsch Indië van stoomschepen te voorzien, had men daarin evenwel niet gelukkig kunnen slagen; in Nederland werden daaromtrent door het Gouvernement onderscheiden plannen gevormd, die eindelijk ten gevolge hadden, den voorwaardelijken inkoop van het stoomschip *Pilades.*

Een ieder weet hoe ongelukkig en jammervol, dat stoomschip, bij deszelfs uitreize herwaarts is verloren gegaan!

Dit konde echter het Gouvernement niet weerhouden om het plan door te zetten; — zoodanig dat in 1836 de verheugende tijding werd ontvangen, dat andermaal een stoomschip zoude worden uitgezonden, waartoe ingekocht werd het stoomschip *Willem I*, onder voorwaarde hetzelve te Batavia te leveren, en voorts twee ijzeren stoomschepen van klein charter, welke laatste alhier moesten worden ineen gezet en verder gereed gemaakt.

Het stoomschip *Willem I*, ankerde als gewoon zeeschip, op den 3den Februarij 1836 nabij Onrust §), werd aldaar geëxamineerd, voor rekening van den lande overgenomen, en verder voor de aktive dienst in gereedheid gebragt, geëquipeerd, gearmeerd, enz. **).

Aan de eerst uit Nederland aangebragte ijzeren stoomboot was intusschen reeds te Soerabaija de kiel gelegd; deze en die, welke vervolgens aankwam, werden genaamd *Hekla* en *Etna* ††).

Ten aanzien van de stoomvaartdienst, dewelke onder de koloniale marine behoort §§), werd bepaald dat, uit hoofde een deskundig en een meer dadelijk plaatselijk toezigt noodzakelijk was, het dadelijk beheer over dezelve in het algemeen zal zijn opgedragen, aan den voor die dienst uit Nederland gezonden luitenant ter zee 1ste klasse, Velsberg, dewelke daardoor tevens bevorderd werd tot kapitein luitenant bij de koloniale marine ***).

Voor de ineenzetting der bedoelde twee ijzeren stoombooten, waren onderscheidene machinisten uit Nederland gezonden, terwijl daarenboven

---

*) Resolutie 15 Augustus 1836, nº. 1.
†) Besluit 27 September 〃 〃 1.
§) 〃 12 Februarij 1836, nº. 1.
**) 〃 22 〃 〃 〃 8.
〃 12 Maart 〃 〃 1.
〃 24 〃 〃 〃 6.
††) 〃 18 Mei 〃 〃 7.
§§) 〃 14 en 24 Maart 1836, nº. 1 en 6.
***) 〃 15 Augustus 〃 〃 1.

ook nog voor het toezigt daarover werd bestemd de ingenieur Bennett, omtrent wien en meer bijzonder nopens diens verhouding jegens het Gouvernement, handelen, de besluiten van 13 October en 23 December 1836, nos. 1 en 1 *).

De kapitein Blad, die het stoomschip *Willem I*, uit Nederland had overgebragt, wilde zich niet aan de Indische dienst verbinden, zoo dat hij, even als eenigen der verdere equipage, repatrieerde †).

Maritieme Expeditiën.

Terwijl er in 1836 onderzoek werd gedaan, omtrent de schipbreukelingen van het in de Torresstraat verongelukt Engelsch schip *Charles Eaton*, ontdekte men dat de eilanders van Vordate, zich kort te voren hadden schuldig gemaakt, aan het afloopen van de Nederlandsch Indische particuliere bark *Alexander*.

Zr. Ms. fregat *Diana*, door hetwelk die ontdekking werd gedaan, eischte op en bekwam dadelijk eenige schuldigen, zoomede werden uitgeleverd nog drie in leven zijnde manschappen der genoemde bark, welke alle naar Amboina werden overgebragt.

Een en ander gaf aanleiding dat van gouvernementswege, eene expeditie naar het gemeld eiland werd gezonden, ten einde de uitlevering van het hoofd aldaar en verdere schuldigen te eischen; met last om bij weigering de geheele negorie te verwoesten §).

Zeerooverijen.

Omtrent de zeerooverijen, welke steeds de aandacht van het Gouvernement gaande hielden, en welk nog zonder noemenswaardige verflaauwing voortduurden, werden in 1836 bijzondere en meerdere krachtdadige maatregelen genomen.

Sedert lang was het bekend dat ook voornamelijk van Linga en omliggende eilanden vele zeerooverijen gepleegd werden; de middelen die steeds bij den vorst aldaar zijn aangewend om dezelve tegen te gaan en uit te roeijen, bleven zonder gunstig gevolg, zoodat door het Gouvernement eindelijk werd besloten om, bij dien vorst meer bepaaldelijk, tot het nemen van afdoende maatregelen aan te dringen.

Deze stap had een gewenscht gevolg, daar de onderhandelingen, door eene daartoe opzettelijk benoemde kommissie, met den vorst van Linga, zoodanig afliepen, dat met grond verwacht konde worden dat eindelijk deze zaak een gewenschte keer zoude nemen; dit geschiedde evenwel niet zonder eenige opoffering van de zijde des Gouvernements.

De overeenkomsten en bepalingen welke ter zaken betrekkelijk met den vorst van Linga getroffen zijn, vindt men beschreven in de resolutie van 22 Julij 1836, n°. 13.

Ook van de zijde der Britsche regering, werden tot tegengang der zeerooverijen, in de wateren van Linga vooral maatregelen genomen.

Eene daartoe benoemde kommissie voorzien van bijzondere instructiën kwam te Riouw aan, en verzocht op grond van het tractaat van Maart 1824, de medewerking van het Nederlandsch Gouvernement.

De resident van Riouw in deze zaak met beleid gehandeld hebbende, verwierf ten aanzien van hetgeen door hem opzigtelijk laatstgenoemde kommissie had plaats gehad, de volkome goedkeuring der regering **).

---

*) Besluit 10 September 1836, n°. 5.
†) " 28 " " " 1.
§) " 25 " " " 9.
" 16 November " " 11.
**) Resolutie 31 Julij 1836, n°. 2.

In 1836, had men het verlies te betreuren van den heer J. N. VOSMAER, benoemd adsistent-resident van Gorontalo, door welke in de baai van Kendari, hernaamd *Vosmaer's-baai*, met ondersteuning van het Gouvernement, een etablissement was opgerigt, met het doel, om aldaar te vestigen, alle de zeeroovers, welke hij zoude trachten in onderwerping te doen komen; aanvankelijk was hij hierin reeds eenigzints gelukkig geslaagd.

Na het overlijden van genoemden heer, werd door het Gouvernement een ambtenaar naar de voormelde baai gezonden ten einde aldaar naar omstandigheden te handelen.

Te Kottaringen op Borneo, waren 25 zeeroovers praauwen binnen gevallen, bemand met 155 koppen, de resident van Banjermassing hiervan kennis gevende aan het Gouvernement, ontving de last om hen het uitzeilen te beletten en zoo mogelijk de uitlevering derzelve te doen vorderen; dit was van zoodanig gunstig gevolg dat het den resident gelukte om de tien hoofden naar Batavia op te zenden, na dat zij zich onderworpen hadden, en hunne vaartuigen door den Vorst van Kottaringen vernield waren. Successivelijk kwamen ook de zeeroovers te Batavia aan met praauwen van genoemden Vorst, alwaar omtrent derzelver verder bestaan werd beslist *).

Langs de zuidkust van Java, eenige zeeroovers vaartuigen ontdekt zijnde, werd voornamelijk ter bescherming van de eerst begonnen vaart op Tjilatjap, in de wateren van Noessa Kambangan eene kruisboot gestationeerd; terwijl de autoriteiten aan de zuidkust werden aangeschreven, om de zeerooverijen, zoo veel mogelijk, door de strandbewoners te doen tegengaan †).

Omstreeks 1836, zijn voor zoo ver bekend is, de navolgende vaartuigen afgeloopen of door de zeeroovers genomen.

De genoemde bark *Alexander*; eene praauw onder Nederlandsch Indische vlag §).

De particuliere schoener *Carolina* **), en 's lands civiele schoener *Dolphijn* ††).

Dit laatste vaartuig is te Atchien (noordkust van Sumatra) binnengebragt, en zijn later eenige middelen in het werk gesteld om dezelve van den vorst aldaar terug te bekomen.

Te Bantam zijn drie Juragans opgebragt, door 's lands civiele schoener *Vliegende Visch*, welke onder verdenking lagen van zeerooverij; dezelve zijn, deswege teregt gestaan hebbende, vrij gesproken, uithoofde het gebleken was dat zij onschuldig, en alleen een derzelve in overtreding was, met het reglement op het bezit van vuurwapenen amunitie, enz. §§).

Ook is te Riouw opgebragt een Chinesche praauwtoop, welke te voren klaarblijkelijk door de zeeroovers was genomen ***).

Voorts werd te Batavia de tijding ontvangen, dat te Rio de Janeiro, onder Braziliaansche vlag, herkend is het vroeger te Bezoeki te huis behoord hebbende Nederlandsch-Indisch schip *Celia*, hetwelk in 1824 door den gezaghebber van hetzelve LLOIJD, werd afgeloopen †††) en geroofd.

In 1836 zijn 52, door de zeeroovers genomen Javanen, uit den band der slavernij verlost te Riouw aangebragt §§§).

---

*) Resolutie 23 Augustus 1836, no. 2.
†) Besluit 10 October 1836, no. 1.
§) Ged. stuk 12 October 1836.
**) 〃 〃 11 Januarij 〃
††) 〃 〃 3 Augustus 〃
§§) Resolutie 26 Julij 1836, no. 2.
***) 〃 25 Sept. 〃 〃 51.
†††) 〃 26 Mei 〃 〃 16.
§§§) Besluit 7 Dec. 〃 〃 12.

Hydrographische opnamen.

Te Sumatra werden de opnamen der zuidkust voortgezet; in 1836 werd aan de werkkring van den aldaar aanwezigen dessinateur OSTHOFF eene meer doelmatige rigting en uitbreiding gegeven.

Van denzelven werden ontvangen de kaarten of schetsen, van de reede van Nattal, van de straat en ankerplaats Temmang of reede van Batahan, zoomede die der reede van Taboedjang *).

Ook werd last gegeven tot opname van een gedeelte der zuidkust van Java zoo als vermeld is onder het hoofdstuk » financiën" (koophandel) †).

Vooreerst werden de onderzoekingen op Borneo, opgedragen aan den luitenant-kolonel HENRICI, gestaakt uithoofde van het onvolledige derzelve en het zeer kostbare zijner reizen §).

V. PERSONEEL.

Europesche ambtenaren.

In het jaar 1836 zijn, bij de gewone voordragt aan den minister voor de koloniën, weder een aantal ambtenaren ter bekoming van het radikaal van Indisch ambtenaar aan Zijne Majesteit den Koning aanbevolen, terwijl naar aanleiding der in 1835 gedane voorstellen en in Nederland gedane verzoeken, aan sommigen dat radikaal door Zijne Majesteit den Koning is geschonken. Alleen zijn zes personen eene uitstekende pen voerende en volkomen geschikt om in de bureaux te Batavia, redactie werk te verrigten, uit Nederland aangevraagd; — daar in de behoefte voor de onderscheidene takken van administratie en voor de regterlijke magt in eene voldoende mate, uit het in Indië aanwezig personeel kon worden voorzien.

De voorgevallen mutatiën onder het Europisch personeel zijn, en door de verzoeken om verlof naar Nederland van vele ambtenaren en door overlijden als anderzints, zoo als gewoonlijk, groot geweest.

Slechts de voornaamste benoemingen, als van meer belang zijnde, zullen hier worden aangeteekend, moetende daaronder in de eerste plaats begrepen worden, de benoemingen van den heer NAHUIJS VAN BURGST en van den heer directeur-generaal van financiën J. C. REIJNST, tot raden van Indië; (zie 1ste hoofdstuk) voorts:

Tot directeur over de kultures, W. DE VOGEL, tot resident van Bezoekie, H. CORNETS DE GROOT, tot resident van Bantam jonkh. J. F. HORA SICCAMA, tot resident van Riouw C. F. GOLDMAN, tot resident van Baglen T. A. RUITENBACH, tot resident van Cheribon J. W. H. SMISSAERT, tot resident van Tagal D. A. VARKEVISSER, tot resident van Japara F. H. DOORNIK, tot resident te Zuid- en Oostkust van Borneo A. M. E. ONDAETJE.

Tot president van den raad van justitie te Soerabaija, Mr. S. VAN DER TUUK.

Tot raad in het Hoog Geregtshof Mr. D. G. REITZ.

Tot fiskaal bij den raad van justitie te Soerabaija Mr. R. J. LOISEL.

Tot ommegaand regter in de Samarangsche afdeeling Mr. B. G. RINIA VAN NAUTA.

Tot lid in den raad van justitie te Batavia, Mr. G. W. C. BERGH.

---

*) Resolutie 21 Mei 1836, n°. 8.
   Besluit 27 Dec. " " 19.

†) " 17 Nov. " " 9.

§) Resolutie 12 Maart 1836, n°. 1.

Tot lid in den raad van justitie te Soerabaija Mr. C. A. DE JONGH; enz. enz.

De behoefte aan een geregeld personeel bij het departement der inkomende en uitgaande regten te Palembang ter behoorlijke perceptie van dat middel, heeft het noodzakelijk gemaakt, om, met intrekking van het bestaande, een nieuw personeel in dienst te stellen *).

De zaken ter Westkust van Borneo, welke sinds jaren, in eenen verwarden staat waren verkeerende, en dewelke nog vermeerderd werd door de ongeoorloofde handelingen van sommige ambtenaren aldaar, en voornamelijk van den kommies te Pontianak, WERMUTH, vorderden dringende voorziening; waarom de inspecteur van financiën, J. B. DE LINGE, eene zending als kommissaris derwaarts werd opgedragen †). Later is het geheele ter Westkust van Borneo aanwezige personeel vervangen §).

De post van adsistent resident van Temangong, risidentie Kadoe, als vereischende die afdeeling zulk een hoog ambtenaar niet, werd ingetrokken, en instede daarvan een kontroleur der landelijke inkomsten geplaatst **); Ook te Gorontalo, onder Menado, werd, om dezelfde reden, in stede van een adsistent-resident, een minder ambtenaar, onder den titel van gezaghebber geplaatst ††).

In de residentie Palembang hadden eenige oneenigheden plaats tusschen den resident, adsistent-resident en militaire kommandant aldaar, de welke door de op wachtgeld stelling van den adsistent VAN OLDEN, en de vermaning der overige betrokkenen uit den weg werden geruimd; §§) ook in de residentie Baglen, hadden eenige oneenigheden van minder belang plaats, tusschen den adsistent resident van Ambal, C. L. VAN DEN BERG, en den regent aldaar, de welke ten gevolge hadden het op wachtgeld stellen van den genoemden adsistent-resident, en de vermaning van den regent.

Eene in 1835 benoemde kommissie tot het doen van een onderzoek naar de, tegen den adsistent-resident van Samarang LE ROUX, ingebragte beschuldigingen wegens verkeerde handelingen afgeloopen zijnde, zoo bleek daaruit dat geene bezwaren tegen denzelven bestonden, weshalve hij, met opheffing zijner suspensie, weder in zijn ambt werd hersteld ***).

In 1836 werd uitspraak gedaan in de zaak van eenige gewezen ambtenaren te Soerakarta wegens frauduleuse handelingen terwijl voorts E. JACOBS deurwaarder bij den landraad te Batavia, door den raad van justitie aldaar, wegens diefstal en meinëed, tot eene infamerende straf verwezen is †††).

Het Gouvernement is in de verpligting geweest, eenige onaangename dispositiën tegen derzelver ambtenaren te moeten nemen, zoo als de verwijdering van den adsistent resident van Patjitan, VRIESMAN uit zijne afdeeling, ten gevolge der tegen hem door den kommies aldaar GREEFF ingebragte bezwaren, van onderscheiden aard, welke echter nader gebleken zijn ongegrond te zijn geweest §§§).

De schorsing in deszelfs betrekking van den secretaris der residentie

---

*)	Resolutie	5	Maart	1836,	no.	6.
†)	"	25	September	"	"	116.
§)	Besluit	3	December	"	"	3.
**)	Resolutie	28	Februarij	"	"	46.
††)	"	24	Augustus	"	"	2.
§§)	"	1 en 14	April	1836,	nos.	1 en 6.
***)	"	21	Maart	"	no.	3.
†††)	"	16	Julij	"	"	1.
§§§)	Besluit	9	December	"	"	12 en
	"	25	Januarij	"	"	9.

Banka, C. von Schuckman ter zake eener bevondene te kort komst in zijne kas *).

Het ontslaan van den algemeenen ontvanger te Samarang Temminck, wegens het onwettig gebruik van 's lands gelden †); van de kommies ontvanger der inkomende en uitgaande regten te Japara C. L. Brugman, beschuldigd van medepligtigheid aan smokkelhandel §); en van den zoutpakhuismeester te Soerabaija L. Fisser wegens te kort komsten op deszelfs administratie §).

Beide eerstgenoemde personen zijn aan derzelver competente regters overgeleverd, de eerstgenoemde heeft daarop een infamerend vonnis tegen zich bekomen; terwijl laatstgenoemde wegens gebrek aan bewijs is vrijgesproken.

Het finaal ontslaan en opzenden naar Nederland van den gewezen kontroleur der landelijke inkomsten Carolus **) welke verslaafd was aan het misbruik van sterken drank.

Voorts zijn ter voorkoming van eventuëel gebrek aan geschikte onderwijzers bij het instituut voor de Javasche taal te Soerakarta, eenige voorzieningen gemaakt ††).

De bestaande bepalingen op de aanstelling en bevordering van burgerlijke ambtenaren, zijn in 1836, met naauwgezetheid gehandhaafd geworden en zijn voorts middelen beraamd, zoo ter betere regeling van de civiele dienst, als om het personeel der ambtenaren meer van nabij gade te slaan §§) Ook is in den loop van dit jaar de koninklijke goedkeuring ontvangen op de door de Indische regering genomen resolutie van den 23 Augustus 1835, n°. 1, waarbij de lands bedieningen zijn aangewezen, om welke te bekleeden, het radikaal van Indisch ambtenaar niet wordt vereischt ***).

Op het stuk der binnenlandsche verloven, waaromtrent geene vaste regels bestonden, zijn mede eenige bepalingen gemaakt †††).

Als beginsel werd aangenomen, dat een ambtenaar op een der buitenbezittingen eenige jaren goed gediend hebbende, aanspraak op verplaatsing naar Java zal hebben, terwijl verder maatregelen zijn vastgesteld, om ook die ambtenaren eene gelijkmatige bevordering deelachtig te doen zijn §§§).

Inlandsche ambtenaren, vorsten en grooten.

De bij de resolutie van den 19 Augustus 1835, n°. 7, vastgestelde klassificatie der onder-collecteurs bij de landelijke inkomsten op Java, is in 1836, door Zijne Majesteit den Koning goedgekeurd ****).

De jaksa van Pontianak, Sjarif Hamid, door zijn' broeder de sultan van Pontianak beschuldigd zijnde van bloedschande te hebben gepleegd, zoo werd de autoriteit aldaar aangeschreven om denzelven op eene ge-

*) Resolutie 9 September 1836, n°. 3.
†) " 25 " " " 36.
§) " 25 " " " 142.
**) " 26 Augustus " " 6.
††) Besluit 21 November " " 26.
§§) Resolutie 12 April " " 1.
Besluit 29 November " " 5.
Kab. circul. 2 December " " 131.
***) Resolutie 21 Junij " " 1.
†††) Besluit 31 October " " 32.
§§§) Missive A. S. 31 October 1836, n°. 1102.
****) Resolutie 16 Junij 1836, n°. 5.

schikte wijze, overeenkomstig het bepaald verlangen des sultans, naar Java op te zenden, mits de sultan aannam, voor het onderhoud van hem HAMID en zijn gevolg te zorgen *).

Aan den sultan van Djocjocarta, is te kennen gegeven, dat tegen de verheffing door denzelven van een Tommongong tot Pangerang geene bedenkingen bestaan, doch den resident opgemerkt, dat het regt van den sultan tot zoodanige verheffing, niet betwist kan worden, maar dat het goed is, het gouvernement hiervan altijd vooraf kennis te geven †).

De sultan van Djocjocarta, HAMANGKO BOWONO de Vde, in 1836 meerderjarig geworden zijnde, zoo werd hem het bestuur over dat rijk opgedragen; hebbende hij bij die gelegenheid gepasseerd de gewone acte van verband, houdende belofte, dat hij de bestaande regelingen, enz. zal eerbiedigen §).

Aan den Soesoehoenan van Soeracarta, is ter tegemoetkoming in zijne geldelijke verlegenheid, een voorschot gegeven van ƒ 200,000; te restitueren door inhoudingen van ƒ 4,000 's maands op deszelfs inkomen **).

Een der bloedverwanten van den Panumbahan van Landak, met name RATOE BAGOES TJAKRA, werd door de Chinezen te Montrado vermoord, eene zachte wijze ter bemiddeling dezer zaak is aan den adsistent-resident van Pontianak voorgeschreven ††).

VI. REGTERLIJKE ZAKEN.

Reeds eenen geruimen tijd is men bedacht geweest, op eene herziening der wetgeving in Nederlandsch Indië.

Met dat doel en ook voornamelijk tot onderzoek in hoever, de algemeene wetten voor het vaderland vastgesteld, alhier konden worden toegepast, werd door Zijne Majesteit den Koning in 1830 herwaarts gezonden de heer Mr. G. C. HAGEMAN, benoemd president der beide Hooge Geregtshoven in Nederlandsch Indië.

Kort te voren was ook in Indië benoemd eene kommissie, tot het doen van een onderzoek, enz., nopens de criminele regtsvordering in Nederlandsch Indië.

Intusschen bleef tot in 1836 alles op denzelfden voet, daar de heer HAGEMAN verklaarde aan de hem opgedragen taak niets te kunnen doen, vóór dat de nieuwe Nederlandsche wetgeving in het vaderland zelve zoude zijn ingevoerd §§).

Door het Indisch bestuur, werd daarna niettemin, aan den president van het hoog geregtshof opgedragen:

1°. Om te dienen van consideratiën en advies nopens het door de hierboven bedoelde kommissie ingediend travail nopens de criminele regtsvordering, en

2°. Een onderzoek omtrent den aard der criminele Javaansche wetten, en zulks in verband tot het beginsel om in regtszaken van inlanders, zoo veel mogelijk en inlandsche wetten en gebruiken op te volgen; zijnde de heer HAGEMAN van gevoelen, dat de criminele regtsvordering, hoe die ook in Nederland mogt worden ingevoerd, nimmer in Indië van

---

*) Resolutie 4 Julij 1836, no. 13.
†) " 28 Febr. " " 40.
§) " 13 Julij " " 2.
Besluit 1 November " " 1.
" 27 Decemb. " " 21.
**) Resolutie 23 August. " " 1.
††) " 26 Maart " " 4.
§§) " 20 Febr. " " 2.

toepassing zal kunnen zijn; hetgeen met betrekking tot de burgerlijke wetgeving op eenige wijzigingen nu wel het geval zal zijn *).

De gezaghebber der Lampongsche districten in 1836, eigener autoriteit, te Telok Betoeng, eene regtbank opgerigt hebbende, waarvoor al dadelijk eenige personen werden teregt gesteld en veroordeeld, ondervond hierover de geheele afkeuring van het Gouvernement, en werd tevens aangenomen dat de tijd nog niet daar was, om in die distrikten eene geregelde wetgeving in te voeren †).

Opzigtelijk hetgeen omtrent de justitiële zaken in 1836, nog plaats had, verdient genoteerd te worden:

1°. Dat uit Nederland de affermative beantwoording, door Z. M. den Koning, werd ontvangen op de vraag »of onder het regt van gratie, bij art. 24 van het reglement op het beleid der regering (*Staatsblad* 1830, n°. 10), aan het Indisch Bestuur toegekend"; ook begrepen is het regt van *amnestie* of *abolitie voor de veroordeeling?*" §).

2°. Dat als beginsel wordt aangenomen, dat de notarissen niet bevoegd zijn, om ambtenaren wegens zaken hunne dienst betreffende, te insirineren om iets te erlangen, dit bij gewoon verzoek kan worden voorgedragen **).

3°. Dat bepaald werd dat alle door autoriteiten te maken verordeningen of bepalingen, waarbij poenaliteiten op overtredingen zijn gesteld, waarover de raden van justitie geroepen zouden kunnen worden, aan die raden behoorlijk zullen moeten worden medegedeeld ††).

4°. De bijzonderheden omtrent een te Calcutta (Britsch-Indië) geslagen vonnis tegen schepelingen in Nederlandsch Indië te huis behoorende, zoo als die zijn vermeld in het besluit 3 December 1836, n°. 17, c. a.

En voorts dat in het jaar 1836; door zijne excellentie den gouverneur-generaal, het fiat executie verleend is op 76 doodvonnissen; waarvan 66 van inlanders en 10 van militairen, onder welke laatste begrepen is, het vonnis tegen den eersten luitenant der infanterie VON GOSZIJCKI, ter zake van insubordinatie gewezen.

Politie.

Tot wering van de vreemde Oosterlingen in de binnenlanden van Java, werden eenige nadere bepalingen gemaakt, omtrent het reizen van dezelve van de eene residentie naar de andere, en speciaal naar de Vorstenlanden; §§) Zijnde voorts met dat opzigt tot Soerabaija bepaald, dat zij in afzonderlijke wijken of buurten zullen moeten wonen ***).

VII. KULTURES IN HET ALGEMEEN.

Uit hetgeen hiervoren onder het IIde hoofdstuk »*financiën*" is gezegd, zal voldoende gebleken zijn hoedanig de kultures in deze kolonie zijn toegenomen en hoe voordeelig het stelsel van kultures door zijne excellentie den gouverneur-generaal VAN DEN BOSCH ingevoerd, met betrekking tot 's lands financiën en de voorspoed onder de bevolking werkt.

Naar aanleiding van het door den minister voor de koloniën kenbaar gemaakt verlangen, om eene aanwijzing te ontvangen van den staat der

*) Resolutie 23 Februarij 1836, n°. 2.
†) Besluit 7 November " " 3.
§) Resolutie 8 April " " 11.
**) " 2 Januarij " " 9.
††) " 29 Junij " " 1.
§§) " 22 Januarij " " 10.
***) " 28 Februarij " " 34.

kultures, de mogelijke uitbreiding die aan dezelve zoude kunnen gegeven worden en de middelen welke daartoe het meest geschikt zouden kunnen worden aangewend, is door den directeur over de kultures onder dagteekening van 13 December 1836 n°. 10, geheim, een verslag ingediend, waaruit de stand der kultures en de vooruitzigten met dezelve meer uitvoerig blijkt, welk stuk bij kabinets missive van 1 Februarij 1837 n°. 24, La B, is verhandeld en bij het overzigt over dat jaar voorkomt.

Blijkens hetzelve zullen de onderscheidene takken van kultuur, volgens de berekeningen door de respective residenten daarvan gemaakt, binnen weinige jaren, jaarlijks kunnen opleveren:

De koffij	996,399	pikols
suiker	462,880	»
en indigo	1,131,460	ponden.

De overige zoo als thee, kaneel, cochenille en tabak, geven almede hoop op eene goede slaging, en wordt de uitbreiding derzelve met kracht doorgezet.

Wij zullen hier voorts nog aantoonen hoeveel producten er uit den oogst van 1836 aan de consignatie der factorij van de Nederlandsche Handel-maatschappij zijn afgegeven *), als:

Koffij	602,854 48/100	pikols	tegen	*f*	33	de pikol.
Suiker	407,728 37/100	»	»	»	14	»
Indigo	6,145 22/100 2/10	»	»	»	312,50	»
Thee	6,000	ponden	»	»	93,75	»
Kaneel	3,489	»	»	»	1	het pond.
Tabak	111,675	»	»	»	37,50	de pikol.
Zijde	287	»	»	»	6,34	het pond *).

Tot eene betere werking van het stelsel der kultures en ter bevordering van een beter toezigt over dezelve, werden in het laatst van 1836 onderscheidene bepalingen gemaakt, voornamelijk hierop nederkomende, dat Java met opzigt tot het departement der kultures is verdeeld in vier afdeelingen, over ieder van dewelke een inspecteur der kultures zal gesteld zijn; zijnde daarbij voorts ook de werkzaamheden en de verpligtingen der inspecteurs geregeld †).

Thans zullen wij overgaan om in het kort datgene te vermelden, wat gedurende 1836 meer bijzonder in het belang der onderscheidene takken van kultures is verrigt of daargesteld; en daarmede beginnende noemen wij in de eerste plaats:

Koffij.

Volgens specifieke opgaven der residenten, bij de directie der kultures berustende, waren in 1836, op Java 283,853,491 koffijboomen aanwezig, waaronder 117,454,727 vruchtdragende, doch wordt het getal waarvan in 1836 het voortbrengsel van 576,452 pikols verkregen is (met de overwigten 590,470 pikols §), gesteld op 88,555,464 boomen, of op 153 boomen voor één pikol.

Over geheel Java, zijn 322,609 huisgezinnen voor deze kultuur afgezonderd geweest, terwijl nog 290,529 huisgezinnen deel aan dezelve hadden, zonder van andere kultures vrij te zijn; door hen gezamenlijk is genoten eene som van *f* 5,210,816.

---

*) Onderhandsche opgave van de directie der producten.

†) Besluit 29 November 1836, n°. 5.

§) Hiervoren is het product bekend gesteld met 602,854 48/100 pikols, hetgeen doet vermoeden dat daaronder ook koffij van 1835 begrepen is geweest; bij het totaal van 590,470, moet echter nog worden opgetrokken 4278 pikols, als contingent van Soekaboemi en Tjepoetrie.

De 590,470 pikols worden gerekend aan het Gouvernement gekost te hebben ƒ 6,681,069, of gemiddeld ƒ 11 de pikol.

De koffij-oogst van 1836 heeft ruim 200,000 pikols meer bedragen dan in 1835, en het product heeft ƒ 1.26 per pikol minder aan het Gouvernement gekost, dan in dat jaar.

Ten dienste van den te Sessier, afdeeling Malang, residentie Pasoeroewan opgerigten ijzeren koffij-pelmolen, werd de opbouw bevolen van eene droogschuur, enz. tot welk einde Chinezen derwaarts zijn gezonden, ervaren in het daarstellen van een kalkoven en het branden van kalk *).

De uit Nederland aangebragte pelmolen, tot de bereiding der koffij op de West-Indische wijze, werd bestemd om te Patjet (in de Preanger Regentschappen) te worden geplaatst †).

De prijs der door de bevolking der Preanger Regentschappen, aan den lande geleverd wordende koffij, is in 1836 eenigzints verhoogd, zoo als bereids onder het hoofdstuk »*financiën*" is gezegd.

De vervoer van koffij, geteeld op particuliere landen, werd aan de bepaling onderworpen, dat dezelve steeds van een geleidebiljet, van den betrokken resident zal moeten zijn voorzien, terwijl ook het opkoopen van koffij die eigenlijk aan den lande moet worden geleverd, onderworpen werd aan de straf, gesteld op de misdaad van diefstal van 's lands goederen §).

In het district Soekapoera (Preanger Regentschappen) werden, tot tegemoetkoming der bevolking, in het transport van koffij, drie kleine koffijpakhuizen opgerigt **), alsmede in de residentie Madion vijf en in de residentie Baglen een dito, met het daarbij behoorende personeel ††).

Wegens gebrek aan ruimte te Samarang tot berging van de, uit de binnenlanden, aldaar aangebragt wordende koffij, werd de opbouw bevolen van twee groote koffij lombongs §§).

De verdere aanplant van koffij in het district Tjaroeban, residentie Madion werd, uithoofde van de ongeschiktheid der gronden voor die kultuur, gestaakt en de bevolking van die afdeeling, aan de Blandongdienst verbonden ***).

Aan de markt in Nederland, deed zich behoefte aan diverse gesorteerde koffij gevoelen, ten gevolge waarvan in 1836 opgelegd werden 10,000 pikols koffij uit den oogst van 1835 en 17,500 uit die van 1836; ook werden om nog meer sorteringen te bekomen, proeven genomen met de verzending van koffij in vaten, en de bereiding derzelve op de West-Indische wijze, enz., welk laatste, in eenige residentiën in 1836 al dadelijk werd bevolen †††).

Omtrent de verpligtte leverancie, der op de Buitenzorgsche landen geteelt wordende koffij, aan het Gouvernement, werden van de eigenaren dier landen eenige vertoogen ontvangen, ten gevolge waarvan de regering verklaarde niet ongenegen te zijn om de verpligting der Buitenzorgsche landen tot het jaarlijks leveren van 8 à 10 duizend pikols koffij, zoo dit doenlijk is, te regelen op eenen voet die strekken kan, om die kultuur voor den planter minder bezwarende en in verband tot de belangen

---

*) Resolutie 5 Januarij en 2 April 1836, n°. 23 en 8.
†) " 23 April 1836, n°. 4.
§) " 23 Maart " " 1
**) " 22 Junij " " 4.
††) " 15 " " " 4.
§§) " 13 Jan. " " 3.
***) " 24 Mei " " 11.
†††) " 20 " " " 16.

van het Gouvernement ook voor de eigenaren meer voordeelig te doen zijn *).

Door den kapitein der Chinezen te Palembang zijn onder toestemming van het Gouvernement plantagiën aangelegd voor de kultuur van koffij en peper; zijnde voor het toezigt daarover, in het belang der bevolking, een' opziener van landswege gesteld †).

De koffij-kultuur in de residentie Pesoeroewan, was in 1836, reeds tot zoodanige hoogte geklommen, dat de regering het raadzaam oordeelde om te gelasten dat in de drie eerstkomende jaren, geene meerdere aanplantingen zouden geschieden §).

Ter voorkoming van gebrek aan gronden voor de aanplantingen van koffij, in het algemeen, zijn bepalingen vastgesteld bij de resolutie van 25 September 1836, n°. 128.

Ten aanzien van de wijze van ontvangst en betaling, der door de bevolking geleverd wordende belastingschuldige koffij, zijn in 1836, bepalingen gemaakt die daarin op Java eene geheele gelijkvormigheid daarstellen, tevens de strekking hebbende om door de oprigting van kleine pakhuizen, de bevolking in het transport der koffij te gemoet te komen **).

Suiker.

Gedurende 1836, waren 129 kontrakten voor de levering van suiker in werking, 21,620 bouws grond, elk van 500 □ roeden, (Madion ongerekend) zijn beplant geweest en geschat te zullen afwerpen 219,201 pikols, doch volgens de opgaven der fabrikanten heeft het product werkelijk 438,234 pikols bedragen, waarvan 394,731 pikols voor het Gouvernement, of 411,317 pikols met bijtrekking van 16,586 pikols verkregen van de gouvernements-fabrieken in Madion.

Het kostende der 394,731 pikols, tot in de pakhuizen, beloopt *f* 4,539,144 of *f* 11.50 koper de pikol.

Ten behoeve der contracten voor deze kultuur, zijn 110,153 huisgezinnen afgezonderd geweest, door welke ingevolge de taxatiën van het gewas, genoten is *f* 1,306,096.

Het gemiddeld product per bouw is geweest 20,04 pikols. In Madion werd slechts 11 pikols per bouw verkregen.

Ongerekend de residentiën Bantam en Rembang, zijn gedurende het jaar 1835 in werking geweest 143 kontrakten, de taxatiën beliepen, over 19,924 bouws, 208,559 pikols, doch het werkelijk product bedroeg 334,662 pikols, waarvan 319,638 voor het Gouvernement, kostende tot in de pakhuizen *f* 3,797,611 of *f* 11,88 de pikol. De afgezonderde huisgezinnen beliepen 115,809 welke genoten hebben *f* 941,927.

Het gemiddeld product was in 1835 per bouw 16,79 pikols.

Bij onderling vergelijking valt het meer voordeelige van 1836 al dadelijk in het oog.

De suiker-kultuur in de residentie Pekalongan bleek, vooral met betrekking tot de suikerriet aanplantingen voor de fabriek te Karang Anjer niet in behoorlijke orde te zijn, althans konde in 1836, niet de bepaalde hoeveelheid riet voor de fabriek geleverd worden; dit was grootendeels

---

	Resolutie	3	Augustus	1836,	n°. 3.
	〃	14	Septemb.	〃	〃 2.
*)	〃	26	Februarij	〃	〃 1.
†)	〃	4	Mei	〃	〃 6.
§)	〃	25	Septemb.	〃	〃 168.
**)	〃	21	Mei	〃	〃 13.
	Besluit	24	Novemb.	〃	〃 3.

het gevolg van de minder doelmatige wijze waarop deze tak van kultuur in de residentie Pekalongan geregeld was.

Het Gouvernement besloot derhalve om de suiker-kultuur aldaar op denzelfden voet te doen plaats grijpen, als in den oosthoek van Java, waarmede de kontroleur STRALENDORFF werd belast *).

De door het Gouvernement opgerigte suikerfabriek te Djapan residentie Soerabaija, ten aanzien van dewelke met den heer CLEBAN gekontrakteerd was, werd overgedragen op den heer VAN ALPHEN; ten gevolge van de, door eerstgenoemde ingebragte menigvuldige en ongegronde bezwaren nopens de weinige voordeelen, die hij meende voor zich daaruit te zullen putten †).

Uit hoofde der uitmuntende hoedanigheid van de, door den suikerfabriekant in de residentie Bezoekie CHS. ETTY geleverd wordende suiker vervaardigd met het door denzelven uit Engeland ontvangen, bij resolutie van 14 April 1835 n°. 9, bedoeld verbeterd werktuig voor de verkoking der suiker door middel van luchtledigheid en stoom en kristalisering zonder klijing, werd bepaald dat dezelve in *kisten* in stede van *krandjangs*, naar Nederland zal worden gezonden §).

Ter wering van eene onwettige beschikking over de suiker, welke de fabriekanten gehouden zijn om het Gouvernement te leveren werden voor Soerabaija eenige speciale bepalingen gemaakt, alzoo het gebleken was dat door sommige fabrikanten, onwettig suiker aan particulieren is verkocht **).

Het doen planten van het riet, tegen vrijstelling van landrenten, algemeen door de ondervinding als minder doelmatig erkend, is zoo veel mogelijk afgeschaft, onder anderen in 1836 voor Pekalongan, door de bepalingen der resolutie van den 25 Februarij 1836, n°. 6.

Tot het verkrijgen van meerdere algemeenheid in de voorwaarden der contracten, afgescheiden van de bijzondere bepalingen, die plaatselijke omstandigheden mogten noodig maken, is een ontwerp-contract zamengesteld en bij besluit van den 11 November 1836, n° 2, aangenomen tot grondslag der handelingen in de toekomst ††).

De in 1836 vermalen hoeveelheid Otaheiti-riet, herkomstig van de in 1833 naar de residentiën gezonden stekken, heeft op sommige plaatsen tot 30 pikols suiker per bouw geleverd.

Voor de fabrieken te Madion zijn drie nieuwe suikermolens, uit Nederland ontboden, ingevolge de resolutiën van 30 Mei 1836, n°. 1 en 25 September 1836, n°. 3.

Volgens de bij de directie der kultures voorhanden berigten der plaatselijke ambtenaren, zijn in 1836, 25,622 bouws met indigo beplant, ieder van 500 roeden vierkant. Het product derzelve bedroeg 735,958 ponden, waarvan 715,690 voor het Gouvernement §§), welke tot in de pakhuizen gesteld worden te hebben gekost *f* 1,332,234 of *f* 1,86 per pond; gemiddeld was het product 28¾ ℔ per bouw.

Voor deze kultuur zijn afgezonderd geweest 119,918 huisgezinnen, genoten hebbende *f* 959,834, waaronder *f* 88,495 als vrijstelling van

*) Resolutie 15 Februarij 1836, n°. 6.

†) Resolutiën 14 Julij, 22 Julij, 2 Augustus en 12 September 1836, n°. 3, 1, 1 en 10.

§) Resolutie 1 September 1836, n°. 1.

**) 〃 15 Januarij en 18 Mei 1836, n°. 3 en 6.

††) Resolutie 17 September 1836, n°. 3.
Besluit 27 December 〃 〃 1.

§§) Hierboven is genoteerd 6145 pikols (768,125 ponden, hetgeen doet vermoeden, dat daaronder van het product van 1835 begrepen is.

landrente te Pekalongan, Madion en Kediri, alwaar de indigo-kultuur voor rekening des gouvernements gedreven wordt.

Het geheel bedrag der door de indigo-planters verschuldigde landrenten wordt gesteld op ƒ 904.844, hetgeen, vergeleken met de door hen genoten betaling, genoegzaam aantoont, dat de kultuur hen over het algemeen ruim zoo veel heeft opgebragt als noodig was tot kwijting der verschuldigde landrenten.

In 1836 zijn 4,800 bouw van 500 □ roeden meer met indigo beplant geweest dan in 1835; terwijl 159 huisgezinnen meer zijn gebezigd geworden; de gemiddelde opbrengst per bouw, is met ruim 4³/₄ ℔ toegenomen. Het gouvernement heeft in 1836, ruim 220,000 ℔ indigo meer ontvangen dan in 1835, doch volgens sedert de indiening van het kultuur-verslag over 1835 bekend geworden, werkelijke resultaten van 1835, moet deze meerderheid nog aanmerkelijker zijn. De kosten per pond, waren in beide jaren nagenoeg gelijk. Algemeen wordt de indigo tegen ƒ 1,50 het ℔ aan den lande geleverd.

De ondervinding heeft meer en meer doen zien, dat de wijze, waarop de indigo-kultuur in 1831 op Java werd ingevoerd, in navolging van hetgeen in Bengalen bestaat, niet aan de verwachting beantwoordde en uithoofde van plaatselijke gesteldheden ondoelmatig voor deze gewesten was.

Dientengevolge zijn dan ook weder in 1836 verscheidene groote indigo-fabrieken verlaten of de daarbij behoorende aanplantingen verminderd geworden, terwijl een aantal kleine dessa-fabrieken zijn opgerigt en in werking gebragt, onder anderen 27 in Banjoemaas *).

Uitwijzens een door den heer PETEL ingediend verslag, nopens eene hem opgedragene kommissie, om in eenige residentiën onderzoek te doen naar de wijze van kultuur en bereiding der indigo, bleek dat de onderscheidene indigo-aanplantingen in een' voldoende staat waren, doch dat er in de wijze van fabrikatie eenige gebreken ontdekt waren, tot verbetering waarvan, in de residentie Pekalongan eene instructie-fabriek zoude worden opgerigt †); waarvan later, uithoofde der groote kosten en het niet voldoende bewezene der noodzakelijkheid van den maatregel, is afgezien.

Voorts wordt genoteerd:

Dat de indigo aanplantingen, ten behoeve der fabrieken n°. 3 en 4, in de residentie Kediri, zijn verminderd van 300 op 150 en van 170 op 80 bouws, dat daarentegen eene meer nabij de aanplantingen gelegen kleine fabriek moet worden opgebouwd, en de overige niet gebezigde bevolking dienstbaar zal zijn voor de koffij en kaneel kultuur §).

Dat door het Gouvernement voor eene som van ƒ 126,378 zijn overgenomen, de indigo fabrieken Limpang en Tersono, gelegen in de residentie Pekalongan zoo mede de voor dezelve met den heer H. THOMSON aangegane kontrakten, welke gebleken waren voor de bevolking zeer bezwarend te zijn; zijnde vervolgens autorisatie verleend om de aanplantingen voor die fabriek uit te breiden **).

Dat de groote indigo fabriek te Reboeg, in de residentie Baglen uit hoofde der slechte gronden waar de aanplantingen voor dezelve plaats hadden, werd ingetrokken, waartegen de voor die fabriek afgezonderde

*) Resolutie 15 Maart 1836, n°. 24.
 „ 10 Junij „ „ 6.
 „ 26 Mei „ „ 14.
 „ 10 Septemb. „ „ 10.
†) „ 23 Maart „ „ 4.
§) „ 5 April 1836, n°. 12.
**) Besluit 9 en 30 December 1836, n°. 2 en 1.

bevolking vergund werd, om, door oprigting van kleine fabrieken, zelve indigo maken en te leveren *).

Dat ten gevolge van uit Nederland ontvangen bevelen, bepalingen zijn gemaakt, tot eene betere sortering en afpakking van de indigo, waardoor het debiet van dat product, in Nederland zeer zoude worden bevorderd †).

Onder de verbeteringen in 1836 wordt vermeld de aanplantingen van Farum Kembang, welke minder aan wisselvalligheden onderhevig is en meer verwstof bevat dan de zaad-indigo. De aanplantingen dezer soort, zijn dan ook in 1836 zoo veel mogelijk door die van den Farum Kembang vervangen, zoodat van de geheele uitgestrektheid indigo velden, 22705 bouws daarmede beplant zijn.

Thee.

De thee-kultuur op Java, trok zoo als uit het volgende blijken zal, de aandacht van het Gouvernement meer en meer tot zich.

Die kultuur te Wanaijassa, onder de leiding van den inspecteur Jacobson, begon ook meer gunstige resultaten op te leveren, waardoor als het ware, het Gouvernement de overtuiging bekwam dat werkelijk de inspecteur Jacobson voor zijn vak berekend was; niettegenstaande zulks van vele kanten was tegen gesproken.

Evenwel werd van de nadere resultaten dier theetuinen, afhankelijk gemaakt, in hoever de thee-kultuur al dan niet uitgebreid of een voornaam punt van kultuur voor de Europesche markt zoude uitmaken §).

Die resultaten zijn door eene daartoe speciaal benoemde kommissie onderzocht, en de uitslag daarvan is geweest, dat zoo wel de wijze van kultuur, als de bereiding der thee, door den heer Jacobson ingevoerd, ten volle doelmatig en goed werd beschouwd **).

Deze ambtenaar, zoowel op grond daarvan, als ten gevolge der gunstige berigten uit Nederland nopens de bevinding der Java-thee, in de volle uitoefening zijner functiën hersteld zijnde, heeft daarop de zaak met ijver en verdienste voortgezet, en is daarin door het Gouvernement krachtig ondersteund geworden. Maatregelen werden genomen om eene geregelde aanplant van nog één millioen heesters, boven en behalve de reeds aanwezige aanplantingen te verzekeren, zoo wel in de zeven residentiën, alwaar die kultuur reeds bestond, als in nog vijf andere residentiën, ieder vooreerst met 100,000 heesters ††).

Ook in de wijze van kultivatie Tagal, Pekalongan, Baglen en Banjoemaas werden eenige veranderingen voorgeschreven §§).

Bij de, in de residentie Cheribon, onder toezigt van het lid der natuurkundige kommissie Diard, aangelegde thee plantagiën, werd door denzelven eene nieuwe methode van kultuur beproefd, voornamelijk ten doel hebbende, om eene verhaaste en meermalen vernieuwde productie te verkrijgen, welke aanvankelijk zulke gunstige resultaten had opgeleverd, dat verstaan werd, dat op die wijze 25 bouws, zouden worden beplant, zijnde het evenwel later gebleken, dat de door den inspecteur Jacobson ingevoerde wijze de voorkeur verdient ***).

---

*)	Resolutie	12 September	1836,	no.	13.
†)	„	25 „	„	„	155.
§)	„	10 Februarij	„	„	1.
**)	„	3 Junij	„	„	4.
	„	25 September	„	„	15.
††)	Besluit	2 November	„	„	4.
§§)	Resolutie	14 April	„	„	2.
***)	„	13 December	„	„	9.

In de Preanger Regentschappen, onderging de thee-kultuur eene niet geringe uitbreiding, daar de aanplanting te Tijkadjang en Tjoembocloeit bevolen werd van 500,000 heesters *).

Om eene vergelijking te bekomen van de thee die de beste bereiding had ondergaan, werden in 1836 twee partijen buiten bemoeijenis van den inspecteur JACOBSON vervaardigd, naar Nederland gezonden; zijnde de uitslag daarvan niet gunstig geweest, daar het bleek, dat de thee niet goed gesorteerd, genaamd noch bereid was †).

Kaneel.

In het jaar 1836 keerde van Ceijlon terug, de heer VAN SPALL, die in 1835 derwaards was gezonden, ten einde echte kaneel planten en pitten, benevens schillers en planters naar Java over te brengen tot uitbreiding van den teelt dier kultuur op Java.

Die zending is met een gunstig gevolg bekroond geworden, zijnde genoemde heer geslaagd om eenige planten, pitten, en drie kaneel planters enz. mede te brengen.

Een en ander werd naar Krawang gezonden, ten einde op de geschikste wijze te worden benuttigd §).

Onder ultimo 1836, waren op Java ruim 857,000 kaneelboomen aanwezig, waaronder 66,141 schilbaar. Alleen te Krawang werdt in dat jaar eenige kaneel verkregen en wel 3489 ponden à *f* 4.07 per pond. Deze kultuur was in 1836 nog geheel in derzelver geboorte.

Nopal en Cochenille.

Hoezeer de sedert eenige jaren op Java, beproefde teelt der cochenille, weinig goede vooruitzigten opleverde, scheen evenwel dezen tak van kultuur op Java, voor uitbreiding vatbaar te zijn, althans de bestaande nopal aanplantingen op het landgoed *Pondok Gedeé*, nabij Buitenzorg, beloofde de beste resultaten.

Dientengevolge werd in overweging genomen om met den heer VAN DEN BOSCH, resident van Buitenzorg, en administrateur van het voorschr. landgoed, eene overeenkomst te sluiten tot de levering der cochenille aan het Gouvernement, terwijl ook bepaald werd dat het cochenille insect naar Banjoewangie zoude worden overgebragt, ten einde aan de reeds bestaande kultuur aldaar, meer uitbreiding te geven; voorts dat de aanplantingen te Krawang en Cheribon, zouden worden opgenomen: en dat in de onderscheidene residentiën onderzocht zoude worden, in hoever de cochenilleteelt kan worden ingevoerd **).

Het getal nopalplanten bedroeg onder ultimo 1836, 71,526. Aan cochenille werden in dat jaar, te Buitenzorg, slechts 160 ponden verkregen.

Tabak.

Vermits de tabaks-kultuur op eene genoegzame uitgebreide schaal, door particuliere werd ondernomen, zoo is dezelve voor gouvernements rekening gestaakt ††).

Gedurende 1836 zijn met J. H. J. SCHREIJNER, J. J. JONKER, CLA-

---

*) Besluit 12 October 1836, n°. 2.
†) " 15 Januarij " " 1.
Resolutie 17 September " " 11.
§) Besluit 3 December " " 1.
**) " 13 " " " 4.
††) Resolutie 11 April " " 1.

RENBACH en DU CLOUX, respectivelijk kontrakten gesloten, voor de kultivatie en het bereiden van tabak, geschikt voor de Europesche markt *).

Rijst.

Het jaar 1836 wordt als een der voor den rijstbouw op Java, voordeeligste jaren gehouden, van de 1,262,386 bouws sawas en tagalvelden, welke voor de rijst-kultuur gebezigd zijn, heeft men 9,927,546 pikols rijst verkregen, of 7.68 pikols per bouw van 500 □ roeden, hebbende de aanslag der landrenten op het gewas van 1836, bedragen ƒ 7,219,190.

Met uitzondering van Batavia, Soerakarta en Djokjokarta, bedroeg het getal landbouwers over geheel Java, in 1836, 1,074,953.

In het belang der rijstkultuur op Java, zijn gedurende 1836, onderscheidene verbeteringen geautoriseerd; waarvan de ondervolgende de voornaamste zijn, als:

Het graven van eene waterleiding in de residentie Pekalongan, waardoor 200 jonken land, aan deze kultuur dienstbaar werden gemaakt †).

Het graven eener waterleiding uit de rivier Djali, in de residentie Baglen, waardoor 348 jonken Tagal in sawa velden herschapen, en 478 jonken sawa velden beter van water zullen worden voorzien §).

Dat voor 1836 eene som van ƒ 5,000 is disponibel gesteld, tot voortzetting der waterleiding, tot bewatering der tusschen de rivieren Tjiliwong en Ankee in de ommelanden van Batavia, gelegen landen.

Het graven eener waterleiding in de distrikten Bator en Karangkobar (Banjoemaas) tot bewatering van 94 jonken nieuwe sawa velden en van 98 rijstvelden van den regen afhankelijk.

Het graven van eenige kleine waterleidingen in de residentie Madion.

Dat eenige in de residentie Japara, door overstroomingen aangebragte schaden, werden hersteld.

Zijnde voorts aan den ingenieur VAN THIEL, onderscheidene opnamen in het belang der rijst-kultuur bevolen **).

De verlegging der waterleiding uit de rivier Lesoeng in de residentie Baglen, waardoor 2000 jonken rijstvelden van den regen afhankelijk, van levend water zullen worden voorzien ††).

De afdamming eener rivier in de residentie Pesoeroean, waardoor eenige tagal gronden in het district Gratie tot sawa velden zullen worden gemaakt §§).

Het graven eener waterleiding uit de rivier Loe-oeloe (Baglen), waardoor 800 jonken rijstvelden, van levend water zullen worden voorzien ***).

Veeteelt.

Onder ultimo 1836, waren met uitzondering van Soerakarta en Djokjokarta, op Java aanwezig 1,077,583, buffels, 321,635, runderen en 215,670 paarden.

Van de in 1836 in zeven residentiën aanwezige 21 gouvernements dekhengsten, zijn in dat jaar slechts 17 veulens verkregen.

---

*) Resolutie 25 Julij 1836, n°. 14.
〃 26 Aug. 〃 〃 15.
Besluit 13 Dec. 〃 〃 8.
†) Resolutie 25 Februarij 1836, n°. 8.
§) 〃 2 April 〃 〃 9.
**) 〃 28 〃 〃 〃 6.
††) 〃 28 Junij 〃 〃 22.
§§) 〃 23 Augustus 〃 〃 4.
***) Besluit 22 October 〃 〃 2.

Voor de behandeling der dekhengsten werd eene instructie gearresteerd *) en zulks om de regenten en verdere inlandsche hoofden, volledige kennis te doen verkrijgen van hetgeen behoort te worden in achtgenomen, om een verbeterd paarden ras te bekomen.

Zijde teelt.

Tot het nemen van proeven omtrent de conseroatie en de kweeking der zijdewormen eijeren, werden uit Nederland, onderscheidene oncen eijeren naar Indië gezonden; gelijk er ook eenige uit China werden ontboden, de aanvankelijke uitkomsten waren intusschen nog niet gelukkig geweest †).

Voor de zijdefabriek te Tjanjor, werden vaste uitgaven toegestaan §).

Specerij teelt.

De eerste proeven ter invoering der nagelen-kultuur op Java, zijn in 1835 genomen, ten gevolge der resolutie van den 15den Januarij n°. 9, zoo dat daarvan in 1836 geen noemenswaardig resultaat te verwachten was.

Omtrent de specerij teelt valt overigens te vermelden, dat den resident van Banda, het beginsel des gouvernements is kenbaar gemaakt, om geene andere kultures aldaar in te voeren, althans niet ten nadeele der specerij teelt **).

In 1836 zijn uit de residentiën Kedirie en Patjitan, 5187 pikols peper, verkregen, kostende *f* 6 54½ per pikol. In 1835 bedroeg deze opbrengst 4676 pikols minder; hebbende er meerdere uitbreiding plaats gehad en de bevolking, in 1836, gereede betaling genoten zonder verrekening.

Katoenteelt.

De bevinding in Nederland van eene hoeveelheid Palembangsch katoen, door de factory der Nederlandsche Handel-maatschappij derwaards gezonden, was minder gunstig, daar hetzelve als van eene zeer geringe kwaliteit en als weinig goed werd aangemerkt.

Op Java wordt de katoenboom zeer door insecten geteisterd, vooral de Sea Islandsche, meer dan de Fernambucco. De aanplantingen dezer beide soorten zijn eenigzins voortgezet, in negen residentiën, tellende reeds 266730 boomen.

Houtbosschen.

De aankap van houtwerken in het district Wiro Sobo (Soerabaija) werd gestaakt, grootendeels om daardoor meer arbeiders te bekomen voor de timmerwerf te Soerabaija ††).

Omtrent den staat der houtbosschen in het algemeen op Java, zou, door een der inspecteurs der kultures een onderzoek worden gedaan §§). Dezelve zijn sedert de in 1826 bevolen intrekking van het personeel voor dit beheer, niet met de vereischte zorg kunnen worden gadegeslagen.

Ten aanzien van den aankap, regeling der werkzaamheden enz. bij de houtbosschen in de residentiën Tagal en Rembang, werden eenige nadere

---

*) Besluit 23 Februarij 1836, n°. 2.

†) Miss. A. S. 21 Maart 1836, n°. 247. Besluit 28 Junij en 12 October, 1836, nos. 2 en 21.

§) Besluit 20 Junij 1836, n°. 19.

**) Resolutie 25 September n°. 173.

††) Resolutie 23 Januarij 1836, n°. 1.

§§) Miss. A. S. 3 Februarij 1836, n°. 134.

bepalingen gemaakt en de aandacht der residentiën in het algemeen op dezen tak van 's lands dienst gevestigd *).

Landbouw-inrigtingen.

Dezelve zijn daargesteld ten gevolge der publicatie van 23 Julij 1833 ten einde lediggangers en slechte voorwerpen, door eenige jaren arbeids, aan orde en ondergeschiktheid te gewennen, en tevens nut van hen te trekken in het belang van landbouw en nijverheid. Krawang, Banjoewangie en Noessa Kambangan, zijn tot die inrigtingen aangewezen, blijkens resolutie van 16 September 1836 n°. 2, doch ter laatstgemelde plaatse is zulks niet tot stand gekomen, uithoofde van het bij resolutie, d d. 7 Maart 1833 n°. 9, bedoeld contract met A. A. GELPKE, wegens de huur van gronden aldaar.

Nopens de uitkomsten dezer etablissementen, over 1834 en 1835 is weinig bekend.

Voor Krawang is de zaak nader geregeld bij resolutie van 6 Junij 1835 n°. 15.

De resultaten van 1836 zijn onbeduidend en geven aanleiding om te veronderstellen dat het belang van landbouw en nijverheid, door den onderwerpelijken maatregel, niet regtstreeks te bevorderen is.

VIII. GEMENGDE ZAKEN.

Na al het geen in de voorgaande hoofdstukken is vermeld, blijft nu alleen ter beeindiging van het onderwerpelijk overzigt, nog op te sommen hetgeen hieronder zal volgen als van eenen gemengden aard.

Daaromtrent worden de volgende bijzonderheden vermeld, als:

Javasche bank.

1°. Het in 1828 verleend octrooi voor de Javasche bank, bijna geexpireerd zijnde, zoo werd in 1836, naar aanleiding van een daartoe door de directie gedaan verzoek eene voordragt aan den minister voor de koloniën gedaan, de strekking hebbende, om dat octrooi, met eenige wijzigingen voor den tijd van *tien* jaren te verlengen †).

Blijkens een overzigt der baten en lasten van het genoemd ligchaam over het boekjaar 1835/36, bedroeg de specie in de kassen *f* 2,676,257.12; terwijl voor *f* 5,897,425.00 bankpapier in de wandeling, en het kapitaal der bank *f* 2,000,000 00 groot was §).

Heerendiensten.

2°. Ten aanzien van de heerendiensten op Java werden eenige beperkende maatregelen in het belang der bevolking gemaakt, daar het gebleken was, dat te dezen opzigte vele misbruiken plaatsgrepen **).

Grensscheiding.

3°. Eenige tusschen de bevolking van Ponorogo, residentie Madion, en de afdeeling Patjitan, gerezen geschillen omtrent de aanplantingen door eerstgenoemden, op vermeenden Patjitanschen grond, werd geschikt ††).

*)	Besluit	15 December 1836,	n°.	14.
	〃	21 〃	〃	〃	3.
†)	Resolutie	18 Februarij 1836,	n°.	1.
§)	〃	29 April	〃	〃	19.
**)	〃	23 Februarij	〃	〃	1.
††)	〃	22 Januarij	〃	〃	7.
	〃	24 Mei	〃	〃	6.
	〃	17 September	〃	〃	10.

Natuurkundige-kommissie.

4°. Ten aanzien van den werkkring der leden van de natuurkundige kommissie, zijn in 1836 eenige meer bijzondere regelingen vastgesteld, hoofdzakelijk daarop nederkomende, dat zij in den vervolge beter in de gelegenheid zullen zijn, om door vertrek naar Nederland, de vruchten van hunnen arbeid in het licht te brengen *).

Aan het lid der natuurkundige kommissie Hörner is in 1836 opgedragen geworden, het doen eener mineralogische reis in de residentie Bantam †).

Advertentieblad Soerabaija.

5°. Aan C. F. Smith te Soerabaija, werd vergunning verleend om, behoudens eenige bijzondere voorschriften, aldaar eenmaal 's weeks een advertentieblad uit te geven §).

Parelduikers-klok.

6°. Voor de van wege het Nederlandsch Gouvernement aan den keizer van Japan gezonden parelduikers-klok, werd van denzelven in contra geschenk, ontvangen eene hoeveelheid van 500 pikols Japansch koper.

De kosten dezer klok bedroegen aan wal te Decima, met alle onkosten te zamen *f* 31,629.32½, terwijl de waarde van het ontvangen koper geschat werd op *f* 32,500.00 **).

Regentswoningen.

7°. Naar aanleiding van de beperkende maatregelen in 1834 daargesteld, met opzigt tot de vordering van koelie-diensten van de bevolking op Java, werden eenige bepalingen gemaakt, ten aanzien van den opbouw, reparatie onderhoud, enz., der regentswoningen, gemerkt de regenten, door de in den hoofde genoemde bepalingen, daarin niet meer volgens oud gebruik konden worden voorzien ††).

Premiën op het vangen van tijgers.

8°. De voor de residentie Bantam vastgestelde premiën van *f* 8.00 en *f* 14.00 voor het vangen van een grooten en een kleinen tijger, werden verdubbeld, ten gevolge van de door dezelve, in de afdeeling Lebak, veroorzaakte menigvuldige ongelukken §§).

Overstroomingen.

9°. In de laatste jaren was, vooral te Batavia, de meer dan gewone hooge stand van het water in de westmoesson zeer toegenomen; niettegenstaande de beddingen der rivier-boorden waren opgehoogd, klom het water niettemin boven dezelve, zoodat, en vooral in de stad zelve, eenige wijken en buurten, geheel onder water stonden.

Te vergeefs waren door den hoofd-ingenieur van den waterstaat, reeds menigvuldige pogingen in het werk gesteld om dit te keer te gaan, zoodat door denzelven eindelijk, onder opsomming wat deswege in de laatste twee eeuwen was gedaan, voorstellen tot redres werden ingezonden.

Een tot onderzoek der oorzaken van het hooge water, en der midde-

---

*) Resolutie 27 Februarij 1836, no. 12.
†) Kabinet 25 Mei 〃 〃 〃
§) Resolutie 21 Maart 〃 〃 5.
**) 〃 22 〃 〃 〃 11.
††) 〃 20 April 〃 〃 10.
§§) 〃 23 〃 〃 〃 12.

len tot wering van hetzelve benoemde kommissie, toonde daarop aan, wat in deze zoude dienen te worden verrigt, ten gevolge waarvan het maken van onderscheidene waterstaatswerken werd bevolen *).

Ook te Sumanap had eene geweldige overstrooming plaats, waardoor veel schade, vooral aan het gouvernements zout, werd veroorzaakt †).

Schoolwezen.

10°. Te Menado werd voor gouvernements rekening eene school opgerigt §).

Eeredienst.

11°. In 1836 werd uit Nederland ontvangen, eene geheele reorganisatie van het personeel der onderscheidene christelijke gezindheden in Indië; waarbij niet alleen verandering in de klassificatie der leeraren maar ook derzelver onderscheidene bezoldiging en bepaald getal is geregeld en tevens de autorisatie bevattende tot daarstelling van een' algemeen hooger kerkbestuur in Nederlandsch Indië **).

Drinkwater te Batavia.

12°. De slechte hoedanigheid van het drinkwater, waarvan de schepen, liggende ter reede te Batavia, zich voorzien, trof de bijzondere aandacht van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal, waarom last werd gegeven, om te onderzoeken in hoezeer door particuliere onderneming, hierin eene verbetering zoude kunnen worden gemaakt ††).

Landverhuringen in de vorstenlanden van Java.

13°. Daaromtrent werden in 1836, meer afdoende bepalingen gemaakt, zoo wel met het doel om de belangen van het Gouvernement als om die der vorstenlanden beter te verzekeren §§).

Slaven.

14°. De registratie der slaven te Palembang, kwam in 1836, voor zoo veel de hoofdplaats betreft, geheel tot stand; in de bovenlanden evenwel moest zulks vooreerst op den bestaanden voet worden gelaten ***).

Posterijen.

15°. De wagen post om de zuid van Samarang naar Soerakarta en Djocjokarta, dus ver aan particuliere onderneming overgelaten, is met 1837 voor rekening van het Gouvernement aangehouden dit vorderde eene uitgave in eens van *f* 18,252 en voorts *f* 27,174 's jaars †††) hetwelk echter gecompenseerd werd door het vervallen der betalingen aan den ondernemer.

---

*) Resolutie 6 Mei 1836, nº. 4.
〃 22 Augustus 1836, nº. 10.
†) Gedeponeerde stuk 17 Mei 1836.
§) Resolutie 8 Junij 1836, nº. 4.
**) 〃 24 Mei 〃 〃 15.
††) 〃 14 Junij 〃 〃 7.
§§) 〃 2 April 22 Augustus 1836, nº. 14 en 25.
Geheime Resolutie 22 〃 〃 La. S. en
〃 23 September 〃 nº. 5.
***) Resolutie 25 〃 〃 〃 151.
†††) 〃 25 〃 〃 〃 155.
Besluit 6 December 〃 〃 1.

Salpeterholen, vuursteenen.

16°. Ten gevolge van de ontdekking dat zich in de residentie Madion en Kediri salpeterholen, en in de residentie Rembang, zich ook vuursteenen bevonden, werd het militair departement gelast, om, deswege een pertinent onderzoek, door een deskundig officier te doen bewerkstelligen *).

Amok.

17°. Aan boord der roei kanonneerboot n°. 9, gestationeerd ter Westkust van Borneo, heeft een *Amok* plaats gehad, waardoor een schepeling het leven heeft verloren, en den kommandant en nog 5 andere manschappen van dien bodem zijn gewond geworden †).

Constructiewinkel.

18°. Met wijziging van het reglement voor den constructiewinkel te Soerabaija, werden eenige nadere bepalingen gemaakt, tot betere werking van dat etablissement §).

Schutsluis te Batavia.

19°. In 1836 werd autorisatie verleend, tot het maken eener tweede schutsluis en toevaart tot dezelve, in de haven te Batavia; en zulks ten gevolge van de moeijelijkheid, om, bij het bestaan van slechts eene sluis, eene geregelde en spoedige doorvaart te hebben; de kosten der tweede sluis waren begroot op *f* 33,923.35 **).

Aardbeving.

20°. De schaden veroorzaakt door de, in het laatst van 1835, te Amboina plaats gehad hebbende aardbevingen, zijn begroot geworden op *f* 277,677.82 waarin het Gouvernement alleen voor een bedrag van *f* 187,677.82 deelt ††).

Etablissement op Nieuw-Guinea.

21°. Het etablissement ter kuste Nieuw-Guinea, is op last van het Gouvernement uit hoofde van het weinige nut dat daardoor werd veroorzaakt, ingetrokken, behoudens maatregelen tot bewaring van 's gouvernements-regten op die kust §§).

Vreemde ordeteekens.

22°. De heeren Mr. P. Merkus en G. E. Pool, ontvingen in 1836 van den koning der Franschen, de orde van het legioen van eer, wegens betoonde hulp aan de Fransche korvetten, *Coquille* en *l'Astralabe* ***).

IJzergieterij.

23°. Ten gevolge van het deswege in het werk gesteld onderzoek, werd aan den minister voor de koloniën medegedeeld, dat de gelegenheid nog

---

*) Besluit 6 October 1836, n°. 2.
†) " 17 October " " 9.
§) " 8 November " " 3.
**) " 31 December " " 9.
††) " 17 Januarij " " 6.
§§) Gedepon. stuk 6 Mei 1836.
***) Besluit 25 Mei 1836, n°. 3.
" 16 " " " 11.
" 20 Junij " " 6.

niet daar was, om in Indië, een ijzergieterij voor 's gouvernements-rekening op te rigten *).

Wijders werden in 1836 gearresteerd:

Regten en verpligtingen van landerijen.

24°. Een reglement omtrent de regten en verpligtingen der landeigenaren en de bevolking van landen gelegen ten westen der rivier Tjimanok †).

Civiel weduwen-fonds.

25°. Een nieuw reglement voor het civiel weduwen- en weezenfonds §).

---

*) Resolutie 25 September 1836, no. 181.
†) *Staatsblad* 1836, no.
§) 〃 〃 〃

Zie pag. 111.

STAAT aantoonende alle Organieke Bezuinigingen en Verminderingen van Uitgaven, gedurende 1836 daargesteld.

Maanden.	Datum.	Nummer.	OMSCHRIJVING.	Jaarlijks bedragen.	*Aanmerkingen.*
Jan.	23	4	Resolutie Gouverneur-Generaal, de bediening van baas metselaar in de Preanger-Regentschappen ingetrokken. . .	*f* 600.00	
»	»	5	» Het traktement voor den regent van Japara op *f* 800 's maands bepaald.	» 2,400.00	
Febr.	4	2	» Reorganisatie van 't personeel bij het zoogenoemd jaagpad langs de Bataviasche rivier	» 1,166.40	
»	28	1	» Traktement van den super-intendent van het vendu-kantoor te Batavia verminderd	» 1,200.00	Gaat in bij eventuële vervanging van den tegenwoordige super-intendant.
»	28	44	» De betrekking van secretaris der residentie Timor ingetrokken. . .	» 4,800.00	De resident GRONOVIUS geniet uit dat bedrag eene tijdelijke toelaag.
»	»	46	» Intrekking der assistent-residentie Temangong, residentie Kadoe . .	» 8,704.00	
Maart.	15	28	» De buitengewone klerkengelden voor 't bureau van den hoofd-ingenieur van den waterstaat en 's lands gebouwen ingetrokken	» 1,200.00	
»	26	14	» Te Wanaijassa bij de thee-kultuur een klerk geplaatst op *f* 75 's maands, in stede van een Europ. opziener, op *f* 100 's maands.	» 300.00	
April.	26	6	» De voor een zendeling-leeraar te Toegoe toegestane som, ingetrokken .	» 1,800.00	
Mei.	1	4	» De ambten van Inlandsche cerimoniemeester te Batavia ingetrokken.	» 1,800.00	
Junij.	8	4	» Het traktement van den onderwijzer bij de gouvernements lagere school te Sumanap verminderd. .	» 1,200.00	De tegenwoordige onderwijzer blijft in het genot van *f* 2400.
»	10	5	» Het traktement des pakhuismeesters te Banda verminderd . . .	» 1,200.00	
Julij.	13	8	» De indemniteit voor kantoorhuur van den fiskaal bij den raad van justitie te Batavia ingetrokken. .	» 600.00	Gaat eerst in bij de verplaatsing van den tegenwoordigen fiskaal.
»	14	10	» De toelage aan den herbergier te Passaroeang ingetrokken	» 300.00	
»	15	13	» Het traktement des schouts te Rio verminderd	» 600.00	
»	27	10	» De betrekking van adjunct-inspecteur der specerij-perken te Banda, door een opziener vervangen. . .	» 360.00	
			Transporteere . . .	*f* 28,230.40	

Maanden.	Datum.	Nummer.	Omschrijving.	Jaarlijks bedragen.	*Aanmerkingen.*
			Per transport. . . .	*f* 28,230.40	
Julij.	28	10	Resolutie Verminderingen bij de posterijen te Djocjocarta en Soerakarta. . . .	» 6,652.00	
Sept.	25	16	» Het traktement van den regent van Koeto-ardjo, residentie Baglen verminderd	» 1,800.00	
»	»	88	» Het traktement van den regent van Koedoes, residentie Japara verminderd.	» 8,400.00	
»	»	117	» De klerken-gelden bij de landraad te Batavia verminderd.	» 600.00	
Dec.	23	2	Besluit. De assistent-residentie Tassik Malaijo in de residentie Preanger-Regentschappen ingetrokken.	» 7,620.00	
»	30	8	» Indemniteit voor schrijfbehoeften te Mocara Kompeh, residentie Palembang verminderd.	» 50.00	
			Totaal.	*f* 53,352.40	

Behoort bij missive der algemeene rekenkamer, d.d. 13 Februarij 1837, n°. 68/13.

Mij bekend:

De Secretaris,

(*W. G.*) LUTJENS.

Algemeene STAAT van Baten en Lasten van Nederlandsch Indië over 1836.

HOOFD DER BEGROOTING.	Java en Madura.	Moluksche eilanden.	Timor.	Makasser en onderhoorigheden.	Zuid- en Oost-kust Borneo en Banjermassing.	Westkust Borneo Pontianaks en Sambas.	Riouw.	Banka.	Palembang.
BATEN.									
I. Verpachtingen.									
Hoofdgeld der Chinezen, enz.	f 33,325.60	f 1,049.40	f 632.59	f 2,400.00	f 9,316.50				
Slagten van rundvee, enz.	249,189.63			1,400.04					
Id. " varkens	86,980.66	30.00	715.00		1,685.00	f 5,308.00	f 8,160.00	f 789.00	
Vischmarkten en vischpachten	75,549.01	12,710				4,200.00			f 7,800.00
Visscherijen enz.	86,700.70								
Arak en andere sterke dranken	126,442.16	7,055.98	715.00	7,070.04	1,200.00	6,624.00	21,400.00	4,345.00	3,460.00
Verkoop van saguweer		14,640.00							
Inlandsche tabak	78,660.00								
Wayans, Bazaars, enz.	1,992,851.10	10,438.00	737.00	9,295.52			1,140.00	3,700.05	9,295.00
Tolbruggen, sluisgelden, enz.	57,942.54								3,360.00
Diverse kleine middelen	4,621.15		137.50			1,514.00			2,400.00
Vogelnestklippen	32,952.20								
Diverse kleine eilanden	5,780.00								
Kleine Lombard	131,847.72	7,135.98		4,892.04		4,380.00		1,199.17	4,080.00
Amfioen pacht en amfioen Rekening	5,202,879.06	80,378.07	2,409.00	51,569.83	7,895.00	37,994.00	53,040.00	49,445.93	13,200.00
	f 8,165,855.69	f 83,497.43	f 5,346.09	f 76,627.47	f 19,995.50	f 65,320.00	f 83,740.00	f 56,470.18	f 43,675.00
II. Landelijke inkomsten en andere grondlasten.									
Ongebouwde eigendommen	f 1,550,030.74				f 3,594.29		f 20,160.00		f 165,160.80
Gebouwde "	202,541.75					f 280.00			
Tuinen, enz.	5,907.20	f 3,035.84		f 6,530.01 b.					
Nipa bosschen	13,011.04 b					775.00			2,460.00
Belasting op het jatiehout	769.70 b.								
Vischvijvers of Tambaks	148,307.43 b.								
Landerijen aan particulieren verhuurd of afgestaan	28,332.04 b.			38,124.53					
Verponding	300,526.98	3,011.40		5,410.63 b.					
	f 9,231,427.47	f 6,047.24		f 55,066.18	f 3,594.29	f 1,055.00	f 20,160.00		f 167,620.80
III. Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.									
Inkomende en uitgaande regten	f 3,753,538.84 b.	f 22,135.80 b.	f 26,732.10	f 57,171.04	f 46,970.21			f 24,657.25 b.	f 50,424.89 b
5 pCt. additioneel regt	183,508.50	1,106.75 b.		2,796.32	2,382.75	f 0.20		1,230.81 b.	2,370.20 b.
Consumptie regt	79,300.24 b.				7,482.20	13,736.96 b.			
Territoriale belasting									
Havens, Ankerage en loodsgelden	81,432.14 b.	2,490.74		5.00	35.00	3,913.45 b.		285.00	159.80
Klein Zegelregt	267,632.05 b.	11,819.69	117.00	10,443.93	1,361.50	4,845.98	f 2,235.00	2,205.69 b.	2,234.90
Kollaterale successien	30,443.93 b.	1,548.60	18,157.02 b.			245.49			
's Heeren Geregtigheid	102,430.21 b.	3,906.25	467.20	1,109.45		558.03	179.35	207.30	41.00
Belasting op goud					2,004.79 b	526.00			
5 pCt. op particuliere bazaars	5,280.02								
Tolpoorten en tollen					32,330.11 b				
IJkgelden	2,064.97 b.	78.00				151.00			
Belasting op slaven	23,964.97	8,114.47 b	4,437.00	2,295.00	19.30	15.30		113.47 b.	20.40
Hoorgeld der paarden enz.	53,301.47 b.	419.80		860.00					
Recognitiën of tributen van Inlandsche vorsten		520.00				11,341.00			
Weeskamers rekeningen van interessen	50,407.64 b.								
Vendu-regten	243,140.88 b.	10,263.45 b	402.52 b.	1,100.60	250.05	256.31	44.33 b.	575.71	330.81
Koperen munt rekening	837,183.00								
Licentien voor de Pho- en Thepo-spelen	107,848.00	2,204.00	616.59	25,631.87	6,180.00	4,308.00	8,520.00	5,174.21	19,200.00
Inkomsten van 's lands drukkerij	55,137.16								
Idem der posterijen	146,115.86	341.10	15.90	236.90	110.90	80.20	41.30	161.02	132.70
	f 6,084,793.75	f 64,950.71	f 88,983.43	f 101,179.17	f 99,139.10	f 40,308.54	f 11,022.95	f 37,640.68	f 71,030.41
IV. Koophandel.									
Japansche rekening	f 268,905.24 b								
Koffij "	11,370,391.31 b.	f 66,189.47 b							
Specerij "		649,707.63 b.							
Peper "	49,114.94 b.				f 969.41 b				
Vogelnestjes "	190,961.72								
Tin "								f 2,404,087.46 b.	
Hout "	276,252.54 b.								
Zout "	2,411,385.22 b.				32,727.68	f 134,504.06 b		14,868.87	
Div. goederen "	2,778.98 b.	12,211.21 b			1,411.35	5,912.93 b.		8,019.67 b	
Rijst "		20,904.72 b							
Arren Suiker "	41,286.11								
Suiker "	884,451.13 b.								
Indigo "	415,924.87								
Stofgoud "	20,102.38 b.	21,679.63			747.23				
	f 15,937,555.43	f 770,092.68			f 35,855.67	f 140,479.00		f 2,427,076.01	
V. Diverse buitengewone inkomsten.									
Proceskosten	f 5,035.82 b				f 53.75				
Landpassen	332.10		f 7.00		914.94				
Verkoop van huizen en gronden	40,210.36	f 1,235.00		f 1,148.00					f 200.00
Boeten en confiscatien	63,053.40	2,709.24 b.	1,050.00	3,428.38		f 1,195.35	f 599.46	370.11	870.88
Geschenken van Inlandsche vorsten	1,880.05			456.00					
Inkomsten van het eiland Onrust	37,519.60 b.								
Diverse inkomsten	375,075.12 b.	5,367.04 b.	845.25	34.02 b.	790.24 b	12,906.31 b	1,883.85	3,423.08	1,248.03
	f 523,616.53 b.	9,312.19	f 1,902.25	f 5,070.40 b.	f 1,758.93 b	f 14,101.66 b	f 2,483.31	f 3,793.13	f 2,318.91
LASTEN.									
I. Hooge Regering.									
Inkomsten van den Gouverneur-Generaal enz.	f 276,199.85								
Raad van Indië	82,610.00								
Algemeene secretarie enz.	151,738.89 b.								
Reiskosten Hooge Regering	38,127.03								
	f 548,675.77 b.								
II. Departement van justitie.									
Hoog geregtshof	f 146,633.86 b.								
Hoog militair geregtshof	2,790.99								
Raden van justitie	219,701.81 b.	f 5,630.34 b.		f 7,369.00					
Kriminele en diverse justitie kosten	102,826.96	11,190.32		2,463.00		f 3,632.50	f 9.00	f 1,241.55	f 88.50
	f 471,952.67	f 16,820.66 b		f 9,832.00		f 3,632.50	f 9.00	f 1,241.55	f 88.50
III. Hooge en lagere kollegiën.									
Algemeene rekenkamer	f 171,883.55								
Beheer der weeskamer	126,000.00								
	f 297,883.55								
IV. Algemeen bestuur policie.									
Algemeen bestuur	f 1,006,165.86	f 145,871.77	f 13,714.00	f 53,053	f 20,971.75	f 37,781.54	f 20,009.88	f 39,490.08	f 39,731.00
Algemeene policie	550,344.39 b.	4,635.00	1,131.05	1,440	2,745.00	2,951.00	4,290.00	1,800.00	2,400.00
Districts "	503,280.00				90.00	1,560.00	4,860.00		
Kruisprauwen	14,990.84 b.	4,091.99		610.06 b.	0,308.17	25,714.72	16,722.52	10,272.24	3,059.07
Djajang sekars	58,310.61 b				65.29 b.				
Barissans of pradjoerits	170,871.41		7,141.70 b						
Gevangenen, kettinggangers enz.	233,243.66	23,777.95	949.47	1,792.14	1,253.74 b.	931.13	11,470.60	2,070.38	4,494.25 b
Diverse uitgaven voor policie	36,777.34	927.42	373.70	975.64	2,376.55	371.71	692.24	1,397.43	350.51
	f 2,322,087.16 b.	f 180,307.13	f 23,341.95 b	f 63,871.84 b	f ! 33,340.01	f 68,610.10	f 58,045.24	f 61,030.11	f 32,034.81 b
V. Landbouw, eeredienst enz.									
Landbouw, paarden, stoeterijen enz.	f 26,842.92 b.		f 322.00						f 874.00
Eeredienst	141,107.66	f 18,680.00	3,036.00	f 5,530.00			f 313.40		
Onderwijs of schoolwezen	92,170.41 b.	22,598.00	945.00	3,000.00			871.20		
Kunsten en wetenschappen	36,162.74				4,658.39 b				
Geneeskundige dienst vaccine	78,823.49	2,344.00		463.00	475.88	f 255.40	95.00	f 280.00	280.00
	f 385,202.24	f 43,622.00	f 4,303.00	f 10,013.00	f 5,094.27 b.	f 255.40	f 1,279.60	f 280.00	f 1,154.00
VI. Civiel bouw-departement.									
Waterstaat, civiele gebouwen (Personeel)	f 98,478.28	f 2,711.88		f 1,620.00	f 180.00			f 1,663.00	
Civiele gebouwen (Materieel)	245,308.90	7,423.82 b	f 14,660.16	1,916.88 b	233.33	f 1,037.04	f 482.80	14,785.36	f 3,592.82
Waterstaat "	133,071.80	1,280.85 b	1,060.00	164.25	567.04	32.40	410.40	2,279.99	1,121.25
Verschillende inrigtingen van waterleidingen enz.	7,413.47 b	1,308.84		4.50					
	f 484,432.82 b	f 12,723.20	f 15,720.16	f 3,705.63 b	f 1,006.07	f 1,069.44	f 893.20	f 18,730.35	f 5,014.05
VII. Financiën.									
Generale directie van financiën	f 296,696.00								
Beheer van 's lands algemeene geldkassen	278,1[illegible].40								
Kosten op de landelijke inkomsten	826,875.40 b.	f 14,765.55		f 2,094.59	f 114.90		f 4,350.00	f 515.07	f 319.70
Idem " " verpachtingen	3,047.[illegible]			7,061.16	1,911.20				

HOOFD DER BEGROOTING.	Padang.	Lampong.	Totaal Indië.	Nederland.	Totaal 1836.	Pontianak 1835.	Generaal Totaal.
BATEN.							
I. Verpachtingen.							
Hoofdgeld der Chinezen, enz.			f 46,727.09		f 46,727.09		f 46,727.00
Slagten van rundvee, enz.			250,482.87		250,482.87		250,482.87
Id. " varkens	f 1,272.00		105,329.66		105,329.66	f 2,046.00	107,375.66
Vischmarkten en vischpachten			100,319.01		100,319.01	2,292.00	102,611.01
Visscherijen enz.			86,700.70		86,700.70		86,700.70
Arak en andere sterke dranken	13,915.00		192,250.18		192,250.18	3,078.00	195,328.18
Verkoop van saguweer			14,640.00		14,640.00		14,640.00
Inlandsche tabak			78,660.00		78,660.00		78,660.00
Wayans, Bazaars, enz.	340.00		2,027,556.70		2,027,556.70		2,027,556.70
Tolbruggen, sluisgelden, enz.			61,342.54		61,342.54		61,342.54
Diverse kleine middelen			8,672.68		8,672.65	1,011.60	9,684.23
Vogelnestklippen	150.00		33,102.20		33,102.20		33,140.20
Diverse kleine eilanden			5,780.00		5,780.00		5,780.00
Kleine Lombard	1,131.00		154,665.91		154,665.01	1,656.00	156,321.01
Amfioen pacht en amfioen Rekening	170,698.25		5,916,510.08		5,916,510.08		5,916,510.08
	f 187,509.29		f 8,782,739.65		f 8,782,739.65	f 10,083.60	f 8,795,833.25
II. Landelijke inkomsten en andere grondlasten.							
Ongebouwde eigendommen			f 7,738,943.83 b.		f 7,738,943.83		f 7,738,943.83
Gebouwde "			202,921.75		202,921.75	f 280.00	203,201.75
Tuinen, enz.			15,493.05 b.		15,493.05 b.		15,493.05 b.
Nipa bosschen			18,246.64 b		18,246.64 b	750.00	18,996.64 b.
Belasting op het jatiehout			769.70 b.		769.70 b		769.70 b.
Vischvijvers of Tambaks			148,307.43 b.		148,307.43 b		148,307.43 b.
Landerijen aan particulieren verhuurd of afgestaan			81,358.54 b		81,358.54 b.		81,358.54 b.
Verponding	f 2,586.29 b.		311,535.24		311,535.24		311,535.24 b.
	f 2,586.29 b.		f 8,617,576.26 b.		f 8,617,576.26 b.	f 1,030.00	f 8,618,606.26 b.
III. Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.							
Inkomende en uitgaande regten	f 285,276.26	f 159.00	f 4,255,663.50		f 4,268,666.50	f 104.80	f 4,268,333.30
5 pCt. additioneel regt	14,236.13 b		207,625.71 b.		207,625.71 b	8.20	207,633.91 b.
Consumptie regt			108,560.41		100,560.41	2,250.55	102,828.99
Territoriale belasting	408,221.40 b		408,221.40 b		408,221.40 b.		408,221.40 b.
Havens, Ankerage en loodsgelden	2,933.08		91,353.90		91,353.90	1,044.04 b	92,398.81 b.
Klein Zegelregt	6,265.80	281.35	300,444.34		300,444.34	1,142.40	310,590.73
Kollaterale successien	2,354.19		52,791.26		52,791.26		52,791.26
's Heeren Geregtigheid	4,054.20		173,235.81 b		173,235.81 b	143.00	173,398.81 b.
Belasting op goud			2,330.79 b.		2,330.79 b.	425.00	2,950.79 b.
5 pCt. op particuliere bazaars			5,280.02		5,280.02		5,280.02
Tolpoorten en tollen			32,330.11 b		32,330.11 b.		32,330.11 b.
IJkgelden			2,193.07 b.		2,193.07 b.		2,193.07 b.
Belasting op slaven	1,364.25	2.35	40,343.72		40,343.72		40,343.72
Hoorgeld der paarden enz.	906.39		55,056.06 b.		55,056.06 b		55,056.06 b.
Recognitiën of tributen van Inlandsche vorsten			11,561.00		11,561.00	6,206.50	17,067.50
Weeskamers rekeningen van interessen	3,065.74 b.		54,133.39		54,133.39		54,133.39
Vendu-regten	1,054.47 b		257,471.23		257,471.23	287.91 b.	257,759.04 b.
Koperen munt rekening			837,183.90		837,183.90		837,181.90
Licentien voor de Pho- en Thepo-spelen	11,436.00		194,138.67		194,138.67	900.00	195,038.67
Inkomsten van 's lands drukkerij			55,137.16		55,137.16		55,137.16
Idem der posterijen	1,869.53	0.30	149,137.71		149,137.71	15.55	149,157.26
	f 833,638.43	f 1,062.35	f 7,395,741.58 b		f 7,395,741.58 b.	f 11,002.76	f 7,407,844.34 b.
IV. Koophandel.							
Japansche rekening			f 268,905.34 b.		f 268,905.34 b.		f 268,905.34 b.
Koffij "	f 114.20		11,442,694.99		11,442,694.99		11,442,694.99
Specerij "	10,906.10		659,813.73 b.		659,813.73 b.		659,813.73 b.
Peper "			50,084.36		50,084.36		50,084.36
Vogelnestjes "			190,961.72		190,961.72		190,961.72
Tin "			2,404,087.46 b		2,404,087.46 b		2,404,087.46 b.
Hout "			276,252.54 b.		276,252.54 b.		276,252.54 b.
Zout "	147,537.70		2,740,583.57 b.		2,740,583.57		2,740,583.57
Div. goederen "	6,412.00		37,348.82 b.		37,348.82 b		37,348.82 b.
Rijst "			20,904.72 b		20,904.72 b		20,904.72 b.
Arren Suiker "			41,286.11		41,286.11		41,286.11
Suiker "			884,453.13 b		884,453.13 b		884,453.13 b.
Indigo "			415,924.87		415,924.87		415,924.87
Stofgoud "			42,529.21 b.		42,529.21 b.		42,529.21 b.
	f 173,970.72		f 19,494,630.51		f 19,494,630.51		f 19,494,630.51
V. Diverse buitengewone inkomsten.							
Proceskosten	f 207.74 b		f 5,287.32		f 5,287.32		f 5,287.32
Landpassen			1,774.04		1,774.04		1,774.04
Verkoop van huizen en gronden			42,793.36		42,793.36		43,793.30
Boeten en confiscatien	5,445.38		78,722.26 b.		78,722.26 b.	f 620.21	79,342.47 b.
Geschenken van Inlandsche vorsten	26.56		2,342.93		2,342.93		2,342.93
Inkomsten van het eiland Onrust			37,519.00 b		37,519.00 b		37,519.00 b.
Diverse inkomsten	517.17 b.		402,092.96		402,092.96	6,587.88 b.	408,680.30 b.
	f 6,197.18		f 570,532.50		f 570,532.50	f 7,213.59 b	f 577,746.09 b.
LASTEN.							
I. Hooge Regering.							
Inkomsten van den Gouverneur-Generaal enz.			f 276,199.85		f 276,199.85		f 276,199.85
Raad van Indië			82,610.00		82,610.00		82,610.00
Algemeene secretarie enz.			151,738.89 b		151,738.89 b		151,738.89 b.
Reiskosten Hooge Regering			38,127.03		38,127.03		38,127.03
			f 548,675.77 b		f 548,675.77 b.		f 548,675.77 b.
II. Departement van justitie.							
Hoog geregtshof			f 146,633.86 b		f 146,633.86 b		f 146,633.86 b.
Hoog militair geregtshof			2,790.99		2,790.99		2,790.99
Raden van justitie			232,710.15 b.		232,710.15 b		232,710.15 b.
Kriminele en diverse justitie kosten	f 2,987.25		124,449.10		124,449.10	f 840.00	125,289.10
	f 2,987.25		f 506,583.13		f 506,583.13	f 840.00	f 507,423.13
III. Hooge en lagere kollegiën.							
Algemeene rekenkamer			f 171,883.55		f 171,883.55		f 171,883.55
Beheer der weeskamer	f 6,000.00		132,000.00		132,000.00		132,000.00
	f 6,000.00		f 303,883.55		f 303,883.55		f 303,883.55
IV. Algemeen bestuur policie.							
Algemeen bestuur	f 155,175.04 b.	f 10,236.00	f 1,549,213.04 b.		f 1,549,218.04 b	f 13,100.47	f 1,562,313.51 b.
Algemeene policie	12,046.00		882,805.47 b		881,805.47 b.		882,805.47 b.
Districts "	27,234.19		549,294.10		549,294.10	1,040.30	550,334.40
Kruisprauwen			89,769.61		89,760.61	7,734.79 b.	97,504.40 b.
Djajang sekars	14,704.12		103,070.02		183,070.03		103,070.03
Barissans of pradjoerits			231,113.11 b.		181,113.11 b		181,113.11 b.
Gevangenen, kettinggangers enz.	16,971.54	312.96	324,197.81		324,197.61 b.	505.66	324,703.41
Diverse uitgaven voor policie	11,336.53		55,081.07		55,081.07	202.73	55,283.80
	f 247,557.02 b	f 10,548.96	f 3,735,144.36 b		f 3,735,144.36 b	f 22,583.95 b	f 3,757,728.30
V. Landbouw, eeredienst enz.							
Landbouw, paarden, stoeterijen enz.	f 4,943.71		f 42,382.68 b.		f 42,382.63 b.		f 42,382.05 b.
Eeredienst	3,780.00		173,872.14		173,872.14		173,872.14
Onderwijs of schoolwezen	3,030.00		122,614.61 b		122,614.51 b.		122,614.61 b.
Kunsten en wetenschappen	912.00		41,733.13 b	f 1,471.28	43,204.41 b.		43,204.41 b.
Geneeskundige dienst vaccine			83,890.76		83,890.76	f 106.20	84,002.96
	f 12,673.71		f 464,199.28 b	f 1,471.28	f 465,670.56 b	f 106.20	f 465,776.76 b.
VI. Civiel bouw-departement.							
Waterstaat, civiele gebouwen (Personeel)	f 4,820.00		f 106,676.93		f 106,676.93		f 106,676.93
Civiele gebouwen (Materieel)	12,241.36 b		302,716.29 b		302,716.29 b	94.40	302,810.78 b.
Waterstaat "	1,473.94		141,810.47 b.		141,810.47 b		141,810.47 b.
Verschillende inrigtingen van waterleidingen enz.	24,084.77		36,849.98 b		36,849.98 b		36,849.98 b.
	f 46,702.07 b.		f 588,013.68 b		f 588,053.68 b.	f 94.40	f 588,148.17 b.
VII. Financiën.							
Generale directie van financiën			f 235,396.00		f 288,596.00		f 288,596.00
Beheer van 's lands algemeene geldkassen			330,742.38		332,840.75		332,840.75
Kosten op de landelijke inkomsten	f 30,367.32		[illegible]	f 2098.42	[illegible]		[illegible]
Idem " " verpachtingen							

Diverse uitgaven voor politie	f 2,327,807.16 h	f 18[illegible],307.12	f 23,541.95 h	f 63,471.84 h	f 33,910.81	f 60,010.10	f 5,645.24	f 81,3[illegible]0.14	f 52,034.91 h	f 247,357.02 h	f 18,445.98	f 3,733,144.34 h		f 3,733,144.34 h	f 22,683.93 h	f 3,737,728.30
V. Landbouw, eeredienst enz.																
Landbouw, paarden, stoeterijen enz. Eeredienst Onderwijs of schoolwezen Kunsten en wetenschappen Geneeskundige dienst vaccine	f 96,157.02 h. 111,144.65 97,1[illegible]0.41 h. 36,161.74 72,843.46	f 14,830.00 22,388.00 2,844.00	f 322.00 3,094.00 845.00	f 6,330.00 3,080.00 483.00	4,654.39 h 435.88	f 236.40	f 313.48 871.90 98.00	f 250.00	f 874.00 260.00	f 4,912.71 3,790.00 3,153.08 811.00		f 42,382.63 h 173,372.14 122,814.81 h 41,743.13 h 83,896.78	f 1,471.28	f 42,389.83 h. 173,872.14 122,814.81 h 43,204.41 h. 83,896.76	f 106.20	f 42,389.85 h. 173,872.14 122,814.81 h. 43,204.41 h. 84,002.96
	f 383,202.24	f 43,822.00	f 4,363.00	f 10,013.00	f 5,094.27 h.	f 236.40	f 1,279.66	f 250.00	f 1,134.00	f 12,673.71		f 464,199.23 h	f 1,471.28	f 465,670.56 h	f 106.20	f 465,776.76 h.
VI. Civiel bouw-departement.																
Waterstaat, civiele gebouwen (Personeel) Civiele gebouwen (Materieel) Waterstaat Verscheidene inrigtingen van waterleidingen ect.	f 23,879.96 243,346.99 133,771.96 7,473.07 h	f 2,711.96 7,413.32 h 1,288.83 h 1,3[illegible]8.84	f 15,660.16 1,066.00	f 1,820.00 1,036.58 h 164.28 4.80	f 180.00 239.33 567.64	f 1,037.04 52.40	f 492.90 410.40	f 1,553.08 14,784.38 2,372.99	f 3,592.83 1,421.28	f 4,920.09 12,241.38 h 1,473.84 28,044.77		f 106,876.93 302,710.29 h 141,810.47 h 36,848.98 h		f 106,878.93 302,746.20 h 141,810.47 h 36,849.98 h	94.40	f 106,876.93 302,810.78 h. 141,810.47 h. 36,849.98 h.
	f 441,432.22 h	f 12,723.28	f 16,726.16	f 3,726.83 h	f 1,006.97	f 1,089.44	f 903.30	f 18,730.35	f 5,014.05	f 46,702.07 h		f 588,013.84 h		f 583,033.68 h.	f 94.49	f 588,148.17 h.
VII. Financiën.																
Generale directie van financiën Beheer van 's lands algemeene geldkassen Kosten op de landelijke inkomsten Idem „ „ verpachtingen Idem „ het klein zegel Idem „ 's heeren geregtl. koll. successien Civiele haven inrigtingen Beheer der inkomende en uitgaande regten Kosten op de ijking van maten en gewigten Rijst fabriking Thee „ Tabak „ Zijde „ Kaneel „ Inkoop goederen fabriking Kollateren in het algemeen Beheer van 's lands civiele pakhuizen Consulaat in China Kosten der posterijen in het algemeen Beheer der openbare verkoopingen Kosten van 's lands drukkerij Renten en aflossingen Nederlandsch Indische achterstand	f 288,390.00 374,1[illegible]4.40 926,0[illegible]4.46 h 3,[illegible]67.74 h. 14,621.32 1,666.47 32,301.10 247,893.97 h. 278.27 20,134.06 4,2[illegible]9.75 17,085.90 h. 16,723.70 h 122,883.39 h. 140,[illegible]88.30 h 29,634.23 h 216,1[illegible]8.26 h. 108,874.39 54,469.74 h. 1,834,437.96 893,012.25	f 14,768.88 1.87 h 484.24 h. 6,796.82 10,153.01 27,666.97 h. 474.09 h 2,850.00	f 126.40 28.78 1,248.40 195.00	f 2,024.89 7,061.16 13,218.48 336.30 h 1,849.11 h. 11,040.96 4,488.59 h. 3,530.02 h. 120.00	f 124.30 1,911.98 745.32 86.90 h. 5,201.00 646.84	f 200.22 1,250.41 182.74 12.50 872.00	f 4,330.00 96.53 h 4,212.98 h 22.50 23.41 697.97	f 812.07 96.34 h. 1,775.05 h. 744.00 31,621.08 16,256.03	f 349.70 1,200.00 91.87 6,344.90 h 4,355.51 h. 4,605.13	f 39,367.82 42.12 281.39 h 4,038.02 17,010.70 177.18 h. 18,025.32 h. 445.23	f 10.80	f 288,396.00 330,[illegible]42.33 938,847.82 h 18,401.70 16,890.01 1,666.47 41,038.11 h. 295,434.89 413.87 31,621.08 28,134.06 4,269.75 17,085.90 h 16,723.70 h. 9,100.83 132,130.34 h. 220,010.20 29,634.25 h. 237,214.61 111,854.39 54,469.74 h. 1,834,437.96 895,012.28	f 2095.42 740.00 1,397,622.10	f 288,390.00 342,840.73 938,847.82 h. 18,401.70 16,899.01 1,666.47 41,038.11 h. 298,474.59 413.87 31,621.08 28,134.06 4,269.75 17,085.00 h 16,723.70 h. 9,100.82 132,730.34 h 220,010.20 29,634.25 h. 237,214.61 111,854.39 83,210.04 h. 3,834,030.06 893,012.28	f 47.87 637.39 144.00	f 288,390.00 342,840.75 933,847.82 h. 18,401.70 10,666.36 1,666.47 41,803.30 h. 298,474.59 413.87 31,621.08 28,134.08 4,269.75 17,085.90 h. 16,723.70 h. 9,100.82 132,730.34 h. 218,154.90 29,634.26 h. 237,214.61 111,854.39 86,210.04 h. 3,332,030.06 895,012.25 h.
	f 4,486,411.30	f 64,942.27	f 1,598.64	f 43,961.70	f 7,287.72 h.	f 2,527.67	f 9,403.30	f 83,606.01	f 17,160.12	f 67,410.39 h.	f 10.80	f 4,783,746.60 h	f 2,000,481.42	f 6,784,178.01 h.	f 728.96	f 6,784,906.99 h.
VIII. Departement van oorlog.																
Militaire delegatien	f 6,071,063.73 h.	f 376,492.63 h.	f 98.54	f 216,356.01	f 48,510.73 h.	f 53,737.46	f 30,627.31 h.	f 139,270.56 h	f 133,002.60 h.	f 1,027,172.77 h	f 790.29	f 6,897,722.88	f 814,398.11 70,803.36 h	f 9,519,717.09 70,803.36 h.	f 14,254.80 h	f 9,527,702.88 h. 70,803.30 h.
	f 6,071,063.73 h	f 376,492.63 h.	f 98.04	f 216,356.01	f 48,510.73 h	f 53,737.46	f 30,627.31 h	f 139,270.56 h	f 133,002.60 h	f 1,027,172.77 h	f 790.29.	f 6,897,722.88	f 885,198.47 h.	f 9,583,221.35 h	f 14,084.89 h	f 9,598,206.58
IX. Departement der Marine.																
Nederlandsche Marine Koloniale „ Kruisboten Eiland Onrust	f 202,622.07 h 807,898.50 215,296.33 95,085.75	f 45,911.53 18,278.39		f 55,515.47 h. 56,179.67 h. 7,636.44	f 7,263.56 h 7,056.58 h.	f 24,177.25 95.04	f 6,311.31 2,585.66	f 14,526.34 h	f 34,601.26 h 1,565.51	f 36,752.15 19,266.44		f 310,711.93 1,011,065.01 h. 265,483.16 94,685.75	f 3,569.28 h	f 310,711.23 1,016,934.27 265,483.55 95,085.75	f 3,178.72 h.	f 310,711.20 1,020,109.09 h. 265,483.08 95,085.75
	f 1,321,302.91 h	f 121,189.92		f 119,331.59	f 14,320.13	f 24,272.29.	f 9,196.97	f 14,526.34 h	f 35,566.77 h	f 56,018.59		f 1,716,945.84 h.	f 3,569.28 h.	f 1,721,814.80	f 3,178.72 h	f 1,724,990.52 h.
X. Pensioenen en gestichten van weldadigheid.																
Civiele pensioenen Militaire „ Inlandsche „ Pensioenen aan weduwen van civiele, militaire en inlandsche personen Godshuizen en gestichten van weldadigheid	f 180,806.44 231,048.42 150,240.41 h 72,092.92 h 24,382.45	f 12,591.00 14,000.59 h 120.00 4,154.14 h. 3,492.42 h.	f 1,022.16 120.00	f 5,572.02 6,237.04 1,029.00 2,364.00	f 300.00 265.50 180.00	f 120.20 720.00 120.00	f 13.50 240.00	f 171.90	f 1,524.00 16.00	f 300.00 2,382.96 h. 7,379.40 10,369.31 h. 584.84		f 171,015.02 184,407.45 198,040.81 h. 89,940.38 h 28,423.71 h	f 54,732.24 164,050.33 4,638.34	f 227,047.50 318,493.81 198,049.41 h. 94,778.72 h 28,423.71 h	f 27.00 360.00 60.00	f 227,047.50 318,820.81 199,009.41 h. 94,838.72 h. 28,423.71 h.
	f 667,930.65	f 34,358.46 h	f 1,142.16	f 15,213.06	745.50	f 969.20	f 253.50	f 171.06	f 1,539.60	f 21,016.52		f 643,348.01 h	f 224,656.91	f 867,999.09 h	f 447.00	f 868,446.09 h.
XI. Uitgaven van onderscheiden aard																
Hofhouding van inlandsche vorsten enz. Kosten der ambachtskwartieren Idem van den konstructiewinkel Onderhoud van inlandsche gezanten enz. Geschenken aan inlandsche vorsten Publieke feesten Civiele transport- en reiskosten uit en naar Nederland Idem reis- en transportkosten in Indië Gratificatiën Nonactiviteits- en verlofstraktementen	f 1,453,187.63 51,642.96 15,067.92 h. 10,434.00 73,919.67 41,217.11 12,241.00 94,646.23	f 31,160.00 23,712.78 h. 16,072.30 h 185.42 h. 65.00 3,169.99	f 600.00 714.80 300.00 800.00	f 1,344.64 h. 5,423.56 307.74 300.00 1,033.33	f 13,232.80 232.00 100.50 750.00 300.00	f 41,999.80 180.00 107.00	f 60,000.00 200.00 260.60 h	f 9,280.00 3,401.50 600.00 714.63 h.	f 82,470.33 h 90.00 1,225.00 339.32	f 14,543.00 13,074.50 910.08 3,747.76 480.00 7,937.65 1,075.98		f 1,683,123.98 h 39,124.25 h. 1,344.64 h 89,408.32 h. 18,667.07 13,081.76 74,309.87 83,124.19 h 13,441.00 101,367.50 h	f 1,750.00 39,939.40 89,000.81	f 1,683,123.98 h. 39,124.25 h. 1,344.64 h. 89,408.32 h. 19,807.07 13,681.76 114,249.27 83,124.19 h. 14,441.00 190,367.31 h	f 33,090.50 428.00	f 1,738,153.48 h. 40,124.25 h. 1,344.64 h. 89,408.32 h. 19,807.07 13,681.76 114,339.27 83,642.19 h. 15,441.00 190,367.31 h.
	f 1,733,198.74 h	77,308.40 h.	f 4,514.80	f 9,099.27 h.	f 15,041.00	f 42,286.50	f 60,466.60 h	f 10,976.13 h.	f 84,124.65 h.	f 41,873.07		f 2,079,060.21	f 130,692.21	f 2,209,750.42	f 33,457.50	f 2,265,210.02.
DIVERSE.																
Onvoorziene tegenspoeden Idem uitgaven Belgische obligatiën Loening van 1836.	f 40,155.86 h 93,358.43 109,075.00 21,929.95	f 386.33 h. 51.00				f 81.12				f 5,830.83 259.00		f 58,732.83 93,636.45 109,673.00 21,929.08	f 1,268.20	f 57,018.05 83,636.13 109,075 21,929.08	f 124.38	f 57,142.37 93,636.45 109,075.00 21,929.08
	f 274,415.09 h.	f 437.35 h.				f 81.12				f 6,089.83		f 280,993.38	f 1,268.20	f 243,278.58	f 124.37	f 282,402.00

RECAPITULATIE.

BATEN																
I. Verpachtingen II. Landelijke inkomsten en andere grondlasten III. Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard IV. Koophandel V. Diverse buitengewone inkomsten Contra posten	f 8,165,358.69 3,251,427.47 6,082,793.75 15,537,886.43 823,016.52 h 70,774.09	f 63,497.43 8,067.24 64,950.71 779,692.58 9,312.19	f 8,346.09 52,923.43 1,802.25 5,603.07	f 76,627.47 65,065.18 101,179.17 5,046.40 h	f 19,995.50 3,394.29 99,138.13 35,835.67 2,753.93 h.	f 60,826.60 1,033.00 80,303.54 140,479.00 14,101.66 h.	f 83,740.00 20,180.00 11,022.98 h. 2,455.31	f 56,470.18 37,840.88 2,4270,076.01 8,793.18 4,453.91	f 48,675.00 167,620.80 71,030.41 2,310.01	f 187,509.29 2,586.22 h 833,658.43 173,970.72 6,107.18 105.56	f 1,052.33	f 8,752,739.65 8,517,570.20 h 7,395,741.58 h 19,494,030.51 870,6[illegible]2.30 51,226.03	f 832.59	f 8,752,739.65 8,517,570.20 h 7,330,741.58 h 19,494,030.61 870,832.80 81,759.32	f 10,083.00 1,030.00 11,002.70 7,213.39 h	f 87,038,813.25 8,518,600.20 h. 7,407,344.34 h 19,494,030.61 877,740.00 h. 81,769.22
Meerdere lasten dan baten	f 39,031,826.05 h	f 943,520.25	f 66,036.84	f 247,918.22 h. 243,626.19	f 160,343.52 h.	f 256,464.20 h.	f 117,408.29 h 52,776.56 h.	f 2,520,453.91	f 284,645.12 45,659.58	f 1,204,097.40 h. 1,231,412.71 h	f 1,052.35 16,197.70	f 44,842,447.05 1,592,132.84	f 832.59 2,010,379.16	f 44,842,979.67 4,064,678.11	f 29,329.06 h 66,613.09	f 44,872,909.02 h 4,133,291.20
	f 39,031,826.55 h	f 943,520.25	f 66,036.84	f 491,544.41 h.	f 160,343.52 h.	f 256,464.20 h.	f 170,183.15	f 2,529,433.91	f 330,304.60	f 2,435,510.12	f 17,250.06	f 46,434,878.83	f 2,843,911.75	f 48,907,657.75	f 96,843.66 h	f 49,006,200.52 h.
LASTEN.																
I. Hooge regering II. Departement van justitie III. Hoogere en lagere collegiën IV. Algemeen bestuur en politie V. Landbouw, eeredienst enz. VI. Civiele bouwdepartement VII. Financiën VIII. Departement van oorlog IX. Departement der marine X. Pensioenen en gestichten van weldadigheid. XI. Uitgaven van onderscheiden aard Diverse Contra posten	f 848,676.77 h 471,932.67 297,883.88 2,029,067.16 h 383,202.24 441,432.22 h 4,486,411.30 6,071,063.73 h 1,321,302.91 h 667,930.65 1,733,198.74 h 274,415.09 h	f 16,829.66 180,207.12 43,822.00 12,723.20 64,942.27 376,492.63 h. 121,189.92 34,358.46 h 77,308.46 h. 437.33 h.	f 23,541.95 h 4,363.00 16,726.16 1,598.64 98.54 1,142.16 4,514.80	f 9,553.00 63,871.84 h. 10,013.00 3,725.93 h 43,961.70 216,356.01 119,551.59 15,213.06 8,999.27 h.	f 33,840.01 5,094.27 h. 1,006.97 7,287.72 h. 48,510.73 h. 14,320.13 745.50 15,041.00	f 5,022.56 60,610.10 236.40 1,089.44 2,527.67 53,737.46 24,272.29 969.20 42,286.50 31.12	f 9.00 58,043.24 1,279.66 903.30 9,403.30 30,627.31 h. 9,196.97 253.50 60,466.66 h.	f 1,241.85 61,930.11 280.00 18,730.35 53,006.61 139,270.56 h 14,526.34 h. 171.06 10,976.13 h. 1,712.00 h.	f 88.50 52,034.81 h. 1,134.00 5,014.05 17,180.12 133,002.60 h. 35,600.77 h. 1,539.00 84,124.65 h.	f 2,357.25 6,000.00 247,357.02 h. 12,678.71 46,702.07 h. 67,410.38 1,027,172.77 56,018.59 21,016.52 41,873.97 6,089.83	f 10,448.99 10.80 790.29	f 848,676.77 h. 506,583.13 503,883.88 3,736,144.34 h 464,199.28 h 588,083.88 h 4,783,746.60 h 6,897,721.88 1,716,945.84 h. 643,343.01 h 2,079,060.21 280,993.38 1,712.00	f 1,471.28 2,000,431.42 885,498.47 h 3,369.38 h. 224,656.01 130,699.21 1,268.20	f 848,678.77 h 506,583.13 303,883.88 3,736,144.34 h 466,070.56 h 588,083.68 h 6,784,149.02 h 9,583,221.35 h 1,721,814.80 867,999.92 h 2,209,750.43 243,278.58 1,712.00	f 840.00 22,683.95 h 106.20 94.49 728.96 14,084.89 h. 3,178.72 h 447.00 33,457.80 124.37	f 848,675.77 h. 507,423.13 303,883.88 3,757,728.30 466,776.70 h. 588,148.17 h. 6,784,906.98 h. 9,598,206.38 1,724,990.52 h. 868,446.98 h. 2,266,210.02 282,402.00 1,712.00
Meerdere baten dan lasten	f 19,569,580.45 h. 19,462,240.50	f 928,311.09 15,209.16 h.	f 52,285.28 h. 13,751.56 h.	f 491,344.41 h.	f 125,849.36 h. 34,494.16	f 197,391.68 59,072.52 h.	f 170,183.15	f 301,845.62 h. 2,227,588.28 h.	f 330,304.50	f 2,435,510.12	f 17,236.08	f 24,619,063.70 h 21,815,816.31 h.	f 2,340,911.76	f 27,568,976.45 h. 21,338,662.32 h	f 95,843.04 h	f 27,667,518.50 21,338,681.52 h.
	f 39,031,826.95 h.	f 943,520.25	f 66,036.84	f 491,344.41 h.	f 160,343.52 h	f 256,464.20 h.	f 170,183.15	f 2,529,433.91	f 330,304.30	f 2,435,510.12	f 17,290.08	f 46,434,876.02	f 2,842,911.75	f 48,907,657.75	f 95,843.04 h	f 49,006,200.52 h.

Van de bovenstaande meerder baten dan lasten . . . . f 21,338,678.32 h.
Afgetrokken de vorenstaande meerder lasten dan baten . . . . - 4,133,291.20

Exident van het dienstjaar . . . . f 17,205,391.12 h

Hier af geregulariseerd van vroegere jaren lasten . . . . . . f 479,042.80
Als boven ten voordeele. . . . . - 381,654.19 — - 97,388.61

Exident van het boekjaar . . . . f 17,108,002.51 h.

NB. De h. in de kolommen deser lyst geplaatst, beteekend *een half* (1/2).

NOTA OVER DEN VERKOOP VAN TIN IN CHINA DOOR TUSSCHENKOMST VAN DE FACTORIJ DER NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ VOOR REKENING VAN HET GOUVERNEMENT.

Van af het jaar 1846 tot op dit tijdstip is door tusschenkomst van de factorij der Nederlandsche Handel-maatschappij ter verkoop naar China gezonden eene hoeveelheid van 40,000 pikols Banka-tin als:

in 1846	p. m.	5,000.
» 1847	» »	10,000.
» 1848	» »	25,000.
Als voren		40,000

en wel met de volgende schepen, als:

1846	Augustus	per	*Sumatra.*	p. 1500	
	September	»	*Aletta.*	» 1000	
	»	»	*Zorgvliet.*	» 2500	5,000
1847	April	»	*Cath. Marie.*	» 1500	
	Junij	»	*Franc Hav.*	» 600	
	»	»	*Maria Johanna.* . . .	» 2300	
	September	»	*Jane Serena.*	» 2000	
	»	»	*Gen. v. d. Bosch.* . .	» 1600	
	»	»	*Java*	» 2000	10,000
1848	Junij	»	*Sumatra.*	» 1600	
	»	»	*Juliana.*	» 2800	
	»	»	*Carl Johan.*	» 1800	
	»	»	*v. d. Palm.*	» 3000	
	Julij	»	*Borea.*	» 2000	
	Augustus	»	*Gaspar.*	» 3000	
	»	»	*Lascar*	» 3300	
	»	»	*Fam O. Shauter.* . .	» 2500	
	»	»	*Wm. Stewart.* . . .	» 5000	25,000
				als voren pikols . .	40,000

Deze successive verzendingen van tin naar China zijn een gevolg van het bepaalde bij het gouvernements-besluit dd. 2 Maart 1847, n°. 2, art. 182 houdende dat buiten en behalve de in 1846 in China verkochte 5,000
pikols, de nog van de smelting van dat jaar overige. . 15,000
naar China zullen moeten worden verzonden en daarna jaarlijks te beginnen met 1847 tot wederopzeggens toe 10,000 pikols dezelfde bestemming moeten erlangen, waardoor afgescheiden van bovenstaande hoeveelheid. . 20,000 pikols
te dispositie van de factorij zijn gesteld in 1847 . . . 10,000 »
in 1848 mede. . . . . 10,000 »
en alzoo te zamen over de jaren 1846, 1847 en 1848. 40,000 »

Volgens de door de factorij der Ned. Handel-maatschappij ingediende

rekeningen zijn van voorschreven hoeveelheden tin in China te gelde gemaakt de vrachten aldaar aangebragt per *Generaal v. d. Bosch*,

ad pikols	1600
per *Jane Serena* ad pikols	2000
» *Maria Johanna* ad pikols	2300
Totaal . . .	5900
hetgeen met inbegrip der . . . . hierboven vermeld welke in 1846 zijn verkocht en waarop wissels zijn afgegeven een bedrag uitmaakt van. . .	5000
	10,900
zoodat van de naar China ter verkoop gezonden . . .	40.000
aldaar nog aanwezig moeten zijn	29,100 pikols.

waarvan echter nog 500 pikols behooren te worden afgetrokken bedoeld bij missive van de factorij der Nederlandsche Handel-maatschappij dd. 1 November 1848 n°. 577, waarvan de verkoop- en onkostrekeningen nog niet zijn ontvangen.

Voorschreven hoeveelheid van 5900 pikols Banka-tin waarvan de verkoop bij kavelingen heeft plaats gevonden heeft opgebragt als volgt:

per *Generaal v. d. Bosch*	1600 pikols	. . . . .	$ 28,703,21
» *Jane Serena*	2000 »	. . . . .	» 35,707,74
» *Maria Johanna*	2300 »	. . . . .	» 40,679,21.
			$ 105,090,16

De onkosten van deze verkoopen hebben bedragen:

a. voor vracht en assurantie van Java naar China.

per *Generaal v. d. Bosch*	*f* 3494	
» *Jane Serena*	» 4366	
» *Maria Johanna*	» 5126.50	of $ 4328,83
	f 12986,50	of $ 4328,83

b. onkosten op den verkoop in China en de remise naar Singapore.

op den verkoop van 40,000.	» 1189,80
vracht naar Singapore.	» 200,00
wissel commissie op den verkoop van $ 23076,92 tegen £ 5000 ad 4/4 1 pCt.	» 230,77
2½ gaurantie der kommissie	» 576,92
wissel commissie ad 1 pCt. op den inkoop van $ 9600 tegen £ 2000 ad 4/2 . . . . : .	» 96,00
op £ 1200 of $ 57600 zijnde £ 800 door oliphanten getrokken. . . . . :	» 144,00
wissel kommissie ad 1 pCt. op de inkoop van $ 5387,75 en $ 7272,72 tegen £ 1100 en 1500 ad 4/1 en 4/1 1/3 .	» 126,60
2½ pCt. guarantie der remise	» 316,51
briefporto's.	» 10.00
	$ 7,219,43

Van de opbrengst der 5900 pikols Banka-tin ten verkoop naar China gezonden met de schepen per *Generaal v. d. Bosch*, *Jane Serena* en *Maria Johanna* ten bedrage van . . . . $ 105,090,16

moeten derhalve worden afgetrokken:

a. de onkosten op den overvoer naar China ad $ 4328,83

b. de onkosten op den verkoop etc. in China ad $ 2890,60

Zoodat het zuivere rendement van den verkoop bedraagt. $ 97,870,73 en derhalve het Banka-tin, dat tot dusverre in China voor rekening van het Gouvernement door de factorij der Ned. Handel-maatschappij is verkocht, netto heeft opgebragt $ 16.59 of *f* 49.92 per pikol berekend tegen *f* 3 de $.

Deze prijs aannemende en derhalve stellende dat de prijs van het tin in China door tusschenkomst der factorij voor het Gouvernement verkocht wordende, eene zuivere opbrengst van $ 16.59 of *f* 49.92./190 daarstelt, dan is er op dit oogenblik, in China voor het Gouvernement eene waarde aanwezig van *f* 1,423,326 berekend naar eene hoeveelheid van 28,600 pikols, welker verkoop nog niet bekend is.

Bijaldien men in aanmerking neemt met welke moeite en hoe langzaam tot nogtoe de verkoop van tin in China is gepaard gegaan en de tegenwoordige tijdsomstandigheden daarmede in verband brengt, dan komt men onwillekeurig tot de overweging dat het niet te verwachten is, dat voornoemde hoeveelheid spoedig van de hand zal kunnen worden gezet, althans niet wanneer men vasthoudt de limite bepaald bij art. 1 van het Gouvernements besluit van 2 Maart 1847 n°. 2, houdende dat de verkoopprijs van tin door de factorij moet worden geregeld ten dien effecte, dat geen verkoop van metaal in China plaats hebbe als tot prijzen welke niet toelaten, om van daar weder verzendingen naar Europa te doen met het vooruitzigt om aldaar zonder verlies te worden gerealiseerd tot prijzen beneden die in Europa bestaande, weshalve het minimum van den verkoopprijs in China door de factorij steeds afhankelijk gesteld moet worden van den prijs waarvoor het tin bij de laatste openbare tin veilingen in Nederland is verkocht.

Uit de prijslijsten van 5 Junij jl. blijkt dat het tin destijds in Nederland heeft gerendeerd *f* 48 50 de 50 Ned. ℔, en alzoo per pikol van 125 A. ℔ *f* 59.91 of *f* $10^{16}/_{120}$ meer dan de zuivere opbrengst in China, waarvan echter de vracht etc. van Java naar Nederland behoort te worden afgetrokken, bedragende per pikol *f* 6.28 $^{3}/_{4}$.

Bijaldien de verwacht wordende handelshoudende tijdingen uit Europa even gunstig luiden als de laatste, en bijgevolg de prijzen der aldaar in voorraad zijnde producten stijgen, dan is het te vreezen dat zulks niet zeer gunstig op het tin in China zal terugwerken, althans dat aldaar niet die hooge prijzen in verband tot die van Europa zullen worden betaald, welke mij moeten worden betaald verkregen om te blijven binnen het cijfer dat bedoelde limite voorschrijft, zoodat het Gouvernement in Indië nog lang zal verstoken blijven van de waarde van het aldaar ter verkoop aanwezige tin, hetwelk tot aanvulling van het administratief kapitaal strekken moet, en bij welks bepaling daarop gerekend is.

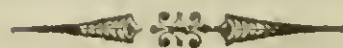
Vooral zal zulks van groot bezwaar en ongerief voor de Indische administratie zijn, bijaldien zoo als het van zelve spreekt, de gunstige prijzen, die voor de producten in Nederland eventuëel verkregen zullen worden, den handel in Indië nopen, om in stede van p. gouvernements-wissels, zoo als in de laatste tijden het geval is geweest, zijne retouren in producten te bewerkstelligen, waardoor de wisselstrekkerij in ruime mate zal vermeerderen en het Gouvernement bij gevolg verstoken zal blijven van de inkomsten welke daaruit zijn gevonden om de dienst gaande te houden.

Van de opbrengst der voormeld 5,900 pikols ad. . . .		$ 105,090.16
is bereids ontvangen te Batavia . . .	$ 23,300.98	
» » . . .	» 11,934 26	
» » . . .	» 9,320.38	
» » . . .	» 7,764.70	
» Muntok . . .	» 40,000.00	
	———	» 92,320.32
zoo dat bij het Gouvernement nog van de factorij der Nederlandsche Handel-maatschappij te vorderen heeft. .		$ 12,769.84

waarmede echter in computatie moeten komen de onkosten op den ver-

koop van voorschreven 5,900 pikols gevallen en, welke de algemeene rekenkamer zich niet bevoegd acht, zonder speciale goedkeuring te likwideren, vermits de cijfers welke de daartoe betrekkelijke rekeningen aanwijzen, aan geen tarief of contract kunnen getoetst worden en derhalve voor geene examinatie vatbaar zijn

5 November 1848.

EXTRACT UIT HET REGISTER DER BESLUITEN VAN DEN MINISTER VAN STAAT, GOUVERNEUR GENERAAL VAN NEDERLANDSCH INDIË.

Batavia, 21 Januarij 1848.

Gelet op het besluit van 20 Augustus ll., n°. 1a, en de daarbij verhandelde missives van den directeur-generaal van Financiën, dd. 28 Junij en 19 Julij 1847, n°s. 3706 en 4180, en van de algemeene rekenkamer, van 13 Julij 1847, n°. 2295/78, nopens den vorm en inrigting der algemeene begrooting van Nederlandsch Indië:

Tot welk onderwerp betrekking heeft, de, bij geheim besluit van 27 October 1846, La. M³, verhandelde geheime ministeriële depèche, dd. 7 Augustus te voren, La. J, n°. 244/K¹, strekkende in antwoord op de bij dezerzijdsch kabinet-schrijven, dd. 30 April 1846, n°. 124, La. S, medegedeelde beschouwingen, hoedanig de voormelde begrooting, voor den vervolge zal behooren te worden opgemaakt;

Zijnde bij het aangehaalde besluit van 20 Augustus 1847, n°. 1a, eene kommissie benoemd, tot het doen van voorstellen en het voordragen van bepalingen ter verzekering eener geregelde uitvoering van de voorschriften, welke met opzigt tot het ontwerpen eener nieuwe algemeene begrooting van Nederlandsch Indië, reeds zijn gegeven;

Onder mededeeling aan de kommissie van eenige punten, op welke zij zal moeten letten;

Zoomede, dat de Minister van Staat, Gouverneur-Generaal verlangt, dat de begrooting voor 1848, reeds zooveel mogelijk, volgens de bedoelde voorschriften worden opgemaakt, en er mitsdien prijs op stelt, dat het aan de kommissie opgedragen travail, spoedig voltooid zij;

Onder verdere mededeeling aan de kommissie, dat, aangezien ten gevolge der invoering in 1846 van het nieuwe betaalmiddel in recepissen, de werkelijke uitkomsten nog niet genoeg bekend zijn, om op grond daarvan eene normale begrooting op te maken, het voldoende moet worden beschouwd, om eerst voor 1849 eene begrooting te ontwerpen, welke hetzij in derzelver *geheel*, hetzij *gedeeltelijk* voor volgende jaren als verbindend worde voorgedragen;

Gelezen de missives van de voormelde kommissie:

1°. Van 16 November ll., La. B, houdende mededeeling van den afloop van het haar opgedragen travail;

2°. Van 30 December ll., La. C, daarbij dienende van consideratiën en advies op de, bij missive van den adjunct secretaris van het gouvernement, dd. 18 te voren, La. X, toegezondene nota van beschouwingen der regering, ten aanzien van eenige door de kommissie behandelde punten en gedane voorstellen;

Voorts gelet op het besluit van heden, n°.   , betrekkelijk den vorm en inrigting van den staat van het administratief kapitaal;

Willende gevolg geven aan het voornemen, om de begrooting van Nederlandsch Indië te doen bevatten: alle ontvangsten en uitgaven, onverschillig derzelver aard en oorsprong, welke geraamd kunnen worden

10

bij 's lands kas voor elk onderwerp, over een gegeven jaar *werkelijk* te zullen plaats hebben;

En in aanmerking nemende, dat de contrôle der Algemeene Rekenkamer, alleen is voorgeschreven over de begrooting van uitgaven, welke in Indië plaats hebben, en over slechts eenige uitgaven die in Nederland geschieden, doch in Indië worden geregulariseerd, terwijl wat de militaire- en marine-begrootingen betreft, die contrôle zich alleen uitstrekt tot het *globale* cijfer; zijnde de bewaking van derzelver onderdeelen opgedragen aan de chefs der militaire- en marine-administratiën;

Dat het echter wenschelijk is, om, even als de begrootingen van uitgaven, ook die van ontvangsten, ter Algemeene Rekenkamer te doen contrôleren;

En om de contrôle door dat kollegie, insgelijks te doen plaats hebben over alle de deelen en onderdeelen der begrooting, zoowel wat betreft de *ontvangsten* als de *uitgaven*;

De Raad van Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Te bepalen:

Art. 1. Dat de begrooting van Nederlandsch Indië moet zijn: eene volledige raming van de bewegingen der kas, in een gegeven jaar, van al hetgeen bij dezelve, zoo in Indië als in Nederland, gedurende dat jaar ontvangen en uitgegeven zal worden;

Alleen zullen daarvan worden uitgezonderd zoodanige posten, als in art. 2 onder §§ *a*, *b* en *c* zijn bedoeld, zoomede de ontvangsten en uitgaven, welke in de eerste *zes* maanden van het jaar zullen plaats hebben voor posten, behoorende tot de begrooting van het vorige jaar; zullende laatstgemelde ontvangsten en uitgaven verhandeld moeten worden, als behoorende tot de begrooting van het vorige jaar.

Art. 2. Dat alle uitgaven moeten worden geaffecteerd op de begrooting, daaronder begrepen, belangrijke voorschotten, ter zake van landbouwkundige en industriëele ondernemingen, als anderzins, welke niet in het zelfde jaar worden gerestitueërd; — zullende hiervan echter worden uitgezonderd en alzoo *niet* op de begrooting worden geaffecteerd;

a. Alle voorschotten, die in hetzelfde jaar zullen worden gerestitueërd;

b. Voorschotten, welke worden verrekend met dienstverrigtingen of leverantiën, zoo als: die op tractementen, aannemings-penningen enz;

c. Terugbetalingen van ontvangsten van hetzelfde jaar.

Art. 3. Dat de sommen der begrootingen van uitgaven, niet kunnen worden vermeerderd door ontvangsten.

Art. 4. Dat alle kwestiën betreffende de begrooting en de contrôle op dezelve, moeten worden getoetst aan de beginselen in art. 1, 2 en 3 vervat, en moeten worden opgelost, door die beginselen te handhaven, zonder in eenige fictieve kasposten te vervallen, zullende die beginselen nimmer mogen worden gewrongen, om kwestiën op te lossen, of moeijelijkheden op te ruimen.

Art. 5. Dat als een gevolg hiervan:

a. Alle materiële regularisatiën vervallen voor de begrooting van ontvangsten en uitgaven;

b. Op de begrooting van ontvangsten en uitgaven niet moet worden geaffecteerd »*goederen*";

c. Dervingen van inkomsten en kwijtscheldingen van verpligte betalingen aan het gouvernement, niet zullen worden geaffecteerd op de fondsen der begrooting van uitgaven en derhalve ook alle verpligte betalingen, welke men à priori weet, dat niet zullen wor-

den ontvangen, slechts bij de begrooting van ontvangsten *voor memorie* zullen worden opgebragt;

d. Op de begrooting geaffecteerd moeten worden, *gelden*, welke reeds ontvangen zijn, en nader mogten verloren gaan bij verzending, brand, als anderzins.

Art. 6. Dat, aangezien het van belang is, om bij de begrootingstukken te doen blijken, *hoeveel* voor materiële verstrekkingen, ten behoeve van *eenige* hoofden, onder de uitgaven van *andere* hoofden geraamd is, en om te waken, dat ook die ramingen van verstrekkingen, niet worden overschreden aan het slot of totaal der zamentrekkingen van elk hoofd, (specificatiën, model n°. 2), zal worden bekend gesteld, het totaal bedrag in *geld* en in *materialen* van dat hoofd, met opgave, der posten, welke het verschil tusschen de twee totalen uitmaken;

Terwijl bij de algemeene begrooting (staat L^a. A), zal worden gevoegd een staat L^a. A^{bis}, aantoonende het totaal bedrag van ieder hoofdstuk in *geld* en in *materialen.*

Art. 7. Dat, ter bevordering van het beginsel, om zoo veel mogelijk alle uitgaven regtstreeks te doen plaats hebben op het hoofd, tot welks lasten dezelve eigenlijk behooren, wordt aanbevolen:

a. Alle goederen zoo veel mogelijk onmiddellijk te doen overbrengen in de magazijnen van het departement, voor hetwelk dezelve bestemd zijn (*Staatsblad* 1833, n°. 46, § *d*, art. 5);

b. Geene goederen uit de magazijnen van een ander departement aan te vragen, buiten dringende noodzakelijkheid (Staatsblad 1838, n°. 4, art. 2).

Art. 8. Dat de begrootingen zullen worden opgemaakt:

Door het Civiel Departement,

Door het Militaire Departement en

Door het Marine Departement,

respectivelijk voor alle ontvangsten en uitgaven op de kas ordonnanciën van elk departement te doen, met inachtneming wijders, van hetgeen hierboven bij art. 6 is voorgeschreven.

Art. 9. Dat elk departement de goederen, welke hetzelve onvermijdelijk van andere departementen zal moeten ontvangen, aan die departementen respectivelijk en *tijdig* zal opgeven, ten einde deze, in verband tot den voorraad, bij hunne begrootingen zullen kunnen rekenen op uitgaven voor inkoopen; zullende bij die opgaven worden aangewezen de, voor het kostende der goederen, gestelde sommen aan het slot der zamentrekkingen van de begrooting, volgens art. 6 en 8 hierboven.

Art. 10. Dat de Algemeene Rekenkamer eene volledige contrôle zal houden op de begrootingen van ontvangsten en uitgaven, iedere begrooting afzonderlijk en in *alle* derzelver *onderdeelen*.

Art. 11. Dat afgescheiden hiervan, aan de Algemeene Rekenkamer bepaaldelijk wordt opgedragen, om ook eene afzonderlijke contrôle te houden op de uit 's lands voorraad verstrekt wordende materialen, te dien effecte, dat van dezelve (waaronder ook speciaal houtwerken zijn begrepen), niet meer worde verbruikt dan volgens art. 6 en 8 hierboven is bekend gesteld, aan het slot der zamentrekkingen van elk hoofd der begrooting van uitgaven (art. 25 en 79 van *Staatsblad* 1827, n°. 70), met aanschrijving op dat collegie, om overeenkomstig het vastgestelde bij art. 46 der bepalingen op het beheer van 's lands geldmiddelen (*Staatsblad* 1831, n°. 71), daaromtrent het noodige te verrigten of voor te dragen.

Art. 12. Dat, met wijziging in zoover van art. 6 van het besluit, dd. 20 Julij 1842, n°. 11, de facturen der uit Nederland aangebragt

wordende goederen, nadat dezelve door de Algemeene Rekenkamer zullen zijn geëxamineerd, aan den Directeur-Generaal van Financiën zullen worden gezonden, ten einde de betrokkene departementen, welke de goederen hebben ontvangen, met het geldswaardig bedrag daarvan, bij de algemeene boeken te belasten in creditering van de rekening met het ministerie van koloniën; zullende het factuursbedrag dier goederen, voortaan *niet meer fictief* bij 's lands kas worden verhandeld.

Art. 13. Dat telken drie maanden, door den directeur der producten en civiele magazijnen, den hoofd-intendant der militaire administratie en den hoofd-administrateur der marine, aan de algemeene rekenkamer zullen worden gezonden, staten, vergezeld van de noodige justificatoire bescheiden van uit de *civiele*, *militaire* en *marine*-magazijnen, *onderling*, en voorts van aan *particulieren* verstrekte artikelen; welke staten, *na* dat daarvan ter Algemeene Rekenkamer het noodig gebruik zal zijn gemaakt, door dat kollegie zullen worden gezonden aan den Directeur-Generaal van Financiën, ten einde bij de algemeene boeken van Nederlandsch Indië de verbruikers en de verstrekkers in rekening te doen *debiteren* en *crediteren;* — zullende echter de staten der door het *civiel*, *militair* en *marine*-departement, *onderling* gedane verstrekkingen, vóóraf aan de chefs der militaire en marine-administratiën worden gezonden, om van de aan hun departement gedane verstrekkingen, de noodige aanteekeningen te houden voor de afsluiting der militaire en marine-boeken.

Art. 14. Dat bij het opmaken der speciale begrootingen van kosten voor uittevoeren werken, de geldswaarde der uit 's lands magazijnen benoodigde, en op die begrootingen specificeeren materialen, van het totaal dier begrootingen moet worden afgetrokken waardoor alsdan alleen de uitgaven in *geld*, als voor arbeidsloonen en voor bij particulieren *intekoopen* materialen, zullen worden geaffecteerd op de fondsen van het eigenaardig hoofd der begrooting van het betrokken departement.

De speciale begrootingen van werken, moeten volledig aantoonen, de *totale kosten* van het werk (art. 19 in *Staatsblad* 1829 n°. 21), met inachtneming van het bepaalde omtrent het jattiehout (*Staatsblad* 1847 n°. 51).

Art. 15. Dat de algemeene begrooting van Nederlandsch Indië zal worden opgemaakt door den Directeur-Generaal van Financiën en ingerigt overeenkomstig het, aan dit besluit gehechte model, gemerkt La. A, houdende aantooning, van de voor het begrootingsjaar geraamde *ontvangsten* en *uitgaven* van geheel Nederlandsch Indië;

Vergezeld van de natemelden stukken, van welke de moddellen als mede aan dit besluit gehecht zijn, als:

1°. Den staat La A bis (bedoeld bij art. 6), aantoonende de geraamde uitgaven ten behoeve van elk hoofdstuk, na *bijvoeging* en *aftrekking* van hetgeen onder *eenige* hoofdstukken geraamd is voor *andere* hoofdstukken.

2°. De specificatiën respectivelijk van de geraamde *ontvangsten* en *uitgaven* voor ieder hoofdstuk, over het betrokkene begrootingsjaar, gemerkt n°. 1 en 2.

3°. Twee staten, houdende vergelijk tusschen de raming van het nieuwe begrootingsjaar met die van het voorgaande respectivelijk van de *ontvangsten* en van de *uitgaven*, gemerkt litt. B. en C.

Benevens sub litt. C bis, zoodanige vergelijking betreffenden den staat litt. A bis.

4°. De specificatiën van de verschillen tusschen die begrootingen voor ieder hoofdstuk, gemerkt n°. 3 en 4.

5°. Twee staten, houdende vergelijk tusschen de uitkomsten der laatst

afgesloten begrooting, met de begrooting van dat zelfde jaar respectivelijk van de *ontvangsten* en van de *uitgaven*, gemerkt litt. D. en E, benevens sub litt. E^bis zoodanige vergelijking betreffende den staat litt. A^bis.

6°. Twee staten, houdende aantooning respectivelijk der zoogenaamde territoriale ontvangsten en uitgaven, en die van koophandel en kultures, gemerkt litt. F. en G; zullende almede worden overgelegd.

7°. Een staat van het administratief kapitaal onder ultimo December van het jaar, voorafgaande aan het nieuw begrootingsjaar, gemerkt litt. H.

Art. 16. Dat al de begrootingen der departementen moeten worden opgemaakt, overeenkomstig de modellen n°. 1 en 2, en moeten vergezeld zijn van twee staten der verschillen met de begrooting van het voorgaande jaar overeenkomstig de modellen n°. 3 en 4.

Art. 17. Dat de staten D. en E, alsmede de staat litt. E^bis zullen worden opgemaakt door de Algemeene Rekenkamer, en *tijdig* door haar ingediend aan den Directeur-Generaal van Financiën.

Art. 18.

a. Dat de begrooting van Nederlandsch Indië zal worden opgemaakt overeenkomstig de werkelijke behoefte, gegrond op de bestaande formatie en inrigtingen en bekende uitkomsten ten gevolge der afsluitingen bij de algemeene rekenkamer;

b. Dat de vaste posten van uitgaven en alle zoodanige betalingen, waarvoor bepaalde credieten zijn toegestaan onverschillig *hoedanig* of *waaruit* dezelve vroeger zijn bestreden, bij de specificatiën (modellen n°. 1 en 2), zullen worden uitgetrokken tot de daarvoor vastgestelde organieke cijfers; terwijl voor de wisselvallige uitgaven en alle zoodanige betalingen, welke aan geene cijfers kunnen worden gebonden in het *algemeen* onder ieder eigenaardig hoofd jaarlijks zoo veel fondsen zullen worden opgebragt als gecalculeerd worden voor de behoefte benoodigd te zijn, gegrond op verkregen ondervinding en gebaseerd op de laatst afgeslotene begrooting;

c. Dat het jaarlijks crediet van *f* 500.000 voor buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden, onder het XIII hoofdstuk der begrooting uitgetrokken, zal worden gezuiverd van de tot ultimo December 1847, door het Indisch bestuur ten laste van dat crediet toegestane posten; vermeld op den aan dit besluit gehechten staat, aantoonende een totaal bedrag van *f* ; te dien effecte:

1°. Dat bij de begrooting onder de eigenaardige hoofden zullen worden overgebragt, de *vaste* en *doorloopende* uitgaven.

2°. Dat de personele toelage aan ambtenaren, vallende in de termen van het besluit van den Kommissaris-Generaal, dd. 24 Januarij 1834, n°. 73, zullen worden bestreden uit een crediet, hetwelk voor dusdanige personele toelagen jaarlijks onder het XI hoofdstuk der begrooting, *globaal* zal worden uitgetrokken, welk crediet zal worden geraamd, volgens hetgeen tot dus ver is noodig geweest.

3°. Dat de *tijdelijke* en *afloopende* betalingen, onder de verschillende eigenaardige hoofden der begrooting, binnen 's lijns zullen worden vermeld, om te worden geaffecteerd, ten laste der som voor *dagelijksche onvoorziene* uitgaven, onder het XII hoofdstuk op te brengen;

Zullende met alle uitgaven, welke na ultimo December 1847 worden aangewezen op het crediet van *f* 500,000 's jaars voor buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden, onder het XIII hoofdstuk toegestaan, weder worden gehandeld, als met opzigt tot de verantwoording van dat crediet

is voorgeschreven, bij besluit van den Kommissaris-Generaal, dd. 30 Januarij 1834, n°. 105 (*Staatsblad* n°. 48);

Weshalve geene vaste posten van uitgaven en zoodanige betalingen, waarvoor bepaalde credieten zijn toegestaan, op de begrooting zullen mogen worden ingetrokken, als *na* verkregene autorisatie van het opperbestuur in Nederland.

d. Dat de som van *f* 500,000 's jaars, tot dus ver onder het XII hoofdstuk der begrooting voor *dagelijksche onvoorziene uitgaven* toegestaan, zal worden *verminderd* met *f* 400,000, weshalve tot bedoeld einde onder dat hoofdstuk slechts zal worden uitgetrokken *f* 100,000 's jaars.

e. Dat voortaan bij den algemeenen begrooting-staat L°. A, voor de departementen van *oorlog* en *marine* niet meer, zoo als tot dus ver plaats vond, zullen worden uitgetrokken de *organieke* cijfers daarvoor door het opperbestuur in Nederland vastgesteld, maar de totalen, welke de begrootingen van die departementen (specificatie-modellen n°. 1 en 2), zullen aantoonen; weshalve het niet noodig zal zijn, dat bij de civiele begrooting nog bovendien gelden worden uitgetrokken, tot suppletie van het cijfer voor de gouvernements schoeners en kruisbooten, zoo als bepaald is blijkens be-besluit dd. 23 Februarij 1843, n°. 1.

Art. 19.

a. Dat voortaan geene gelden hoegenaamd, den lande uit eigen hoofde, directelijk of indirectelijk, aankomende, als afzonderlijk fonds zullen mogen worden aangehouden; weshalve de tot dus ver, als zoodanig behandelde gelden in de begrooting onder 's lands ontvangsten en uitgaven bij raming zullen worden opgenomen, met omschrijving van den oorsprong dier gelden en van het speciaal einde, waarvoor dezelve bestemd zijn; zullende jaarlijks geen hooger bedrag onder de uitgaven worden geraamd (doch wel minder), dan de som welke geraamd wordt, in hetzelfde, te zullen worden ontvangen.

De saldo's der bestaande fondsen van dezen aard, zullen worden effengesteld, ten voordeele van den lande.

Hieronder zijn begrepen:

1°. De inkomsten van het land Nangoelan (Residentie Djocjocarta) resolutie dd. 7 Maart 1833 n°. 4, bestemd voor de, ten behoeve van dat land, te doene uitgaven, alsmede tot gedeeltelijke schadeloosstelling voor de kosten, waarin het Gouvernement deelt tot onderhoud der hoofden van den ontbondenen Barissan van Pangerang Adipatti Notto Prodjo, en voorts tot het bewijzen van gunsten, daar waar er termen toe mogten worden gevonden.

2°. De boeten en confiscatiën (besluit dd. 9 Junij 1842 n°. 1, *Staatsblad* n°. 42), bestemd om te worden besteed tot weldadige oogmerken of daarmede in verband staande nuttige einden.

3°. De gelden, welke volgens de reglementen voor de praauwen veeren op Java, worden ingehouden van de vrachtloonen, bestemd voor ongelden en administratie-kosten, en tot vergoeding van schaden en verliezen door zee-nood en ongelukken.

4°. De gelden, voortspruitende uit den verkoop van onbruikbare schepen en vaartuigen van oorlog in Nederlandsch Indië, alsmede van onbekwame goederen tot de uitrusting van de-

zelve behoort hebbende (besluit 6 September 1843 n°. 7), bestemd om wanneer bij buitengewone kapitalen reparatiën aan oorlogschepen, de in Nederlandsch Indië voor uitgaven der marine toegestane som ontoereikend mogt worden bevonden, het ontbrekende voor zulke reparatiën aan te vullen.

5°. De gelden, wegens stortingen voor het gemis van stuurmansleerlingen aan boord van in Indië te huis behoorende particuliere schepen en vaartuigen (resolutie 12 Maart 1834 n°. 1, *Staatsblad* n°. 15), bestemd voor eene inrigting tot aanmoediging der zeevaart en later bestemd voor onderhoud van kweekelingen, afkomstig van de kweekschool te Amsterdam, die in afwachting van plaatsing bij de particuliere scheepvaart in Indië voorloopig dienst doen bij 's Gouvernements schoener en kruisbooten (besluit 30 Januarij 1845 n°. 3, *Staatsblad* n°. 4).

6°. De gelden, wegens stortingen voor de uitreiking van passen naar Arabië aan inlanders, (resolutiën 18 October 1825 n°. 9 en 31 Augustus 1827 n°. 24) bestemd om te komen ten voordeele van de Mahomedaansche tempels in de hoofdnegorijen der respectieve residentiën.

7°. De gelden, welke door fabriekanten van producten voor Europa in 's lands kas gestort worden, wegens producten, waarover hun de vrije beschikking wordt gelaten, (besluit 14 Junij 1844 n°. 2), bestemd om onder de benaming van kultuur-percenten te worden uitgekeerd, dan wel om door het Gouvernement, buiten de bemoeijing dier fabriekanten te worden aangewend, in het belang der onderneming, der bevolking of der inlandsche hoofden, die er bij betrokken zijn.

b. Dat alle gelden, ten behoeve van *anderen* bij 's lands kas in *ontvang* en *uitgaaf* behandeld wordende, ook bij de begrooting zullen worden opgenomen, doch onder de benaming van »*ontvangsten en uitgaven voor rekening van anderen.*"

Een ander ten effecte, dat geene gelden hoegenaamd of uit welken hoofden ook ontvangen of uitgegeven worden, zonder in de contrôle der Algemeene Rekenkamer, begrepen te zijn.

c. Dat onder het hoofdstuk *Verpachtingen*, tevens zullen moeten worden opgenomen de geraamde sommen voor *pho-* en *tophospelen* en voor *niepahout* en *kreupel-bosschen*, vermits deze middelen voor het grootste gedeelte worden verpacht, en vroeger alzoo ten onregte onder andere hoofdstukken werden opgenomen.

d. Dat onder het hoofdstuk »*Landelijke inkomsten en kultures*", zullen worden begrepen zoodanige ontvangsten, welke onder het beheer van de directie der kultures sorteren, dan wel onder dat hoofdstuk eigenaardig moeten worden gerangschikt; weshalve de specificatie (model n°. 1) van dat hoofdstuk, zal uitmaken de *begrooting van ontvangsten der kultures*, en daarbij tevens zullen worden opgenomen, zoodanige inkomsten, welke vroeger niet bij de kultuur begrooting voorkwamen, zoo als de gebouwde, ongebouwde eigendommen en tuinen op de *Buitenbezittingen*, mitsgaders de vertienings- en verhurings-gelden der landerijen op Java en de *Buitenbezittingen*, terwijl de belasting op het jattiehout en het middel der verponding, welke vroeger onder het bedoeld hoofdstuk werden verhandeld, zullen worden opgenomen onder dat van *Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard*, als daaronder meer eigenaardiglijk te huis behoorende.

e. Dat de hoeveelheden producten, bestemd voor de Europesche markt, bij de kultuur begrooting van ontvangsten specifiek zullen worden geraamd, doch dat derzelver geldswaarde daarbij alleen binnenslijns zal worden bekend gesteld, om definitief verhandeld en uitgetrokken te worden onder het IV hoofdstuk *Koophandel;* vermits de bestemming, welke aan de bedoelde producten moet worden gegeven niet tot de attributen van de directie der kultures behoort, en de geldswaarde daarvan derhalve ook moeijelijk door dezelve kan worden uitgetrokken, bij de omstandigheid, dat de bemoeijenis dier directie zich niet verder uitstrekt als tot den *teelt* en den *inkoop* der producten, terwijl dezelve eenmaal in 's lands stapelpakhuizen opgeslagen zijnde, moeten beschouwd worden als handelswaren vallende onder de attributen van de directie der producten en civiele magazijnen.

f. Dat het VII hoofdstuk van uitgaven *financiën en kultures* zal worden veranderd in *financiën kultures* en *koophandel*, en onderdeeld in *drie* afdeelingen, als:
A. *Financiën.*
B. *Landbouw*, *landelijke inkomsten en kultures* en
C. *Koophandel.*

g. Dat de specificatie (model n°. 2) van de afdeeling financiën zal aantoonen: al de uitgaven, welke daaronder eigenaardiglijk sorteren, met inbegrip van de renten en aflossingen der schulden van de kolonie, zoo wel in Nederland als in Indië, welke alzoo voortaan niet meer specifiek bij den algemeenen staat L^o. A zullen worden uitgetrokken.

h. Dat onder de afdeeling B (*Landbouw*, *landelijke inkomsten en kultures*) zullen worden opgenomen, alle uitgaven onverschillig waar dezelve plaats hebben, welke behooren tot het beheer van de directie der kultures, en die onder de voormelde afdeeling omschreven zijn op de staten-modellen C en E, weshalve de specificatie (model n°. 2) van die afdeeling zal uitmaken, de begrooting van uitgaven der kultures en daarbij tevens zullen worden verhandeld zoodanige uitgaven op de *Buitenbezittingen*, welke vroeger daarbij niet voorkwamen, zoo als onder anderen de *kosten op de landelijke inkomsten* en *andere grondlasten*, zoomede de inkoop en kosten van *koffij*, *specerijen* en *peper.*

i. Dat onder de afdeeling C *Koophandel*, zullen worden opgenomen, alle uitgaven onder die afdeeling, alsmede omschreven op de statenmodellen C en E, doch welke uitgaven *niet* behooren tot het beheer van de directie der kultures.

k. Dat echter de kosten vallende op de houtwerken, van af den aankap tot de levering derzelve, aan de stapelplaatsen, zullen worden gebragt onder de afdeeling *Landbouw*, *landelijke inkomsten en kultures*, terwijl de uitgaven voor het beheer, opstapelen en verder verzenden dier houtwerken een onderdeel zullen uitmaken van de afdeeling *Koophandel.*

l. Dat de kosten van alle permanente gebouwen, welke worden zamengesteld uit duurzame materialen en welke mitsdien eene zekere *blijvende* waarde hebben, zullen worden bestreden uit de fondsen voor het civiel bouwdepartement toegestaan en dat de kosten van temporaire gebouwen, welke uit minder duurzame bouwstoffen worden daargesteld, zullen komen ten laste van zoodanige hoofden der begrooting, als waarvoor die tijdelijke gebouwen worden opgerigt.

m. Dat de verlofstractementen, in Nederland betaald wordende, en de

diverse uitgaven door het ministerie van koloniën aldaar te doen, niet meer afzonderlijk bij den algemeenen begrooting-staat litt. A, zullen worden verhandeld, maar voortaan zullen uitmaken een onderdeel van het XI hoofdstuk.

Art. 20.

a. Dat de Algemeene Rekenkamer voortaan de *militaire* en *marine-begrootingen* niet slechts *globaal*, zoo als vastgesteld is bij art. 4, 2de gedeelte § *b* der bepalingen op het beheer van 's lands geldmiddelen (*Staatsblad* 1831 n°. 71), maar *afdeelings-* en *onder-afdeelings* gewijze, zal controleren, even als zulks ten aanzien der *civiele* begrooting wordt opgevolgd; zullende evenwel de chefs der militaire en marine-administratiën gehouden zijn, om met de bewaking der begrootingen van het militair en van het marine-departement respectievelijk te blijven voortgaan op den voet, bij bovengemeld art. 4 en bij art. 41 en 42 van gezegde bepalingen voorgeschreven.

b. Dat de ontvangsten van geld, welke opgeleverd worden door de departementen van oorlog en marine, als voor den *verkoop van goederen*, *de pakketvaart met schepen der marine*, enz. bij de begrooting zullen worden verhandeld als *contraposten*, behoudens het bepaalde bij art. 3.

Art. 21.

a. Dat het VIII hoofdstuk *departement van oorlog* zal worden onderdeeld in de volgende uitgaven, als:

A. De uitgaven van het Nederlandsch Indisch leger;

B. Idem voor den inspecteur der schutterijen, barissans, enz., voor zoo ver dezelve onder de administratie van het militair departement zijn gesteld;

C. Het crediet jaarlijks toegestaan voor buitengewone fortificatie-werken;

Dat de specificatie der uitgaven sub A, B en C (model n°. 2) zullen moeten worden opgemaakt door het militair departement, instede van de tot dusver ingediende militaire begrootingen.

b. Dat bij de specificatie der kosten van het Nederlandsch Indisch leger, tevens als uitgaven in Nederland zullen worden opgenomen, de ondervolgende betalingen, die aldaar ten behoeve van het leger in Indië zullen worden bewerkstelligd, als:

1°. De kosten van het koloniaal werfdepôt te Harderwijk;

2°. De kosten voor de uitzending van suppletie-troepen naar Indië, enz.;

3°. De diverse betalingen aan teruggekeerde militairen;

4°. De transportkosten van repartriërenden;

5°. De studiekosten van jongelingen bij de koninklijke militaire-akademie te Breda;

6°. De kosten voor de opleiding van jongelieden tot genees- en scheikundigen voor de dienst in Oost-Indië.

c. Dat voortaan geene buitengewone begrootingen door het militair departement meer zullen worden opgemaakt, aangezien op die buitengewone begrootingen, tot dus ver niets anders is vermeld, als hetgeen voor de gewone behoefte gegrond op de bestaande formatie noodig is, zullende echter de uitgaven, welke *tijdelijk* en *boven de bepaalde formatie* zijn toegestaan, bij de specificatiën, hierboven sub *a* bedoeld, afzondelijk moeten worden aangetoond.

d. Dat het geldswaardig bedrag der goederen, die ter dienste van het officiers-kleedingmagazijn uit Nederland worden verzonden, voor-

taan niet meer zal worden geaffecteerd ten laste van de militaire begrooting, maar zal worden gebragt ten laste van de daarvoor bij de algemeene begrooting, in de kolom Nederland onder *betalingen voor rekening van anderen*, uittetrekken fondsen: terwijl de stortingen te dier zake bij 's lands kas zullen worden ingenomen onder het hoofd *Ontvangsten voor rekening van anderen* (officiers-kleedingmagazijn).

e. Dat ten aanzien van het jaarlijks krediet van *f* 1,000,000 voor de buitengewone fortificatie-werken, dezelfde regelen zullen worden gevolgd als voor alle andere credieten in het algemeen, zoodat ook de credieten voor fortificatiën bij het verstrijken van het dienstjaar als vervallen moeten worden beschouwd; zullende echter in verband met het besluit dd. 9 Maart 1842 n°. 19 het jaarlijks crediet ad *f* 1,000,000, op de begrooting voor een volgend jaar, met zooveel meer kunnen worden uitgetrokken, als blijken zal, dat over het afgeloopen dienstjaar, minder is beschikt.

Art. 22. Dat het IX hoofdstuk *Departement der marine* zal worden onderdeeld in de navolgende uitgaven, als:

A. Voor schepen en vaartuigen van oorlog, en wel voor dat gedeelte, hetwelk betaald wordt uit de koloniale fondsen.
B. Voor havenmeesters en sedentaire inrigtingen, ten dienste van het zeewezen.
C. Voor Gouvernements-schoeners en kruisbooten.
D. Voor het maritiem etablissement op het eiland Onrust.
E. Voor de stoompaketboot-vaart tusschen Java en Singapore.

Dat de specificatie der uitgaven, sub A, B, C, D en E (model n°. 2), zullen moeten worden opgemaakt door het marine departement, instede van de tot dus ver, ingediende marine begrootingen: en zulks met inachtneming van hetgeen hierboven bij art. 21 § *c* met opzigt tot de militaire begrooting ten aanzien van de tijdelijke uitgaven is vastgesteld.

Art. 23. Dat met ampliatie der resolutie dd. 28 Februarij 1836 n°. 65, in den vervolge de tractementen enz. van het personeel bij de respectieve weeskamers niet meer door tusschenkomst van 's lands kassen, maar onmiddellijk uit hare eigene fondsen zullen worden voldaan; weshalve door de weeskamers *maandelijks* bij 's lands kassen zullen worden overgebragt de gelden, welke op de tractementen der daarbij geplaatste ambtenaren en geëmploijeerden, moeten worden ingehouden, ter zake van contributiën aan het civiel weduwen- en weezen-fonds en aan de burgerlijke pensioenen, alsmede van de delegatiën naar Nederland, en waartoe aan den Directeur-Generaal van Financiën, voor zooveel Batavia aangaat, en aan de betrokken plaatselijke autoriteiten voor zooveel de andere plaatsen regardeert, zullen moeten worden ingediend specifieke staten van de bedoelde inhoudingen, ter erlanging van ordonnanciën tot storting dier gelden bij 's lands kassen.

Art. 24. Dat met intrekking van art. 1 van het besluit, dd. 7 November 1839 n°. 8 de civiele en marine begrootingen van ontvangsten en uitgaven van het eiland Sumatra voortaan niet meer afzonderlijk, maar, even als voor 1840 heeft plaats gehad, in gelijker voege en op denzelfden voet zullen worden behandeld als die der overige *Buitenbezittingen;* en dat wijders de uitgaven van genoemd eiland, aan dezelfde financiële bepalingen zullen worden onderworpen, als die van andere *Buitenbezittingen*, zonder dat evenwel daardoor worde gederogeerd aan de voorschriften, die nopens de comptabiliteit van Sumatra's Westkust zijn gegeven bij besluit dd. 22 October 1840 n°. 14.

Art. 25. Dat de begrooting van Nederlandsch Indië over 1848 zal worden ontworpen volgens de hierboven bedoelde modellen en voorschriften, en zooveel mogelijk en uitvoerlijk is, met toepassing der in dit besluit vastgestelde beginselen en gemaakte bepalingen.

Art. 26. Den Directeur-Generaal van Financiën op te dragen, om voor zooveel noodig hieraan de vereischte executie te geven, en daaromtrent in overleg te treden met de algemeene rekenkamer.

Afschrift dezes zal worden gezonden aan den raad van Indië, tot informatie, en extract verleend aan den Directeur-Generaal van Financiën, het militair departement, het marine departement, en de algemeene rekenkamer, tot informatie en narigt.

Zullende, enz.

Accordeert met voorschreven register.

GESCHIEDENIS VAN HET MUNT- EN BANKWEZEN.

GESCHIEDENIS

VAN HET

MUNT- EN BANKWEZEN

VAN

NEDERLANDSCH INDIË,

SEDERT DE HERSTELLING VAN HET NEDERLANDSCH GEZAG IN **1816**,

VERMEERDERD MET EEN OVERZIGT VAN DE BESTAANDE MUNTSTELSELS IN BRITSCH-INDIË, CEYLON, EENIGE PORTUGESCHE, SPAANSCHE EN FRANSCHE KOLONIËN, IN CHINA, COCHIN-CHINA, ARABIË, EN PERZIË,

DOOR

D. C. STEIJN PARVÉ.

Honesty is the best policy.

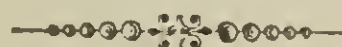
ZALT-BOMMEL,
JOH. NOMAN en ZOON.
1852.

VOORREDE.

De moeijelijkheid van het onderwerp, dat in de volgende bladzijden wordt behandeld, zal door den lezer genoegzaam worden bevroed, om hem toegevend te maken in zijne beoordeeling van mijnen arbeid. De meeste landen, wier muntstelsels hier door mij worden beschreven, werden door mij bezocht en ik trachtte dit bezoek ook aan de vermeerdering van koloniale kennis hier te lande dienstbaar te maken. Hoogst aangenaam zou het mij zijn, indien ik de overtuiging erlangde in deze poging niet geheel te hebben gefaald.

DE SCHRIJVER.

INHOUD.

HOOFDSTUK I.

INLEIDING.

ONDERZOEK NAAR DE WETTEN, WAARDOOR EEN GEREGELDE MUNTSOMLOOP IN ALLE LANDEN WORDT BEHEERSCHT.

Door de uitgave van dit geschiedkundig overzigt van het munt- en bankwezen in Nederlandsch Indië, geeft de schrijver gevolg aan een voornemen, dat hij reeds lang had gekoesterd, doch hetwelk, om verschillende redenen, tot geene uitvoering kwam. Onder deze redenen was de belangrijkste, dat hij gaarne zijne opmerkingen en de ervaring, die de geschiedenis oplevert, ter toetse wenschte te brengen aan de ontwerpen van wet, die, ingevolge de grondwet, moesten worden aangeboden ter regeling van den kolonialen muntsomloop.

Voor Nederlandsch Indië zijn die ontwerpen aan de tweede kamer der Staten-Generaal ingezonden bij missive van 22 Sept. 1851. En de schrijver heeft zich dan ook onmiddellijk daarna aan den arbeid

gezet, waarvan de vrucht hier zijnen lezers wordt aangeboden.

Behalve vele andere aanmerkingen, waaraan zijn werk zal onderhevig zijn, is er eene, welke hij zelf voorziet. Zij is namelijk, dat eensdeels dit geschiedkundig overzigt welligt door eenigen zal worden geacht waarheden te behelzen, die in Europa niet meer worden betwist en wier verkondiging dus overtollig zou kunnen worden geacht, en van den anderen kant, dat soms wordt getreden in beschouwingen van hoogeren aard, die eene opzettelijke en vergevorderde studie der staatshuishoudkunde vereischen.

Hierop zij het echter vergund te doen opmerken, dat bij de uitgifte van dit werk is beoogd een tweeledig streven, om namelijk, door de vermelding van vele nuttige, geschiedkundige facta, hen ten dienste te staan, die in de hoogere deelen der staatshuishoudkunde zijn ingewijd of geroepen worden om mede te werken tot het wettelijk herstel der munteirculatie in Indië, en anderdeels om bij te dragen tot de bestrijding van vele dwaalbegrippen, die nog hier en in Indië bestaan en die hunnen oorsprong juist vinden in de miskenning van beginselen, die velen reeds rangschikken onder de *loci communes.*

Men herinnere zich slechts, dat nog vele hooggeplaatste Indische ambtenaren en andere invloedrijke personen in de kolonie bij voortduring de voordeelen prediken eener zoogenaamde kopercirculatie en de onmogelijkheid van eenen blijvenden omloop van zilver in Indië. En dit gevoelen heeft

zelfs hier te lande zijne voorstanders en verdedigers. Men leze slechts hetgeen door den heer J. VAN DEN BOSCH opzigtelijk de koperen munt is aangevoerd in zijne werkjes, genaamd *een viertal verhandelingen over de belangrijkste quaestiën thans omtrent Java aan de orde van den dag*, en hetgeen door het *Goudsch Kronijkske* is gezegd in eenige artikels, die later afzonderlijk zijn uitgegeven. Niet genoeg kan men dus dwalingen bestrijden, die gedeeld worden zelfs door hen, die aandeel hebben aan het bestuur van Indië, en aldaar later zullen worden geroepen om mede te werken tot de invoering van een nieuw muntstelsel. Hoe kan men anders verwachten, dat zulk eene invoering geregeld plaats vinden zal, indien zij, die daarmede moeten worden belast, over de zaak zulke verkeerde begrippen aankleven?

Alvorens tot een geschiedkundig overzigt worde overgegaan, is het niet overbodig hier eenige denkbeelden te ontvouwen, omtrent den waren aard en de bedoeling van de munt als ruilingsmiddel en van de functiën, die zij verrigt.

Toen de mensch nog verkeerde in den ruwen, onbeschaafden en armoedigen staat, waarin hij door de schrijvers der oudheid wordt afgeschilderd, was hij verpligt zich zelven van alle genietingen en behoeften des levens te voorzien. De arbeid, die hiertoe noodig was, werd door hemzelven of door de leden van zijn huisgezin verrigt. Aldus was hij verpligt zich zelven genoeg te zijn. Het voedsel, dat hij en de zijnen behoefden voor het onderhoud des levens, werd door hem zelven opgespoord. Hij zelf jaagde, vischte, plantte, bouwde het dak,

dat hem eene schuilplaats moest verleenen, vervaardigde de kleeding, die hem moest dekken en de wapens, die hem moesten beschermen en verdedigen tegen de hebzucht zijner naburen.

Bij het toenemen der leden van de maatschappij verdeelden zich echter al deze verrigtingen, zoodat elk lid zich uitsluitend met eene enkele of eenige van dezelve onledig hield, omdat men spoedig de overtuiging erlangde, dat dezelfde arbeid door hetzelfde individu beter en spoediger werd verrigt dan indien hij zijn tijd en zijne inspanning moest wijden aan, en verdeelen over al de verschillende functiën, die tot instandhouding van het leven worden vereischt. Terwijl de een zich toelegde op de opsporing en aanplanting van het menschelijke voedsel, zag men den ander zich uitsluitend toeleggen op de zamenstelling der benoodigde woning, en zag men een derden zijnen tijd en zijne inspanning afzonderen voor de bescherming van zich zelven en zijne medeleden in de maatschappij, waarin hij leefde.

Deze verdeeling der dienstverrigtingen bragt ook van zelf de behoefte mede aan een algemeen middel, waardoor de vruchten van den verdeelden arbeid onderling konden worden verruild en gewisseld, eene ruiling, waarbij de schatting der verwisselde waarden en diensten natuurlijk afhing van de inspanning en de kosten, die door elk waren afgestaan. Het sprak toch van zelf, dat hetgeen eene inspanning van twee dagen had vereischt, niet kon worden verruild tegen voorwerpen of diensten, die slechts één dag arbeids hadden gekost.

De verdeeling van den arbeid deed daarom onmiddellijk de behoefte gevoelen aan een ruilingsmiddel, dat eenen zoo veel mogelijk vasten standaard verschafte voor de schatting der waarde van alle verwisselde voorwerpen en verrigtingen. Doch ook dit middel was aanvankelijk onvolmaakt. Spoedig echter vond men een ruilingsmiddel, dat zoodanig aan de vereischten voldeed, dat hetzelve over de geheele wereld allengs, en als het ware door eene algemeene stilzwijgende overeenkomst, werd gekozen voor de berekening van alle waarden, genietingen en diensten. Wij bedoelen hier natuurlijk de edele metalen.

Het spreekt van zelf, dat ook deze metalen niet zonder inspanning kunnen worden verkregen, en dat dus hunne waarde, even als alle andere waarden, afhangt van den tijd en den arbeid, die aan hunne opdelving worden besteed. Deze waarde hangt namelijk geheel af van den prijs van den grond, waarin het metaal wordt gevonden, van de arbeidsloonen der arbeiders, die met de opdelving zijn belast, en het metaal moeten smelten en louteren, en van de winsten, die het voor de exploitatie gebezigde kapitaal aan den ondernemer afwerpt.

Het spreekt in één woord van zelf, dat geene mijnontginning wordt voortgezet, wanneer het verkregen metaal niet de hoeveelheid overtreft, die aan die ontginning wordt ten koste gelegd.

De eigenaardige hoedanigheden, waardoor het edel metaal zich bijzonder als ruilingsmiddel eigent, worden door CONDY RAGUET aldus beschreven:

1°. Zijne bestendigheid in waarde, die van het

eene jaar op het andere minder verandert dan eenige andere waarde, en die het goud en zilver daarom bijzonder geschikt maken, om de waarde uit te drukken van overeenkomsten en verpligtingen, die later moeten worden voldaan.

2°. De algemeenheid van deze bestendigheid van waarde, waardoor het edel metaal niet alleen dient als een standaard voor de vergelijking van prijzen op verschillende tijdstippen, maar ook op hetzelfde oogenblik in verschillende landen.

3°. Het gemak van vervoer, daar het goud en zilver eene groote waarde in een kleinen omvang bevatten en toch een' omvang, die niet te klein is voor alle praktikale einden.

4°. De verdeelbaarheid in stukken van elk gewigt en van de naauwkeurigst bepaalde hoeveelheden, en de geschiktheid om zonder eenig verlies door smelting weder tot grooter hoeveelheden te worden teruggebragt.

5°. De buigzaamheid en sterkte, waardoor het metaal niet breekt.

6°. De vatbaarheid, om als munt te worden gestempeld.

7°. De gelijkheid van stoffelijke waarde, daar zuiver goud of zilver hetzelfde zijn in alle tijden en op alle plaatsen, in afwijking van andere metalen en goederen, die verschillende graden van voortreffelijkheid hebben.

8°. De vatbaarheid voor vermenging met allooi ten einde de edele metalen minder vergankelijk te maken door het gebruik en door slijting, terwijl dat allooi weder met gering verlies kan worden afgezonderd.

9°. De duurzaamheid, daar het goud en zilver niet gemakkelijk worden vernietigd door vuur en in het geheel niet door roest.

10°. De helderheid van klank, wanneer men het edel metaal laat vallen op eene harde substantie, zoodat het kan worden onderscheiden van onedel metaal en van nagemaakte munt.

11°. De specifieke zwaarte, die van die van andere metalen verschilt en dus de ontdekking van namaak gemakkelijk maakt voor eene bedrevene hand.

Men behoeft slechts eene oppervlakkige vergelijking te maken van deze hoedanigheden der edele metalen met die van andere delfstoffen, om overtuigd te worden, dat deze andere delfstoffen daarvan geheel zijn verstoken. Om van geen metaal te gewagen dan van het koper, kunnen wij zeggen dat hetzelve geen enkel der hier genoemde elf redenen van geschiktheid voor munt bezit.

Het spreekt intusschen van zelf, dat ook het edel metaal in de functiën, die het als ruilingsmiddel moet verrigten, afhankelijk blijft van het nut, dat het sticht en dus van de behoefte, die aan hetzelve bestaat. Deze behoefte neemt toe en af naarmate de voorraad verandert in verhouding tot de waarden, die hetzelve als ruilingsmiddel moet ten dienste staan. Dit verklaart de wijze, waarop het zich over de geheele wereld verdeelt, en bij die verdeeling als het ware eene waterpas vormt. En deze waterpas wordt slechts tijdelijk verstoord, wanneer de stoffelijke toestand van het eene of andere land, of de geheele aanvoer van edel metaal eene wijziging ondergaan.

Het geld is dus niet alleen een ruilingsmiddel tusschen de leden van dezelfde maatschappij of hetzelfde land. Het dient ook ter verrekening tusschen twee verschillende maatschappijen en landen. De goederen van het eene land worden verruild tegen die van het andere land, doch het verschil tusschen het aangevoerde en uitgevoerde moet in geld of in wissels worden voldaan. De wissels zijn eene aanwijzing op waarden, die ter beschikking liggen van hem, die den wissel trekt. Het geld geeft den bezitter de beschikking over goederen of waarden tot een bedrag gelijk aan de som, die door dat geld wordt uitgedrukt.

Zoowel het uitgevoerde geld als de wissels zijn dus het representatief van de bezitting, die gesteld is ter beschikking van den invoerder en zijn in zijne handen gekomen ter vervanging van waarden, die door hem of door anderen zijn ingevoerd, of zullen worden ingevoerd.

De uitvoer van edel metaal tot vereffening der rekening met het buitenland kan echter niet aanzienlijk zijn en in allen geval nimmer blijvend. Die uitvoer doet toch dadelijk eene schaarschheid aan geld ondervinden. En dit moet, zoo als van zelf spreekt, eene daling veroorzaken in den prijs van alle goederen en waarden in het land, dat geheel of gedeeltelijk van deszelfs benoodigden voorraad van ruilingsmiddel is beroofd. Deze daling wordt een prikkel tot uitvoer van goederen, omdat het verschil der prijzen geheel in het voordeel is van het land, alwaar de prijzen laag zijn. En daar zij, zoo als van zelf spreekt, op alle goederen

en bezittingen werkt, wordt het somtijds zelfs een voordeel, om goederen weder uit te voeren, die vroeger waren aangevoerd.

In allen gevalle heeft de daling het onvermijdelijk gevolg, dat de invoer van goederen vermindert, daar nimmer duurzaam met verlies wordt ingevoerd, terwijl integendeel de invoer van het edel metaal wordt aangemoedigd, want dit metaal wordt door dezelfde daling van prijzen het voordeeligste artikel van aanvoer. Aldus herstelt zich van zelf weder de waterpas, die tijdelijk was verbroken.

Het tegendeel heeft natuurlijk plaats wanneer een aanvoer van edel metaal heeft plaats gehad, waardoor de behoefte tijdelijk wordt overschreden. Deze omstandigheid brengt onfeilbaar eene tijdelijke rijzing in de prijzen te weeg en vermindert daardoor de voordeelen van eenen uitvoer van goederen, die hooger in prijs worden dan elders en dus in den handel verlies berokkenen. Daarentegen wordt de uitvoer van het geld aangemoedigd, daar dezelfde hoeveelheid edel metaal elders tegen eene grootere hoeveelheid goederen kan worden verruild. Doch deze uitvoer van edel metaal heeft slechts plaats tot dat de waterpas is hersteld.

Deze omstandigheden bewijzen genoegzaam, dat de voorraad van edel metaal, die in elk land wordt gevonden, zich duurzaam regelt naar de behoefte aan ruilingsmiddelen, eene behoefte, die weder geheel afhangt van het productief vermogen des lands.

Eene voortdurende depreciatie van het edel metaal kan dus alleen plaats hebben door eene vermeerderde productie, ontstaande uit eene toene-

mende mijn-ontginning. Deze depreciatie verdeelt zich echter uit den aard der zaak gelijkelijk over de ruilingsmiddelen in alle landen der wereld.

Slechts dan moet zij in een bepaald land blijvend worden ondervonden, wanneer door de regering nevens het edel metaal een ander betaalmiddel wordt in circulatie gebragt, waardoor de behoefte aan ruilingsmiddelen geheel wordt voldaan, zoodat hetzelve overtollig wordt. Deze overtolligheid wordt echter zooveel mogelijk door uitvoer hersteld. Zij verklaart het verschijnsel, dat in sommige landen wordt bespeurd, namelijk dat eene gedurige wegvloeijing plaats heeft van goud en zilver, en dat die metalen niet in omloop kunnen blijven. Het spreekt toch van zelf, dat, bij eene overtolligheid van het ruilingsmiddel, in de eerste plaats dat gedeelte wordt uitgevoerd, hetwelk overal zijne bruikbaarheid behoudt en dus overal een voordeelig emplooi vindt, en dat plaatselijk, die munt moet blijven circuleren, waarvan de bruikbaarheid door regeringsverordeningen wordt onderhouden, doch die, door gemis aan innerlijke waarde, elders de vereischten mist van een geschikt ruilingsmiddel.

Wij hebben reeds gesproken van wissels als van een middel tot vereffening der rekeningen tusschen verschillende landen. Uit hetgeen hier is gezegd over de wetten, die den in- en uitvoer regelen van het edel metaal in de verschillende landen, blijkt genoegzaam, dat ook de prijs der wissels zich regelt naar de verhouding tusschen aanbod en behoefte, en dus, even als de prijs van alle andere voorwerpen, aan eene rijzing en daling onderhevig is.

Er is echter eene omstandigheid die de daling van den prijs der wissels beperkt. Die daling kan niet grooter zijn dan tot een bedrag gelijk aan de kosten van het transport van edel metaal naar het land, waarnaar men het geld wil hebben overgemaakt, voorts van de assurantie tegen zeegevaar en van den intrest over den tijd van het transport. Stijgt de koers der wissels boven het gezamenlijk bedrag van deze onkosten, dan is het voordeeliger, om de overmaking, in stede van door wissels, te doen plaats hebben in geld.

Bij het onderzoek der wetten, waardoor de muntsomloop wordt beheerscht, zijn wij hoofdzakelijk van de omstandigheid uitgegaan, dat overal het ruilingsmiddel bestond uit dezelfde elementen, en dat overal dezelfde standaard was aangenomen voor de schatting van alle waarden, dat is het edel metaal. Dit is trouwens werkelijk het geval in alle beschaafde landen van de wereld en zelfs in al die landen die, ofschoon eenen lageren trap van beschaving bereikende, nogthans eenigen buitenlandschen handel drijven. Één land maakt hierop echter eene uitzondering; het is de Nederlandsche kolonie in Oost-Indië. Slechts dáár vindt men de munt-circulatie uitsluitend zamengesteld uit elementen, waaraan op hoog gezag eene denkbeeldige waarde wordt toegekend, doch wier werkelijke waarde even moeijelijk is te bepalen als het moeijelijk zou zijn uit te maken, hoeveel kisten met vuursteenen in China in waarde gelijk staan aan twintig Parijsche satijnen hoeden.

De Indische muntsomloop bestaat tegenwoordig

uitsluitend uit koper, niet alleen als pasmunt maar als algemeen ruilingsmiddel. Reeds is hiervoren op het gezag van CONDIJ RAGUET verwezen op de hoedanigheden, waardoor het edel metaal zich bijzonder eigent als standaard voor de berekening der waarde van alle goederen, genietingen en dienstverrigtingen en te gelijk als middel, om het genot van deze goederen, genietingen en dienstverrigtingen van de eene hand te doen overgaan in de andere. En te gelijker tijd werd door ons opgemerkt, dat het koper geheel verstoken is van alle die vereischten voor een goede munt.

Het feit alleen, dat in Nederlandsch Indië voor de schatting van alle waarden een andere standaard bestaat dan in het overig gedeelte der wereld, is reeds genoeg om de ongeschiktheid te bewijzen van dien standaard.

Intusschen vindt die standaard vooral in Indië nog talrijke voorstanders. Deze zoeken vooral de onmisbaarheid van het koper te doen uitkomen door de verwijzing op de twee navolgende omstandigheden:

1°. Dat de armoede van de Indische bevolking hare transactiën doet loopen over geringe waarden, zoodat zij behoefte heeft aan een ruilmiddel van zeer onbeduidenden omvang, waartoe het edel metaal, als eene te hooge waarde bezittende, niet kan worden benut;

2°. Dat de geschiedenis van Java zelve heeft bewezen, dat het edel metaal altijd is weggevloeid en nimmer in circulatie is gebleven.

Wat de armoede der bevolking betreft en hare

behoefte aan eene munt, welke zeer geringe fractiën uitdrukt, deze bewering wordt door niemand wedersproken. Doch de talrijkheid der benoodigde pasmunt bewijst in geenen deele, dat die munt het uitsluitend betalingsmiddel zou moeten zijn of slechts zou kunnen zijn van Nederlandsch Indië. Omdat veel koperen munt wordt vereischt, kan hier uit niet worden afgeleid, dat geen ander en beter ruilingsmiddel zou kunnen worden gebezigd bij transactiën van hooger bedrag. Dit laatste zou slechts waar kunnen zijn, *indien alle betalingen en transactiën liepen over eene waarde geringer dan een gulden.*

Wij zullen later bij de beschouwing van de muntstelsels van andere landen in Azië, de overtuiging erlangen, dat er gewesten zijn, waar de maatschappelijke toestand de behoefte doet onstaan aan eene noodmunt, die zoo gering is, dat zij naauwlijks 1/80 gedeelte van eene Javasche duit uitdrukt. Dit is onder anderen het geval in Bengalen.

Nog nimmer is het echter aldaar in het hoofd van eenig mensch opgekomen, om daaruit de gevolgtrekking te maken, dat in Bengalen geene gouden of zilveren munten zouden kunnen in omloop zijn en blijven.

Het is hier de plaats eene opmerking mede te deelen, die reeds vroeger door alle reizigers in het Oosten is gemaakt, en waarvan de juistheid nog tegenwoordig dagelijks wordt ingezien. Nergens is de kennis van het edel metaal grooter dan bij de Oostersche volken, en nergens bestaat eene grootere

bedrevenheid in de beoordeeling van het gewigt en het gehalte. Dat de kennis en het gebruik van het edel metaal reeds in aloude tijden bestonden, wordt bewezen, door de opgravingen van munten, die dagteekenen van de eerste tijden van het Hindoeisme. Niet zelden worden nog op Java zilveren munten opgedolven, die eene nieuwe bevestiging geven aan de omstandigheid, dat in geheel Indië, zoo wel op de vaste kust van Azië als op de eilanden, reeds sedert onheugelijke tijden, en wel sedert meer dan twee duizend jaren, eene geregelde muntcirculatie heeft bestaan.

Toen de eerste Europesche reizigers Java en den Oosterschen archipel bezochten, vonden zij volgens hunne beschrijving, een geregelde omloop van edel metaal. Zouden nu deze gewesten, onder het Nederlandsch gezag, zoodanig in beschaving en welvaart zijn achteruit gegaan, dat zij van dien omloop waren vervallen tot eene circulatie van koper? Voor den naam en het belang van Nederland moet men vertrouwen, dat deze vraag ontkennend kan worden beantwoord.

Wat de tweede bewering aangaat, dat namelijk de geschiedenis van Java zelve zou hebben bewezen, dat het edel metaal altijd is weg gevloeid en nimmer in circulatie is gebleven, — de gegrondheid van deze stelling moeten wij ten eenenmale tegenspreken.

Reeds heeft men gezien, dat de circulatie in onze Oost-Indische bezittingen vóór de vestiging der Nederlandsche maatschappij, geheel bestond uit edel metaal.

Het geschiedkundig overzigt, dat zal worden gegeven in de volgende hoofdstukken zal dit bevestigen. Men zal daarin zien, dat ook onder het Britsche tusschenbestuur een geregeld muntstelsel heeft bestaan, waarvan het goud en zilver de bestanddeelen waren. Men zal verder de overtuiging krijgen, dat, ook na de maatregelen van den heer DU BUS in 1826, lang eene zilver-circulatie heeft bestaan, die alleen door de misslagen van het bestuur en van de Javasche bank is gestremd en heeft opgehouden.

Wanneer men met zoo veel aandrang ziet verwijzen op de wegvloeijing van het zilver en goud, dat op Java werd uitgegeven, dan wordt men natuurlijk geneigd om daarvan de oorzaken op te sporen. Het is toch volstrekt noodzakelijk de juiste omstandigheden te kennen, die tot zulk een verschijnsel aanleiding geven. Want indien het zich *niet altijd* heeft doen bespeuren, is het niet minder waar, dat het *zeer dikwijls* is opgemerkt.

Twee plaatselijke omstandigheden maken de wegvloeijing van het edel metaal, volgens de voorstanders van eene koper-circulatie, op Java onvermijdelijk. Zij zijn deze:

a. dat de Chinezen die zich op Java bevinden, jaarlijks belangrijke remises doen naar China, hetzij als tegemoetkoming voor de betrekkingen die zij aldaar hebben achtergelaten, hetzij tot betaling van goederen die zij uit hun vaderland hebben ontvangen, en dat zij bij gemis van een ander middel van overmaking, belangrijke sommen zilver overzenden en dus uit Java uitvoeren.

b. dat het monopoliestelsel, dat in Indië bestaat, de middelen aan retouren vermindert en dat dus, bij gebrek van goederen, geld wordt uitgevoerd en aldus de op Java aanwezige voorraad van edel metaal telkens weder wordt onttrokken aan den plaatselijken omloop.

Uit hetgeen reeds is gezegd over de wetten, die de aan- en uitvoer van geld en goederen bepalen, is gedeeltelijk reeds de onjuistheid van deze stellingen bespeurbaar en heeft men vooral reeds gezien, dat elke buitengewone uitvoer van edel metaal, weder een invoer moet ten gevolge hebben, indien de overblijvende voorraad daalt beneden de behoefte aan ruilingsmiddelen. Doch het is niet onbelangrijk om de dwaling, waarop die beweringen rusten, nog omstandiger aan te toonen.

Al dadelijk moet de verkeerdheid van het eerste punt worden bevroed, wanneer men nadenkt, dat dezelfde wegvloeijing van zilver niet opgemerkt wordt in landen, die veel nader bij China zijn gelegen en alwaar de Chinesche bevolking even aanzienlijk, zoo niet aanzienlijker is dan op Java. Niemand heeft nogthans te Singapore immer bespeurd, dat de remises naar China een slechts gering ongerief veroorzaakten door eenen aanzienlijken uitvoer van zilver of goud. Evenmin is dit het geval in Siam, Cochin China, Honkong, Britsch Indië, enz. En wel verre, dat men aldaar gebrek aan middelen van remise zou gevoelen, wordt aldaar reeds sedert langen tijd geklaagd over de moeijelijkheid, om voor de naar China gezonden goederen andere waarden in retour te krijgen.

zoodat men meestal zilver uit China voert, instede van dat metaal derwaarts te zenden. Meestal is dan ook de wissel in het nadeel van China, dat is, dat in dit land soms *f* 102 moet worden gegeven voor een wissel, waarvoor men te Singapore of Java slechts *f* 100 terug erlangt.

Ook de tweede reden, waaraan het wegvloeijen van het zilver wordt toegeschreven, is niet juister dan de eerste. Niemand kan, meer dan wij, al de nadeelen inzien van het monopoliestelsel, dat thans op Java in werking is, en meer dan wij overtuigd zijn, dat dit stelsel eene systematische verarming en uitputting der kolonie moet veroorzaken, waarvan de rampspoedige gevolgen nu reeds worden ondervonden, en Indië en het moederland, zonder eene tijdige hervorming, in een poel van financiële verwikkelingen zullen storten. Doch wij zouden der waarheid en onze overtuiging te kort doen, indien wij beweerden, dat onder dat stelsel geene zilvercirculatie op Java bestaanbaar zou zijn. Het monopoliestelsel vermindert onbetwistbaar het aantal der waarden, die ter beschikking blijven van de bevolking en vermindert dus ook de behoefte aan het edel metaal of de gouden en zilveren munt, die onder een vrijgeviger en wijzer stelsel zou worden gebezigd als ruilmiddel. Doch in geval in Indië slechts goede munt als ruilmiddel werd gebezigd, spreekt het van zelf, dat de voorraad, die wiskunstig zeker in omloop zou blijven, alleen uit edel metaal zou kunnen bestaan.

Men veronderstelle, dat onverwachts al het op Java in omloop zijnde geld door het gouvernement

werd ingewisseld en ophield een wettig middel van betaling te zijn. Dan is het ontwijfelbaar zeker, dat zoo lang op Java nog iets viel te koopen of te verkoopen, daartoe het noodige edel metaal zou worden aangevoerd. Aanvankelijk zou dit edel metaal, uithoofde van zijne schaarsheid, zulk eene hooge waarde hebben, dat de pikol rijst, koffij of suiker welligt voor één gulden en minder zou verkrijgbaar zijn. Deze gunstige verhouding van het edel metaal zou echter een toevoer van edel metaal veroorzaken, die zou aanhouden tot dat de waterpas met andere landen zou zijn hersteld, dat is tot dat voor dezelfde hoeveelheid zuiver goud of zilver op Java even veel en niet meer rijst, koffij, suiker enz. konden worden gekocht als elders.

Om dit alles nog duidelijker te maken, veroorlove men ons eene andere vergelijking.

Men stelle zich het eiland Billiton voor, zoo als het was, vóór dat eene ondernemende geest zich had toegelegd op de ontginning van de tinmijnen, die het bevat. Het wordt, volgens officiële opgaven, bewoond door eene bevolking van hoogstens 10,000 zielen. Daar deze bevolking zeer armoedig is en weinig middelen van bestaan bezit, zoo is het zeker eene overdrevene schatting indien wij veronderstellen, dat de opbrengst van haren arbeid jaarlijks eene waarde bezit van honderd duizend gulden. Deze som in geld zou dus genoeg zijn, om als ruilmiddel te dienen ten einde de verschillende waarden op dat eiland van de eene hand te doen overgaan in de andere. Zelfs zou daartoe een veel geringer bedrag aan munt benoodigd zijn, daar

hetzelfde muntstuk dient voor meerdere transactiën. En dit is dan ook waarschijnlijk werkelijk het geval. Het zou welligt moeijelijk zijn, om op Billiton eene som van *f* 20.000 bijeen te brengen.

Hoeveel geld men nu daarbij nog in omloop brenge, het is duidelijk, dat dit meerdere geene dienst kan bewijzen zoolang de behoefte daaraan niet in evenredigheid is toegenomen, door een toenemend vertier en eene toenemende productie. Het in omloop gebragte moet dus òf onbenut blijven liggen en, hetgeen hetzelfde is, uit den omloop weder verdwijnen, òf wel worden uitgevoerd ten einde elders emplooi te vinden.

Indien nu de bevolking door maatregelen van het gouvernement werd verpligt aan hetzelve een gedeelte van de vruchten van haren arbeid af te staan, spreekt het van zelf, dat hierdoor de behoefte aan het ruilingsmiddel zou verminderen in verhouding tot den verminderden rijkdom en dus een gedeelte van de vroeger als benoodigd en aanwezig veronderstelde som uit den omloop zou worden verdreven.

Bestond deze som uit elementen die overal elders bruikbaar zijn, dan zou natuurlijk daarvan eene gedeeltelijke wegvloeijing of uitvoer plaats hebben. Bestond zij uit elementen, die door de bepalingen van het gouvernement slechts eene denkbeeldige, gedwongene en plaatselijke waarde hadden, dan is het even duidelijk, dat zij, ofschoon gedeeltelijk overtollig, zou moeten blijven in de circulatie, en door overtolligheid worden gedepreciëerd, eene depreciatie, die zich over het geheel ruilingsmiddel moet verdeelen.

Uit dit alles wordt bewezen, dat de zoo even beschrevene omstandigheden, die opgegeven worden als de oorzaak der wegvloeijing van het edel metaal op Java, namelijk eene beweerde uitvoer naar China en het Indische monopoliestelsel, niet kunnen worden beschouwd als de ware aanleiding van het verschijnsel, dat zich op Java voordoet. Die ware aanleiding blijkt echter te gelijk uit deze wederlegging. Zij ligt in de omstandigheid, dat op Java het edel metaal als ruilingsmiddel overtollig is geworden, omdat de behoefte aan dat middel reeds meer dan genoeg wordt voldaan door eene aanzienlijke massa van slechte munt, namelijk door munt *die, door de bepalingen van het gouvernement, eene denkbeeldige, gedwongene en plaatselijke waarde heeft verkregen.*

Wij hebben tot nog toe slechts gewaagd van het edel metaal als ruilingsmiddel. Doch er hebben, zoo als reeds gezegd is, in elke maatschappij transactiën plaats van zulke geringe waarden, dat het edel metaal in welke geringe hoeveelheid ook verdeeld, nog te groot is, om de waarde uit te drukken, waarover wordt getransigeerd. Naarmate eene maatschappij armoediger is, zijn deze transactiën geringer en menigvuldiger en daartoe wordt dus eene noodmunt vereischt, welke meestal uit koper wordt vervaardigd. Reeds is hiervoren onderzocht door welke hoedanigheden het edel metaal zich bij voorkeur aanbeveelt als algemeen ruilingsmiddel, en heeft men te gelijk kunnen zien, dat die hoedanigheden niet in het koper worden terug gevonden.

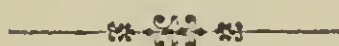
Slechts als noodmunt of pasmunt en plaatselijk circulerende, doet het koper dit gemis niet gevoelen. Zijne zwaarte wordt alleen een bezwaar wanneer het in groote hoeveelheden moet worden gedragen, en daar men zeker is om voor de nominale waarde, die door den stempel wordt uitgedrukt, de werkelijke waarde in edel metaal te kunnen terug erlangen, is het ook van weinig belang, welke waarde het koper geld bezit en of het werkelijk die waarde bezit, die daaraan conventioneel wordt gegeven. De functiën van de pasmunt blijven altijd van ondergeschikten aard.

Intusschen blijkt hieruit te gelijk, dat die functiën zeer beperkt zijn, en dat de uitgifte van pasmunt dus noodwendig moet blijven binnen de grenzen der behoefte. Elke overschrijding van die grenzen veroorzaakt eene overtolligheid en daardoor eene depreciatie die zich niet door uitvoer kan herstellen, omdat plaatselijk en om het nut dat die pasmunt verrigt, daaraan eene grootere waarde wordt gehecht dan het elders bezit.

Wij zullen later bij het geschiedkundig overzigt van het Indische muntstelsel de verschillende phases beschrijven, die het koper als munt heeft doorloopen en dit zal ons bij herhaling brengen tot eene beschouwing der gebreken, die het heeft doen kennen. Wij hebben echter gedacht, reeds bij deze inleiding het verschil tusschen eene zilver- of goudcirculatie en een' omloop van koper te moeten doen uitkomen.

HOOFDSTUK II.

DE GESCHIEDENIS VAN HET MUNTSTELSEL VAN NEDERLANDSCH INDIË, SEDERT 1816 TOT 1830, VOORAFGEGAAN VAN EEN ONDERZOEK NAAR DEN TOESTAND VAN HETZELVE ONDER HET BRITSCHE TUSSCHENBESTUUR.

Alvorens over te gaan tot de geschiedenis van het muntwezen in Nederlandsch Indië, zoo als het is geweest sedert 1816, moeten wij vooraf zien in welken toestand het verkeerde onder het Britsche tusschenbestuur.

Zij, die een koperstelsel voorstaan, beroepen zich, zoo als reeds is opgemerkt, toch altijd op de omstandigheid, dat het zilver nimmer op Java heeft kunnen blijven, maar dat hetzelve altijd is weggevloeid. Het Britsche bestuur levert nogthans het bewijs, dat zij zich in deze meening bedriegen, en vooral daarom is het hoogst nuttig den toestand te leeren kennen, waarin het Indische muntwezen zich in 1816 bevond, toen de kolonie weder door ons werd overgenomen.

Het zou ons te ver heen voeren, indien hier in eene uitvoerige beschrijving werd getreden van de financiële omstandigheden, waarin Nederlandsch Indië zich van onze eerste vestiging heeft bevonden, en van de ontelbare muntsverordeningen, die daarmede in verband stonden. Een vlugtige blik op het verledene is evenwel niet overbodig. Eensdeels zal daaruit worden bewezen, dat ongeëvenredigde uitgiften van koper of slechte munt altijd de goede munt hebben moeten verdringen, en anderdeels zal de geschiedenis van het Britsche tusschenbestuur, zoo als reeds is gezegd, de mogelijkheid eener zilvercirculatie doen uitkomen.

Van het jaar 1615, en dus van het begin onzer vestiging op Java, tot 1696 bedroegen, volgens de gedrukte rekeningen der compagnie:

hare territoriale inkomsten		
in Indië gemiddeld . . .	*f* 4,169,162.75	
en hare uitgaven gemiddeld.	- 3,684,745.25	's jaars.
Van en met 1697 tot 1779		
hare inkomsten gemiddeld.	*f* 7,316,352.62	
hare uitgaven »	- 9,398,538.84	's jaars.

Indien men het oog vestigt op de geringheid der uitgaven en inkomsten, welke deze berekening aanwijst, en op de omstandigheid, dat tot 1746 meestal de soldij der dienaren nog voor de helft werd betaald in lijnwaden, waarop, volgens eene in 1738 door de regering zelve gemaakte berekening, soms tot 40 pCt. verlies werd geleden, dat het grootste gedeelte der productie, waaronder zelfs de rijst, door verpligte leveranciën om niet of tegen ongeëvenredigde prijzen werd weggevoerd, dat des-

tijds de bevolking naauwlijks drie of vier millioen zielen kan hebben bedragen, alsdan zal gereedelijk kunnen worden beseft hoe gering de behoefte aan munt in de kolonie moet zijn geweest, daar hier ook geen noemenswaardige particuliere handel bestond.

Indien men zich voorts herinnert, dat ook tot in het begin van deze eeuw het muntstelsel in Europa en vooral ook in ons vaderland hoogst gebrekkig was, spreekt het van zelf, dat de munt, die in Indië werd aangebragt, niet dan van de slechtste hoedanigheid, althans niet beter was dan in het vaderland.

Intusschen werd reeds onder het bestuur van den Gouverneur-Generaal VAN DIEMEN in 1636—1645 door de Indische regering besloten tot het gieten of munten van koperen duiten. Wel werden hiertegen in 1640 door de heeren ZEVENTIENEN bedenkingen ingebragt, daar zij het muntslaan beschouwden als eene souveraine acte, waartoe de compagnie zich niet geregtigd beschouwde. Doch aan deze bedenkingen werd nimmer gehoor gegeven. Integendeel blijkt het, dat in hetzelfde jaar, waarin dat verbod was ontvangen, het munten van koper en zelfs van zilver was afgestaan aan Chinezen, die daartoe eene speciale licencie ontvingen, even als destijds in Nederland aan eenige steden het regt tot muntslag was toegekend. Eene wijziging in het octrooi gaf trouwens spoedig de bevoegdheid daartoe aan de Indische regering, en daar men destijds het muntslaan, vooral van slecht geld, nog beschouwde als eene winstgevende handeling,

spreekt het van zelf dat van dat regt altijd in ruime mate werd gebruik gemaakt.

Bij de emissie van koper, die in 1644 plaats vond, werd bepaald, dat niemand gehouden zou zijn van dat kopergeld meer te accepteren dan op iedere 100 rijksdaalders 3 rijksdaalders. Dit zou reeds het aanwezen in Indië bewijzen van geene onbelangrijke voorraad koper. In een plakaat van 1652 vindt men gewag gemaakt van eene door bewindhebberen zelven bevolen emissie van koper, terwijl de voorraad, welke in Indië werd aangemunt, nog werd vermeerderd door uitzendingen uit het vaderland, zoo als onder anderen kan blijken uit het plakaat van 26 Junij 1724, waarbij die munt gangbaar werd verklaard tegen eene veranderde waarde.

Als of door alle deze bepalingen en handelingen nog geene voldoende hoeveelheid slechte munt in omloop zou komen, kwamen bewindhebberen op de gedachte, om onder den naam der inlandsche vorsten, die aan de compagnie cijnsbaar waren, en onder anderen die van Sumatra, Ternate en de overige Molukkos, koperen munt te doen vervaardigen, welke in waarde echter gelijk moest blijven met die der compagnie. Een aanzienlijke hoeveelheid kwam aldus in omloop.

Indien men nagaat, dat aldus de behoefte der circulatie steeds door slechte munt werd vervuld, daar ook het zilver, dat uitgezonden werd, van de slechtste hoedanigheid was, zoo als in Nederland zelf werd ondervonden, alsdan spreekt het van zelf, dat het weinige goede geld, dat soms in om-

loop werd gebragt, spoedig moest worden verdrongen en verdwijnen.

Het spreekt toch van zelf, dat het kopergeld, als niet vatbaar voor uitvoer, allengs jaarlijks aanzienlijk moest vermeerderen en de grootste plaats in de circulatie moest innemen.

Intusschen leed de compagnie, zoowel hier te lande als in het vaderland, aan eene langzame uittering, welke in Europa aanleiding gaf tot herhaalde leeningen en heffingen.

Deze leeningen konden echter den val van dit ligchaam niet verhoeden, in welken val zij ook de eenmaal wereldberoemde Amsterdamsche Bank medesleepte. Toen die Bank in Februarij 1791 hare betalingen staakte, bleek het dat het te kort ad ƒ9,247,793.12 aan specie grootendeels was ontstaan door geheime leeningen aan de O. I. compagnie en wel tot een bedrag van ƒ7,650,000.

Daar gestadige oorlogen met Engeland de gemeenschap tusschen het moederland en de kolonie telkens stremden en het grootste gedeelte van den handel deden stilstaan, moesten ook de zaken in Indië eenen steeds ongunstigeren keer nemen. Bij het jaarlijksch te kort in 's lands kas, dat niet uit het vaderland kon worden gedekt, moest dus naar plaatselijke hulpmiddelen worden omgezien. Deze werden natuurlijk gedeeltelijk gezocht in de schijnwinsten der koperen munt, welke na 1780 eene geregelde jaarlijksche vermeerdering onderging, terwijl sedert dat tijdstip de emissie van papierengeld onder verschillende benamingen en voorwaarden is aangevangen.

Deze emissiën kregen allengs, door den klimmenden nood der Indische kas, zulk eene uitbreiding, dat in 1810, behalve het zoogenaamde Probolingo-papier, een bedrag van ruim 9,000,000 rijksdaalders in omloop was.

Toen zag men dan ook op nieuw bewezen, dat indien een gebrekkige geldsomloop in gewone tijdsomstandigheden eene groote stoornis veroorzaakt, dezelve in tijden van oorlog de schromelijkste gevolgen heeft. Nergens wordt dit meer gevoeld dan in eene kolonie.

Terwijl in die tijden de handel gestremd wordt, de nijverheid kwijnt, en dus noodwendig door een verminderd emplooi van geld de circulatie moet inkrimpen en een aanzienlijk gedeelte van het circulerend kapitaal moet verdwijnen, ontstaat juist te gelijker tijd bij het bestuur de noodzakelijkheid, om zijne uitgaven te vermeerderen. Terwijl mitsdien de behoefte aan munt vermindert, wordt de massa juist vermeerderd. Geschiedt zulks door emissiën van papier zonder voldoende waarborg, alsdan wordt de circulatie allengs door hetzelve aangevuld, terwijl het beter gedeelte verdwijnt. In 1810 was zelfs een groot gedeelte van het koper verdwenen en verdrongen door papier. Elk een toch, die een gedeelte van zijn kapitaal door gebrek aan emplooi onbenut moest laten liggen, verkoos altijd daartoe het koper, dat nog eenige waarde bezat boven het papier. Dit koper kon echter niet zijn uitgevoerd, daar Java altijd was gebloqueerd en de scheepvaart geheel was gestremd. Onder het Engelsch tusschenbestuur kwam dan ook weder

koper te voorschijn, toen de circulatie van papier was ingekrompen. De geldsomloop kan gevoegelijk worden vergeleken bij een vat, waarin verschillende vochten worden geworpen en altijd de vloeistof, die het ligste is, zal boven drijven, terwijl die, welke de meeste innerlijke zwaarte bezit, naar den bodem zal zinken en alleen weder zigtbaar wordt, wanneer het ligtere vocht van de oppervlakte zal zijn verdwenen.

Dit zelfde zou in de tegenwoordige omstandigheden in Indië kunnen worden gezegd van het zilver. Immers niet een ieder, bij wien eene ophooping van kapitaal plaats vindt, drijft buitenlandschen handel. Maar altijd zal het edel metaal in de particuliere kas weggelegd blijven, zoo lang met slechtere munt kan worden betaald. Zonder schroom kan worden beweerd, dat dit volkomen nog op Java kan worden gezien.

Dat een belangrijk gedeelte zilver nog op Java aanwezig is, en zich grootendeels onder de Chinezen bevindt, mag niet zonder grond worden verondersteld.

Dit kan onder anderen worden afgeleid uit de omstandigheid, dat bij hunne spelen meestal goud en zilvergeld wordt gebezigd voor onderlinge betalingen.

Geen bemiddeld Chinees, die niet bij zijn afsterven eene ruime zilverkas nalaat, en meermalen is beweerd, dat alleen in de kassen van de twee majoors Chinees TAN HONGYAN en BEI INTJOE te Samarang ongeveer drie ton aan specie zouden liggen. Niet lang geleden stierf een onbeduidende Chinesche lijn-

waadhandelaar te Buitenzorg, die ongeveer ƒ 40,000 aan muntspeciën naliet. Door het departement van koloniën is vroeger meermalen gezinspeeld op de verkoopingen van goud en zilver, die in de binnenlanden door particulieren zouden plaats vinden.

Eene der eerste handelingen van het Britsch bestuur in 1811 was de erkenning van het papierengeld, dat door de vroegere regering was uitgegeven. Dit geschiedde reeds bij de proclamatie van Lord MINTO, den Britschen Gouverneur-Generaal, onder dagteekening van den 11den dag van September 1811. De verachterde staat, zeide deze proclamatie, van de Nederlandsche kolonie van Java en de verwikkelingen van het gouvernement, veroorzaakt door den druk des oorlogs en de staking van den handel, hadden het gouvernement geleid, om over te gaan tot verscheidene buitengewone maatregelen en onregelmatige middelen, om te voldoen aan de eischen van de openbare dienst, en onder de vele toevlugten behoorde die, van eene overtollige uitgifte gouvernementspapier in omloop te brengen."

De buitensporigheid van den voorraad van papier en de toenemende val van het openbaar crediet hadden eene trapsgewijze depreciatie medegebragt van het in omloop zijnde papier, dat, in de maand Julij en het begin van Augustus 1811 tot de lage wisselkoers was vervallen van zes en een halven papieren rijksdaalder voor eene Spaansche zilveren daalder, uitmakende vijf rijksdaalders in papier voor de waarde van eene zilveren rijksdaalder."

De werkelijke waarde van deze soort van circulerend medium was gevolgelijk in dezelfde verhou-

ding gevallen beneden de nominale waarde, en deze nominale waarde regelde geenszins de transactiën des handels, daar het papier werd ontvangen en betaald tot de waarde vastgesteld door den evengemelden wisselkoers. Hieruit moest worden opgemaakt, dat, met het oog op de snelheid der circulatie, een groot gedeelte van het in omloop zijnde papier in bezit van den tegenwoordigen houder was gekomen, berekend volgens de hierboven aangegevene waarde."

Het gouvernement, zeide verder de proclamatie, voelde al de nadeelen van een gedepreciëerden geldsomloop, maar aan den anderen kant had het besef van de algemeene en uitgebreide ellende, die de plotselijke vernietiging van eene groote vlottende bezitting, verspreid onder de menigte, moest veroorzaken, en van de andere zijde kon het niet vergeten, dat het eene groote miskenning van zijne pligten zou zijn, indien het een nieuw bestuur belastte met de eigendunkelijke en plotselijke terugbrenging van eenen buitensporigen geldsomloop, gediscrediteerd onder een vorig gouvernement, tot zijne oorspronkelijke waarde of liever tot eene waarde, die ten allen tijde slechts nominaal was geweest. Onder den invloed van deze onderscheidene overwegingen, waren de navolgende voorzieningen genomen."

Het gouvernements-papier en het papier uitgegeven door de weeskamer zouden in de schatkist worden ontvangen, en een wettig betalingsmiddel zijn in alle transactiën tusschen personen tot het volgend bedrag en onder de navolgende voorwaarden en be-

palingen, te weten: tot een bedrag niet gaande boven vier en een half millioen rijksdaalders in gouvernementspapier en vier millioen weeskamers-papier."

Zes en een halve rijksdaalder in papier zouden in de wandeling worden gerekend voor eene Spaansche daalder in zilver, en dadelijk zouden schikkingen worden getroffen, om het oude papier te stempelen, volgens de thans vastgestelde waarde, of om het oude papier tegen nieuw papier in te wisselen volgens deze verhouding."

Voor alsnog en tot nader bevel, zouden alle betalingen uit de openbare kas en tusschen particulieren wettig worden beschouwd in de verhouding van een derde zilver en twee derden papier, behoudens het regt om de voldoening in specie te vorderen van overeenkomsten en contracten, waarbij te voren eene andere verhouding in zilver was of later zou zijn bedongen."

Daar het hoogst nuttig werd geoordeeld, om een fonds te verzamelen voor de geregelde liquidatie van deze schulden, of het bedrag te brengen binnen zulke grenzen als later gemakkelijk en voordeelig voor het publiek konden worden geacht, zou het papier worden belast met de heffing van een jaarlijksch regt van 5 ten honderd op het bedrag, dat nu werd vastgesteld, en dat telkens zou worden geheven bij de vernieuwing van de stempeling of van het papier, in elken anderen vorm als later zou kunnen worden vastgesteld."

Er was in overweging genomen, verklaarde de publicatie, om het geld, dat van dit regt zou afkomstig zijn, in gouvernements zekerheden te plaatsen,

ten einde het fonds zou kunnen toenemen door rente op rente en eene spoedigere liquidatie of eene vermindering van de schuld zou mogelijk worden, zoodat het gouvernement zou worden in staat gesteld, om het regt spoediger af te schaffen."

Zij, die deze proclamatie hebben gelezen, zullen dadelijk hunne aandacht hebben gevestigd op de omstandigheid, dat het papier, hetwelk in omloop was, werd ingewisseld tegen de waarde van den dag en niet tegen de nominale waarde. Daar bij de tegenwoordige gedachtenwisselingen over den muntsomloop zich vele kundige mannen hebben verklaard voor de toepassing van hetzelfde beginsel en zij de in Indië in omloop zijnde recepissen zouden willen zien ingewisseld tegen 90 pCt., als zijnde de door hen berekende werkelijke tegenwoordige waarde volgens den koers van het geld, zoo achten wij ons verpligt hier de volgende omstandigheid speciaal te doen uitkomen. Men moet namelijk niet uit het oog verliezen, dat het Britsch bestuur hier de inwisseling op zich nam van een papier, hetwelk niet door dat bestuur was uitgegeven, zoo dat deze inwisseling eene edelmoedigheid, doch geene verpligting was. Geene beschrevene noch zedelijke verpligting kon het Engelsche bestuur dwingen tot de offers, die het zich hier oplegde. Dit lag trouwens opgesloten in de zoo even aangehaalde woorden: *dat het eene groote miskenning van zijne pligten zou zijn, indien het een nieuw bestuur belastte met de eigendunkelijke en plotselijke terugbrenging van eenen buitensporigen geldsomloop, gediscrediteerd onder een vorig gouvernement, tot zijne oorspronkelijke waarde of liever*

tot eene waarde, die ten allen tijde slechts nominaal was geweest.

Alleen eene goede staatkunde en het besef van de rampen, die door eene geheele vernietiging der door het Nederlandsche bestuur gemaakte schuld over de Javasche bevolking zouden komen, dit alleen bragt het Engelsche bestuur tot eene gedeeltelijke erkenning van die schuld. Het bleef dus ook geheel aan dat bestuur overgelaten, om de verhouding te bepalen, waartegen de inwisseling van het oude papier tegen het nieuwe zou plaats hebben.

Bij eene proclamatie van denzelfden dag (11 September 1811) werd ook de Bengaalsche sicca ropij ingevoerd en daartoe bepaald, dat van dien dag sicca ropijen zouden worden gegeven en aangenomen tegen Spaansche daalders naar de verhouding van twee sicca ropijen en eene stuiver voor eene Spaansche daalder zilver, daar de waarde van de sicca ropij werd vastgesteld op een en dertig stuivers en een halve. De Bataviasche, Suratsche en Arcotsche ropijen zouden, zoo als vroeger reeds was bepaald, blijven circuleren tegen de waarde van slechts dertig stuivers.

Deze bepaling was niet bestemd om de kracht van vroegere contracten te veranderen, maar betrof alleen den omloop van sicca ropijen na de dagteekening der proclamatie.

Het volgende tarief aantoonende de loopende waarde der verschillende munten, die op Java voortliepen, werd tegelijk tot narigt van het algemeen openbaar gemaakt

4 duiten maakten een stuiver.

10 » of $2\frac{1}{2}$ stuivers maakten een dubbeltje.
30 » » $7\frac{1}{2}$ » » » schelling.
60 » » 15 » » » halve Bataviasche, Suratsche of Arcotsche ropij.
63 duit. of $15\frac{3}{4}$ stuiv. maakten eene halve sicca ropij.
120 » » 30 » » 1 Bataviasche, Suratsche of Arcotsche ropij.
126 duiten of $31\frac{1}{2}$ stuivers maakten 1 sicca ropij.
128 » » 32 » » 1 halv. Sp. daald.
160 » » 40 » » 1 halv. ducaton.
192 » » 48 » » 1 nieuwe »
240 » » 60 » » 1 Amerik. daald.
256 » » 64 » » 1 Spaans. »
312 » » 78 » » 1 oude ducaton.
320 » » 80 » » 1 nieuwe »
528 » » 132 » of $2\frac{3}{4}$ rijksdaalders maakten 1 gouden ducaat.
960 duiten of 240 stuivers of 5 rijksdaalders maakten 1 halven gouden ropij.
1920 duiten of 480 stuivers maakten 1 gouden ropij.
10 Spaansche daalders maakten 1 Amerik. Eagle.
16 dito maakten 1 doeblon.

Bij proclamatie van 26 October 1811 werden alle ontvangers, kashouders en andere personen in dienst van het bestuur, die geld ontvingen of betaalden, gelast om hunne boeken te houden in Spaansche daalders, elke Spaansche daalder gerekend tegen vier en zestig stuivers zilver of zes en een half rijksdaalders papierengeld en zulks aanvangende met 1 November 1811.

Bij eene proclamatie van den Gouverneur van Java, RAFFLES, van 14 Februarij 1812, werden ook

regelingen gemaakt omtrent een vroeger onder den Maarschalk DAENDELS uitgegeven papier genaamd Probolingopapier, tot welks waarborging landen in Probolingo waren vervreemd.

Het contract, den 3 December 1810 gesloten voor den verkoop dier landen, zou worden geëerbiedigd en de uitloting van een gedeelte van het papier voortgang hebben.

De proclamatie van het vroeger bestuur van 3 December 1810, bepalende, dat het gezegd papier zou worden ontvangen als zilver zonder eenige reductie of vermindering, werd ingetrokken, behalve dat zij kracht van wet zou hebben voor alle overeenkomsten van eene dagteekening tusschen den 3 December 1810 en de dagteekening van de proclamatie van 14 Februarij 1812.

Voortaan zou dat papierengeld worden gerekend als een wettig middel van betaling in alle transactiën tusschen personen in de oostelijke districten van Java, volgens de geëvenredigde waarde, die het op de markt zou hebben tegen zilver of ander wettig geld; tot welke verhouding het ook zou worden ontvangen en uitgegeven in de lands kassen te Samarang en Soerabaija, behoudens ieders regt om de betaling in specie te vorderen van alle overeenkomsten en contracten, waarbij eene bepaalde wijze van betaling was gestipuleerd of later zou worden gestipuleerd.

Ten einde met juistheid de waarde te bepalen, waarnaar het Probolingopapier circuleerde met andere waarden, moest daarvan wekelijks een rapport worden opgemaakt.

Reeds bij eene proclamatie van 30 Maart 1812

werd bepaald, dat eene belasting uitsluitend in zilver zou worden geheven. Deze belasting was die van het zegel.

De belangrijke vermindering in waarde, die intusschen het vroeger uitgegeven papier had ondergaan en de inkrimping, die dus het circulerend medium op Java had ondervonden, deden spoedig behoefte ontstaan aan eene vermeerdering van wettig betalingsmiddel. En hiertoe werd door het bestuur bij advertentie van 31 Julij 1812 besloten tot de uitgifte van schatkistbilletten voor niet minder dan honderd Spaansche daalders, tegen eene jaarlijksche rente van zes ten honderd, betaalbaar naar prioriteit van nummer en datum en binnen zes maanden na de uitgifte. Die billetten zouden bij de kassen van het bestuur worden aangenomen in betaling.

Bij eene proclamatie van 19 September 1812 werd in overweging genomen, dat het noodzakelijk was maatregelen te nemen tegen den heimelijken uitvoer van Spaansche daalders en dat het bleek uit eene vergelijking van de actuele koers van den Spaanschen daalder met andere munten dat, ofschoon deszelfs innerlijke waarde was bepaald op 64 stuivers, die daalder nogthans onveranderlijk in wandeling was tegen eene hoogere waarde. Daarom werd besloten, dat, van den dag van het uitvaardigen der proclamatie, de Spaansche daalder zou worden ontvangen en betaald en zou circuleren op Java en onderhoorigheden tegen de verhouding van zes en zestig stuivers. *

Ten einde de intrekking van het nog in omloop zijnde papierengeld, afkomstig van het Nederlandsch

gouvernement, zoo veel mogelijk te verhaasten, besloot het Engelsche gouvernement om landen op Java te verkoopen, ten einde den opbrengst daarvan te doen dienen tot inwisseling en vernietiging van dat papier. De verkoop, welke in Januarij 1813 plaats vond, werd reeds bij eene advertentie van 5 November 1812 aangekondigd. De gewigtigste voorwaarden waren de volgende:

De betaling van den koopschat zou plaats hebben in zilver of Bataviaasch credietpapier ter keuze van den kooper — het credietpapier gerekend tegen $6\frac{1}{2}$ rijksdaalderspapier voor eene Spaansche daalder zilver, — en deze betaling zou kunnen geschieden te Batavia of op de plaats van den verkoop.

Alle feodale of heerlijke diensten aan het gouvernement en alle verpligte leveranciën tegen ongeëvenredigde belooning zouden zijn afgeschaft op de te verkoopen landen, en instede daarvan zou eene jaarlijksche schatting van een half ten honderd van den oorspronkelijken koopschat aan het gouvernement worden voldaan. De eigenaren zouden echter verpligt zijn, om te zorgen voor de herstelling der openbare wegen en bruggen loopende door deze landen, en om verder alle zoodanige hulp te verleenen tegen billijke betaling, als noodig zou zijn voor openbare transporten.

Geene heerlijke diensten zouden op deze landen kunnen worden geëischt van de opgezetenen noch eenige betalingen of inkomsten mogen gevorderd worden van de bevolking, behalve zoodanige, die zouden ontleend zijn aan de voortbrengselen en kultures van den grond en van de huur van hui-

zen en gebouwen. En de heffing van deze inkomsten zou overeenkomstig de wet en de gebruiken des lands moeten geschieden.

De bazaars, de tolpoorten, het hoofdgeld of andere heffingen, destijds bestaande op die landen, zouden uitsluitend blijven in de handen van het gouvernement, — en de te verkoopen landen, zoo als andere reeds verkochte gronden, zouden onderworpen blijven aan de algemeene wetten en koloniale bepalingen van het gouvernement. Een raad zou na den koop worden benoemd even als de vroegere heemraden, ter regeling van den waterloop en ander plaatselijke aangelegenheden.

Het zal niet noodig zijn om hier het gewigt te doen uitkomen van dezen verkoop van landen. Hij stelt twee omstandigheden in het daglicht, den verkoop van landen zelve, en dat die verkoop van landen werd gebezigd als een middel tot schulddelging. Deze omstandigheden verdienen eene bijzondere aandacht, omdat ook thans de landverkoop als middel tot geldelijke verpligting van den staat dagelijks ter sprake komt.

De opbrengst van den verkoop der landen beliep 455,432 zilveren Spaansche daalders, welke dus eene waarde van 2,960,308 rijksdaalders aan oud Nederlandsch papier voorstelden of althans uit den omloop bragten door intrekking van deszelfs representatief in geconverteerd Engelsch papier.

Den 18 November 1812 vaardigde het Britsche tusschenbestuur eene proclamatie uit, welke betrekking had tot het kopergeld. Het kondigde zijn voornemen aan, om de koperen duiten, die te

Soerabaija werden geslagen, algemeen in te voeren. Daartoe bepaalde het te gelijk, dat die duiten zouden worden genomen en ontvangen als wettig betalingsmiddel in alle openbare en particuliere transactiën voor betalingen van sommen onder de tien Spaansche daalders, tegen vier dezer koperen duiten voor eene stuiver zilver of 192 duiten voor eene rijksdaalder papier.

Reeds den 18 December 1812 schijnt de zilvercirculatie zoo ver te zijn hersteld geweest, dat, bij advertentie van dien dag, de vrije uitvoer van zilver te Batavia werd toegelaten tegen betaling van een uitgaand regt van tien ten honderd. Deze vrijlating werd echter den 15 Januarij 1813 zoodanig gewijzigd, dat bepaald werd, dat zij niet zou van toepassing zijn op Chinesche jonken of andere vaartuigen bestemd naar China, naar welke plaats de uitvoer van specie of metaal bij voortduring verboden bleef onder straffe van verbeurd-verklaring.

Ofschoon de doelmatigheid erkennende der maatregelen door het Britsche bestuur genomen, om het muntwezen te herstellen en op te heffen uit den schier reddeloozen staat, waarin dat bestuur hetzelve had gevonden, kunnen wij echter onze bevreemding niet onthouden over dit verbod. Het verraadt, onzes inziens, eene miskenning van de gewone wetten, waardoor de munts-omloop in alle landen wordt bepaald. De neiging tot in- en uitvoer van zilver, dit is reeds meermalen gezegd, hangt geheel af van de behoefte aan ruilings-middelen, die zich in elk land doet gevoelen. Bestaat er overtolligheid aan ruilings-middelen, dan volgt uit den aard der zaak

een invoer van geld. Wordt de behoefte voldaan, zoodat er meer ruilings-middelen aanwezig dan noodig zijn, dan herstelt zich deze overtolligheid door een uitvoer. En deze uitvoer moet alsdan geene belemmering ondergaan, want zoodanige gedwongene ophooping van geld in het land veroorzaakt eene algemeene depreciatie niet alleen van het papier, dat in omloop is, maar zelfs van het edel metaal. Bovendien is het zonderling de uitvoer van specie naar het eene land toe te laten en naar het andere te verbieden. Hij die, zelfs slechts oppervlakkig, bekend is met de wetten van den wisselhandel, en die de handel kent van China met het overig gedeelte van Azië en vooral met Indië, voelt gewis moeite om te begrijpen hoe het Britsche bestuur, dat overigens zoo veel staatshuishoudkundige kennis aan den dag legde, met opzigt tot den Javaschen muntsomloop, heeft kunnen denken, dat de exceptie van een verbod tot uitvoer naar China eenige goede uitwerking kan hebben gehad.

Het is waar, dat ook dit verbod later werd opgeheven, doch zelfs als tijdelijke maatregel, komt het ons noch wijs noch uitvoerlijk voor.

Intusschen had het Britsche bestuur zooveel mogelijk gezorgd, dat de behoefte aan een goed en metalliek ruilingsmiddel op Java, zooveel in zijn vermogen was, werd aangevuld door den invoer van zilver, hetwelk van het hoofdbestuur te Calcutta werd ontvangen.

Bovendien blijkt uit hetgeen reeds hiervoren is bekend gesteld ten aanzien der handelingen van dat bestuur opzigtelijk het oud Nederlandsche pa-

pier en deszelfs verwisseling tegen het Engelsche schuldpapier, reeds genoegzaam de neiging der Engelsche authoriteiten, om dat papier al meer en meer te depreciëren, ten einde zich op deze wijze de kwijting gemakkelijker te maken van de verpligting, die zij van het Nederlandsche bestuur hadden overgenomen. Deze depreciatie moest reeds dadelijk ontstaan toen het papier slechts voor twee derden in betaling werd aangenomen, en moest snel toenemen naarmate de belastingen successievelijk geheel in zilver werden opgevorderd, en dus het papier al minder en minder in 's lands kas werd aangenomen en derhalve al meer en meer nutteloos werd. Men heeft reeds gezien, dat het zegelregt de eerste belasting was, die geheel in specie werd opgevorderd. Dit had ook spoedig met andere belastingen plaats.

De waarde-vermindering van het papier trok dan ook reeds den 1 Maart 1815 de aandacht van het Javasche bestuur. Bij publicatie van dien dag werd gezegd, dat, ten gevolge van de enorme toebaat of agio en van de toenemende depreciatie van het Bataviasche papier, besloten was, om het geheele bedrag van hetzelve provisioneel uit den omgang te houden tot nadere bevelen van het opperbestuur, en om daartoe onderscheidene verkoopingen en contracten betaalbaar in papier te maken, en dat het nu bij eene vergelijking van de hoeveelheid van het bedoeld papier, dat in 's lands kas aanwezig was, en dat nog aan het gouvernement verschuldigd was, bleek dat meer dan de som op dien datum in handen van particulieren, zou moeten worden betaald aan den lande, zoodat het geheel bedrag van het

uitgegeven papier vóór of op den 1 April 1813 in de openbare kas zou komen.

Dit werd alzoo gebragt ter kennis van het algemeen, dat verder werd verwittigd dat van en na 1 Mei 1813 het Bataviasche papier zou worden beschouwd als uit den omloop te zijn en tot nader bevel, zou worden uitgesloten van alle overeenkomsten van het bestuur.

Ten einde elke tijdelijke ongelegenheid voor te komen op het oogenblik, dat dit papier aldus uit de circulatie zou worden gehouden, besloot het gouvernement de bank van leening of lombard te magtigen, om in leening te geven zulke sommen als door particulieren zouden worden verzocht ter voorziening in de dadelijke behoefte aan geld. Daar tot dit einde welligt geene voldoende fondsen in specie in het bezit der bank zouden zijn, werd zij verder gemagtigd, om, als een tijdelijke maatregel, in stede daarvan schuldbekentenissen af te geven, die als specie zouden circuleren en als zoodanig bij de lands kassen en de weeskamer zouden worden ontvangen.

Te gelijkertijd werd bij een ander besluit voor de bank van leening eene additionele instructie gearresteerd en onder anderen, ter uitvoering van de zoo even gemelde autorisatie tot uitgifte van schuldbekentenissen, bepaald, dat deze uitgifte zou zijn onderworpen aan de navolgende beperkingen:

Dat het bedrag der schuldbekentenissen, die uitgegeven zouden worden, niet meer zou beloopen dan 250,000 Spaansche daalders, tenzij, op speciale aanvrage van de bank, de autorisatie tot eene hoogere uitgifte van het bestuur werd erlangd."

Dat die schuldbewijzen voor evene decimale sommen zouden worden uitgegeven van vijf tot duizend Spaansche daalders."

Dat de leeningen aan particulieren zouden geschieden onder verband van goederen en waarden en zulks onder anderen ook op de volgende bepalingen:

1°. dat de leeningen zouden plaats hebben voor eene periode van niet meer dan zes maanden, na verloop waarvan, ingeval geene terugbetaling plaats vond, het goed of de verbondene waarden zonder voorbehoud zouden worden verkocht voor gereed geld;

2°. dat bijzonder gelet zou worden op de oogenblikkelijke geldswaarde en de mogelijke depreciatie gedurende den leeningstijd."

Op denzelfden dag (1 Maart 1813) werd te gelijk bepaald, dat de verschillende pachten van 'sgouvernements inkomsten te Batavia voortaan tegen *specie* zouden worden afgestaan. De heffing der inkomende en uitgaande regten in zilver was reeds den 16 Februarij van dat jaar bepaald.

Eindelijk werd den 9 April 1813 het geheele muntwezen van Java bij onderscheidene proclamatiën geregeld.

Ten einde verder te voorzien in de behoefte aan ruilingsmiddelen, die zeer groot was ten gevolge van de verdwijning van al het papierengeld van de geldmarkt, en die niet alleen kan worden voldaan door het papier der bank van leening, vaardigde het Javasche bestuur eerst eene proclamatie uit, waarbij het de redenen van zijne handelingen bloot legde.

Daarbij werd de nadere uitgifte aangekondigd van eenige schatkist-billetten, doch niet meer dan tot een bedrag van 250,000 Spaansche daalders of piasters. Zij zouden een wettig betalingsmiddel zijn voor Spaansche daalders tegen 66 stuivers de daalder, in sommen niet te boven gaande 50 daalders en voor oud Bataviaasch papier voor overeenkomsten aangegaan voor 1 Mei 1813.

De invoering, zeide dezelfde proclamatie, van eene eerbiedwaardige koloniale munt werd door het gouvernement beschouwd te zijn van het hoogste gewigt. Daarom zoude het publiek, bij eene afzonderlijke proclamatie van denzelfden dag, zien dat eene nieuwe Javasche ropij aan de munt te Soerabaija was geslagen en zou worden uitgegeven te Batavia voor betalingen na 1°. Mei. Eene gouden munt was almede in overweging, en zoodra het uitvoerlijk werd geacht om de munt te Batavia te herstellen, kon men verwachten dat eene aanzienlijke hoeveelheid van mindere munten zoude worden gebragt aan de markt.

Het was zeker wenschelijk, om uit de circulatie al de koperen bonken te nemen, zoodra derzelver plaats kon worden vervuld door eene geregelde munt, en tot dat een genoegzaam aantal van koperen duiten ter voldoening aan de behoeften zou kunnen worden verkregen. Als een voorloopige maatregel was daarom besloten tot de invoering van eene munt van tin met eene goede innerlijke waarde, doch niet dadelijk geschikt voor uitvoer. De tinnen duiten zouden beantwoorden aan de onmiddellijke behoefte van ruilingsmiddel en konden

later worden verwisseld, zoodra een geschikter circulerend medium zou zijn verkregen.

Ten einde het ontstaan voor te komen eener agio op de nieuwe papieren munt, en ten einde de betrekkelijke waarde van de munten en panden, die in Batavia en ommelanden circuleerden, op eenen blijvenden voet te vestigen, was het nuttig geacht, om licencies te verleenen aan een zeker getal geldverwisselaars, die slechts een bepaald en bekend wisselgeld zouden kunnen vorderen, en die ten allen tijde in bijzondere gevallen zouden kunnen worden geraadpleegd; terwijl zij onder het onmiddellijk toezigt van het bestuur zouden staan.

Eene andere proclamatie van dien dag gaf aan deze voornemens gevolg. Voor de gelicencieerde wisselaars werd eene instructie gemaakt, waarbij onder anderen hun getal werd beperkt en tien opzigters over hen werden aangesteld.

Eene derde bekendmaking werd uitgevaardigd, waarbij gezegd werd, dat, met het voornemen, om later de koperen bonken buiten omloop te brengen, als voorloopige maatregel en ter voorkoming van derzelver verdere depreciatie, was bepaald, dat zij te Batavia en in de ommelanden zouden in omloop blijven; doch elk stuk van twee stuivers zoude één derde van een ons wegen.

Eene vierde afkondiging verklaarde, dat de zilvermunt te Soerabaja was hersteld en eene nieuwe Java ropij, gelijk aan de vorige Javasche ropij, zoude worden geslagen. Deze nieuwe ropij zou circuleren en een wettig betalingsmiddel op Java en deszelfs onderhoorigheden zijn tegen dertig stuivers de ropij.

Eene andere proclamatie, altijd van denzelfden dag, bepaalde eindelijk, dat eene hoeveelheid tinnen duiten zouden worden geslagen te Batavia van Banka-tin, van het gewigt van 86 duiten, voor een Amsterdamsch pond of 10,800 tinnen duiten van een pikol van 125 ℔. Deze duiten zouden een wettig betalingsmiddel zijn voor sommen niet te boven gaande tien Spaansche daalders van 66 stuivers en gelijk in waarde circuleren met de koperen duiten van Soerabaja, te weten: 264 tinnen duiten voor een Spaansche daalder of 66 stuivers.

Bij publicatie van 13 Augustus 1813 voorzag het bestuur van Java eindelijk in de aangelegenheden van het Probolingo papier. Daarbij werd gezegd, dat de vroeger vervreemde landen van Probolingo, Bezoekie en Panaroekan weder in het bezit waren gekomen van het bestuur, zoodat de aandacht van het bestuur op het daarvoor vroeger uitgegeven en nog in omloop zijnde papier was gevallen. Ten gerieve en tot voordeel van de houders van dat papier, werd hetzelve ingewisseld tegen schatkist billetten, eene rente gevende van 6 pCt. en zulks tegen de verhouding van 40 Spaansche daalders voor elk papier van 100 rijksdaalders.

In het jaar 1814—1815 was de circulatie van het zilver reeds dermate op Java hersteld, dat alle belastingen in die munt werden opgebragt, behalve de landrenten, die eerst nog facultatief in zilver of koper kon worden voldaan. Later werd echter ook deze belasting geheel in zilver ontvangen. Bij de overname der kas door het Nederlandsch bestuur bevond zich daarin eene zeer geringe hoeveelheid

koperen munt, die niet eens ƒ 40,000 schijnt te hebben bedragen.

Aldus was allengs op Java het muntstelsel hersteld of althans opgeheven uit den schier reddeloozen staat, waarin het bij de verovering van Java door het Britsche bestuur werd overgenomen, terwijl men was teruggekeerd van den verderfelijken weg, waarop men vroeger, gedreven door de vleugels van papier, was voortgewandeld, en terwijl men de welvaart der kolonie eindelijk had gegrond op den eenigen goeden grondslag waarop alle stoffelijke welvaart in eene welgeordende maatschappij kan rusten; dat is op den grond van het edel metaal. Deze toestand werd nog verbeterd toen bepaald werd, dat de ropij, die gangbaar was verklaard voor 30 stuivers, en die een gehalte had van $215\frac{65}{81}$ azen fijn, voortaan zou worden geslagen op $227\frac{13}{81}$ azen fijn overeenkomstig de vroegere bepalingen van 1764 en 1765. Blijkbaar toch had die ropij eene te geringe innerlijke waarde, om tegelijk te kunnen circuleren met den Spaanschen daalder.

De wijsheid der maatregelen van het Engelsche bestuur valt te meer in het oog, wanneer men in aanmerking neemt, dat het herstellingswerk in een tijdvak van naauwelijks twee jaren werd tot stand gebragt, en dat hetzelve geheel werd volbragt door *plaatselijke* hulpmiddelen en zonder buitengewone geldelijke bijdragen of opoffering van den moederstaat of zelfs van Britsch-Indië, onder welks bestuur, het Javasche gouvernement ressorteerde. Reddeloos, schier reddeloos was, wij herhalen het, de staat der openbare geldmiddelen en van het

muntwezen op Java, toen dit eiland in het laatst van 1811 werd overgenomen door de Engelschen. En reeds in 1813 mogt het bestuur zich verblijden, dat hetzelve geheel was teruggekeerd tot eenen gezonden toestand en tot eene circulatie van edele metalen. En nogthans was het geene geringe som aan slechte en gedepreciëerde munt, die aldus was opgeruimd. Zij bedroeg vele millioenen rijksdaalders aan gouvernementspapier, behalven het zoogenaamde papier der weeskamer te Batavia en bovendien nog een millioen rijksdaalders aan Probolingopapier, waarvoor 's gouvernements landen waren vervreemd, die echter onder het Britsche bestuur weder onder den souverein waren teruggebragt.

Moeijelijk valt het te gissen, welke hoeveelheid aan koperen duiten en bonken in omloop waren gebleven.

Ofschoon in eenige kleine bijzonderheden op de maatregelen van het Britsch bestuur welligt gegronde aanmerkingen zouden kunnen worden gemaakt, zoo als reeds is aangetoond met opzigt tot het partieel verbod van den uitvoer van zilver naar China, was echter het herstel van het muntwezen bereikt door eene toepassing der ware regelen van de staatshuishoudkunde. Blijkbaar had het bestuur het besef der wetten, die in elk land en in elke kolonie den toevloed of de wegvloeijing van het edel metaal bepalen. Het wist, dat eene inkrimping van het circulerend medium beneden de behoefte aan ruilingsmiddelen even zeker eenen invoer van goud en zilver door den particulieren handel ten gevolge

moet hebben, als eene buitensporige uitgifte van slecht geld boven die zelfde behoefte spoedig het edel metaal geheel moet doen verdwijnen.

Daarom haastte het zich, om eene plaats voor de goede munt in te ruimen, door de verdelging van het slechte papier, zeker als het was, dat de behoefte aan ruilingsmiddelen van zelf een invoer van goud en zilver zou veroorzaken. Het zorgde echter te gelijk, dat een al te plotseling gebrek aan alle ruilingsmiddelen geene stoornis bragt in den geldsomloop, waardoor eene verderfelijke stremming in de circulatie van alle goederen en bezittingen zou zijn ontstaan en eene schromelijke verandering en daling in de schatting van alle waarden zouden hebben plaats gevonden. Daarom zorgde het, dat, terwijl van den eenen kant de vroegere slechte en gedeprecieerde ruilingsmiddelen allengs van de geldmarkt verdwenen, in de tijdelijke leegte werd voorzien door de uitgifte van tijdelijke papieren munt, en dit evenwel tot een bedrag, dat te gering was, om niet blijkbaar beneden de behoefte te blijven en dat allengs uit de omwandeling werd getrokken naarmate de geldmarkt een grooter voorraad van edel metaal zag toevloeijen, gedeeltelijk door de tusschenkomst van het gouvernement zelf, gedeeltelijk door die van den handel. De uitslag beantwoordde dan ook volkomen aan de verwachtingen van het Britsche bestuur, en zelden werd het herstel van zulk een toestand, als in 1811 werd ondervonden, met meer stoutheid maar ook tevens met eenen beteren uitslag tot stand gebragt. Slechts de kennis van de gezonde en eeuwig ware beginselen der

staatshuishoudkunde kon die stoutheid inboezemen en zulk eenen uitslag verzekeren.

Zij, die dan ook de maatregelen van het Britsche bestuur met aandacht overdenken, zullen daarin de feitelijke wederlegging vinden van alle vooroordeelen, welke thans nog door velen, vooral door oude Indische ambtenaren, omtrent het Indische muntwezen worden gekoesterd.

Onder deze vooroordeelen is een der gevaarlijkste het denkbeeld, dat de terugkeer tot de zilvercirculatie eene groote vermindering in de inkomsten van het bestuur zou veroorzaken. Ook deze vrees wordt door de uitkomsten onder het Engelsche bestuur gelogenstraft. Dat de invoering der circulatie van edele metalen op Java de belangen van het bestuur niet heeft benadeeld, kan blijken uit de *vermeerdering* der inkomsten, daar deze in het jaar 1812—1813 *f* 4,995,986.20 beliepen, het volgende jaar tot *f* 5,416,723.49 stegen en van 1814—1815 reeds *f* 6,549,596.49 bereikten.

Beschouwt men aandachtig hetgeen onder het kortstondig bestuur van Engeland over Java is verrigt opzigtelijk het muntwezen, dan moet deze beschouwing elken Nederlander vervullen met droefenis en schaamte. Twee en een halve eeuw was dat gezegend eiland onder het bewind van Nederland, en deze tijd vertoont niets dan eene aaneenschakeling van misslagen, en van eene miskenning der eerste regelen van staatshuishoudkunde, en dus ook van al de rampen en verliezen, welke eene slechte regeling van het muntwezen in elke maatschappij medebrengt. Slechts een vijftal jaren ma-

ken hierop eene schitterende uitzondering. En het zijn de jaren toen Java was onderworpen aan eene vreemde heerschappij.

Reeds onmiddellijk na de teruggave van Java aan de Nederlandsche autoriteiten, die in 1816 plaats had, begon de reeks der misslagen, waarvan wij zoo even gewaagden.

Onder de punten, die bij de lastbrieven van de Nederlandsche Kommissarissen-Generaal, belast met de overname der kolonie, aan hunne bijzondere aandacht werden aanbevolen, behoorde natuurlijk ook de regeling van den muntsomloop in Indië.

„De instructiën, zegt een kundig schrijver *), ter invoering van het nieuwe muntstelsel door den staatsraad Directeur-Generaal van het departement van koophandel en koloniën †), aan heeren Commissarissen-Generaal toegezonden, toonen ten duidelijkste aan, dat deze hooge ambtenaar al de vooroordeelen en dwaalbegrippen was toegedaan, welke (het vijfjarig Engelsch tusschenbestuur uitgezonderd) ten aanzien van het Indisch muntwezen steeds waren vooruitgzet en daarop eenen zoo verderfelijken invloed hadden uitgeoefend.

De Directeur-Generaal gaat van de stelling uit, welke hij als onbetwistbaar aanneemt, dat het zilver in Indië eene hoogere waarde van ongeveer 20 pCt. bezit dan in Nederland, en wil daaruit de gevolgtrekking afleiden, dat de gulden in Nederland gelijk aan 20 stuivers, in Indië met 24 dierzelfde stuivers gelijk zoude staan. Zijne

*) Zie de bijdrage tot de geschiedenis van het muntwezen in de Oost-Indische bezittingen van den heer J. P. P. VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELD voorkomende in de Utrechtsche bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde koloniën enz. (Jaargang van 1847, no. 4).

†) De heer GOLDBERG.

excellentie scheen niet te bemerken, dat, in welk land der wereld ook, de éénheid altijd gelijk zal zijn aan $^{20}/_{20}$ en nimmer aan $^{24}/_{20}$, en dat dus de hoogere waarde van het zilver in Indië, gesteld deze ware volkomen bewezen, nimmer ten gevolge kon hebben, dat de gulden gelijk zoude staan aan 24 stuivers. En op zulk eene grove tastbare dwaling moest nogtans het geheele nieuwe muntstelsel berusten. De Indische gulden, die voortaan tot standpenning aangenomen en voor 20 stuivers in omloop gebragt zoude worden, moest 20 pCt. minder innerlijke waarde dan de generaliteits-gulden bezitten. De Directeur-Generaal verwacht van de invoering van eenen zoodanigen standpenning de afvloeijing van alle andere, betere zilveren speciën, maar ziet daarin geene zwarigheid, dewijl alsdan de gulden, even als eertijds in Nederland de schellingen en acht en twintigen, „de getrouwe munt zoude blijven," hiermede waarschijnlijk te kennen willende geven, dat, zoo ras geene andere dan munt van slecht allooi in omloop zoude zijn, men geenerhande ongelegenheid meer te duchten zoude hebben!

„De Javasche gulden zou nu met den papieren gulden en den koperen duit, de geheele behoefte der circulatie vervullen; dit blijkt duidelijk uit den last aan H. H. Commissarissen-Generaal gegeven, om alle andere muntspeciën, de Spaansche mat niet uitgezonderd, te demonetiseeren, billioen te verklaren en in 's gouvernements kassen niet in betaling aan te nemen dan naar hare intrinsieke waarde. Daar nu die waarde moest worden berekend in eene munt van 20 pCt. hoogere nominale dan intrinsieke waarde, schijnt het voorshands onmogelijk, dat er immer eene enkele Spaansche mat, dukaton of andere specie, langs dien weg in 's lands kas kon komen, daar het toch niet wel te verwachten was, dat de ingezetenen genegen konden zijn aan de schatkist, uit eigen beweging, een geschenk van 20 pCt. der gestorte waarde te doen. En wat toch anders zoude het zijn ge-

weest, te betalen in eene munt, die, tegenover den nieuwen gulden, overal, behalve bij 's Gouvernements kas, eene aanzienlijke agio moest doen en zulks ook werkelijk deed?"

Bij de publicatie van den 14 Januarij 1817, waarbij het muntstelsel in Indië door Kommissarissen werd geregeld, werd het navolgende hoofdzakelijk afgekondigd.

Als inleiding werd bekend gemaakt, dat de kommissarissen waren toegerust met ruime middelen, die wel besteed eenen ruimen en onafgebroken omloop van geld verzekerden. Ruim twee millioenen schats waren hen, zeiden zij, in klinkende specie mede gegeven, ter bevordering van den geldsomloop. Doch hiertoe had de koninklijke zorg zich niet bepaald. Hoezeer toch overtuigd, dat eene onbelemmerde beschikking over geld als handelswaar beschouwd, de heilzaamste vruchten voortbrengt, kende de Koning te wel de plaatselijke behoeften van Indië, om niet tegen eenen onmatigen en ongeregelden invloed daarvan te doen waken. Van daar het bevel, om eenen voor Nederlandsch Indië nationalen standpenning dadelijk te doen aanmunten; van daar het besluit, om een ander middel van gestadigen geldsomloop te bezigen, het aanmaken namelijk van eene papieren munt, die door hare uiterlijke voortreffelijkheid en wezenlijke waarde met de klinkende eenen gelijken tred loopen zou. Daarom had de Koning aan Kommissarissen-Generaal opgedragen, om met de meeste naauwkeurigheid en zorg gade te slaan alles wat in vroegere en latere tijden met betrekking tot den staat der klinkende- en papieren munt in die bezittingen had

plaats gehad, om daarna, in verband met echte staathuishoudelijke beginselen en den veranderden toestand van bestuur en handel, de geschiktste bepalingen ter voldoening van zijne bedoelingen vast te stellen. De Kommissarissen-Generaal hadden, zeiden zij verder, niet alleen zich zelven geraadpleegd, maar de inlichtingen van vele verstandige en achtingswaardige mannen verzocht, wier bespiegelende kundigheden niet enkel maar wier plaatselijke kennis, wier ervaring, wier deelgenootschap aan het bestuur onder oudere en nieuwe vormen hen het goede en verkeerde, de waarheid en de dwaling bij vorige maatregelen hadden doen kennen, wier eerbied voor hunnen Koning, wier liefde voor hun vaderland door geene vooroordeelen of bekrompene begrippen beperkt werden.

Uit de wrijving der gedachten bij dit onderzoek was Kommissarissen, zeiden zij, een licht ontstoken, bij hetwelk zij de voortreffelijkheid der gronden hun ter regeling hunner gedragingen van wege den Koning voorgeschreven, klaarlijk inzagen, terwijl ook de (te Batavia bij hunne aankomst ingestelde) adviserende commissie in haar berigt erkende: »in de middelen tot instandhouding der nieuwe papieren munt eenen trap van klaarheid en eenvoudigheid te hebben gevonden, die nimmer te voren, althans niet op Java, over deze stoffe was verspreid, die het zegel der waarheid drukte op het gansche stelsel, en eenen waarborg daarstelde tegen die reeks van onheilen, welke het gevolg zijn van eene gedepreciëerde munt en aan een ieder nog zoo versch in het geheugen lagen."

Kommissarissen-Generaal bragten, dus luidde dezelfde publicatie verder, de door hen gemaakte bepalingen ter kennis van het algemeen, opdat elk bij zich zelven zou kunnen overtuigd worden, dat zij in waarheid de geschiktste waren om aan den handel en landbouw, aan neringen en handteringen, aan alle takken van nijverheid en middelen van bestaan kracht en leven bij te zetten, om aan eigendommen en bezittingen derzelver waarde te verzekeren, om alle gebrek aan geld te verhelpen, om den omloop van hetzelve gemakkelijk te maken, om den invoer en de vermeerdering van klinkende munt te bevorderen, om den onmatigen uitvoer, zonder belemmering van den handel, te verhinderen en de papieren munt tot eene vaste en met de klinkende altijd gelijkstaande waarde te houden door de heilige vasthouding aan deze twee gewigtige beginselen: *geene overmatige uitgifte van papier te doen, geen verschil in klinkende of papieren munt in eenige betalingen of ontvangsten van landswege ooit te gedoogen.*

Op grond van al deze overwegingen werd dan ook het navolgende bepaald:

Er zou worden aangemunt eene nationale Indische standpenning, hebbende den naam en voerende de type van den gewonen Nederlandschen gulden, behoudens eene wijziging in het opschrift. Deze nieuwe standpenning zou dezelfde waarde hebben als de gewone Nederlandsche gulden en met denzelven te gelijker waarde worden ontvangen en uitgegeven en alzoo verdeeld worden in honderd en twintig duiten of dertig stuivers, gelijkstaande met

vier en twintig Nederlandsche, ten gevolge waarvan alle tractementen en andere betalingen in Nederland zelf in guldens vastgesteld om in Indië betaald te worden, berekend zouden worden naar den gemiddelden wisselkoers, welke bepaald werd op vijf en twintig stuivers Indisch of honderd duiten voor elken gulden; terwijl wijders alle rekeningen met den lande zouden worden vastgesteld in Indische guldens. De papieren munt, op last des konings voor Indië aangemaakt, zou nimmer voor des lands rekening tot eene andere, hetzij hoogere of lagere waarde worden aangenomen of uitgegeven dan op dezelve was uitgedrukt en dus nooit dan gelijkstandig met de klinkende munt, waarvan zij een volkomen representatief was, gulden voor gulden of honderd twintig duiten klinkende voor honderd twintig duiten papieren munt. De alzoo ontvangen papieren munt zou dagelijks kunnen worden ingewisseld tegen papieren van grootere of kleinere sommen of ook tegen klinkende munt, naar verkiezing des houders.

Het algemeen wissel-kantoor zou zijn te Batavia.

Ten gerieve van alle goede ingezetenen in de overige gedeelten van Java zouden bovendien nog verwisselings-kantoren bestaan te Samarang en te Soerabaija. Alle verpachtingen en belastingen van welken aard, zouden aan den lande kunnen worden voldaan in klinkende of papieren munt ter keuze van den schuldenaar en beide voor eene gelijke waarde. Van deze bepaling bleef echter uitgesloten de voldoening van de inkomende en uitgaande regten, die, achtervolgens de uitdrukkelijke bevelen des

Konings, in klinkende zilveren munt moesten worden opgebragt. Alle betalingen aan pachters zouden facultatief, in papier of specie zijn, tegen dezelfde waarde.

De eerste uitgifte der aangebragte papieren munt zou worden gedaan ten beloope van twee millioen gulden, onder welk beloop ook werd begrepen het papieren geld gezonden naar de buitenbezittingen.

Ter ruimere omloop van specie zoude mede op de lands kantoren worden aangenomen en uitgegeven andere op Java gangbare munten naar het volgende tarief.

De Nederlandsche stuiver	5	duiten
De Indische „	4	„
Het dubbeltje	10	„
De schelling	30	„
De gewone Nederlandsche, de nieuwe aan te munten en de papieren gulden . . .	120	„
De Javasche, Souratsche en Arcotsche ropij	120	„
De Sicca ropij	126	„
De Amerikaansche daalder	240	„
De Spaansche daalder, of piaster	264	„
De oude ducaton	312	„
De gerande ducaton	320	„
De gouden Nederlandsche ducaat	528	„
De gouden halve ropij	960	„
De gouden heele ropij	1920	„

Eindelijk bevatte de publicatie onderscheidene bepalingen tot wering van misbruiken, tegengang van vervalsching en tot verzekering van eene ordelijke uitgifte. Onder deze bepalingen was er eene, die zeer belangrijk was en in hare gevolgen

nog wordt gevoeld, namelijk dat niemand, die in eenige hoogere of lagere betrekking in 's lands dienst was, zich zou veroorlooven, om eenige munt, hetzij klinkende of papieren, tot eene hoogere of lagere waarde aan te nemen dan bepaald was, en *dat in het doen of ontvangen van eenige betaling nooit eenig onderscheid in zilver en koper of papieren munt zoude worden gemaakt* op straffe bij de wet op knevelarij gesteld.

Wie ziet niet in, dat deze laatste bepaling de kiem bevat der latere koper-circulatie?

Veelvuldig en veelzijdig zijn de beschouwingen, waartoe zoowel de inleiding als het dispositief der hier breedvoerig beschreven publicatie aanleiding geven.

Niemand zal gewis de juistheid en mildheid betwisten der beginselen, die in den aanhef met veel ophef worden verkondigd. Te meer is het echter daarom te betreuren, dat de toepassing niet in overeenstemming bleef met de theorie.

De twee millioen schats, die Kommissarissen-Generaal uit het moederland hadden medegebragt, en bekend zijn onder den naam van het uitzet van Kommissarissen-Generaal, waren blijkbaar veel te gering voor de kostbare taak, die hun was opgelegd. Niet zonder grimlagchen let men op de geringheid dezer som, indien men overdenkt, dat daarmede het geheel kader van civiele en militaire ambtenaren, eene koloniale oorlogsvloot, een leger van ongeveer vijftien duizend man, in één woord het geheel civiel en militair bestuur der onmetelijke Indische gewesten moesten worden in het

leven geroepen en dat het materiëel der geheele koloniale administratie moest worden geschapen. Bovendien was reeds het uitzet aanmerkelijk verminderd door de uitgaven der expeditie tot de overname. Het was dus niet moeijelijk te voorspellen, dat spoedig het geheele beloop van den uitzet zou zijn geàbsorbeerd en men zou moeten overgaan tot het hulpmiddel van alle behoeftige besturen, de uitgifte namelijk van papierengeld of slechte munt. Spoedig werd dan ook het uitgegeven papier telkens vermeerderd, en het door het Britsch bestuur buiten omloop gelaten kopergeld weder uitgegeven. Vreemd schijnt het intusschen, zegt teregt dezelfde schrijver, de heer VAN ZUIJLEN, die reeds door ons is aangehaald:

„Dat HH. Commissarissen, na op zulke juiste gronden te hebben aangewezen, dat de nieuwe gulden van 20 pCt. minder innerlijke waarde dan de generaliteits gulden, nimmer, zoo als de Directeur-Generaal verlangde, gelijkstandig met dezen zou kunnen circuleren, geene zwarigheid maakten om den standpenning, zoo als hij nu was vastgesteld, namelijk van nagenoeg gelijke gehalte als de Nederlandsche gulden, even als de zilveren Javasche ropij, gangbaar te stellen voor 30 Indische stuivers. Dezelfde bezwaren toch, die zich tegen de gelijktijdige circulatie van twee verschillende soorten van guldens, voor een en dezelfde waarde voordeden, moesten eveneens de gelijkstelling van den nieuwen standpenning met de ropij hebben verhinderd. De ropij toch bevatte aan fijn zilver 227¹³/₈₁ azen, terwijl de standpenning, volgens de uitdrukkelijke bepaling van HH. Commissarissen-Generaal, slechts ongeveer 200 azen fijn zilver zoude inhouden.

„Het is opmerkelijk dat, noch bij het besluit van 1816, noch bij de publicatie van 1817, waarbij het nieuwe muntstelsel werd ingevoerd, de juiste waarde van den standpenning wordt opgegeven. Wel werd er bij eerstgemeld besluit bepaald, dat de nieuwe gulden zou hebben een nagenoeg gelijk gehalte als de gewone Nederlandsche gulden, maar nergens vindt men de waarde in een bepaald getal azen fijn zilver uitgedrukt; en terwijl art. 2 der publicatie van 1817 inhield, dat „de „nieuwe standpenning dezelfde waarde zoude hebben als „de gewone Nederlandsche generaliteits gulden en met „dien gulden ter gelijke waarde zoude worden uitgegeven „en aangenomen," bragt art. 11 alles wederom in het onzekere, naardien aldaar de waarde in koperen duiten wordt uitgedrukt, naar welke de in Indië gangbare geldspeciën door 's lands kas aangenomen of uitbetaald zouden worden en men, naarmate men den nieuwen gulden met de eene of de andere dezer speciën vergelijkt, tot zeer verschillende en uiteenloopende uitkomsten geraakt.

„Bij dit tarief namelijk, wordt de nieuwe gulden ter waarde van 210 duiten of 30 Indische stuivers, gelijk gesteld met:

den	Ned. generaliteitsgulden, bevattende		200	azen	fijn
de	Javasche ropij	„	$227^{13}/_{18}$	azen	fijn
„	Souratsche „	„	223	„	„
„	Arcotsche „	„	225	„	„
$^{60}/_{63}$	Sicca ropij	„	226	„	„
$^{30}/_{66}$	Spaansche mat	„	$228^{9}/_{11}$	„	„
$^{80}/_{80}$	Nederlandsche dukaton	„	$238^{1}/_{6}$	„	„
24	Ned. stuiv. of $^{24}/_{20}$ Ned. guld.	„	240	„	„

„Naar die berekening zoude dus de gangbare waarde van den nieuwen gulden moeten bedragen:

vergeleken met den			Ned. gulden	20	stuivers
„	„	„	Javasche ropij . . .	$22^{7}/_{10}$	„
„	„	„	Souratsche „ . . .	$22^{3}/_{10}$	„
„	„	„	Arcotsche „ . . .	$22^{5}/_{10}$	„

vergeleken met $^{30}/_{60}$ Spaansche mat. . . $22^{9}/_{10}$ stuivers
„ „ $^{30}/_{60}$ dukaton . . . . . $23^{8}/_{10}$ „
„ „ „ Ned. stuiver. . . . 24 „

„ Er laat zich dus hieruit niets besluiten, naardien, uit dit vergelijkend overzigt blijkt, dat, aan den nieuwen standpenning eene innerlijke waarde was toegekend fluctuerende van 200 tot 240 azen fijn, en eene gangbare waarde van 20 tot 24 Ned. stuiver. Maar ook de door HH. Commissarissen-Generaal vastgestelde wisselkoers of pari van den wissel tusschen Nederland en Indië op 25 Indische stuivers, strijdt tegen het denkbeeld eener algeheele gelijkstelling van den standpenning met den generaliteitsgulden, hetwelk duidelijk in art. 2 van meergemelde publicatie ligt opgesloten. Want indien de waarde aan fijn zilver van den Nederlandschen gulden gelijk stond met die van 25 Indische stuivers (het pari van den wissel kan toch niets anders beteekenen), zoo moest, naar dien maatstaf, de Indische gulden, gelijk staande met 30 Indische stuivers, 24 Nederlandsche stuivers gelden en dus 240 azen fijn zilver bevatten. Beweert men, dat de gangbare waarde tegen 30 stuivers veroorzaakt was door eene 20 pCt. te hooge tarifering boven de intrinsieke waarde, zoo vindt dit denkbeeld wederom tegenspraak in de bepaling, in de meergemelde publicatie voorkomende, dat alle rekeningen, tot dusverre in Javasche ropijen gehouden, voortaan in Indische guldens zouden worden gesteld, waaruit zou schijnen te blijken, dat er tusschen den nieuwen standpenning en de ropij eene gelijkheid naar innerlijke waarde moest bestaan.

„ Intusschen had men regt te verwachten, dat in eene publicatie als die van 1817, zijnde de eenige wet, waaruit de ingezetenen zich omtrent de regeling van het muntwezen konden vergewissen, eene zoo onmisbare bepaling als die van de juiste hoeveelheid fijn zilver, welke de nieuwe standpenning moest bevatten, niet zoude zijn weggelaten, en de onzekerheid uit de dubbelzinnige bepalin-

gen der publicatie voortvloeijende, moest des te nadeeliger werken, naardien aan de aanmunting van den nieuwen standpenning geen gevolg werd gegeven en dus de twijfel, ook langs dien weg, niet werd opgeheven. De standpenning was niet anders aanschouwelijk dan in zijn representatief in papier, en dat papier geene wezenlijke intrinsieke waarde bezittende, moest natuurlijk telkens de waarde aannemen van die munt, waarmede het in aanraking kwam; welke waarde, naarmate van de verschillende munten, zeer uiteen liep. Iemand, bij voorbeeld, eene som van 100 papieren guldens verwisselende tegen

Ned. guld.	ontving daarvoor eene waarde v.	100	N. Gl.		
Javasche ropijen	„ „ „ „ „	113	gl.	10	st.
Souratsche „	„ „ „ „ „	111	„	10	„
Arcotsche „	„ „ „ „ „	112	„	10	„
Spaansche matt.	„ „ „ „ „	114	„	10	„
Ned. dukatons	„ „ „ „ „	119	„		
Ned. stuiv., dubbeltjes of schell.	„ „	120	„		

„De papieren gulden kon dus geacht worden eene veranderlijke waarde te bezitten, fluctuerende tusschen 20 en 24 Nederlandsche stuivers.

„Hiermede werd aan den standpenning alle vastheid en zekerheid benomen. Al spoedig echter had de hooge tarifering van den Ned. gulden het gevolg, reeds door den Directeur-Generaal van koophandel en koloniën vooruitgezien en voorspeld, namelijk, dat alle overige speciën van hoogere waarde uit de kolonie afvloeiden en de circulatie verlieten. Van dit oogenblik af verkreeg de papieren gulden eenen eenigermate vasten grondslag van waarde, namelijk die van den Nederlandschen gulden, maar deelde nu ook in de depreciatie, welke die penning uit hoofde zijner te hooge gangbare waarde, al spoedig onderging, welke vroeger door de gelijktijdige circulatie van andere speciën en het betrekkelijk gering bedrag dat er van die munt in omloop was, eenigzins was tegenge-

houden. Toen er geen ander ruilagent meer voorhanden was dan een zoodanig, waarvan de éénheid gelijk gesteld was met $^{24}/_{20}$, moesten noodzakelijk de prijzen zich naar dien grondslag van berekening regelen en dus de depreciatie van den gulden zich in eene algemeene duurte oplossen."

Wij hebben reeds opgemerkt, dat de verpligting der ambtenaren, om bij betalingen of ontvangsten geen onderscheid te maken tusschen koper, papier of specie, de kiem bevatte der latere kopercirculatie en de daaruit voor het gouvernement zoo wel als voor particulieren voortvloeijende verwikkelingen en verliezen. Zonderling komt ons ook de bepaling voor, dat de inkomende en uitgaande regten uitsluitend in zilver zouden worden voldaan. Het papier, volgens de publicatie dadelijk verwisselbaar zijnde tegen zilver, zoo was het inderdaad onverschillig of deze belastingen in papier dan wel in specie werden voldaan. Wij althans zien het onderscheid niet in eener betaling in papier even als andere belastingen dan wel in zilver, dat bij de verwisselkantoren kon worden ontvangen tegen het papier. Waren echter door Kommissarissen-Generaal geene andere misslagen dan deze laatste begaan, dan gewis zou het muntwezen niet zoo spoedig zijn gestoord geworden.

Bij eene publicatie van den 24 April 1818 werd afgekondigd, dat ten gerieve van het algemeen meerdere koperen munt was in omloop gebragt en dientengevolge in de munt te Soerabaija duiten waren geslagen van hetzelfde gehalte en denzelfden stempel als de uit Nederland door Kommissarissen-Generaal medegebragte; alsmede stukken, welke de dubbele waarde zouden hebben van die duiten.

Aldus werd een nieuwe stap gedaan tot de circulatie van koper. Reeds destijds was die circulatie aanzienlijk, en droeg zij met het steeds toenemende papier, dat niet kon worden verwisseld volgens de oorspronkelijke toezegging, bij tot de stoornis van den geldsomloop.

Al meer en meer deed zich dan ook de behoefte aan specie gevoelen, en voelde het bestuur zich verpligt, om zelfs de circulatie van vreemde muntsoorten te bevorderen. Dit blijkt uit de publicatie van den 13 October 1821, waarbij nadere regelingen werden gemaakt omtrent de heffing der inkomende en uitgaande regten.

Daarbij werd onder anderen ook een tarief gearresteerd, naar hetwelk de geldswaarden, op de facturen van goederen voorkomende, voor de betaling dier regten zouden worden berekend. Dit tarief was:

De Ned. gulden tegen . . .	25	Indische	stuivers.
„ pond sterling „ . . .	10	„	guldens.
„ stukken van vijf francs tegen	2	„	„
„ Deensche rijksdaalder „	2	„	„
„ Spaansche daald. of piast „	66	„	stuivers.
„ Portugesche milleria „	3½	„	guldens.
„ 100 sicca ropijen „	110	„	„
„ 100 Arcotsche of Madras en Suratsche ropijen „	105	„	„
De star pagoda „	4	„	„
„ Chinesche tahil „	3½	„	„

Wij hebben reeds gezien dat bij de publicatie van 14 Januarij 1817, waarbij het Nederlandsch Indische muntstelsel werd geregeld, te gelijk de uitgifte was bevolen van twee millioen gulden aan

papieren munt. Reeds den 6 November van hetzelfde jaar werd deze uitgifte met een millioen vermeerderd. Zij werd successivelijk bij de publicatie van den 23 Januarij 1821 en van den 19 Maart 1822 herhaald, telkens tot een nieuw bedrag van een millioen gulden. Ofschoon bij die publicatiën werd gewaagd van den voordeeligen toestand van het muntwezen, was het echter blijkbaar, dat alleen de nood der gouvernementskas deze nieuwe emissiën veroorzaakte.

Bij eene publicatie van den 13 November 1821 werd een koninklijk besluit afgekondigd van den 16 Januarij 1821, waarbij werd bevolen, dat in Nederland een aantal gulden en driegulden stukken ten dienste van Indië zouden worden aangemunt. Dit koninklijk besluit bepaalde hoofdzakelijk het volgende. De Nederlandsche guldens en derzelver onderdeelen, de zilveren stukken van drie gulden, de koperen stukken van éénen cent en van eenen halven cent, zoo ook de gouden stukken van tien gulden, verordeneerd bij de wet van 18 September 1816 tot regeling van het Nederlandsche muntwezen, zouden in geene van 's rijks overzeesche bezittingen mogen worden ingevoerd, noch aldaar gangbaar zijn of in eenige publieke kassen binnen dezelve mogen worden aangenomen. Ten gerieve van den nationalen koophandel en ten dienste van 's rijks overzeesche bezittingen, zouden nogthans worden gemunt stukken van een gulden en van drie guldens, welke aldaar, gelijkelijk met en op denzelfden voet als de oude generaliteits guldens en drie guldens gangbaar zouden wezen. Deze

stukken van één gulden en van drie gulden zouden in het gehalte, het gewigt, de grootte en den beeldenaar gelijk zijn aan den Nederlandschen gulden en aan het stuk van drie guldens bij de wet van 28 September 1816 verordeneerd, behoudens een verschil in het opschrift. De aanmunting zou plaats hebben voor rekening van particulieren.

Ter executie van deze koninklijke verordeningen, en om ze met de reeds in Indië bestaande bepalingen in overeenstemming te brengen, werd door de Indische regering bepaald, dat het nieuwe aan te munten Nederlandsch Indisch drieguldenstuk, mitsgaders het oude drie guldenstuk, zoo als dit tot dus verre in Nederland in omloop was geweest, bij 's lands kassen zouden worden ontvangen en uitgegeven tegen de waarde van drie enkelde Indische guldens of 360 duiten.

Wij hebben reeds gezien, dat de massa van kopergeld, die in wandeling was gebragt, door nieuwe aanmunting van duiten te Soerabaija was vermeerderd geworden en dat deze munt als geld en als een wettig betaalmiddel met het andere geld circuleerde. Reeds in 1818 werd de circulatie op nieuw met eene nieuwe uitgifte van dat vuig metaal overstelpt. Bij eene publicatie van den 25 Junij van dat jaar werd bekend gemaakt dat het dienstig was voorgekomen om, ten *gerieve der goede ingezetenen van Indië!*, de koperen munt zoo veel doenlijk te vermeerderen en tot dat einde was bevolen, dat van Japansch koper stukken zouden worden gekapt ter waarde van halve, heele en twee stuivers In-

disch, van het gewigt, de eerste van vijf engels of een vierde once, de tweede van tien engels of een half once en de laatsten van 20 engels of een once.

Zij, die al de hier opgegevene bepalingen en publicatiën hebben gelezen, zullen dadelijk ontdekken dat men onder het Nederlandsch bestuur na 1816, weder feitelijk was terug gekeerd tot den toestand waarin het muntwezen van Indië verkeerde in 1811. Ofschoon zich altijd beroepende op de zuivere voorschriften en beginselen der staatshuishoudkunde, deed echter het bestuur geen stap, die niet eene afwijking van die beginselen daarstelde. Telkens verklaarde het, dat zijne handelingen en maatregelen geschiedden *ten gerieve der goede ingezetenen van Indië;* doch blijkbaar was alleen de nood der algemeene kas de eenige aanleiding der uitgifte van slechte munt of van papier, welke men volhield verwisselbaar te zijn, doch waarvoor geen zilver werd gedeponeerd.

De nood van 's lands schatkist bleek trouwens maar al te duidelijk uit de uitgifte van promessen.

De billijkheid brengt mede, dat wij hier verklaren, dat deze nood grootendeels was ontstaan door omstandigheden liggende buiten het bereik der Indische regering. Wij hebben reeds gezien dat het karig uitzet van commissarissen te gering was geweest, om eene geheele administratie van zulk eene uitgestrekte kolonie als Nederlandsch Indië te scheppen. Deze karigheid alleen zou het Indische bestuur reeds hebben moeten brengen tot buiten-

gewone middelen, welke echter beter in overeenstemming hadden kunnen zijn' met eene goede staatshuishoudkunde. Expeditiën naar Celebes en Palembang vermeerderden de behoefte aan geld. Bovendien werd de Indische kas bij eene koninklijke verordening van den 4 November 1820, welke in Indië werd afgekondigd op den 29 Junij 1821, belast met de kwijting der schulden van het voormalige Hollandsche bestuur, te zamen begroot op vier millioen gulden, en werd de begrooting van Indië daartoe jaarlijks bezwaard met eene uitgave van vier tonnen gouds. Deze schuld was afgescheiden van andere betalingen, die het Indische bestuur had gedaan voor den terugkoop of de aflossing van vroeger verkochte of verbonden landen, aan eenige vroegere crediteuren en ten behoeve van de koninklijke marine. Die posten alleen bedroegen in 1825 te zamen eene som van ƒ5,325.522. In dat jaar was tot aflossing en rentebetaling van den Indischen achterstand betaald eene som van ƒ1,785.087.

Daarentegen bedroegen op ultimo December 1824 de schulden van het gouvernement eene som van ƒ9,278,300. Dit bedrag was aldus verdeeld:

Promessen.	ƒ4,278,300
Papieren munt	- 5,000.000
te zamen. . . .	ƒ9,278,300

Indien men hier bij bedenkt, dat de Indische regering telkens de hulp inriep van het moederland, dat het integendeel verpligt werd tot belangrijke remises naar Nederland, dat de emissie van koper al meer en meer toenam, dan valt het niet moeijelijk te bevroeden, dat spoedig alle specie van

de Indische markt moest wegvloeijen, dat het circulerend medium grootendeels moest bestaan uit papieren of slechte munt, en dat het Indische muntwezen en de koloniale financiën tot eenen staat van verachtering waren vervallen, die spoedige en krachtige redmiddelen vereischte.

De onmiddellijke gevolgen van dezen toestand deden zich natuurlijk ook op den wisselkoers gevoelen. In het laatst van December 1825, was deze koers te Batavia 42 stuivers, zoodat men op wissel voor den Indischen gulden van 30 Indische of $22\frac{8}{11}$ Nederlandsche stuivers, niet meer dan $25\frac{1}{5}$ Indische of $19\frac{1}{11}$ Nederlandsche stuivers erlangde, of anders uitgedrukt, voor een Nederlandschen gulden, die slechts $26\frac{2}{5}$ stuivers Indisch of 20 stuivers Nederlandsch in evenredigheid van de Spaansche mat waardig was, destijds $31\frac{2}{5}$ Indisch of $23\frac{2}{11}$ Nederlandsch betalen moest.

»In dien stand van zaken," zegt de heer van ZUIJLEN VAN NYEVELD teregt, »werd de uitgifte van »papier en kopergeld een tijdelijk hulpmiddel, een, »wel is waar gevaarlijk en heilloos, palliatief, waar»van echter de verantwoordelijkheid geenszins op »de Indische regering, veeleer op het Nederland»sche staatsbestuur nederkomt. Dit toch was het, »dat door zijne zorgeloosheid en nalatigheid eenen »zoo ongelukkigen zamenloop van omstandigheden »had doen ontstaan, en dat, te midden van de »groote verlegenheid, waarin zich de Indische re»gering bevond, alle hulp- en redmiddelen, door »haar voorgedragen, met hardnekkigheid afsloeg."

De zorgelijke toestand van het Indische munt-

en financiewezen trok aanhoudend de aandacht der Indische regering. En bij herhaling liet zij zich voorlichten door de ervarene mannen, die haar ten dienste stonden. Doch alle afdoende middelen van herstel werden onmogelijk door den nadeeligen stand der geldmiddelen, welke nadeelige stand nog vermeerderd was door de daling der prijzen van de koffij, waardoor eene belangrijke bron van inkomst voor het Indische bestuur eene belangrijke vermindering onderging van vele tonnen schats.

Bij een geheim besluit van den gouverneur-generaal VAN DER CAPELLEN van den 23 October 1824 L^a^. U, werd eene commissie benoemd, bestemd om de regering voor te lichten met opzigt tot de geldelijke aangelegenheden van het gouvernement. Deze commissie was onder anderen zamengesteld uit de heeren generaal DE KOCK, H. VAN DE GRAAFF, GOLDMAN, MEYLAN en DE VOGEL.

Alvorens deze commissie was benoemd had echter de Indische regering reeds in 1823 het voornemen gehad eener geldleening onder goedkeuring van het opperbestuur. Deze had bijzonder ten doel, om eensdeels een gedeelte van het in omloop zijnde papieren geld aan de circulatie te onttrekken, en ten anderen om aan het bestaande te kort in de geldmiddelen, dat zoo nadeelig op 's lands financiën werkte, krachtdadig te gemoet te komen.

Doch ook deze plannen leden schipbreuk op den onwil van het opperbestuur en kwamen dus tot geene uitvoering. De zoo evengenoemde commissie bragt onderscheidene rapporten uit, waarin de toestand

der Indische geldmiddelen en van het circulerend medium grondig werd onderzocht, en tevens de noodige voorstellen werden gedaan tot verbetering van het bestaande kwaad.

Deze voorstellen behelsden in substantie:

a. „Het sluiten eener geldleening in Britsch-Indië, tot een bedrag van vijftien millioenen sicca ropijen, ten einde daaruit de middelen te vinden, eensdeels tot bestrijding der bestaande behoefte aan gelden, voor de huishouding en den handel van het gouvernement; en ten anderen, tot dekking der uitgaven, die gevorderd zouden worden, tot de daarstelling der verbeteringen, welke gelijktijdig onvermijdelijk noodig geoordeeld werden, in het Nederlandsch Indisch muntstelsel in te voeren.

b. „De herstelling van de Javasche zilver ropij, als zilveren standpenning van Nederlandsch Indië, en gevolgelijk de verandering van den naam van Indische gulden, in dien van Javasche ropij, de aanneming van eene vaste intrinsieke waarde voor dien standpenning, zoo veel mogelijk gelijkstandig aan derzelver nominale waarde, in de bepaling van die waarde op 30 Indische, gelijkstaande met 24 Nederlandsche stuivers.

c. „De terugzetting van den Nederlandschen zilveren generaliteitsgulden, alsmede van die en van den drie gulden nader ten gerieve van 's rijks overzeesche bezittingen in Nederland aangemunt, in deszelfs ware verhouding tot de overige zilveren munten, en speciaal tot den standpenning, en de inwisseling tot dat einde van de gemelde in omloop zijnde guldens en drie-guldens-stukken voor den prijs tegen welke dezelve bij publicatiën van den 14 Januarij 1817 en 13 November 1821 gangbaar waren verklaard, om vervolgens tot eene verminderde waarde wederom te worden uitgegeven.

d. „De intrekking van een aanzienlijk gedeelte van de in omloop zijnde papieren munt en promessen, en de gang-

baar verklaring van het als dan nog in de circulatie overblijvende papier, gelijkstandig in waarde, met den verbeterden standpenning, tot dat de oude papieren munt, door een beter en doelmatiger papier zoude kunnen worden vervangen.

e. „De bepaling van de onderdeelen van den zilveren standpenning, in stukken van 1/2, 1/5 en 1/10 Javasche ropijen; en het dadelijk doen aanmunten van den nieuwen standpenning, en van deszelfs onderdeelen, op de munt van Calcutta, tot een bedrag van vijf millioenen Javasche ropijen.

f. „De inwisseling der in omloop zijnde zilveren Javasche ropijen, welke mindere intrinsieke waarde dan de nieuwe standpenning mogten bezitten; ten einde dezelve aan de circulatie te onttrekken en te doen versmelten.

g. „Eene voorziening eindelijk tegen den te grooten toevloed van koperen munt in den geldsomloop, door eene bepaling van de som, boven welke niemand verpligt zoude kunnen worden, betalingen in die munt aan te nemen."

Uithoofde van den drang der omstandigheden besloot de Indische regering tot eene onmiddellijke executie van deze voorstellen.

Onmiddelijk werden daartoe onderhandelingen aangeknoopt met het Bengaalsch huis van PALMER en C^o^. te Calcutta, daar op Java geene handelshuizen werden gevonden, die zich met eene negotiatie van zoo veel aanbelang wilden inlaten.

Den 10 December werd te Batavia voor den notaris K. HEYNIS eene acte gepasseerd, waarbij onder nadere goedkeuring van het opperbestuur in Nederland bij gemeld Bengaalsch huis eene leening werd gesloten van 15 millioen sicca ropijen of

ongeveer 20 millioen gulden, welke in twintig jaren zouden worden afgelost. Deze leening geschiedde tegen 9 pCt., ongerekend de premie en andere commissiegelden, die door PALMER en C^o. werden getrokken. Tot zekerheid dier schuld werden op de plegtigste en krachtigste wijze verbonden alle revenuen en inkomsten, territoriale bezittingen, roerende en onroerende eigendommen als aankomende aan Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden en Hoogst deszelfs gouvernement in Indië. De betaling der intressen en aflossingen van bedoelde som moest plaats vinden aan PALMER en C^o., en daarvoor werd hun geconsigneerd zoodanige hoeveelheid producten als de Calcuttasche markt met voordeel kon slijten, terwijl het overschietende moest worden afgezet ten deele langs den weg van Canton en ten deele over de Europesche markt.

Indien men de voorwaarden van deze leening onpartijdig beschouwt, dan moet het verwondering baren, dat het Indisch bestuur immer de vrijmoedigheid heeft gevoeld tot het sluiten van zulk eene negotiatie en wordt het onbegrijpelijk hoe het immer de hoop heeft kunnen voeden, dat zulk eene overeenkomst de goedkeuring van het opperbestuur zou kunnen verwerven.

Zonder te gewagen van het vernederend verband van Nederlandsche domeinen aan vreemden, een verband, dat zeker de hoogste afkeuring verdiende, zou men alleen om de drukking der voorwaarden het contract hebben moeten laken en vernietigen.

Hoe ongunstig de stand der Indische financiën ook moge zijn geweest op het oogenblik, dat dit

contract werd gesloten, was de geleende som blijkbaar ver boven het bedrag, dat noodig was om eene verbetering aan te brengen. Zelfs indien de nood der kolonie werkelijk zoo groot was, dat elk uitstel onmogelijk was geworden, had het besef harer verpligtingen en harer ondergeschiktheid de Indische regering moeten doen begrijpen, dat zij slechts eene kleine en des noods dadelijk in producten of anderzins aflosbare leening had behooren te sluiten maar zich vooraf behoorde te verzekeren van den bijval en de toestemming, die eene leening van zoo veel onberekenbaar gewigt en van zulke onvoorzienbare gevolgen als de aangegane negotiatie van den Koning zou verwerven. Blijkbaar had hier het Indisch bestuur zich het gemeenzame Fransche spreekwoord herinnerd: *quand on prend du galon on n'en saurait trop prendre.* Hierbij moet niet uit het oog worden verloren, dat de negotiatie met PALMER en C^{o}. is gesloten vóór het uitbreken van den Javaschen oorlog, zoodat de geldbehoefte, die daaruit ontstond, geen' invloed kan hebben gehad op de sluiting van het contract.

Ten einde de koninklijke goedkeuring te verwerven en zijne voorstellen zooveel mogelijk door mondelinge toelichtingen te ondersteunen, belastte de Gouverneur-Generaal VAN DER CAPELLEN den Inspecteur van financiën in Indië WAPPERS MELIS met eene zending naar het opperbestuur. Wij geven hier eene belangrijke memorie, welke door dezen ambtenaar te Brussel werd aangeboden aan den Koning. Deze memorie stelt den toestand der Indische financiën en van het muntstelsel in een helder daglicht. Indien de maatregelen des Indischen bestuurs aan

vele bedenkingen onderhevig waren, dan lijdt het van den anderen kant geen twijfel, dat ook in het moederland niet altijd het volkomen besef had bestaan van de moeijelijkheden en tegenspoeden waarmede het Indisch bestuur had te worstelen.

Hier vooral was de dichterlijke les van toepassing

Iliacos intra muros peccatur
Et extra.

De memorie luidde woordelijk als volgt:

„Sire!

„Het zij mij veroorloofd Uwe Majesteit in allen eerbied te naderen met deze memorie, ten einde mij hierdoor te kwijten van den last door de hooge regering van Nederlandsch Indië mij opgelegd, om aan Uwe Majesteit de meest mogelijke ophelderingen te geven over den geheelen financiëlen toestand van Nederlandsch Indië en voornamelijk met betrekking tot de maatregelen door de hooge regering genomen, en nu aan de goedkeuring van Uwe Majesteit onderworpen.

„Reeds heb ik de eer en het geluk mogen hebben, den persoon van Uwe Majesteit te naderen, en op die aanmoedigende wijze te worden ontvangen, die terwijl ze mijnen eerbied voor — en mijne verknochtheid aan den persoon van Uwe Majesteit vermeerdert, mij tevens den noodigen moed inboezemde om te dezer gelegenheid mijnen pligt behoorlijk te vervullen.

„Maar welk ook dat vertrouwen wezen mag, hoe doordrongen ook van de geheele zaak mij door de hooge regering van Nederlandsch Indië opgedragen, kan noch de tijd, welke Uwe Majesteit aan een dusdanig gehoor opofferen kan, noch de wijze, waarop een dusdanig gesprek plaats hebben moet, die volkomene gelegenheid verschaffen, om al wat ik deswegens weet en gevoel onder de consideratiën van Uwe Majesteit te brengen.

„Noch kan de wijze, waarop deze gewigtige zaak, in de eerste instantie, onder de oogen van Uwe Majesteit is gebragt, alle die plaatselijke omstandigheden ontvouwen, welker kennis onontbeerlijk is, om de zaak zelve onpartijdig te kunnen beoordeelen. Dezelfde zaak, door twee personen gelezen, zal welligt eenig verschil in de uitlegging baren; wanneer dan dezelve door drie, vier en meerdere personen beschouwd wordt, zal ieder dezer personen het een of ander op zijne wijze uitleggen.

„Ik heb de eer mogen hebben, van een voorloopig gesprek te houden met zijne Excellentie, den Minister voor de koloniën in twee achtereenvolgende conferenciën met zijne Excellentie, en den heer Directeur voor het departement der kolonien, gezamentlijk over de Indische zaken; maar uit al datgene, wat in die voorloopige conversatie met den Minister en in de twee conferenciën, zoowel als in het gehoor welk Uwe Majesteit mij wel heeft willen verleenen, geopperd is, heb ik vermeend te ontwaren, dat die geheele zaak nog niet tot die eenvoudige en klare punten gebragt was, om de beoordeeling daarvan voor Uwe Majesteit gemakkelijk te maken.

„Gelukkig, Sire, is Nederland in het bezit van eenen Vorst, van wien ieder oogenblik aan het welzijn zijner onderdanen opgeofferd is, die ver verheven is boven alle die gevoelens, die de verschillende wijzen van zien kunnen veroorzaken, die niets onbeproefd laat, om de zuivere waarheid te kennen, ten einde met juistheid en regtvaardigheid te kunnen beslissen.

„Sire, het is alleen de hoop dat ik aan Uwe Majesteit nog eenig licht kan verschaffen, over de gewigtige zaak, die mij naar Nederland gebragt heeft, die mij de vrijheid heeft doen gebruiken, Uwe Majesteit deze korte memorie in allen eerbied aan te bieden, in het vaste vertrouwen dat deze intentie alleen mijne vrijheid bij Uwe Majesteit verschoonen zal.

„Sire, de zaken door de hooge regering van Neder-

landsch Indië aan Uwe Majesteit ter beslissing aangeboden, zijn verdeeld in 4 hoofdpunten, namelijk:

„De van Indië gedane remises.

„De geldleening in Bengale geautoriseerd.

„De verandering in het muntstelsel.

„Het verband, dat tusschen het tweede en derde punt bestaat.

„Ik zal mij derhalve veroorloven dezelve in die orde te beschouwen, en alzoo het eerste punt aanvaardende, dit nog klaarheidshalve in 2 vragen verdeelen:

„1°. Waren de remises, onder de gegevene omstandigheden wèl of kwalijk gedaan?

„2°. De transactie op zich zelve beschouwd, is die voor- of nadeelig?

„Sire, op de eerste vraag is het mijn pligt te verzoeken de aandacht van Uwe Majesteit te mogen vestigen op de omstandigheid, dat aan de eene zijde bestond de stellige bevelen van Uwe Majesteit op eene officiële wijze aan den Gouverneur-Generaal medegedeeld, en aan de andere zijde de particuliere missive van Zijne Excellentie den Minister, waaruit, zoo men beweert, ten duidelijkste kon ontleend worden, dat aan de vraag om eene leening weldra zou worden voldaan, daar de oprigting der Handel-maatschappij hiertoe de gelegenheid geven zou.

„Sire, terwijl ik hulde doe aan de goede intentiën van Zijne Excellentie den Minister voor de Koloniën, mag ik niet nalaten Uwe Majesteit de verzekering te geven, dat voor goedheid en opregtheid in de intentie, in alles wat den dienst van Uwe Majesteit betreft, Zijne Excellentie de baron VAN DER CAPELLEN, voor geen' ander, wie hij ook wezen mag, hoeft te wijken.

„Hieruit, Sire, zou dan volgen, dat deze vraag niet zoo gemakkelijk, als men wel gelieft te denken, en door magtspreuken te beslissen is — en dat Uwe Majesteit dan eerst dit punt met volkomene kennis van zaken zal kunnen beslissen, wanneer Uwe Majesteit van den baron VAN DER

CAPELLEN in persoon zal gezien en geboord hebben, de stukken en de motiven, waarop de decisie tot het doen dier remises, door den Gouverneur-Generaal gegrond is.

„Sire, indien er in het beschouwen dezer zaak iets voorkomt, dat het oordeel tot de eene of andere zijde zou kunnen doen overhellen, dan is het misschien de volgende daadzaak.

„Sire, in November 1823, is de vraag door den Gouverneur-Generaal gedaan, ter verkrijging eener geldleening van 6 millioenen; en hoe goed nu ook de intentie geweest is in Nederland, om aan die vraag te voldoen, is het echter eene bekende daadzaak, dat tot en met de maand April 1825 zeker, en alzoo 17 maanden naderhand, aan die vraag niet is voldaan, en dat men in Indië uit de constitutiën van de Handel-maatschappij niet ontleenen kon, dat uit deze bron aan die vraag zou kunnen voldaan worden, terwijl het aan de andere zijde ook mogelijk is, dat men uit die missive van den Gouverneur-Generaal van de maand November 1823 heeft kunnen opmaken, dat men met het zenden der gevraagde gelden die groote haast niet hoefde te maken.

„Met betrekking tot de tweede vraag, is de transactie op zich zelve beschouwd, voor- of nadeelig:

„Met leedwezen heb ik moeten vernemen uit de aanmerkingen van Zijne Excellentie den Minister, dat deze transactie afgescheiden van de eerste vraag, en, dus op zich zelve, als eene nadeelige transactie voor den lande beschouwd werd; en uit het gesprek, met welk Uwe Majesteit mij wel heeft willen vereeren, heb ik moeten vernemen, dat dit nadeel wel op 15 pCt. geschat wordt; zijnde dit als volgt:

5 pCt. interest.
5 „ commissie in Engeland.
2½ „ „ in Nederland.
2½ „ „ aan den agent VAN PALMER te Batavia.
Te zamen 15 pCt.

„ Sire, men zegt dat de meeste zaken vatbaar zijn voor twee verschillende uitleggingen, naar mate dezelve uit een voordeelig of nadeelig oogpunt beschouwd worden, en dat de waarheid nimmer in de eene of andere extremiteit, maar tusschen beide te vinden is.

„ Sire, Uwe Majesteit wil alleen de waarheid kennen. Door eene 37 jarige ondervinding, zoo wel in den handel zelve als in hooge financiële en handels betrekkingen heb ik eenige kennis verkregen, om dergelijke kwestiën te kunnen beantwoorden. Ik zal derhalve de vrijheid gebruiken Uwe Majesteit deze zaak klaarder uit te leggen.

„ Betalingen op verafgelegene plaatsen geschieden op de volgende wijze.

„ 1°. Door verzending van contanten.

„ 2°. Door wissels, die men contant betaalt.

„ 3°. Door de consignatie van goederen, waarop de geconsigneerde dadelijk accepteert voor een gedeelte der gepresumeerde waarde.

„ In het eerste geval, mist men den interest en betaalt men alle de onkosten van vervoer, als vrachtassurancie.

„ In het tweede geval, mist men ook den interest, en de alzoo gemiste interest, in beide deze gevallen, staat gelijk aan dien interest, dien men zou moeten betalen, indien deze transactiën op krediet geschiedden.

„ In het derde geval, worden de goederen verkocht door den betrokkenen, die daarvoor in rekening brengt commissie, delcredere, courtagie etc. voor den verkoop, commissie etc. op het effectuëren van assurancie, commissie voor het uitbetalen of incasseren van geld, benevens interest, voor den geheelen tijd, dat de betrokkene voor den trekker in avance is.

„ Hieruit volgt, Sire 1°. dat deze transactie eigenaardig met de eerste 5 pCt. bezwaard wordt.

„ 2°. Dat de 5 pCt. aan het huis van Londen of den betrokkenen toegestaan op deze transactie, geenszins als

eene onereuse, maar wel eerder als eene voordeelige transactie kan en mag beschouwd worden, vermits deze 5 pCt. behelzen niet alleen de commissie en delcredere etc. op den verkoop, maar ook alle de verdere provisiën en courtagiën voor assuranciën, incasseren of uitbetalen van gelden etc. en dat de goederen niet dan een jaar na de aflevering der wissels, en voor niet meer dan ten bedrage van de wissels, behoeven te worden gezonden.

„Want de 2½ pCt. voor commissie in Nederland, hoort ook niet tot de transactie en is buiten dien verkeerd, daar die 2½ pCt. maar op dat gedeelte komt te vallen, dat naar Nederland zal worden gezonden en niet op de geheele hoeveelheid; die 2½ pCt. is derhalve de consideratie, die betaald wordt voor het voordeel, dat vloeijen zal uit het zenden van de helft der producten naar Nederland, in stede van naar Engeland, welk voordeel bestaat in de vracht en verdere onkosten, die op het ontschepen en omzetten dier producten in Nederland komen te vallen, die op eene hoeveelheid van 11 en 12 duizend pikols koffij om de helft van 60,000 £ aan wissels te dekken, aanzienlijk zullen zijn, en waarvan de vracht alleen tegen de middelbare cours van ƒ 175 per last op 12000 pikols ƒ 87,500.00 bedragen zal, terwijl de commissie van 2½ pCt. op de helft van het bedrag der wissels of ƒ 360,000.00 maar ƒ 9000 beloopt, zoo dat de bedoelde 2½ pCt. ten bedrage van ƒ 9000 gegeven worden, als eene consideratie van meer dan honderd duizend guldens die het land nu genieten zal.

„Van denzelfden aård is de commissie van 2½ pCt. aan den agent van den heer PALMER te Batavia. Deze heer heeft zich borg gesteld voor het bedrag der 60,000 £ aan wissels, die het huis te Londen dadelijk accepteert op die garantie, zonder dat de heer PALMER daarvoor geniet eenige de minste retributie, eene wijze van handelen onder kooplieden niet algemeen; en daar hij niets dan de belofte van de hooge regering heeft, dat binnen

een jaar de noodige hoeveelheid aan produkten gezonden worden zal, zoo moet het geenszins vreemd voorkomen, dat hij zijn agent te Batavia magtigt, om te zien, dat op den behoorlijken tijd die produkten ook gezonden worden. Moet hij nu dien agent nog zelve betalen? Dat ware onredelijk geweest! Hierop heeft men alweder een middel gevonden, om deze kleine commissie niet alleen zonder bezwaar, maar zelfs met voordeel voor het gouvernement te kunnen geven, en dit geschiedt op de volgende wijze:

„In 1824 heeft men ongeruste oogenblikken gehad met de betalingen; dit was genoegzaam aan het publiek bekend, verkoopingen van produkten moesten gehouden worden om de kas te stijven; men werd gewaar dat niet alleen de prijs van de koffij, maar ook van het tin en van specerijen begon te dalen, zonder dat daarvoor even goede redenen waren. Men werd gewaar dat er combinatiën bestonden tusschen de weinige koopers, om de produkten tegen geringe prijzen te verkrijgen. Men stelde derhalve aan een persoon, om op die vendutiën, voor 's gouvernements rekening een geringe hoeveelheid in te koopen, die men naar China zenden kon, om alzoo die zamenspanning te keer te gaan. Dit was van een dusdanig goed gevolg, dat het tin op die vendutie tot 25½ $ verkocht is; terwijl dit metaal vroeger maar 20 $ gehaald heeft en later weder tot 22 $ gedaald is; de nooten-muskaat, die vroeger 68 en 70 verkocht en tot 63 gedaald waren, haalden nu weder 68 en 79, en daalden naderhand weder tot 63 en en 41⅓ $ per pikol. Die kleine commissie werd dan wel 10 maal aan het gouvernement vergoed, door den steun aan die verkooping gegeven, waardoor de produkten niet onder derzelver waarde verkocht werden. Men besloot derhalve om de 20 à 22 duizend pikols koffij, om de wissels van £ 60,000 te dekken, door den agent van den heer PALMER op dezelfde wijze te laten koopen op de 10 à 12

vendutiën van het jaar, zoodat nagenoeg een paar duizend pikols op iedere vendutie zou gekocht worden. Dit zou een dusdanigen steun aan die vendutiën geven, om die produkten tot derzelver waarde te behouden, dat dezelve aan den lande die geringe commissie wel viermaal zou vergoeden.

„Deze transactie verdiende dan niet, Sire, die ongunstige reflectiën, met welke men die wel heeft willen omkleeden.

„Buitendien, Sire! is de beoordeeling van die transactie voorbarig, en deskundigen zullen daarover zeggen, dat dit een remise in produkten, instede van een remise in wissels is, dat men derhalve afwachten moet de realisatie dier produkten, en zien of het rendement tegen de cours van den wissel, minder of meerder opleveren zal dan de som, die men voor de wissels had moeten betalen. En wanneer men nu in aanmerking neemt, dat de cours op Engeland zoo laag als 3¾ d. gelijk aan 40 stuivers Nederlandsch per Spaansche daalder was, dan zal bij deskundigen geen twijfel overblijven, dat de transactie op zich zelve beschouwd, voordeelig is.

„Uit deze discussie ontstaat eene andere vraag, Sire! Is het billijk, dat men de hooge Indische regering tegenwerpe, dat de bedoelde produkten naar de markt van Engeland, instede van die van Nederland gezonden worden, daar het geenszins strijdig is met den algemeenen vrijen handel, en het algemeen liberaal stelsel voor Indië daargesteld; ingevolge van welke, de heer PALMER die produkten had kunnen koopen en naar Engeland zenden op dezelfde wijze, dat zulks nu maar voor de helft plaats hebben zal — zou iemand, met den omvang der zaak onbekend, uit deze tegenwerpingen niet moeten ontleenen dat kommissarissen-generaal als vast grondbeginsel daargesteld hadden, dat de koffij in billijkheid nimmer dan met Nederlandsche schepen en naar Nederland alleen zou mogen uitgevoerd worden? Het tegenovergestelde is echter waar, Sire!

„En nu tot het tweede punt komende, de geldleening in Bengale; na al hetgene wat over die zaak gezegd is, zou men de vraag niet mogen opperen, Sire! of de gegrondheid der tegenwerpingen, uit een staathuishoudkundig oogpunt beschouwd, dan wel de alhier aangegane transactie met de maatschappij, meest tegen dien maatregel pleiten? In het eerste geval zou men dit aan de hooge Indische regering en aan degenen, die zulks aangeraden hebben, kunnen wijten; in het tweede geval, Sire! zijn zij geheel onschuldig.

„Tot het besluiten dier maatregelen waren, Sire! de dwangredenen groot, en ik durf hopen, de staathuishoudkundige gronden goed.

„Maar, zegt men, alle de voordeelen van een dusdanige geldleening moesten aan Nederland en aan Nederlandsch kapitaal gegeven worden. Ach, Sire! het ware te wenschen, dat men altoos zoo nationaal over Indische zaken gedacht had! En zou het zenden van Nederlandsch kapitaal naar buiten ter verkrijging van eenen hoogeren interest dan men binnen 's lands verkrijgen kan, wel een voordeel voor Nederland wezen? Ik voel mij genoopt, Sire! deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden, om twee redenen, 1°. omdat in het naar buiten zenden over zee van gelden, dit kapitaal in de waagschaal gesteld wordt, en dat het verlies van 18 à 20 millioenen aan dusdanig kapitaal voor Nederland niet onverschillig wezen kan.

„Indien men mij tegenwerpt, dat dit kapitaal zal verzekerd worden, is het antwoord, dat het om het even is voor Nederland, of het de vervoerder dan wel de assuradeur zij, door wien dit verlies geleden wordt, vermits in beide gevallen dit geheel kapitaal aan geld voor het land verloren is.

„Ja, maar, men zal dit kapitaal bij den vreemden verzekeren! Maar dan alweder, Sire, is dit niet nationaal, vermits de geheele premie voor eene dusdanige

verzekering, een waar tribuut aan den vreemden is, daar zulks van het kapitaal en niet van den interest gekort wordt.

„2°. Het gebruik van kapitaal heeft twee uitwerksels, het eerste, dat het den interest opbrengt voor den eigenaar, het tweede, de belooning voor de industrie, die het bezigt, of in andere termen, het bestaan van den gebruiker, dat wel meer dan de interest wezen moet; zoodat de interest het geringste gedeelte van het voordeel is, dat een kapitaal voortbrengt. Om dit nog klaarder te maken, vergelijken wij het gebruik van een geldelijk kapitaal aan den landbouw en dan is het kapitaal het land; de interest, de pachthuur; en de totale opbrengst representeert èn de pachthuur voor den eigenaar èn de contributie en de belooning of het bestaan van den pachter. De interest van het kapitaal, even zoo als de huur van het land is dan maar het geringste gedeelte van de voordeelen, die uit het gebruik van kapitaal vloeijen. Dat een Nederlander nu een somme gelds naar Frankrijk sture en deze aan een landgoed bestede, Nederland zal genieten dat gedeelte van de opbrengst dat voor de huur aan den eigenaar betaald wordt, en Frankrijk zal de overige drie vierden der voordeelen genieten.

„Even zoo, Sire, met het naar buiten zenden van Nederlandsch kapitaal, zal de eigenaar waarschijnlijk genieten, een hoogere huur of interest voor zijn kapitaal; maar Nederland zal verliezen, Sire, al de overige voordeelen, die het gebruik van kapitaal verschaft boven en behalve den interest, die maar het geringste gedeelte dier voordeelen uitmaakt; en dan alleen, Sire, kan het voordeelig wezen, kapitaal buiten 's lands te zenden op interest, wanneer al de bronnen en takken van nijverheid dusdanig van kapitaal voorzien zijn, dat ze geen verder kapitaal zelve voor verbeteringen, tegen geenen interest hoegenaamd, meer gebruiken kunnen. En dit, Sire, in mijne opinie, is het geval niet in Nederland. Meest alle

fabrieken en trafieken zijn voor groote verbeteringen en uitbreidingen vatbaar, en hebben dus gebrek aan kapitaal, en het is gebrek aan krediet in den fabrikant, dat dit voor een groot gedeelte veroorzaakt. En daar het bewezen is, dat onder dezelfde omstandigheden, daar, alwaar de interest het laagst is, de nijverheid en de handel meest bloeijen moeten, zoo zou men hieruit moeten concluderen, dat, hoe zeer een hooge interest in het belang van den kapitalist, zuks echter niet in het belang van den lande is — even min als de duurte van de levensmiddelen, en de hooge huur van landerijen, hoe zeer in het belang van den landeigenaar, echter niet in dat van den gemeenen man of van de natie is.

„Aan den kapitalist de gelegenheid te verschaffen om een' hoogen interest voor zijn kapitaal te verkrijgen, door dit kapitaal buiten 's lands te zenden, zou, volgens die redenering, niet ten voordeele van de uitbreiding en de verbetering van de nijverheid, en gevolgelijk ook niet in het belang van den lande zijn.

„Uit deze redeneringen volgt ook, Sire, dat kapitaal van den vreemden geleend, zoo ver van den gebruiker aan den leener tributair te maken, het tegenovergestelde waar is; vermits de eerste aan den vreemden eigenaar maar geeft, het geringste gedeelte der voordeelen uit het gebruik van dit kapitaal vloeijende, en dus den vreemden eigenaar van het kapitaal, voor de overige drie vierden der voordeelen, onder contributie stelt.

„Wij moeten ons dan niet laten misleiden door die kreet voor emploi van kapitaal tegen hoogen interest. Het is even min de kreet van het publiek, als die van hooge prijzen voor de produkten van het land; beide zijn in de particuliere belangen van den kapitalist en van den landeigenaar, maar geenszins in den belange van den lande.

„Zijn deze consideratiën van eenige waarde, dan, Sire, hebben noch de hooge Indische regering, noch derzelver raadslieden in dit geval zoo antinationaal gehandeld, als

sommigen dit hier te lande, wel willen doen voorkomen.

„Ik heb ook eenige objectiën gehoord tegen een geldleening in Bengale, uit zoogenaamde staatkundige redenen ontleend. Men zou hierdoor aan den vreemden geven een al te groot belang in onze bezittingen! Sire! Men heeft een stelsel onder welk de vreemden zich met menigte in al onze Oost-Indische bezittingen nederzetten kunnen, om uitgestrekte landerijen te bezitten, en om eenen zeer uitgebreiden handel te stichten en te drijven; en dit zou niet alleen als zeer onschuldig, maar als voordeelig beschouwd worden; terwijl het leenen van een kapitaal in geld, om binnen 20 jaren afbetaald te worden, zeer gevaarlijk wezen zou! Het zij mij veroorloofd, Sire, de aandacht van Uwe Majesteit te mogen vestigen op een geval van toepassing op het onderhavige.

„Toen het Britsche kabinet den afstand van Demerari verzocht, op welke gronden was dit verzoek gebaseerd? Was het om dat de Engelschen eenig geld op intcrest in die kolonie geleend hadden, of wel, omdat een groot aantal Engelschen zich aldaar nedergezet, groote bezittingen verkregen, en eenen uitgebreiden handel gesticht hadden? Sire, de aanspraak van Lord CASTLEREAGH in het Britsche parlement over dit geval is nog versch in het geheugen van een ieder. De noble Lord bezigde bijna de volgende termen. „Gedurende de 20 jaren, dat Engeland in het bezit van Demerari is geweest, hebben „zich aldaar een aanzienlijk aantal Britsche onderdanen „nedergezet en met groote moeite en zware kosten aanzienlijke landerijen ontgonnen en vruchtbaar gemaakt. „Deze onderdanen met hunne belangrijke bezittingen, „kan Engeland noch aan een vreemd bestier, noch aan „vreemde wetten overlaten."

„En nu tot het derde punt overgaande, de verandering in het muntstelsel. De erkenning alhier, dat groote gebreken in dat stelsel bestonden, die herziening vereischten, geeft mij de gelegenheid om dadelijk over te gaan,

van de redenen waarom, tot de gronden waarop, de verandering daargesteld is.

„De theorie van een muntstelsel is thans zoo wel bekend en tot dusdanige eenvoudige elementen gebragt, dat de wetgever van eenen nieuwen staat, uit de eerste grondstoffen opgebouwd, zich niet meer vergissen kan. De moeijelijkheden bestaan alleen in de juiste toepassing der theorie, op de reeds bestaande belangen in een land, alwaar fouten bestaan hebben, en veranderingen noodzakelijk geworden zijn.

„Deze belangen kunnen nimmer door den wetgever uit het oog verloren worden, zonder de positie, hetzij van den crediteur, hetzij van den debiteur te kwetsen: En dit, Sire! was het geval, in welk Nederlandsch Indië zich bevond in 1824.

„In het jaar 1743, verkreeg de voormalige Oost-Indische Compagnie het regt van den Soesoehnan, om Javasche gouden en zilveren ropijen te munten, en ofschoon deze ropijen op verschillende tijdstippen in de gehalte gevarieerd hebben tusschen 232 en 216 azen aan zuiver zilver, zoo zijn deze zilveren ropijen echter, in 30 Indische stuivers verdeeld, en gelijkstandig met 24 Nederlandsche stuivers gebleven. Het Britsche tusschenbestuur heeft die Javasche ropij tot standpenning verklaard, en heeft de overige in omloop zijnde munten, daarnaar geregeld; zoodat gedurende dit tusschenbestuur, de Spaansche daalder, de ducaton, de sicca en andere ropijen, te gelijk met den standpenning, de Java-ropij, in de circulatie bestonden, en in 's lands kassen ontvangen werden. Alzoo bestond het muntstelsel, op Java, bij de aankomst van Kommissarissen-Generaal. En daar nu de ondervinding geleerd had, dat die relatieve proportie der munten goed was, zoo werd dit door Kommissarissen-Generaal overgenomen. Zij veranderden echter den standpenning van de *Java-ropij* in den *Indischen gulden*, en verklaarden dat de generaliteits-gulden, die Kommis-

sarissen-Generaal medegebragt hadden, den Indischen gulden representeren zou, tot dat eene daartoe opzettelijk geslagene gulden zou gemunt wezen. Door dezen maatregel, die den schijn had, van alles in zijn verband te laten, werden echter inderdaad de vroeger bestaan hebbende proportiën der munten geheel verbroken, daar de generaliteits-gulden dezelfde waarde niet bezat, als de geringste der Java-ropijen.

„Alle deze ropijen van verschillende gehalten, bleven echter, voor een' tijd in circulatie rouleren, gelijkstandig met den generaliteits-gulden, den Spaanschen daalder en de sicca-ropij, tot dat de ondervinding het onderscheid geleerd had, wanneer die munten, het meest zuiver zilver inhoudende, langzamerhand uit de circulatie verdwenen.

„Onder dezen stand van zaken, zijn echter meest alle de bestaande verbindtenissen aangegaan; vele dier verbindtenissen zijn aangegaan in Spaansche daalders, volgens oud gebruik, ofschoon de sommen in zilveren ropijen of guldens of in papieren guldens gegeven zijn; en zulks gerekend tegen de bepaalde proportiën van 2¹/₅ ropijen of guldens, zilver of papier, voor een' Spaanschen daalder. Wanneer de vermeerdering van de papieren munt de zilveren munt begon te verstooten, zijn alle toekomstige betalingen, in alle de aangegane obligatiën, in zilver klinkende munt gestipuleerd, ofschoon de consideratie in papieren munt gegeven was.

„Reeds in 1824 had het gouvernement alle de in omloop zijnde zilveren munt aan de circulatie, voor deszelfs benoodigdheden onttrokken, zoodat nu niet alleen het publiek, maar ook het gouvernement geheel ontriefd waren, en derhalve het aanschaffen van nieuwe zilveren munt, noodzakelijk geworden was.

„De vraag ontstond nu, op welke grondbeginselen zal deze nieuwe aanmunting rusten? Drie verschillende stelsels kwamen in aanmerking!

„1°. Het gebrekkige, door Kommissarissen-Generaal daargesteld.

„2°. Het stelsel van het Britsche tusschenbestuur, welk door de ondervinding voor goed verklaard was.

„3°. Het aannemen van 24 stuivers Nederlandsch, voor den standpenning, op het Nederlandsch muntstelsel gebaseerd, van 240 azen fijn zilver voor 24 stuivers.

„De hooge regering dacht, dat zij zich noch door slaafsche onderwerping aan oude gebruiken, of aan fautive inrigtingen, noch door de zucht naar theoretische volmaaktheid, in de keus der maatregelen, moest laten leiden, maar dien maatregel voor den verkieslijksten houden, die, met de minst mogelijke verandering, alle de bestaande belangen best vereenigen kon.

„Sire, het is mijn pligt Uwe Majesteit te trachten te bewijzen, dat door de hooge regering aan dit vereischte voldaan is.

„Sire, door het behouden van het gebrekkige stelsel van Commissarissen-Generaal, of, wat nog erger is, door het verhoogen van de overige munten in dezelfde proportie met de verhooging van den gulden, zouden alle de crediteuren benadeeld worden; en door het aannemen van eenen standpenning van 240 azen fijn zilver werden alle debiteuren op eene ondragelijke wijze bezwaard. En daar nu het gouvernement de grootste debiteur en de vreemdelingen de meeste crediteuren waren, zoo zou hierdoor voor het gouvernement en voor de overige debiteuren een groot nadeel ontstaan, ten voordeele van den vreemden, waarvan de geheele last door het gouvernement zou worden gedragen.

„Het herstellen van dat stelsel, welk meest aan de verschillende vereischten voldeed, en ook meest aan de algemeene verwachting voldaan had, kwam dan als het geschikte voor, waarin alle de bestaande belangen best konden vereenigd worden.

„De Java ropij was algemeen bekend, zoo wel op

Java, als in den geheelen archipel, en was door het Britsche tusschenbestuur tot standpenning verklaard, en ofschoon de zuivere inhoud aan zilver van die ropij, bij die gelegenheid, door dat tusschenbestuur niet is bepaald geworden (dat een groot gebrek is), zoo kon echter de werkelijke innerlijke waarde van dien penning altijd gekend worden, door de relative waarde aan den Spaanschen daalder en aan de sicca ropij gegeven, wier intrinsieke waarde bekend, en in de volgende relative proportie door de wet daargesteld was — als

„1 Java ropij 30 Indische stuivers.

„1 Spaanschen daalder 66 Indische stuivers.

„1 Sicca ropij 31½ „ „

„En ofschoon door deze wetsbepaling geen twijfel meer kon bestaan, over de innerlijke waarde der Java ropij, zoo kwam echter ook in aanmerking, dat Java ropijen van 232 en van 216 aan fijn zilver te gelijk in de wandeling bestaan hadden. Men dacht derhalve dat alle de bestaande belangen best door eene gemiddelde gehalte van 224½ azen fijn zouden geconsulteerd worden: en daar nu deze gehalte het best voldeed aan de relative waarde, door de wet aan de Java ropij, den Spaanschen daalder en de sicca ropij gegeven, zoo werd hiertoe door de hooge regering besloten, na de opinie van eenige der voorname kooplieden van Batavia, deswege te hebben ingenomen.

„Nu zal ik tot het vierde hoofdpunt overgaan, of het onvermijdelijk verband tusschen de geldleening in Bengale en de verandering in het muntstelsel.

„Nutteloos zoude het zijn, Sire, om de precieuse oogenblikken van Uwe Majesteit te occuperen met het bewijs, dat het schadelijk is voor eene regering, om den standpenning boven deszelfs innerlijke waarde te verhoogen, dat hierdoor het doel, vermeerdering van middelen, niet bereikt, maar integendeel, weldra een deficit veroorzaakt wordt. Deswege zijn alle de economisten van

SMITH tot GANILH, het volkomen eens. En waarlijk, Sire, men kan de aanzienlijke vermeerdering in de uitgaven op Java, in de laatste jaren, aan geene meer duidelijke oorzaak toeschrijven, dan aan de depreciatie, die de standpenning successivelijk ondergaan heeft, eerstens, door de verandering van de ropij tot den gulden; tweedens, van klinkende tot papieren munt, en eindelijk, door het vermenigvuldigen van die papieren munt, en het verstooten van de zilveren munt, tot dat het eenige overgeblevene metalieke representatief van den papieren standpenning was, 120 duiten, of ¾ pond koper.

„Wanneer nu een groote maatregel ter herstelling van de financiën genomen werd, moest ook dusdanige maatregel gepaard gaan met eene herstelling van het muntstelsel; anders had dezelfde oorzaak op dezelfde ongunstige wijze op de financiën blijven werken, en in eenen zeer korten tijd had natuurlijker wijze dezelfde oorzaak hetzelfde uitwerksel gehad. Hieruit, Sire, ontleende men in Indië de noodzakelijkheid, om de twee maatregelen te gelijker tijd te moeten daarstellen.

„Zijn nu de gronden goed, waarop de in Indië genomene maatregelen rusten? Ik voel mij gesterkt, Sire, deze vraag eerbiedig affirmatief te kunnen beantwoorden.

„Dat nu deze maatregelen strijdig zijn met de alhier genomene maatregelen ten voordeele van de Handelmaatschappij, als de geldleening, de verkoop van alle 's gouvernements koffij voor 3 jaren, en het voorregt om zoo veel koperen duiten voor Indië te munten, dit, Sire, kan ongelukkig wezen, maar deze maatregelen konden door de hooge regering van Indië noch uit de eerste aankondiging, noch uit de nader ontvangene constitutie dier maatschappij voorzien worden.

„Heeft de hooge regering van Nederlandsch Indië hare magt te buiten gegaan? Dit is eene vraag, Sire, die Uwe Majesteit alleen beslissen kan.

„Maar op welke wijze men het gedrag der hooge

regering in deze, ook beschouwen mag, heeft die regering, Sire, namens Uwe Majesteit gehandeld. In hoe ver het ontkennen dier handelingen en van die magt, in een land zoo als Nederlandsch Indië, alwaar onze overheid alleen op eene moreele en niet op eene physieke magt rust, raadzaam wezen kan, dit, Sire, is eene belangrijke vraag, die Uwe Majesteit in de belangen van den lande alleen en afgescheiden van alle andere consideratiën te beslissen heeft.

„Dat de maatregel van den verkoop van al 's gouvernements koffij aan de maatschappij, en het voorregt aan haar gegeven om zoo veel millioenen aan duiten voor Indië te slaan, hoezeer in het belang van die maatschappij, ook in het belang van Nederlandsch Indië zij, dit, Sire, is eene propositie, die in twijfel kan getrokken worden.

„Sire! in deze memorie heb ik mijnen pligt aan Uwe Majesteit en aan de hooge regering van Nederlandsch Indië, met opregtheid en met ware deelneming in de belangen van het vaderland, en met ongeveinsde verknochtheid aan den persoon van Uwe Majesteit trachten te kwijten. Mag dit ook alzoo door Uwe Majesteit beschouwd worden, dit is mijn vurigste wensch.

„De raad van financiën belast met eene bijzondere zending door de hooge regering van Nederlandsch Indië.

„(*Was geteekend.*) WAPPERS MELIS."

Uit de memorie van den heer WAPPERS MELIS blijkt, dat in Nederland een contract was gesloten met de Nederlandsche Handel-maatschappij en wel voor eene leening van acht millioen guldens, waarvan zes millioen *in koperen duiten* naar Java werden gezonden.

De aanmerkingen, die zulk eene leening doet ont-

staan, worden door den lezer zelven reeds onmiddellijk gemaakt.

Onmiddellijk na hare oprigting zien wij hier den naam der Handel-maatschappij weder gemengd in handelingen, waaruit later onberekenbare nadeelen voor de kolonie en het moederland zijn voortgevloeid.

Opmerkelijk zijn hier de woorden van den heer WAPPERS MELIS in zijne memorie: »Dat de maatregel van den verkoop van al de gouvernements koffij aan de maatschappij en het voorregt haar gegeven, om zoo veel millioenen aan duiten voor Indië te slaan, hoezeer in het belang van die maatschappij, ook in het belang van Nederlandsch Indië zij, dit, Sire, is eene propositie, die in twijfel kan worden getrokken."

De schrijver dezes heeft in een ander werk (het koloniaal monopoliestelsel, getoetst aan de geschiedenis en staatshuishoudkunde) de algemeene verslagenheid geschetst, waarmede op Java het berigt werd ontvangen van de oprigting en de eerste transactiën der Handel-maatschappij.

Hier zien wij bijna te gelijker tijd in het moederland een kundig en hoog geplaatst ambtenaar, als het ware namens het bestuur van de kolonie, optreden om tegen dezelfde handelingen te protesteren.

Voor dat de leening in Indië tot stand kwam, werd reeds in Indië het berigt ontvangen, dat de Koning zijne goedkeuring niet verleende aan de beraamde middelen van herstel. De koninklijke afkeuring was vervat in het besluit van den 26 Junij 1825 n°. 99, en droeg de onmiskenbare blijken der hooge ontevredenheid.

Het gebeurde gaf niet te min aanleiding, dat de Indische financiën en het Indische muntwezen bij het hoofdbestuur op nieuw een onderwerp werd van ernstig overleg, en dat men de noodzakelijkheid begon in te zien van dadelijke en krachtige voorzieningen. Volgens het oordeel van het opperbestuur in Nederland zouden de bestaande ongelegenheden grootendeels worden uit den weg geruimd door 1°. de verhooging van den koers van de Spaansche mat in verhouding tot de waarde, welke bij de publicatie van 1817 aan den Nederlandschen Generaliteits-gulden was toegekend, 2°. de buiten werking stelling van den aangenomen vasten wisselkoers van 25 stuivers voor den gulden.

Wanneer men de rapporten leest, welke zoowel uit Indië als uit Nederland werden gewisseld, dan is men verwonderd over de onkunde, die door sommige autoriteiten werd verraden omtrent de eenvoudigste beginselen van staatshuishoudkunde en financiën. Deze onkunde blijkt intusschen zonneklaar uit de door het opperbestuur aangegevene middelen van herstel. Niemand zal ontkennen, dat eene juiste schatting der munten als ruilingsmiddel van het hoogste gewigt is te achten. Doch het spreekt te gelijk van zelf, dat de eerste vraag moet zijn of voor het edel metaal in de circulatie een genoegzame ruimte bestaat, en of zijne plaats niet reeds wordt ingenomen door slechte munt, zoodat de specie, hoe juist ook hare waarde worde bepaald, moet verdwijnen, daar de behoefte aan ruilingsmiddel reeds door de slechte munt wordt voldaan.

Overal waar het dus eene verbetering gold van

het Indische muntwezen, moest eene intrekking en inwisseling van het papier en van een gedeelte koper de vraag zijn, die voor alle andere vragen werd opgelost. Moeijelijk laat het zich dan ook verklaren hoe het opperbestuur het herstel boven alles zocht in eene verhooging van de waarde van den Spaanschen daalder en eene loslating van eenen vasten wisselkoers, ofschoon wij gaarne overigens erkennen, dat de bepaling van zulk een vasten koers eene der vele misslagen was geweest, die bij de publicatie van 1817 waren begaan.

Daar intusschen de nood en de verwikkelingen in het Indische geldwezen en muntstelsel steeds toenamen, werd dezelfde kommissie, benoemd bij besluit van 23 October 1824, geroepen tot het uitbrengen van een nader gevoelen.

Aan deze roeping voldeed zij bij een uitgebreid en hoogst belangrijk verslag van den 16 December 1825, n°. 57. Daarbij werd een uitvoerig historisch overzigt gegeven van den aard en de werking der verschillende verordeningen, die in Indië met opzigt tot den muntsomloop waren uitgevaardigd van af ons eerst aanwezen in Indië tot de dagteekening van het rapport. Vooral werd daarbij ook in een diep onderzoek en eene vergelijking getreden omtrent de doelmatigheid der muntsregelingen onder het Britsche bestuur en het latere Nederlandsche bestuur, eene vergelijking, die moeijelijk tot ons voordeel kon uitvallen.

De toestand van het muntwezen op het oogenblik van dat rapport gaf de commissie aanleiding tot de behandeling van de navolgende onderwerpen:

1°. De zilveren standpenning voor Nederlandsch Indië bepaald.

2°. De gangbare waarde in Indië aan den Nederlandschen generaliteitsgulden toegekend.

3°. De koperen munt.

4°. De papieren munt.

5°. De wisselkoers of de verhouding tusschen Indisch en Nederlandsch courant.

Ten aanzien van het eerste punt, den Indischen standpenning, zeide de commissie letterlijk het volgende:

„De standpenning, niet in wezenlijkheid bestaande, maar slechts door eene papieren munt vertegenwoordigd wordende en deszelfs innerlijke waarde niet bepaald noch bekend zijnde, had van stonde aan alle de gebreken, met welke de courante of zoogenaamde Bataviasche rijksdaalder, door den tijd en ten gevolge der omstandigheden was behebt geworden, en het kon dus met mogelijkheid niet anders zijn, dan dat de ingebeelde Indische gulden of standpenning van 30 Indische stuivers nominale waarde, ontbloot zijnde van alle zelfstandige innerlijke waarde, niet alleen de waarde moest aannemen van elke muntspecie, met welke dezelve, door verwisseling of anderzins, in onmiddellijke aanraking geraakte, maar ook in allen deele het lot moest volgen van het geheele muntstelsel, van hetwelk dezelve ten eenen male afhankelijk was gemaakt.

„Zoolang derhalve, met en benevens de papieren munt, het representatief van den zoogenaamden zilveren standpenning, alle de overige in omloop zijnde gouden en zilveren geldspeciën bleven circuleren, en zich slechts eene in evenredigheid van de massa geringe hoeveelheid Nederlandsche generaliteits guldens in dien omloop drong, behield de standpenning gelijkstandig met de Spaansche

mat en ropijen, zoo wel als met de kleine zilveren munten, de waarde van 30 Indische stuivers of 227 a 228 azen zilver fijn, die daarvoor ook wezenlijk in betaling of verwisseling te erlangen waren: zoodra echter, door den aanvoer van eene groote hoeveelheid slechte, of juister, overschatte muntspeciën, (Nederlandsche guldens), de beter of liever te laag gewaardeerde geldspeciën, (Spaansche matten en ropijen) uit den omloop werden verdrongen *), moest, als een even natuurlijk gevolg, de waarde van den standpenning dalen, en trapsgewijze verminderende, eindelijk blijven stilstaan op de waarde van de eenigste munten, die nog in den omloop bleven: den Nederlandschen generaliteits gulden van 200 azen fijn zilver, en de koperen duit, van welke 120 stuks nagenoeg ¾ ponden koper uitmaakten.

En dat dit anders, uit den aard der zaak noodwendig gevolg, niet in deszelfs geheele uitgestrektheid heeft plaats gevonden, en dat de standpenning tot dus ver niet in eenen ergeren graad, door de lage waarde van het koper is aangedaan geworden, heeft het Gouvernement alleen aan bijzondere omstandigheden te danken."

Met opzigt tot het tweede punt, de gangbare waarde aan den Nederlandschen generaliteits gulden toegekend, trad de commissie in eene uitvoerige wederlegging van de stelling: dat een Nederlandsche generaliteits gulden, die in Amsterdam tot de Spaansche mat stond als 1 tot $2\frac{1}{2}$, te Batavia overgebragt zijnde, tot diezelfde munt de verhouding zoude kunnen erlangen van 1 tot $2\frac{1}{5}$, alsmede dat de gulden, die in Nederland tegen 20 Nederland-

*) „Le métal qui se trouve trop estimé dans les monnaies, demeure seul le régulateur des prix, et il chasse de la circulation le métal trop peu evalué. *Henri Storch, cours d'économie avec des notes par* J. B. SAY. *Tome* 2d *p.* 169."

sche zilveren stuivers, 10 Nederlandsche dubbeltjes of $3\frac{1}{3}$ Nederlandsche schellingen gangbaar was, in Indië voor 24 gelijke stuivers, 12 gelijke dubbeltjes en 4 gelijke schellingen zoude kunnen worden uitgegeven.

Het was nogthans deze dwaalstelling, die, ten gevolge der instructie van het opperbestuur, bij de regeling van het Indische muntwezen in 1817 was toegepast geworden.

Ten aanzien van het 3de punt, de koperen munt, verwees de commissie op de verderfelijkheid der in de publicatie van 1817 opgenomen bepaling, dat bij betalingen geen onderscheid zou worden gemaakt tusschen dat slechte geld en de papieren en zilveren munt, zoodat het koper niet meer was gebleven eene pasmunt, maar werkelijk al de functiën verrigtte van goede munt, maar die functiën zoo als van zelf sprak, slecht verrigtte.

De wetsverordening, zeide de commissie, *was waarschijnlijk gegrond op de veronderstelling, algemeen bij vele Indische ambtenaren, vooral in de laatste tijden aangenomen, dat Indië voor eene onbeperkte aanvoer en uitgifte van koperen munt openstond, eene veronderstelling, waarvan wij echter de redenen met geene de minste zekerheid hebben kunnen opsporen.*

Ten einde de ondoelmatigheid te doen uitkomen van eene koperen munt, beriep de commissie zich hier op het gevoelen van den Russischen staatshuishoudkundige STORCH en wel op de navolgende aanhaling:

„Aussi dans presque tous les pays prospérans, les

pièces de cuivre ne sont pas proprement de la monnaie, puisqu'on n'est pas admis à payer avec ces pièces les obligations qu'on a contractées, mais seulement les appoints, qui, à cause de leur petitesse, ne peuvent se solder avec de l'argent *). L'or et l'argent sont les seuls métaux numéraires chez presque tous ces peuples: les pièces de cuivre ne sont qu'une *monnaie de confiance*, représentant une portion d'argent trop petite pour être frappée en monnaie.

„Quand la monnaie de cuivre est ce qu'elle doit être, de la petite monnaie frappée en pièces de si peu de valeur qu'on ne pourrait point en frapper de pareilles en argent, et que personne n'est forcé à la recevoir en quantités plus fortes qu'il ne faut pour solder les appoints, dans cette supposition, dis-je, le Gouvernement peut, sans inconvénient, lui donner extrêmement peu de valeur intrinsèque et cependant elle conservera sa valeur nominale aussi bien que si elle valait en effet la fraction de monnaie d'argent qu'elle représente.

„Dans plusieurs pays de l'Europe, le cuivre est évalué dans les monnaies à peu près au double de sa valeur marchande; mais l'inconvénient de cette sur-évaluation se trouve prévenu par des règlemens, qui s'opposent à ce que toute somme qui n'est pas très petite puisse être soldée en monnaie de cuivre †).

„Dans ces pays, la valeur du cuivre est élevée par le métal précieux qui domine dans les marchés du pays, jusqu'à la valeur de ce métal même. L'intérêt privé, toujours si attentif et si clairvoyant, si habile à discerner dans les valeurs la plus légère nuance, paraîtrait ici

*) „En Angleterre, par exemple, on ne peut obliger personne à recevoir en payement une somme où il entre plus d'un shelling ou 30 copeksen monnaie de cuivre. Cette loi est de l'année 1797; avant cette époque, aucune offre n'était légale, quand il y entrait plus de 6 pences ou 15 copeks en cuivre. STORCH c. l. p. 222. note."

†) „In Nederland is niemand verpligt meer dan de waarde van eenen gulden in koperen stukken te ontvangen. Wet 28 September 1816."

en défaut, si on ne voyait pas que dans cette circonstance il est entièrement dirigé par le *crédit*, c'est à dire par la confiance morale la plus forte, de retrouver, quand il lui plaira, cette valeur qu'il a l'air d'abandonner. C'est dans ce cas seulement que la monnaie fait un peu fonction de signe, et qu'elle emprunte de sa dénomination légale une valeur différente de sa valeur intrinsèque; Mais, afin de maintenir cette valeur de confiance, le Gouvernement devrait toujours échanger les pièces de cuivre à bureau ouvert contre de l'argent, du moment qu'on lui en rapporte un nombre suffisant pour égaliser une pièce d'argent. C'est le seul moyen de s'assurer qu'il n'en reste pas entre les mains du public, au delà des besoins de la circulation.

„Quand un Gouvernement sait ces principes, il peut être sûr que sa monnaie de cuivre, toute sur-évaluée qu'elle puisse être, aura cours pour sa valeur nominale. Dans ce cas il n'y aurait à craindre que les contrefacteurs, qui seraient d'autant plus excités à leur infâme métier, qu'il y aurait plus de différence entre la valeur intrinséque de la monnaie et sa valeur nominale.

„C'est bien autre chose quand un Gouvernement s'imagine que la monnaie de cuivre peut remplacer celle d'or et d'argent, qu'en conséquence il en émet plus que la circulation n'en peut absorber dans le solde des appoints, et qu'il autorise tout le monde à payer en cuivre les sommes qu'on doit, ou seulement une portion notable de ces sommes. Dans cette supposition, la monnaie de cuivre cesse d'être une monnaie de confiance; elle ne peut plus acheter ou payer que ce qu'elle vaut réellement, et la valeur nominale que le Gouvernement lui attribue se trouve réduite à sa valeur intrinsèque. Or, comme la valeur du cuivre est sujette à des variations brusques et fréquentes, et qu'outre cela l'usage de cette monnaie est accompagné de grands inconvéniens, elle est non seulement une très mauvaise mesure des valeurs,

mais encore elle est presque toujours évaluée au dessous ce qu'elle vaut réellement. *Cependant plus l'émission en est forte, plus elle chasse les métaux précieux de la circulation et plus elle y fait dominer le métal commun, dont la dépréciation se communique aux métaux précieux: les prix de toutes les marchandises haussent en conséquence, et le cours de change s'en ressent d'une manière désavantageuse.*

„Ces effets se sont fait sentir dans les pays mêmes où le cuivre n'entre que pour une proportion comparativement petite dans le total des monnaies en circulation. En France, par exemple, la valeur légale de la monnaie de cuivre est à celle de la monnaie d'argent comme 1à $2^3/_{10}$, c'est à dire qu'un franc en cuivre est censé valoir 2 francs 30 centimes en argent. Cette surévaluation n'aurait apparemment aucun mauvais effet, et le cuivre vaudrait peut être ce que le Gouvernement veut qu'il vaille, si l'on n'en avait pas émis une trop grande quantité. Embarrassé par l'extrême abondance du cuivre, le Gouvernement s'est vu forcé d'autoriser tout le monde à payer en monnaie de cuivre $^1/_{40}$ des sommes qu'on doit *). Cette mesure à eu l'effet de déprécier la monnaie d'argent, ou de hausser le prix de toutes les denrées. Toute personne qui conclut un marché, sait qu'elle est exposée à être payée dans cette proportion de $^1/_{40}$ en cuivre et de $^{39}/_{40}$ en argent: elle fait son marché en conséquence et demande un prix plus élevé. La quantité de cuivre qu'on est forcé de recevoir influe de même sur le change avec l'étranger.

„Une lettre de change payable en monnaie française

*) „Un Décret Impérial du 21 Février 1808 ordonne que ces pièces (de cuivre) ne seront données et reçues qu'a découvert et seulement pour les appoints d'un franc et au dessous.

„Merlir repert Univ. v. monnaie décimale.

„La monnaie de cuivre et de billon de fabrication française, ne pourra être employée dans les payemens, si ce n'est de gré à gré, que pour l'appoint de cinq francs.

„Décret Impérial 18 Aout 1810. Bulletin des Lois no. 308."

à Paris, se vend certainement moins cher à Vienne ou à Francfort, en raison de ce qu'une partie de sa valeur sera payée en cuivre. Si telles sont les suites d'une émission trop forte en monnaie de cuivre, dans un pays ou elle n'entre que pour $^{1}/_{40}$ dans les payemens, vous pouvez juger des effets qu'elle a dû produire en Russie où on l'a multipliée au point de remplacer presque entièrement la monnaie d'argent.

„Quelques fois les Gouvernements se sont avisés d'émettre une monnaie, qui n'est ni d'argent ni de cuivre: on l'appelle monnaie de billon. C'est un alléage dans lequel il entre un quart ou moitié d'argent fin et ou le reste est de cuivre *). Ce mélange a tous les inconvéniens du métal commun, sans présenter les avantages de l'argent. — C'est une monnaie de confiance, une monnaie excessivement surévaluée, puisque le Gouvernement veut qu'une piéce de billon courre pour une piéce d'argent du même volume. Une pareille monnaie ne peut maintenir sa valeur nominale que lorsqu'on peut l'échanger à tout instant contre de l'or et l'argent. Or, un Gouvernement, qui est réduit à émettre du billon, n'est guère en état de lui donner cette garantie, et celui qui peut la donner trouvera plus d'avantages à faire frapper de la monnaie d'argent. D'ailleurs les suites d'un billon déprécié sont bien plus graves que celles d'une monnaie de cuivre surévaluée, qui tombe à sa valeur intrinséque, puisque celle-ci ne circule qu'en petites pièces, et que l'autre est destinée à représenter des valeurs plus considérables. Enfin les contrefacteurs sont bien plus à craindre pour le billon que pour la monnaie de cuivre, parce que le premier offre plus de profit. L'avant-dernier roi de Sardaigne,

---

*) Hoezeer de gekapte en gestempelde stukken Japansch staafkoper, of zoogenaamde bonken, van een en twee stuivers, met eene munt van billioen-zilver, niet kunnen worden gelijk gesteld; vervullen dezelve echter eveneens de plaats van zilveren kleine munt, terwijl ook overigens alle de bovenstaande redeneringen op deze slechte muntspeciën in ruimte toepasselijk zijn.

ayant voulu retirer une monnaie de billon, que son père avait fabriquée dans des temps malheureux, en retira trois fois plus que le Gouvernement n'en avait jamais fait. Le roi de Prusse, FRÉDÉRIC II, éprouva une semblable perte et par une semblable cause, lorsqu'il fit retirer sous le nom du juif Ephraim, le billon qu'il avait forcé les Saxons de recevoir dans la détresse où l'avait réduit la guerre de sept ans. Vous voyez par ces exemples que le billon est une pauvre ressource pour les Gouvernements, et qu'il leur en coûte plus pour le retirer qu'il ne leur profite d'en émettre."

Ten aanzien van het vierde punt, de papieren munt, verwees de commissie op de gewone nadeelen van zulk een geld, op zijne wankelbaarheid, de nietigheid zijner waarborgen. Ook hier beriep zij zich op het gevoelen van denzelfden kundigen staatshuishoudkundige, den heer STORCH:

„Les maux qui en résultent sont effrayans; j'emprunterai pour les tracer la plume de Sismondi, parce qu'il me serait également impossible, et de mieux raisonner, et d'écrire avec plus de force que cet excellent écrivain.

„La perte que cause à une nation la dépréciation de son numéraire, ne doit se calculer seulement sur la somme en circulation; elle est multipliée par tous les marchés que cette valeur idéale a dénaturés. Tandis que le numéraire d'une nation ne fait qu'une petite partie de sa fortune, des richesses plus importantes pour l'état sont anéanties par la dégradation du papier. Toutes les richesses du pays, tous les produits de la terre, multipliés et transformés par l'industrie, sont distribués entre les habitans par le moyen du numéraire. Lorsqu'il subit des altérations, la fortune nationale tout entière est distribuée selon une fausse mesure; toutes les relations du

souverain avec ses sujets, toutes celles des particuliers entre eux, sont altérées; chaque contrat se trouve violé; l'exécution de chaque convention entraîne après soi une injustice; chacun perd dans chacune de ces relations, et la fortune publique est détruite par la ruine des particuliers.

„La qualité essentielle d'un numéraire, je le répète, c'est la stabilité, l'immutabilité de son prix, parceque toutes les transactions sont stipulées d'après cette fixité supposée. Le souverain qui a établi des impôts, le propriétaire qui a mis sa terre en ferme ou qui a loué sa maison, le cultivateur qui a fixé le prix de ses denrées, le négociant, le manufacturier, qui a établi celui de ses marchandises, le fournisseur qui a passé des contrats, l'homme qui, depuis le plus haut jusqu'au plus bas rang, est convenu d'une pension, d'une paye ou d'un salaire en récompense de son travail ou de son service, tous ont compté recevoir en numéraire une valeur fixe et invariable; tous, s'il s'écoule un certain temps entre la stipulation du contrat et son accomplissement, sont cruellement trompés, lorsque le numéraire qu'on lui donne a changé de prix, tous sont ruinés lorsqu'il baisse graduellement de valeur sans s'arrêter jamais à un point fixe.

„De même que la rapide circulation du numéraire permet qu'il soit employé à payer des sommes infiniment supérieures à sa valeur totale, cette rapide circulation, pendant sa baisse, cause au peuple une perte fort supérieure à la masse totale du papier *)."

---

*) „Wij achten het niet ondienstig hier nog aan te teekenen, dat volgens den laatsten staat opgemaakt door de algemeene rekenkamer van Indië, en afgesloten op den 28 November 1825, op dat tijdstip het gezamentlijk bedragen der in omloop zijnde promessen was:

Ind.	ƒ 4,556,200.00
Hierbij gevoegd het geheele bedrag van de papieren munt.	- 5,000,000.00
Zoo blijkt, dat in het geheel, het thans bestaande circulerend papier bedraagt.	ƒ 9,556,200,00"

Met opzigt eindelijk tot het vijfde punt, namelijk den wisselkoers, toonde de commissie het onafscheidelijk verband tusschen het muntstelsel en den wisselkoers, zoodat de laatste altijd van het eerste afhankelijk is. Zij toonde aan, dat de nadeelige stand van dien koers het gevolg was der uitgifte van slecht geld en papieren munt, en der buitensporigheid van die uitgifte. Te gelijk beriep zij zich echter op den drang der omstandigheden als de oorzaak dier uitgifte; een drang, die grootendeels was ontstaan uit gebeurtenissen onafhankelijk van den wil des bestuurs, en vooral ook uit de hulpeloosheid, waarin het Indische bestuur, ondanks zijne dringende vertoogen aan het opperbestuur, werd gelaten.

Het merkwaardig en lijvig rapport der commissie eindigde met de navolgende voorstellen:

„*a.* De herstelling van de Javasche zilveren ropij, van 30 Indische stuivers gangbare waarde, op eene innerlijke waarde, hetzij van $227^{13}/_{31}$ azen fijn zilver, overeenkomstig de laatste verordeningen van het Engelsch Javasch tusschenbestuur, dan wel van 228 azen fijn zilver, en eene meer naauwkeurige verhouding tot de Spaansche mat of piaster van 500 à 502 azen fijn zilver en 66 stuivers nominale waarde.

„*b.* De bepaling van de zilveren onderdeelen van gemelden standpenning, evenredig in zuiveren inhoud gelijkstaande met dezelven.

„*c.* De gangbaar verklaring van de in omloop zijnde papieren munt, tegen gelijke waarde als de standpenning.

„*d.* De inwisseling van een gedeelte dezer papierenmunt, en de trapsgewijze vernietiging van alle stukken dezer munt, beneden de 50 Indische guldens of ropijen.

„ *e*. De inwisseling der in Nederlandsch Indië in omloop zijnde Nederlandsche guldens, en dus zoo wel van de oude generaliteits, als van de nieuwe, voor de overzeesche bezittingen van Z. M., gemunte guldens, tegen de nominale waarde van 30 Indische stuivers, om daarna tegen eene verminderde gangbare waarde van 26²/₅ of, voor eene meer gemakkelijke berekening, van 26½ Indische stuivers, wederom in omloop te worden gebragt.

„ *f*. De bepaling, dat alle tractementen en andere betalingen, in Nederland zelf in guldens vastgesteld, om in Indië door het Gouvernement voldaan te worden, dien volgens berekend zullen worden tegen de voormelde gangbare waarde van 26½ Indische stuivers de Nederlandsche gulden.

„ *g*. De intrekking en billioen verklaring van de slechte soorten, nog in omloop zijnde koperen muntspeciën, en de bepaling, dat niemand boven eene zekere som (aanvankelijk te stellen op 100 ropijen of in geen geval ¹/₁₀ van de te doene betaling te boven gaande) verpligt zal kunnen worden, koperen munt in betaling aan te nemen, hiervan voor eerst en voor zoo veel noodig uitzonderende de landrenten en pachten van het loopende jaar.

„ *h*. De verandering en buiten effect stelling van alle bepalingen, vervat in de publikatie van den 14 Januarij 1817, voor zoo verre dezelve met de hier bovengemelde strijdig zijn."

Alvorens deze voorstellen bij het opperbestuur in overweging konden, komen, was intusschen het bestuur der kolonie reeds door den heer VAN DER CAPELLEN nedergelegd in handen van den Luitenant-Gouverneur-Generaal DE KOCK. Reeds den 4 Februarij 1826 werd dat bestuur echter aan-

vaard door den heer DU BUS, die als Kommissaris-Generaal toegerust was met eene uitgebreide volmagt.

Om hem in zijne hervormingen te ondersteunen, had het opperbestuur besloten tot eene leening van 8 millioen gulden bij de Nederlandsche Handelmaatschappij en eene andere leening van twintig millioen hier te lande.

Voldoende aan de uit het moederland medegebragte instructiën, kondigde deze landvoogd reeds bij publicatie van den 13 Februarij 1826 n°. 1 een nieuw muntstelsel af.

Daarbij werd bepaald dat de standpenning van Nederlandsch-Indië zou zijn de Nederlandsche gulden zoo als die bij de wet van 28 September 1816 voor het rijk was bepaald en alzoo houdende twee honderd azen fijn zilver op een gewigt van zeven engels trooisch, met welke gulden, ter gelijker waarde, zouden in omloop blijven de in Indië reeds gangbare generaliteits gulden, die gemunt waren naar aanleiding van het koninklijk besluit van 16 Januarij 1821 n°. 72.

De voornoemde standpenningen, verdeeld in twintig stuivers, zouden de eenheid van berekening zijn in alle handelingen der Indische regering, met afschaffing bij de boeken van alle andere onderscheiding tusschen Indische en Nederlandsche guldens.

De stukken van drie gulden zouden, naar aanleiding van de voorstaande bepalingen, gangbaar zijn voor zestig stuivers.

De onderdeelen van dezen standpenning zouden

zijn zilveren stukken van tien en vijf stuivers, ter waarde van de bij de muntwet van 28 September 1816 bepaalde halve guldens en stukken van vijf en twintig centen.

De op Java gangbare ropijen, zoo van Javaanschen als uitheemschen muntslag, met uitzondering der sicca ropij, zouden, voor zoo ver zij gaaf en zuiver bevonden werden, na verloop van 14 dagen, te rekenen van den dag dat de publicatie in de hoofdplaats van elke residentie zou zijn bekend gemaakt, in 's lands kassen niet langer aangenomen worden, noch ook door de ambtenaren, pachters of partikulieren in betaling behoeven aangenomen te worden. Zij zouden intusschen op Java en Madura verwisselbaar worden gesteld in de hoofdplaatsen van elke residentie en wel te Batavia, Samarang, en Soerabaija bij de aldaar gevestigde verwisselings-kantoren, en in de overige residentiën op de kantoren der residenten, naar de waarde hun bij de publicatie van kommissarissen-generaal van 14 Januarij 1817 aangewezen; te weten een Nederlandsche gulden voor eene goede Javasche, Suratsche of Arcotsche ropij, of, naar de thans aangenomene verdeeling, twintig stuivers voor dertig van de dusverre in gebruik geweest zijnde Indische stuivers.

De gouden stukken van tien gulden, bepaald bij de wet van 28 September 1816, zouden in Nederlandsch Indië gangbaar zijn, met intrekking van de op Java in omloop zijnde heele en halve gouden ropijen, welke op gelijken voet als de zilveren verwisselbaar zouden worden gesteld en wel

tegen zestien Nederlandsche guldens de heele en acht dito de halve ropij.

De koperen munt in Nederlandsch Indië zou, volgens artikel 6 der publicatie, blijven bestaan uit de in omloop zijnde dubbele', enkele en halve duiten, welke zouden gangbaar zijn tot vijf duiten voor den stuiver of honderd duiten voor de gulden.

Niemand zou verpligt kunnen worden, om in betaling van groote en kleine sommen meer dan ter waarde van tien gulden aan koperen duiten aan te nemen; van deze bepaling bleven echter provisioneel uitgezonderd de voldoening der landrenten, alsmede die der pachten met den lande aangegaan, die vooralsnog naar believen in goud, zilver, papier of koper zouden kunnen worden voldaan.

Zoo lang het papieren geld, daargesteld bij de publicatie van den 14 Januarij 1817, nog geheel of gedeeltelijk in omloop zou worden gelaten, zou het bij voortduring den Nederlandschen gulden vertegenwoordigen en ook bij intrekking gulden om gulden door het bestuur worden ingewisseld.

De navolgende speciën bleven aanneembaar in 's lands kassen tegen het volgende tarief:

De gouden doublon tot	*f* 40.00
„ „ halve dito tot	- 20.00
„ „ vierde dito tot . . .	- 10.00
„ „ ducaat tot	- 5.10
„ gecartelde ducaton tot	- 3. 3
„ piasters of Spaansche mat tot .	- 2.11
„ sicca-ropy tot	- 1. 4
„ schelling tot	- 0. 5
Het dubbeltje tot	- 0. 2

Bij eene andere publicatie van denzelfden dag (18 Februarij 1826) gaf de Kommissaris-Generaal te kennen, dat hij al dadelijk zoo veel doenlijk wilde voorzien in de behoefte aan een ruimeren omloop van specie en te gelijker tijd aan het vooralsnog in omloop blijvende papieren geld, dat vertrouwen wilde verzekeren, waarop hetzelve, in afwachting van deszelfs volkomen en spoedige intrekking, alle aanspraak maken kon. Daarom zou op de massa van papieren munt, die op dat tijdstip in omloop was, ten bedrage van *f* 5,000,000, de papieren munt van één gulden, in omloop gebragt ten bedrage van *f* 2,015,975 en die van vijf gulden ten bedrage van *f* 985,950 zoo op Java en Madura als op de buitenbezittingen, gedurende volle dertig dagen, te rekenen van den dag, dat zulks in de hoofdplaats van elke residentie zou zijn bekend gemaakt, verwisselbaar worden gesteld tegen hard zilver geld, gulden om gulden, ingevolge het zoo even genoemd besluit van denzelfden dag.

Bij een ander besluit, mede van 18 Februarij 1826 werd bepaald, dat al de koperen bonken, vroeger uitgegeven, zouden worden ingewisseld bij het gewigt, gerekend à honderd vijf en twintig guldens de pikol of een gulden het pond en zulks in papier of in koperen duiten, ter keuze der belanghebbenden.

Ingevolge de intrekking van het papieren geld van een en vijf gulden, dien dag bepaald, zouden de sommen beneden de tien gulden, en verder alle verschil, waarvoor geen papieren geld zou kunnen worden verstrekt, met koperen duiten kunnen worden voldaan.

De inwisseling zou worden gedaan binnen acht

dagen en het niet ingewisselde later billioen worden verklaard.

Den 28 Februarij 1826 werd verder bepaald, dat het totaal bedrag der vroeger geautoriseerde emissie van promessen à vijf millioen vijf maal honderd duizend gulden, in afwachting van derzelver inwisseling, in geen geval vermeerderd zou worden. De inwisseling der promessen zou plaats hebben op den voet en de wijze ten aanzien van het papieren geld bepaald bij het zoo even gemeld besluit van 18 Februarij n°. 1.

Voortaan zouden geene promessen worden uitgegeven, dan betaalbaar op ultimo December daaraanvolgende of vroeger en tegen den verminderden intrest van $\frac{1}{2}$ pCt. maands.

Bij een besluit van 27 Maart daaraanvolgende werd ook de interest van de reeds uitgegeven promessen, die 9 pCt. had beloopen, verminderd tot $\frac{1}{2}$ pCt. maands.

Denzelfden dag zag een ander besluit het licht, waarbij, ter vervanging en vernietiging van het in wandeling zijnde papieren geld en de promessen, werden afgegeven schuldbekentenissen van het amortisatie syndikaat rentende 4^{1} pCt. 's jaars.

Ook de vreemde munten, ontvangen in betaling van inkomende en uitgaande regten, ondergingen eene andere tarivering en werden bepaald als volgt:

De Franc	f	0. $9\frac{1}{2}$ stuivers.
Het marc lubs banco. . . .	-	0.$17\frac{1}{2}$
„ courant . . .	-	0.14
De Deensche speci-daalder. .	-	2.10
„ oude Deensche rijksdaalder.	-	2.01

De nieuwe Deensche rijksdaalder.	*f*	1. 5
Het pond sterling	-	12.00
De Spaansche mat	-	2.11
De Portugesche millerees	-	2.10
„ Star-pagode	-	4. 0
„ Sicca-ropij	-	1. 4
Alle andere ropijen	-	1.00
De Chinesche tail	-	3.10
„ Japansche tail	-	1.18

Uit al de hier opgegevene maatregelen van den Kommissaris-Generaal DU BUS blijkt het stellig voornemen, om terug te keeren tot eene geregelde circulatie van zilver en het besef der noodzakelijkheid, om aan dat metaal vooraf eene plaats in te ruimen door eene inwisseling van het papier en een gedeelte van het koper.

Gaan wij de uitgevaardigde verordeningen aandachtig na, dan zien wij in den toestand, die daar door werd geboren, eene werkelijke verbetering. Zij schiep werkelijk weder eene gedeeltelijke circulatie van edel metaal. De billijkheid vordert te erkennen, dat de Kommissaris-Generaal DU BUS in de mogelijkheid was gesteld tot het doen van deze hervormingen door de ruimte der geldelijke middelen, die in het moederland ter zijner beschikking waren gesteld. Deze middelen waren zeer aanzienlijk en waren zijnen voorganger geheel ontzegd gebleven. Jammer was het intusschen, dat indien aan den eenen kant de vernietiging van het schuldpapier en van de koperen bonken eene ruime verademing schonken aan de kolonie, de heer DU BUS zelf bijdroeg tot eenen terugkeer tot het ko-

8

perstelsel en dus tot alle rampen, die zulk een stelsel vroeg of laat moet medebrengen, en dan ook later in zulk eene schromelijke mate heeft medegebragt.

Buitensporig was toch de emissie van koperen duiten, eene emissie, die reeds dadelijk bij zijn bestuur was aangevangen; daar de door hem medegebragte gelden voor een belangrijk gedeelte in koper hadden bestaan. Van de acht millioen, die bij de Handel-maatschappij waren geleend, waren gelooven wij, zes millioen aan koper naar Indië gevoerd. Dat deze emissiën van koper geheel tegen de bedoelingen en de inzigten waren van den Kommissaris-Generaal DU BUS, kan onder anderen worden gezien in den brief van den Minister van koloniën, den heer ELOUT, aan den Koning van den 3 Augustus 1826, waarbij verslag werd gedaan van de verrigtingen van den heer DU BUS met opzigt tot het Indische muntstelsel. Daaruit blijkt voldingend, dat deze landvoogd zich gebonden had geacht door de koninklijke voorschriften en welke voorschriften waren gegrond op zeer onjuiste voorstellingen van het Indische bestuur. Maar tevens wordt daaruit bewezen welke verwarring van denkbeelden er destijds in Indië heeft geheerscht met opzigt tot het monetair stelsel.

Het is hoogst te bejammeren, dat de heer DU BUS niet de vrijmoedigheid heeft kunnen vinden, om zoo ver van de koninklijke voorschriften af te wijken als hij, met opzigt tot het koper, wenschelijk achtte. De ministeriële brief bewijst dat deze afwijking gewis de goedkeuring van het opperbestuur zou hebben verworven. En zeker is het in allen

gevalle, dat der kolonie door eene gemoedelijke en oordeelkundige afwijking van de koninklijke voorschriften, vele harde beproevingen konden zijn bespaard gebleven.

Na van het zilver te hebben gesproken, komt de minister in bedoeld rapport tot het koper, en zegt daaromtrent:

„Het 6de artikel van het besluit van den Commis-„saris-Generaal behelst de uitvoering der voorschriften „bij art. 7 van Uwer Majesteits voormeld besluit ten „aanzien van het kopergeld gegeven.

„Dit punt is belangrijk en verdient eene aandachtige „overweging.

„Vroeger was de gulden in Indië verdeeld in 30 „stuivers van 4 duiten elk. Bij de nieuwe verdeeling van „den gulden in 20 stuivers, zoude men, om hetzelfde „getal duiten te behouden, den stuiver op 6 duiten hebben „moeten bepalen. Dit was echter een ongeriefelijke ver-„deeling; alle opgaven, die men vroeger uit Indië had „ontvangen en ook de ondervinding van dit Departement „kwamen daarin overeen, dat in Nederland geslagen dui-„ten tot dezen hoogen koers van 120 voor den gulden „nog opgeld deden en alomme gevraagd werden. Hieruit „werd afgeleid dat men in den gedwongen koers der „duiten zonder gevaar een stap verder gaan en eene „tientallige verdeeling invoeren konde, en zoo kwam men „tot de bepaling van 5 duiten op den stuiver of 100 op „den gulden in Uwer Majesteits besluit van 12 September „1825 L^a E$_{12}$ geheim voorgeschreven. Daar het koper-„geld intusschen in een behoorlijk en geregeld muntstelsel, „slechts als scheidemunt dienen moet, bepaalde Uwe „Majesteit tevens, dat de duiten op dien voet slechts „zouden gebezigd worden *tot kleine betalingen van welke „de hoegrootheid nader in Indië zoude worden geregeld.*

„Bij zijne komst op Java vond de Commissaris-Ge-„neraal ten opzigte van het kopergeld, geheel andere „denkbeelden aangenomen dan vroeger bestonden. Men „oordeelde namelijk, dat er reeds te veel kopergeld in „omloop was; dat de veranderde verdeeling niet bevor-„derlijk zoude zijn aan deszelfs circulatie en dat tegen „allen verderen aanwas van die massa maatregelen „dienden genomen te worden.

„Intusschen was reeds met de Handel-maatschappij eene „overeenkomst gesloten tot het bezorgen van *zes milli-„oenen* guldens aan kopergeld, in twee jaren tijds, „waartoe had aanleiding gegeven een brief van de Indi-„sche regering van den 23 September 1823 n°. 196b „waarbij die hoeveelheid met aandrang was aangevraagd „onder te kennis gave, dat zoo dit in Nederland zwa-„righeid mogt ontmoeten, de Gouverneur-Generaal zich „dat kopergeld van elders zoude verschaffen, waartoe „hem reeds aanbiedingen waren gedaan.

„Zonderling, ja onverklaarbaar is het, dat die aanvrage „van kopergeld niet spoedig daarna is ingetrokken gewor-„den, want reeds in het jaar 1824 daalde de koffij van „18 tot 11 piasters de pikol, het kopergeld werd al meer „en meer in 's lands kassen ontvangen, hetwelk onder „anderen blijkt uit de resolutie van den Gouverneur-Ge-„neraal in rade van 3 Februarij 1824 n°. 11 waarbij men „de merkwaardige daadzaak aangeteekend vindt, dat het „uit de tiendaagsche kasstaten der residentie Cheribon „was gebleken, dat het saldo kopergeld op den 10 Januarij „1822 slechts bedragende *f* 4530.23 sedert successivelijk „was aangegroeid tot de som van *f* 144,496.20.12; en in „het reeds straks aangehaalde rapport van den heer WAP-„PERS MELIS van 25 September 1824 over het muntstelsel, „vertoont zich op meer dan eene plaats de overtuiging, dat „het koper, èn door de verkeerde strekking der publikatie „van 14 Januarij 1817 èn door deszelfs overvloed scha-„delijk was geworden in de circulatie, zoodat hij zelfs,

„van den wisselkoers sprekende, zegt: „En daar de „papieren guldens in Holland niet gangbaar, en zilveren „guldens tot het maken van remises derwaarts niet ver- „krijgbaar zijn, zoo zouden duiten eindelijk de eenigste „toevlugt zijn voor diegenen, die hunne fondsen in specie „naar Nederland wilden overmaken. En daar dit aan den „trekker op Nederland ook bekend is, zoo zal hij ein- „delijk geen grootere som aan waarde in duiten in Ne- „derland afgeven, dan hij alhier (in Indië) aan waarde „in duiten geniet."

„Indien men destijds van deze omstandigheden had „mededeeling gedaan, zoude het sluiten der overeenkomst „met de Nederlandsche Handel-maatschappij tot levering „van zes millioenen aan kopergeld zijn voorgekomen ge- „worden, want deze is eerst in het begin van het jaar „1825 tot stand gekomen.

„Eene zoodanige mededeeling heeft echter niet plaats „gehad, en toen later bij het rapport der Indische com- „missie van den 13 Januarij 1825 n°. 9 een muntstelsel „werd voorgedragen, waarbij de koperen duit slechts als „scheidemunt in betalingen van hoogstens vijf ropijen „zoude mogen gebezigd worden, werd er geen woord ge- „rept van de noodzakelijkheid om, als een gevolg van den „engeren omloop aan het kopergeld toegedacht, de vroe- „gere aanvrage alsnu te wijzigen of in te trekken. Zelfs „in het reeds zoo dikwijls aangehaald, nu laatst ontvangen „rapport dier commissie van 16 December 1825 n°. 57 „(aan Uwe Majesteit gezonden bij mijnen brief van 29 „Julij ll. L^{a}. H. n°. 196^{k} geheim) wordt wel in het breede „opgegeven van de nadeelen, welke het koper heeft toege- „bragt. Daarbij worden wel (op pag. 402) vermeld „de „aflossingen van hypotheeken aan de weeskamer te Sama- „rang in sommen van ƒ10,000 te gelijk in koperen munt „gedaan; de geheele opbrengst van pachten en andere „belastingen in dezelfde residentie in gekapte koperen „stukken of bonken en de belemmeringen, die allerwege

„op Java, thans, en reeds sedert eenen geruimen tijd, door de betalingen in koperen munt, bij afwisseling worden ondervonden." Doch, evenmin als bij vroegere stukken, wordt hier gesproken van de noodzakelijkheid, om de uitzendingen van kopergeld te staken of te matigen.

„Eene groote wijziging schijnt evenwel in de denkbeelden der commissie in den loop van het jaar 1825 te hebben plaats gehad, want terwijl haar rapport van 13 Januarij 1825 de strekking heeft, om de gedwongen ontvangst van kopergeld te bepalen tot eene som van *vijf ropijen*, draagt dezelfde commissie in haar meer gemeld rapport van 16 December 1825 (pag. 509) voor, *dat niemand boven eene zekere som*, *aanvankelijk te stellen op honderd ropijen of in geen geval* $^1/_{10}$ *van de te doene betaling te bovengaande*, *verpligt zal kunnen worden kopergeld in betaling te nemen.*

„Hoe het ook zij, de Commissaris-Generaal is de eerste, die bij zijnen brief van 19 Februarij ll. L^a^. C. voordraagt om de uitzendingen van koper te doen ophouden en wel met zoo veel aandrang, dat uit den geheelen zamenhang van zaken niets anders kan geboren worden dan de innige overtuiging, dat het allerwenschelijkst zoude zijn, de verdere uitzendingen van kopergeld voor het tegenwoordige te staken, en de overeenkomst met de Nederlandsche Handel-maatschappij daaromtrent gesloten, gewijzigd of ingetrokken te zien enz."

Intusschen mogt de heer DU BUS reeds den 4 Julij 1826 bekend maken, dat al het nog in omloop zijnde papierengeld tegen goud en zilver zou worden ingewisseld. Ook de in wandeling zijnde promessen waren in September 1826 verminderd tot een bedrag van *f* 3,177,900. De verdwijning van alle papier en vooral van kortstondig renten-

gevend papier eenig ongerief veroorzakende aan de geldmarkt, zoo werd den 7 Junij 1826 aan den Kommissaris-Generaal een adres ingediend door de kooplieden te Batavia, het verzoek inhoudende om, op grond van de buitengewone inkrimping van het circulerend medium op Java, de promessen in de wandeling te laten tot tijd en wijle een ruimere toevoer van klinkende speciën geheel daarin zou kunnen voorzien.

Als overgangs-maatregel werd hierin bij besluit van den 4 September 1826 bewilligd, en te gelijk tot meer gerief, een gedeelte der promessen van hooger bedrag verwisseld tegen die van één lager bedrag.

Doch ook deze promessen werden bij besluit van den 21 December 1826 verwisselbaar gesteld uiterlijk vóór Augustus 1827.

Bij besluit van den Kommissaris-Generaal van den 5 November 1827 werden tot een bedrag van een millioen gulden obligatiën gecreëerd ten laste der Indische kas rentende 6 pCt. 's jaars, onder waarborg eener jaarlijksche uitloting van ƒ250,000. Deze obligatiën werden in het belang der houders ontvangbaar gesteld als koopprijs van zoodanige gronden als, ingevolge 's Konings autorisatie, in publieke veiling zouden worden gebragt. Voorts werd den houders van de promessen tot ult. December 1827 uitstel verleend voor de inwisseling.

Deze leening was gecreëerd ten gevolge van de koninklijke autorisatie tot het oprigten eener Bank-courant en van leening. Tot bevordering van den geregelden loop van het aanstaande bankpapier, werd het dus noodzakelijk geacht al het nog omloopende

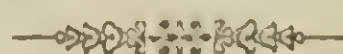
gouvernements-papier uit de wandeling te trekken. De leening werd voorts gebragt in verband tot eene van den Koning ontvangene autorisatie ter verkoop van perceelen land, inzonderheid in de strand-residentiën en om de groote steden gelegen.

Het hier ter sprake gebragte voornemen omtrent eene groote inrigting van crediet werd spoedig verwezenlijkt en reeds bij het besluit van den 11 December 1827 werd het eerste octrooi gearresteerd en afgekondigd voor de Javasche bank. Daar aan de inrigting en werking van deze bank een afzonderlijk hoofdstuk zal worden gewijd, zullen wij hier in geene beschouwing treden der bijzonderheden van hare zamenstelling.

Reeds bij het besluit van den 13 November 1828 zag de Indische regering zich in staat gesteld, om de, ingevolge het besluit van den 2 November 1827, uitgegevene obligatiën in te trekken. Deze intrekking geschiedde op het verslag van den Directeur-Generaal van financiën, die, bij zijne missive van den 6 November 1828, had gerapporteerd, dat 's lands kassen ruim van zilver waren voorzien en dat de geregelde dienst voor het volgende jaar verzekerd was, zonder daarom langer in de wandeling te houden de uitgegeven obligatiën, die een gezamenlijk bedrag van ƒ 575,800 hadden beloopen.

Den 16 Januarij 1830 ging het bestuur van Indië van den Kommissaris-Generaal DU BUS over op den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH.

Met dezen overgang ving voor de kolonie, ook met opzigt tot het muntwezen, een nieuw tijdvak aan, hetwelk wij in een volgend hoofdstuk zullen beschrijven.

HOOFDSTUK III.

VERVOLG DER GESCHIEDENIS VAN HET INDISCHE MUNTWEZEN, VAN 1830 TOT DE LAATSTE TIJDEN.

Toen de heer VAN DEN BOSCH het bestuur aanvaardde van onze schoone Indische gewesten, vond hij eene gedeeltelijke zilver circulatie en eene gedeeltelijke koperomloop. De buitensporige uitgiften van koper, die plaats hadden en waarvan alleen het bedrag der leening van de Handel-maatschappij zes millioen koper uitmaakte, verdrongen echter al meer en meer het zilver en het bankpapier. Had men de ware oorzaken van deze ongelegenheid ingezien, dan was het destijds waarschijnlijk nog niet te laat geweest, om terug te keeren van den verderfelijken weg, dien men bewandelde. Het bewijs hiervan vindt men in de omstandigheid, dat eerst in 1839 de crisis uitbrak, die het zilver geheel verdreef. Had men dus in 1830, in stede van de massa van koper al meer en meer te vermeerderen, haar in tegendeel verminderd, dan zou de heer VAN DEN BOSCH het muntstelsel van Neder-

landsch Indië een grondig herstel hebben kunnen aanbrengen. Te meer was de heer VAN DEN BOSCH hiertoe in staat, omdat hij bij zijn vertrek uit Nederland was voorzien van een krediet van 2 millioen gulden, waarvan, volgens zijn eigen beweren, slechts één millioen is gebruikt. Bovendien werd hem met het oorlogsfregat *de Rupel* twee millioen gulden in specie aangebragt, waarvan een bedrag van *f* 1,200,000.00 bij de Javasche bank als reservefonds was gedeponeerd en ongeveer een millioen werd aangewend ter voorziening in de meest dringende uitgaven.

De uitgaven van den Javaschen oorlog hadden in 1827 hier te lande eene nadere negotiatie doen sluiten van *f* 2,700,000.00, terwijl bij de wet van 27 December 1828 eene nieuwe leening was uitgeschreven van 15 millioen gulden.

Deze laatste som was in 1830 niet geheel verbruikt, en had dus op eene geschikte wijze kunnen zijn aangewend tot eene verbetering van het muntstelsel der kolonie en gewis had zij nimmer beter kunnen zijn besteed.

De noodzakelijkheid eener verbetering kon echter niet twijfelachtig zijn voor den heer VAN DEN BOSCH, want naauwelijks was hij op Java aangeland, toen hij reeds van onderscheidene zijden vertoogen ontving over den toestand van het muntwezen. Een adres van de kooplieden maakte hem bekend met de moeijelijkheden, die de zilver circulatie ondervond, en de hagchelijkheid van den omloop van het bankpapier. Hiertegen meenden de adressanten geen ander hulpmiddel te bestaan dan door eene tijde-

lijke op hoog gezag veroorloofde schorsing der verwisseling van de billetten. Ook de directie der Javasche bank erkende de moeijelijkheid van den toestand dezer inrigting.

Reeds was bij de resolutie der Indische regering van den 5 Junij 1830 eene belasting van 4 pCt. gelegd op den uitvoer van zilver op Java, terwijl, zoo als zoo even is gezegd, ruim een millioen van het uit Nederland ontvangen zilver bij de bank was overgebragt.

Ofschoon zeer goed beseffende, dat eene schorsing der verwisselingen van de bank de schromelijkste gevolgen zou hebben en hij dus niet in het verzoek daartoe bewilligde, schijnt de heer VAN DEN BOSCH echter niet te hebben ingezien de ware oorzaken van het kwaad.

Dit bleek uit eene nota van den 31 Maart 1831 door hem ingediend aan den raad van Indië. Daarbij werd gewezen op de toenemende schaarschte van zilver.

De bezwaren, dacht de heer VAN DEN BOSCH, welke door deze schaarschte werden ondervonden, zouden worden verminderd naar mate de behoefte aan zilver of zilverrepresenterend bankpapier zou afnemen en tevens de voorhanden voorraad daarvan aangroeijen. En deze behoefte zou kunnen worden verminderd als het gouvernement de betalingen in zilver, aan de publieke kas verschuldigd, grootendeels in een koper bankpapier kon aannemen, waartoe het deszelfs uitgaven in zilver tevens moest kunnen verminderen.

De uitgaven, die naar het gevoelen van den heer

VAN DEN BOSCH in zilver moesten blijven geschieden, bedroegen ongeveer eene som van f 4,887.285. De overigen konden gevoegelijk geschieden in koper. De opbrengst van eenige belastingen in zilver bedroeg ongeveer f 5,500,000 en dus genoegzaam de zoo evengemelde som, die aan zilver noodig bleef.

Al deze omstandigheden, gevoegd bij de overwegingen en beschouwingen, die in de nota breedvoerig werden uit een gezet, bragten den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH tot de navolgende conclusie:

Namens het bestuur zou in eene algemeene vergadering van deelhebbers der Javasche bank worden medegedeeld, dat de directie der bank de regering had geinformeerd van den grooten uitvoer van zilver en de vermindering van derzelver fondsen dien tengevolge, waaruit destijds de grootste onheilen zoowel voor den handel als voor het gouvernement in het algemeen werden te gemoet gezien;

„Dat deze staat (wij geven hier letterlijk verder de woorden van den heer VAN DEN BOSCH terug,) van zaken tevens eenen grooten indruk gemaakt had op den handel hier in het algemeen, zoo dat de voornaamste kooplieden te Batavia, bij een rekest in dd. 3 Junij 1830 de regering hadden verzocht, om de verwisseling van papier tegen zilver bij de bank voor eenen bepaalden tijd te schorsen, waarin echter niet was getreden uithoofde men zulks voor het crediet der bank als schadelijk beschouwde, daar als dan het bankpapier dadelijk aan een Agio zou zijn onderworpen geweest en dus niet meer bij 's Gouvernements kas tegen deszelfs nominale waarde, zou hebben kunnen worden aangenomen.

„Dat het uit dien hoofde der regering verkieslijker was

voorgekomen, om door het leggen eener belasting van 4 pCt. op den uitvoer van zilver en door het verleenen van meer dan ƒ 1,200,000 aan wissels op het Departement voor den waterstaat, de nationale nijverheid en de koloniën, den uitvoer van specie zooveel mogelijk te beperken, terwijl al verder door het gouvernement in den loop van dat jaar meer dan een millioen guldens tegen bankpapier bij de bank verwisseld is en boven dien eene hoeveelheid bankpapier bij de Gouvernements kassen en bij die van eenige collegiën is aangehouden in die hoeveelheid, dat het in circulatie geblevene het bedrag van het zilver, bij de bank voorhanden, niet overtrof en dus door deze gezamenlijke middelen het gevaar destijds volkomen was afgeweerd.

„Dat echter, daar zoodanige hulpmiddelen op den duur door het Gouvernement niet konden worden verstrekt, en daaruit groote ongelegenheden voor het algemeen belang moesten voortvloeijen, de regering het Gouvernement in Europa van den ongunstigen staat van zaken heeft geinformeerd en dien ten gevolge door Zijne Majesteit op dezelve den last verstrekt is, om, met overleg en toestemming der deelhebbers, zoodanige wijzigingen te maken in het octrooi der bank als de omstandigheden zouden vereischen.

„Dat bij een gezet onderzoek het aan de regering gebleken was, dat, ten gevolge van de schaarschheid van zilveren specie in circulatie en van eenige der opgenoemde maatregelen, het medium van zilver of zilver representerende, onvoldoende was geworden voor de behoefte en daaraan de hooge en steeds toenemende agio van het koper moest worden toegeschreven benevens vele belemmeringen voor den handel en moeijelijkheid voor het invorderen van belastingen, terwijl bovendien de grootste nadeelen en gevaren daarvan voor de Bank zelve te voorzien waren, daar men het niet kon ontveinzen dat, even als het voorgaande jaar, ook dit jaar wederom, na

de producten zullen zijn uitgevoerd, een groote uitvoer van specie te voorzien is en het Gouvernement dan buiten staat geraken zou, om de bank gelijk vroeger te ondersteunen en daar door haren val te verhoeden.

„Dat de regering van oordeel is door de navolgende middelen, alle deze bestaande bezwaren werkelijk kunnen worden verminderd en wel:

„1°. Door het uitgeven van eene papieren munt door de bank, koper representerende, en dat wel onder gehoudenheid van de zijde van het Gouvernement, om een gelijk bedragen in koper bij de bank te deponeren, als er papier in circulatie zal worden gebragt.

„2°. Te bepalen dat deze uitgaven aan papier vooreerst niet hooger, maar wel minder zullen kunnen zijn, dan drie millioenen en alleen successivelijk zullen plaats hebben, naarmate het koper wordt gedeponeerd, dat het uittegeven papier zal bestaan in stukken van een gulden van 100 koperen centen en van 5, 10, 20, 25, 50, 100, 500, en 1000 guldens, en de bank zich tot niets anders verbinden zal dan om aan de houders van het papier eene gelijke hoeveelheid centen uit te betalen als deszelfs nominale waarde aanwijst, echter dat deze verwisseling tot geen minder bedragen zal kunnen plaats hebben dan ƒ100 in eens.

„3°. Dat door het Gouvernement jaarlijks aan de bank zal worden betaald één pCt. van het koper papier door dezelve aldus in circulatie gebragt, zoo ter goedmaking van de kosten der uitgifte als van verwisseling.

„4°. Dat de bank hare beleeningen ten gerieve van den handel met ƒ500,000 zal uitbreiden, doch daarentegen het Gouvernement zich verbindt, om, in geval haar fonds in zilver tot op ƒ500,000 mogt zijn verminderd, als dan dezelve met een half millioen in specie te assisteren.

„Dat al verder de regering van voornemen is, om zoo deze maatregelen worden aangenomen, vele belastingen, die thans in zilver voldaan moeten worden, in koper papier betaalbaar te stellen en zoo mede een

veel grooter bedragen dan tot dus verre heeft plaats gehad der voor handen producten die op Gouvernements vendutie zullen worden verkocht; ongerekend nog dat men beproeven zal door het oprigten eener goudmunt en het doen inkoopen van stofgoud, het gebrek aan specie meer en meer te verminderen waartoe al de opgegevene maatregelen directelijk of indirectelijk moeten dienstbaar zijn.

„Dat derhalve de regering gelooft door al het voorgestelde, zoo wel het algemeen belang als dat van den handel en de aangelegenheden der bank bevorderlijk te zullen zijn, en vele moeijelijke omstandigheden, die thans de kolonie drukken, te zullen doen ophouden, of althans werkelijk verminderen, uit welken hoofde dan ook een en ander aan de overweging van de gezamenlijke deelhebbers der bank wordt aanbevolen.”

Eene oppervlakkige lezing van deze voorstellen doet reeds zien, dat zij niets anders ten doel hadden dan de uitbreiding eener koper-circulatie, en eenen gevoeligen slag moesten toebrengen aan de zilver-circulatie, aan het bankpapier en dus aan de bank. Hard moest het dit ligchaam vallen verpligt te worden tot de uitgifte van een papier als het koper papier, een papier, waarin zij geene transactiën mogt aangaan en dat haar eigen papier zoo vijandig was, en in zoo hooge mate moest bijdragen, om de billetten der bank al meer en meer van de markt te verdringen.

De behoefte te verminderen aan zilver en zilver bankpapier was toch niets anders dan de waarde van deze bestanddeelen der geldcirculatie te verminderen en dus te depreciëren. Elke depreciatie is natuurlijk eene verdrijving.

Toen de nota van den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH bij den Raad van Indië in deliberatie kwam, ondervonden de daarin vervatte voorstellen eenen hevigen tegenstand bij de leden BOUSQUET en MERKUS. Bij breedvoerige memoriën legde de eerste dezer kundige mannen zijn gevoelen bloot omtrent den muntsomloop in Indië. Volgens hem was de ongelegenheid, die ondervonden werd, grootendeels te wijten aan de hoogere waarde, die bij de bestaande Indische muntverordeningen aan het koper was gegeven. Hij betoogde daarom de noodzakelijkheid om terug te keeren van het voorschrift van het besluit van 18 Februarij 1826 gegrond op een koninklijk besluit van 12 September 1825, voor zoo ver betreft de bepaling dat de koperen munt zou gangbaar zijn tot vijf duiten voor één stuiver of honderd duiten voor den gulden, en om de Indische gulden weder te brengen op 120 duiten.

Na eene nadere wisseling van gedachten tusschen de leden van den raad van Indië en den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH werd dit gewigtig onderwerp ter sprake en in overweging gebragt in eene vergadering van de Indische regering van 30 April 1831. Ook de raad van Indië MERKUS voegde zich aan de zijde van den heer BOUSQUET en beide verklaarden de voorstellen van den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH afhankelijk te moeten maken van de beslissing of de gulden op 120 duiten of 100 duiten zou worden bepaald, terwijl zij zich in het laatste geval niet met de voorstellen vereenigden.

De Gouverneur-Generaal gaf hierop aan de verga-

dering te kennen dat hij van oordeel was, dat bedoelde questie geen punt van deliberatie zijn kon, en dat hij mitsdien beide raadsleden verzocht hun gevoelen daaromtrent, voor zoo ver zulks niet reeds was geschied, in geschrifte ter neder te stellen; terwijl hij zich reserveerde, om, overeenkomstig art. 11 der regerings-instructie, den Minister van koloniën nader bekend te maken met de beweegredenen, die hem hadden aangespoord, om de meerbedoelde questie buiten deliberatie te laten.

Na deze beslissing bleef slechts over, om de oorspronkelijke voorstellen van den Gouverneur-Generaal in overweging te nemen. Dit had het gevolg, dat besloten werd om den Directeur-Generaal van Finantiën aan te schrijven:

a. Om met den Directeur der Javasche bank in overleg te treden tot het convoceren van de gezamenlijke deelhebbers in die bank.

b. Om in die bijeenkomst voor te stellen het creëeren door de bank van eene papieren munt, representerende koper, tegen deponering door het gouvernement bij de bank van eene som koper geld, gelijkstaande aan het bedrag, hetwelk aan papier door haar in circulatie zou worden gebragt en onder zoodanige andere bepalingen en voorwaarden als bij de goedkeuring der regeling met wederkeerige toestemming zouden worden vastgesteld.

De voorstellen des Gouverneurs-Generaal hadden, dit is reeds opgemerkt, niets anders ten doel dan eene koper-circulatie te bevorderen. Dit is dan ook werkelijk geschied en in dit opzigt stond het koper bankpapier gelijk aan de tegenwoordige re-

cepissen. De destijds gewisselde gedachten van dadelijke toepassing zijnde op het tegenwoordige stelsel, zoo is het te betreuren, dat het verbaal der vergadering van de Indische regering van den 30 April 1831, waarin alles omstandig wordt vermeld, zoo uitvoerig is, dat wij het hier niet onder de bijlagen kunnen opnemen met al de stukken, die destijds zijn gewisseld. Zij bevatten vele lessen, die ook thans, nu er sprake is om het koperstelsel voor altijd te veranderen, niet mogen verloren gaan.

De Directeur-Generaal van Financiën voldeed onmiddellijk aan de zoo even gemelde bevelen, om met de directie der Javasche bank in onderhandeling te treden. Doch deze onderhandelingen mislukten ten eenenmale door den onwil der directie.. Bij eenen brief van 25 Mei 1831 legde deze hare bezwaren bloot tegen de voorstellen van den Gouverneur-Generaal. Die bedenkingen hielden hoofdzakelijk in, dat het, naar het oordeel der directie, buiten de magt lag der deelhebbers, om tot het uitgeven van het koper vertegenwoordigende papierengeld te besluiten; dat de Koning zelf, door het verleenen van autorisatie om veranderingen in het octrooi der Javasche bank te maken, nimmer kon hebben bedoeld eene inbreuk te maken op het bij dat octrooi vervatte peremptoire verbod tegen de gelijktijdige circulatie op Java van eenig ander papierengeld dan gewone bankbilletten, die zilver of goud representeerden; dat de directie zich door haren afgelegden eed, om de privilegiën der bank te zullen handhaven, verhinderd achtte, om de hand te

leenen aan het bedoelde ontwerp; dat mitsdien de te houden algemeene vergadering zou moeten worden belegd, ingevolge de laatste alinea van art. 47 van het toenmalig octrooi, namelijk op het initiatief van tien stemgeregtigde deelhebbers, te zamen in de bank geinteresseerd voor twee honderd aandeelen; dat het geprojecteerd papier belemmerend zou zijn voor de circulatie van gewone bank-billetten en mitsdien nadeelig voor de bank, ongerekend de schok, die het crediet der bank lijden zou door den zedelijken invloed van eene onwettige verandering in haar octrooi, terwijl de directie voorts ook nog vermeende, dat het nimmer de intentie des wetgevers kon zijn geweest, om aan een gedeelte der deelhebbers toevallig de meerderheid in eene algemeene vergadering uitmakende, regt te geven tot het maken van veranderingen van den hier bedoelden aard, maar dat daartoe de eenparige stem van al de belanghebbenden werd gevorderd.

Wij hebben hier de meening der directie van de Javasche bank overgenomen, zoo als zij wordt opgegeven in een rapport van den Minister van Koloniën, gerigt aan den Koning en gedagteekend 2 Januarij 1832. Dit rapport werd uitgebragt na dat de Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH de tusschenkomst van het opperbestuur had ingeroepen onder mededeeling van de belemmeringen en den tegenstand, die hij in de uitvoering van zijne hiervoren ontwikkelde voornemens had gevonden.

Ook dit ministerieel verslag zal men in zijn geheel terug vinden onder de bijlagen van dit werk. Men zal zien, dat de Minister geheel overhelde tot

het gevoelen van den gouverneur. Belangrijk is het hier op nieuw een stelsel te zien verdedigen, dat, zoo als reeds herhaaldelijk is opgemerkt, onmiddelijk voeren moest tot eene volslagene koper-circulatie en vooral hoe de Minister beweert, dat eene uitgifte van koper niet aandruischte tegen de plegtige verzekering bij art. 34 van het toenmalig octrooi gegeven, dat geen Gouvernements papierengeld, onder wat vorm of benaming ook, gelijktijdig met de bank-billetten zou mogen worden uitgegeven, even als of een papier, dat door de bank werd uitgegeven als agent van het Gouvernement en waarin zij zelve geene transactiën mogt sluiten, iets anders was en kon wezen dan een werkelijk papierengeld.

Ook de Koning deelde echter het gevoelen van den Gouverneur-Generaal. Dit bleek uit het koninklijk besluit van 17 Januarij 1832 genomen ingevolge het ministeriëel voorstel, en waarbij de Indische regering werd gemagtigd, om met medehulp der bank een papier in omloop te brengen als representatief der koperen munt. Artikel 1 van dit besluit luidt woordelijk aldus:

»*De weigering van onzen Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië, om zeker voorstel van de raden van Indië* BOUSQUET *en* MERKUS *tot herstelling der voormalige verdeeling van den gulden in* 120 *duiten te maken tot een onderwerp van overweging bij de hooge regering van Nederlandsch Indië, wordt, op de meest volledige wijze goedgekeurd en bekrachtigd onder verklaring, dat de bestaande bepalingen; volgens welke de koperen munt in Nederlandsch Indië door de landskassen wordt ontvangen en betaald, naar*

rede van 100 *duiten voor den gulden vooreerst zullen wordèn gehandhaafd, en dat daarin geene verandering zal mogen worden gemaakt zonder onze uitdrukkelijke magtiging.*"

Reeds bij de publicatie van 23 Augustus 1832, werd door den Gouverneur-Generaal gebruik gemaakt van de koninklijke magtiging, nadat ook de deelgeregtigden der Javasche bank hadden ingezien dat zij voor de overmagt moesten bukken. Dientengevolge werd onder anderen bepaald, dat de bank zou uitgeven een papier, koper representerende, tot een gezamenlijk montant niet te bovengaande drie millioen gulden;

Dat deze som tot dat einde successievelijk door het gouvernement in koper bij de bank zou worden overgebragt;

Dat de uitgifte zou plaats vinden naarmate het koper zou zijn gedeponeerd.

Dit papier zou voorts dagelijks verwisselbaar zijn, natuurlijk tegen koper, terwijl voorts werd gezegd, dat op Java en Madura alle pachten, belastingen en andere betalingen van welken aard ook, voor zoo veel aan het gouvernement daarvoor koper verschuldigd was, met het gemelde papier zouden kunnen worden voldaan, en voorts aan alle de pachters uitdrukkelijk werd verboden hetzelve tegen eene mindere waarde aan te nemen dan de som welke het koper representeerde.

Het behoeft hier zeker niet te worden vermeld, dat later het montant van het uitgegeven koper papier meermalen werd vermeerderd.

Deze operatiën van het gouvernement, gevoegd

bij de toeneming der jaarlijksche emissie van het koper, dat werd aangemunt, en gevoegd bij de invoering van het monopolie der koffij, die, tengevolge der Indische resolutie van den 8 Augustus 1832, voortaan uitsluitend moest worden geleverd in 's lands pakhuizen en werd uitgevoerd zonder in den handel te komen, dit alles had al meer en meer nadeeligen invloed op de circulatie van het zilver en het zilver bankpapier.

Deze nadeelen werden nog grooter omdat het Indische bestuur, bij de moeijelijkheid dezer circulatie, het verderfelijk en hiervoren reeds door den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH blijkens zijne medegedeelde nota aan den raad van Indië verkondigde beginsel toepaste, om namelijk de behoefte aan zilver en zilver papier al meer en meer te doen verminderen door eene vermeerdering en bevordering der transactiën in koper of koperpapier. Dit was natuurlijk niet anders dan de depreciatie decreteren van het zilver en eene verjaging van het metaal.

Hiertoe droeg vooral grootendeels bij het besluit van den Kommissaris-Generaal VAN DEN BOSCH van den 4 Januarij 1834, n°. 4. Daarbij werd gezegd:

Dat in het algemeen als beginsel werd aangenomen, dat het gouvernement bevoegd was, om alle betalingen, welke hetzelve te doen had, met uitzondering van die, waaromtrent bij kontrakt of overeenkomst anders was gestipuleerd, te voldoen naar goedvinden in zilver- of kopergeld, naar den maatstaf van vijf gulden zilver voor zes gulden koper;

En dat in alle kontrakten voortaan van gouvernementswege te sluiten, zooveel mogelijk de boven-

gemelde faculteit zou worden bedongen, om daarvan naar gelang van omstandigheden gebruik te maken.

Dit besluit is herhaaldelijk aangehaald, doch voor zoo ver ons bekend is nergens openbaar gemaakt, daar het ook nooit in het Staatsblad is opgenomen. Het wordt daarom hier achter volledig weder gevonden.

Zonderling is het gewis, dat de lezing van dit besluit den indruk nalaat alsof het uitgevaardigd is uit gebrek aan koper in 's lands kassen, en alsof er nooit te veel koper zou aanwezig zijn.

Intusschen ging men onafgebroken voort met de aanmunting en uitgifte van koperen duiten, waartoe overeenkomsten werden getroffen met de Nederlandsche Handelmaatschappij. Bij een besluit van het Indische bestuur van den 12 November 1832 was bepaald, dat de zwaarte der duiten zou zijn één pond Amsterdamsch voor 160 stuks.

Om eenigzins te kunnen beseffen hoe de geldmarkt van Java moet zijn gesatureerd van koper, zullen wij alleen vermelden, dat volgens officiële bronnen sedert 1818 tot 1842 *f* 41,527,257.18½ aan duiten zijn in omloop gebragt.

Bovendien werd in 1816 van de Engelschen eene som van *f* 710,874.17½ aan koper overgenomen, welke het Britsche bestuur na het herstel der zilver-circulatie in de pakhuizen had opgeslagen en afgezonderd. Het circulerend koper werd echter aanzienlijk vermeerderd door valsche duiten, die bijna straffeloos konden worden aangebragt. Reeds in 1834 bevond men, dat, zoo wel in Engeland als op de vaste wal van Europa, de aanmunting van valsche duiten voor Indië eene geregelde in-

dustrie was geworden, waarvan de omvang niet is te berekenen. Elk inlander in den archipel, waar onze invloed zich niet onmiddellijk kon doen gevoelen, vermogt straffeloos koper aan te munten, dat eene gelijke en soms zelfs eene grootere waarde had dan de echte duiten. Telkens werden in 's lands kassen aanzienlijke massa's van valsch koper ontdekt. Vooral moet de koper-circulatie eenen dagelijkschen en aanzienlijken toevoer hebben ontvangen uit de nabij gelegene vreemde koloniën, alwaar ook koper geld voor de kleine transactiën wordt gebruikt. Het ligt toch in den aard der zaak, dat het koper, even als elke andere waar, die markt zoekt, alwaar aan hetzelve eene hoogere waarde wordt toegevoegd en dat dus de surevalulatie van hetzelve op Java veel van dat metaal moet hebben getrokken.

Met welke drift de aanmunting van koper na 1833 werd voortgezet en steeds toenam moge blijken uit de navolgende opgave van het door het gouvernement jaarlijks in omloop gebragte montant.

in 1833 . . .	*f*	368,569.20
» 1834 . . .	-	1,101,927.02
» 1835 . . .	-	746,650.00
» 1836 . . .	-	1,646,000.00
» 1837 . . .	-	2,468,580.47
» 1838 . . .	-	3,533,579.72
» 1839 . . .	-	4,419,471.28
» 1840 . . .	-	5,425,855.27
» 1841 . . .	-	3,465,897.90
» 1842 . . .	-	3,880,027.32⁵
te zamen . . .	*f*	27,056,558.18⁵

of gemiddeld 's jaars ongeveer *f* 2,700,000.00.

Daartoe waren verbruikt of verwerkt $60,804\frac{221}{1000}$ pikols of 3,705,309 Nederlandsche ponden Japansch koper en 4,929,909 Nederlandsche ponden duitenplaatjes, die te zamen hadden gekost ongeveer *f* 10,362,261.

Dit was afgescheiden van de navolgende kosten.

Voor versmelten en pletten van het Japansche koper. . .	*f*	900,448,44^{5}
De kosten van stempeling .	-	613,455.42^{5}
Voor het transport der aangebragte duitenplaatjes. . . .	-	322,620.90^{5}
Hierbij het kostende van het metaal.	*f*	10,362,261.60
Zoodat de kosten der geheele uitgifte hadden beloopen. . .	*f*	12,198,786.37^{5}

Om zich den ijver te verklaren, waarmede het werk der aanmunting werd voortgezet, moet niet worden vergeten, dat bij vele ambtenaren het denkbeeld bestond, dat eene uitgifte van gemunt koper boven deszelfs werkelijke of innerlijke waarde eene winstgevende operatie was voor het bestuur. Bij herhaling zag men dan ook onder de baten der Indische begrootingen, een post prijken met den naam *winst op de uitgifte van koperen munt.*

Een hierachter gevoegde brief van den Directeur-Generaal van Financiën van den 12 Mei 1834, gerigt aan den Gouverneur-Generaal, kan een gevoegelijk denkbeeld geven uit welk oogpunt men deze aanmunting beschouwde.

Intusschen deelden niet alle autoriteiten in Indië in deze dwaling.

Onder de bewindslieden, die de gevolgen voorza-

gen van eene buitensporige uitgifte behoorde ook de Gouverneur-Generaal de heer J. C. BAUD. Reeds bij een rapport van den 1 Julij 1835 verzocht deze landvoogd het ministerie om geen koper meer uit te zenden na dat een destijds bestaand kontrakt met de Handel-maatschappij zou zijn afgeloopen. Doch de Minister van Koloniën de heer VAN DEN BOSCH was te zeer doordrongen van de wenschelijkheid eener koper-circulatie en van de winst op de aanmunting van duiten, om aan deze vertoogen gehoor te geven.

Later toen het octrooi der Javasche bank in 1836 zou worden vernieuwd, ontving de Indische regering een adres van de kooplieden te Batavia, waarbij dringende vertoogen werden ingebragt tegen een, naar hun oordeel, bestaand voornemen om ook de Javasche bank transactiën te doen sluiten in kopergeld. Dit denkbeeld werd zoowel door de directie van die inrigting als door de factorij der Nederlandsche Handel-maatschappij en de generale directie van financiën bestreden.

Ook de regering, dus schreef de Gouverneur-Generaal J. C. BAUD aan het opperbestuur, *ziet er veel bezwaar in, zoo wel voor het gouvernement als voor de ingezetenen, dat eene muntspecie zoo wankelbaar in waarde als het kopergeld, de standpenning van Nederlandsch Indië zou worden, dat is de muntspecie waarin langzaam alle fortuinen, alle waarden, alle bezittingen zouden worden uitgedrukt en waardoor dit alles op losse schroeven zou worden geplaatst.*

De dwalingen van het bestuur en de misslagen der Javasche bank hadden dan ook spoedig de noodlottigste gevolgen. Want in 1839 was deze handels-

inrigting genoodzaakt de verwisseling te weigeren van hare billetten, zoo als elders breedvoeriger zal worden vermeld.

Het sprak van zelf, dat dit ongeval den doodslag toebragt aan de circulatie van het zilver, en dat dit metaal bijna onmiddellijk reeds uit den omloop verdween.

Dit nam niet weg, dat door de Indische regering eene publicatie werd uitgevaardigd onder dagteekening van 11 November 1839, waarbij bekendheid werd gegeven aan een koninklijk besluit van 12 Julij te voren n°. 99.

Bij deze koninklijke verordening werd onder anderen bepaald, dat de standpenning van Nederlandsch Indië was de Nederlandsche gulden, zoo als zij bij de wet van 22 Maart 1839 voor het rijk was bepaald en alzoo bevattende negen wigtjes vier honderd en vijftig duizende fijn zilver op een gehalte van $\frac{945}{1000}$ en een gewigt van tien wigtjes, met welken gulden te gelijker waarde zou in omloop blijven de gerande generaliteits-gulden, de Nederlandsche gulden verordineerd bij de wet van 28 September 1816 mitsgaders de gulden voorzien van den beeldenaar aangewezen bij het koninklijk besluit van 16 Januarij 1821 n°. 72.

De omstandigheden van de Javasche bank en het koloniaal monopolie bragten het Indische bestuur in herhaalde verlegenheid. Te vergeefs leed zijne kas aan eene dagelijksche uittering. Geene gouvernements stapelproducten mogten in Indië worden verkocht. Alles moest worden geleverd aan de Handel-maatschappij. De Indische regering was dus

dikwijls verpligt hare toevlugt te nemen tot maatregelen, waarvan wij niets anders zullen zeggen dan dat zij getuigen van de hoogte tot welke hare nood was geklommen. Bij besluit van den 7 Augustus 1839 werd last gegeven om, onder toezegging van eventuële teruggave, van de Javasche bank te ligten *een millioen* gulden aan koperen duiten uitmakende *een gedeelte der bij haar gedeponeerde onderpanden voor uitgegeven koper bankpapier.* De waarde der bij de bank gedeponeerde onderpanden bedroeg alstoen *f* 2,716,675, waartegen successievelijk aan koper was uitgegeven een bedrag van *f* 2,660.175.

De verwikkelingen van het gouvernement, waarvan het evengemeld besluit een zoo treffend bewijs geeft, bleven steeds aanhouden. Den 27 Julij van het volgende jaar werd de directie der Javasche bank uitgenoodigd en *bij wege van speciale lastgeving* uitdrukkelijk geautoriseerd, om, tegen uitkeering van eene door den Directeur-Generaal van financiën namens het gouvernement te passeren schriftelijke verklaring of obligatie, tijdelijk en tot zoo lang de omstandigheden zulks *dringend* zouden vorderen, ter beschikking van het gouvernement te stellen, de bij de bank als onderpand voor van wege het gouvernement uitgegeven koper bankpapier gedeponeerde koperen duiten, koperen duiten-plaatjes, koffij, indigo enz., met uitzondering van het voor de verwisseling van bankbilletten van de serie *f* 500 benoodigd kopergeld. Deze afgifte had dan ook werkelijk plaats, doch zonder opmaking der obligatie, die door de bank niet noodig werd geacht.

Later bleek dat aldus eene waarde van *f* 2,898,997 was gesteld ter beschikking van het gouvernement. In December 1840 moest hiervan nog worden teruggegeven eene waarde van *f* 2.158,436[04], hetwelk later werkelijk is geschied na herhaalde aanmaning van de directie der Javasche bank.

Alvorens wij verder de handelingen van het koloniaal bestuur beschrijven opzigtelijk het muntwezen, moeten wij hier eene omstandigheid vermelden, die strekken kan ten bewijze van de aanzienlijkheid van het valsche koper, dat in de wandeling in Indië werd gebragt, en waardoor de massa duiten onberekenbaar moet zijn vermeerderd. Deze omstandigheid geeft een denkbeeld van den toestand van het Indische muntwezen van dien tijd.

Reeds herhaaldelijk en onder anderen in 1834 had het Indische gouvernement de bewijzen erlangd, dat de aanmunting van valsche koperen duiten bestemd voor de uitgifte op Java eene industrie in Europa was geworden, die gedreven werd op eene groote schaal.

In het laatst van 1841 werd de aandacht van het ministerie van koloniën op nieuw gaande gemaakt door eene mededeeling van den Nederlandschen gezant te London, houdende dat de policie te Birmingham iemand had ontdekt, die zich bezig hield met het vervaardigen van stempels tot het slaan van koperen munt voor Sumatra en dat zij bereid was om, wanneer het Nederlandsche gouvernement daartoe wilde medewerken, den bedoelden persoon deswege geregtelijk te vervolgen.

De omstandigheid, dat de koperen munt met die stempels vervaardigd, niet gezegd kon worden bepaaldelijk namaak te zijn of vervalsching van de van gouvernementswege uitgegeven duiten, als daarmede hoegenaamd geene overeenkomst hebbende, deed het echter beter achten de zaak buiten verder gevolg te laten.

In Januarij 1844 werd echter vernomen, dat te Birmingham en bepaaldelijk in de fabrieken van TABBERER en van CALLEY eene drukke aanmunting plaats had van nagemaakte Indische duiten en wel, zoo als beweerd werd, tot de niet geringe hoeveelheid van 50,000 Nederlandsche of ongeveer 100,000 Amsterdamsche ponden *maandelijks*, terwijl de bestellingen en verzendingen naar Indië gezegd werden te geschieden door te Liverpool gevestigde handelshuizen.

Om nu de belangrijkheid van zulk eene aanmunting te beseffen, herinnere men zich dat, volgens de in 1832 door het Indische gouvernement gemaakte bepalingen, van een Amsterdamsch pond koper *f* 1.60 moesten worden geslagen. Indien dus de in Engeland geslagen duiten slechts dezelfde zwaarte hadden als de door het gouvernement op Java uitgegevene, dan werd van de 100,000 A. ponden koper *maandelijks* een bedrag van *f* 160,000 aan valsche koperen duiten geslagen en dit alléén in de hier bedoelde fabrieken.

Ten einde het volledig bewijs in handen te krijgen van zulk eene laakbare handeling, liet het ministerie van koloniën door de derde hand eene bestelling doen van die duiten. Hier door kwam

het in het bezit van *veertien* vaatjes valsche koperen munt en van gekwiteerde rekeningen van de fabriekanten. Die duiten, dragende het jaartal 1826, waren in alles aan de door het gouvernement uitgegeven koperen duiten gelijk, behoudens dat zij omtrent een vierde ligter en van zeer slecht koper vervaardigd waren.

Met deze bewijzen kon de Nederlandsche regering krachtige maatregelen doen nemen, steunende op de acte van het 43ste jaar der regering van GEORGE III genaamd: *An act for preventing the forging and counterfeiting of foreign bills of exchange and of foreign promissory notes and orders for the payment of money and for preventing the counterfeiting of foreign copper money*, 11 *August* 1803.

Na voorafgaande beëedigde verklaring van iemand, die de gansche zaak behandeld had, vond een geregtelijk huisbezoek plaats, waardoor het gepleegde feit volledig aan het licht werd gebragt, zijnde men in een der fabrieken juist met het aanmunten bezig toen de policie-dienaren binnen traden.

Hierop riep de Nederlandsche zaakgelastigde te Londen de tusschenkomst der Britsche regering in, opdat de uitvoer van Liverpool van de reeds aangemunte hoeveelheden mogt worden tegengegaan.

De welwillendste medewerking van dien kant werd ondervonden, en had ten gevolge, dat beslag werd gelegd op eene hoeveelheid van die valsche munt welke reeds was ingescheept, terwijl wijders door de directie der Oost-Indische Engelsche Compagnie aan de autoriteiten in Britsch-Indië werd opgedragen, om den verkoop in de koloniën en meer bepaald in

Singapore van zoodanige munt krachtdadig tegen te gaan.

Wij hebben dit verhaal bijna letterlijk overgenomen uit een officiël rapport, dat daarvan destijds aan het Indisch bestuur werd gemaakt. Het is gewis eene merkwaardige les hoe een slecht muntstelsel aanleiding kan geven tot misdadige handelingen.

Het blijkt niet hoe lang deze strafbare nijverheid reeds vóór hare ontdekking was gedreven. Doch het is bekend, dat reeds sedert vele jaren in Indië de opmerkzaamheid was gevallen op de aanzienlijke toeneming van valsche munt. En indien de beschrevene aanmunting te Birmingham slechts één jaar had plaats gehad en tot het hiervoren opgegeven bedrag, dan moest jaarlijks, alleen door de twee bedoelde fabrieken, eene som van *f* 1,600,000 aan koper zijn in circulatie gebragt.

In 1841 was de heer J. D. KRUSEMAN te Batavia aangekomen, belast met eene speciale zending van het ministerie van koloniën tot regeling van de aangelegenheden, der opiumpacht in Indië. Niet lang na zijne aankomst werden hem de functiën opgedragen van Directeur-Generaal van financiën.

Bij eene uitvoerige memorie van 8 Februarij 1845 en gerigt aan het gouvernement, waarbij de staat van het Indische muntwezen uitvoerig werd uiteen gezet, werden de nadeelen, welke uit dezen toestand voor het gouvernement en de bevolking ontstonden, met nadruk aangetoond en tevens de redmiddelen aangewezen, die, volgens den heer KRUSEMAN, het kwaad konden stuiten en herstellen.

De memorie ving aan met een overzigt van de aangelegenheden der Javasche bank, die, zoo als de heer KRUSEMAN verklaarde, wettiglijk verkeerde in een staat van faillissement, daar zij niet meer voldeed aan artikel 35 van haar toenmalig octrooi, waarbij was bepaald, dat de door de bank uit te geven billetten zouden zijn betaalbaar aan *toonder* op vertooning bij het hoofdbureau der bank.

Volgens den heer KRUSEMAN, had de bank op 7 Januarij 1843 aan billetten in omloop voor een bedrag van . . . . *f* 6,936,425.00
Hare crediteuren hadden te vorderen. - 582,707.10
f 7,518,132.10

Hiervan af de uitgegevene billetten voor specie door het gouvernement gedeponeerd . . . . - 877,500.00
Bleef. . . *f* 6,640,632.10

Aan specie bezat de bank in eigendom eene som van *f* 2,848,764.32. Zij had dus de middelen om ruim drie achtsten harer billetten in specie te betalen.

Hierop trad de heer KRUSEMAN in een onderzoek naar de oorzaken welke zulk een toestand hadden doen geboren worden. Deze oorzaken waren te vinden in de misslagen der directie van de bank, die eenen windhandel in acceptatiën had bevorderd, in de toenemende behoefte aan remises naar Europa, en in het verdwijnen van zilveren specie uit de circulatie in het algemeen, ten gevolge van de enorme emissiën van koper geld door het gouvernement.

Hoogst opmerkelijk waren hier de woorden van den heer KRUSEMAN, waarmede hij zijne denkbeelden toelichtte:

10

„Van de oorzaken der tegenwoordige gesteldheid van de Javasche bank gewagende, mag ik de redenen niet onopgemerkt voorbijgaan, welke geleid hebben tot de hiervoren vermelde kwijting der vervallen acceptatiën met nieuwe acceptatiën; en de daaruit voortgevloeide kapitalisatie van het grootste gedeelte van het aan de bank verschuldigde. Door het onttrekken van de Javasche stapelprodukten, als koffij, suiker en indigo aan den partikulieren handel, en het vervallen der kustvaart, moesten de kooplieden van lieverlede naar andere middelen van bestaan omzien. In navolging van het Gouvernement, moest de landbouw daartoe het middel aan de hand geven. Eigen middelen waren daartoe niet voldoende, waarom het geld der bank tot dat einde werd gebezigd. Het spreekt van zelf, dat er dadelijk geene resultaten werden verkregen, weshalve men met de bank op korte termijnen aangegane verbindtenissen niet konde voldoen. Hierdoor werden de vorderingen der bank hoe langer zoo aanzienlijker. Intusschen hadden er eenige faillissementen plaats en de bank moest de endossanten der acceptatiën aanspreken; deze konden ook niet betalen; een algemeen failliet en de totale ondergang der bank zou daarvan het gevolg zijn geweest, zoodat eene kapitalisatie onvermijdelijk noodzakelijk was.

„Wanneer men de namen der gekapitaliseerde schuldenaren nagaat, zal men zien, dat velen derzelven in groote ondernemingen van landbouw zijn gewikkeld, waarvan sommigen meer, de anderen minder voordeelige resultaten verwachten, terwijl de meesten, zoo hun geen geruime tijd wordt gegeven om hunne schulden aan de bank af te dragen, de bank groote verliezen zullen berokkenen. Ik ben in deze bijzonderheden getreden, omdat bij mij de vraag is ontstaan, of niet op het gouvernement de zedelijke verpligting rust, om de actionarissen der bank, die toch geen oorzaak zijn van den staat der zaken, bij eventuëel te nemen maatregelen zooveel mogelijk te gemoet te komen."

Het circulerend medium en de betaalmiddelen op Java, zeide de heer KRUSEMAN verder, bestaan in:

„1°. *Zilver bankpapier* voor een nominaal bedrag van *zeven millioen*, niet realisabel tegen *zilver* bij de bank, maar bij partikulieren met een verlies van 25 à 40 pCt. en meer;

„2°. *Koper representerend papier* ten beloope van *zes millioen* gulden, waarvan *drie* millioen door de bank uitgegeven, doch bij 's Lands kas.

„3°. *Koperen centen*, waarvan sedert 1816 door het Gouvernement zijn vervaardigd en in omloop gebragt een nominaal bedrag van vijf en dertig millioen gulden, tegen 100 duiten per gulden.

„4°. *Koperen duiten*, van den muntslag vóór 1816, waarvan de hoeveelheid onbekend is, doch welke men niet gelooft dat zeer aanzienlijk is."

Deze betaalmiddelen worden verder beschouwd in hunne werking en de waarde, die zij in de circulatie in Indië hebben verkregen. En dit onderzoek brengt den heer KRUSEMAN tot de volgende verklaring:

„De slotsom van dit een en ander is, dat er op Java geen goud of zilver cirkuleert, dat er *twee* nominale guldens bestaan, namelijk een van 120 duiten, zijnde de gulden bankpapier, benevens de koperen gulden van 100 duiten; — terwijl de werkelijke zilveren gulden eene koopwaar is, waarmede men niet betaalt, maar die men verkoopt voor 150 tot 200 duiten koper; zoodat het betaalmiddel op Java, zoowel bij het gouvernement als bij partikulieren, bestaat in papier van eene bank, die misschien solvent, misschien insolvent, is, realisabel tegen koper van 120 duiten de gulden, en voorts in nominale koperen guldens van 100 duiten. Vroeger kon men het bankpapier nog realiseren in Europa, omdat de

faktory der Nederlandsche Handel-maatschappij ten behoeve van het Indische gouvernement jaarlijks wissels uitgaf voor een zeker bedrag tegen 95 cents per gulden, en het bankpapier in betaling nam, maar die bron van realisatie heeft opgehouden."

De circulatie van Indië bestond dus eigenlijk uit koper met zijne representatieven. Hiervan zeide de heer KRUSEMAN:

„Het schadelijke daarvan wordt hoe langer zoo meer ondervonden, zoowel bij het gouvernement als bij particulieren. Het is eene staathuishoudkundige waarheid, dat de winst, welke een gouvernement geniet op de uitgifte van muntspeciën, tot eene nominale waarde boven derzelver intrinsieke waarde, en vooral wanneer zij als betaalmiddel en cirkulerend medium moeten dienen, maar ééns wordt verkregen, en het verlies daarentegen daarop altoos voortduurt; om de zeer eenvoudige reden, dat de waarde van goederen, waarvan de bepaling niet van het gouvernement afhangt, zich niet regelt naar de nominale waarde der door het gouvernement uitgegeven muntspeciën, maar naar derzelver innerlijke waarde of de waarde welke het publiek daaraan hecht; terwijl het gouvernement gehouden is die muntspecie te ontvangen tot de waarde door het gouvernement daaraan gegeven. De door de gouvernementen in omloop gebragt wordende scheidemunten, van inferieur metaal, maken hierop eene uitzondering; maar die uitzondering houdt op, zoodra de scheidemunt in zoodanige hoeveelheid wordt uitgegeven, dat zij het algeheele betaalmiddel wordt; en de depreciatie neemt toe, naar de mate waarmede de hoeveelheid overtreft het voor den geldsomlòop benoodigd kapitaal. Niet alleen dat alsdan de waarde der goederen in het algemeen in verhouding tot die munt stijgt, maar zij komt eindelijk tot eene hoogte, welke zich niet laat be-

rekenen. Met andere woorden: de eigenaardige maatstaf of schaal, waarnaar de waarde der dingen in de maatschappij wordt geregeld, is zilver geld, en de koperen scheidemunt wordt daarbij ook als zilver aangemerkt, zoo lang namelijk de daarvan in omloop zijnde hoeveelheid de behoefte van scheidemunt niet overtreft. Is echter deze eenmaal overschreden, dan verandert de verhouding der scheidemunt met betrekking tot het zilvergeld niet alleen, maar tot de waarde in het algemeen. Van lieverlede bestaan er alsdan twee schalen tot berekening van waarde, namelijk een volgens zilver, en een volgens de scheidemunt. Men ziet het voorschrevene op Java bevestigd. Toen het betaalmiddel uit zilver bestond of gedeeltelijk uit bankpapier, steeds tegen zilver verwisselbaar, en de hoeveelheid scheidemunt, anders het kopergeld, zoodanig was geregeld, dat zilver en scheidemunt gelijke waarde hadden, dat is, dat voor de door het gouvernement bepaalde verhouding van zilver tot koper hetzelfde kon worden gerealiseerd, — toen konde men voor 100 duiten evenveel bekomen als voor een zilveren gulden. Maar thans, nu men voor een zilveren gulden te Batavia b. v. 152 duiten kan bekomen, koopt men voor 100 duiten koper ⅔ gedeelte van hetgeen men voor een zilveren gulden kan erlangen, terwijl men vroeger voor 100 duiten hetzelfde verkreeg, waarvoor men thans een zilveren gulden van 152 duiten moet besteden."

De memorie treedt hierop in een geschiedkundig overzigt van de verschillende muntverordeningen, die in Nederlandsch Indië hebben bestaan en van de bepalingen, die gevoerd hebben tot de verwikkeling, de moeijelijkheden, de bezwaren en de verliezen, die thans worden ondervonden. Gekomen tot het besluit van den Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH, van 4 Januarij 1834 n°. 4, waarbij het beginsel is

aangenomen, dat het bestuur, naar goedvinden, alle betalingen zal kunnen doen in koper of zilver en zulks tegen den maatstaf van 6 gulden koper voor 5 gulden zilver, zegt de heer KRUSEMAN met even zoovele woorden: »Ik mag hier niet onopgemerkt »laten, dat de toenemende agio op het zilvergeld »niet alleen een gevolg is geweest van de groote »hoeveelheid kopergeld, toen reeds op Java aanwe-»zig, maar ook van de behoefte aan zilver voor »uitvoer, ten gevolge van het door den Graaf VAN »DEN BOSCH ingevoerde monopoliestelsel."

Aan het slot van zijn geschiedkundig overzigt gekomen, zeide de heer KRUSEMAN: »Het heeft vol-»komen bewezen, dat al wat ten aanzien van het »circulerend medium thans door alle beschaafde »natiën als waarheid is erkend en als beginsel is »aangenomen, en hetwelk door mij zoo kort mo-»gelijk is ontwikkeld, even waar en even toepas-»selijk is op Indië als elders, en dat de gevolgen »van afwijkingen van dat beginsel overal dezelfde »zijn, en voornamelijk deze, dat het gouvernement »onbestaanbare winsten op het circulatie-middel maar »eenmaal geniet, maar daarentegen *voortdurend* daarop »verliest. Was men van deze waarheden doordron-»gen geweest, dan zou het gouvernement zich aan-»zienlijk hebben bevoordeeld, en Indië zou zich te »dien aanzien niet bevinden in den tegenwoordigen „noodlottigen toestand."

Na in zijne memorie nog onderscheidene toelichtingen te hebben medegedeeld nopens den stand van zaken en de verwikkelingen van het muntstelsel, komt de heer KRUSEMAN tot de middelen van redres.

In de eerste plaats moest de bank worden ingerigt op eenen anderen voet en werd daartoe voorgesteld:

1⁰. Dat het gouvernement die inrigting met hare baten en lasten overnemen zou voor rekening van het gouvernement.

2⁰. Dat de bank zou worden gecontinueerd als beleen- en escompto-bank voor rekening van het gouvernement.

3⁰. Dat de door haar uitgegeven billetten, ten beloope van zeven millioen gulden of zooveel minder of meerder als in omloop zouden zijn, echter niet te boven gaande de som van acht millioen gulden, door het gouvernement zouden worden verklaard te zijn gouvernements bankpapier en door andere billetten zouden worden vervangen, gangbaar in alle lands kassen op Java en Madura als een gelijkstandig aan zilver geld.

4⁰. Dat voor een bedrag van twee millioen van de bestaande billetten zouden worden vernietigd en daarvoor zouden worden uitgegeven billetten van *f* 10 en *f* 5.

5⁰. Dat aan de actionarissen der bank zouden worden gegeven schuldbekentenissen ten laste van de Javasche gouvernementsbank, ten bedrage van twee millioen (zijnde het aanvankelijk kapitaal der bank), rentende 6 pCt. 's jaars, waarvan een gedeelte jaarlijks door middel van uitloting zou worden afgelost.

6⁰. Dat de rentebetaling en aflossing zou geschieden uit de door de bank te behalen voordeelen, terwijl het bedrag der uit te loten obligatiën, op voorstel van den Direkteur der bank, door het gou-

vernement jaarlijks zou worden bepaald, nadat de balans der bank door het gouvernement zou worden goedgekeurd.

De voornaamste gronden, die den heer KRUSEMAN noopten tot het voorstel van deze maatregelen, waren gelegen in de overweging, dat de bank als partikulier ligchaam niet langer kon blijven bestaan en dat eene bank, welke beleent en escompteert tegen papier niet betaalbaar in specie maar gangbaar in 's lands kassen en als algemeen betaalmiddel gebezigd wordende, geene partikuliere instelling kan zijn, want dat er dan geene garantie genoeg bestond, om het papier te doen zijn een betaalmiddel, niet aan depreciatie onderhevig. Voor de behoefte van den handel en omzetting van kapitaal behoefde echter, naar de meening des voorstellers, het papier niet te worden gedemonetiseerd, uitgaande van het beginsel, dat het hoofddoel van het bankpapier was om den handelstand in de gelegenheid te stellen, om over de waarde van onverkochte koopmanschappen te kunnen beschikken ter verkrijging van andere waren, om over verschuldigde gelden uit handelstransactiën voortspruitende, te kunnen disponeren vóór den vervaltijd en eindelijk om geene specie te bezigen tot het drijven van handel.

In verband met deze maatregelen, betrekkelijk de Javasche bank, werden door den heer KRUSEMAN nog andere middelen van redres voorgedragen met opzigt tot het muntwezen.

Die middelen waren, naar zijn inzien, geene andere dan deze:

1°. „De overtollige hoeveelheid koper uit de cirkulatie te trekken, en hetgeen niet cirkuleerde, maar door de bevolking bewaärd werd, evenzeer te bemagtigen.

„2°. Geen nieuw kopergeld uit te geven en mitsdien te staken de uitzending van duitenplaatjes uit Nederland en het vermunten van het Japansche koper.

„3°. Het ingewisseld koper tot baren of staven te smelten en het gedeeltelijk in Indië te verkoopen en tot gelijk einde gedeeltelijk naar Nederland te verzenden.

„4°. Het in omloop zijnde, door het gouvernement en door de Javasche bank uitgegeven, koper representerend papier, ten beloope van zes millioen, in te trekken.

„5°. Het bestaande papier van de Javasche bank te doen vervangen door papier van de Javasche gouvernements *beleen- en eskompto bank*, gangbaar in alle kassen op Java en Madura als en gelijkstandig met zilvergeld, de gulden gerekend tegen 120 duiten.

„6°. Het te kort in de Javasche administratie, tot aankoop van produkten benoodigd, te doen aanvullen in zilvergeld, wordende daarin destijds voorzien door de uitzending van duitenplaatjes en vermunting van het Japansche koper (te zamen uitmakende *f* 4,000,000.00 koper 's jaars) en door storting van de faktory der Nederlandsche Handel-maatschappij."

Met opzigt tot het koper, dat moest worden ingetrokken, ging de heer KRUSEMAN uit van de navolgende berekening. In het jaar 1831 of daaromtrent bestond er geene agio op het zilvergeld. Men moest dus het koper betaalmiddel terug brengen tot de alstoen aanwezige hoeveelheid en mitsdien trachten magtig te worden de hoeveelheden duiten, sedert dien tijd door het gouvernement in omloop gebragt. Deze hoeveelheden waren door den heer

KRUSEMAN berekend op 24 millioen. In de Javasche bank waren gedeponeerd voor het door haar uitgegeven koper representerend papier *f* 3.000.000. Bovendien zouden ingevolge reeds gegeven bevelen, aan koper nog *f* 3.000.000 voor papier worden afgezonderd. Zoodat er nog *f* 18.000.000 overbleven. En deze moesten in handen van het gouvernement komen.

Door den voorgestelden maatregel opzigtelijk de overname van de Javasche bank voor rekening van het gouvernement zou in 's lands kas komen aan zilveren specie . . . . *f* 3.000.000

Uit Nederland moest worden gezonden uit eene leening met gemeen overleg der Staten-Generaal ad *f* 14.000.000, waaronder een crediet van drie millioenen voor uit Indië te trekken wissels, in zilveren specie . . . . - 11.000.000

Te zamen . . . *f* 14.000.000

Van dit bedrag moest door het gouvernement voor de bevolking verkrijgbaar worden gesteld *f* 12,000,000 a 120 duiten per gulden, zijnde de waarde door het gouvernement aan den zilveren gulden gegeven. Deze som was dus in kopergeld . . . . *f* 14,400,000

Aan wissels tegen kopergeld en den koers van 125 duiten moest worden beschikt over 3 millioenen van de leening zoo als reeds is gezegd, hetgeen in koper maakte . . - 3,750,000

te zamen dus . . . *f* 18,150,000

Deze som was dus meer dan voldoende tot inwisseling van de 18 millioen koper.

Onder de middelen, die de heer KRUSEMAN voorts bestemde tot bevordering eener inwisseling, was ook het zoogenaamde administratief kapitaal.

»Het Indisch bestuur bezit, zeide hij, een ad»ministratief kapitaal van *f* 12,500,000. Bij on»derscheidene gelegenheden heb ik aangetoond, dat »onder den tegenwoordigen staat van zaken, met »betrekking tot het beheer der Indische financiën, »een zoodanig kapitaal niet benoodigd is, en ik »heb mitsdien voorgesteld, om het te verminderen »met *f* 4,500,000, aan welk voorstel het gouver»nement evenwel geen gevolg heeft gegeven. Een »groot gedeelte van het genoemd administratief ka»pitaal is koper geld, de gulden gerekend op 100 »duiten. Tot zilver herleid volgens den maatstaf »van 120 duiten per gulden, zal het bedragen on»geveer elf millioenen. Daarvan zouden afgezonderd »kunnen worden drie millioenen zilver, om van »het koper vertegenwoordigend papier in te trekken »drie millioenen zes maal honderd duizend gulden."

Na de middelen van redres te hebben opgegeven, werd door den heer KRUSSEMAN getreden in eene berekening der voor- en nadeelen, die voor de executie van zijne voorstellen door het gouvernement zouden worden ondervonden. Terwijl werd aangetoond, dat dit voordeelen zouden zijn van blijvenden aard.

Het dadelijk gevolg voor het gouvernement van de voorgestelde conversie, werd door hem aanschouwelijk gemaakt, door de navolgende aantooning.

HET GOUVERNEMENT MOET IN- OF VERWISSELEN:	Koper.	Zilver.	HET GOUVERNEMENT WORDT DAARTOE IN STAAT GESTELD DOOR:	Zilver.
Van de bevolking. .	f 14,400,000	f 12,000,000	a. De leening in Nederland te sluiten, voor specie. . . . f 11,000 000 voor wissels - 3,000.000	f 14.000,000
Voor wissels à 125 duiten, per gulden. .	3,750.000	3,000,000	b. De overname der bank, voor de aanwezige specie	3,000,000
Voor koper representerend papier. . .	6,000,000	5,000,000	c. De in waarde gereduceerde duiten: Van het depôt voor het bankpapier. . , Memorie. De in 's lands kas aanwezige . . f 5,000,000	5,000,000
Voor de daarvoor gedeponeerde. . . .	0,000,000	Memorie.	d. Vermindering van het administratief kapitaal . .	3,000,000
Voor in 's lands kas aanwezig . . . . (Dit met 20 pCt. in nominale waarde verminderd.)	6,000,000	5,000,000		
	f 36,150,000	f 25,000.000		f 25,000,000

AANTOONING van het verlies voor het gouvernement.

Debet. *Credit.*

Leening.	f 14,000.000	Rendement van de tot staven teruggebragte koperen munt, berekend op een gewigt van 7,500,000 N. ponden, à f 1.00 per pond. . .	f 7,500,000
Verlies op het herleiden der duiten in 's lands kas .	833,333	Saldo-verlies.	10,333,333
Vermindering van het administratief kapitaal. . . .	3,000,000		
	f 17,833,333		f 17,833,333

Al het voorgestelde, dus besloot de heer KRUSEMAN, te zamenvattende, komt hierop neder:

„A. 1°. De Javasche bank, na daartoe de toestemming der stemgeregtigde deelhebbers te hebben verkregen, met hare baten en lasten te nemen voor rekening van het gouvernement.

„2°. Aan de aktiehouders der Javasche bank, voor een nominaal bedrag van twee millioen guldens zilver, te verleenen obligatiën ten laste der Javasche Gouvernements beleen- en eskompto bank, rentende 6 pCt. jaars, betaalbaar uit de voordeelen, die door de bank zullen worden behaald, en met bepaling, dat daarvan jaarlijks zoodanig gedeelte door middel van uitloting zal worden afgelost, als door het gouvernement zal worden bepaald, nadat de balans der bank door hetzelve zal zijn goedgekeurd; wordende het maximum, dat voor renten en aflossingen zal strekken, bepaald op tweemaal honderd duizend gulden 's jaars, voor zooverre namelijk de door

de bank behaalde voordeelen zulks zullen gedoogen, en dit bestaanbaar is met het afzonderen van een billijk gedeelte der behaalde voordeelen als reserve-fonds, om eventuële verliezen te dekken.

„3°. De Javasche bank te continueren als gouvernements *beleen- en eskompto bank*, op zoodanige instruktie als nader zal worden vastgesteld.

„4°. De in omloop zijnde, door de bank uitgegeven, biljetten voor zilvergeld te verklaren te zijn biljetten van de gouvernements bank, en ze tegen zoodanige biljetten te verwisselen.

„5°. De in omloop zijnde of andere uit te geven biljetten zullen niet mogen te boven gaan een bedrag van acht millioen gulden, zullende daarvan een bedrag van twee millioen bestaan uit biljetten van *f* 10 en *f* 5.

„6°. Deze biljetten zullen niet zijn betaalbaar bij de bank, maar ze zullen in alle 's Lands kassen op Java en Madura als een wettig betaalmiddel worden aangenomen, en gelijk staan tot zilvergeld, of koper naar den maatstaf van 120 duiten per gulden.

„7°. De in de bank aanwezige zilveren specie over te brengen in 's Lands kas.

„B. 1°. Het sluiten in Nederland eener leening van veertien millioen gulden, ten laste der Overzeesche bezittingen.

„2°. Daarvoor af te geven obligatiën ten laste der gemelde bezittingen, gewaarborgd door het rijk en rentende 5 of 6 pCt. 's jaars; aflosbaar bij uitloting in een tijdvak van vijf jaren, of zooveel vroeger als door het Departement van koloniën jaarlijks zal worden bepaald; de aflossing aanvang nemende met 1 Januarij 1845, uit de fondsen van gemelde bezittingen.

„3°. In te wisselen, tot den koers van 120 duiten per gulden, voor zilvergeld, een bedrag aan duiten, niet te boven gaande het nominaal bedrag van achttien millioen gulden van 100 duiten de gulden.

„4°. Ten einde deze verwisseling te kunnen doen

plaats hebben, uit Nederland te zenden zilveren en gouden specie ten bedrage van elf millioen gulden.

„ 5°. Verkrijgbaar te stellen wissels op het Ministerie van Koloniën, of op de Nederlandsche Handel-maatschappij, zoo als zulks geraden zal worden geoordeeld, voor drie millioen Nederlandsch Courant, betaalbaar zes maanden na zigt, tot den koers van 125 duiten kopergeld de gulden.

„ 6°. De bij de twee laatst voorgaande §§ bedoelde duiten, alsmede bij de Javasche bank gedeponeerde hoeveelheid tot een nominaal bedrag van drie millioen gulden, en de in 's Lands kassen op Java afgezonderde hoeveelheid van drie millioen gelijke guldens, dienende beide hoeveelheden nu tot waarborg voor het door de Javasche bank en het gouvernement respectivelijk uitgegeven koper representerend papier, makende te zamen vier en twintig millioen nominale guldens van 100 duiten de gulden, te smelten tot staven. Deze staven van koper, welke gerekend worden te zullen wegen zeven millioen vijf maal honderd duizend Nederlandsche ponden, voor een gedeelte in Indië en voor het overige in Nederland te verkoopen, op zoodanige wijze, en in zoodanige verhouding als nader zal worden bepaald.

„ 7°. De opbrengst van het koper voornoemd te doen strekken tot gedeeltelijke restitutie en aflossing der bij § 1 vermelde leening.

„C. 1°. In te trekken het door de Javasche bank en het gouvernement uitgegeven koper representerend papier, te zamen beloopende zes millioen nominale guldens van 100 duiten, waarvan twee millioen vier maal honderd duizend guldens tegen zilvergeld ingewisseld, en drie millioen zes ton in betaling voor de door het gouvernement verkocht wordende tin, Japansch koper enz. aangenomen zullen worden.

„ 2°. De uitzending van duitenplaatjes uit Nederland te staken.

„3°. Na 1843 niet meer te vermunten het Japansche koper, maar het publick op Java te verkoopen.

„D. In het geldelijk tekort der Inlandsche Administratie, te beginnen met het jaar 1844, te voorzien:

„1°. Door uitzending van *zeven millioen vijf maal honderd duizend* gulden in zilveren muntspeciën, in stede van *drie millioen vijf honderd duizend* gulden, zoo als voor 1843 is bepaald.

„2°. Door wissels voor een bedrag van twee millioen 's jaars af te geven, hetzij door het Indische gouvernement op het Ministerie van Koloniën, of wel door de faktorij der Nederlandsche Handel-maatschappij, betaalbaar zes maanden na zigt, tot den koers van 105 voor *f* 100 in Nederland.

„3°. Door stortingen van de faktorij der Nederlandsche Handel-maatschappij in zilver, zilver representerend papier, of kopergeld van 120 duiten de gulden.

„E. 1°. Met 1 Januarij 1844, alle Gouvernements transaktiën vast te stellen in zilvergeld, betaalbaar met harde specie of kopergeld, de gulden gerekend op honderd twintig duiten. En, voor zoo veel Java en Madura betreft, betaalbaar met de door de gouvernements Javasche beleen- en eskompto bank uitgegeven biljetten.

„2°. Naar dien maatstaf te herleiden en te betalen alle zoodanige betalingen, als door het gouvernement geheel in koper zijn verschuldigd, en waarvan de betaling in die munt is bedongen, daaronder speciaal de aan het gouvernement geleverd wordende produkten.

„3°. Alle betalingen, welke oorspronkelijk in zilver zijn vastgesteld geworden, en die nu voor de helft of twee derden in koper worden voldaan, nominaal in zilver of koper te betalen; in het laatste geval de gulden gerekend op honderd twintig centen; daaronder speciaal gerekend de aflossing van gouvernements effecten, obligatiën, rentebetalingen en voorts de traktementen, soldijen en pensioenen.

„4°. Alle direkte en indirekte belastingen, voor zoo ver die thans geheel of gedeeltelijk in koper worden voldaan, nominaal vast te stellen in zilver, betaalbaar in voege voorschreven; zullende het nominaal bedrag van uitgeschreven belastingen, of die door de pachters worden geheven in sommen beneden een gulden, verhoogd worden in verhouding van 100 tot 120.

„5°. Aan zoodanige belastingschuldigen, welke de bevoegdheid hebben om de in zilver vastgestelde belasting voor een gedeelte in koper te voldoen, als daar zijn: de verponding, de belasting op de paarden en rijtuigen en die op slaven, zal dezelfde bevoegdheid worden gelaten, met dien verstande, dat zij het gedeelte, dat thans in koper wordt voldaan, zullen betalen naar den maatstaf van honderd twintig duiten de gulden, in stede van honderd.

„6°. Met zoodanige pachters, welker termijn niet met ultimo 1843 expireert, en welker pachtschat geheel in koper is vastgesteld, in schikkingen te treden omtrent het bedrag, dat door hen in zilver-papier of koper, de gulden gerekend tegen honderd twintig duiten, voor den alsdan nog loopenden pachttijd zal worden betaald."

Na van deze belangrijke memorie te hebben kennis genomen, verlangde de Gouverneur-Generaal daarover het gevoelen te vernemen van bevoegde autoriteiten. Hij deed daarom dat stuk stellen in handen van de directie der Javasche bank en van de factorij der Nederlandsche Handel-maatschappij met verzoek, om daarover hun gecombineerd advies uit te brengen.

Zeer kort was dit advies, gedagteekend 2 Mei 1843, daar de rapporteurs verklaarden dat, bij de uiteenloopende belangen eener inrigting als die van de bank en die der Nederlandsche Handel-maatschappij,

hun gevoelen over zulke teedere en belangrijke onderwerpen als die vervat in de memorie, niet altijd overeen te brengen zou zijn.

Zij ontveinsden echter geenszins, dat zij zich niet konden vereenigen met het denkbeeld dat de handelingen eener bank onderworpen zouden zijn aan de gewone gouvernements kontrôle, niet, zeiden de rapporteurs, omdat die handelingen den toets eener gevorderde kontrôle niet zouden kunnen doorstaan, maar uit hoofde van de formaliteiten, die daarvan het gevolg zijn, en die de handelingen der directie, hoedanig die ook mogen zijn zamengesteld, merkbaar zouden verlammen en bemoeijelijken.

De rapporteurs lieten hierop dadelijk volgen:

„Eenstemmig zijn wij ook, dat eenheid het hoofdbeginsel moet zijn van het geldwezen. Wij houden gouden en zilveren specie voor die metalen, waarin het cirkulerend medium behoort te bestaan, terwijl kopergeld in geene grootere hoeveelheid in de wandeling moet zijn, dan om voor pasmunt te dienen. Wij moeten echter in twijfel trekken, of het daarstellen en behouden eener zilver cirkulatie bestaanbaar is, bij het te gelijk cirkuleren van voor acht millioen gulden aan papier, wel, als specie vertegenwoordigend, gangbaar, maar voor geen specie verwisselbaar, en waarvoor geene metalike is gedeponeerd. Want, gelijk wij uit de memorie moeten opmaken, het is de bedoeling, om, bij de overname van de bank, ook dadelijk over hare speciekas te beschikken; zoodat de acht millioenen papier niet anders zullen zijn, dan het vroeger bestaan hebbende kredietpapier."

Op bepaalde uitnoodiging van regeringswege, bragt

de factorij der Nederlandsche Handel-maatschappij een nader en afzonderlijk rapport uit, onder dagteekening van den 24 Mei 1845, waarbij alle door den Directeur-Generaal van financiën aangevoerde punten opzettelijk en uitvoerig werden overwogen.

Van de Javasche bank sprekende, zeide zij met nadruk:

„Wij voor ons zijn van oordeel, dat de Javasche bank geenszins vrij te pleiten is geweest van onvoorzigtigheid; dat zij hare operatiën gedreven heeft zonder behoorlijke sekuriteit; niet in tijds heeft durven verliezen, maar die verliezen op hare eigene debiteuren heeft overgebragt; dat zij daardoor haar likwidatie zonder belangrijke en onberekenbare opofferingen onmogelijk heeft gemaakt; en dat zij tot de noodlottige geld-krisis, waaronder Java gebukt gaat, heeft helpen bijdragen.

„Wij zouden liefst zwijgen van de oorzaken, die tot het verkeerde roekeloos verleenen van krediten aanleiding hebben gegeven, van den invloed, dien daarop het aanwezen van geïnteresseerde debiteuren heeft uitgeoefend; van de blinde goede trouw, waarmede de vaste direktie der bank aan dien invloed heeft toegegeven; van de vruchtelooze pogingen van door hunnen maatschappelijken stand onafhankelijke direkteuren, om het kwaad tegen te gaan; van de maatregelen der gekombineerde direktie, sedert het jaar 1840, toen de nood zich begon te doen gevoelen, aanhoudend in het werk gesteld, om wijze en noodzakelijke inkrimpingen daar te stellen; van de tegenkantingen, welke die maatregelen van inkrimpingen, van de zijde van het, de algemeene belangen slecht bevattende of behartigende, publiek, aanhoudend ondervinden, — wij zouden daarvan willen zwijgen, omdat dergelijke beschouwingen ons tot personaliteiten zouden leiden, die niet tot ons bestek behooren. Doch indien wij deze daad-

zaken hier alleen aanhalen, mogen wij ons evenmin de aanhaling ontzeggen van hen, die roekeloos of ter kwader trouw misbruik gemaakt hebben van het gemak niet alleen, waarmede zij fondsen van de Javasche bank konden bekomen, maar zelfs van de vermeende noodzakelijkheid, waarin zij dat ligchaam gebragt hadden, om zijne wankelende debiteuren staande te houden. En wel verre dat wij de door den Directeur-Generaal van finantiën aangehaalde onttrekking aan den handel van de Javasche stapelprodukten, die de kooplieden zoude genoopt hebben zich aan den landbouw te wijden, als verontschuldiging zouden kunnen beschouwen voor die debiteuren van de bank, die niet aan hunne verpligtingen kunnen voldoen — zien wij in hen de eerste oorzaak der noodlottige geld-krisis.

„Niet de zucht, om aan den handel retouren te bezorgen, heeft hen tot landelijke ondernemingen genoopt; zucht naar meerdere winst, dan de steeds toenemende, echter door konkurrentie meer en meer verdeelde en in voordeelen verminderende eigenhandel en vooral kommissiehandel kon afleveren, was hun drijfveer, die wij niet zouden laken, indien zij geene toevertrouwde fondsen hadden gewaagd. En wanneer men vergelijkt de massa partikuliere produkten, waarmede de jaarlijksche oogsten van Java zijn vermeerderd, bij het geringe niet noemenswaardige aandeel, dat daaraan is toegebragt door hen, die met fondsen van de bank hebben gewerkt, dan zal men, zonder zich in cijfers te verdiepen, gereedelijk moeten erkennen, dat de bezorgdheid wegens gebrek aan retouren zeer gerust door die debiteuren van de bank, die zich in landelijke ondernemingen hebben begeven, kon overgelaten worden aan hen, die in die ondernemingen geslaagd zijn, zonder zich in verwikkelingen met genoemde inrigting te wagen. Hierbij mag niet uit het oog verloren worden, dat verre weg het grootste gedeelte der debiteuren van de bank, die zich in moeijelijkheden bevinden, geen deel genomen hebben aan landelijke ondernemingen, waar-

onder wij geene Gouvernements suiker-kontrakten kunnen rangschikken. Voor hen zal wel in geen geval het vermeende gebrek aan produkten tot verontschuldiging kunnen strekken."

Doch, naar het oordeel der factorij, was het ondervonden kwaad niet uitsluitend te wijten aan de misslagen van de directie der bank. Ook het Indische bestuur zelf had daartoe in groote mate bijgedragen. En het aandeel, dat het aan het bedreven kwaad had gehad, werd door de rapporteurs met vrijmoedigheid, maar naar waarheid aangewezen.

„Doch indien, zeiden zij, zwakheid aan den eenen, misbruik aan den anderen kant, als oorzaak van den val der bank, wanneer die mogt plaats vinden, door ons kunnen worden aangenomen, zijn wij er verre van af te erkennen, dat zonder die omstandigheden haar bestaan behoorlijk verzekerd was. Wij voor ons zijn van gevoelen, dat het voortdurend bestaan eener discomto en verwisselbank op Java onmogelijk is, onder het bestaande systema van geldcirkulatie, 't welk, door de overdrevene emissiën van koperen munt, zoodanig alle zilver cirkulatie verdrongen heeft, dat geene mogelijkheid voor de bank bestaat, de verwisselingen van haar papier vol te houden. Wij zijn van meening, dat hetzelfde systema evenzeer de speciekassen van de Javasche bank zoude hebben uitgeput, al had zij de emissiën van haar papier beperkt tot het bedrag van haar primitief kapitaal van ƒ 2,000,000.00. Het zal wel geen betoog behoeven, dat het bestaan van eene bank, die niet meer aan papier uitgeeft dan haar kapitaal, geen bestaan kan genoemd worden; terwijl wij evenmin bevatten kunnen, hoe in dat geval de realisatie harer portefeuille zoude hebben kunnen plaats vinden, bij

volslagen gebrek aan zilvergeld, als wij die realisatie onder verschillende omstandigheden thans bevatten kunnen."

Vervolgens vestigde de factory hare aandacht op het circulerend medium in Indië, en de gesteldheid der Indische betalingsmiddelen, waaromtrent zij volmondig erkende zich met de beschouwingen van den Directeur-Generaal van financiën te vereenigen.

Het onderzoek van dit onderwerp bragt haar tot de slotsom, dat het koper met deszelfs representatief in papier als het ware het eenige middel van circulatie uitmaakte. Na de nadeelen van dezen stand van zaken te hebben opgesomd voor het gouvernement zoowel als voor de bijzondere belangen zeide zij:

„Het kopergeld maakt dus alle prijsbepalingen, alle transaktiën op eenige lengte van tijd werkende, alle eigendoms tauxatiën illusoir. Het is ongeschikt, om tot remisen naar buiten te dienen, zonder enorme verliezen op de waarde, waarvoor het op Java gedwongen is aangenomen, en is zelfs ongeschikt voor binnenlandsche cirkulatie door de kosten, risiko, tijdsverloop en andere bezwaren daaraan verbonden, waarvan geen der minsten is, dat de gouvernements kassen onnoodig gedurende geruimen tijd met aanzienlijke sommen moeten opgevuld liggen, omdat het moeijelijke en langzame vervoer niet toelaat het tijdstip van behoefte af te wachten.

„Wij zouden niet ophouden, indien wij alle physique en morele bezwaren, tegen eene koper cirkulatie bestaande, wilden opsommen. Genoeg dat uit het bovenstaande voldoende blijkt, dat kopergeld ten eenenmale alle eigenschappen mist, die eenig cirkulerend medium bezitten moet, en het, als zoodanig opgedrongen, de maatschappelijke transaktiën in Indië in regelmaat terugbrengt onder

den trap daargesteld, toen de pas ontluikende beschaving de behoefte aan bepaald en zooveel mogelijk onveranderlijk representatief van waarde deed gevoelen."

Daarna trad de factory in eene beoordeeling van de door den Directeur-Generaal van financiën behandelde bezwaren in het overmaken van gelden naar Nederland en elders.

Vooral trachtte zij aan te toonen, dat de moeijelijkheden, die ondervonden werden, niet werden veroorzaakt door het monopoliseren door het gouvernement van de Javasche stapelartikelen. De oorzaak der klagten, die daarover algemeen waren, moest, naar haar oordeel, niet gezocht worden in de schaarschte van remises, maar alleen in hare schadelijkheid, welke, meende zij, alleen werd veroorzaakt door de uitzending van kopergeld en het opdringen van hetzelve aan de bevolking tegen eene denkbeeldige en onbestaanbare waarde. Indien het gouvernement, in plaats van koper aan de bevolking in betaling te geven, de produkten had betaald in klinkend zilver, dan zou dat zilver, altijd volgens het beweren der factory, gebruikt zijn geworden tot remisen naar buiten; doch er zou genoegzaam overgebleven zijn voor de circulatie.

Na eene uitvoerige behandeling der oorzaken van het kwaad, kwam de factory tot de voorgestelde middelen van redres.

Vooral verklaarde zij zich tegen de overname van de Javasche bank door het gouvernement, en tegen het voorstel, om tot andere einden te bezigen het in de bank aanwezige depôt van zilvergeld.

„Wij beschouwen het, zeide zij, als het heilige eigendom der houders van bankbiljetten, de verzekering aanbiedende, dat, bij welke ramp dan ook, nog altijd een gedeelte van hun vermogen zal gered zijn; terwijl die vervreemding ten gevolge zoude hebben eene verergering van den bestaanden staat van zaken. De zilverspecie bij de bank gedeponeerd, door het zilver bankpapier vertegenwoordigd, kan in zekeren zin beschouwd worden nog te cirkuleren; de vervreemding daarvan zoude de uitsluitende cirkulatie van koper voltooijen, en het zilverpapier, wel verre van zich op de thans nog bestaande waarde te kontinuëren, zou in waarde ver onder het koper dalen."

De toekomst der Javasche bank hing, volgens het gevoelen der factory, geheel af van het herstel van den muntsomloop in het algemeen. Bij onveranderden staat van zaken waren de overname door het gouvernement en de *likwidatie* der bank een noodzakelijk kwaad, maar die overname was onnoodig en ondoelmatig bij verbetering van het muntstelsel.

Het middel van redres der circulatie — en betalingsmiddelen kon alleen bestaan in de vervanging van het overtollige koper door zilveren en gouden munt. Ook de factory vereenigde zich met het denkbeeld eener leening in Nederland ter inwisseling van het koper.

Moeijelijk was de som te bepalen, die aan koper aldus zou moeten worden ingetrokken.

Wat de vroeger steeds ondervondene wegvloeijing van het edel metaal betreft, eene omstandigheid, waarop zoo dikwijls wordt verwezen als op een bewijs der onbestaanbaarheid eener zilver-circulatie, deze wegvloeijing had, naar het oordeel der factory, twee soorten van oorzaken, blijvende en tijdelijke.

„Het gouvernement, zeide zij onder anderen, heeft jaarlijks aanzienlijke sommen te betalen aan Europeanen, civilen en militairen, die niet alleen hunne overwinsten naar buiten zenden, maar ook zelfs het grootste gedeelte hunner inkomsten, gedurende hun aanwezen in Indië, buiten 's lands verteren. Alle huishoudelijke behoeften van vreemden oorsprong, alle ondersteuning van betrekkingen in Europa, kosten van opvoeding van kinderen enz. moeten buiten 's lands betaald worden, waartoe niets anders kan gebezigd worden dan specie, om de eenvoudige reden, dat de klassen, die wij hier bedoelen, niets anders bezitten en niets produceren.

„Een tweede aanzienlijke hoofdbetaling is de voldoening der gemonopoliseerde produkten aan de bevolking. Het gouvernement voldoet die produkten in specie, en de bevolking kan niets anders dan een gedeelte dier specie in betaling geven voor de ingekochte buitenlandsche voortbrengselen, die zij, bij vrije beschikking over de gemonopoliseerde produkten, in Javasche voortbrengselen zoude betalen.

„Dit zijn de twee blijvende oorzaken van het verloop der klinkende munt. Versmelting door de inlandsche bevolking draagt daartoe bij, doch slechts in betrekkelijken zin, daar, indien van de twee bovengenoemde hoeveelheden specie, door het gouvernement uitbetaald, versmolten wordt, er noodwendig zoo veel minder aan buitenlandsche voortbrengselen kan besteed, en als remisen voor die voortbrengselen uitgevoerd worden, zoodat de slotsom hetzelfde blijft; met dit onderscheid, dat, bij eene dringende behoefte, het versmolten metaal weder geheel of gedeeltelijk de plaats van klinkende munt kan vervangen.

„Het komt ons voor, dat op het gouvernement de zedelijke verpligting rust, om de blijvende oorzaken van specie-verloop te neutraliseren, door voldoening van alle zijne betalingen in specie, niet in gedepreciëerde munt, zoo als tot nu toe heeft plaats gehad, die niet voor uit-

voer geschikt is, maar in zoodanige munt, die op alle vreemde markten nagenoeg dezelfde en volle representative waarde behoudt. Niet anders dan door zilver- en goudgeld van behoorlijke gehalte en gewigt, kan het gewenschte doel, een behoorlijke stand der cirkulatie, bereikt worden.

„Doch ook niet meer dan in de gezegde betalingen behoeft het gouvernement te voldoen. Alle tijdelijke oorzaken van verloop van specie, waarover nader, zijn het gevolg des handels, en het is aan den handel om daarin te voorzien, en hij zal daarin op Java niet minder dan in eenig ander land voorzien. Dė tekortkomst in de Indische administratie komt ons dus voor de juiste maatstaf te zijn voor de uitzendingen van specie; zij kunnen, ter vermijding van kosten en risiko van vervoer, verminderd worden door wissels, hetzij door het gouvernement hetzij door de faktorij afgegeven; welke laatste daarvoor zilvergeld in 's lands kas zal kunnen storten, zoodra er op Java niets dan zilver cirkuleert. En daar alsdan geene wissels dan tegen betaling in zilver kunnen worden afgegeven, dat anders voor uitvoer zoude gebezigd worden, zoo moet het bedrag der wissels noodwendig den uitvoer van specie tegengaan. *)

„Dat die wissels gretig zullen genomen worden is aan geenen twijfel onderhevig. Geen partikulier of handelaar zal er om denken zilver uit te voeren, wanneer hij tegen billijken koers van bij voorbeeld 95 pCt. wissels kan erlangen; de kosten en risiko van overvoer van specie naar Europa bedragen meer, en is eenmaal de geld-cirkulatie op Java behoorlijk hersteld, dan zijn wij genegen te gelooven, dat de tot nu toe jaarlijks uitgezonden hoeveelheid klinkend zilver, $2^1/_2$ à $3^1/_2$ millioen zoo als nu geprojecteerd, als voldoende kan beschouwd worden, daar wis-

*) Het toestaan en aanmoedigen van delegatiën kan evenzeer de behoefte aan remisen verminderen; doch alle de onnoodige formaliteiten, en vooral uitstel in de betaling in Nederland, moeten vermedèn worden, daar anders de belanghebbenden liever wissels of wel specie zullen overzenden.

sels grootendeels de behoefte aan uitvoer kunnen bevredigen, en alsdan geene andere behoefte blijft bestaan, dan voor versmelting door de inlanders. Die behoefte laat zich niet berekenen, doch wij kunnen niet gelooven dat zij door den aanbreng van $2\frac{1}{2}$ à $3\frac{1}{2}$ millioen gulden 's jaars niet zoude kunnen bevredigd worden.

„Bovenstaande redeneringen nemen de aanleiding voor ons weg, om in beschouwingen te treden van de som door den Directeur-Geneneraal van finantiën, als jaarlijks deficit in de jaarlijksche Indische administratie opgegeven, waarvan wij dus de bepaling aan meer bevoegden overlaten. Alleen het deficit, zijnde het montant van hetgeen de bevolking meer ontvangt dan betaalt, kan voor uitvoer of versmelting gebezigd worden; de hoegrootheid der som kan dus op de meerdere of mindere behoefte aan remise, voor zooveel het gouvernement daarin voorzien moet, geen verschil opleveren.

„De tijdelijke oorzaken van verloop van specie zijn alleen het gevolg van den vrijen handel, en zijn gelegen in het tijdelijk verbroken evenwigt tusschen aanvoer en uitvoer, hetgeen door plotselinge rijzing of daling hetzij van uitvoer- hetzij van invoer-artikelen kan ontstaan. In ieder land dat buitenlandschen handel drijft, vindt zulks plaats, doch dezelfde fluktuatie van prijzen brengt reaktie teweeg, terwijl de in- en uitvoer van specie zich evenzeer egaliseren moet tot op de hoogte benoodigd voor de cirkulatie. Van de hoeveelheid daartoe gevorderd, ontdoet zich geen land vrijwillig, en bij open gemeenschap met andere landen zal er steeds specie toevloeijen, wanneer er gebrek aan bestaat; om de eenvoudige reden, dat de koopman meer voordeel vindt in den aanbreng van specie, dan in die van goederen in een land, waar gebrek aan eerstgenoemde is.

„Hetzelfde zal op Java plaats vinden, zoodra het cirkulerend medium op behoorlijken voet gebragt is, tijdelijk verloop van specie, door fluktuatie van prijzen te weeg

gebragt, zal aanvoer van specie uitlokken, overtreft die aanvoer de behoefte, dan zal de aanvoer, of liever de verkoop van goederen, weder toenemen; onverkochte goederen kunnen in den geest van ons onderwerp niet als aanvoer beschouwd worden.

„Men werpe ons niet tegen, dat indien ons beweren waar was, nu reeds aanvoer van specie moest plaats vinden, daar wij de juistheid van die opmerking zouden moeten betwisten. Wij ontkennen een bestaand gebrek aan cirkulerend medium. Er bestaat veeleer overvloed van specie, doch de cirkulatie bestaat uit eene gedepreciëerde munt, die niet aan eene geld-cirkulatie beantwoordt en Java in eenen geheel exceptionelen toestand brengt."

Op nieuw stilstaande bij de aangevoerde bezwaren in het vinden van remisen, verklaarde de factorij, dat haar geene andere middelen van remises denkbaar waren dan produkten en geld. Wissels op zich zelven waren geen middel, om wissels te kunnen trekken, produkten of specie moeten uitgezonderd worden. Er moest dus alleen gezorgd worden dat de specie in zoodanig voldoenden vorm voorhanden ware, dat zij met de uitgevoerde produkten konde wedijveren.

Van de voordeelen gewagende, die eene verbetering van den muntsomloop in Indië zou opleveren, zeide de factorij onder anderen het volgende:

„Wij zwijgen van meerdere indirekte nadeelen voor het gouvernement uit het voortdurend koperstelsel voortvloeijende; als daar zijn: het enorme verlies op de remisen naar Bengalen voor van daar te ontbieden opium, goenie-zakken en andere benoodigdheden, de transportkosten, minderheden enz. op het kopergeld, omdat deze nadeelen te zeer in het oog loopen, om meer dan aan-

haling te vereischen en, hoezeer op zich zelve belangrijk, in vergelijking der hoofdnadeelen gering zijn. Doch al kwam ook het geldelijk verlies eener veranderde geldcirkulatie ten laste van het gouvernement, hetgeen geenszins het geval is, dan nog kan de noodzakelijkheid dier vermindering niet betwijfeld worden.

„Het gouvernement heeft, bij de invoering van het koperstelsel in den waan verkeerd, dat de behoefte aan duiten in zijne Indische bezittingen zoodanig onverzadigbaar was, dat daarvan niet te veel kon aangevoerd worden; dat het koper het zilver niet zoude verdringen of het laatste kon gemist worden, en dat 's gouvernements besluit, hetwelk de gulden op 100 duiten, later in sommige gevallen op 120 duiten, bepaalt, voldoende was om het koper die waarde te doen behouden.

„Dat men zich daarin vergist heeft, is door den Direkteur-Generaal van Finantiën ten duidelijkste aangetoond, en het blijkt, dat het gouvernement aan inlanders en gesalariëerde Europeanen ongeveer 50 pCt. minder betaalt, dan hun primitief nominaal was toegedacht, voor zoover de betaling in koper geschiedt. Het gouvernement heeft de vermeende winsten op het koper behaald, en zal die casu quo blijven behalen, ten koste van den inlander, van zijne eigen dienaren, van den handel, van het moederland, alwaar 50 pCt. minder overwinsten van partikulieren in Indië of van daar komende te verteren zijn, van de nationale lijnwaad-fabrieken, die 50 pCt. minder aan de inlandsche bevolking zullen kunnen slijten; en wij moeten, in allen eerbied voor 's gouvernements bepalingen vragen, of eene zoodanige afscheiding van gouvernements en partikuliere belangen bestaanbaar is? of niet de eersten eindelijk den last zullen dragen? en of diergelijke winsten met den naam van voordeel kunnen bestempeld worden?

„Heeft het gouvernement echter, tegen ons vermoeden, de depreciatie van het kopergeld voorzien, en bij de

invoering van hetzelve het voornemen gehad, alle betalingen aan inlanders en ambtenaren facto te reduceren; en vermeent het gouvernement, dat die reduktie openlijk kan plaats vinden, — dan houden alle bezwaren tegen de uitsluitende betaling in zilver op, daar men die reduktie dan kan doen plaats vinden tot op de metalieke waarde van het koper; doch dan ook moet het cirkulerend koper onder zijne metalieke waarde terug gebragt worden, daar anders alle aanvoer van zilver vruchteloos zal zijn.

„Wij zijn er zeer verre af voor eenen dergelijken maatregel te adviseren, daar hij alle inkomsten, alle tegenwoordige eigendommen met 50 pCt. zou verminderen; doch ondanks onzen verklaarden afkeer van dien maatregel, zullen wij hem liever zien, en het cirkulatiestelsel door eenen dusdanigen schok hersteld zien, dan de voortduring der tegenwoordige orde van zaken, die bij slot van rekening ruim dezelfde rampen zal opleveren.”

De factory besloot haar gewigtig rapport met de volgende woorden, waarvan wij, om meer dan eene reden, de overdenking kunnen aanbevelen:

„Wij zullen ons niet vermeten op het papier te stellen de overwegingen van politieken aard, die voor verbetering in het muntstelsel pleiten en laten zulks aan de daartoe geroepenen over.

„Wij hebben ons onthouden, tot hier meer dan hoog noodig melding te maken van het ligchaam, dat wij in deze gewesten vertegenwoordigen, omdat in algemeenen zin de belangen der Nederlandsche Handel-maatschappij ten opzigte van de behandelde onderwerpen met die van het algemeen overeenkomen.

„Ook wij ondervinden dagelijks de nadeelen van den bestaanden staat van zaken; wanbetalingen door onwil

of onvermogen zijn daarvan het onvermijdelijke gevolg. Ook wij loopen gevaar te deelen in de algemeene ramp, die eene eindelijke uitbarsting der bestaande krisis zal te weeg brengen, en zien die uitbarsting met schrik te gemoet.

„Het is aan den anderen kant echter even waar, dat, hoe treurig ook de bestaande staat van zaken van het cirkulerend medium moge zijn, en hoevele bezwaren het maken van remises ook moge ondervinden, diezelfde omstandigheden der faktory een magtig middel zijn in de plaatsing harer aanvoeren, waarin zij weldra geene konkurrentie van den partikulieren handel te vreezen zal hebben, die, niet bestand tegen de verliezen op de retouren geleden en nog te lijden, terwijl aan ons bij gouvernements kontrakten de kostelooze overmaking der fondsen van de maatschappij is verzekerd, zijne aanvoeren zal moeten staken.

„Doch geenszins kunnen wij ons verheugen in eene negative bevoordeeling, zoo uitsluitend behaald door positiven ondergang van alle partikuliere belangen; veeleer zouden wij ons verheugen in eenigen afdoenden maatregel van redres, daarbij niet uit het oog verliezende, dat een staat van zaken als de tegenwoordige, die tot ondergang der kolonie leiden kan, meer gewigtige belangen van de maatschappij dan den verkoop harer uitzendingen naar Indië in de waagschaal stelt.

„En echter zoude het met de billijkheid niet overeen te brengen zijn, dat de door den Direkteur-Generaal van finantiën voorgestelde en door ons beraamde voorzieningen tot direkt nadeel voor de maatschappij uitliepen; het zal dus noodig zijn, bij verdere sluiting van overeenkomsten tot ondersteuning van het nationaal fabriekwezen, zoodanige bepalingen vast te stellen tot voorkoming van verliezen, die uit eene krachtige konkurrentie van partikulieren zullen ontstaan, wanneer allen gelijk zullen staan in de middelen van remi-

sen, hetgeen wij beschouwen het gevolg te zullen zijn van de voorgestelde maatregelen. Dat die konkurrentie zonder verliezen niet vol te houden zal zijn, laat zich ligtelijk beseffen.

„De Handel-maatschappij, genoodzaakt om, wil zij krachtdadig de fabrieken ondersteunen, belangrijke hoeveelheden voortbrengselen aan te nemen en uit te zenden kan zich daarbij niet bepalen tot eene keus, die ieder koopman in acht neemt van gewilde goederen, de ongewilde aan de fabrijkanten latende; en zelfs voor de plaatsing in Indië kan een minder strikte keus in de uitzending nuttig zijn.

„De faktorij kan voor de plaatsing der aanvoeren geen geschikt oogenblik afwachten. Gestadige aanvoer maakt gestadigen verkoop noodig, waarvan de staking de konkurrentie van partikulieren vermeerdert. Eene kiesche keus van koopers ten opzigte hunner soliditeit is voor partikulieren, die weinig te verkoopen hebben, mogelijk, voor de faktorij, die groote hoeveelheden plaatsen moet, uiterst moeijelijk, zoo niet onmogelijk; zoodat het klaarblijkelijk is, dat partikulieren met gelijke remisen tegen de faktorij kunnen konkurreren.

„Wij zullen niet treden in de bevoegdheid onzer direktie in Nederland, door de voorwaarden aan te wijzen die tot voorkoming van verliezen en verdere overeenkomsten met het opperbestuur zullen kunnen opgenomen worden; onze bemoeijenis kan zich zoo ver niet uitstrekken en wij moeten ze dus aan de kontrakterende partijen over laten."

Ook de generale directie van financiën in Indië werd geroepen, om haar gevoelen uit te brengen over den muntsomloop in Indië en de hervormingsplannen, die daartoe waren voorgesteld.

De Directeur der producten, de heer I. C. RULOFFS,

verklaarde met even zoo vele woorden bij eene memorie van 23 Mei 1843, dat hij, na eene aandachtige lezing en overweging der reeds gewisselde stukken, *geen twijfel meer koesterde nopens de onvermijdelijke en dringende noodzakelijkheid, om door krachtdadige en zoo spoedig mogelijk werkende maatregelen het bedoeld herstel te doen plaats grijpen met het hoofddoel, om eene gewenschte evenredigheid tusschen koperen en zilveren munt en zilver vertegenwoordigend papier te herkrijgen, althans voor zoo ver zulks bij het tegenwoordig bestaande monopoliestelsel mogelijk en uitvoerbaar is.*

Daarom vereenigde deze ambtenaar zich dan ook hoofdzakelijk met de voorstellen van den heer KRUSEMAN, wat aangaat de verbetering en regeling van den muntsomloop in Indië en vooral den terugkeer tot eene zilver-circulatie.

Daarentegen verklaarde hij zich bepaald tegen beschouwingen van den heer KRUSEMAN nopens de Javasche bank. Hiervan zeide hij bepaaldelijk:

„Wat echter betreft het voorstel, om de Javasche bank met hare baten en lasten voor rekening van den lande te nemen; die bank als gouvernements beleen- en eskomto-bank te kontinuëren; voorts aan de tegenwoordige houders der bankaktiën, ter vervanging daarvan, obligatiën ten lasten van de *beleen- en eskomto-bank*, rentende 6 pCt. 's jaars, uit te reiken, waarvan de aflossing en rente betaling uit de inkomsten van de bank zullen moeten plaats vinden; en eindelijk de thans in omloop zijnde bankbiljetten te verwisselen tegen biljetten van de nieuwe gouvernements-bank, waarvan de emissie in geen geval meer dan 8 millioen gulden zal bedragen; — hiermede acht ik mij bezwaard mij te

vereenigen; niet alleen om de redenen, welke daartegen door de faktory en de direktie der Javasche bank zijn ingebragt, maar ook, omdat ik mij niet overtuigd houde, dat voor het gouvernement de zedelijke of eenige andere verpligting bestaat, om zoodanige overname te bewerkstelligen, even min als het aan de Javasche bank verleend octrooi daartoe aanleiding, vrijheid of bevoegdheid geeft; terwijl ik bovendien uit zoodanige overname niets dan moeijelijkheden voor het gouvernement te gemoet zie en zelfs geldelijke nadeelen, in het geval dat de op te rigten beleen- en eskomto-bank onverhoopt niet al die voordeelen en winsten opleverde, welke tot de periodieke aflossing en rentebetaling der boven bedoelde obligatiën zouden worden vereischt, als wanneer daarin door subsidiën uit 's lands kas zoude dienen te worden voorzien.

„Naar mijne beschouwing is eene bank, zoo als de Javasche, eene op zich zelve staande inrigting tot bevordering der belangen van den handel, en behoort zij dan ook onder geenen anderen vorm of benaming onder het beheer en de administratie van het gouvernement over te gaan. Zoolang die bank aan opgelegde verpligtingen voldoet, behoort zij alleen de bescherming van het gouvernement te genieten, en is het even natuurlijk, dat het door haar geëmitteerd wordende papier bij 's lands kassen geldig en gangbaar is; doch van het oogenblik, dat de bank aan hare verpligtingen te kort schiet en, in andere woorden gezegd, haar geëmitteerd papier niet meer en ten allen tijde bij haar tegen gouden of zilveren speciën verwisselbaar is, — dan houdt ook de verpligting van het gouvernement op, om zoodanig papier tegen de volle waarde te ontvangen, en heeft het gouvernement nog minder bevoegdheid het tegen die waarde aan het leger, de marine of de civile ambtenaren in betaling te geven, daar het, voor het minst gezegd, overgroote hardheid is, om het gevolg der onvoorzigtige

of verkeerde operatiën van de bank te doen drukken op hen, die zich nimmer met bank-spekulatiën hebben ingelaten en dus ook daarbij geene winsten hebben behaald."

De Directeur der middelen en domeinen de heer J. VAN DER VINNE zag, blijkens zijne memorie van den 18 Julij 1843, in den toestand van het muntwezen in Indië niet dat gevaar en die ongelegenheden, welke daarin door den Directeur-Generaal waren gevonden.

„Zonder te blijven stil staan, zeide hij, bij de vraag of de groote massa's koper, welke successivelijk in omloop gebragt zijn, wel als de eenige oorzaken van het zilververloop kunnen worden aangemerkt, en zonder te onderzoeken, welke omstandigheden tot den tegenwoordigen staat der muntcirkulatie hebben mede gewerkt, zij het genoegzaam te erkennen, dat het kopergeld thans bijna alle kanalen der cirkulatie heeft opgevuld.

„Alleen laat ik hier volgen, de door den Direkteur-Generaal in zijne bovengenoemde memorie gemaakte opmerking: dat de toenemende agio op het zilver niet alleen een gevolg is geweest van de groote hoeveelheid kopergeld, toen reeds op Java aanwezig, maar ook ontstaan is, door de behoeften aan zilver voor *uitvoer*, ten gevolge van het door den graaf VAN DEN BOSCH ingevoerd *monopoliestelsel.*"

Volgens hem liet zich het inconvenient der koper-circulatie op Java het sterkst gevoelen, nadat de factorij der Nederlandsche Handel-maatschappij de afgave van wissels staakte. Hieruit kon een bewijs worden gevonden, dat bezwaren in het overmaken van gelden naar Europa voornamelijk aanleiding gegeven hadden tot de klagten, welke

later met zoo veel hevigheid omtrent onze geldcirculatie zijn aangeheven geworden.

Dat deze klagten dus alleen waren uitgegaan van eenige Europeanen, en de Javasche bevolking daarin niet had gedeeld, vermeende de Directeur der middelen veilig te kunnen aannemen en daaruit leidde hij af, dat het kopergeld onder den Javaan nog niet met zoo veel weerzin werd ontvangen.

Het kopergeld had toch steeds, meende hij, op Java als circulatie-middel geheerscht en de koopwaren werden aldaar meestal in die munt berekend.

De bevolking had zich er dus aan gewend en hechtte aan hetzelve als *verruilingsmiddel* of *munt* eene veel grootere waarde dan zij betrekkelijk aan de zilveren gulden hechten zou. Het kopergeld was gemakkelijk te scheiden en aan geene vervalsching onderhevig. Voor den Javaan waren dit *munthoedanigheden*, die hij in het zilver niet aantrof.

De gewone geldelijke transactiën van genoegzaam de gansche Javasche bevolking, bepaalden zich, beweerde de Directeur der middelen wijders, meestal tot eene mindere waarde dan een gulden. Veel kleine inkoopen vorderden zelf den halven duit, zoodat voor den Javaan de beste en meest gewilde munt die was, welke zich het spoedigste en gemakkelijkste verdeelen liet, of liever, die, welke geene verdeeling meer vereischte.

Als men nu den aard der Javasche maatschappij naging, waar geen eigendom van grond, geen individuëele rijkdom bestond, en derhalve geene circulatie van belangrijke waarden plaats had, dan zou men zich gemakkelijk overtuigen, dat koperen

duiten onder den Javaan gewild waren, en de hoeveelheid voor de circulatie benoodigd nog al aanzienlijk kón worden geacht, vooral nadat aan zoo vele ondernemingen van landbouw of fabrijkaadje belangrijke uitbreidingen gegeven waren.

Hierbij kwam nog in aanmerking, dat het kopergeld niet alleen op Java, maar op de meeste andere eilanden in den Indischen archipel circuleerde, waardoor de behoefte moeijelijk viel na te gaan.

Al deze stellingen bragten den Directeur der middelen en domeinen tot de navolgende slotsom:

„De hoeveelheid kopergeld te verminderen en meer zilvergeld in cirkulatie te brengen, zoude naar mijn inzien, de Javasche maatschappij tot geen groot gerief verstrekken; want spoedig zoude daardoor het kopergeld in waarde stijgen en voor een zilveren gulden zou alsdan welligt geen 100 duiten meer te krijgen zijn. Schaarschheid aan kopergeld, houde ik voor den Javaan schadelijker dan een betrekkelijke overvloed van die munt.

„Die overvloed moge alle buitenlandsche behoeften voor hem duurder maken, zijne eerste levensbehoeften en alle binnenlandsche voorbrengselen weet hij er zich toch mede aan te schaffen.

„Met zilvergeld kan hij dit laatste ook doen, doch hij zal daartoe welligt eerst zijn toevlugt tot den Chineeschen wisselaar moeten nemen.”

Verder ging de Directeur voort, om te beweren, dat het ongerief, dat het koperstelsel had veroorzaakt, zich tot de Europeanen moest hebben bepaald, en dat dit ongerief grootendeels moest worden gezocht in het gemis aan remises naar Nederland. Daar echter, beweerde hij, Java meer voor het buitenland

produceert dan het van het buitenland noodig had, zoude zulks wel geene groote behoefte aan remises naar buiten ten gevolge kunnen hebben. En hier beriep hij zich op het gevoelen van den Directeur-Generaal zelven, die ook vermeende, dat alle bezwaar gemakkelijk voorzien kon worden door het afgeven van wissels tegen eenen billijken koers op Nederland.

Als een middel tot leniging van het ongerief dat het koper deed ondervinden, zag de Directeur der middelen geen kwaad in eene vermeerdering der emissie van het koperpapier. Daardoor zou de massa kopergeld verminderen en alzoo de depreciatie van hetzelve kunnen worden voorgekomen.

„Met betrekking nu, zeide hij, tot de aangelegenheden van de Javasche bank vereenig ik mij geheel met de beschouwingen van de factory der Nederlandsche Handelmaatschappij, en vermeen ik, in overeenstemming met den direkteur der produkten, dat het gouvernement de bank *niet* voor zijne rekening behoort te nemen.

„De trapsgewijze likwidatie der bank onder toezigt van het gouvernement zal naar mijn inzien gevolg moeten hebben.

„De faktory merkt zeer juist op, dat, bij een herstel der zilver-cirkulatie alhier, de bank zoude kunnen blijven bestaan, doch dat in het tegenovergestelde geval, en bij eene voortdurende staking der verzilvering van de bankbiljetten, hare operatiën onder het toezigt van het gouvernement beperkt, en door finale likwidatie gevolgd moeten worden.

„Bij eene zoodanig likwidatie zoude het gouvernement echter op nieuw voorzieningen dienen te nemen, ten einde het *bankpapier* door een ander papier te doen

vervangen, waarvan, gelijk hiervoren is aangemerkt, de emissie zich alleen tot het *strikt benoodigde* zoude moeten bepalen, als wanneer voor geene depreciatie te vreezen zal zijn."

Al de door de Directeuren van financiën gemaakte opmerkingen werden door den heer KRUSEMAN breedvoerig beantwoord. Ten opzigte van de door den Directeur der middelen ingebragte bezwaren en bedenkingen, die wij hier beknopt hebben opgegeven, was de wederlegging van den heer KRUSEMAN hoofdzakelijk de volgende.

Het inconvenient der koper-circulatie, dat op Java gevoeld werd, was alleen toe te schrijven aan den vermeerderden en blijvenden aanvoer van duiten, welke aanvoer alleen over de drie laatste jaren (1840, 1841 en 1842) *f* 13,000,000 bedragen had:

De factory verkocht geen wissels tegen kopergeld, en zoo zij al koper geld in betaling nam, dan was het om zulks weder uit te geven, hetzij aan het gouvernement dan wel aan anderen.

Volgens de Indische muntwet van 1826 (Staatsblad n°. 7) was de Nederlandsche gouden en zilveren munt het eigenlijk numerair van Indië, want daarbij was bepaald, dat niemand zou kunnen verpligt worden in betaling van groote of kleine sommen meer dan ter waarde van tien gulden aan koper geld aan te nemen. Dat daarvan was afgeweken en dat ten gevolge daarvan en van andere omstandigheden het koper geld nolens volens het circulerend medium was geworden, was volstrekt geen bewijs, dat het als zoodanig door den inlander boven de edele metalen werd geprefereerd.

Van waar dan het feit, dat in de binnenlanden van Java van 170 tot 200 duiten voor den zilveren gulden werd betaald?

Wat de bewering van den Directeur der middelen betrof, dat namelijk de gewone transactiën van genoegzaam de gansche Javasche bevolking zich meestal bepaalden tot transactiën van eene mindere waarde dan een gulden, hieromtrent merkte de heer KRUSEMAN aan, dat dit toch alleen betrekking had op de mondbehoeften voor de heffe des volks. De artikelen van kleeding, van weelde, de werktuigen voor den landbouw, de trek-ploeg en lastdieren enz., deze allen vorderden toch immers grootere uitgaven dan één gulden?

Wat de bewering betrof dat bij den Javaan geen individuéle rijkdom bestond, hiertegen werd aangevoerd dat deze rijkdom welligt in geene vergelijking kon komen met die van natiën in meer beschaafde en verlichte werelddeelen, doch dat niet te min deszelfs bestaan, zelfs op eene uitgebreider schaal dan men aanvankelijk zou vermoeden, niet kon worden betwijfeld.

Of zouden bij den Javaan bezittingen in vee, werktuigen, kleedingstukken, gouden en zilveren sieraden, wapenen enz. niet onder de rubriek individuële rijkdom kunnen worden gerangschikt?

De uitbreiding van landbouw en fabriekwezen had de industrie tot verdere ontwikkeling gebragt. De omzettingen van kapitaal waren daardoor menigvuldiger geworden en tot hoogere sommen geloopen, en gevolgelijk deed zich de behoefte aan een goed circulerend medium hoe langer hoe meer gevoelen.

De heer KRUSEMAN ontkende wijders, dat de uitgifte van meer koper papier de massa van het koper zou verminderen. De deponering van koperen duiten tegen emissiën van papier, dat die duiten en hare nominale waarde representeerde, vermeerderde noch verminderde de aanwezige hoeveelheid koperen munt, om de eenvoudige reden, dat daardoor het kapitaal in koperen munt circulerende niet verminderde maar slechts gedeeltelijk van gedaante veranderde.

Deze maatregel kon dus alleen dat nut hebben, dat zij die behandeling der koper circulatie gemakkelijker maakte.

De derde en laatste Directeur van financiën, die over de gewigtige aangelegenheid van den Indischen muntloop werd gehoord, was de Directeur der kultures, de heer G. L. BAUD. Deze verklaarde zich een onbepaald voorstander te zijn van het koperstelsel en meende vele bezwaren te zien in eenen overgang tot de zilver-circulatie.

De door dezen ambtenaar geopperde bedenkingen zijn zoo geheel de weêrklank der bezwaren, die door vele Indische landsdienaren tegen eene hervorming van den Indischen muntsomloop worden te berde gebragt, dat wij, liever dan een onjuist of verminkt verslag te geven, zijne memorie van 10 Julij 1845 hier geheel weder geven. Zij luidt dus woordelijk als volgt:

„1°. Hoe nadeelig het in omloop zijn van eene groote „massa kopergeld ook voor vele individuën moge wezen, „hoe waar in het afgetrokkene beschouwd de inkonve„niënten, daaraan voor het gouvernement verbonden,

„ook in de rapporten van den Direkteur-Generaal van „finantiën en de faktorij der Nederlandsche Handel-maat„schappij mogen zijn omschreven, zulks neemt echter „niet weg dat, naar mijn inzien, in den tegenwoordigen „geldsomloop van koper geene totale verandering kan „worden gemaakt, zonder tevens eenen geheelen omme„keer van zaken tot groot nadeel van het moederland „daar te stellen.

„2°. Al hetgeen tegen eenen geldsomloop van koper „bestaat, is met juistheid in genoemde rapporten om„schreven, doch omtrent al hetgeen er *voor* is heeft „men een volstrekt stilzwijgen bewaard.

„3°. Al hetgeen ten aanzien van het nadeelige, om „gedepreciëerde munt in omloop te brengen in Europa „zeker is, kan echter op Java niet voor waar worden „aangenomen.

„4°. De direkte belastingen, die alhier voldaan wor„den, zijn, in vergelijk der voordeelen welke de bevol„king geniet, gering, minstens schieten haar millioenen „over, welke thans als indirekte inkomsten in 's lands „kas vloeijen, en dit laatste grootendeels alleen om reden „men op eene gedepreciëerde munt geenen prijs stelt.

„Brengt men echter, door inwisseling van koper en „door alle geleverd wordende produkten van de bevol„king aan het gouvernement in zilver te betalen, eene „groote massa van dat geld in omloop, dan is er geen „twijfel aan, of hetzelve wordt ten deele aan de cirku„latie onttrokken en wel in die mate, dat de aanvoer „van genoemde munt op den duur niet zou kunnen „worden volgehouden.

„Als direkte belasting wordt door de bevolking opgebragt „alleen ongeveer eene som van tien millioen aan landren„ten; alle overige inkomsten, zoo als het debiet van zout, „de inkomende regten, doch meer bepaald de verpachte „middelen tot een bedrag van ongeveer 12 millioen, „zijn indirekt en dus zeer wisselvallig en onzeker.

„Die middelen zijn grootendeels tot eene aanmerkelijke „hoogte gestegen, om reden de bevolking op de aan „haar voor produkten door het gouvernement betaald „wordende som van ongeveer 20 millioen koper, geenen „prijs stelt, en dezelve wordt dien ten gevolge met eene „verkwistende hand voor den inkoop van lijnwaden, „amfioen enz. weder uitgegeven, doch zou dit het geval „wezen, wanneer die produkten in baar zilver werden „voldaan? Voorzeker neen, die munt zou tot nadeel „van alle 's lands inkomsten, tot ondergang of verachte„ring van ons fabriekwezen in Nederland, en tot gevaar „van ons bestaan op Java aan de cirkulatie worden „ontrokken.

„De Javasche bevolking, zoo zeer gehecht aan voor„werpen uit gouden en zilveren metalen zamengesteld, „kan daarvan bij hare tegenwoordige vele inkomsten „eene groote massa absorberen.

„Gesteld eens, dat 2 millioen huisgezinnen, waaruit „die bevolking ongeveer bestaat, ieder slechts *f* 5 's jaars „versmelten of bewaren, dan is daarvoor 's jaars tien „millioen benoodigd. Van waar nu zal die aanhoudend „benoodigde aanvoer steeds plaats hebben? Zullen alle „indirekte inkomsten, zoo als inkomende regten, amfi„oen en andere pachten, niet aanzienlijk verminderen?

„Men zegge niet, dat de behoefte aan goud en zilver „bij de bevolking eenmaal zal zijn verzadigd, want zulks „is niet te berekenen.

„Wanneer men de zucht naar goud- en zilverwerken, „die onder de Javanen bestaat, aandachtig heeft gade „geslagen, dan zal men moeten erkennen, dat millioenen „en millioenen schats kunnen worden opeengestapeld.

„En ik vraag het, gezwegen van 's lands geldelijk „belang, zou het, uit een staatkundig oogpunt beschouwd, „doelmatig zijn om eene bevolking, die thans zorgeloos „en verkwistend voortleeft, die nagenoeg al hare over„winsten in 's lands kas doet vloeijen, aan het verzamelen

„en opeenstapelen van schatten en preciosa's te gewen-„nen?

„Ik vraag het, zou de laatste Javasche oorlog nog „wel in vijf jaar zijn geëindigd, wanneer het opper-„hoofd DIEPO NEGORO over bijv. 25 millioen zilver had „kunnen beschikken?

„Ik mag dus voor eene totale verandering in het „koperstelsel, hoeveel nadeeligs en zelfs onzedelijks er „ook aan mogt zijn verbonden, niet adviseren, en zulks „om reden de belangen van het moederland door zoo-„danige verandering grootelijks in de waagschaal zouden „worden gesteld. Had Java eene bevolking, die als „het ware beter hare eigene belangen kende, die op „eenen hoogeren trap van beschaving stond, die hare „overwinsten met beleid beheerde, ten einde zich door „verbetering en uitbreiding van landbouw al meer en „meer middelen van inkomst te verschaffen, dan zou eene „verandering in het tegenwoordig koperstelsel wenschelijk „en in 's lands belang zoowel als in dat der bevolking „noodzakelijk zijn.

„Nu echter, en zoolang de bevolking grootendeels als „kinderen daarhenen leeft, kan ik althans in zoodanige „verandering niet anders vinden dan ten gevolge zullende „hebben:

„1°. Opeenstapeling door de bevolking van massa's „goud en zilver, hetwelk als een dood kapitaal aan „de cirkulatie zal worden onttrokken;

„2°. Vermindering van alle lands indirekte inkomsten;

„3°. Vermindering in het debiet van lijnwaden, en „dien ten gevolge verval of verachtering van het fabriek-„wezen in Nederland, en voornamelijk ten

„4°. Gevaar voor ons voortdurend rustig bestaan op „Java, door der bevolking een verdedigingsmiddel in „handen te geven, aan hetwelk tot dusverre gebrek heeft „bestaan.

„De ondergeteekende, als zich weinig op het finantie-

„wezen hebbende toegelegd, vertrouwt dat men hem van „meerdere beschouwingen of berekeningen van het voor en „nadeel van het muntwezen op Java wel zal willen ver-„schoonen.”

BUITENZORG,
10 Julij 1843,

Het sprak van zelf, dat de Directeur-Generaal van financiën hierop het antwoord niet schuldig bleef, en dat wij ook dat antwoord hier onveranderd en onverminkt opnemen.

„De Direkteur, zeide hij, beschouwt de door mij „voorgestelde regeling van het muntstelsel nadeelig voor „de financiële en staatkundige belangen van het gouver-„nement, alsmede voor die van het Nederlandsch fabriek-„wezen.

„Hieruit ontstaat al dadelijk de vraag: hoedanig zal „men, bij het behouden van den tegenwoordigen staat „van zaken, voorzien in het jaarlijksch geldelijk te kort „in de Indische administratie, en moet men dit blijven „doen door middel van kopergeld? Zulks wordt door „den Direkteur in het midden gelaten, maar, aangezien „eene betaling in produkten en gedeeltelijk zilvergeld, „door hem wordt afgekeurd en de produkten toch be-„taald moeten worden, zoo blijft er wel geen ander „middel over, dan om het koper-betaalmiddel te vermeer-„deren, alzoo de op Java aanwezige hoeveelheid met „vier en een half millioen jaarlijks aan te vullen en ge-„volgelijk die munt nog meer te depreciëren.

„Eene toenemende depreciatie van het kopergeld be-„schouwt de Direkteur echter in het belang van het „gouvernement, van den handel en van den inlander, „omdat, volgens zijne meening, hoe minder waarde de „Javaan aan het koper hecht, hoe meer hij zich beijve-„ren zal om zich daarvan te ontdoen, door opium te

„rooken en lijnwaden te koopen, terwijl het gouverne-
„ment tevens zijne belastingen hoe langer zoo meer kan
„verhoogen. Daardoor, beweert hij, blijft de Javaan
„alsdan tevens arm, en alzoo een onderdaan waarvan
„men niets te vreezen heeft. Maar betaalt men hem
„daarentegen in zilver of het ekivalent van zilver in
„koper, dan zal hij, volgens het gevoelen van den Di-
„rekteur, geene lijnwaden meer koopen en geen opium
„meer rooken, hij zal zijn zilver en goud bewaren of
„tot sieraden versmelten, hij zal zijne bezittingen ver-
„meerderen, daardoor tot opstand geneigd zijn, en alzoo
„gevaarlijk worden voor de rust.

„Thans zal ik het in de nota voorkomende, punt voor
„punt behandelen.

„1°. Men heeft geene totale verandering op het oog,
„maar alleen wil men zooveel kopergeld uit handen der
„bevolking nemen als er meer is, dan voor de cirkulatie
„van dat metaal vereischt wordt, als wanneer het koper
„gelijktijdig met zilvergeld vertegenwoordigend papier
„tot eene bepaalde invariabele verhouding zal kunnen
„cirkuleren.

„2°. Het voordeel van eene koper-cirkulatie is niet
„te beweren, alle publicisten zijn het daarover eens, en
„de geschiedenis van Rusland, Zweden, en heden ten
„dage van Denemarken hebben zulks bewezen.

„Maar wat men zegge, de ondervinding bewijst dat het
„op Java goed is, daar er ieder slechts vijf en twintig
„gulden te dragen, betalen of ontvangen heeft. Men
„neme in aanmerking, dat alleen in 's lands kassen jaar-
„lijks 120 millioen ontvangen en uitgegeven worden, die
„gedragen en geteld behooren te worden.

„3°. Waarom zoude eene waarheid, die overal als
„zoodanig wordt erkend, die door ondervinding en ge-
„zond verstand wordt bevestigd, op Java eene onwaar-
„heid zijn? Omdat de menschen, in plaats van blank,
„koperkleurig zijn? Omdat zij geene Christenen maar

„Mahomedanen zijn? omdat zij in plaats van onder rie- „ten daken, onder atapen daken wonen? omdat zij, in „plaats van turf en steenkolen te bezigen om zich te „verwarmen, in een klimaat leven waar de natuur in die „behoefte heeft voorzien? omdat zij, in plaats van zich „met een hoed het hoofd, of met laken en wollen stoffen „het ligchaam te dekken, zich voor het een en ander „van inlandsche katoenen stoffen bedienen?? Dit toch „zullen de redenen niet zijn, waarom het op Java in „omloop zijn van eene gedepreciëerde munt *niet* en overal „elders wel schadelijk zoude zijn. Buiten- en binnen- „landsche behoeften wil de Javaan even als ieder ander „wereldbewoner liever koopen tegen prijzen die niet ge- „durig toenemen, want vermits hem zijn arbeid en spe- „ciaal de produkten, die hij aan het gouvernement levert, „in eene gedepreciëerde en steeds depreciërende munt „worden betaald, kan hij hoe langer zoo minder voor „zijnen arbeid realiseren, hetgeen gelijk staat met steeds „klimmende prijzen, en moet hij bovendien de last dra- „gen aan de manupulatie van zijne steeds zonder kom- „pensatiën toenemende uitgaven verbonden.

„Zijne direkte en indirekte belastingen, door het gou- „vernement momentaneel te zien vermeerderen, kan voor „hem niets aanlokkelijks hebben, en daartoe toch wordt „het gouvernement genoodzaakt, naar mate de waarde „van het kopergeld depreciëert.

„En bovendien vraag ik, of het met de zedelijkheid, „de billijkheid, de regtvaardigheid en de goede trouw is „overeen te brengen, dat het gouvernement de Javasche „bevolking haren arbeid betaalt in eene munt, waaraan „zij, volgens de meening van den direkteur, geene „waarde hecht, en die hoe langer zoo meer depreciëert.

„4°. Deze redenering verklaar ik niet te begrijpen, „zij is ook door geene bewijzen of berekeningen gestaafd. „Zij komt hierop neder, dat hetgeen de bevolking meer „geniet aan inkomsten dan hare direkte belastingen be-

„dragen, zij dit onder den vorm van indirekte belastin-
„gen aan het gouvernement betaalt.

„Ergo werkt zij voor niet, en heeft dus geene mid-
„delen om zich buitenlandsche benoodigdheden aan te
„schaffen, of zoodanige voorwerpen van weelde en levens-
„genot, als waarop zij prijs stelt.

„Indien dit werkelijk het geval is, waarmede betaalt
„zij dan de lijnwaden, de opium, de gambier, het zout,
„koper en ijzerwerk, goud en zilver, Chineesche waren,
„onderscheidene voorbrengselen van den Indischen ar-
„chipel enz. enz. alle welke artikelen, behalve de daarop
„door het gouvernement gelegde indirekte belastingen,
„eene groote innerlijke waarde hebben? Immers uit het-
„geen zij overhoudt, en waaruit dus volgt, dat een groot
„gedeelte slechts van de overwinsten der bevolking onder
„den vorm van indirekte belastingen in 's lands kassen
„vloeit.

„De gedepreciëerde munt heeft alzoo hier het gevolg
„niet, dat de direkteur der kultures daarvan opgeeft.
„Neen, zij heeft alleen de strekking om de bevolking
„minder genot van haren arbeid te geven. De Javaan
„gaat niet roekeloos om met zijn geld, omdat het koper
„is, en hij zal niet minder afdingen wanneer hij iets
„koopt, omdat hij geen koper betaalt.

„5°. Men wil niet alleen in zilver betalen, men wil
„maar een maatstaf van zilver bepalen in zilver, koper
„en papier.

„Wanneer die bepaling eens geschied is, alsdan is
„het voor het gouvernement eene vrij onverschillige zaak,
„wat de man, die betaald is, met zijn geld doet, namelijk
„of hij het wil bewaren, smelten of daarvoor iets koo-
„pen; althans heeft het gouvernement geen regt hem
„deswege aan banden te leggen. Hij moet echter daarvan
„teruggeven het montant der door hem verschuldigde
„direkte en indirekte belastingen, welke het gouverne-
„ment naar goedvinden kan regelen en die de bevolking,

„zoo lang zij door haar kan gedragen worden, gereedelijk zal betalen. Daarbij komt, dat de direkte belastingen en speciaal de landrenten de helft niet opbrengen van hetgeen zij kunnen en moeten afwerpen, berekend zelfs beneden de laagste schaal door het gouvernement vastgesteld.

„Wijders schijnt de direkteur mijne memorie niet goed gelezen of begrepen te hebben, anders zoude hij gezien hebben, dat er alleen jaarlijks wat meer zilvergeld moet worden aangevoerd om de plaats van het koper te vervangen, en niet zoovele millioenen als er voor de produkten worden betaald.

„6°. De voornaamste oorzaak van het stijgen der pachten is gelegen in de ruimere middelen, die de bevolking heeft verkregen, om zich van aan belasting onderworpene voorwerpen te voorzien, ten gevolge van het sedert 1830 ingevoerde stelsel van kultures. Hoeveel dit thans bedraagt, in vergelijk van eenige jaren geleden, is in de memorie te vinden.

„7°. Dit is in kontradiktie met hetgeen bij § 4 wordt gezegt. Maar bovendien is de opmerking niet zeer menschkundig. Die aan het gebruik van opium is verslaafd, kan daarvan geen afstand doen, zoolang hij middelen heeft om ze te betalen. De Javaan, die zoo gaarne zijne vrouw en kinderen sierlijk uitgedost ziet en gaarne mooi gekleed is, zal niet naakt loopen en zijn gezin niet behoorlijk kleeden, om het zilvergeld, hetgeen hij ontvangen zal in plaats van koper te bewaren.

„8°. Is in het algemeen bij de inleiding dezer nota beantwoord. Eene aandachtige lezing zal echter doen zien dat er vele tegenstrijdigheden zijn in hetgeen hier en daar door den direkteur wordt gezegd.

„9°. Hoe zoude de bevolking millioenen numerair ter harer beschikking kunnen behouden, als zij aan de door den direkteur vermelde groote neiging voldoet,

„om zich van voorwerpen van goud en zilver vervaar-„digd, te voorzien? Maar gesteld, zij bewaarde al haar „zilver en goudgeld, dan zal het een ieder, die den „inlander kent, toestemmen, dat hij, hetgeen hij daarvan „bezit, zorgvuldig zal trachten te verbergen, en het niet „aan eenen DIPO NEGORO of wie ook komen aanbieden. „En wat de Javasche oorlog betreft, zoo is het van „genoegzame notoriteit, dat vrees alleen den rustlieven-„den Javaan de vanen van DIPO NEGORO heeft doen „volgen.

„10°. Na al het voorstaande zal het wel niet noodig „zijn, verder aan te toonen, dat de konklusie van den „direkteur der kultures niet kan worden aangenomen, „want zij steunt noch op gezonde redenering, noch op „kennis van zaken, noch op algemeen erkende beginselen „van staathuishoudkunde, noch op bewijs."

Nadat aldus de adviezen waren ingewonnen van personen van gezag omtrent Indische financiële aangelegenheden, en nadat het onderwerp van den Indischen muntsomloop nader aanleiding had gegeven tot eene herhaalde, schriftelijke en mondelinge wisseling van gedachten tusschen den Gouverneur-Generaal MERKUS, den Directeur-Generaal van financiën en de leden van den raad van Indië, werd eindelijk door den heer MERKUS een uitvoerig verslag uitgebragt aan het opperbestuur. Ten gevolge der beraadslagingen had de Directeur-Generaal van financiën, de heer KRUSEMAN, verklaard af te zien van zijne voorstellen voor zoo ver betrof de overname van de Javasche bank door het gouvernement.

Het verslag van den Gouverneur-Generaal MERKUS aan den Minister van Koloniën bevatte eene

uitvoerige ontwikkeling en beoordeeling van de vele en veelzijdige beschouwingen, waartoe het onderwerp van den muntsomloop in Indië aanleiding had gegeven aan de autoriteiten, die daaromtrent waren gehoord.

Voor zoo ver de uitvoerigheid der memoriën, de omvang der behandelde onderwerpen, en de ingewikkeldheid der zaak dit toelieten, hebben wij vele der geopperde denkbeelden reeds hier medegedeeld. Alleen hetgeen in den raad van Indië was omgegaan en verhandeld is door ons nog niet medegedeeld. Wij kunnen echter niet beter doen, dan het verslag daarvan over te nemen uit het overzigt, dat daarvan door den heer MERKUS aan den Minister van Koloniën werd gegeven.

Noch de Vice-President noch een der leden van den raad van Indië zagen de gesteldheid, waarin Indië met betrekking tot het muntwezen verkeerde, van eene meer gunstige zijde in dan de overige adviseurs. Als uit één mond voorspelden zij eene heillooze toekomst, indien niet spoedig middelen werden aangewend ter verkrijging van eenen gunstigen ommekeer van zaken, welken zij even zoo onvermijdelijk achtten als zij dien dringend aanbevalen.

Doch geheel verschillend waren de denkbeelden, beschouwingen en beraadslagingen van den Vice-President en ook eenigermate die der raadslieden, van die welke de Directeur-Generaal had ontwikkeld en verdedigd, waartoe de factory en de directie der bank hadden geadviseerd, en die de Gouverneur-Generaal over het algemeen als zijn

gevoelen had kunnen aannemen. Op Java, beweerde de Vice-President, in dien exceptionelen toestand, waarin het in vergelijk tot andere landen en koloniën voor alsnog was geplaatst, bestond meer behoefte aan koperen munt en aan een papieren betaalmiddel dan in eenig ander land. Zonder deze beide hulpmiddelen konden geene gouden en zilveren muntspeciën in omloop blijven, daar, bij gebrek aan andere ressourcen of middelen tot overmaking van hetgeen Java aan het buitenland voor ingevoerde waarde schuldig bleef, tot den weder-uitvoer der aangebragte specie overgegaan zou moeten worden tot bezwaar van het circulatie-kapitaal, dat zoo doende tot niets versmelten en het gouvernement de verpligting opleggen zou, om, in afwachting van nieuwe geldaanvoeren tot instandhouding van een zilveren betalingsmiddel, een papier uit te geven, dat niet uitgevoerd kon worden en voorts van koperen munt, waarvan de uitvoer mede niet te vreezen was, vooral wanneer die gangbaar was voor méér dan het dubbelde der metalieke waarde.

Om deze reden was de Vice-President van oordeel, dat eene koper-circulatie op Java niet die nadeelige gevolgen na zich zou slepen, als zij overal elders zou te weeg brengen, en gevolgelijk kon hij niet adviseren tot eene geheele intrekking dier munt als wettig betaalmiddel, maar meende hij dat — behoudens eenige beschermende bepalingen op de circulatie van dezelve, en voornamelijk deze »dat voor alle betalingen bij 's lands kassen koper naar reden van *f* 6 voor *f* 5 zilver

werd aangenomen" en behoudens wat ruimere aanvoeren van zilvergeld, het staken van verdere emissien van koper en het openstellen van gelegenheid tot het doen van remises door verkoop van een gedeelte der stapelproducten, — de op Java en in geheel Nederlandsch Indië circulerende hoeveelheid van kopergeld niet overtollig en bovenmatig was en dus kon blijven circuleren, zonder te schaden aan de ook door hem gewenschte herstelling van een zilveren en gouden geldsomloop, noch aan het herstel van eenen matigen wisselkoers, beide vruchten, die, naar zijn inzien, van eene regeling als door hem was bedoeld met meer zekerheid en duurzaamheid konden worden verwacht, dan van eene totale intrekking en prohibering van het kopergeld als wettig middel van betaling.

De raden van Indië, VAN HOGENDORP en DU PUY, waren, volgens hun uitgebragt advies, er verre van af, om eene koper-circulatie op Java te verdedigen en even als de Vice-President, in zeker opzigt voor te staan.

Te zeer overtuigd van de noodzakelijkheid van een op goede gronden gevestigd en door jaren van ondervinding als gezond en voor elk lid der maatschappij voordeelig muntstelsel, drongen beide aan op de herstelling en het behoud zoo veel immer mogelijk van eene zilver-circulatie. Maar om daartoe te geraken, waren zij, althans aanvankelijk, van oordeel, dat de inwisseling van bijna het grootste gedeelte der in omloop zijnde koperen duiten niet zoo onvermijdelijk was, als de Directeur-Generaal beweerde

en ook door den Gouverneur-Generaal zelven vroeger was aangetoond. Zij waren van gevoelen dat bij eene verbetering der tegenwoordige denkbeeldige waarde van het koper, een groot gedeelte van hetzelve als betaalmiddel in omloop blijven kon, zonder de zilver-circulatie te benadeelen.

De voorstellen omtrent de aangelegenheden der Javasche bank uitgezonderd, stemde het raadslid VAN NES met de beschouwingen in van den Directeur-Generaal van financiën en vereenigde hij zich ook geheel met het vertoog der factory nopens het herstel van het circulerend medium. Hoog tijd is het, zeide hij, »dat eene radikale voorziening en »verandering daarin plaats grijpe, zonder welke de »noodlottigste gevolgen te vreezen zijn."

Maar welke middelen daartoe werden aangewend, meende de heer VAN NES al verder, konden die nimmer doeltreffend zijn, indien vastgehouden moest worden aan het bestaande stelsel van produkten-levering aan het gouvernement, hetwelk allen vrijen handel verdreef en, alleen oorzaak was van alle ongelegenheden onder welke de Javasche maatschappij gebukt ging. Hij ontkende niet dat het muntwezen van Indië zoo als het bestond, ontstaan was door de overvoering der circulatie met koperen munt en het opdringen van dezelve aan de gemeente tegen eene denkbeeldige waarde van 100 pCt. boven haren inhoud; *doch dat daartoe voornamelijk het zoogenaamde monopoliestelsel had medegewerkt, was, naar zijn oordeel, een bewezen feit.*

Daar de gevoelens van de leden van den raad van Indië zoo uiteenloopend waren, dat zij tot geen

bepaald gevoelen eener meerderheid hadden gevoerd, zoo vermeende de Gouverneur-Generaal MERKUS tot vereenvoudiging en tot bekorting der discussiën, het onderwerp te moeten herleiden tot de navolgende vraagpunten, die opzettelijk en in derzelver volgorde werden overwogen:

„I. Moet de koperen munt al dan niet ingetrokken en vervangen worden, door zilveren en gouden speciën, met koper als scheidemunt?

„II. Indien tot eene circulatie van zilveren en gouden munten wordt besloten, voor hoeveel millioenen duiten moeten dan worden ingewisseld en naar welken maatstaf moet die inwisseling geschieden?

„III. Zal er, na die herstelling van zilver- en goud-circulatie, nog bevoegdheid bestaan, om boven de onderdeelen van den gulden, voor welke de scheidemunt eigenaardig dient, betalingen in koper te doen, en zoo ja, tot welk bedrag?

„IV. In welke verhouding zullen de duiten tot den gulden worden gebragt, dat is, uit hoeveel duiten zal de gulden bestaan?

„V. Welke reduktie zal worden gebragt bij eene betaling in zilver van alle betalingen, welke het gouvernement, uit kracht van aangegane verbindtenissen of gemaakte bedingen, geheel in koper, naar den maatstaf van honderd duiten de gulden, bewerkstelligt?

„VI. Zullen de gouvernements-betalingen, primitief in zilver bepaald en bedongen, doch later voor de helft en twee derde in koper voldaan, naar reden van honderd duiten per gulden op nieuw nominaal in zilver geschieden?

„VII. Zullen de insgelijks nominaal in zilver uitgeschreven belastingen, welke nu geheel of gedeeltelijk in koper worden voldaan, voortaan niet dan in zilver worden geheven en voldaan?

„VIII. Op welke wijze zullen de gelden (zilveren en

gouden speciën), voor inwisseling van duiten benoodigd, worden verkregen?

„IX. Op welke wijze zal in het vervolg in het te kort voor de gouvernements-betalingen in Indië worden voorzien? — door uitzendingen van gelden uit Nederland? — of door verkoop van produkten hier te lande?"

Het eerste vraagpunt »of de koperen munt al dan niet moest worden ingetrokken en vervangen door zilveren en gouden specie, met koper als pasmunt" werd door de meerderheid van den raad van Indië, zoo wel als door den Gouverneur bevestigend beantwoord.

De tweede »vraag hoeveel millioenen duiten zouden moeten worden ingewisseld en naar welken maatstaf" bragt den Gouverneur-Generaal tot de volgende conclusie:

Met eenige financiers of staatshuishoudkundigen aannemende, dat in iederen staat behoefte zou bestaan aan munt in de evenredigheid van een vijfde van deszelfs jaarlijksche productie van landbouw en nijverheid, en die productie voor Java stellende op 200 millioen guldens, hetwelk volgens den heer MERKUS, niet ver beneden de waarheid zou wezen, zou op Java een circulerend medium benoodigd zijn van 40 millioen gulden.

Het circulerend medium, zoo als het destijds was berekend op goud en zilver alleen in de buitenbezittingen te vinden . . . . *f* 2,000,000
zilverpapier. . . . . - 9,000,000
koper en koper bankpapier. . . . - 56,000,000
Zoo bekwam men. . *f* 67,000,000
Waarvan aftrekkende de in de bui-

tenbezittingen in omloop zijnde
f 2,000,000 zilver en *f* 5,000,000
koper. Te zamen . . . . - 7,000,000

Zoo behield men voor Java . *f* 60,000,000

Waarvan *f* 51,000,000 aan koper en dus *f* 20,000,000 boven de behoefte. Deze laatste som en tevens nog *f* 4,000,000 om met eenige zekerheid te werk te gaan, zouden dus ingewisseld moeten worden, waarna in omloop zouden blijven *f* 27,000,000 aan duiten, eene evenredigheid tot de *f* 40,000,000 benoodigde millioenen, die de Javasche huishouding welligt kon dragen.

Opzigtelijk de verhouding van het koper tot den zilveren gulden, welke bij de inwisseling van duiten zou moeten dienen, was de heer MERKUS aanvankelijk van gevoelen, dat die inwisseling zou kunnen plaats hebben tegen 150 duiten voor elken zilveren gulden. Van alle zijden werd echter aangedrongen op eene inwisseling tegen 120 duiten als een maatstaf, die door het gouvernement zelf was bepaald en dus zonder krenking der goede trouw niet kon worden verbroken. De heer MERKUS maakte dan ook geene zwarigheid om hieraan toe te geven.

De derde vraag »of er na de herstelling der zilvercirculatie nog bevoegdheid zou bestaan, om, boven de onderdeelen van den gulden, voor welke de scheidemunt eigenaardig diende, betalingen in koper te doen, en, zoo ja, tot welk bedrag" had groote zwarigheid in de beantwoording.

De Directeur-Generaal van financiën meende, dat, mits slechts gezorgd werd, dat niet zooveel koper

in omloop bleef, dat daarvan misbruik kon worden gemaakt, de betalingen in zilver van zelf zouden volgen.

Deze gerustheid werd echter niet door den Gouverneur-Generaal gedeeld, omdat 120 duiten nog in innerlijke waarde te veel verschil met de zilveren munt zouden opleveren, om niet bij alle betalingen de voorkeur te doen geven aan het gebruik van een zooveel minder waardige munt en de goede te doen terughouden; terwijl ook in dat verschil een blijvend aanloksel zou gevonden worden voor den invoer van in vreemde landen nagemaakte duiten, waartegen de beste waarborg moest gevonden worden in de geringheid der daarmede te verkrijgen voordeelen.

Hoedanig hierover ook werd beschikt, meende de heer MERKUS, dat de bepaling van art. 6 der Indische publicatie van 18 Februarij 1826, krachtens welke niemand verpligt was méér dan *f* 10 koper aan te nemen, in stand moest worden gehouden ter voorkoming van het gevaar, dat gelegen kon zijn in het opdringen van ongewilde munt.

Onder den druk van het koper, die zoo gevoelig was ondervonden, was het die bepaling, welke het misbruik van die munt in particuliere transactiën nog had beteugeld en de verpligtingen, uit vroegere verbindtenissen voortgesproten, eenigermate in stand had doen houden.

Het vierde vraagpunt, namelijk »in welke verhouding de duiten tot den gulden zouden worden gebragt, dat is uit hoe veel duiten de gulden zou bestaan" had aanleiding gegeven tot onder-

scheidene gevoelens, grootendeels strekkende tot eene verhooging van het getal duiten, dat voor den gulden zou moeten worden verkregen, zelfs tot 160 duiten. De heer MERKUS bleef echter van oordeel, dat het gouvernement vooreerst met de herstelling van eene muntcirculatie, die tevens eene vermindering der waarde van het koper tot 120 duiten zonder groote onbillijkheid maakte, genoeg zou hebben gedaan. Terwijl, ingeval nader mogt blijken, dat, ten aanzien van het in omloop blijvende koper, meer krachtige maatregelen noodig waren, het alsdan nog tijd zou zijn, om die in overweging te nemen en daartoe te besluiten.

Men heeft gezien dat het vijfde punt de vraag stelde: »welke reduktie zou worden gebragt bij eene betaling in zilver, van alle betalingen, welke het gouvernement, uit kracht van aangegane verbindtenissen of gemaakte bedingen, geheel in koper, naar den maatstaf van 100 duiten per gulden bewerkstelligde?"

De beantwoording van deze vraag was geheel afhankelijk van de oplossing, die aan de vorige vraag zou worden gegeven.

Dit was ook grootendeels het geval met de zesde vraag: »of namelijk de gouvernements betalingen primitief in zilver bepaald en bedongen, doch later voor de helft en twee derden in koper voldaan naar de reden van 100 duiten per gulden, op nieuw in zilver zouden worden voldaan." Deze vraag zou, naar het oordeel van den heer MERKUS, aan de billijkheid en goede trouw jegens de ambtenaren ge-

toetst wordende, volkomen bevestigend moeten worden beantwoord.

Even zoo zou, volgens algemeenheid van gevoelens, bevestigend moeten worden geantwoord op de zevende vraag »of de insgelijks in zilver uitgeschreven belastingen, die geheel of gedeeltelijk in koper werden voldaan, voortaan niet dan in zilver zouden worden geheven en ontvangen?"

Eenstemmig was men in Indië van gedachten, dat alle belastingen in den oorsprong in zilver uitgeschreven zijnde, doch door den drang van omstandigheden geheel of gedeeltelijk in koper geheven wordende, ook weder in zilver zouden kunnen worden gevorderd, zoodra die omstandigheden zouden ophouden te bestaan.

In deze heffing, meende de heer MERKUS, zou het gouvernement eene ruime vergoeding vinden voor de meerdere uitgaven in zilver, tot welke de bevestigende beantwoording van het zesde vraagpunt zou leiden, en waarschijnlijk ook voor de tijdelijke opofferingen aan renten van het voor het inwisselen van het koper benoodigde en tot dat einde te negotiëeren kapitaal. Dat de hierdoor te verhoogen belastingen eenigzins zwaarder zouden drukken, sprak van zelf; maar als zij gepaard gingen met een herstel van den muntsomloop, waarnaar reikhalzend werd verlangd, dan zou zeker geen gunstiger oogenblik kunnen gekozen worden, om er toe te besluiten.

Het achtste punt »op welke wijze de gelden (zilveren en gouden muntspeciën) voor de inwisseling van duiten benoodigd zouden worden verkregen",

was naar het oordeel in Indië slechts voor ééne oplossing vatbaar, te weten door eene leening in Nederland.

De rentebetaling zou ten laste van Indië moeten komen en een millioen gulden bedragen over eene leening van 20 millioenen. Ook achtte de heer MERKUS het noodig, dat de schuld jaarlijks minstens met een half millioen werd afgelost.

De laatste vraag was geweest: »op welke wijze in het vervolg in het te kort voor de gouvernements betalingen in Indië zou worden voorzien? door uitzendingen uit Nederland van gelden? — Of door verkoop van produkten in Indië?" Hier omtrent bestond een groot verschil van gevoelen, daar de meeste adviseurs de bestaande moeijelijkheden in den Indischen muntsomloop juist hadden toegeschreven aan het zoogenaamde gouvernements monopolie.

Volgens het oordeel van den heer MERKUS, zou het jaarlijks te kort in Indië moeten worden aangevuld door de uitzending van muntspeciën, stortingen door de factory der Nederlandsche Handel-maatschappij in zilver en verkoop van wissels op het ministerie van koloniën of op de Handel-maatschappij. Tegen deze middelen konden, meende de heer MERKUS, geene bedenkingen bestaan, zoolang de daardoor te verkrijgen gelden uit de waarde der naar Nederland te zenden gouvernements produkten konden worden gedekt.

Men heeft reeds gezien, dat de Directeur-Generaal van financiën, ten gevolge der algemeen geopperde bedenkingen, was terug gekomen van dat gedeelte zijner oorspronkelijke voorstellen, hetwelk de over-

name betrof van de Javasche bank voor rekening van het gouvernement. Deze omstandigheid maakte alle verdere discussie hiervoor onnoodig. De Gouverneur-Generaal vermeende dan ook, dat er geene vrees behoefde te bestaan dat de Javasche bank niet meer zou voldoen aan de op haar rustende verpligtingen, omdat door het herstel der zilvercirculatie, de oorzaak zou ophouden, die tot staking harer verwisselingen had geleid. Door dit herstel weder in staat gesteld, om hare werkzaamheden op eenen soliden grond te hervatten, zou zij ten allen tijde haar papier tegen specie kunnen verruilen.

Na aldus alle punten te hebben behandeld, welke in de gewisselde stukken waren overwogen, trad de heer MERKUS in eene wederlegging van twee bedenkingen, die tegen de verwezenlijking van het beooogde doel, de invoering namelijk eener circulatie van edele metalen, zouden kunnen worden aangevoerd.

De eerste bedenking was gelegen in het denkbeeld, dat tot herstel van den deugdelijken muntsomloop in Indië opofferingen van den kant van het vaderland zouden worden gevorderd.

Hierover schreef de heer MERKUS:

„Dit denkbeeld steunt nagenoeg op eene geheel verkeerde opvatting of een verkeerd gebruik van woorden. Tot uitvoering van den gewenschten maatregel zijn, het is waar, twintig millioenen gulden noodig, die in het vaderland zullen moeten worden gevonden; maar daar deze gelden op eene voordeelige en, voor zooveel dit van staatsschulden kan gezegd worden, zekere wijze geplaatst zullen worden, zoo zal hierin wel geen kenmerk van opoffering

te vinden zijn. Ook de waarborg, welken de geldschieters welligt van den staat zullen vorderen, kan als zoodanig niet worden beschouwd. Waren de overzeesche bezittingen aan te merken als een vreemde staat, voor welke voorschotten, ter verkrijging van een min of meer onzeker gewin, worden gevraagd, dan zeker zou zulk een waarborg geacht kunnen worden eene opoffering te zijn; maar dit is het geval niet. De Indische bezittingen het eigendom zijnde van den staat, heeft het rijk bij haren voorspoed en bloei hetzelfde belang, als ieder eigenaar om zijn eigendom in eenen voordeeligen en winstgevenden staat te houden. Verwaarloost hij het, zoo handelt hij als een dwaas; maar niemand zal ook buitengewone uitgaven, om het te benuttigen, opofferingen noemen. In den laatsten zin is deze redenering op Nederlandsch Indië als Nederlandsche bezitting toepasselijk. Van het uiterste belang is het voor het rijk, aan die heerlijke bezittingen de zorgen en kosten te wijden, welke de middelen opleveren, om bij voortduring de rijke en toenemende vruchten, die zij voortbrengen en beloven, te ontwikkelen en te blijven genieten.

„Thans worden die vruchten, ten gevolge der ongelegenheden, waarin Indië verkeert, noch geheel door het rijk, noch door zijne ingezetenen genoten, omdat een gedeelte van het batig saldo, dat aan het rijk toekomt, kan gezegd worden in 's lands kassen in Indië nutteloos en onovermaakbaar in koper te berusten, terwijl overwinsten en kapitalen aan partikulieren behoorende, buiten hunne beschikking blijven, uithoofde van het groote verlies, dat aan het remitteren verbonden is.

„Alle deze zoo nadeelige uitwerkingen van den bestaanden geldsomloop zullen ophouden, wanneer de krachtige door mij voorgestelde maatregelen tot stand komen; en wil men dan de daartoe aan te wenden middelen nog opoffering noemen, zoo zullen deze ruim vergoed worden door de te verkrijgen resultaten."

De tweede bedenking was die, welke welligt zou schijnen gevonden te worden in eene plotselinge herstelling van munten op hoogere waarden dan zij gedurende eenige jaren hadden gehad. Men zou namelijk kunnen beweren, dat, zoo al aan zoodanig herstel aanzienlijke voordeelen verbonden waren, het zich ook in vele gevallen schadelijk kon doen gevoelen. Men stelde zich voor transaktiën in gedepreciëerd papier aangegaan, of de huur voor vele jaren van landen, welker inkomsten bij voortduring in duiten zouden bestaan, terwijl de huurprijs in bankpapier met die duiten in verhouding staande geregeld, nader in zilver zou kunnen worden ingevorderd.

Hierover zeide de heer MERKUS het volgende:

„Wat de eerstgemelde transaktie betreft, kan er mijns inziens geen bezwaar bestaan, omdat daar het door de plaats grijpende omstandigheden gedaalde bankpapier, gelijk boven is aangemerkt, met de herstelling der zilvercirkulatie ook zijn verwisselbaarheid terug zal bekomen, de aflossing zonder eenig verlies zal plaats hebben.

„In het geval van huur van landen op lange termijnen, zou welligt verlies kunnen geleden worden, maar dit kan niet dan zeer zeldzaam zijn, omdat de stand van den geldsomloop niet lang genoeg heeft geduurd, om het gedepreciëerde, zilver vertegenwoordigend papier tot maatstaf te hebben gemaakt van aangegane transaktiën. Die depreciatie rekent toch niet verder dan van af het oogenblik, dat de bank heeft opgehouden hare biljetten te verzilveren en dit heeft eerst plaats gehad in 1841. Tot op dat tijdstip was het bankpapier aan den zilveren standaard gelijk, en kan, bij het aangaan van overeenkomsten geene andere berekening van waarde zijn ge-

volgd, dan naar den zilveren gulden. Eerst na de staking der verwisselingen is het bankpapier gedeprecieerd, en is de bankgulden gelijk geworden aan den zoogenaamden koperen-zilveren gulden van 120 duiten. Toen eerst kon, bij het aangaan van geldelijke verpligtingen, de depreciatie, of liever de geheele verdwijning van het zilver als betaalmiddel uit de cirkulatie, in aanmerking komen en de voldoening in bankpapier of koper, tegen zooveel dit nominaal bedroeg, bedongen worden.

Maar dit is, over het algemeen, genomen, het geval niet geweest. De meeste, zoo niet alle transaktiën zijn nog dagelijks in zilveren specie opvorderbaar en bepalen den prijs in kopergeld; maar zelden is in de kontrakten van bankpapier melding gemaakt, gelijk dan ook niet lang geleden door verschillende partijen klinkende munt is gevorderd. Hieruit kan men afleiden, hoe gevaarlijk de toestand van alle debiteuren hier te lande thans is, latende het zich aanzien, dat, zoo geene zilver-cirkulatie wordt hersteld, vele en vooral de lang gevestigde schulden in zilver zullen worden teruggevorderd, hetwelk noodwendig de ondergang van velen ten gevolge zal hebben.

„Het voorbeeld overigens van enkele dwazen, die zich onder de tegenwoordige omstandigheden op lange termijnen tot iets verbinden, dat niet dan met waarschijnlijk verlies na te komen is, moet hier niets afdoen en eenen maatregel niet hinderlijk zijn, die voor het algemeen voordeelig werken zal en daarom zoo algemeen en dringend wordt gewenscht.

„In zeker opzigt verkeert de Indische maatschappij met betrekking tot de behandelde bedenking in gelijken staat, als waarin Engeland zich in 1821 bevond, door de herstelling der waarde van het bankpapier, hetwelk tot dit tijdstip met een aanzienlijk verlies in omloop was geweest. Die maatregel kostte, het is zoo, aan velen aanmerkelijke schade, maar desniettegenstaande

werd hij tot stand gebragt, om het belang, dat de geheele natie er bij had en dat zich spoedig aan de vernieuwde veerkracht, die handel en nijverheid daardoór ontvingen, deed kennen.

De heer MERKUS eindigde zijn verslag aan den minister met de navolgende voorstellen:

„1°. Tot herstel in Indië van een', op gezonde beginselen rustenden geldsomloop, uit zilveren en gouden muntspeciën bestaande, met koper als scheids- of pasmunt, zooveel als noodig;

„2°. Tot het kwijten voortaan van alle Gouvernements-transaktiën, betalingen en ontvangsten in zilvergeld; met bevoegdheid nogtans om, tot tijd en wijle de zilvercirkulatie geheel zal zijn hersteld, betalingen of ontvangsten, vijf of tien gulden niet te boven gaande, te doen in kopergeld in de verhouding van 120 duiten de gulden en om na dat herstel te bepalen, dat dan koper niet meer zal worden ontvangen voor betalingen minder bedragende dan één gulden;

„3°. Tot herleiding van dien maatstaf van alle betalingen, welke als nu door het gouvernement verschuldigd of bedongen zijn, daaronder speciaal die der produkten;

„4°. Tot het vaststellen in zilver voor derzelver nominaal bedrag van alle betalingen, welke oorspronkelijk in zilver aangegaan en bepaald zijnde, later voor de helft of twee derde in koper zijn voldaan;

„5°. Tot het heffen voortaan in zilver van alle direkte en indirekte belastingen, onverschillig of zij thans geheel of gedeeltelijk in zilver worden voldaan;

„6°. Tot intrekking van zooveel millioenen kopergeld als blijken zal meer in omloop te zijn, dan de cirkulatie voor scheids- of pasmunt behoeft, wordende de hoeveelheid daarvan berekend op ƒ24,000,000 à 100 duiten, behalve 6,000,000 koper representerend papier;

„7°. Tot het in staat stellen van het bestuur in Indië, om deze maatregelen tot stand te brengen, door de uitzending van 20 millioenen guldens aan gouden en zilveren specie, op te nemen door eene leening ten laste der overzeesche bezittingen, waarvan, ter vermijding van onkosten en gevaar van verzenden, een gedeelte van deze tot vijf millioen verkrijgbaar kan worden gesteld in wissels, af te geven op het ministerie van koloniën of op de Nederlandsche Handel-maatschappij tegen eenen in Indië te bepalen koers;

„8°. Tot bepaling, dat voortaan in het jaarlijksch tekort der Indische administratie zal worden voorzien, door uitzending van zilveren en gouden specie, door het openstellen van een krediet, bij voorbeeld, van twee millioen voor de afgifte van wissels, en door stortingen der faktorij der Nederlandsche Handel-maatschappij in Indië in zilveren munt;

„9°. Tot het versmelten tot staven van het buiten omloop gehouden en ingewisselde koper, om daarna op de meest voordeel:ge wijze van de hand te worden gezet, en te strekken in mindering van de aan te gane of andere koloniale schulden."

Hoogst gewigtig waren, naar de meening van den kundigen staatsman, de voordeelen, die uit deze hervormingen zouden voortspruiten.

In de eerste plaats zouden 's lands inkomsten bepaald en verzekerd worden en ophouden in eene munt voldaan te worden, waarvan de waarde bij het gouvernement niet dan door willekeurige bepalingen stand kon houden. 's Lands belangen zouden dan niet langer medebrengen een stelsel te handhaven, welks regtmatigheid niet zonder grond in twijfel werd getrokken.

Het cijfer der uitgaven zou door betalingen in

zilver aanmerkelijk worden verminderd, vermits de betaling der produkten, voor welke ƒ 30,000,000 werd besteed, aanmerkelijk (16 pCt. zoo niet 25 pCt.) minder zou vorderen.

Orde en regelmaat zouden in de financiën worden bevorderd, doordien men zou ophouden ongelijke waarden op te tellen en tot cijfers te komen, welke geen wezenlijke stand van zaken konden aantoonen.

De door gebrek aan zilveren munt en remises kwijnende en afnemende particuliere handel, speciaal met het moederland, zou herleven door dien de uitgezondene waren zouden kunnen worden betaald.

De koloniale overwinsten, thans in derzelver loop gestremd, zouden het moederland in ruimere mate toevloeijen.

De inlandsche handel zou een nieuwen prikkel ontvangen, want het leed geen twijfel, dat ook deze door het in minachting vervallen betalingsmiddel was afgenomen en belemmerd.

Ook zou ons politiek aanzien onder den inlander er bij winnen. Men kon het zich toch niet verbergen, dat de betalingen aan de inlandsche hoofden en vooral aan de vorsten, hetzij tot vergoeding van afgestane regten en inkomsten, hetzij als onderhoud en bezoldiging, hun tegen hunnen zin worden opgedrongen in eene munt, waarvan zij voor eenigzins aanzienlijke uitgaven geen gebruik konden maken, en waarmede zij wisten, dat het gouvernement zelf voor zijne ontvangsten geen algemeen genoegen nam.

Eindelijk zouden het vertrouwen, de welvaart,

de tevredenheid onder de ingezetenen en 's lands dienaren zoodanig opgewekt en geschraagd worden, dat alle maatregelen van het bestuur er door zouden worden bevorderd en ieder lid der maatschappij met nieuwe lust zou arbeiden, zoowel in zijn individueel belang als in dat der Indische bezittingen en van het moederland.

Ziedaar een overzigt van de voorstellen, die door den heer MERKUS aan het opperbestuur werden medegedeeld tot regeling van eene zaak, die luide om herstel riep. Bij dit overzigt heeft men zoo veel mogelijk doen uitkomen welke gevoelens omhelsd werden door de verschillende autoriteiten, die geroepen werden, om hunne denkbeelden mede te deelen.

Toen al deze deliberatiën over het Indische muntwezen bij het bestuur aanhangig waren, bekleedde de schrijver dezes de betrekking van Referendaris ter Algemeene Secretarie van het gouvernement van Nederlandsch Indië.

De te vroeg aan het vaderland ontrukte Gouverneur-Generaal MERKUS gaf hem te kennen, dat hij ook het gevoelen des schrijvers wenschte te weten nopens het in behandeling zijnde onderwerp. Deze wensch gaf aanleiding, dat hij dien landvoogd eene memorie aanbood onder dagteekening van den 28 Februarij 1844, waarbij zijn gevoelen met bescheidene vrijmoedigheid werd voorgedragen.

De dagteekening der memorie bewijst, dat het herstel van het muntwezen in Indië ter sprake was op een oogenblik, waarin ook Nederland in eenen moeijelijken financiëlen toestand verkeerde

en de toevlugt moest nemen tot leeningen, bestemd om zijne eigene geldelijke aangelegenheden te verbeteren en verdere te korten te verhoeden.

Daarom werd door den schrijver bij zijne memorie van 28 Februarij 1844 uitgegaan van de vaste overtuiging, dat elk voorstel aan het opperbestuur gedaan tot het herstel van den Indischen muntsomloop en waarbij de rede was van offers of leeningen in het moederland, zoo al niet op den onwil des Ministers van koloniën dan stellig op de ongezindheid der vertegenwoordiging zoude schipbreuk lijden.

Op den voorgrond werd dus bij de memorie geplaatst, dat de bijval van het opperbestuur alleen zou kunnen worden verworven voor maatregelen van herstel, die voor uitvoering vatbaar waren door plaatselijke hulpmiddelen der kolonie en zulks zonder vermindering van de jaarlijksche uitkeeringen aan de schatkist van het moederland, althans zonder aanzienlijke verminderingen.

Om dus te geraken tot een verbetering van het Indische muntstelsel moest vooral worden gelet op den toestand der kolonie. Naar het oordeel des schrijvers was de oorzaak van het ondervonden kwaad niet alleen gelegen in de uitgifte van slechte munt, maar vooral ook in de buitensporigheid dier uitgifte. Was de emissie van koper slechts in eene geringer mate geschied, zoodat zij de behoefte aan pasmunt, die in Indië groot is, niet had overschreden, dan zou het koper, hoe gering van innerlijke waarde ook, altijd blijven circuleren, zonder stoornis in de Indische maatschappij te hebben verwekt.

Die munt toch is aldaar niet van geringer innerlijke waarde dan zij bijna overal elders in Azië is. Doch het waren vooral de onmatigheid van de koper massa en hare verheffing tot wezenlijk en algemeen ruilmiddel, die de bestaande ongelegenheden hadden verwekt.

Hierbij werd gelet op die algemeene wet der staatshuishoudkunde, waardoor het edele metaal als munt eenen waterpas daarstelt over de geheele wereld, zoodat de bestaande voorraad zich gelijkmatig verdeelt naarmate van de behoefte aan ruilingsmiddelen in de verschillende landen.

Om dus in Indië eenen terugkeer daar te stellen tot eene circulatie van het edel metaal, had men slechts daarvoor eene plaats in te ruimen in de circulatie door intrekking van het koper, als wanneer van zelf al het zilver, dat werd uitgegeven, in den omloop zou blijven, zoodra het circulerend medium zou zijn gekomen tot den stand van zijne behoefte. Te minder was uit deze intrekking eenige stoornis door schaarsheid van geld te wachten, omdat het gouvernement reeds jaarlijks door tusschenkomst van de Handel-maatschappij vele millioenen aan zilver ontving en uitgaf, die onder den invloed der koper-circulatie altijd stelselmatig moesten verdwijnen, doch die de functiën van het in te trekken koper zouden blijven vervullen zoodra dit vuig metaal werd weggeruimd.

De schrijver meende dus, dat zulk eene wijze van herstel geheel viel binnen het bereik der geldmiddelen van de kolonie en had daarbij speciaal op het oog het voorbeeld van het Britsche tus-

schenbestuur, dat in den tijd van twee jaren het eiland Java had gered uit den schier reddeloozen toestand van het muntstelsel, en dat dit doel had bereikt door de aanwending van louter plaatselijke middelen. Hoe zulks destijds heeft plaats gehad, is hiervoren reeds opzettelijk breedvoerig opgegeven.

Hij meende daarom dat hetzelfde doel zou kunnen worden bereikt door eene magtiging van het opperbestuur

1°. Om jaarlijks eene som van *f* 8,000.000 aan koperen munt of zoo veel meer of minder als zonder stremming der betalingen in Indië en zonder vermindering van de in Nederland genoten wordende koloniale baten zou kunnen geschieden, aan de verdere circulatie te onttrekken en te verslaan en te versmelten.

2°. Om de helft van dit metaal in Indië bij openbare veiling te verkoopen en het overig gedeelte af te geven aan de factory der Nederlandsche Handel-maatschappij, ten einde als remise naar Nederland te worden overgevoerd en aldaar te worden verkocht.

3°. Om eene uitgifte te doen van Indische schatkist billetten niet hooger loopende dan vijf millioen en geregeld en periodiek aflosbaar.

Tegelijk zou het ministerie van koloniën moeten worden zijn verzocht, om de twee eerstvolgende jaren de jaarlijksche uitzending van zilveren specie te vermeerderen met het bedrag der opbrengst van het in Nederland geveilde koper. Deze meerdere uitzending kon geen bezwaar hebben. De Handel-maatschappij stortte jaarlijks vele millioenen

in 's lands kas in Indië ter dekking van het te kort der Indische administratie. De eenige verandering, die dus in de stortingen zou komen, zou zijn, dat deze subsidie voortaan uit zilveren specie in stede van in Indische munt zou bestaan.

Spoedig bleek het, dat de schrijver zich niet had bedrogen in zijne vrees, dat de voorstellen van het Indische bestuur in Nederland zouden afstuiten op de onmiskenbare magteloosheid van het departement van koloniën, om der natie nieuwe en belangrijke geldelijke lasten op te leggen, ten behoeve eener regeling van het Indische muntwezen.

Naauwlijks waren die voorstellen in Nederland ontvangen toen het gouvernement van Nederlandsch Indië werd uitgenoodigd, om dezelve in nadere overweging te nemen en ter toetse te brengen aan eenige bedenkingen, welke door den Minister van Koloniën werden geopperd, zoowel tegen het principe als tegen de middelen der executie, zoo als zij bij de rapporten van den Gouverneur-Generaal en anderen waren uiteengezet.

Toen het ministerieel antwoord in Indië werd ontvangen, was de heer MERKUS reeds door den dood aan zijnen gewigtigen werkkring ontrukt, terwijl de Directeur-Generaal van financiën, de heer KRUSEMAN, reeds zijne betrekking had nedergelegd.

Dat intusschen de schildering, die in de Indische rapporten aan het opperbestuur was opgehangen van de hagchelijkheid van het muntwezen niet was overdreven, bleek uit de publicatie van den waarnemenden Gouverneur-Generaal van den 29 Maart 1845, waarbij der Javasche bank werd ver-

boden, om gedurende den tijd van een jaar of zoo veel korter als de regering het verbod mogt opheffen, verwisselingen te doen van de door haar uitgegevene billetten. Aldus werd het onvermogen erkend van eene inrigting, wier papier een groot gedeelte der muntcirculatie uitmaakte en in de meeste groote handelstransactiën het eenige ruilingsmiddel was geworden.

Een afzonderlijk hoofdstuk wordt in dit werk gewijd aan de Javasche bank, en wij zullen dus hier in geene verdere beschouwingen treden omtrent den aard van dezen maatregel.

In October 1845 werd het bestuur van Indië overgenomen door den heer ROCHUSSEN. Vóór zijn vertrek naar Indië was natuurlijk het Indische munt- en bankwezen een onderwerp geweest van gezette overweging. Het gevolg hiervan was, dat hij voorzien werd van de noodige volmagten; terwijl een plan van hervorming was besproken, dat in Indië zou worden ten uitvoer gelegd. Wij weten dit plan, hetwelk geene uitvoering heeft erlangd, niet beter aan onze lezers bevattelijk te maken dan door de overname van de beschrijving, die daarvan is gegeven in een artikel, heetende *een stem uit Indië over het Indische muntwezen*, voorkomende in het tijdschrift voor staatshuishoudkunde en statistiek, uitgegeven door den kundigen en vooral ook jegens de koloniën zoo verdienstelijken volksvertegenwoordiger, den heer SLOET TOT OLDHUIS (het 4de stuk, 4de deel).

Van dit artikel heeft later erkend de schrijver te zijn, de heer MEES, Oost-Indisch ambtenaar, die

dus ten volle in de gelegenheid is geweest, om zijne opgaven te ontleenen aan echte bronnen. Wij kunnen daarom geen beter overzigt geven van de plannen van het ministerie dan door de aanhaling van dezen schrijver.

Volgens hem waren de navolgende maatregelen ontworpen:

„De duiten welke, bij het besluit van den Commissaris-Generaal DU BUS, van 18 Februarij 1826, waren gesteld op 100 stuks voor eenen gulden (zilver) en sedert het besluit van 4 Jan. 1834, n°. 4, waren gebragt op 120 stuks voor eenen gulden zilver en 100 stuks voor eenen gulden koper, zouden voortaan slechts de 160 stuks eenen gulden (zilver) uitmaken;

„Ten einde de houders van duiten hierdoor geene schade te berokkenen, zouden alle duiten op een gegeven tijdstip worden ingewisseld tegen papieren recepissen, de 120 stuks duiten voor eenen gulden, welke recepissen vervolgens op nieuw bij 's lands kas verwisselbaar zouden zijn, en wel de gulden voor 160 duiten.

„Alle geldelijke overeenkomsten na de afkondiging des maatregels aangegaan, zouden worden gekweten in guldens van 160 duiten, wanneer het tegendeel niet uitdrukkelijk tusschen partijen werd bedongen; en alle geldelijke overeenkomsten van vroegere dagteekening, zouden, tenzij tusschen partijen anders ware bedongen, worden gekweten in dier voege, dat voor den gulden van 120 duiten (den zoogenaamden gulden *zilver*) zou worden voldaan een gelijk getal guldens van 160 duiten; terwijl *vijf* van deze guldens zouden gelijk staan met *zes* der voormalige guldens van 100 duiten (de zoogenaamde guldens *koper*).

„Deze regel zou echter niet gelden voor het gouvernement, want „alle tractementen en alle tarieven van ont-

vang en betaling zouden voor zooveel noodig tot den voormelden maatstaf (d. i. in rede van 120 voor 160) worden herleid, daarbij in het oog houdende aan den eenen kant de voorschriften van billijkheid en regtvaardigheid, en aan den anderen kant de onverminderde handhaving van de koloniale bijdragen aan het moederland.”

„Nadat de gemelde herleiding zou hebben plaats gehad, zouden bij de boeken en rekeningen der openbare administratiën niet meer worden verhandeld guldens van 120 en 100 duiten, of zoogenaamde zilveren en koperen guldens, maar bij alle ontvangsten en betalingen zou slechts sprake zijn van den gulden van 160 duiten of het papieren representatief daarvan *);

„Jaarlijks zouden uit Nederland 2 millioenen guldens specie naar Indië worden gezonden, en zou tevens door den Gouverneur-Generaal voor minstens een gelijk bedrag aan wissels op het departement van koloniën in Nederland kunnen worden getrokken; terwijl boven en behalve dat op die zelfde wijze naar Indië zou terugvloeijen de waarde van de Banka tin, welke vroeger aldaar plagt te worden verkocht.

„En zoodra de beraamde maatregelen tot stand zouden komen, zou de Javaansche bank het verzilveren harer billetten hervatten, behoudens de maatregelen van voorzigtigheid, die zouden worden oorbaar geacht.”

---

*) Tot regt verstand van deze bepaling dient men te weten, dat destijds bij de Indische Gouvernements-boeken twee soorten van guldens werden verhandeld.

1o. De gulden *zilver*, hetgeen voor sommige betalingen beteekende een gulden *specie*, voor anderen een gulden *bank papier* (d. i. volgens den toenmaligen koers $^3/_4$ gulden *specie*) en

Den gulden koper, van 100 (duiten (d. i. + $^2/_3$ gulden *specie*).

Bij het maken van totalen werd echter op dit onderscheid niet gelet, en wanneer men dus in de Indische rekeningen een totaal zag van b. v. *f* 30,000,000, zoo wist men niet of dit *specie*, *bankpapier* of *kopergeld* was of voor welk gedeelte van ieder, en deze *f* 30,000,000 konden dus even goed eene waarde van 20 millioen gulden N. C. voorstellen, indien zij geheel guldens *koper* waren, als 30 millioen gulden N. C. indien zij geheel gulden *specie* waren.

Het is ons immer onduidelijk gebleven of dit plan van blijvenden aard was dan wel of het als een redmiddel werd beschouwd uit de verwikkelingen des oogenbliks. De daarbij voorgenomen *jaarlijksche* uitzending van specie bewijst in allen gevallen, dat de beoogde maatregelen lang moesten werken.

Intusschen valt het bij de eerste lezing in het oog, dat deze maatregelen nimmer een blijvend herstel konden aanbrengen. De circulatie van Indië was en bleef daardoor eene koper-circulatie; zij bleef dus altijd bestaan uit een metaal dat alle hoedanigheden mist voor een goed en onwankelbaar ruilingsmiddel en voor eenen juisten standaard bij de schatting van alle waarden.

Doch hooren wij verder hoe de heer MEES het beraamde plan beoordeelt, en de omstandigheden en overwegingen opgeeft, die den heer ROCHUSSEN bragten tot eene afwijking van hetzelve.

„Dit plan, hetwelk door den Gouverneur-Generaal ROCHUSSEN uit Nederland werd medegebragt, vond evenwel in Indië algemeenen tegenstand, en van al de autoriteiten, die daarover werden geraadpleegd, was er niet een, die het goedkeurde.

„Wij willen niet onderzoeken, of die tegenstand niet gedeeltelijk zijnen grond had in de aanmerkelijke vermindering, welke het nominale cijfer van de tractementen der ambtenaren bij de aanneming van dat plan zou hebben ondervonden.

„Zeker is het, dat er werkelijk bezwaren aan verbonden waren, welke door den gezegden tegenstand van alle ambtenaren en door de gesteldheid, waarin de Gouverneur-Generaal de Javasche bank vond, zoo zeer vermeerderd werden, dat de uitvoering van het plan allezins onraadzaam te achten was.

„Het doel toch, dat daarbij beoogd werd, was blijkbaar om den Indischen gulden (zoogenaamd) zilver, die omtrent 25 pCt. in waarde gedaald was beneden den eigenlijken zilveren gulden, tot zijne oorspronkelijke waarde terug te brengen.

„Daartoe meende men (volgens dat plan) zou het voldoende zijn dat, bij het behoud van het kopergeld, aan deze munt eene mindere wettelijke waarde van *één derde* werd toegekend, en dat de gulden, in stede van 120, voortaan 160 duiten bevatte.

„De koperen gulden van 160 duiten zou het groote betaalmiddel zijn gebleven, en naast dien gulden zou, op gelijke waarde hebben moeten omloopen de Nederlandsche zilveren gulden en de bankbilletten, welke op nieuw opvraagbaar zouden zijn in zilveren specie.

„Het was echter uiterst onwaarschijnlijk, dat in de bestaande omstandigheden die uitkomst zoude verkregen zijn.

„De waarde namelijk van 160 duiten (een gewigt van omstreeks één Amsterd. pd. koper) is zoo gering, zelfs met het inbegrip van de meerdere waarde, die het metaal door het munten verkrijgt, dat er alle grond bestond, om te vreezen, dat, vooral bij den wrevel en tegenstand, die te voorzien waren, het nimmer mogelijk zou zijn geweest, de millioenen en millioenen kopergeld welke in omloop waren, zonder kunstmiddelen op de fictive waarde van één' gulden zilveren specie per 160 duiten te houden.

„Intusschen zoude de bank de betaling harer billetten hebben moeten hervatten. Dit, overeenkomstig het plan, *op eene voorzigtige wijze* te doen, en dus voorloopig nog uit te stellen, tot dat men in andere opzigten den uitslag des maatregels had leeren kennen, was, na hetgeen toen onlangs met die instelling was voorgevallen, niet meer mogelijk. Wanneer derhalve, gelijk te duchten was, het koper- of recepissen-geld zich niet tot de waarde van zilver of goudgeld had kunnen verheffen, of

weldra op nieuw daaronder gezonken was, zoo zoude de bank spoedig zich alle hare billetten ter verwisseling hebben zien aanbieden, en in haar onvermogen om aan die aanvragen te voldoen, hebben moeten failleren, terwijl zeer vele handelaren met haar te gronde zouden zijn gerigt, de zilveren specie, welke door de verwisseling der bankbilletten en door den aanvoer van het gouvernement in omloop was gekomen, zoude daaruit even als vroeger zijn verdwenen. De oude kwaal zou, hoewel in mindere mate, op nieuw zijn te voorschijn gekomen; en de regering zou ligtelijk zonder belangrijk nut, eene schuld hebben aangegaan, welke op millioenen guldens werd begroot, door voor iedere 120 duiten, die haar werden aangeboden, eenen recepis uit te geven, opvraagbaar voor 160 duiten.

„Een ander bezwaar tegen den voorgestelden maatregel, waaraan destijds in Indië niet minder gewigt gehecht werd, hoezeer wij later zien zullen, dat het niet als onoverkomelijk te beschouwen is, was daarin gelegen, dat de eerste in werking brenging, zoo als die was ontworpen, onuitvoerbaar zou zijn.

„Om namelijk den gulden van 120 op 160 duiten te brengen zouden alle duiten, gedurende een zeker aantal dagen, uit den omloop genomen, en tegen recepissen van minstens *één* gulden opgewisseld zijn; doch hoe, vroeg men, zouden dan inmiddels alle betalingen beneden den gulden hebben plaats gehad?

„Het was om deze en andere redenen, dat besloten werd van het uit Nederland aanbevolen plan af te zien.

„Inmiddels was met beraadslagen een kostbare tijd verloopen en de totale termijn van één jaar, gedurende welke, volgens de publikatie van 29 Maart 1845, alle regtsvorderingen, de strekking hebbende om de Javasche bank tot verwisseling harer billetten te noodzaken, waren verboden, spoedde ten einde.

„Van alle kanten kwamen bij den nieuwen Gouver-

neur-Generaal klagten in, over de moeijelijkheden in het vinden van remises naar Europa en over de verliezen, welke bij het overmaken van gelden uit Indië werden ondervonden *).

„Niet minder te regt klaagden de ambtenaren, dat hunne tractementen, oorspronkelijk in guldens zilveren specie vastgesteld, slechts voor een zeer klein gedeelte in specie werden gekweten, en dat hun, voor het overige, gedeelte guldens koper van 100 duiten, gedeeltelijk bankpapier werd uitbetaald.

„Het laat zich hooren, dat deze klagten bij den nieuwen landvoogd zwaar moesten wegen, en wanneer men welligt meent, dat zij meer invloed hebben uitgeoefend dan in het algemeen belang wenschelijk ware geweest, zoo zal men nogtans tevens moeten erkennen, dat zij grootendeels gegrond waren, en dat het geldwezen door de handelingen van vroegere besturen werkelijk in eenen allerellendigsten toestand was gebragt.

„Om in die verschillende bezwaren te gemoet te komen, werd alsnu een ander plan beraamd en in het begin van 1846 ten uitvoer gelegd."

Toen de heer ROCHUSSEN in October 1845 het bestuur der kolonie aanvaardde was de wissel gedaald tot *f* 80 Nederlandsch voor *f* 100 Indisch.

De verschillende waarden, waarvoor de munten op Java circuleerden, blijkt uit den navolgenden:

---

*) Men begreep veelal niet, dat de oorzaak van den voor Indië nadeeligen wisselkoers te zoeken was in de mindere waarde van het Indische geld.

Meestal schreef men dien koers toe aan de behoefte aan remies naar Europa. Deze behoefte bestond (en bestaat nog) inderdaad bij particulieren, dewijl de Indische regering alle aan haar geleverde producten naar Nederland zendt: doch daartegenover staat, dat juist van die overzending der producten aan hare zijde evenzeer behoefte bestond aan remises *uit* Nederland. Daarenboven zou zelfs de grootste behoefte aan remises den koers nimmer meer dan eenige weinige percenten, en niet, gelijk destijds plaats vond, 25 pCt., hebben kunnen doen dalen.

STAND *der Agio op de* 3 *hoofdplaatsen van Java op* 1°. *Maart* 1846.

	Batavia.	Samarang.	Soerabaja.
Gouden munt tegen zilveren munt . .	*a* 3pCt.	8 pCt.	pari.
〃 〃 〃 zilver bankpapier .	*a* 17 〃	28 〃	10 pCt.
〃 〃 〃 koperen munt . .	*a* 42 〃	53 〃	37 〃
〃 〃 〃 koper bankpapier .	*a* 41 〃	53 〃	35 〃
Zilveren 〃 〃 gouden munt . .	*b* 4 〃	8 〃	pari.
〃 〃 〃 zilver bankpapier .	*a* 12⁵ 〃	12 〃	10 pCt.
〃 〃 〃 koperen munt . .	*a* 36 〃	35 〃	37 〃
〃 〃 〃 koper bankbapier .	*a* 35 〃	35 〃	35 〃
Zilver bankpapier 〃 gouden munt . .	*b* 18 〃	28 〃	12 〃
〃 〃 〃 zilveren munt . .	*b* 13⁵ 〃	12 〃	12 〃
〃 〃 〃 koperen munt . .	*a* 20⁵ 〃	20 〃	23⁵ 〃
〃 〃 〃 koper bankpapier .	*a* 20 〃	20 〃	23⁵ 〃
Koperen munt 〃 gouden munt . .	*b* 43 〃	53 〃	38⁵ 〃
〃 〃 〃 zilveren munt . .	*b* 37 〃	35 〃	38⁵ 〃
〃 〃 〃 zilver bankpapier .	*b* 21⁵ 〃	20 〃	25⁵ 〃
〃 〃 〃 koper bankpapier .	*b* 1 〃	〃	1⁵ 〃
Koper bankpapier 〃 gouden munt . .	*b* 42 〃	53 〃	37⁵ 〃
〃 〃 〃 zilveren munt . .	*b* 36 〃	35 〃	37⁵ 〃
〃 〃 〃 zilver bankpapier .	*b* 21 〃	20 〃	24⁵ 〃
〃 〃 〃 koperen munt . .	〃	〃	*a* 1 〃

a. Winst.
b. Verlies.

Onmiddellijk na zijne aankomst ging de heer ROCHUSSEN over tot de uitgifte van wissels op het Departement van koloniën getrokken op tien maanden na dato. Deze operatie werd later herhaald en wel tegen den vasten koers van 95 pCt. — Zij bragt reeds in de laatste maanden van 1845 eene som van *f* 2.040.000 in 's lands kas. Tot en met het jaar 1849 zijn aldus wissels afgegeven voor een gezamenlijk bedrag van *f* 24,071.900.

Aanvankelijk en wel voor Februarij 1846 waren deze wissels uitsluitend verkrijgbaar voor bankpapier.

De dringende noodzakelijkheid eener verbetering

van het Indische muntwezen en vooral de omstandigheid, dat het aan de bank gegeven verbod tot verwisseling harer billetten reeds den 29 Maart 1846 zou verstrijken en moeijelijk kan worden vernieuwd; deden den Gouverneur-Generaal besluiten tot eene spoedige regeling.

Reeds bij publicatie van 4 Februarij 1846 werd daarom bepaald, dat er van regeringswege zouden worden uitgegeven en tot wederopzegging toe verkrijgbaar gesteld recepissen groot *f* 1, *f* 5, *f* 10, *f* 25, *f* 100 en *f* 500 en zulks tegen intrekking respectivelijk van 120, 600, 1200, 3000, 12,000en 60,000 duiten, welke als waarborg voor de daarvoor verleende recepissen zouden worden afgezonderd.

De hoeveelheid duiten wegende een Amsterdamsch pond, zou worden aangenomen voor 160 duiten.

Het van gouvernementswege uitgegeven koper vertegenwoordigend papier zou worden ingetrokken en verwisseld tegen de voorschreven recepissen, naar de rede van zes gulden koper tegen vijf gulden in recepissen.

Die recepissen zouden steeds bij 's lands kassen op Java ter hoofdplaats van elke residentie en op zich zelven staande adsistent-residentie verwisselbaar zijn tegen 120 duiten, van welke 160 een Amsterdamsch pond wogen den gulden, en op zoodanige andere kantoren op Java en de buitenbezittingen, als daartoe van regeringswege zouden worden aangewezen.

De recepissen zouden bij alle landskantoren in betaling worden aangenomen, te weten: *gulden voor gulden wegens betalingen in zilver verschuldigd* en

naar de rede van 5 tot 6 voor betalingen in koper verschuldigd.

Zij zouden voorts *uitsluitend* worden aangenomen en zulks mede gulden voor gulden in betaling der wissels, welke het Indische bestuur op Nederland zou afgeven tot eenen koers van niet beneden 95 pCt.

Wederkeerig zouden de recepissen door 's lands kas in betaling worden uitgegeven in de evengenoemde verhouding, overeenkomstig het uitgedrukte beginsel van het besluit van den Kommissaris-Generaal VAN DEN BOSCH van 4 Januarij 1834, dat namelijk het gouvernement bevoegd was, om alle betalingen, met uitzondering van die waaromtrent bij contract of overeenkomst anders was gestipuleerd, te voldoen, naar goedvinden in zilveren of koperen munt naar den maatstaf van vijf gulden zilver voor zes gulden koper.

De soldijen, traktementen, pensioenen en dergelijke betalingen oorspronkelijk in zilver bepaald, zouden, bij het ophouden van derzelver gedeeltelijke voldoening in zilveren of gouden specie, tot derzelver nominaal bedrag in recepissen gekweten worden, waartoe nadere bevelen zouden worden uitgevaardigd.

Niemand zou verpligt zijn, na den daartoe te bepalen termijn, meer dan zes honderd duiten of vijf gulden in koperen munt bij elke betaling als pasmunt aan te nemen, terwijl een ieder voor het meerdere voldoening in recepissen zou kunnen vorderen.

De voorschreven als pasmunt in koper bij elke betaling aan te nemen som, zou kunnen worden verminderd, doch nimmer beneden 119 duiten gesteld worden.

Al deze bepalingen zouden van toepassing zijn in geheel Nederlandsch Indië, behoudens de uitzonderingen of wijzigingen, welke voor de buitenbezittingen zouden blijken noodig te zijn.

De zilver vertegenwoordigende billetten der Javasche bank zouden vooreerst en wel tot 29 Maart van hetzelfde jaar nog bij 's lands kassen worden aangenomen en bij die kassen gedurende eene maand na deze bepalingen verwisselbaar zijn tegen recepissen, voor welke recepissen het daartegen te ontvangen bankpapier als waarborg strekken zou, terwijl, bij eventuële aflossing of wederuitgifte van dat bankpapier, eene gelijke som aan recepissen buiten omloop zoude worden gebragt en gehouden.

Het gezamenlijk bedrag der uit te geven recepissen zou nimmer mogen te boven gaan de som der, ingevolge reeds gemelde voorschriften, als waarborg daarvoor in te trekken duiten en bankbilletten.

Alvorens in eene beoordeeling worde getreden van deze nieuwe regeling, is het noodig de verdere verordeningen na te gaan, die tot verdere invoering van het recepissenstelsel werden uitgevaardigd.

Reeds bij publicatie van den 26 Maart 1846 werd verklaard, dat de recepissen daargesteld krachtens de zoo evengenoemde bepalingen, zouden zijn een wettig middel van betaling voor alle sommen in zilver verschuldigd tot derzelver nominaal bedrag gulden voor gulden en voor alle sommen in koper verschuldigd na de rede van vijf gulden recepissen voor zes gulden koper.

Te gelijker tijd werden in overleg met de Javasche bank eenige veranderingen gebragt in het oc-

trooi, waarover hier later breedvoeriger zal worden gehandeld in het geschiedkundig overzigt van die inrigting.

In verband tot het recepissenstelsel zal alleen worden vermeld, dat een gering bedrag harer billetten, dat niet door de wisseloperatie van het gouvernement in 's lands kas was gevloeid, tegen specie werd verwisselbaar gesteld, en dat de bank voortaan alleen billetten zou afgeven verwisselbaar tegen recepissen.

Later werden successivelijk bepalingen uitgevaardigd, waarbij het recepissenstelsel ook op de buitenbezittingen in werking kwam.

Wanneer men de voorschriften en handelingen van het Indische bestuur aandachtig nagaat, dan zien wij, dat het recepissenstelsel eigenlijk niets anders is geweest dan eene toepassing, regeling en uitbreiding van het koper-stelsel. De recepis toch is niets anders dan een koperpapier even als dat hetwelk sedert 1832 was uitgegeven, doch in eene andere verhouding, terwijl daaraan eene grootere of liever algemeene circulatie is gegeven.

In zoo ver was de invoering van het recepisstelsel in dit opzigt eene verbetering. Zij bevorderde de uniforme omloop van eene enkele munt. Vóór dien tijd was wel de eigenlijke rekenmunt het koper; doch dit werd vertegenwoordigd door verschillende papieren, die elkander vijandig waren en uitsloten. Na de weigering der bank, om haar papier te verwisselen, was haar papier niet meer de vertegenwoordiger van den zilveren gulden maar van 120 duiten. Deze verhouding verklaart zich

door de omstandigheid, dat het bestuur het bankpapier bleef aannemen in 's lands kas. Daardoor werd de waarde van dat papier opgehouden, te meer omdat eenige belastingen volstrekt in zilver of bankpapier moesten worden betaald en, na de verdrijving van het zilver, het papier dus het eenige betaalmiddel was gebleven. Het sprak echter van zelf, dat het niet gelijk kon staan met de specie, maar de waarde bleef behouden, die het gouvernement daaraan toekende, dat is 120 duiten. Aldus was het derhalve, zoo als reeds is gezegd, het representatief van koper.

Intusschen kon het zoogenaamd koper papier niet worden gebruikt in eenige betalingen, hetgeen complicatiën gaf van verschillenden aard, waaraan het recepissen stelsel een einde heeft gemaakt.

Uit dit alles blijkt niettemin, dat het muntstelsel van Indië aan alle wankelingen blijft prijs gegeven, welke het eigenaardig kenmerk zijn van eene koperen munt. Die wankelingen heeft het bestuur trachten te verminderen door de bepaling van eenen vasten wisselkoers, doch het behoeft geen betoog, dat men getracht heeft tegenstrijdigheden te vereenigen en dat dit geschiedt ten koste van het algemeen.

Toen de operatie der wissels begon, was de koers gedaald tot *f* 80 Nederlandsch voor *f* 100 Indisch. Door dien koers thans vast te stellen op *f* 95 is het blijkbaar, dat het gouvernement het verschil dezer depreciatie telkens voor zijne rekening neemt, daar het telkens *f* 95 Nederlandsch uitbetaald, voor iets dat slechts met *f* 80 moest worden voldaan. Op elke *f* 80 betaalt het dus *f* 15 of *f* 18$\frac{3}{4}$ ten honderd

te veel. Indien dit waar is en men zich herrinnert, dat van October 1845 tot ultimo 1849 eene som van *f* 24,071,900 aan wissels getrokken is, dan zou men komen tot de gevolgtrekking, dat in die tijdruimte door de operatie een verlies was geleden van ongeveer vier millieoen gulden. En deze operatie is steeds in werking gebleven.

Men zou zich echter grovelijk en aan de billijkheid en aan den landvoogd, die het recepissenstelsel invoerde, bezondigen, indien men de omstandigheden voorbij zag, waaronder het tot stand kwam en waardoor het nog in werking is.

Blijkbaar was het een overgangsmaatregel, en bestemd om den terugkeer tot een' gezonden toestand, dat is tot eene circulatie van edele metalen, voor te bereiden en gemakkelijk te maken.

Het lijdt geen twijfel dat de Gouverneur-Generaal heeft begrepen, dat eene inkrimping van het circulerend medium eene eerste en onmisbare voorwaarde was van elk herstel. De bepalingen omtrent de pasmunt leveren hiervan in de eerste plaats het bewijs. Bovendien werden ongeveer 4 millioen gulden in koper afgezonderd ten einde latere operatiën en conversiën gemakkelijk te maken en ook de uitgifte van het bankpapier aanmerkelijk ingekrompen.

De uitgegeven bankbilletten, die op ultimo Maart 1846, dat is bij de invoering van het nieuwe stelsel *f* 7,786,125 beliepen, waren reeds in het volgende jaar verminderd tot een beloop van *f* 5,506,175 en bedroegen op ultimo Maart 1848 nog slechts *f* 4,476,050.

Alvorens echter het nieuwe stelsel in alle bezit-

tingen was ingevoerd, verliep een geruime tijd, terwijl ook de briefwisseling met het ministerie veel tijd liet voorbijgaan. Vóór dat dus een nadere stap tot een grondig herstel kon worden gedaan, onstonden de gebeurtenissen van Februarij 1848, die de gesteldheid van Europa veranderden en ook in de koloniën grooten invloed hadden. Met opzigt tot het muntstelsel hadden die gebeurtenissen het gevolg, dat bij de nieuwe grondwet werd bepaald, dat het koloniale muntstelsel zou worden geregeld bij de wet. Hierdoor werd het der Indische regering onmogelijk, om organieke regelingen in te voeren. Die bepaling ontnam onverwacht den Gouverneur-Generaal de bevoegdheid, om voort te gaan met zijne hervormingsplannen.

Indien dus de wisseloperatie in verband tot het muntstelsel het gouvernement vele verliezen heeft berokkend, dan kon dit niet door den Gouverneur-Generaal worden voorzien. Niet aan hem is de vertraging te wijten, die een grondig herstel heeft ondervonden.

Hierbij komt, dat de afgezonderde gelden bestemd om eene conversie van koper gemakkelijk te maken, allengs, zoo wij meenen, op last van het ministerie van koloniën weder zijn uitgegeven of althans zijn weggeslonken en verbruikt.

Behalven de reeds opgegevene bezwaren, verbonden aan het tegenwoordige wissel- en recepissenstelsel, hebben zich allengs nog andere geopenbaard, die niet over het hoofd mogen worden gezien.

Het spreekt van zelf, dat bij het trekken van wissels in de eerste plaats moet worden gelet op de

eischen der schatkist. Deze heeft, ten gevolge van het monopoliestelsel, waardoor de producten in Indië gekocht en betaald worden en in Nederland verkocht worden, jaarlijks een aanmerkelijk te kort, waarin gedeeltelijk door de stortingen der Nederlandsche Handel-maatschappij wordt voorzien. De wisseloperatie van het gouvernement voorziet in de overige behoefte.

Hieruit is ligt af te leiden, dat de behoefte der kas niet altijd overeenkomt met de aanvraag van wissels. Het gebeurt dus vaak dat weinig wissels worden aangevraagd en dus weinig geld daarvoor in de openbare kas wordt gestort, wanneer juist de behoefte dier kas zeer groot is, en dat integendeel veel geld voor wissels wordt gestort, wanneer die kas juist ruimer voorzien is dan noodig is.

Wij veronderstellen dat dit onder anderen moet worden ondervonden in den tijd van den oogst der voornaamste stapelproducten. Het is waarschijnlijk dat dan het gouvernement dikwijls in verlegenheid moet geraken om geld tot den opkoop dier producten, juist wanneer ook de particuliere handel tot hetzelfde einde meer geld behoeft en dus minder wissels neemt.

De uitgifte van wissels heeft overigens alleen te Batavia plaats; zoodat in de overige gedeelten van de uitgestrekte kolonie de invloed der operatie niet wordt gemerkt, vooral niet op de buiten-etablissementen. Dit nadeel is duidelijk bespeurbaar in den hoogen stand van de agio of den toebaat, die de zilveren gulden aldaar geniet tegen het koper en de recepis. Deze toebaat beloopt soms tot 20 pCt.

Wij behoeven niet op te merken, dat het ver-

bod, hetwelk het gouvernement heeft uitgevaardigd tegen het invoeren op Java van kopergeld van de buitenbezittingen, indien het aan den eenen kant noodzakelijk was, aan den anderen kant veel bedenkingen heeft. Het is toch ongetwijfeld belemmerend, dat in dezelfde kolonie de officiële munt niet van het eene gedeelte der kolonie naar het andere gedeelte kan worden gevoerd. De gewigtigste hoedanigheid eener munt is toch die, welke *ubiquiteit* wordt genoemd, dat is, dat zij overal aannemelijk is. De edele metalen bezitten deze hoedanigheid overal ter wereld. Doch deze faculteit, om overal als agent van ruiling aannemelijk te zijn, mist het koper zelfs in de kolonie waar het is uitgegeven.

Volgens opgave van den Minister van Koloniën was in 1849 in het geheel geen koper ingevoerd, terwijl slechts voor *f* 86.815 aan die munt was uitgevoerd. Dit bewijst, dat er dus tusschen Java en de uitgestrekte buitenbezittingen eene volslagene afscheiding was in het wisselen der ruilingsmiddelen. Wij behoeven niet te doen uitkomen, dat zulk een toestand groote belemmeringen moet opleveren voor den handel.

Het is wijders gebleken, dat men de afscheiding der functiën van pasmunt en recepissen niet heeft kunnen vasthouden. Reeds heeft het gouvernement meermalen moeten toelaten, dat aanzienlijke opbrengsten voor verpachtingen aan hetzelve zijn betaald in koper in stede van in recepissen. Hierdoor wordt een der gewigtigste bedoelingen van het recepissenstelsel verijdeld. Het spreekt toch

van zelf, dat het gouvernement telkens zulke aanzienlijke massa's in kopergeld ontvangende in stede van in recepissen, zelf vroeg of laat verpligt wordt die massa's weder op de eene of andere wijze uit te geven.

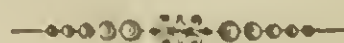
Deze uitgifte moet dan noodwendig geschieden, hetzij in koper, zoodat het verschil tusschen de recepissen en pasmunt geheel ophoudt, of wel in nieuwe recepissen, die worden uitgegeven tegen depôt van het metaal.

Volgens ministeriële opgave was op ultimo 1849 in 's lands kassen op Java aanwezig eene som van *f* 4.592.448 aan koper en slechts *f* 1.956.785 aan recepissen, zijnde dus $\frac{1}{3}$ betaalmiddel tegen $\frac{2}{3}$ pasmunt.

De toenemende uitgifte van recepissen is blijkbaar uit den navolgenden staat voorkomende in het ministeriëel algemeen verslag van O.-Indië over 1849.

	OP ULTIMO			
	1846.	1847.	1848.	1849.
Er was aan recepissen gereed voor uitgifte	*f* 21,636,400	*f* 22,838,800	*f* 23,158,000	*f* 23,743,600
Daarvan was niet uitgegeven, maar onder speciale bewaring gesteld, om alleen uitgegeven te worden op bijzondere magtiging van het gouvernement .	9,005,325	7,838,800	8,158,000	6,343,600
Er was dus in omloop . . .	*f* 12,631,075	*f* 15,000,000	*f* 15,000,000	*f* 17,400,000
Hiervan bevonden zich in 's lands kassen.	*f* 4,395,890	*f* 5,093,745	*f* 4,138,417	*f* 3,414,321
Buiten 's lands kassen	8,235,185	9,906,255	10,861,583	13,985,679
Als boven	*f* 12,631,075	*f* 15,000,000	*f* 15,000,000	*f* 17,400,000

Wij behoeven niet te doen uitkomen, dat de toenemende vermeerdering van recepissen in circulatie eene toenemende aanvraag moet veroorzaken naar wissels.

HOOFDSTUK IV.

DE GESCHIEDENIS VAN DE JAVASCHE BANK.

Ofschoon sedert den terugkeer der Oost-Indische gewesten onder het Nederlandsche gezag herhaaldelijk sprake was geweest van de daarstelling eener groote inrigting van crediet, kwam dit denkbeeld eerst tot eene uitvoering onder het bestuur van den Kommissaris-Generaal DU BUS. Reeds onder het bestuur der voormalige Oost-Indische Compagnie, hadden nogthans in Indië banken van leening en eene bank-courant bestaan, en onder anderen in 1752 was door de Indische regering een ontwerp gearresteerd van eene wisselbank of bank-courant, die later door den druk der omstandigheden en ten gevolge van den steeds toenemenden achteruitgang der openbare financien en van het muntwezen weg kwijnde en eindelijk geheel was verdwenen.

Reeds tijdens het bestuur van Kommissarissen-Generaal in 1818 was het denkbeeld geopperd van eene bank-inrigting geschoeid op den leest der Europesche discontsbanken. Doch meenden deze hooge bewindslieden de verwezenlijking van dit plan te

moeten overlaten aan hunnen opvolger. De toenemende depreciatie der Indische munten, het gevolg der uitgifte van papier en van slechte munt, maakte echter onder het bestuur van den heer VAN DER CAPELLEN de oprigting van eene particuliere bank onmogelijk. Het sprak toch van zelf, dat elk papier uitgegeven tegen zilver moeijelijk in de circulatie zou zijn te houden geweest, dat het dadelijk ter verwisseling zou zijn aangeboden en dat in allen gevalle dat papier zou hebben bijgedragen tot de algemeene depreciatie van het circulerend medium.

Toen echter vóór het vertrek van den Kommissaris-Generaal DU BUS uit Nederland bij het opperbestuur het herstel van het Indische muntwezen en van de koloniale financien een onderwerp van gezette en ernstige overweging uitmaakte, werd ook de oprigting van eene bank rijpelijk overwogen en daartoe zelfs de heer DU BUS voorzien van de voorloopige voorschriften en volmagten.

Men heeft reeds gezien, dat die Landvoogd bij ministerielen brief van 30 Januarij 1827, La. A, no. 20, nader de bepaalde instructiën had gekregen tot de oprigting eener bank-courant en van leening te Batavia, dat deze omstandigheid de noodzakelijkheid had doen beseffen om eerst voor het later uit te geven bankpapier de noodige ruimte in de circulatie te maken door intrekking van het gouvernements-papier, en dat daartoe, bij het besluit van den Kommissaris-Generaal van 3 November 1827, obligatiën waren gecreëerd tot het bedrag van een millioen gulden.

Toen dan ook de Javasche geldmarkt was gezui-

verd van de onedele en gedepreciëerde elementen, waarop het zilver en zilververtegenwoordigend papier altijd bleef afstuiten, gaf eindelijk de Kommissaris-Generaal DU BUS bij zijn besluit van 11 December 1827 aan zijne instructiën gevolg door de uitvaardiging van het octrooi der thans nog bestaande Javasche bank.

Dat octrooi werd verleend voor den tijd van tien jaren, terwijl de bank gedurende dien tijd uitsluitend in het genot van hetzelve werd gesteld. Haar fonds zou uiterlijk bestaan uit vier millioenen guldens, verdeeld in acht duizend actien. De deelhebbers bleven niet aansprakelijk voor eenig verlies boven hunne actien. Deze actien waren op naam. De operatien der bank zouden bestaan:

„*a*. In het escompteren van wisselbrieven en acceptatiën.

„*b*. In het beleenen van effecten, kostbare gesteenten en metalen, goederen, waren en koopmanschapen; deze laatsten onder zoodanige voorzorgen, als de directie dienstig zou oordeelen.

„*c*. In den handel in goud en zilver.

„*d*. In het ontvangen van gelden, zoo van den lande en alle publieke autoriteiten, als van bijzondere personen, in rekening courant; in het betalen van assignatiën, door dezelve op de bank af te geven, en voorts in het incasseeren van waarden, zoo voor publieke inrigtingen, als voor bijzondere personen.

„*e*. In het verwisselen van gelden en gangbare speciën tegen bankpapier.

„*f*. In het in bewaring nemen van vreemde speciën, om die in natura terug te geven tegen berekening van een' billijken interest, of daarop een evenredig crediet

op de boeken der bank openen, onder het genot van eene matige provisie.

„*g*. In het nemen à deposito van sommen van *honderd* guldens en daarboven, daarvoor aan de eigenaars te goed doende eenen te bepalen interest.

„*h*. In het verleenen, onder goede borgtogt, van een crediet, van niet minder dan *twee honderd* en niet meer dan *tien duizend* guldens, aan alle ter goede naam en faam staande ingezetenen, met vrijheid, om daarover bij assignatie te beschikken, tegen betaling van eenen te bepalen interest.”

Onder de excompto's bij § *a* bedoeld waren uitdrukkelijk begrepen de acceptatiën van de op Java gevestigde publieke vendukantoren, doch uitgesloten het zoogenaamde circulatiepapier.

De beleeningen zouden nooit langer dan voor drie maanden mogen geschieden en op twee derde der getaxeerde waarde. Hierop maakten eene uitzondering de vendu-acceptatiën en de beleeningen op goud en zilver en edelgesteenten, die voor zes maanden zouden kunnen geschieden.

De billetten der bank zouden zijn van *f* 1000, *f* 500, *f* 300, *f* 200, *f* 100, *f* 50 en *f* 25 alleen betaalbaar aan toonder bij de bank.

Het geheele beloop der uit te geven billetten moest zich regelen naar het kapitaal van het fonds der bank, alle beleeningen, excompto's, gedeponeerde gelden, muntspeciën en verleende credieten daaronder begrepen.

Aan de bank werd toegezegd, dat, zoo lang zij aan hare verpligtingen zou blijven voldoen, hare billetten zouden worden verklaard, een wettig middel van

betaling in alle lands kassen op Java en Madura. Terwijl voorts door de Indische regering geen gouvernements papierengeld, onder wat vorm of benaming ook, gelijktijdig zou mogen worden in omloop gebragt.

De bank zou nimmer middellijk of onmiddellijk deel mogen nemen in eenige ondernemingen van welken aard ook en zich stiptelijk houden tot de handelingen haar bij dit octrooi aangewezen.

Het namaken harer billetten werd gelijk gesteld aan valsche munting.

Hare zaken zouden worden bestuurd door eenen vasten President, drie Directeuren en eenen vasten Secretaris, die mede stem zou hebben bij de deliberatiën. Op voordragt der bank kon door den Gouverneur-Generaal het getal der Directeuren worden vermeerderd.

De President en Secretaris zouden worden benoemd door den Gouverneur-Generaal. De Directeuren werden jaarlijks gekozen in eene algemeene vergadering van stemgeregtigde deelhebbers te houden te Batavia. De aftredende Directeuren waren dadelijk weder verkiesbaar.

Bij het einde van elk boekjaar zou te Batavia eene algemeene vergadering van stemgeregtigde deelhebbers worden gehouden, welke zich speciaal moesten bezig houden:

a. Met het benoemen van Directeuren voor het aanvang nemende boekjaar;

b. Met het benoemen eener commissie van zeven stemgeregtigde deelhebbers, om de balans op te nemen en het dividend te bepalen;

c. Met het vaststellen van huishoudelijke bepalingen en het overwegen van alle verdere zaken, die de directie zou voorstellen.

Na afloop van elk boekjaar, moest de bank gedurende acht dagen worden gesloten, de balans alsdan worden opgemaakt, de kas en effecten opgenomen worden en de opgemaakte balans aan de hiervoren sub *b* genoemde kommissie worden overgelegd. Deze kommissie was belast met het onderzoek der balans binnen de eerstvolgende maand, moest op hare deugdelijkheid en echtheid den eed der boekhouders en kassiers afnemen, de directie, na goedkeuring der balans, wegens hare gehoudene administratie ontlasten, en bepaalde, na ingenomen advies der directie, het dividend aan deelhebbers uit te keeren over het afgeloopen boekjaar, na terughouding van zoodanige reserve als zou worden noodig geacht.

Wij hebben slechts eenige der voornaamste bepalingen van het octrooi opgegeven, doch meenen daardoor reeds genoegzaam te hebben aangetoond, dat dit octrooi werkelijk de blijken droeg van eene groote bedrevenheid en kennis van de zuivere beginselen, waardoor eene inrigting als de Javasche bank moet worden beheerd. Wij zeggen dit met gerustheid ofschoon volkomen bewust van de schromelijke verwikkelingen, waaraan de bank later is blootgesteld geweest.

Zij, die echter het eerste octrooi met aandacht hebben beschouwd, zullen de overtuiging hebben gekregen, dat de latere moeijelijkheden geenszins het gevolg zijn geweest van eenig organisch gebrek

in de inrigting der bank, maar dat zij aan omstandigheden en misslagen zijn te wijten, welke de wetgever moeijelijk kon voorzien of althans kon voorkomen. Met hoeveel wijsheid de statuten eener bank ook worden gesteld, is het altijd aan eene onbedrevene directie mogelijk, om de wijsheid des wetgevers ijdel te maken. Ofschoon van vele zijden de latere ongelegenheden der Javasche bank met strengheid zijn beoordeeld en gegispt, is, geloof ik, niet eene enkele stem opgegaan, om de doelmatigheid van hare uitgevaardigde statuten in twijfel te trekken. Deze omstandigheid pleit gewis krachtig voor de wijsheid van het uitgevaardigd octrooi. Wat de begane misslagen betreft, zullen wij daarvan later ter gelegene plaatse gewagen.

Gelijktijdig met de uitvaardiging van het octrooi werd door het Indisch bestuur een besluit genomen, waarbij werd bepaald, dat de actiën der Javasche bank zouden zijn een wettig middel van geldbeleg voor de weeskamers, de administratiën der weduwen-, weezen- en pensioenfondsen, de godshuizen en gestichten van liefdadigheid, mitsgaders voor personen, die zaken van onmondigen en afwezigen beheeren.

Voorts werd, ter wegneming van allen twijfel en speciaal ook ter verduidelijking van de hiervoren sub § *d* opgenoemde functiën der bank, bij besluit van den 18 December 1827 nog bepaald, dat zij, onder uitsluiting van kopergeld, alleen handelde in gouden en zilveren speciën en dat de banknoten, van welke grootte ook, als representatief van goud of zilver, steeds integraal in gouden en zil-

veren speciën bij de bank verwisselbaar zouden zijn.

Ook de wijsheid van deze bepaling springt onmiddellijk in het oog. Zij vestigde de operatien der bank op den vasten grond van het edel metaal. En had de directie later beter de lessen der ondervinding geraadpleegd, dan ware gewis de bank behoed gebleven voor de rampen, die zij heeft ondervonden. Met de inkrimping der zilver-circulatie had de bank voorzeker hare operatiën moeten beperken; doch nimmer had zij kunnen geraken tot den achterlijken toestand, waartoe zij later is vervallen.

Wij zouden der waarheid te kort doen indien wij hier verklaarden, dat de Javasche bank reeds dadelijk den algemeenen bijval verwierf. Vooral onder de ambtenaren werden vele gevonden, die weinig geneigdheid betoonden tot eene deelname in de inschrijving. Om deze deelname te bevorderen achtte de regering zich verpligt, om eene circulatie te doen afgaan aan de voornaamste civiele en militaire autoriteiten, ten einde haar bekend te maken met de bedoelingen, die bij de daarstelling van deze inrigting hadden voorgezeten, met het belang dat de Koning stelde in de oprigting der bank, en haar uit te noodigen tot het nemen van actiën.

Aan den Koning, dus luidde het slot dezer circulaire, zal op hoogstdeszelfs uitdrukkelijk verlangen, opgaaf worden gedaan van de civiele en militaire ambtenaren, welke zouden hebben medegewerkt, om de Javasche bank tot stand te brengen, alsmede van het bedrag voor hetwelk elk hunner zou hebben ingeschreven.”

Zij, die bekend zijn met den geest der Indische bureaucratie, zullen ligt beseffen welken invloed zulk eene aanbeveling moest uitoefenen op hen, die aldus tot eene deelname werden uitgenoodigd.

Den 24 Januarij 1828 was het bedrag der inschrijving reeds meer dan één millioen gulden, en werd de Javasche bank bij besluit van den Commissaris-Generaal verklaard te zijn geconstitueerd.

Aldus ving deze inrigting hare loopbaan aan, zij die bestemd was om zulk eenen gewigtigen en soms rampspoedigen invloed uit te oefenen op den muntsomloop van Indië, en in zulk eene ruime mate bij te dragen tot de ongelegenheden, waarin de Indische regering zich later zag gewikkeld door hare misslagen en de veronachtzaming der regelen eener goede staatshuishoudkunde.

Aanvankelijk namen de operatiën der bank eene gunstige wending. Eerst met beleid bestuurd, breidde zij haar werkkring allengs uit, en was zij werkelijk tot groot gerief van den handel, terwijl belangrijke dividenden der actionarissen een goed geldbeleg gaven.

Intusschen ondervond ook de Javasche bank de ongelegenheid van de koper-circulatie. Vooreerst bleven daardoor sommige voordeelige transactiën voor haar verboden, en anderdeels ondervond zij daardoor dikwijls veel moeijelijkheden in de circulatie harer billetten. Reeds in het begin van 1830 werd aan de Indische regering een adres ingediend van eenige kooplieden te Batavia, waarbij werd voorgesteld de verwisseling van bankpapier tegen zilver eenigen tijd te schorsen. Ook de directie der

bank legde der regering herhaaldelijk de hagchelijkheid bloot van haren toestand speciaal met opzigt tot de circulatie harer billetten. Het bestuur weigerde echter hare toestemming tot de gevraagde schorsing.

Een gevoelige slag werd haar reeds toegebragt in 1832 en wel bij de publicatie van 23 Augustus van dat jaar, waarbij de bank werd gedwongen, tot de uitgifte van een papier, dat koper representeerde hetwelk bij haar zoude worden gedeponeerd. Het sprak van zelf dat deze uitgifte de circulatie van haar eigen papier aanmerkelijk moest benadeelen. Want het mag niet over het hoofd worden gezien, dat zij zelf, volgens haar octrooi, geene transactiën mogt sluiten in koper noch in koper vertegenwoordigend papier. Zoolang het koper zelve circuleerde sprak het van zelf, dat de moeijelijkheid dier circulatie in vele handelstransactiën, bij geldverzendingen en in huisselijke omstandigheden, aan het papier de voorkeur deed geven boven het koper, dáár zelfs waar de transactiën eigenlijk in koper waren gesloten.

Het koperpapier voorzag in menig ongerief van het koper en verrigtte dus functiën, die vroeger uitsluitend door het bankpapier werd verrigt. Het koper papier eerst tot een bedrag van drie millioen gulden uitgegeven, werd later nog vermeerderd, zoo dat het al meer en meer bijdroeg tot de verdrijving van het zilver en dus ook van het bankpapier.

Men heeft hiervoren reeds gezien, dat deze uitgifte van koperpapier niet plaats had zonder tegenkanting van den Directeur der Javasche bank. Doch haar weêrstand werd magteloos toen de koninklijke bevelen werden uitgevaardigd.

De strijd tusschen het koper en het bankpapier, waarbij natuurlijk het koper het veld moest behouden, werd nog hagchelijker toen bij het besluit van den Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH van 4 Januarij 1834 n°. 4 werd bepaald, dat in het algemeen als beginsel werd aangenomen, dat het gouvernement bevoegd was, om alle betalingen, welke hetzelve te doen had, met uitzondering van die, waaromtrent bij contract of overeenkomst anders was gestipuleerd, te voldoen na goedvinden in zilver of kopergeld, na den maatstaf van vijf gulden zilver voor zes gulden koper.

Er behoeft toch, dit is meermalen opgemerkt, geene groote kennis van de wetten der muntcirculatie, om te beseffen, dat dit besluit eigenlijk niets anders was dan de afkondiging eener volslagene kopercirculatie, vooral wanneer hier wordt gelet op de dagelijksche en in bedrag steeds toenemende aanmunting en uitgifte van koperen munt. Hierdoor moesten het zilver en het bankpapier al meer en meer van de markt worden verdrongen, en de regering moest dus van zelf er toe worden gebragt, om al minder gebruik te maken van hare faculteit in zilver in stede van koper te betalen en al meer en meer van hare bevoegdheid, om hare in zilver verschuldigde verpligtingen te voldoen in koper. Een strijd tusschen het bankpapier en het koper was dus voor het eerste een hopelooze strijd.

De verwikkelingen en de strijd, die in 1831 en 1832 opzigtelijk de uitgifte van koperpapier hadden plaats gehad tusschen den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH en de directie der bank, gaven aanleiding

dat daaromtrent bij het in 1837 afgekondigde nieuwe octrooi, bepaalde voorschriften werden opgenomen. Bij de artikelen 40, 41 en 42 van dit octrooi werd bepaaldelijk gezegd:

„40. Onder dezelfde voorwaarden en behoudens het voorkomende bij het volgende artikel, wordt bij deze de toezegging gedaan, dat het gouvernement geen ander papierengeld in circulatie zal brengen of doen brengen, buiten de tusschenkomst der bank.

„41. Het gouvernement behoudt echter aan zich het regt, om, wanneer de omstandigheden zulks vorderen, een papier, kopergeld representerende, hetzij door middel der bank, zoo deze zich daarmede zal willen belasten, hetzij op eenige andere gepaste wijze, uit te geven of te doen uitgeven.

„42. In het geval, dat de uitgifte van het koperpapier door de tusschenkomst der bank plaats heeft, worden het bedrag van hetzelve, de verdeeling van het papier in groote en kleine biljetten, de aard van den te geven waarborg en de verdere voorwaarden der handeling, door het gouvernement, voor zoo veel noodig, met gemeen overleg der bank geregeld."

Wenschelijk was het onder zulke omstandigheden, dat ook de Javasche bank had ingezien, dat haar papier, om niet te worden verdrongen door het later vermeerderd koper papier, met beleid en matiging moest worden uitgegeven. Doch het was alsof hare directie met blindheid was getroffen. Telkens was zij verpligt hare toevlugt te nemen tot buitengewone operatien ter aanvulling van hare speciekas, en deze omstandigheid alleen was eene dringende waarschuwing tot inkrimping van hare papier-emis-

sien. Doch weggesleept door een schijn van voorspoed en vooral door de hooge dividenden, welk zij uitdeelde, gaf zij al meer en meer uitbreiding aan hare operatien, bevorderde zij door eene overdrevene credriet-verleening al meer en meer een schromelijk spel in waardeloos handelspapier.

Wel verre van dus haar papier aan de wandeling te onttrekken, vermeerderde zij integendeel hare emissie. In Maart 1830 had zij aan billetten in omloop *f* 2,972,150 en in Maart 1839 bedroeg haar uitgegeven papier *f* 7,477,000.

De bank zelve droeg dus bij tot de verjaging van het edel metaal.

Dit kan voorzeker op geene duidelijkere en meer praktikale wijze worden aangetoond dan zulks door ADAM SMITH is gedaan.

„Veronderstellen wij, bijvoorbeeld dat al het in omloop zijnde geld van zeker land op eenen zekeren tijd een millioen ponden sterling bedroeg, en deze som alsdan genoegzaam was voor den omgang van de geheele jaarlijksche opbrengst van den grond en de nijverheid. Veronderstellen wij tevens, dat eenigen tijd daarna onderscheidene banken en bankiers schuldbewijzen afgeven betaalbaar aan toonder, tot een bedrag van een millioen; in hunne kassen twee honderd duizend ponden hou-

Let us suppose for example, that the whole circulating money of some particular country amounted at a particular time to one million sterling, that sum being then sufficient for circulating the whole produce of their land and labour, Let us suppose too that some time thereafter different banks and bankers issued promisory notes, payable to the bearer, to the extent of one million, reserving in their different coffers two hundred thousand pounds for answering

dende ter voldoening aan mogelijke vordering. Als dan zou er in omloop blijven acht honderd duizend pond in goud en zilver en een millioen banknoten of achttien honderd duizend ponden in papier en geld te zamen.

De jaarlijksche productie van den grond en de volksvlijt behoefden echter te voren slechts een millioen, om in omloop te blijven en onder de eigenlijke verbruikers te worden verdeeld, daar die jaarlijksche productie niet plotseling kan worden vermeerderd door deze bank operatiën. Ook later zal dus een millioen voldoende zijn voor de circulatie. Daar toch de goederen, die moeten worden gekocht en verkocht, juist dezelfde blijven als vroeger, zou dezelfde hoeveelheid geld ook genoegzaam wezen, om dezelve te koopen. Het kanaal der circulatie, indien ik mij van deze uitdrukking mag bedienen, zal juist hetzelfde blijven als vroeger. Een millioen hebben wij verondersteld voldoende te zijn, om dat ka-

occasional demands. There would remain therefore in circulation eight hundred thousand pounds in gold and silver, and a million of banknotes or eighteen hundred thousand pounds of paper and money together. But the annual produce of the land and labour of the country had before required only one million to circulate and distribute it to its proper consumers, and that annual produce can not be immediately augmented by those operations of banking. One million will be sufficient to circulate it after them. The goods to be bought and sold being precisely the same as before, the same quantity of money will be sufficient for buying and selling them. The channel of circulation, if I may be allowed such an expression, will remain precisely the same as before. One million we have supposed sufficient to fill that channel. Whatever therefore is poured into it beyond this sum cannot run in it, but must overflow. One million eight hundred thousand

naal te vullen. Al wat dus boven die som in hetzelve wordt geworpen, kan daarin niet omloopen, maar moet overvloeijen. Een millioen acht honderd duizend pond zijn in hetzelve geworpen, dus moeten acht honderd duizend pond overvloeijen, alzoo deze som over en boven het bedrag is, hetwelk in de binnenlandsche circulatie kan worden gebezigd. Maar ofschoon die som niet te huis kan worden benut is zij te kostbaar om ze ledig te laten liggen.

Daarom zal dezelve buiten 's lands worden gezonden, ten einde dat voordeelig emplooi te vinden, hetwelk niet te huis kon worden gevonden. Maar het papier kan niet worden weg gezonden, omdat het op eenen afstand van de banken, die het hebben uitgegeven en van het land, waarin de betaling door regtsmiddelen kan worden geëischt, niet zal worden ontvangen voor gewone betalingen. Goud en zilver zullen dus tot een bedrag van 800.000 ponden worden weggezonden en het kanaal der binnenlandsche

pounds are poured into it, eight hundred thousand pounds therefore must overflow, that sum being over and above what can be employed in the circulation of the contry.

But though this sum cannot be employed at home, it is too valuable to be allowed to lie idle. It will therefore be send abroad. But the paper cannot be send abroad, because at a distance from the banks, which issue it and from the country in which payment of it can be exacted by law, it will not be received in common payments. Gold and silver therefore to the amount of eight hundred thousand pounds will be send abroad and the channel of home circulation will remain filled with a million of paper instead of a million of those metals which filled it before."

circulatie blijven vervuld met één millioen aan papier, in stede van één millioen van die metalen, welke hetzelve vroeger vervulden.

Na de voordeelen te hebben op gesomd, welke van eene beleidvolle uitgifte van bankpapier kunnen worden verwacht, zegt de voormalige Minister van Financiën, de heer VAN HALL, in eene verhandeling over eene op te rigten handelsbank, vroeger uitgegeven: »dat de bank echter in die uitgifte »met zeer veel behoedzaamheid moet te werk gaan, »daar het eene stellige zekerheid is, dat het bank»papier, hetwelk alleen binnenslands eene waarde »bezit, even zoo veel gereed geld uit het land doet »verdwijnen als de bank meer papier, dan zij geld »in hare koffers bezit, uitgeeft, voor zoo verre de »uitbreiding van binnenlandschen omzet in handel, »fabrijken en landbouw niet vorderde dat de geld»circulatie grooter werd."

In November 1836 vestigde de Directeur-Generaal van financien met aandrang de aandacht der Indische regering op den toestand der speciekas van de Javasche bank. Het was hem gebleken dat op 25 November de voorraad zilveren en gouden munt bij de Javasche bank niet meer bedroeg dan ƒ 856,680 en dat daarentegen aan bankbilletten in omloop was eene som van ƒ 7,051,000, welke som dus in verhouding der specie stond als $8\frac{23}{100}$ tot 1.

Deze toestand was ontstaan:

1°. Door dat in 1836 veel specie uit de bank was geligt en weinig specie daarin gebragt, terwijl

de voorraad op 1 Januarij van het zelfde jaar nog had bedragen *f* 2,448.054.

2°. Door dat in 1836 het bankpapier in circulatie was vermeerderd instede van verminderd, alzoo het op 1° Januarij had bedragen *f* 6,453,125. De ongunstige verhouding tusschen papier en specie moest, volgens het oordeel van den Directeur-Generaal, worden hersteld door bankpapier in te trekken en eene vermeerdering van specie in de bank.

Tot het eerste middel had de directie dier inrigting reeds besloten door een gedeelte der verschenen transactiën niet te hernieuwen. Die maatregel werkte echter zeer langzaam, daar de kooplieden gewoon waren om ter vervulling hunner verpligtingen aan de bank telkens op nieuw hare hulp te ontvangen, en deze zouden, dacht men, in de uiterste verlegenheid komen, indien zij anders dan bij weinig bezwarende termijnen van gemelde hulp werden verstoken.

De vermeerdering van specie, die verwacht kon worden, was niet groot.

De onevenredige verhouding van het metaal tot het papier deed echter duchten, dat als het goud en zilver uit de bank werden geligt, en er nog vijf a zes millioenen aan bankpapier in circulatie bleef, alsdan tusschen dit papier en de specie eene aanmerkelijke agio zou ontstaan, en zoowel de particulieren als het gouvernement groote verliezen zouden lijden.

In 's lands kas was *f* 2,437,950 aan bankpapier aanwezig.

Het gouvernement was verpligt tot vele betalingen

in specie en werd dus gewikkeld in de ongelegenheden der Javasche bank. Het magtigde daarom den Directeur-Generaal van financien, om de directie dier bank te verpligten, om al het goud en zilver geld op te koopen, dat ter reede van Batavia door den handel mogt worden aangebragt voor zoo ver hetzelve niet zou worden ingevoerd. Tegelijk werd de directie verpligt, om voor rekening der bank specie uit andere landen te doen aanvoeren, ten einde hare speciekas zich over acht maanden in eene goede verhouding zou bevinden tot het circulerend papier.

Het behoeft geen betoog, dat deze magtiging van het gouvernement eene groote miskenning verraadde van de wetten, waardoor de uitzetting en inkrimping van het circulerend medium worden beheerscht. Meer zilver te willen in circulatie brengen in een land, alwaar het edel metaal telkens verdwijnt en dus het circulerend medium blijkbaar boven de behoefte is gestegen, is zich zelven slechts nuttelooze kosten opleggen, daar dat zilver telkens weder moet verdwijnen. Men legt zich zelven het werk op der Danaïden.

Had het bestuur werkelijk baat willen aanbrengen, dan had het met de bank krachtig moeten zamenwerken tot eene belangrijke inkrimping van het uitstaande bankpapier. De Directeur-Generaal van financiën had hiervan wel gewaagd en zelfs berigt dat de directie der bank tot zulk eene inkrimping had besloten. Doch het gouvernement werd hier blijkbaar misleid. Het was der bank nimmer ernst, om de circulatie harer billetten te vermin-

deren, ofschoon zich telkens de schaarschte van zilver deed gevoelen. Men zal straks zien, dat de emissie op ultimo Maart 1837 *f* 6.013.150 gulden bedragen had, en dat op ultimo Maart in 1838 die emissie weder tot *f* 7,243.975 was vermeerderd, terwijl zij eindelijk op ultimo Maart 1839 de hoogte van *f* 7,477.000 bereikte.

Telkens dacht de bank hare emissiën te kunnen vermeerderen, wanneer hare speciekas voordeeliger stond.

Hoe roekeloos zij soms te werk ging en tot welke hoogte hare dividenden werden opgedreven, blijkt genoegzaam uit den navolgenden staat.

AANTOONING *van de verhouding tusschen Papier en Specie, van de gedane verwisselingen en omzettingen en van de behaalde zuivere winsten bij de Javasche bank van den tijd van hare oprigting tot en met* 1840.

BOEKJAAR.	Specie in kas.	Bankpapier in omloop.	Verhouding tusschen Specie en Bankpapier.	Verwisselingen van Specie.	TOTAAL der OMZETTINGEN.	ZUIVERE WINSTEN.	DIVIDENTEN ten HONDERD.
1 Maart 1829	*f* 2,086,727.75	*f* 2,166,775.00	*f* 1 à 1 ruim.		*f* 1,477,622.90	*f* 4,957.65	$^{38}/_{100}$
2 „ 1830	1,171,075.01	2,972,150.00	1 „ $2^{1}/_{3}$ ongev.		3,583,679.94	164,201.87	$10^{14}/_{100}$
3 „ 1831	1,608,684.65	3,075,550.00	1 „ 2 nagen.		3,648,282.64	231,009.37	12
4 „ 1832	1,807,272.67	4,015,825.00	1 „ 2 ruim.		4,744,205.13	326,721.77	12
5 „ 1833	897,053.06	4,212,250.00	1 „ $4^{1}/_{2}$ „		6,081,739.00	466,935.73	13
6 „ 1834	1,180,913.14	4,892,600.00	1 „ 4 „	*f* 1,283,792.43	6,537,539.98	474,540.42	20
7 „ 1835	1,724,501.30	5,181,425.00	1 „ 3 „	1,793,778.39	7,416,258.39	569,359.27	27
8 „ 1836	2,675,432.24	5,995,470.00	1 „ $2^{1}/_{4}$ ongev.	2,869,111.30	7,339,955.14	620,715.63	30
9 „ 1837	524,541.67	6,013,150.00	1 „ 12 „	2,399,555.31	3,395,541.58	656,329.22	32
10 „ 1838	1,853,668.78	7,243,975.00	1 „ 4 „	4,005,145.12	9,124,337.26	669,030.01	33
11 „ 1839	1,202,516.99	7,477,000.00	1 „ 6 ruim.	2,177,267.13	8,049,849.07	561,019.92	26
12 „ 1840	753,959.23	7,235,150.00	1 „ 10 ongev.	68,311.88	7,354,054.96	345,502.69	$16^{2}/_{5}$
			TOTAAL. . . .	*f* 14,596,961.56	*f* 73,753,065.99	*f* 5,090,317.55	$236^{92}/_{100}$
			Of gemiddeld in een jaar *). . . .	2,432,827.00	6,146,089.00	424,193.00	20% ongev.

*) Het 12de Boekjaar niet medegerekend in den doorslag der verwisselingen.

De geschiedenis eener inrigting als de Javasche bank resumeert zich grootendeels in cijfers. Ten einde dus een juist beknopt en toch volledig overzigt te geven van hare operatiën en van de wisselvalligheden, waaraan dat ligchaam was blootgesteld van hare oprigting af tot den tijd van haar kennelijk onvermogen, geven wij hier eene omstandige opgave van hare transactiën in zilver, hare handels operatiën en van hare baten en lasten loopende van 1829 tot 1840.

BOEKJAAR.	SPECIE in Kas.	BANKPAPIER in omloop.	SPECIE Verwisselingen of verstrekkingen aan het gouvernem.	SPECIE Verwisselingen of verstrekkingen aan particulieren.	ONKOSTEN en PREMIEN voor SPECIE.	ESCOMPTO'S.	BELEENINGEN.	VOORSCHOTTEN op Specie en Credieten.	BATEN.	LASTEN.	Zuivere winst.	Afgezonderd voor het Reservefonds.	Dividends Percentsgewijze.	Waarde der Bankactiën.
1 Maart 1829	f 2,086,727.75	f 2,166,775.00	f »	f »	f »	f 815,945.80	f 222,650.00	f 439,827.10	f 71,222.62	f 66,270.97	f 4,951.65	f 16.86	Ca. 38/100	93 pCt.
2 » 1830	1,171,075.01	2,972.158.00	»	»	»	1,863,212.80	799,152.65	921,314.69	226,401.08	62,199.21	°) 184,201.87	30.432.91	10 14/100	100 »
3 » 1831	1,608,684.45	3,075,550.00	»	»	»	1.943,855.29	1,068,601.95	606,023.40	295,857.02	64,647.65	†) 231,009.37	69.294.37	12	105 »
4 » 1832	1,807,272.67	4,015 825.00	»	»	»	3,049,733.89	1,113.906.65	580,474 59	396,290.34	69,568.57	328,721.77	88,721.77	12	130 »
5 » 1833	897,053.06	4 212.250.00	»	»	1.497.44	4,528,008.51	979,249.65	570,480.84	544,475.98	77,540.25	466,933.73	106,935.73	18	144 »
6 » 1834	1,180,913 14	4,892,600.00	*) »	1,283,792.43	5,632.88	5,232 119.83	824,914.65	480,445.50	565,411.88	90,871,46	474,540.42	74.540.42	20	154 »
7 » 1835	1.724,501.30	5.181,425.00	1,165,000.00	628,778.39	510.00	6,071,817.89	923,669.50	410,781.00	658,739.51	89,380.24	569,359.27	29,359.27	27	181 »
8 » 1836	2,875.432.24	5,995,470.00	1,590,600.00	1,278,511.30	»	6,446,378.38	488,597.09	404 979.67	707,752.57	87,036.94	620,715.83	20,715.00	30	193 »
9 » 1837	524,541.67	6,013.150.00	1,193.550.00	1,206,005.31	34.837,85	7,442,276.43	474,206.39	479,058.76	779,495.48	123,166,26	636,329 22	16,329.22	32	228 »
10 » 1838	1,853.668.78	7,243,975.00	1,926 550.00	2,078,595.12	11,442.14	7,768,286.50	777,374.70	578,676.06	775,868.37	106.838.36	669,030.01	9,030.01	33	326 »
11 » 1839	1,202.516.99	7,477,000.00	632,206.00	1,545,061.13	148,024.22	7,096,174.59	333.866.00	619,808.48	783.891 94	1) 222,874.02	561,019.92	2,917.93	26	262 »
12 » 1840	753,959.24	7,235,150.00	60,000.00	8,311.88	251,326.72	6,303,769.57	455,133.88	395,131.51	675,281.30	1) 329,778.61	345,502.69			212 »

*) Vóór het jaar 1834 zijn er geene aanteekeningen der verwisselingen gehouden; en die over 1834 opgeteekend zijn van het gouvernement en particulieren, te zamen loopende van 1 Januarij tot ultimo December, gelijk ook die der volgende jaren tot aan 1838: die van 1839 loopen van 1n. Januarij tot 13 Julij van dat jaar en van 1840 van den 13 Julij 1839 tot den 31 Maart 1840.

°) Onder deze winst is begrepen f 2,820.00 op het reservefonds bijbetaald voor Bankactiën.

†) Als voren eene som groot f 23,025.

1) Bij deze lasten moet nog worden berekend f 38,101.99 voor liefdadige gestichten afgezonderd.

Eene bloote inzage van dezen staat doet reeds zien, dat de bank, bij hare transactiën, zelfs de eerste beginselen, waar naar dergelijke inrigtingen worden bestuurd, had uit het oog verloren en zich nimmer aan eenigen vasten regel in hare emissiën en credieten scheen te hebben gehouden. Deze staat vertoont echter slechts den toestand zoo als dezelve was op die tijdstippen, dat zij verpligt was opening van hare zaken te geven. Doch het ontbreekt niet aan bewijzen, dat in den loop der boekjaren hare transactiën met nog grooter roekeloosheid werden gedreven.

Eene andere opmerking, waartoe dat overzigt aanleiding geeft, ontstaat bij eene vergelijking van het bedrag harer beleeningen op waarden met dat van hare discompto's. Terwijl het bedrag harer discompto's toeneemt zien wij dat van hare beleeningen afnemen. Blijkbaar zien wij hier de gevolgen van een' roekeloozen windhandel in papier. Dit bleek trouwens later nog meer toen zij verpligt was voor vele millioenen aan schulden jegens haar aangegaan, in acceptatiën op kort termijn, te kapitaliseren en voor een groot gedeelte zelfs geheel bij hare boeken af te schrijven als hopelooze pretentiën.

Ten aanzien der evenredigheid, welke de bank tusschen de uitgifte van hare billetten en hare speciekas heeft gehouden, moet worden opgemerkt, dat de bank schijnt gedeeld te hebben in een bijna algemeen in Indië bestaand gevoelen, dat namelijk eene bank niet kan gezegd worden de regelen der voorzigtigheid te overtreden, wanneer hare specie voor-

raad wordt gehouden op een derde of een vierde van hare emissiën.

Dit moge waar zijn in die landen, alwaar de papier circulatie slechts in eene geringe verhouding staat tot het in omloop zijnde metaal; maar kan zeker nimmer worden toegepast, in een land alwaar het circulerend papier de voorraad der munt, die het moet vertegenwoordigen, verre overtreft. Dit blijkt reeds dadelijk uit hetgeen hiervoren is gezegd omtrent eene bepaalde behoefte, welke elk land heeft aan middelen van circulatie. Is deze behoefte niet overschreden, dan kan zelfs eene meerdere uitgifte dan tot de verhouding van één tot vier met beleid worden beproefd. Is echter die behoefte overschreden zoodat eene neiging tot uitvoer of wegvloeijing van het edel metaal bestaat, alsdan kan eene verdere uitgifte van papier, in welke verhouding tot de speciekas zij ook geschiede, niets dan bedenkelijke gevolgen hebben. Alles wat boven die behoefte wordt uitgegeven moet verdwijnen of worden uitgevoerd en vooraf weder bij de bank worden ingewisseld. Hier zou de bank dus, om aan die inwisseling te kunnen gevolg geven, even veel specie in kas moeten hebben als het beloop van het papier, dat de behoefte overschrijdt, zoodat zij even veel aan rente van de liggende specie zou verliezen als zij op de emissie van een gelijk bedrag aan papier zou winnen. Indien, bij voorbeeld, de geldmarkt niet was overstelpt door zes millioen aan papier, zou de bank gerust met 1 millioen en zelfs minder aan specie in kas de mogelijke inwisselingen kunnen verbeiden, daar deze niet

aanzienlijk kunnen zijn. Alles wat zij echter boven die zes millioen uitgaf, zou even spoedig weder naar haar toevloeijen. Zoodat zij daarvoor eene gelijke hoeveelheid specie zou moeten hebben gereed liggen. Zoodra daarom eene behoefte aan uitvoer of wegvloeijing zigtbaar wordt, blijft eener bank geen ander middel over dan eene inkrimping van hare emissiën.

Dit is echter door de Javasche bank altijd over het hoofd gezien. Integendeel waande men, telkens wanneer bij een ongerief der bank weder specie was aangevoerd, dat ongerief te zijn te boven gekomen zonder dat meestal aan eene inkrimping werd gedacht. Wanneer echter eenmaal eene neiging tot uitvoer zigtbaar is en dus de overschrijding der behoefte kennelijk wordt, dient zelfs het goede metaal, dat in omloop wordt gebragt, om die neiging te vermeerderen. De depreciatie, die een overvloed van edel metaal in het geheele circulerende medium veroorzaakt, is echter slechts tijdelijk, want zij herstelt zich zelve door den uitvoer van dat metaal. Zij is daarentegen blijvend, wanneer zij veroorzaakt is door de uitgifte van slechte munt of papier, omdat deze niet dan plaatselijk circuleren en dus voor geen uitvoer vatbaar zijn.

Eene andere verpligting, welke steeds voorbij werd gezien, is, dat eene bank bij hare emissiën noodwendig moet letten op den koers van den wissel.

Dat is, dat zij haren invloed op de geldmarkt steeds vooral moet doen gevoelen tot tegengang van eene al te nadeelige fluctuatie van den wisselkoers. De opvolging van dezen regel is elders immer van zoo

veel gewigt geacht, dat de wisselkoers dikwijls de thermometer is genoemd der emissien. Zoodra toch de wissel nadeelig staat, en dus blijkbaar eene neiging tot uitvoer aanwezig is, hetwelk in elk geval eene depreciatie van de in omloop zijnde betalings middelen aanwijst, is niets natuurlijker dan die betalingsmiddelen in waarde te doen rijzen door vermindering van dezelve. Deze operatiën behooren eigenaardig tot den werkkring der banken. Terwijl toch de regeringen meestal verpligt zijn, om de inkomsten, die zij ontvangen, weder te doen strekken tot dekking van hare uitgaven en dus zelden bij magte zijn, om het circulerend kapitaal telkens te verminderen of te vermeerderen, bestaat in de operatiën der groote banken zulk eene elasticiteit, dat zij door vermeerdering of vermindering harer emissien eenen dagelijkschen en heilzamen invloed kunnen uitoefenen. Ware de Javasche bank van dit besef doordrongen geweest, dan voorzeker had zij de steigeringen des wissels volgende, hare emissien zoodanig beperkt, dat, bij den dwang, die er bestond om eenige belastingen in zilver of papier te betalen en bij de onmisbaarheid van het edel metaal of zijn representatief in de meeste handels transactien, het papier zonder depreciatie zou hebben blijven circuleren en zelfs eene geringe hoeveelheid zilver in omloop zoude zijn gebleven.

Deze mogelijkheid, om den wisselkoers te verbeteren, bestond zelfs na de deconfituur der bank eenigermate. Meestal werd echter tegen de inkrimping der billetten de noodzakelijkheid aangevoerd, om de zilver-circulatie niet te vermoeijelijken. Dit

zou echter geenszins plaats hebben gevonden; maar zoolang het papier nog niet tot het pari met specie was gerezen, kon geacht worden daarvan een overtollig gedeelte aanwezig te zijn, dat is een gedeelte, dat voor de zilvercirculatie niet onmisbaar was.

Welligt was deze invloed der bank op de wisselkoers destijds nergens gemakkelijker dan op Java, daar toch, uit den aard der zaak, de grootste circulatie der billeten kon geacht worden op de drie hoofdplaatsen te zijn. Terwijl in andere landen de invloed der banken zich door het geheele land verspreiden moet en dus met minder snelheid werkt, bleef dezelve op Java in groote mate bepaald tot die hoofdsteden, alwaar de aanzienlijkste houders van het papier gevonden werden, daar zelfs het papier der binnenlanden veelal derwaarts heen vloeide door binnenlandsche remises.

Het waren dan ook de houders van het zilver papier en vooral was het de koophandel, die de grootste behoefte gevoelden aan remise naar het buitenland. De massa van papier allengs in hunne handen te verminderen zou noodwendig eene heilzamen invloed op het circulerend medium op Java hebben uitgeoefend, behalve dat zulk eene inkrimping voor de solvabiliteit der bank zelve gebiedend werd gevorderd en onvermijdelijk was te achten.

Wil men zich overtuigen hoe de emissie van papier door de bank nadeelig werkte op den wisselkoers, men raadplege alsdan de geschiedenis van 1843. Ofschoon de wissel reeds nadeelig stond, werd niet te min, op vordering van het gouvernement, aan hetzelve voor twee millioen aan nieuwe

billetten door de bank ter leen verstrekt. Allengs werd het circulerend medium door deze nieuwe en zoo aanzienlijke emissie vermeerderd, de overtollige voorraad van in omloop zijnde billetten nam toe en blijkbaar heeft deze operatie in geene geringe mate bijgedragen tot de nieuwe daling van den wisselkoers, welke zich spoedig openbaarde.

Niet genoeg kan het worden herhaald: bij zulk eenen nadeeligen stand des wissels kon alleen eene vermindering van het circulerend medium van duurzamen gunstigen invloed zijn. Geen verkoop van gouvernements tin of koper, geene afgifte van wissels, welke beide maatregelen destijds werden aangeprezen, konden een blijvend herstel beloven. Zoodra toch het papier, dat hierdoor in 'slands kas vloeide, weder werd uitgegeven, moest hetzelve weder denzelfden stand des wissels te weeg brengen, ten zij deze operatiën geregeld werden herhaald, zoo dat het bestuur de verliezen der depreciatie telkens voor deszelfs eigene rekening nam, zoo als wij later kunnen zien het geval te zijn geweest bij de invoering van het recepissenstelsel. Alleen zou baat zijn gevonden wanneer de opbrengst dier operatiën in 's lands kas was verbleven, en dus uit den omloop was gehouden, daar het toch hetzelfde was of de intrekking van het bankpapier door de bank dan wel door het gouvernement was geschied.

Onder de weldaden, welk eene wel ingerigte bank steeds moet uitoefenen, behoort ook vooral, dat zij zooveel mogelijk medewerke, om de industrie door eene lage rente op de geleende gelden te bevorderen, zoodat zij door vermindering van

den intrest ook andere kapitalisten daartoe brenge.

Ook deze roeping was tot 1839 altijd door de bank miskend geworden. Instede van hierin den particulieren geldschieter voor te gaan, had zij tot het oogenblik der crisis altijd de hoogste rente van 9 pCt. op hare discompto's enz. gevorderd, zelfs toen zich blijkbaar eene neiging tot rente vermindering vertoonde.

Later verminderde zij hare rente tot 6 pCt. juist toen de omstandigheden, waarin zij zich bevond, noodwendig medebragten, dat zij, bij de onmogelijkheid om hare rente te verhoogen, die reeds het wettig maximum had bereikt, dezelve althans niet verminderde.

Wanneer toch eene bank of elk handelsligchaam door eene crisis wordt gebragt tot eene inkrimping van hare transactiën, en dit was het verklaard voornemen der bank, alsdan is het altijd eene harer eerste en natuurlijke handelingen, dat zij die transactiën door de vordering van eenen zwaren intrest bemoeijelijke.

Hare transactiën te verminderen en toch door eene lagere rente aan te lokken is eene tegenstrijdigheid, waarbij zij zich zelve benadeelt.

Wel is waar, dat vele discomptos enz. aan de Javasche bank zouden zijn onttrokken en genoten door particulieren, die eene lagere rente vorderden; doch vooral moet hierop worden gelet, dat zij wijs willende handelen, hare werkzaamheden had moeten inkrimpen, om ook hare in loop zijnde billetten te kunnen verminderen, en dat zij dus met genoegen had moeten zien, dat hare hulp

zonder ongerief in vele operatiën werd ontbeerd en zij dus tijd kon vinden, om, zonder het algemeen te benadeelen, hare verwarde zaken te herstellen.

Het ware daarom wenschelijk geweest, dat de rente-vermindering der bank zich slechts hadde uitgestrekt tot hare gekapitaliseerde schulden en uitgestelde pretentien.

Hier zal welligt worden opgemerkt, dat vroeger de rente steeds door de bank op het maximum, dat is op 9 pCt., was gehouden en dit niet had belet, dat hare transactiën eene overdrevene vlugt hadden genomen. Tegen deze opmerking kan echter worden aangevoerd, dat, indien eene inrigting zoo als de onderwerpelijke, elk een, die zich aanbiedt, zonder aanzien des persoons, den kelk wil toereiken, waaruit hij zich den roes der roekelooze speculatiezucht wil aandrinken, alsdan geene rente, hoe hoog ook gesteld, zal baten, daar zelfs de woekeraar tegen 100 pCt. nog dwaze ondernemers kan vinden. Alleen voor den behoedzamen speculant is eene hooge rente dikwijls een prikkel tot matiging zijner ondernemingen, en met dezen alleen behoorde eene welbestuurde bank zich in te laten.

Deze werking eener hoogere of lagere rente voor discomptos op het gezag van deskundigen te willen aantoonen, zou een beroep zijn op alle schrijvers, die over het bankwezen hebben gehandeld.

Genoeg zal het zijn hier te verwijzen op het gevoelen van MACCULLOCH, die in alle landen als een orakel is beschouwd in zaken van dezen aard:

Wanneer het gebeurt, dat de geldsomloop, door de	When the currency happens from any cause, to become

eene of andere oorzaak, overkropt wordt, alsdan kan deszelfs inkrimping, welke altijd moeijelijk is, alleen door de bank worden bewerkstelligd, door den verkoop van staafgoud en zilver of openbare effecten, of door eene vermindering van eenige harer gewone discomptos, of van alle.

Maar indien de bank een aanzienlijk bedrag van effecten aan de markt bragt, alsdan zoude deze omstandigheid onrust kunnen veroorzaken, en indien het dit al niet deed, zou het moeijelijk zijn om over de effecten te beschikken zonder een zwaar verlies. Wanneer daarom tot een inkrimping wordt besloten, is zij het gevoegelijkst te volbrengen door eene gedeeltelijke vermindering der discompto's, en het is duidelijk, dat zulk eene vermindering alleen kan worden bewerkstelligd door afwijzing van eenige der credietpapieren, welke voor die discompto's worden aangeboden of, hetgeen in effecte hetzelfde is, door den betalingstermijn te verkorten, dan wel het beloop der rente te

redundant, its contraction, always a matter of some difficulty, is to be effected only by the sale of bullion or public securities by the bank, or by a diminution of the usual discounts, or all. But were the bank to throw any considerable amount of public securities upon the market, the circumstance would be apt to excite alarm; and, even though it did not, it would be difficult to dispose of them without a heavy loss. Hence, when a reduction is determined upon, it is most commonly effected partly by a contraction of discounts; ant it is plain, that such contraction cannot be made except by rejecting altogether some of the bills sent in for discount, or, which is in effect the same thing, by shortening their dates, or by raising the rate of interest, so that fewer may be sent in. Of these methods, the last seems to be in every respect most expedient. When bills are rejected for no other reason than that the currency may be contracted, the greatest

verhoogen opdat minder worde ingezonden. Van deze middelen schijnt het laatste in elk opzigt het doelmatigste te zijn. Wanneer acceptatiën worden afgewezen, om geene andere reden dan om den omloop te verminderen, wordt het grootste nadeel toegebragt aan lieden, die, niet twijfelende dat zij hunne gewone hulp van de bank zullen ontvangen, zich welligt in transactiën hebben gestoken tot wier uitvoering hun aldus de middelen worden benomen. Werd de inkrimping bewerkstelligd door verhooging van het bedrag der rente, *zou zij voornamelijk hen treffen die het best in staat zijn haar te lijden*, terwijl tevens deze operatie, instede van als de afwijzing van eenige acceptatiën, willekeurig en grillig te wezen, algemeen en onzijdig zou zijn. Het schijnt daarom, dat de bank nimmer goed papier moet afwijzen om hare emissiën te verminderen, maar dat zij, tot deze vermindering besloten hebbende, het bedrag der discompto moet verhoogen, tenzij de inkrimping

injury is done to individuals, who, entertaining no doubt of getting their usual accommodations from the bank, may have entered into transactions which they are thus deprived of the means of completing. Were the reduction made by raising the rate of interest, it would principally affect those *who are best able to bear it;* at the same time that its operation, instead of being, like the rejection of bills, arbitrary and capricious, would be uniform and impartial. It does therefore seem, that the bank should never throw out good bills that she may contract her issues; but that when she resolved upon such a measure, she should, provided the contraction cannot be made bij the sale of bullion and public securities, raise the rate of discount.

kunne geschieden door den verkoop van metaal of openbare effecten.

De crisis, waaraan de bank in 1839 is onderhevig geweest, had destijds op Java eene algemeene panische schrik verspreid, en met regt, want werkelijk was destijds die inrigting in eene volstrekte onmogelijkheid, om hare verpligtingen gestand te doen.

Deze schrik duurde lang voort. Toen echter hare speciekas eenigen tijd later van ongeveer ƒ800.000 weder tot circa ƒ3,000,000 was aangewassen en sedert 1842 geene nieuwe overdrevene emissie van koper de geldmarkt op eene nadeelige wijze had aangedaan, rees de vraag of de bank niet hare verwisselingen in 1842 of 1843 zou hebben kunnen hervatten, zonder door eene al te aanzienlijke opvordering van specie hare solvabiliteit weder in gevaar te zien gebragt.

Met alle schroomvalligheid, welke ieder een moet gevoelen, bij het uiten van zijne gedachten omtrent een vraagstuk van zulke aangelegenheid, moet hier het gevoelen worden geuit, dat hierop welligt toestemmend zou kunnen worden geantwoord.

Blijkens den staat harer kas bevond zich op 4 Januarij 1844 in dezelve aan specie ƒ2,832,693.70
aan vreemde specie. . . . . . . - 48,243.45
zoodat hare metalieke bezitting bedroeg ƒ2,880,937.15

Bovendien had zij uitstaan, behalve aan hare acceptatiën in portefeuille en behalve andere niet realisabele waarden:

Aan gekapitaliseerde schuld. . .	*f* 1,584,074.44
Aan beleeningen.	- 918,626.52
Aan buitengewone beleeningen. . .	- 250,000.00
Aan credieten.	- 297,744.00
Aan schuld van het gouvernement voor 1°. gedeponeerd koper. . .	- 2,000,000.00
Aan gouvernements schuld . . .	- 65,587.00
Te zamen. .	*f* 5,195,851.96

Van deze laatste som zou door medewerking van het gouvernement, hetwelk met eene geringe opoffering zich spoedig in staat zou hebben kunnen bevinden tot aflossing van hare schuld, en door eene kleine inkrimping der credieten en beleeningen, zonder groote inspanning tegen den termijn der gedeeltelijke afdoening der gekapitaliseerde schuld eene som van *f* 5,000,000 hebben kunnen worden gerealiseerd, en dus voor dat bedrag aan bankbilletten aan de circulatie kunnen zijn onttrokken.

Op hetzelfde tijdstip bedroeg de emissie van dat papier.	*f* 8,575,700
Hiervan dus aftrekkende de even bedoelde	- 5,000,000
Zoo zouden de circulerende billetten zijn verminderd geworden tot . .	*f* 5,575,700

Bij eene aldus verminderde emissie met eene speciekas van *f* 2,880,957 mag verondersteld worden, dat de bank met gerustheid alle vorderingen tot verwisseling van hare billetten zou kunnen hebben te gemoet gezien, en dat zelfs deze vorderingen bij eene ruime schatting naauwelijks drie of vier ton zouden hebben bedragen. Ongetwijfeld zou deze inkrimping haar papier spoedig op gelijken voet heb-

ben gebragt met de specie, en zoo lang dit van zelf ontstond, kon geene groote behoefte tot inwisseling bestaan.

Het spreekt van zelf dat bij deze berekening niet is gerekend op het bij de boeken der bank voorkomende bedrag van f 1,450,660.71 aan acceptatiën in portefeuille, alzoo de billetten, die ter voldoening hiervan in hare kas waren gekomen, weder moesten worden uitgegeven, om hare operatiën gaande te houden.

Hierbij moet niet worden voorbij gezien, dat zich gemiddeld steeds ruim een millioen bankpapier in 's lands kas bevond en daarin altijd bleef, daar hetzelve even zoo spoedig daarin terugkeerde als het daaruit werd uitgegeven; dat ook in de kas der Handel-maatschappij, der weeskamers, der vendukantoren en andere gouvernements inrigtingen eene aanzienlijke hoeveelheid van het papier der bank verbleef, hetwelk niet zou zijn aangeboden ter verwisseling. Wie toch zou, van dat papier ontvangende, hetzelve ter verzilvering bestemmen, wanneer de behoefte aan zilveren betaalmiddel iedereen later weder had verpligt om voor het papier weder een gulden zilver te betalen? Want men verlieze niet uit het oog, dat destijds vele betalingen en de opbrengst van eenige belastingen uitsluitend in zilver of bankpapier geschiedden, en dat de specie geheel van de Javasche markt was verdwenen.

Zoolang het gouvernement en andere administratiën, waarbij deszelfs invloed gold, het papier niet ter verwisseling hadden aangeboden, zou hetzelve zijn blijven circuleren, terwijl het zilver, hetwelk

door het publiek onverhoopt mogt zijn geligt uit de kas der bank, zonder eenigen twijfel zou zijn gebleven in de circulatie, daar het kapitaal van drie millioen aan billetten, dat buiten 's lands kassen enz. eigenlijk het eenig in omloop zijnde kapitaal zou zijn geweest, door eene verzilvering in evenredigheid zou zijn verminderd en blijkbaar te gering zou zijn geworden voor de transactiën van het publiek.

Het spreekt daarom van zelf dat de intrekking van de drie millioenen aan billetten met beleid had moeten worden bestuurd, daar waarschijnlijk meer dan de vijf millioen waarop hier is gerekend, buiten de kas der bank had kunnen blijven, zonder dat dit aanleiding had gegeven tot onmatige verwisselingen.

De rijzing van de waarde van het papier tot pari met het zilver zou het tijdstip hebben moeten aanwijzen, waarop de verzilvering kon worden ondernomen.

Noch de bank noch de regering kwamen intusschen tot eenigen maatregel, die eenig herstel aanbragt. Indien echter het bestuur niet handelde, dan was het geenszins, omdat de toestand van het munt- en bankwezen van Indië zijne bezorgdheid niet had opgewekt, en niet onophoudelijk een onderwerp uitmaakte van ernstige overwegingen. Wij hebben integendeel elders in dit werk gezien, dat over deze zaak in Indië merkwaardige stukken werden gewisseld tusschen den Gouverneur-Generaal en andere autoriteiten, en dat bij een rapport van den Gouverneur-Generaal MERKUS 1844 belangrijke voorstellen aan het opper-

bestuur werden gedaan tot een grondig herstel van het kwaad, dat steeds toenam. Maar deze voorstellen mogten den bijval van het ministerie niet verwerven, dat op andere middelen bedacht was.

Doch ook hier was de les van den schrijver der oudheid van toepassing: *deliberante senatu perit Saguntum.*

Terwijl in het moederland werd overlegd, hoe de bank uit hare ongelegenheden kon worden gered, was in Indië reeds haar ondergang voldongen. Bij regterlijke procedures aangemaand tot verwisseling van hare billetten, zag dat ligchaam zich verpligt de hulp en de tusschenkomst in te roepen van het gouvernement. Deze tusschenkomst werd verleend bij de Indische publicatie van den 29 Maart 1845. Daarbij werd gezegd, dat aan de regering de onvermijdelijke noodzakelijkheid was gebleken, om tot verzekering van den geregelden geldsomloop in Indië, voor te komen, dat onder de bestaande omstandigheden, de Javasche bank werd gedwongen, om te voldoen aan de krachtens art. 35 van haar octrooi op haar rustende — doch sedert meer dan vijf jaren ongestoord niet vervulde — verpligting, om de door haar uitgegevene billetten aan toonder tegen specie te verwisselen.

Op grond van deze overweging, en zoo als de publicatie woordelijk verklaarde: *bij ontstentenis van eenig ander wettig middel tot afwering van de nadeelen, welke voor het algemeen belang uit de gedwongene verwisseling zouden voortvloeijen*, werd goedgevonden en verstaan: aan de Javasche bank te

verbieden, om gedurende den tijd van één jaar, of zoo veel korter als de regering dit verbod mogt opheffen, verwisselingen van door haar uitgegevene billetten aan toonder tegen specie te doen, — en ter handhaving van dit verbod aan alle collegiën van justitie te interdiceeren, om gedurende datzelfde tijdvak kennis te nemen van regtsvorderingen de strekking hebbende, om de Javasche bank tot zoodanige verwisselingen te noodzaken.

Ofschoon de goede bedoelingen van het Indische bestuur boven allen twijfel waren, moet echter worden verklaard, dat de gewigtige maatregel, waartoe het hier over was gegaan, verdedigbaar was, noch uit het oogpunt der noodzakelijkheid, noch uit het oogpunt der bevoegdheid van de regering.

Reeds is hiervoren aangetoond, dat de bank met de hulp en de krachtige ondersteuning der regering ruimen tijd had gehad, om hare aangelegenheden te regelen en op eenen goeden voet te brengen. Hiertoe was echter niets gedaan, en blijkbaar had de regering zorgeloos in een soort van optimismus voortgeleefd. Blijkbaar waren de operatiën der bank in de laatste jaren vóór 1845 met grootere ervaring en bedrevenheid bestuurd, eene verbetering, waartoe de Secretaris H. WILLER onmiskenbaar had bijgedragen. Doch, ofschoon de Javasche bank het bestuur geregeld elke week bekend hield met den stand van hare zaken, had de regering wel steeds de tusschenkomst doen verwachten van afdoende maatregelen, doch die verwachting nimmer verwezenlijkt. En nogthans had het gouvernement zooveel bijgedragen tot de bestaande verwikkelingen!

Het uitgevaardigde verbod tegen de verwisseling der bankbilletten was natuurlijk niets anders dan een uitstel van betaling. En de destijds kracht hebbende Indische wetten gaven bepaaldelijk den vorm en de voorwaarden aan, waarop zulk een uitstel door het bestuur mogt worden verleend. De artikelen 167 en 168 van het reglement op de manier van procederen in civiele zaken voor het Hoog Geregtshof van en de Raden van justitie in Nederlandsch Indië schreven woordelijk het volgende voor:

„167. Wanneer iemand, wiens boedel waarlijk solvent is, zich door een tijdelijk gebrek aan gereede penningen, buiten staat bevindt, om zijne schuldeischers oogenblikkelijk te voldoen, terwijl hij, een geschikt uitstel van tijd hebbende, daartoe zeer wel in staat zoude zijn, kan hij op die gronden, van het gouvernement verzoeken brieven van atterminatie, met *Committimus* aan des suppliants competenten regter, dewelke uit krachte van dien, al de crediteuren voor zich, ten zekeren bekwamen dage, zal doen dagvaarden, om in materie van atterminatie gehoord en (is het doenlijk) geaccordeerd te worden, op zulk een redelijk uitstel van tijd, als hij heeft verzocht, onder behoorlijke cautie, om aan een iegelijk deszelfs achterwezen vóór of op de expiratie van den geobtineerden termijn te zullen betalen, en in geval dezelve crediteuren geene redelijkheid zouden willen verstaan, in de voorschreven zaak *ex officio* te zien disponeren, als naar regt en rede behooren zal.

„168. En zal de impetrant, ten dage dienende, behoorlijke acte van borgtogt moeten exhiberen, op pœne van *comparuit* met de kosten, en dat de crediteuren niet gehouden zullen zijn, op de approbatie of het interinement te antwoorden.”

Deze artikelen moeten bovendien worden getoetst

aan de artikelen 41 en 48 van het destijds en thans nog werkende reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indië.

Het eerstgenoemde artikel luidt woordelijk aldus:

„41. Alle tusschenkomst van de regering in zaken van justitie, welke niet bij dit reglement is toegestaan, is verboden.

Het tweede artikel verklaart:

„48. De wetten en instructiën op het beleid der justitie in Nederlandsch Indië, eenmaal door den Koning gemaakt en vastgesteld zijnde, kunnen niet anders dan ten gevolge van eene vooraf verkregen koninklijke magtiging veranderd of gewijzigd worden.

Moeijelijk laten zich deze beperkingen der bevoegdheid van den Gouverneur-Generaal overeenbrengen met de publicatie der regering, omtrent de Javasche bank. Dit is zeker, dat zij in het moederland eene algemeene afkeuring ondervond, dat het de oogen der natie en harer vertegenwoordiging opende omtrent den toestand der Indische financiën en van het koloniaal muntwezen.

Over de publicatie in de tweede kamer der Staten-Generaal geïnterpelleerd, bepaalde de Minister van koloniën zich tot een beroep op het vroeger voorbeeld van Engeland zonder in eene dadelijke verdediging te treden van de doelmatigheid en regtmatigheid van den maatregel zelve.

Twee dagen nadat het onvermogen der Javasche bank bij de publicatie van 29 Maart 1845 werd

erkend, en haar de verwisseling der billetten was verboden, stonden hare zaken als volgt:

Er was in kas aan specie:		
Der bank dadelijk toebehoorende . . .		*f* 2,813,670.16
Vreemde.		34,543.45
Gouvernements-deposito		153,000.00
		f 3,001,213.61
De pakhuizen en het mobilair werden geschat op		49,922.84
De bank rekende hare debiteuren na aftrek der hopelooze posten op:		
Het gouvernement wegens voorschot op koper-papier	*f* 2,000,000.00	
Het gouvernement wegens provisie, pakhuishuur . .	31,199.98	
Het gouvernement wegens geëscompteerde vendu-acceptatiën	520,749.41	
Particuliere escompten . .	2,227,578.81	
Beleeningen en voorschotten op specie	319,953.30	
Credieten	838,492.58	
Gekapitaliseerde schuld . .	605,465.00	
Diversen	382,529.18	
		6,925,968,26
Te zamen baten. . .		*f* 9,977,104.71
De bank was schuldig:		
Aan biljetten	*f* 7,986,200.00	
Aan diversen	784,499.81	
Te zamen lasten . .		*f* 8,770,699,81

Indien hare debiteuren de volle bo-

venvermelde som van *f* 6,925,968.26 opbragten en de raming der waarde van pakhuishuur en mobilair goed was, zou alzoo de bank al hare crediteuren hebben kunnen betalen en nog . . . . . . *f* 1,206,404.90
overhouden van het oorspronkelijke door deelhebbers ingelegd kapitaal van . *f* 2,000.000.

Wij behoeven niet op te merken, dat deze opgave blijkbaar te gunstig was. Later is het dan ook gebleken, dat belangrijke gedeelten van de door haar hier als gekapitaliseerde schulden en andere posten opgebragte baten zijn afgeschreven. Het eenige wat van dezen toestand kon worden gezegd, was dat de bank verkeerde in eenen staat van solventie, dat is, dat zij, met eenig uitstel, in de gelegenheid was om hare crediteuren te voldoen. Dit was reeds zeer gewigtig en verblijdend.

Reeds in October van hetzelfde jaar 1845 werd het bewind der kolonie aanvaard door den Gouverneur-Generaal ROCHUSSEN.

Deze Landvoogd besloot onmiddellijk tot de uitgifte van wissels op het moederland tegen een koers, die bij art. 5 der publicatie van 4 Februarij 1846, waarbij het recepissen-stelsel was ingevoerd, vastgesteld werd op *f* 95 Nederlandsch voor *f* 100 Indisch. De wissels waren verkrijgbaar tegen bankpapier.

Ten gevolge van deze wissel-operatie was den 26 Maart 1826 van een bedrag van *f* 7,422,175, dat aan bankbilletten op Java in omloop was, eene som van *f* 6,665,000 van dit papier in 's lands kassen aanwezig.

Het spreekt van zelf, dat dit papier moeijelijk

weder in de wandeling kon worden gebragt als betaalbaar in zilver, te meer omdat de daarstelling van het recepissenstelsel de zege van het koper over het zilver had beslist. Reeds den 29 Maart zou echter de termijn verstrijken van het verbod tot verwisseling, zoodat onmiddelijke maatregelen werden vereischt, om in den drang des oogenbliks te voorzien.

Dit voorziende had het gouvernement reeds vroeger onderhandelingen aangeknoopt met het bestuur der Javasche bank, die den 24 Maart eene algemeene vergadering had belegd van stemgeregtigde deelhebbers, waarin zij gemagtigd werd tot het hervatten der verwisseling van het nog in omloop zijnde papier, dat natuurlijk niet veel meer kon beloopen dan zeven ton, terwijl de bank in het bezit was van ruim ƒ2.800.000 aan specie.

Ten gevolge van dit alles werd door het gouvernement, na gehouden overleg met de Javasche bank en op uitdrukkelijke koninklijke magtiging, het octrooi der Javasche bank bij besluit van den Gouverneur-Generaal van den 26 Maart 1846 nº. 2 gewijzigd en in verband gebragt tot het pas uitgevaardigde recepissenstelsel.

De bank werd bevoegd verklaard om, met staking der uitgifte van billetten betaalbaar in zilver, billetten uit te geven betaalbaar in recepissen. De verwisseling zou geschieden aan toonder, doch alleen te Batavia. Het hoogste beloop zou door het gouvernement van tijd tot tijd worden bepaald en door middel der courant worden bekend gemaakt, terwijl ook het werkelijk bedrag der uitgifte maan-

delijks zou worden bekend gemaakt. Zoo lang de bank aan hare verpligtingen voldeed en haar passief door haar actief werd gedekt, zouden hare recepissen-vertegenwoordigende billetten in 's lands kas kunnen worden aangenomen voor alle betalingen, geene uitgezonderd, alsmede bij die kassen tegen recepissen binnen eenen daartoe te bepalen termijn verwisselbaar worden gesteld, wanneer aan dit betaalmiddel eene hoogere waarde mogt worden gegeven.

De bevoegdheid tot het verleenen van credieten onder borgtogt, haar bij het reglement van 1837 toegekend, werd haar ontnomen. Geene uitdeeling van winsten zou plaats hebben zoo lang haar kapitaal niet tot de oorspronkelijke inlage zou zijn teruggebragt. Bij algemeene vergaderingen der deelhebbers zou altijd een Gouvernements-Commissaris aanwezig zijn, die de besluiten zou kunnen doen uitstellen tot dat de goedkeuring was verkregen van den Gouverneur-Generaal.

Al deze wijzigingen waren, zoo als reeds is gezegd, het gevolg van de invoering van het recepissenstelsel. Het sprak trouwens van zelf, dat daar het koper, vertegenwoordigd door het papier, feitelijk althans het eenige betalingsmiddel van Nederlandsch Indië was, de bank onmogelijk kon voortgaan hare transactiën anders te doen dan in recepissen.

Aldus werd de invoering van de koper-circulatie voldongen door de toetreding van de Javasche bank tot het recepissenstelsel.

Den laatsten Maart 1848 was haar octrooi verstreken; doch bij besluit van den Gouverneur-Ge-

neraal van 3 Maart n⁰. 5, werd een nieuw charter voor haar uitgevaardigd. Dit nieuw octrooi, hetwelk nog van kracht is, is grootendeels eene herhaling van het vroegere met opname natuurlijk van de in 1846 ingevoerde en hiervoren reeds opgegevene wijzigingen in verband tot het recepissenstelsel.

Hare operatiën werden bij art. 16 van dit nieuwe octrooi gezegd te zullen bestaan:

„*a.* In het escompteren van wisselbrieven en ander handelspapier, voorzien van twee of meer goede handteekeningen:

„*b.* In het beleenen van effecten, kostbare gesteenten en metalen, goederen, waren en koopmanschappen: deze laatsten onder zoodanige voorzieningen, als de directie dienstig zal achten:

„*c.* In den handel in goud en zilver:

„*d.* In het ontvangen van gelden, zoo van den lande en alle publieke autoriteiten, als van bijzondere personen, in rekening-courant, in het betalen van assignatiën door dezelven op de bank af te geven, en voorts in het incasseren van waarden, zoo voor publieke inrigtingen als voor bijzondere personen;

„*e.* In het in bewaring nemen van vreemde speciën, om die in natura terug te geven; zullende de bank op deze speciën voorschotten kunnen geven, tegen berekening van eenen billijken intrest, of daarop een evenredig crediet op de boeken der bank openen, onder het genot van eene matige provisie;

„*f.* In het afgeven van assignatiën door het hoofdbureau op de agentschappen, en omgekeerd;

„*g.* In het uitvoeren van commissiën door het gouvernement aan de bank opgedragen."

Opmerkingswaardig is vooral de laatste § *g*, daar

zij de bank geheel plaatst onder de onmiddellijke bevelen van het gouvernement. Aldus kan zij toch worden gewikkeld in operatien, waarvan zij de gevolgen niet kan voorzien, of waaraan zij zich, zelfs deze gevolgen voorziende, toch niet kan onttrekken. Zoo lang het recepissenstelsel aanwezig is ligt hierin voor zoo ver de bank zelve betreft, minder gevaar. Eene meerdere of mindere emissie van billetten kan althans voor de bank zelve geen gevaar hebben, ten minste haar niet blootstellen aan eene buitengewone en onverwachtte verpligting tot verwisseling van hare billetten. Zoowel haar papier als dat van het gouvernement, namelijk de recepissen, zijn slechts voor eene plaatselijke circulatie vatbaar voor en daardoor blijft het onverschillig welke van beide papieren men in handen heeft; beide representeren in effecte ééne munt het kopergeld.

Intusschen heeft het gouvernement goedgevonden de emissiën der Javasche bank, in vergelijking van hare vroegere uitgiften aanmerkelijk te beperken, een maatregel, dien wij allezins toejuichen. De stand der wissels doet onmiskenbaar uitkomen dat het circulerend medium op Java ver is gestegen boven de behoefte aan betalings-middelen, en alles wat dus kan bijdragen tot eene inkrimping is hoogst nuttig.

Met eene meerdere omzigtigheid bestierd, zag de bank allengs hare zaken vooruitgaan. In 1847 bleek haar vooruitgang te beloopen *f* 259,161.^{25}. In het daarop volgende jaar was het voordeel *f* 164.685. Alstoen hield, zoo als reeds gezegd is, haar vroeger octrooi op te werken en het is dus niet onbe-

langrijk hier een overzigt van den staat harer zaken over te nemen uit officiële bescheiden:

Specie in kas		*f* 368,485.23
Recepissen.		1,456,111.13
Pakhuizen en mobilair		87,789,31
Debiteuren: gouvernement voor specie.		2,000,000.00
„ uit anderen hoofde .		1,003,533.77
Particuliere escompten		1,053,193.56
Beleeningen op specie		651,322.00
Credieten (nog loopende) . . .		418.30
Diversen		198,439.60
Baten . .		*f* 6,819,292.90
Crediteuren.		
Biljetten, zilver vertegenwoordigend . . .	*f* 71,525.00	
Biljetten, recepissen vertegenwoordigend. . .	4,404,525.00	
Diversen.	436,826.53	
Lasten . .		4,912,876.53
Meer baten. . .		*f* 1,906,416.37
In het vorig jaar.		1,741,730.61
Vooruitgang . .		*f* 164,685.76

Bij het nieuwe octrooi was onder anderen ook bepaald, dat het kapitaal der bank vooreerst zou blijven bepaald op het toenmalig bedrag verdeeld in vier duizend aandeelen ter primitieve inlage van *f* 500 ieder, en dat de toenmalige deelhebbers of bezitters van aandeelen de bevoegdheid zouden hebben om hun aandeel in het maatschappelijk kapi-

taal, zoo als dit aanwezig zou zijn onder ultimo Maart 1848 op te vorderen in verhouding van één vierduizendste gedeelte voor elk aandeel, mits daarvan aan de directie kennis gevende vóór 1 October 1848, bij gebreke waarvan zij geacht zouden worden deelhebbers te zijn gebleven na ultimo Maart 1848; terwijl de aflossing en intrekking der aldus opgevorderde aandeelen zouden geschieden, naarmate de op ultimo Maart 1848 aanwezige baten zouden zijn of worden geliquideerd.

Slechts 145 aandeelen van de 4000 werden ingevolge deze faculteit opgevorderd. Bij minnelijke schikking werden zij gekweten met ƒ 460 per aandeel of 8 pCt. minder dan de oorspronkelijke inleg van ƒ 500, en ruim 1 pCt. minder dan de waarde volgens den geraamden staat van zaken bij de sluiting van het tweede octrooi.

In 1849 bleek de bank weder te zijn vooruitgegaan met ƒ 120,077.62.

In April 1850, zijnde het laatste tijdstip dat hier kan worden beschreven, was, uitwijzens de boeken, die vooruitgang weder ƒ 115,043.56.

In dat jaar vertoonde zij de navolgende staat van zaken:

Hare specie in kas bedroeg . . .	ƒ	550,558.15
Zij bezat aan recepissen . . .	-	3,390,742.67
Hare debiteuren, waaronder het gouvernement, bedroegen . . .	-	5,761,167.33
Hare crediteuren: aan billetten, verwisselbaar voor specie	-	53,000
Idem voor recepissen	-	2,703,775
Aan diversen	-	951,084

Hare escompto's hadden bedragen:

Te Batavia . . .	ƒ 4,704,664[53]
» Samarang . .	- 1,667,695[53]
» Soerabaija . .	- 1,522,911[46]

Hare beleeningen hadden bedragen:

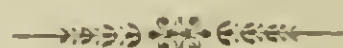
Te Batavia . . .	- 1,131,700
» Samarang . .	- 5,116
» Soerabaija. . .	- 96,400

Uit dit alles blijkt dat de toestand der Javasche bank zich werkelijk heeft verbeterd sedert 1844. Dit herstel heeft zij hoofdzakelijk te danken aan het Indische bestuur, dat haar zoo krachtdadig ondersteunde. Dat dit bestuur zich hiervoor schadeloos stelde is niet meer dan billijk. Zij deed dit onder anderen door een belangrijk gedeelte van het zilver, dat zich in de kas der bank bevond, aan zich te doen uitkeeren. Van daar dat de specie-kas der bank, die op ultimo Maart 1845 nog ƒ 3,001,213[61] beliep, den laatsten Maart 1848 niet meer dan ƒ 368,485[28] bedroeg.

Zoo als thans de toestand is der Javasche bank, wacht deze inrigting slechts eene radikale verbetering van het Indische muntwezen, dat is een terugkeer tot het edel metaal als betaalmiddel, om te herleven, hare operatien uit te breiden en tot groot nut te wezen voor den handel en de overige takken van koloniale nijverheid.

Wijs door ervaring en onderrigt door tegenspoed zal zij dan welligt de klippen vermijden, waarop zij en zoo vele andere instellingen van denzelfden aard hebben schipbreuk geleden, en kan zij voor Java een zegen worden, terwijl zij tot nog toe vaak eene bron

was van veel onheils. Want het behoeft niet te worden opgemerkt, dat eene inrigting zoo als de Javasche bank geene misslagen begaat en niet vervalt tot een staat van onvermogen zonder dat zij in haren val talrijke slagtoffers medesleept, en eene verderfelijke stoornis brengt in de oeconomie der geheele maatschappij.

HOOFDSTUK V.

BEKNOPT OVERZIGT VAN DE MUNTSTELSELS VAN BRITSCH-INDIË, CEYLON, DE PORTUGESCHE BEZITTINGEN, DE SPAANSCHE KOLONIËN, DE FRANSCHE KOLONIËN, ARABIE, PERSIE, SIAM, COCHIN-CHINA, CAMBODJA, CHINA, HONGKONG, EN VAN DE BANKEN DIE IN EENIGE DIER LANDEN BESTAAN.

In de voorgaande hoofdstukken hebben wij ons bijna uitsluitend onledig gehouden met de geschiedenis van het munt- en bankwezen in onze eigene kolonie. Die geschiedenis is rijk in leering en levert voldingende bewijz n, dat eene miskenning der zuivere beginselen van de staatshuishoudkunde nooit straffeloos plaats heeft, en dat ook in Nederlandsch Indië de muntsomloop, even als in alle andere landen en koloniën, zich regelt naar eenige vaste wetten, die men nooit verkracht zonder in de maatschappelijke huishouding groote stoornis en schromelijke verwikkelinge te brengen.

Intusschen geeft de geschiedenis van ons Indisch muntwezen de droevige overtuiging, dat de kennis van die wetten nog slechts tot weinige koloniale

ambtenaren is doorgedrongen. Die hieraan mogt twijfelen kunnen wij verwijzen tot de menigvuldige rapporten, geschriften en dagblad-artikelen gevloeid uit de pen van Indische ambtenaren, en waarbij eene zoogenaamde kopercirculatie met eene zekere overtuiging wordt voorgedragen en verdedigd. Omdat de Javasche bevolking eene arme bevolking is en hare transactien vaak over zeer geringe sommen ver beneden den gulden loopen, is, volgens het beweren van eenige Indische oudgasten, alleen het koper als ruilmiddel op Java bestaanbaar. Dit is een even geldig bewijs alsof men wilde beweren, dat men niet in groote sommen kon rekenen omdat er veel armoedige menschen zijn, die in kleine sommen rekenen als er sprake is van hun gewin en hun gespin. Ook in Europa is eene aanzienlijke hoeveelheid pasmunt noodig en verschilt in alle landen de behoefte aan deze hulpmunt, naarmate van de maatschappelijke welvaart des lands. Rusland heeft, bij voorbeeld, onberekenbaar meer koper noodig dan Engeland. Men kan gerust beweren, dat er geene twee landen in Europa en welligt ter wereld bestaan, alwaar de verhouding van de benoodigde pasmunt tot het benoodigde edel metaal dezelfde is. Maar bij niemand zal niet te min in Europa nog het denkbeeld opgekomen zijn om te beweren, dat de circulatie in de armste landen uitsluitend zou moeten bestaan uit pasmunt.

En dit is nogthans op Java de stelling van eenige oude ambtenaren.

Een verschijnsel, waarop zij zich vaak beroepen als op een middel tot ondersteuning van hunne stelling,

is de gestadige wegvloeijing van het edel metaal op Java. Reeds meermalen is echter dit verschijnsel verklaard. En dezelfde geschiedenis van het muntstelsel op Java bewijst, dat deze wegvloeijing niet altijd heeft plaats gevonden, en dat integendeel de kolonie meer dan eens eene zilvercirculatie heeft beleefd.

Als men zoo dikwijls hoort gewagen van de wegvloeijing van het edel metaal dan rijst onwillekeurig eene vraag. Is ook in de landen, die onze kolonie omringen en waarvan sommige veel armer zijn dan Java, dezelfde wegvloeijing bespeurbaar geweest?

Het antwoord hierop is volstrekt ontkennend. Gaat men den toestand van al de Aziatische landen na, dan bevindt men dat overal sedert onheugelijke tijden een geregelde omloop van goud of zilver plaats vond naast den omloop van eene groote hoeveelheid pasmunt. Doch dan komt men te gelijk tot de voor het Nederlandsche hart niet verblijdende overtuiging, dat daarop vroeger alleen elders een ongunstige uitzondering werd gemaakt door die landen in Azie, welke onder het Nederlandsch gezag hebben gestaan.

Overal in die koloniën, welke vroeger aan Nederland cijnsbaar waren, zoo als Ceylon en Malacca, en andere plaatsen in Britsch-Indië, bestaat thans onder eene vreemde overheersching eene goede muntcirculatie; terwijl zij vroeger onder het gezag van Nederland aan dezelfde moeijelijkheden en rampen waren blootgesteld, die op Java den muntsomloop vaak in eenen reddeloozen staat hebben doen verkeeren.

Deze opmerking is, zoo als reeds werd opge-

merkt, niet streelend voor het nationaal gevoel; doch, in het belang der toekomst is het wenschelijk, dat men het oor niet sluite voor de lessen, die het verledene ons toeroept.

Het is daarom zeker niet onbelangrijk, om beknopt den toestand na te gaan, waarin het muntstelsel thans verkeert in eenige Aziatische landen en koloniën.

En hier toe willen wij thans overgaan onder bijvoeging van een overzigt van de operatiën der banken in die landen alwaar zij bestaan.

Het eerst komt hier Britsch-Indie in aanmerking.

Het zou te ver heen voeren, om hier eene geschiedenis te geven van de munts-verordeningen, die uitgevaardigd zijn in het Britsch-Indische rijk gedurende den geheelen tijd der Engelsche heerschappij. Genoeg zal het zijn een blik te werpen op den toestand van deszelfs muntstelsel gedurende de werking der twee voorlaatste Charters, namelijk van 1793 en 1813, ten einde de verbeteringen na te gaan, die thans zijn ingevoerd.

Gedurende de beide evengenoemde tijdvakken was de sicca-ropij het wettig betalingsmiddel.

De particulieren volgden echter de ook door de compagnie reeds vroeger aangenomene wijze van berekening bij hare boeken, namelijk de berekening in eene denkbeeldige ropij genaamd *Current rupee.*

Deze werd geacht 16 pCt. minder waard te zijn dan de sicca-ropij, doch werd bij de boeken der compagnie ingenomen tegen 2 shillings. Hierdoor werd aan de sicca-ropij eene waarde toegekend van 2 s. $3\frac{84}{100}$ d.

De sicca-ropij werd echter, volgens de destijds bestaande bepalingen, geslagen op een gehalte van 175.^{927} greinen trooisch fijn zilver, zoodat, volgens de muntswaarde in Engeland van 5 s. 2 d. voor 444 greinen fijn zilver, de werkelijke waarde der sicca-ropij 2 s. en 0.^{566} d. bedroeg.

Volgens deze berekening zou de current-ropij dus slechts 1 s. 9.^{177} d. waard hebben kunnen zijn.

Het laat zich ligt bevroeden, dat, onder zulk eene valsche schatting van de sicca- en current-ropij, alle rekeningen van het bestuur van Britsch-Indië moesten falen en', alvorens dezelve op de eene of andere wijze werden hersteld, het steeds moeijelijk en ondoenlijk was, om de ware rekening tusschen de kolonie en het moederland en de winsten en verliezen der compagnie te constateren.

Gedurig werd dan ook de noodzakelijkheid eener verandering betoogd en verwezen op de nadeelen van zulk een stelsel. Door de Commissarissen belast met de geldelijke contrôle der compagnie in Engeland (committee of accounts) werd onder anderen hieromtrent bij een rapport van 13 April 1814 het navolgende voorbeeld aangehaald:

»Indien £ 100 werden besteed aan metalen en »werden ingenomen tegen 2 s. de current-rupee, »zoude het artikel metalen in de Indische boeken »worden gedebiteerd voor 1000 current-rupees; en »natuurlijk alles wat de verkoop boven die som »zoude opbrengen, zou worden beschouwd als winst. »Doch ingeval het kostende van het metaal was »herleid tot current-rupees in verhouding tot de »intrinsieke waarde der sicca-ropij en mitsdien tot

»1 sh. 9.[177] d. de current-ropij, dan zoude de re-
»kening bij de Indische boeken zijn gedebiteerd
»geworden voor 1.333 gewone ropijen en natuurlijk
»zou de opbrengst van den verkoop die som heb-
»ben moeten te boven gaan vóór dat eenige winst
»kon worden berekend. Zoo zoude ook, ingevolge
»hetzelfde beginsel, elk artikel van Indisch pro-
»duct ingenomen tegen 1000 gewone ropijen in de
»vaderlandsche rekeningen gedebiteerd zijn tegen
»£ 100, en dus natuurlijk bij verkoop boven dien
»prijs moeten halen vóór dat eenige winst kon
»worden berekend. Maar indien de inkoopsprijs in
»de boeken in Engeland was berekend geworden
»naar de innerlijke waarde der sicca-ropij of 1 sh.
»9.[177] d. de gewone ropij, dan zou het artikel in
»de boeken in Engeland gedebiteerd zijn geworden
»tegen £ 88—41 en 9 d., en dus een mindere
»verkoopprijs daarop eene winst aanwijzen, groo-
»ter dan wordt aangewezen volgens de aangenomen
»praktijk."

Hieruit blijkt, dat door eene afwijking van de werkelijke waarde van de Indische en Engelsche munten in de boeken en rekeningen der compagnie, en door daarvoor eene willekeurige en denkbeeldige waarde in de plaats te stellen, alle uitvoeren der compagnie zoo wel als hare invoeren eene daarmede in verband staande vermindering hebben ondergaan in de rekeningen, welke van tijd tot tijd zijn voorgebragt.

Moeijelijk laat het zich verklaren hoe zoodanige verkeerde rekeningen zoolang hebben kunnen bestaan, indien niet een terugzigt op de wijze, waar-

naar ook in onze koloniën de rekeningen en boeken van het gouvernement zoo wel onder de compagnie als later werden gehouden, het bewijs levert hoe moeijelijk van eenmaal aangenomen regels wordt afgeweken. Vóór de invoering van het recepissenstelsel en dus niet later dan Februarij 1846 werden bij de boeken van Indië de gulden koper van 100 duiten en die van 120 duiten ingenomen tegen derzelver nominaal bedrag. Twee gulden bij de boeken bleven twee gulden, onverschillig of deze post bestond uit één gulden koper en één gulden zilver, uit twee gulden zilver of uit twee koperen guldens.

Honderd millioen vermeld bij de boeken konden in werkelijkheid honderd twintig millioenen gulden zijn.

De dwaasheid van zulk eene berekening is zoo groot, dat men ons welligt beschuldigt van eene onjuiste of overdrevene voorstelling der zaak. Wij willen ons daarom liever beroepen op den heer MEES, en op hetgeen reeds hiervoren is aangehaald uit zijne stem uit Indië, waaruit blijkt dat 30 millioen gulden bij de boeken van het Indische gouvernement even goed eene waarde van 20 millioen konden voorstellen, indien zij geheel in koper waren, als 30 millioen N. C. indien zij geheel uit specie bestonden.

Bij de reeds genoemde gebreken, welke vroeger niet alleen in Bengalen maar ook in de Presidentiën van Bombay en Madras bestonden, voegde zich nog het groote bezwaar, dat in Britsch-Indië verschillende muntsoorten in omloop waren van onderscheiden gehalte en waarde, en uitgegeven door de onafhankelijke inlandsche vorsten, en dat dit verschil

zelfs bestond in de muntsoorten, die door de compagnie werden geslagen en uitgegeven. Dit zal dadelijk blijken door de navolgende opgave van het gewigt en gehalte zoo wel als de metalieke waarde van eenige der munten. In Bengalen werden twee ropijen geslagen te weten:

De sicca-ropij tegen een gewigt van 191^{916} grein troois, waarvan 175^{923} grein fijn zilver zoodat zij eene waarde had van 2 sh. $0\frac{1}{2}$ d. 6,25.

De Furruckabad-ropij hebbende een gewigt van 180^{234} grein troois, waarvan 165^{215} grein fijn zilver, hebbende mitsdien eene waarde van 1 sh. $11\frac{1}{2}$ d. 8,25.

In Bombay werd geslagen eene zilveren ropij, wier gewigt was 179 grein waarvan 164^{68} grein zilver en dus bezittende eene waarde naar evenredigheid.

In Madras was de ongelijkheid der waarde van de muntsoorten het grootst daar onder anderen de Arcot rapij 1 sh. $11\frac{1}{2}$ d. waard was en sommige andere ropijen hoogstens 1 sh. en 8 d. aan innerlijke waarde bezaten.

Ofschoon in Britsch-Indië slechts eene enkele zilveren standaard bestond, werden echter vele soorten van gouden munt geslagen. Ook deze verschilden echter aanmerkelijk in innerlijke waarde en benaming, doch het zal niet noodig zijn die waarden op te geven, daar hier reeds genoeg is aangetoond in welken verwarden toestand zich het muntstelsel in Britsch-Indië bevond.

Hoe groot de gebreken ook waren van zoodanig stelsel, schijnt echter steeds te zijn opgezien tegen eene verbetering van hetzelve, welligt ook omdat

het gezag der compagnie in eenige gedeelten van Indie niet zoo groot was als het later is geworden.

Naauwelijks was echter bij het charter van 1833 aan den Gouverneur-Generaal in rade de bevoegdheid verleend, om voor geheel Britsch-Indië wetten te maken, en, behoudens de bevoegdheid van directeuren in Engeland tot derzelver intrekking, aan die wetten reeds dadelijk bij de uitvaardiging dezelfde kracht als aan eene parlements-acte toegekend, toen de invoering van een algemeen en verbeterd muntstelsel in geheel Britsch-Indie een onderwerp werd van gezette overweging.

Spoedig werd dan ook, bij acte van den Gouverneur-Generaal in rade van 17 Augustus 1835, het muntwezen in de bezittingen der compagnie geregeld.

Daar die acte nog tegenwoordig den grondslag uitmaakt van het muntstelsel aldaar, laten wij hier dezelve overgezet in haar geheel volgen:

Eerstens. Wordt bepaald; dat van den eersten dag van September 1835, de na te melden zilveren munten alleen zullen worden aangemunt in de munten binnen het geheel grondgebied der Oost-Indische Compagnie — eene ropij, welke zal genoemd worden de compagnie's-ropij, eene halve ropij, eene kwart ropij en eene dubbele ropij; en dat het gewigt van gezegde ropij zal zijn 180 greinen trooisch, terwijl het gehalte zal zijn, als volgt:

$\frac{11}{12}$ of 165 greinen fijn zilver.

$\frac{1}{12}$ of 15 greinen alliage, en dat de overige munten zullen zijn van geevenredigd gewigt en gehalte.

Ten tweede. Dat deze munten aan de vóórzijde zullen voeren het hoofd en den naam van den re-

gerenden Souverein van het vereenigd rijk van Groot-Brittanje en Ierland, en op de keerzijde de benaming der munt in het Engelsch en Perzisch met de woorden: *Oost-Indische Compagnie* in het Engelsch: en zoodanige versierselen als van tijd tot tijd door den Gouverneur-Generaal in rade zal worden bevolen.

Ten derde. Dat de compagnies-ropij, halve ropij en dubbele ropij een wettig betalingsmiddel zullen zijn ter voldoening van alle verpligtingen, mits de munt in gewigt niet meer zal hebben verloren dan 2 pCt. en dezelve niet zal zijn gesnoeid, of geveild, of anders dan door gebruik zal zijn afgesleten van stempel.

Ten vierde. Dat de gezegde ropij zal worden ontvangen als gelijk staande aan Bombay-, Madras-, Furruckabad- en Sonat-ropijen en tegen $\frac{15}{16}$ van de Calcutta sicca-ropij, en de halve en dubbelde ropijen respectivelijk zullen worden ontvangen als gelijk staande aan de halve en dubbele der hiervorengemelde Bombay-, Madras-, Furruckabad- en Sonat-ropij en aan de helft of het dubbele van $\frac{15}{16}$ der Calcutta sicca-ropij.

Ten vijfde. Dat de compagnies kwart ropij slechts een wettig betaalmiddel zal wezen voor de fractie eener ropij.

Ten zesde. Dat echter, ingeval in eenige overeenkomst voor de betaling der Calcutta sicca-ropij speciaal is overeengekomen, dat, indien de voldoening geschiedt in het gebied van Madras, Bombay of Agra, deze voldoening zal plaats vinden in de ropij, welke nu (1835) in die afdeelingen in omloop is respectivelijk tot eene andere waarde dan die, welke

hiervoren is bedoeld ten aanzien der sicca-ropij, alsdan die overeenkomst zal worden voldaan door betaling in die Presidentien in compagnies-ropijen van het bedrag van de Furruckabad-, Madras- of Bombay-ropijen aldus speciaal gestipuleerd; — doch dat evenwel ook, ingeval betaling van het kapitaal of de interest der openbare schuld, ten gerieve der crediteuren, wordt bewerkstelligd in eenige andere der lands kassen dan die, welke in de schuld bewijzen of verbindtenissen van het gouvernement zijn gestipuleerd, alsdan het gouvernement bevoegd zal zijn, om die betaling naar denzelfden koers te maken als te voren.

Ten zevende. Dat voor den vervolge slechts de navolgende gouden muntstukken zullen worden geslagen in de munten binnen het gebied der Oost-Indische compagnie:

1°. Een gouden *mohur* of stuk van vijftien ropijen op een gewigt van 180 greinen trooisch en op het navolgende gehalte, namelijk:

$\frac{11}{12}$ of 165 greinen zuiver goud,

$\frac{1}{12}$ of 15 » allooi.

2°. Een stuk van vijf ropyen, gelijk aan een derde van den gouden *mohur*.

3°. Een stuk van tien ropyen, gelijk aan twee derden van een gouden *mohur;*

4°. Een stuk van dertig ropyen of een dubbelde gouden *mohur;*

Zullende de drie laatstgenoemde munten hetzelfde gehalte hebben als de gouden *mohur* en een geevenredigd gewigt.

Ten achtste. Dat deze gouden munten aan de

voorzijde zullen voeren het hoofd en den naam van den regerenden souverein van het vereenigde koningrijk van Groot-Brittanje en Ierland en op de keerzijde de benaming der munt in het Engelsch en Perzisch met de woorden: »Oost-Indische Compagnie," in het Engelsch met zoodanige versierselen als van tijd tot tijd zullen worden bepaald door den Gouverneur-Generaal in Rade, doch welke echter altijd verschillend zullen zijn van die der zilveren munt.

Ten negende. Dat *geene* gouden munt voortaan een wettig betalingsmiddel zal zijn in eenig gedeelte van het gebied der Oost-Indische Compagnie.

Ten tiende. Dat de Gouverneur-Generaal in Rade, in zijne executive hoedanigheid, bevoegd zal zijn, om het aanmunten en de uitgifte van alle bij deze acte vastgestelde munten te besturen, de devisen en opschriften der koperen munten in bedoeld gebied voor te schrijven, en om munten vast te stellen, te regelen en af te schaffen, ondanks alle bestaande daarmede strijdige wetten."

Reeds den 7den November van hetzelfde jaar, werd, ingevolge de autorisatie verleend bij laatstgenoemd artikel 10 der bovenstaande acte, door den Gouverneur-Generaal in Rade bepaald, dat van 20 December van hetzelfde jaar slechts de navolgende koperen munten zouden worden geslagen en uitgegeven in de presidentie van Bengalen:

Een pyce, wegende . . .	100	greinen	trooisch.
» dubbele pyce, wegende	200	»	»
» Eene *pie* of een twaalfde van eene ana . . .	$33\frac{1}{3}$	»	»

met zoodanige opschriften als daarvoor door den Gouverneur-Generaal in Rade zouden worden vastgesteld.

Voorts werd bepaald, dat van 20 December 1835, genoemde pyce een wettig middel van betaling zou zijn voor $\frac{1}{64}$ eener compagnies-ropy en de dubbele pyce voor $\frac{1}{32}$ van die ropy, en de *pie* voor $\frac{1}{192}$ der compagnies ropij, doch dat den 20 December 1835 geene koperen munt in eenig gedeelte van het gebied der Oost-Indische compagnie een wetig middel van betaling zou zijn behalve voor fractiën eener ropij.

Ten einde voorts de eenvormigheid der munten te bevorderen, werd door den Gouverneur-Generaal in Rade den 25 Mei 1836 bepaald, dat van 1 Januarij 1838 de Calcutta sicca-ropij zou ophouden een wettig middel van betaling te zijn in voldoening van eenige schuld, maar zou worden ontvangen door de collecteuren der landbelastingen en bij alle lands kassen bij het gewigt onderworpen aan eene korting van 1 pCt. voor de hermunting. Hierbij werden voorts ingetrokken de vroeger bestaande bepalingen, ingevolge dewelke de koperen pijce geslagen in de munten van Benares en Furruckabad zouden worden beschouwd als in het gebied van Bengalen gelijkelijk te circuleren met de pyce van Calcutta en gelijkerwijze zouden worden ontvangen als een wettig middel van betaling voor fractien eener ropij en wel tegen 64 pyce voor elke ropij. Te gelijk werd bepaald, dat gezegde pyce slechts een wettig betalingsmiddel zou zijn in die provinciën en plaatsen, waar dezelve waren geslagen.

Voorts werd afgekondigd, dat de houders der sicca-ropijen bevoegd zouden zijn, om tot 1 Januarij 1838 dezelve in de 's lands kassen te brengen en daarvoor in de plaats nieuwe compagnies ropijen te ontvangen geslagen overeenkomstig de reeds aangehaalde muntsverordeningen van den 17 Augustus 1835 in verhouding van 16 nieuwe of compagnies ropijen voor elke 15 sicca-ropijen van goed gewigt. Ook van de zoo even genoemde koperen pyce van Benares en Furruckabad, werd de inwisseling geregeld, zoodanig dat 720 werden ingewisseld tegen 640 nieuwe compagnies pyce.

Eindelijk werd bij acte van den president van den raad van Indië in Rade van 27 Augustus 1838 bepaald, dat de Gouverneur-Generaal in Rade in zijne executive hoedanigheid bevoegd zou zijn, om de aanmunting en uitgifte te regelen van zilveren munten in ana's of zestienden van de compagnies ropijen, van gelijke gehalte als die ropij en van een geëvenredigd gewigt.

Uit alle deze bepalingen blijkt, dat in Britsch-Indië slechts een enkele standaard bestaat, namelijk de zilveren; doch dat te gelijk goud wordt geslagen als negotiemunt.

In 1844 werd op last van den toenmaligen Gouverneur-Generaal Lord ELLENBOROUGH door eene commissie een verslag uitgebragt over eenige financiële aangelegenheden. Van dit rapport werd den schrijver dezes, door de welwillende medewerking der autoriteiten te Calcutta, in 1846 een afschrift ter hand gesteld.

In dat verslag wordt onder anderen met op-

zigt tot de munt te Calcutta het navolgende gezegd:

»De boeken van ontvangst en uitgaaf in het muntdepartement leveren geene voldoende opgaven, ten einde te kunnen opmaken hoe ver de uitgebreide operatiën van deze een bron van winst of verlies zijn voor het gouvernement, daar het de gewoonte niet is geweest om aan die munt als eene openbare instelling een fictief crediet te geven voor het werk, dat ten behoeve van het gouvernement wordt verrigt. Behalve eenige posten van betrekkelijk gering bedrag en toevallige credieten, zijn de ontvangsten begrepen onder de volgende hoofden:

1°. Regt op het aanmunten van goud;

2°. Dito van zilver;

3°. Winst op het munten van koper;

4°. Inklaringswaarde van koper dat tot munt wordt verwerkt;

5°. Winst op den verkoop van koperafval, plaatkoper, eenige toestellen en koper-oxyde;

6°. De verkoop van gewigten vervaardigd in de munt, en van onbruikbare voorwerpen."

De twee eerste posten zijn het regt geheven van particulieren voor de verwerking van metaal tot munt."

De derde ontstaat uit het verschil tusschen de inklaringswaarde met 5 pCt. additioneel regt, van het koper, dat door het gouvernement wordt geleverd en berekend tot eenen prijs van twee shillings de sicca-ropij, en deszelfs kunstmatige waarde na de uitgifte in den vorm van munt."

De vijfde post is het voordeel van den verkoop

van koperafval in vergelijking met den inkoopsprijs en van onbruikbare koperen toestellen."

De vierde en zesde posten vorderen geene uitlegging."

Tegenover deze ontvangsten staan de navolgende lasten, behalven anderen van gering bedrag en toevallige omstandigheid:

1°. De kosten van den opbouw der munt, van de toestellen en van hunne oprigting;

2°. De intrest van den uitleg tegen 5 pCt.

3°. Geregelde reparatie;

4°. Traktement van den muntmeester, zijne woning en andere uitgaven;

5°. Idem van den secretaris van den raad van de munt, zijne woning en andere uitgaven;

6°. Verlies op het gewigt bij de vermunting van goud tot munt;

7°. Idem van zilver;

8°. Inklaringsprijs van het koper ontvangen van het gouvernement met additioneel regt van 5 pCt., ter dekking van intrest en risico bij de uitzending van Engeland;

9°. Verlies op den verkoop van koperafval, dat is, wanneer het beneden de inklaringsprijs wordt verkocht.

10°. Het koper gebruikt voor allooi;

11°. De kosten van de gewigten."

Daar het juist bedrag van goud en zilver metaal, dat naar de munt wordt gezonden, om te worden gemunt, terug wordt gegeven in den vorm van munt, met aftrek van het regt, ingeval het de eigendom is van particulieren, zoo wordt de waarde noch

in het credit noch in het debet gebragt bij de boeken."

De munt ontvangt geen crediet gelijkstaande aan het muntregt voor het goud, zilver of koper, dat voor het gouvernement wordt verwerkt."

Verder zegt hetzelfde rapport:

Het is ons voorgekomen, dat indien het wenschelijk is om zich te vergewissen van de verhouding tusschen de ontvangsten en de inkomsten der munt, alsdan de rekeningen moeten worden ingerigt in gelijker voege alsof de inrigting eene bijzondere instelling was, waarin het gouvernement of de particulieren hun goud, zilver en koper brengen ter vermunting."

Volgens dit beginsel moeten de kosten van het gebouw en de toestellen, de intrest van dat kapitaal, de herstellingen, inrigtingen en materialen die noodig zijn voor de vermunting, het verlies enz. gebragt worden ten laste der munt, en zou deze munt daartegen moeten worden te goed geschreven voor het muntregt en andere gelijke heffingen ter zake van metaal door haar vermunt zoo wel voor het gouvernement als voor particulieren."

Daarom, aannemende dat de kosten van het gebouw en de toestellen geweest zijn 3,000.000 comp.-ropijen (ongeveer ƒ3,600.000 Ned.) en dat zij in $18\frac{28}{29}$ was voltooid, zouden de loopende kosten aldus zijn:

Intrest tegen 5 pCt. over bedoelde	ropijen.
som gedurende 13 jaren	1,950,000
Herstellingen.	18,636
Transportere. . .	1,968,636

	ropijen.
Per Transport. . .	1,968,636
De muntmeesters kosten	2,334,225
De essaijeurs id.	550,031
Het munt-collegie	114,154
Verlies van gewigt bij gouden munt .	58,662
Id. van zilver	519,858
Koper gebezigd voor allooi	59,164
Pakhuizen.	198.451
Aanmaak van gewigten	38,171
Onderscheidene kleine uitgaven. . .	45,905
Totaal ropijen. . .	5,867,255

De verschillende ontvangsten bedragen, als volgt:

	ropijen.
Muntregt 1 pCt. op goud, van 909,251 gouden stukken ter waarde van 15,287,551 ropijen.	152,876
Muntregt 2 pCt. op zilver ter waarde van 208,636,548 comp.-ropijen. .	4,172,730
Muntregt op koperen munt tegen 16 pCt. over 528,694,852 stukken ter waarde van 5,255,900 ropijen . .	840,945
Winst op de zuivering v. goud en zilver.	66,422
Id. op de alliagie van goud . . .	24,354
Id. op het smelten van zilverstaven.	5,075
Verkoop van blad koper	18,236
Kleine inkomsten	106,626
Medailles	2,425
Versmeltingen	6,980
Verkoop van gewigten.	85,945
Totaal ropijen. . .	5,482,614

Volgens deze berekening hebben de loopende uitgaven de loopende ontvangsten gedurende het hier

bedoelde tijdvak van $18\frac{28}{29}$ tot $18\frac{41}{42}$ overtroffen met 384,621 ropijen."

De gouvernements winst, bestaande uit het verschil tusschen de inklaringsprijs van het koper en deszelfs waarde en munt gedurende dertien jaren, was 2,505,809 ropijen."

En het verlies door den verkoop van koper afval 119,526 ropijen."

De kosten van munting ad 16 pCt. waarmede de munt is te goed geschreven beliepen 840,945 ropijen.

De rekening der koper-aanmunting staat aldus:

Winst.	ropijen	2,505,809
Verlies op afval.	»	119,526
Winst.	ropijen	2,384,283
Kosten van den muntslag .	»	840,945
Zuivere winst van het gouvernement ropijen		1,545,338

Wij zijn hier opzettelijk breedvoerig geweest in onze aanhaling, omdat zij vele hoogst wetenswaardige bijzonderheden geeft, die allezins verdienen te worden geraadpleegd.

Hoogst opmerkelijk is de betrekkelijk zoo geringe aanmunting van pasmunt in vergelijking van het zilver en het goud.

Men heeft reeds gezien, dat in 1838 de siccaropij was afgeschaft als wettig betalingsmiddel. Deze afschaffing was reeds in Mei 1836 afgekondigd. Zij maakte dus de inwisseling van die munt noodzakelijk en dus ook eene snelle aanmunting van de nieuwe of compagnies ropijen.

In 1839 waren sedert 1835 van deze nieuwe ropijen reeds geslagen:

88,969,794	stuks	geheele	ropijen.
,522,746	»	halve	»
8,623,769	»	kwart	»
82,536,127	»	koperen	pyce.

Reeds in 1831 was het gouvernement van Bengalen aangevangen met eene intrekking en vermunting der siccaropijen. Sedert dit jaar tot 1839 was daarvan aan de circulatie onttrokken 41,649,425 stuks.

Britsch-Indië bezit thans vier inrigtingen voor de aanmunting van geld, dat te Calcutta, te Furruckabad, te Madras en te Bombay.

Men heeft dus gezien, dat voor geheel Britsch-Indië één enkel wettig betaalmiddel bestaat, de zilveren compagnies-ropij.

Niet te min zijn nog onderscheidene zilveren en gouden munten in omloop, die vroeger een wettig middel van betaling waren, doch thans natuurlijk slechts als negotie-penning circuleren. Dit is in Bengalen onder anderen, zoo als men reeds heeft kunnen zien, het geval met de gouden mohur.

In het gouvernement van Madras is de meest circulerende negotie-penning de zoogenaamde *pagoda met de star*, die ook aan de munt wordt geslagen en uitgegeven. Volgens de waarde van het goud in Engeland in 1846 had deze pagoda eene innerlijke waarde van 7 sh. 5½ d. of *f* 4,27½ Nederlandsch. Zij circuleert echter in Indië meest tegen 8 sh. of *f* 4,80.

Blijkbaar ontleent de pagoda haren naam aan den stempel, welke eenen tempel of pagoda voorstelt. Haar gewigt is 52⁴ grein trooisch.

De inname van goud en zilver bij de munt te Madras geschiedt op de navolgende wijze.

Wanneer het metaal wordt gekocht door het gouvernement, worden verzegelde inschrijvings-biljetten ingediend, waarbij opgegeven wordt het gewigt en de waarde van het goud, dat ter verkoop aangeboden wordt. Deze aanbiedingen worden dagelijks door den muntmeester ontvangen behoudens zondagen en heilige dagen.

Alle aan particulieren toebehoorende metaal, dat aan de munt wordt gebragt ter vermunting, wordt gewogen in de tegenwoordigheid van den muntmeester of zijn vervanger en van den eigenaar van het metaal, waarna de muntmeester een bewijs van ontvangst afgeeft voor het gewigt van het metaal. Daarna wordt het versmolten in de tegenwoordigheid van den eigenaar of zijn gemagtigde, en op nieuw gewogen in zijne tegenwoordigheid en die van den muntmeester, nadat vooraf een staal voor het essai is genomen in tegenwoordigheid van den muntmeester of zijnen vervanger onder het toezigt van den essaijeur of zijn vervanger, die, na afgifte van een bewijs van het gewigt der stalen of duplicaten, dezelve wegneemt voor het essai, en nadat dit essai is volbragt, een certificaat afgeeft constaterende de qualiteit en waarde van het gewigt van het gedeelte, dat in het reçu van den muntmeester wordt opgegeven. Van dit certificaat wordt behoorlijk aangifte gedaan aan den Ontvanger-Generaal, in welks bureau het wordt geregistreerd en betaalbaar wordt dertig dagen nadat het metaal in de munt is gebragt.

Een regt van twee ten honderd wordt geheven van al het goud en zilver metaal. Dit muntregt is bestemd, om de kosten van vermunting te bestrijden, terwijl bovendien een regt wordt geheven voor alle metaal beneden zekeren standaard volgens eene bepaalde schaal.

In het gouvernement van Bombay zijn, behalve het wettig betalingsmiddel (de compagnies ropij), ook de gouden mohur en andere zilveren ropijen gangbaar. Deze laatste hebben echter bijna hetzelfde gehalte als de compagnies ropij. Het regt, dat aan de munt voor vermunting van goud of zilver wordt betaald, bedraagt $2\frac{1}{2}$ pCt. voor goud en 3 pCt. voor zilver. Hieronder zijn echter de kosten van zuivering begrepen.

Volgens de in 1829 uitgevaardigde bepalingen, had de Bombay-ropij, die nog circuleert, een gewigt van 12^{783695} Ned. wigtjes, waarvan 11^{718387} Ned. wigtjes of $91\frac{2}{3}$ pCt. aan zuiver zilver.

Men ziet uit dit alles, dat in Britsch-Indië slechts één standaard en één wettig betalingsmiddel bestaan, de ropij. Deze gelijkheid bestaat echter niet ten opzigte van de pasmunt.

In Bengalen is omtrent deze munt bepaald, dat de compagnies ropij zal bestaan uit zestien ana's, de ana weder uit vier pijces of pijsas, en de pijce uit drie pies.

Aldus heeft eene ropij 192 pies aan de geringste pasmunt.

In het gouvernement van Madras is de pasmunt zeer gemengd. De compagnies ropij heeft als onderdeelen 12 fanam, waarvan elk weder verdeeld is in 80 koperen cashes, zoodat de ropij 960 cas-

hes heeft. De pagoda wordt geacht gelijk te staan aan 3360 cashes pasmunt. Ook zijn in omloop andere koperen stukken genaamd pijces van 20 cashes.

Bij eene publicatie van 7 Januarij 1818 werd het muntstelsel in Madras geregeld, terwijl in 1835 zoo als reeds hiervoren is gezien omtrent het zilver betalingsmiddel nadere wijzigingen zijn gebragt. Het wettig betalingsmiddel is thans geregeld als volgt:

12 pijces	maken	1 ana.
4 anas	»	1 quart ropij.
4 quart ropijen	»	1 ropij.

Behalve al de reeds genoemde munten circuleren nog koperen stukken genaamd doodies, hebbende 10 cashes waarde en halven doodies ter waarde van 5 cashes.

De pasmunt in het gouvernement van Bombaij is zamengesteld als volgt.

De ropij is verdeeld in vier kwart ropijen, waarvan elk weder is verdeeld in honderd reas. Die ropij wordt bij de rekeningen van particulieren soms ook v rdeeld in 16 annas of 50 pijces. Twee reas maken weder eene urdie uit, zes reas eene doerea, vier reas eene doeganie of enkele pijce, acht reas eene fuddea of dubbelde pijce. Van deze rekenmunten zijn de rea en ana slechts denkbeeldig.

Ofschoon te Singapore de compagnies ropij, even als in geheel B.-Indië, het wettig betaalmiddel is, zijn aldaar, uithoofde van deszelfs ligging en aanraking met China, de piasters in algemeene circulatie. Deze omstandigheid en het gebrek aan klein koper geld hebben het bestuur weinige jaren geleden doen

besluiten tot de uitgave van centen of honderde gedeelten van dollars. Deze centen worden zelfs in breuken, dat is in halve en kwart gedeelten geslagen.

Behalve al de hier vermelde pasmunten circuleert in vele gedeelten van Indië eene willekeurige pasmunt, die getuigt over welke geringe waarden de transactien der bevolking soms loopen, zoodat zelfs eene pasmunt, zoo gering als sommige der in Indië gangbare koperen onderdeelen van de ropij, nog te groot is en nog de behoefte doet gevoelen aan eene nog geringere noodmunt.

Deze noodmunt bestaat uit kleine schelpen, welke aan het strand worden gevonden in onderscheidene gedeelten van Azie en Afrika en bekend zijn onder den naam van *cowries.* Aanzienlijk is het gebruik, dat van deze noodmunt wordt gemaakt. En men vindt vooral in Bengalen groote werken en vooral rivier- en zeedijken, die door de bevolking zijn aangelegd, en waarvan de arbeid door het gouvernement uitsluitend in cowries is betaald. Deze schelpen zijn een belangrijk artikel van handel. De handel wordt voor een aanzienlijk gedeelte gedreven door de inlandsche kooplieden van de stad Belasore in de provincie Orissa. Van die stad wordt jaarlijks eene aanzienlijke hoeveelheid lijnwaden uitgevoerd van eene soort genaamd *sannathie*, welke ter plaatse wordt vervaardigd. De uitvoer heeft plaats naar de Maldivische eilanden, alwaar ontelbare menigten van cowries worden gevonden, die in ruil tegen de sannathie worden gegeven en gevoerd naar Bengalen.

De benamingen en de hoeveelheden, volgens welke

de cowries als rekenmunt worden gebezigd, zijn als volgt:

4	cowries	maken	1 gunda;
20	gundas	»	1 pún;
8	puns	»	1 ana;
4	anas	»	1 cahun.

De cahun staat ongeveer gelijk aan eene kwart ropij, zoodat eene ropij 10,240 cowries als pasmunt heeft.

De verhouding van deze cowries verschilt echter telkens, naarmate van overvloed of schaarschheid, soms is de aanvoer zoo aanzienlijk, dat derzelver voorraad stijgt boven de behoefte en de prijs dus in vergelijking van de ropij zoo aanmerkelijk daalt, dat het zoeken der schulpen niet meer wordt beloond, door de waarde, waartegen zij worden verruild. Deze depreciatie doet den aanvoer verminderen, zoodat allengs de verhouding weder gunstiger wordt en het zoeken wordt hervat.

De cowries, zoo als zij in Indie worden gebezigd, leveren een nieuw bewijs, dat hoe armoedig eene bevolking ook zij en tot welke fractiën de pasmunt, die noodig is, ook moge vallen, zulks niets gemeen heeft met de munten, die voor hoogere en grootere transactiën benoodigd zijn. Zij doen voorts op nieuw zien, dat de depreciatie of prijsverhooging van elke pasmunt geheel afhankelijk zijn van de verhouding van den aanvoer of de uitgifte tot de behoefte.

Reeds is hiervoren gezegd, dat groote werken geheel door het Engelsche gouvernement in cowries worden betaald, waartoe het deze schelpen laat opkoopen. De kerk te Cuttack werd aldus opgerigt. De arbeid was betaald met eene hoeveelheid van 34.840.000 cowries.

In Britsch-Indië bestaan tegenwoordig vier geoctroijeerde bankinrigtingen. De bank van Bengalen, van Agra, van Madras en van Bombay.

Vroeger bestondén ook eenige particuliere bankinrigtingen, die echter thans hunne betalingen hebben geschorst.

De bank van Hindostan werd in 1770 opgerigt door het handelshuis Alexander & Co. en was de oudste inrigting van dien aard in Britsch-Indië. De circulatie harer billetten was hoofdzakelijk bepaald tot Calcutta, daar het gouvernement had geweigerd hare billetten aan te nemen in 's lands kassen in de binnenlanden. In Calcutta werden die billetten veeltijds aangenomen; doch het was geen wettig middel van betaling.

In 1832 brak echter in Britsch-Indië eene handels-crisis uit, zoo als nimmer vroeger of later werd beleefd. Hoofdzakelijk was dit te wijten aan de herhaalde mislukking van den indigo-oogst, waarvan jaarlijks ongeveer 11 millioenen ponden worden uitgevoerd.

Ook het huis van Alexander & Co. kon geen weerstand bieden en sleepte de bank in haren val mede. Slechts weinig banknooten waren in omloop toen zij hare betalingen staakte.

In 1819 werd eene andere particuliere bank opgerigt te Calcutta onder den naam van de Handelsbank (the Commercial bank). Deze bank werd eenigzins ingerigt op den voet der Engelsche *Joint stock banks.* Ook deze bank staakte in 1833 hare operatiën, na voldoening echter van al hare geldelijke verpligtingen.

Eene derde particuliere bank werd opgerigt in 1824 en wel door het destijds zoo groote handelshuis van Palmer & C°., hetzelfde huis waarmede in 1824 door de Javasche regering eene leening was gesloten van 15 millioen sicca-ropijen. In 1829 werd deze bank gesupprimeerd, ten gevolge van eene overeenkomst met de toen opgerigte Union bank, waarbij zij hare operatiën in een smolt. Gedurende haar bestaan had de som van hare uitgifte in billetten gemiddeld 2 millioen ropijen, ongeveer *f* 2,400,000, bedragen.

De Union bank was bij hare oprigting speciaal bestemd, om te voorzien in de leemte, die door de geoctroijeerde bank van Bengalen werd gelaten in sommige gedeelten van het Indische credietstelsel.

Haar kapitaal was een millioen sterling, verdeeld in aandeelen van £ 100.

In 1847 was de Union-bank verpligt hare betalingen te schorsen. Een onderzoek naar den stand harer zaken heeft bewezen, dat dezelve op eene hoogst laakbare wijze waren gedreven. De meeste leden harer directie bleken diep gewikkeld te zijn geweest in roekelooze speculatiën en operatiën van verschillenden aard, en daartoe schaamteloos te hebben gebruik gemaakt van het kapitaal der bank. Het bleek, dat hare crediteuren zouden worden betaald, doch hiertoe zijn de deelhouders verpligt geweest tot nieuwe bijdragen boven het ingelegd kapitaal.

In 1806 werd de bank van Bengalen opgerigt. Zij ontving in 1809 een octrooi, dat telkens is hernieuwd geworden. Volgens het laatst verleende

Charter was die inrigting onderworpen aan de navolgende bepalingen.

Haar kapitaal bestaat uit £ 1,070,000, verdeeld in aandeelen van 4,000 ropijen elk. Het beheer der bank geschiedt door negen directeuren, waarvan drie worden benoemd en ontslagen door het gouvernement en de overige zes worden gekozen in eene algemeene vergadering van deelhebbers en ontslagen kunnen worden bij meerderheid van stemmen door diezelfde deelhebbers.

Elk jaar gaan twee leden van de zes kiesbare uit, en worden zij vervangen. Zij zijn hetzelfde jaar niet weder verkiesbaar. Om lid der directie te kunnen zijn, wordt het bezit vereischt van drie aandeelen.

Het gouvernement kan volmagt geven aan wien hem zulks behaagt, om elke algemeene vergadering bij te wonen. De aldus afgevaardigde zal zeven stemmen uit kunnen brengen omtrent alle verhandelde zaken, met uitzondering echter van de keuze en de herroeping van directeuren.

De voorzitter der directie wordt door de directie zelve gekozen en heeft eene beslissende stem, zoowel in de vergaderingen van het bestuur als in die van de deelhebbers.

De operatiën der bank bestaan in:

1°. Het disconteren van negotiabel papier.

2°. Het houden van open rekeningen.

3°. Het koopen en verkoopen van wissels, betaalbaar in Indië.

4°. Het leenen van geld op korten termijn.

5°. Het handelen in goud en zilver.

6⁰. Het ontvangen van deposito's.

7⁰. Het uitgeven van billetten en postcredieten.

8⁰. Het verkoopen van waarden, gedeponeerd in de bank tot zekerheid van beleeningen, en die niet worden terug gevorderd, of van waarden, die door de bank worden terug ontvangen ter voldoening van uitstaande pretentien.

Geen disconto en geene beleening mogen geschieden, tenzij het gereed geld in de kas der bank gelijk zij aan eene som van ten minste één vierde van alle hare opeischbare schulden in billetten, enz.

Geen disconto mag plaats hebben voor een langer tijdvak dan drie maanden.

De bank zal het gouvernement nooit meer mogen voorschieten dan 750,000 C. ropijen.

Het gezamenlijk bedrag der uitstaande billetten zal in geen geval meer mogen zijn dan 20 millioen ropijen en elk billet voor geene kleinere som dan tien ropijen.

De Agra-bank werd opgerigt in 1833. Haar maatschappelijk kapitaal was 2,000,000 ropijen.

Hare belangrijkste regelen van operatie zijn onder anderen de volgende:

Leeningen betaalbaar binnen 12 maanden worden tegen 8 pCt. 's jaars toegestaan aan ambtenaren en officieren, die eene schikking kunnen maken voor eene geregelde terugbetaling in maandelijksche sommen te Agra, en dit onder borgtogt van twee personen.

Leeningen in twee jaren terug te betalen, worden aan dezelfde personen ook verleend en op dezelfde voorwaarden tegen 9 pCt. met drie borgen,

en leeningen in vier jaren terug te betalen tegen 10 pCt. met vier borgen.

In de twee laatste gevallen, wanneer het niet gelegen komt, om meer dan twee borgen te geven, moet de leening nog worden gewaarborgd door eene levensverzekering.

Eene hypotheek is aannemelijk als waarborg.

Ook worden in het algemeen leeningen verleend onder zekerheid van gouvernementspapier en Calcutta en Bombay bankactiën tegen 7 pCt. in het jaar.

De bank van Madras werd opgerigt in 1843 en wel bij een charter, dat haar den 14 Junij van dat jaar door het gouvernement van Britsch-Indie werd verleend. Dat charter bevatte onder anderen de navolgende bepalingen:

Het kapitaal zou bestaan uit 3 millioen ropijen of ƒ3,600,000, waarvan een tiende zou behooren aan het gouvernement. Het zou echter met vergunning van het gouvernement van Indie kunnen worden vermeerderd.

Elk aandeel was groot duizend ropijen.

De bank was bestemd, om eene gouvernementsbank te vervangen, die gelijktijdig werd gesupprimeerd.

Geen aandeelhouder zou voor meer dan 30,000 ropijen in actien mogen bezitten, behalven ingeval het kapitaal werd vermeerderd.

De aandeelen gaven de navolgende stemmen bij de algemeene vergaderingen:

2 aandeelen	. . .	1 stem.
6 »	. . . . .	2 stemmen.

12 aandeelen . . . 3 stemmen
25 » . . . . 4 »

Geen aandeelhebber zou meer dan vier stemmen kunnen uitbrengen.

Het gouvernement zou iemand bij procuratie kunnen benoemen, die vier stemmen uitbragt.

De directie koos haren voorzitter en haar bestuur.

Hare operatien waren letterlijk dezelfde als die, welke aan de bank van Bengalen waren toegestaan.

En in het geheel blijkt duidelijk, dat het bestuur van Britsch-Indie bij het verleenen der charters voor banken van een algemeen beginsel uitging. Dit blijkt uit de beperkingen, die de bank van Madras even als die van Bengalen onderging in de emissie van billetten, beperkingen die in beider charters geheel overeenstemmen.

In hare operatien houdt de bank van Madras zich aan de navolgende regels:

Geene rekening wordt geopend voor minder dan 200 ropijen. De bank berekent en verleent geen intrest bij de rekening-courant. Alle ontvangbaar papier, dat haar ter incassering wordt gezonden, moet één dag voor den vervaldag worden ingezonden. Zij neemt gouvernementspapier, bank- of andere actien, ontvangt den intrest, vrij van alle onkosten voor den committent.

Ten aanzien der credieten en beleeningen heeft zij de navolgende regels. Geen crediet en geene beleeningen wordt toegestaan onder de 500 ropijen. Zij geeft blanco credieten. Hare postbilletten worden afgegeven zonder onkosten.

De bank van Bombay werd in 1840 geoctroi-

jeerd. Haar kapitaal is groot 5,220,000 ropijen of £ 522,000. — Zij is hoofdzakelijk ingerigt volgens het stelsel der Bengaalsche bank en Madras bank.

Haar bezigheden bestaan hoofdzakelijk uit de navolgende: Zij disconteert gouvernementswissels boven 30 dagen tegen 6 pCt., en tegen 5 pCt., wanneer zij na minder dan eene maand betaalbaar zijn. Particuliere wissels niet langer dan drie maanden loopende, worden gedisconteerd tegen 8 pCt. De interest, die zij vordert van leeningen en credieten op deposito's in specie, is 7 pCt., en op andere goederen 8 pCt.

Zij neemt gouvernements-papier in bewaring en ontvangt daarvan den interest. Zij geeft postnooten uit betaalbaar drie dagen na zigt, en wissels betaalbaar te Calcutta of Agra.

Behalve de vier reeds beschreven banken, wier charter is verleend door het bestuur, is in het gouvernement van Agra in 1843 eene particuliere bank opgerigt, genaamd de bank van West-Azië.

Daar zij geen speciaal charter heeft ontvangen, is zij niets anders dan eene zoogenaamde *Joint stock bank*. Hare deelhebbers zijn aansprakelijk zelfs boven het bedrag van het ingelegde kapitaal. Haar werkkring is zeer beperkt doch is overigens hoofdzakelijk dezelfde als die der geoctroijeerde banken.

Te Calcutta, Madras en Bombay zijn bovendien takken gevestigd van de te Londen gevestigde *Oriental bank*, die in onderscheidene hoofd-établissementen in Azië hare agentschappen heeft. Deze bank heeft een kapitaal van 2 millioen ponden sterling of 24 millioen gulden, verdeeld in aan-

deelen van £ 100. Zij heeft speciaal ten doel om geldelijke operatiën tusschen Engeland en de Aziatische koloniën te verrigten, in afwijking van de andere reeds genoemde banken, wier werkkring zich niet buiten het gouvernement uitstrekt, waarin zij gevestigd zijn.

Daartoe geeft zij onder anderen rondgaande billetten uit, genaamd *circulair note's* die vergezeld zijn van zoogenaamde *lettres d'ordre générale.* Deze billetten zijn, behalven bij hare Aziatische agenten, ook negotiabel in Egypte, Syria en in eenige der voornaamste steden van Europa.

In Azië zijn hare operatiën als volgt: Zij neemt goed in deposito en doet daarop intrest te goed, mits op sommen niet geringer dan £ 20. Deze depositos zijn verdeeld in drie cathegorien.

1°. Vaste depositos, eenen interest trekkende tot den dag der betaling en niet terug vorderbaar dan na dertig dagen voorafgaande opzegging;

2°. Vaste depôts, interest trekkende tot de terugbetaling en opzegbaar zestig dagen te voren;

3°. Loopende depositos en rekening courant, eenen interest trekkende op alle voordeelige saldo's boven £ 100 na het de dagelijksche afsluiting der rekening.

Voorts belast de Oriental bank zich met disconto's en het in bewaring nemen van gelden en goederen. Zij leent geld op crediet of rekening-courant of op beleening tegen zekerheid van waarden, goederen, gouvernements en andere papieren of actiën, assurantiën of onder borgtogt en niet langer dan voor 4 maanden.

Zij disconteert particulier papier. Zij koopt en verkoopt wissels op Engeland.

Uit al hetgeen hier is gezegd omtrent de in Britsch-Indië bestaande banken, blijkt het dat het bankwezen van Britsch-Indie rust op goede grondslagen.

Hoe groot het kapitaal der banken ook schijne, moet niet worden vergeten, dat hare werking zich uitstrekt over een onmetelijk rijk.

De circulatie van hare billetten is dus zeer gering in verhouding van de in omloop zijnde edele metalen. In 's gouvernements kassen wordt geen ander papier aangenomen dan dat der geoctroijeerde banken, terwijl bovendien tegenwoordig slechts ééne enkele andere bank bestaat, de bank van West Azie, wier papier slechts plaatselijk circuleert. Bovendien is de emissie der geoctroijeerde banken bij de charters zelve aan beperkingen onderworpen, welke althans eene buitensporige uitgifte voorkomen.

De geschiedenis van Britsch-Indie bewijst, dat de zoogenaamde *joint stock banks* zich moeijelijk kunnen staande houden. En deze reden moet grootendeels worden gezocht in het misbruik, dat maar al te vaak door de deelhebbers zelven van het bankcrediet wordt gemaakt.

Het muntwezen in Ceylon is, zoo als reeds is gezegd, thans ingerigt volgens de regelen eener gezonde staatshuishoudkunde. Vroeger toen dit eiland cijnsbaar was aan Nederland, was dit echter geenszins het geval. Destijds waren aldaar dezelfde munten ingevoerd als op Java en dit is genoeg, om te doen zien in welken verwarden toestand zich de

geldsomloop bevond bij de overgave van dit eiland in het jaar 1796. Ook op Ceylon waren destijds ongeveer drie millioen rijksdaalders aan papier in omloop, welke echter allengs werden ingewisseld tegen zilver. Bij de verovering van Ceylon werd deze kolonie gebragt onder het bestuur der Engelsche Oost-Indische compagnie, door wier troepen het eiland was ingenomen. Het werd dus eene onderhoorigheid van Madras; zoodat de destijds in dit gouvernement in omloop zijnde munten ook op Ceylon in circulatie kwamen of een wettig betalingsmiddel werden.

Den 18 October 1798 werd echter dit eiland verklaard te staan onder het onmiddellijk koninklijk gezag en te zijn eene zoogenaamde kroonkolonie, zoodat het een afzonderlijk bestuur ontving.

Ofschoon het oude Nederlandsche papier werd vernietigd, bleef niet te min de rijksdaalder de munt des lands uitmaken.

De Ceylonsche rijksdaalder is thans in waarde gelijk aan 1 shilling en 6 pennies Engelsche munt. Hij heeft als onderdeelen 12 fanams; de fanam 4 pijces en de pijce drie challies. Aldus maken 144 challies de waarde uit van een rijksdaalder.

De waarde van den Ceylonschen rijksdaalder werd in 1821 bepaald en deszelfs gehalte gebragt in verband tot het Engelsche muntwezen. De fanam en de pijce met hare onderdeelen worden geslagen van koper. Alle wettige munten worden uit Engeland aangevoerd door het gouvernement.

Behalve het wettige betalingsmiddel circuleert op Ceylon ook eene groote hoeveelheid Spaansche daal-

ders en Indische ropijen, de laatsten tegen den koers dien zij in Indië hebben. De Spaansche daalder circuleert gemeenlijk tegen den koers van 4 sh. 2 d. Engelsch of van 37 tot 39 fanams.

Men heeft gezien, dat op Ceylon een agentschap bestaat van de Oriental-bank, en wij hebben de operatiën reeds medegedeeld van die bank.

Sedert 1840 is buitendien te Colombo eene bank opgerigt ingevolge koninklijk charter. Haar kapitaal was primitief £ 250,000 met vergunning echter om hetzelve te vermeerderen tot £ 750,000, indien hare operatiën dit zouden toelaten. Zij neemt deposito's aan in rekening-courant van sommen niet onder £ 20, en geeft daarvan eene rente van 2½ pCt., mits de dagelijksche balans meer dan £ 100 aantoone.

Zij verleent blanco credieten tot een beloop van £ 500, mits verzekerd door een behoorlijke borgtogt.

Zij discompteert goed plaatselijk handelspapier en koopt wissels op Engeland, mits verzekerd door cognossementen van scheepsladingen, alsmede wissels op de gouvernementen van Britsch Indië.

Zij geeft papier af, getrokken op de directie van de bank te London.

Hare gewigtigste bezigheid is het geven van voorschotten aan de planters onder bepaalde voorwaarden en onder verzekering van den oogst.

Sedert haar kortstondig bestaan zijn de operatiën der Ceylonsche bank met groote omzigtigheid bestuurd. Dit heeft echter niet belet, dat zij groot nut heeft gesticht. Hare hulp is vooral voor den landbouw van onberekenbare gevolgen geweest, en heeft in geene geringe mate bijgedragen tot de ontwikkeling,

die de koffij-kultuur in de laatste jaren op Ceylon heeft gekregen.

In 1839 werd op Ceylon de eerste groote koffijtuin aangelegd, en in 1849 was de uitvoer van dit product reeds gestegen tot 359,708 Engelsche centenaren of 40,287,296 ponden.

Ons voorbehoudende om later te spreken over het muntstelsel van Honkong, wanneer over China zal worden gehandeld, gaan wij over tot eene beschouwing van den muntsomloop in eenige andere Europesche koloniën in Azië.

In de Portugesche koloniën van Goa en Timor bestaat de wettige munt uit pardaos, tangas en reis.

De pardao, die ongeveer 5 Ned. wigtjes zilver bevat, heeft als onderdeelen 5 tangas, waarvan elk weder verdeeld is in 60 reis, zoodat de pardao 300 reis bevat.

De gouden munt van het land bestaat uit stukken *San Thomé* geheeten, welke ongeveer het gewigt hebben van een ducaat. De gouden ropij van Goa circuleert ter gelijker waarde met die van Bombay. Zij wordt echter niet meer geslagen.

In de Portugesche bezittingen bestaat geene bank.

Dit is ook het geval in de Spaansche koloniën in Azie, de Philippijnsche eilanden. Deze kolonien hebben dezelfde wettige betalingsmiddelen als het moederland. Hiervan kan de Spaansche daalder of piaster als de eenheid worden beschouwd. De gouden munt bestaat uit de doubloon van 1772, die, volgens Engelsch essai, 372 grein trooisch zuiver goud bevat, de quadruple pistool van 1801, ter zui-

vere gehalte van 360 grein en de coronilla of gouden daalder, die 22⁸ grein goud bevat.

De zilveren munten zijn: de daalder, die volgens den laatsten muntslag 370,9 grein trooisch, de Mexicaansche peceta die 92,3 grein trooisch, en de reaal, die 46,1 grein trooisch aan zuiver zilver bevatten.

De onderdeelen van den Spaanschen daalder zijn te Manilla de reaal, waarvan 8 stuks een daalder uitmaken, en de marevadis, waarvan 34 gaan op een reaal.

In de Fransche kolonien van Azie, Pondichery en Chandernagor is het Fransche muntstelsel in werking. Bovendien is in de eerstgenoemde kolonie de pagoda in omloop. Deze heeft 24 fanams, terwijl weder 60 cashes eene fanam uitmaken. De cash is eene kopermunt, terwijl de fanam en de pagoda van zilver zijn.

De munten in Arabie zijn zeer verschillend, daar in elke plaats een bijzondere munt wordt gebezigd. Alle Europesche en Aziatische gouden en zilveren speciën worden echter in Arabie aangenomen en dit naar derzelver gewigt en innerlijke waarde.

De voornaamste handelsplaatsen van dat land zijn Múscat en Bussorah.

Op de eerste plaats worden alle rekeningen gehouden in goz en mamoedies. Eene mamoedie heeft twintig goz, en twintig mamoedies maken de waarde uit van eenen Spaanschen daalder.

Het gewoon betaalmiddel te Bussorah is de gouden tomaun, die in innerlijke waarde gelijk staat aan 36 Engelsche shillings. De tomaun is verdeeld

in 100 zilveren mamoedies; de mamoedie heeft 100 floos of 10 danims. De laatstgemelden maken de koperen munt uit van het land.

De wettige munt in Perzie is almede de gouden tomaun met zijne onderdeelen genaamd abassas en mamoedies. Twee abassas hebben de waarde van eene mamoedie, en honderd mamoedies maken eene tomaun uit. De tomaun van Teheran bevat, volgens te Bombay gedaan assai, $71,^5$ grein trooisch zuiver goud. Elke plaats in Perzie heeft echter eene tomaun van verschillende gehalte.

De eenige plaatselijke munt, die in het rijk van Siam circuleert, is de zilveren en deszelfs onderdeelen in schelpen of cowries. Men kent aldaar geen gouden noch koperen munt.

De éénheid is de bat of sical, die, volgens essai te Calcutta, 236 grein zilver bevat, en dus in metallieke waarde gelijk staat aan $2\frac{1}{2}$ Engelsche shillings. De onderdeelen dezer munt zijn als volgt: twee honderd cowries maken eene phainung, twee phainungs eene singphai, 2 singphai eene foang, 2 foangs eene salung en 4 salungs eene bat of sical.

Soms worden voor de onderdeelen der sical, welke gewoonlijk in cowries worden berekend, ook kleine zilveren staafjes in betaling gegeven. Deze staafjes zijn zeer ruw bewerkt, zijnde de punten bij elkander gebragt, en daarop de eene of andere stempel gedrukt, welke het gehalte en het gewigt uitdrukt.

Het veelvoud der sical of bat wordt uitgedrukt door taëls, die 4 bats bevatten, door catties, die

80 bats inhouden en door pikols die 50 catties inhouden.

De munten van Cochin-China bestaan uit gouden en zilveren taëls, waarvan de eersten 15 malen de waarde hebben der laatstgenoemden, Voorts is aldaar eene pasmunt in omloop, genaamd dongs en gelijk aan de Chinesche cashes, met dit onderscheid, dat zij in stede van uit koper grootendeels uit zink worden geslagen. Deze dongs worden in alle transactien in eene groote hoeveelheid gebezigd, hetgeen zeer belemmerend is voor den handel.

De grootste gouden munt is de pain. De halve pain weegt 5 taëls of 0,192965 Ned. ℔. De dinhvang of gouden spijker weegt 1 tael of 0,038593 Ned. ℔. Voorts zijn aldaar in omloop twee zilveren munten in den vorm van staven en genaamd nen-bak, die 0,385930 Ned. ℔ weegt en dinbak die eene gehalte heeft van 0,03859 Ned. ℔. De laatst genoemde is weder verdeeld in halve en vierde gedeelten.

De laatste Koning van Cochin China, MING MEH, had Spaansche piasters laten slaan tot een gelijk gehalte en gewigt, als die van Spanje. Spoedig werd echter door de alliage de verhouding van het koper vermeerderd en van het zilver verminderd, zoodat thans bijna een derde van het gewigt uit koper bestaat.

De pasmunt of dong wordt gegoten en is, zoo als reeds is gezegd, eene vermenging van koper en zink. Zij heeft een gat in het midden en wordt aan een koord geregen. Zestig dongs maken eene motie, en 10 motien eene kwan of een

koord uit. Zes honderd dongs wegen $1,^{587}$ Ned. ℔. De verhouding der waarde van de dongs tot het zilver of goud is onderhevig aan groote golvingen. Eene tael zilver wordt soms verwisseld voor 3 en soms voor 5 koorden of kwans.

Over het algemeen bevindt het muntwezen van Cochin China zich nog in een gebrekkigen staat. En na Nederlandsch Indië, is dit land in Azie het meest ten achteren in zulk een belangrijk punt.

In het gewest van Cambodja, dat gedeeltelijk van Siam en gedeeltelijk van Cochin-China afhankelijk is, bestaat, behalven de gouden en zilveren munt van beide landen, eene plaatselijke zilveren munt, waarvan echter de grootte willekeurig is. Meestal is zij niet grooter dan eene koperen duit. Zij wordt gale geheten en dient even als de dongs als plaatselijke pasmunt.

In China bestaat ééne enkele munt, de cash, waarin, even als de dong van Cochin-China, een vierkant gat is geboord, zoodat zij aan koorden kan worden geregen in bepaalde hoeveelheden.

Bij de berekeningen in cashes wordt het decimaal stelsel gevolgd. Tien cashes maken eene candarien, tien canderiens eene mace en tien macen eene taël. Alle betalingen tot het bedrag van eene taël of daarboven geschieden in zilver of goud.

De betalingen in edele metalen hebben uitsluitend plaats in ongemunt zilver of goud, grootendeels echter in zilver, dat sijcee zilver wordt genoemd. Dit zilver is meestal afkomstig van Europesche munten, die verbroken worden en verder volgens gewigt en gehalte circuleren.

Bovendien zijn in China zilvermijnen, die gelegen zijn in de provincie Yongman, digt bij de grenzen van Cochin-China. Zij worden aan particulieren ter exploitatie afgestaan, en men beweert dat zij arbeid verschaffen aan veertig tot vijftig duizend arbeiders, die ongeveer twee millioen taëls zilver 's jaars voortbrengen. De taël is ongeveer gelijk aan 0.03859325 Ned. ℔.

Ten einde de circulatie van het zilver gemakkelijk te maken, worden dikwijls groote hoeveelheden door bepaalde essayeurs gewogen en gezuiverd, voorts tot staven gegoten en voorzien van de stempels dier essayeurs, waarvan eenige eene bepaalde licencie krijgen van het gouvernement, zoodat het door hen gestempeld metaal als munt circuleert.

China heeft geene openbare bankinrigtingen zoo als in Europesche staten en koloniën bestaan. Vele particuliere banken verrigten echter dezelfde operatiën, en dit op een zeer uitgebreide schaal. Het grootste bankiershuis te Canton is dat van ANSHING, hetwelk zijne betrekkingen in het geheele rijk van China heeft. Andere huizen bepalen hunnen werkkring tot de stad of het gewest hunner inwoning. De rente voor disconto's is zeer verschillende naar plaats en omstandigheden. Soms is zij tot 12 pCt. 's jaars.

Vroeger bestond in China eene uitgebreide circulatie van gouvernements-papieren munt. Dit papier is echter thans geheel ingetrokken.

De nabijheid van Macao en Hongkong, heeft ten gevolge, dat het Chinesche muntstelsel ook in deze beide koloniën in werking is.

Kort na dat Honkong eene Engelsche bezitting was geworden, werd door den Engelschen Plenipotentiaris Sir HENRY POTTINGER, den 29 Maart 1842 eene proclamatie uitgevaardigd, waarbij de muntsomloop werd geregeld. Deze proclamatie bevat woordelijk de navolgende bepalingen.

1°. De navolgende munten zullen worden beschouwd als wettige betalingsmiddelen:

Spaansche, Mexicaansche en andere piasters en hunne veelvouden;

Compagnies-ropijen en hare veelvouden — cash of andere koperen munt die in China circuleert.

2°. De piasters van elke benaming of stempel, hetzij geheel of verbroken, zullen a pari met elkander circuleren; altijd onder voorwaarde, dat zij het voldoende gewigt en gehalte zullen bezitten.

3°. Twee en eene quart compagnies-ropijen zullen geacht worden gelijk te zijn aan een Spaansche daalder of piaster. Eene ropij en twee annas (of achtste ropij) gelijk aan een halven daalder en drie kwart ropijen gelijk aan een kwart daalder.

4°. Twaalf honderd cashes (koperen munt) zullen gelijk zijn aan een daalder, zes honderd cashes aan eene halven daalder, drie honderd cashes aan een kwart daalder, vijf honderd en drie en dertig cashes aan eene compagnie's-ropij, twee honderd zes en zestig aan eene halve ropij, honderd drie en dertig aan eene kwart ropij.

5°. Alle andere munten, hetzij van Britschen of vreemden muntslag, niet vermeld in deze bepalingen, zullen niet worden geacht een wettig middel van betaling uit te maken; doch zij kunnen,

zoo als van zelf spreekt, worden verkocht, of verruild naar hare innerlijke waarde.

6°. Cash (koper geld) zal naar de verhouding aangegeven bij art. 4, worden verkocht aan ieder een die het wenscht, in sommen niet minder dan vijftig piasters bedragende; en zulks op aanvraag bij den kashouder van het gouvernement.

'S GRAVENHAGE, 2 Januarij 1832.

De ondergeteekende heeft de eer bij deze aan Uwe Majesteit ter lezing aan te bieden en na gemaakt gebruik terug te verzoeken, een schrijven van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië van 3 Junij 1831 n°. 724/13 kabinet, handelende over het kopergeld en hetgeen daaromtrent in rade is voorgevallen vooral met opzigt tot eene poging door twee raden van Indië aangewend, om de herstelling van den gulden op 120 duiten door te drijven, vóór dat het eigenlijk voorstel van den Gouverneur-Generaal hetwelk de invoering ten doel had van eenen papieren munt, welke koperen duiten zou vertegenwoordigen werd in overweging genomen. De Gouverneur-Generaal heeft uit krachte van de hem bij art. 11 der instructie van de hooge regering verleende bevoegdheid, geweigerd omdat punt in overweging te brengen, hij ontrouwd thans de redenen welke voor deze weigering bestonden en vraagt daaromtrent de beslissing van Uwe Majesteit.

Alvorens zijne consideratiën hieromtrent aan Uwe Majesteit kenbaar te maken zal de ondergeteekende de vrijheid nemen, om kortelijk te herinneren wat vroeger omtrent het kopergeld hetwelk in Nederlandsch Indië in omloop is gebragt, is voorgevallen.

De Oost-Indische duiten hebben dezelfde zwaarte als die welke vóór de invoering der centen binnen dit rijk in omloop waren, derzelver tijpe is slechts verschillend.

De voormalige Oost-Indische compagnie had dezelve, blijkens geheim rapport van het departement van koloniën dd°. 18 Februarij 1825 n°. 14 voor het eerst omstreeks het jaar 1711 in circulatie gebragt tot den koers van 4 duiten op den ligten of Indischen stuiver waarvan de ropij er dertig bevattede en deze dezelfde bepaling hielden de Commissarissen-Generaal die in het jaar 1816 de Oost-Indische bezittingen overnamen uit handen van het Engelsch bestuur, zijnde bij het toen aangenomen muntstelsel verordend dat de Indische gulden (van hetzelfde gehalte en gewigt als de Nederlandsche) die met de ropij ter gelijker waarde zou circuleren, zou zijn verdeeld in 120 duiten.

Dat muntstelsel bevatte ook eene volkomene gelijkstelling van het *koper* munt met het *zilver* geld te dien effecte dat niemand eenige betaling in koper geld van welk bedrag ook, weigeren mogt, cubpoene van als knevelaar gestraft te worden.

Deze bepaling door welke het kopergeld had opgehouden eene bloote scheidemunt te zijn, bleef gedurende eenigen tijd zonder nadeelige gevolgen. De onmatige rijzing die destijds in de waarde der koloniale producten plaats vond (de koffij bereikte toen den prijs van 32 piasters per picol) gevoegd bij de geringe hoeveelheid koper in de circulatie en de onmisbaarheid van die munt voor den smallen handel der inlanders, deze aan zaken verschaften destijds aan die munt eene bijzondere voorkeur, zoodat zij circuleerde tot 2 pCt. boven den koers tot welken het Gouvernement dezelve aannam en uitgaf. Toen echter de prijzen der

Aan den Koning.

koloniale producten wederom daalden en toen de *bonken* die men bij gebrek van duiten had geslagen zich op eene onmatige en onwettige wijze hadden vermenigvuldigd, daar niets gemakkelijker was dan die ruwe noodmunt na te bootsen, toen ondervonden de ingezetenen het gebrekkige der bepaling die het kopergeld boven den rang van *scheidemunt* had verheven, want aanzienlijke sommen, werden door de debiteuren aan hunne crediteuren voldaan in vervalschte *bonken* waaruit groote verliezen ontstonden en luide klagten van allerwege oprezen.

Dit een en ander is in het breede aan Uwe Majesteit medegedeeld geworden, bij het rapport van het voormalig departement van marine en koloniën van 3 Augustus 1326 n° 53.

Intusschen, en voor dat de daling van het kopergeld op Java nog hier bekend was werden bij Uwer Majesteits geheim besluit van den 12 September 1825 La. E 12 de grondtrekken van een nieuw muntstelsel voor Nederlandsch Indië vastgesteld, de koperen munt werd daarbij tot den rang van *scheidemunt* terug gebragt, door de bepaling dat niemand meer dan *f* 10 te gelijk in die munt zou behoeven aan te nemen, en — daarvolgens de laatste berigten die men toen had, de duiten nog steeds 20 pCt. opgeld deden besloot Uwe Majesteit, om derzelver toenmaligen vrijwilligen koers tot maatstaf van verdeeling aan te nemen en mitsdien te bepalen. dat de gulden zou zijn verdeeld in 100 duiten, waardoor dan ter zelfder tijd de voordeelen van het tientallige stelsel op den Indischen geldsomloop zouden worden toegepast.

De Burggraaf DU BUS DE GISIGNIES die het aldus vastgestelde muntstelsel moest invoeren, vond bij zijne komst in Indië de zaak geheel van gedaante veranderd. De voortgaande daling der producten en de meerdere aanvoer van duiten hadden het opgeld doen verdwijnen, zoodat de duiten destijds niet eenmaal tot 120 voor den gulden circuleerden maar die bepaling zelfs aan een agio onderhevig was.

Het is jammer dat de Kommissaris-Generaal toen niet begrepen heeft dat hij niet gehouden was, om de door Uwe Majesteit vastgestelde bepaling omtrent het kopergeld *letterlijk* op te volgen, maar dat de belangen der ingezetenen eene koers bepaling vorderden die meer aan de waarheid nabij kwam dan die van 100 duiten op den gulden. De ruime magt aan dien hoogen ambtenaar verleend sloot zonder twijfel hiertoe de bevoegdheid in.

De Burggraaf DU BUS heeft echter gemeend zich met betrekking tot het kopergeld stiptelijk aan de hem gegevene voorschriften te moeten houden en zoo werd voor den gulden eene verdeeling bepaald die 25 pCt., 30 pCt. ja 35 pCt. verschilde van den wezenlijken koers der duiten. Het Gouvernement betaalde en ontving namelijk van dat oogenblik 100 duiten voor een gulden maar onder de ingezetenen was geen zilveren gulden voor minder dan 125, 130 of 135 duiten verkrijgbaar, naar gelang van den koers van den dag.

Het eerste middel hetwelk men tot leeniging van het kwaad wilde bij de hand genomen hebben, was het voorkomen der verdere vermeerdering van de reeds overvloedige massa kopergeld.

De hiertoe aangewende pogingen mislukten evenwel, vermits de Nederlandsche Handel-maatschappij met welke voor de levering der in der tijd door het Indische bestuur aangevraagde *zes millioenen* aan duiten was overeengekomen van haren kant ook voor dat volle bedrag met een aantal leveranciers had gecontracteerd en deze hunne aannemingen niet zonder aanzienelijke schadeloosstellingen wilden laten varen.

Men was nu bedacht op andere maatregelen, zooals het uitgeven van een papier, hetwelk kopergeld zou vertegenwoordigen, ten einde daardoor

den last en het verlies te magtigen van het tellen en verzenden van groote massa's kopergeld onafscheidelijk sommigen wilden groote sommen in kopere bij de Javasche bank als gewone beleening gedeponeerd hebben; ten einde alzoo de in omloop zijnde hoeveelheid te verminderen, eindelijk werd door velen het herstellen der vorige verdeeling van 120 duiten op den gulden aangeraden.

De Burggraaf DU BUS vond in al deze redmiddelen zwarigheid en meende ten laatste dat men de zaak eenvoudig aan haren loop moest overlaten en toen de Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH van hier stond te vertrekken was men nog niet tot vaste denkbeelden omtrent dit onderwerp gekomen.

Hij werd daarom daarover geraadpleegd. De zaak werd na gehouden overleg bij rapport van het departement van marine en koloniën van 13 Junij 1829 n°. 75 aan Uwer Majesteits beslissing onderworpen en het behaagde hoogst denzelve bij rescript van 18 Junij 1829 n°. 7, om aan den Gouverneur-Generaal optedragen de zaak met de meeste naauwkeurigheid te onderzoeken en daaromtrent vervolgens in rade zoodanig besluit te nemen, als zou bevonden worden het meest met de algemeene belangen en met de billijkheid overeen te komen.

Deze last is de oorsprong der deliberatiën welke in rade van Indië over het kopergeld hebben plaats gehad en waartoe betrekking heeft de nu ontvangen missive van den Gouverneur-Generaal van 3 Junij jl. n°. 724/13 kabinet.

In een naauw verband hiermede staat de bij geheime missive van den heer secretaris van staat dd. 6 November 1830 La. 43 op dit departement verstrekten last, om den Gouverneur-Generaal in rade te magtigen ten einde met overleg en toestemming der deelhebbers van de Javasche bank zoodanige veranderingen in het octrooi dier bank te maken als de omstandigheden zullen vorderen.

Deze magtiging namelijk, hoezeer slechts gevraagd en verleend, om den Gouverneur-Generaal in staat te stellen, om den overmatigen uitvoer van zilveren en gouden speciën tegen te gaan, gaf genoegzame ruimte om ook andere veranderingen in het octrooi der bank te maken en daar de Gouverneur-Generaal na zijne overweging de overtuiging had omhelsd, dat het uitgeven door de bank van een papier hetwelk koperen duiten zou vertegenwoordigen, van alle geopperde middelen tot verbetering der circulatie, dat was hetwelk het minst ongelegenheden met zich zoude slepen deed hij, bij eene nota van 31 Maart 1831 aan de raden van Indië het voorstel, om de noodige stappen bij de bank te doen, ten einde zoodanige veranderingen in haar octrooi daar te stellen als vereischt zouden worden, om haar in staat te stellen tot het uitgeven van het bedoelde papier voor hetwelk eene evenredige som in koperen duiten bij de bank zou worden gedeponeerd.

De raden van Indië MERKUS en BOUSQUET hebben bij die gelegenheid de door den Gouverneur-Generaal omtrent het kopergeld geuitte meenigen schriftelijk bestreden en daarbij de herstelling van den gulden op 120 duiten voorgedragen als het eenige redmiddel hetwelk met vrucht kan worden aangewend; blijkende het uit hunne nota's dat zij aan de groote geldelijke opofferingen, welke dat middel aan het Gouvernement zou kosten niets hebben weten tegen over te stellen dan des Gouvernements veronderstelde verpligting, om het vermeend onregt door de vermindering van 120 op 100 den ingezetenen aangedaan, het koste wat het wil, te herstellen.

De Gouverneur-Generaal heeft echter zoo als gezegd, geweigerd dat middel tot een onderwerp van beraadslaging in de vergadering te maken

omdat hij gewigtige bedenkingen daar tegen had en het hem voorkwam dat de openbare discussie der zaak tot geene gewenschte toenadering zou leiden.

Zijne bedenkingen zijn, vooreerst dat hij dien maatregel beschouwdt als zeer gevaarlijk voor de publieke rust, tenzij dezelve gepaard ga met eenen afslag der landrenten van de inlanders tot een bedrag van ongeveer ƒ 1,000.000 's jaars, hetwelk wederom hoogst schadelijk zou zijn voor 's Gouvernements financiën.

In de tweede plaats betoogt de Gouverneur-Generaal dat de maatregel vele Gouvernements uitgaven met 20 pCt. zou vermeerderen, terwijl sommige ontvangsten zoo als die welke uit het verkoopen van producten ontstaan met 12 pCt. zouden verminderen, zoodat uit een en ander een tweede verlies van ongeveer ƒ 1,000.000 's jaars zou geboren worden, ongerekend de dadelijke waarde vermindering der in kas zijnde massa kopergeld door welk een en ander het moederland op nieuw zou worden te leur gesteld in het pas geopend uitzigt, om van het bezwaar der renten en aflossingen van de koloniale geldleeningen te worden ontheven.

In de derde plaats meent de Gouverneur-Generaal dat niemand bij den maatregel winnen zou dan de ambtenaren en deze hebben zijns erachtens geen regt, om denzelven te vorderen. Hunne tractementen zijn, na de invoering van het nieuwe muntstelsel door Uwer Majesteits Kommissaris-Generaal op nieuw geregeld — de betaling van een gedeelte kopergeld en het verlies op dat kopergeld, is daarbij in aanmerking genomen en zij ontvangen der halve niets dan hun is toegedacht.

In de vierde plaats, vreest de Gouverneur-Generaal dat de verdeeling van den gulden in 120 duiten een schroomelijke verwarring zou te weeg brengen in allerlei partikuliere transactiën en den grond zou worden tot allerlei klagten.

In de vijfde plaats meent de Gouverneur-Generaal dat de maatregel, ook van de gunstigste zijde beschouwd niet baten zou — zoo voor eenen zilveren gulden naar den marktprijs van het koper een grooter aantal duiten dan 120 te bekomen is dan zou het zegt hij weinig helpen dat het Gouvernement tegen dien koers betaalde en ontving, die koers zou het bestaan niet kunnen beletten van een agio tot het beloop van het verschil tusschen de nominale reëele waarde van het koper.

Eindelijk in de zesde plaats wraakt de Gouverneur-Generaal den voorgestelden maatregel, om dat dezelve het gevolg hebben zou, om de arbeidsloonen in het algemeen duurder te maken hetwelk hoogst nadeelig zou zijn voor de ontwikkeling der industrie.

De gronden waar op de Gouverneur-Generaal deze onderscheidene stellingen betoogt, komen den ondergeteekende voor aan weinig tegenspraak onderhevig te zijn en hij vindt althans in de nota's van de heeren MERKUS en BOUSQUET niets dat naar eene bondige wederlegging van deze stellingen zweemt.

De ondergeteekende heeft reeds in den aanvang van dit rapport gezegd, dat de Burggraaf DU BUS bij zijne komst op Java de zaak met opzigt tot den koers van het koper geheel anders vond, dan dezelve hier te lande bekend waren bij de regeling van het Indische muntstelsel. Die hooge ambtenaar zou welligt beter gedaan hebben de toenmalige verdeeling van den gulden in 120 duiten te hebben laten stand houden, doch nu de nieuwe verdeeling in 100 duiten gedurende vijf jaren heeft bestaan, is hij het met den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH eens dat eene nieuwe verandering tot nieuwe aangelegenheden zou leiden.

De fluctuërende waarde van het koper is voorzeker een groot onheil voor den handel daar de menigvuldigheid van die munt in den omloop,

het tot eene onvermijdelijke noodzakelijkheid maakt, om al wat in het klein wordt omgezet voor kopergeld te verkoopen. Zoodat de winkelier die b. v. voor *f* 100 zilver aan lijnwaden koopt, om die weder uit te venten geene vaste berekening van winst of verlies kan maken, daar de munt waarvoor hij verpligt is te verkoopen, namelijk de *koperen* den eenen dag 10 pCt. hooger of lager staat dan den anderen.

Maar de bepaling van den gulden op 120 duiten zou dat kwaad niet wegnemen, maar slechts eeniger mate verminderen, door de fluctuatiën nader bij den Gouvernements koers te doen blijven.

Het eenige middel om deze fluctuatie geheel te doen ophouden zou zijn om de duiten in 's lands kassen te ontvangen en uittegeven tot de wezenlijke metallieke waarde van het koper, die welligt 160 à 170 duiten op den gulden is en hieraan is niet te denken, om de gevaren en ontzettende verliezen die daaraan verbonden zouden zijn.

Geheel stemt de ondergeteekende met den Gouverneur-Generaal in, dat de belangen der ambtenaren hier in geener hande aanmerking behoeven te komen. Zoo hunne tractementen te gering waren voor hunne diensten en voor dat onbekrompen levensgenot hetwelk in de koloniën noodig is, dan zou eene verhooging van bezoldiging en niet eene verandering in den koers van het koper, het ware punt van overweging bij de regering moeten zijn. Maar het blijkt daarenboven genoegzaam dat de ambtenaren rijkelijk bezoldigd zijn en dat derhalve de toestand van dezen in geen geval een punt van overweging behoeft te worden.

Om alle deze redenen in verband tot meer andere welke de Gouverneur-Generaal in zijne brieven en nota's aanvoert, is de ondergeteekende van oordeel dat de weigering van den Gouverneur-Generaal, om het weder invoeren van de verdeeling van 120 duiten tot een punt van deleberatie in de vergadering te maken, door Uwe Majesteit geheel kan worden goedgekeurd onder bijvoeging, dat, na al de aangeroerde redeneringen voor en tegen dien maatregel rijpelijk te hebben overwogen, Uwe Majesteit geheel met den Gouverneur-Generaal deelt in het gevoelen dat het behouden der tegenwoordige verdeeling aangeraden wordt door drangredenen van het uiterst gewigt.

Na aldus dit onderwerp te hebben afgehandeld, meent de ondergeteekende de aandacht van Uwe Majesteit nog voor eenige oogenblikken te moeten vestigen, op het oorspronkelijke voorstel van den Gouverneur-Generaal op de daarop in rade van Indië gevallen resolutie van den 30 April 1831 n°. 1 en op de gevolgen welke deze resolutie heeft gehad.

Het bedoelde voorstel was, zooals reeds is gezegd, om door middel van de Javasche bank een papieren geld, hetwelk koperen duiten zou vertegenwoordigen, in omloop te brengen, en om tot dat einde de deelhebbers der bank bijeen te roepen, tot het beramen zoo wel van de daartoe vereischte bepalingen als van de veranderingen welke het octrooi der bank daardoor zou moeten ondergaan.

Het 17e artikel van het regerings-reglement waarbij aan het koloniaal bestuur het uitgeven van papierengeld zonder Uwer Majesteits vooraf verkregene toestemming is verboden — mitsgaders het 35 artikel van het octrooi der bank lieten aan den Gouverneur-Generaal geen anderen weg dan dezen over om zijn oogmerk te bereiken.

De voordeelen die de Gouverneur-Generaal zich van zijn ontwerp voorstelt, zijn hoofdzakelijk, het wegnemen van het ongerief de kosten en het verlies van groote betalingen en overzendingen van koperen munt onafscheidelijk mitsgaders het verminderen van de behoefte aan de steeds schaarser wordende zilveren munt en het matigen, door dat middel, van de agio op het koper daar toch het Gouvernement na de invoering van het be-

doelde papieren geld, vele betalingen daarmede zou kunnen doen, vooral de zulke die op vrijwillige overeenkomsten steunen, waartoe thans zilvergeld benoodigd is.

In de vergadering der hooge regering van 30 April werd dit voorstel met meederheid van stemmen aangenomen, hebbende de dissertierende leden, de heeren BOUSQUET en MERKUS hunne afkeurende stem bij schriftelijke nota's gemotiveerd.

De Directeur-Generaal van financiën zich ten gevolge van de genomene resolutie in aanmerking gesteld hebbende met de directie der bank gaf aan den Gouverneur-Generaal verslag van zijn wedervaren bij brief van 12 Mei 1831 (bijlage 3) terwijl de directie zelve op 25 Mei jl. eenen brief aan den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH schreef (bijlage 11) uit welke stukken hoofdzakelijk blijkt van het gevoelen der directie dat het buiten de magt der deelhebbers is, om tot het uitgeven van het bedoelde papierengeld te besluiten, — dat Uwe Majesteit zelf door het verleenen van autorisatie, om verandering in het octrooi te maken, nimmer kan hebben op het oog gehad eene inbreuk op het bij dat stuk vervatte peremptoire verbod tegen de gelijktijdige circulatie op Java van eenig ander papierengeld dan de gewone bankbiljetten die zilver of goud representeren, dat de directie zich door haren afgelegden eed, om de privilegiën der bank te zullen handhaven, verhinderd acht, om de hand te leenen aan het bedoelde ontwerp, dat mitsdien de te houden algemeene vergadering zou moeten worden belegd ingevolge de laatste alinea van art. 47 van het octrooi namelijk op het initiatief van tien stemgeregtigde deelhebbers te zamen in de bank geïnterresseerd voor tweehonderd aandeelen, dat het geprojecteerde papier, belemmerend zou zijn voor de circulatie van de gewone bankbiljetten en mitsdien nadeelig voor de bank ongerekend den schok die het crediet der bank lijden zou door den zedelijken invloed van eene onwettige verandering in haar eigen octrooi; meenende de directie voorts ook nog, dat het nimmer de intentie des wetgevers kan zijn geweest, om aan een gedeelte der deelhebbers, toevalliglijk de meerderheid in eene algemeene vergadering uitmakende, regt te geven, tot het maken van veranderingen van den hier bedoelden aard, maar dat daartoe de eenparige stem van al de belanghebbenden wordt gevorderd.

Het gedrag door de directie der bank in deze aangelegenheid gehouden geeft stof tot zeer onaangename overwegingen, daar het uit den aangehaalden brief dier directie blijkbaar is, dat bij dezelve niet die welwillende zucht tot medewerking heerscht welke overal tusschen groot crediet instellingen en de landsregering wenschenlijk is, maar welke vooral verwacht moest worden van eene inrigting in welker belang het Gouvernement vrijwillig heeft afstand gedaan van het regt, om papieren munt uittegeven. Eene zoodanige uitgifte is intusschen bijna het eenige hulpmiddel, hetwelk aan eene koloniale regering in tijden van geldelijke verlegenheid overschiet, daar althans in onze Oost-Indische bezittingen aan het doen van geldleeningen niet te denken is, en het is daarom dubbeld grievend de directie der instelling aan welke dat gewigtig offer gebragt is geworden, vervult te vinden met halstarrige stelsel-zucht en met eenen geest van tegenstand die op zich zelf reeds zeer bedenkelijk is, bij de eigenaardige omstandigheid waarin onze Oost-Indische koloniën zich geplaatst zien.

Met geringe middelen geroepen om millioenen inboorlingen in rust en onderwerping te houden kan het bestuur door Uwe Majesteit in die bezittingen gevestigd niet aan deszelfs hooge bestemming beantwoorden, wanneer tegenwerking en verdeeldheid knagen aan de bestanddeelen eener magt die reeds van zelve zoo onevenredig is, aan de moeijelijk-

heden welke zij te overwinnen heeft, dit is vooral waar wanneer die tegenstreving plaats heeft bij instellingen en hooge ambtenaren, die uit den aard der zaak eenen grooten invloed moeten oefenen op den publieken geest in de kolonie.

Door deze aanmerking wil de ondergeteekende geenszins te kennen geven dat de directie der Javasche bank of wie ook in de kolonie zich bij passen de gelegenheden zou moeten onthouden van het inbrengen van bezwaren tegen maatregelen die een bedenkelijk voorkomen hebben.

De ondergeteekende steld eene vrije maar bescheidene uitting van denkbeelden op te hoogen prijs, om dezelve te willen hebben belemmerd maar hij gelooft terzelfder tijd, dat die uitting dient gepaard te gaan met eene welwillende medewerking tot daarstelling van elken maatregel, die in weerwil van de ingebragte bedenkingen, hetzij dan in rade van Indië, bij meerderheid van stemmen, hetzij door den Gouverneur-Generaal alleen uit krachte van zijne bevoegdheid mogt worden daargesteld.

Het komt den ondergeteekende voor, dat de directie der bank niet had behooren te weigeren, om eene algemeene vergadering te beleggen, ter overweging van het gevormde ontwerp, onverminderd de onwedersprekelijke bevoegdheid van elken directeur om, als actiehouder, bij de openbare beraadslaging naar zijne bijzondere meening te spreken en te stemmen.

Door het eenvoudig beleggen der vergadering en het ter tafel brengen van het voorstel van den Gouverneur-Generaal kon de directie niet geacht worden eenigermate te hebben medegewerkt tot het verwezenlijken van eenen maatregel dien zij schadelijk achtte, want de vergadering kan ook, zonder dat de directie het intitatief nam worden te zaam geroepen.

Hare weigering kan dus slechts beschouwd worden als eene poging om den Gouverneur-Generaal in het openbaar, zelfs door eene eigendunkelijke uitbreiding harer eigene bevoegdheid, te dwarsboomen en mitsdien als eene hoogst bedenkelijke afwijking van de regelen door den ondergeteekende hierboven aangewezen regelen, welke door woelzieke theoristen mogen gewraakt, maar voorzeker door alle verstandige voorstanders van orde en vrijheid beaamd zullen worden.

Als een verder bewijs van deze verkeerde stemming der directie moge gelden, de gedrogtelijke redenering, dat de meerderheid der deelhebbers in eene naamlooze maatschappij de bevoegdheid niet heeft, om de minderheid te verbinden, wanneer het eene wijziging geldt der oorspronkelijke acte van overeenkomst.

Naar des ondergeteekendes oordeel kan deze stelling uit geene der bestaande wettelijke bepalingen worden afgeleid. Een aantal voorbeelden in dit land waaronder slechts dat van de Nederlandsche Handel-maatschappij zal worden opgenoemd, bevestigen deze meening, hebbende men het altoos daarvoor gehouden dat alle regten en belangen op het voldoenst zijn beschermd door de bepaling der wet, dat noch de oorspronkelijke maatschappelijke acte, noch de daarin gemaakte veranderingen eenige kracht zullen hebben zonder de sanctie der regering. Het bij wettige stemming geuit verlangen van de *meerderheid* der deelhebbers en de goedkeuring der hoogste magt. Ziedaar de voorwaarde waarop de statuten van naamlooze maatschappijen kunnen worden veranderd zooals gezegd eene gedrogtelijke stelling, om daartoe de eenparige toestemming van al de deelhebbers, zonder eene enkele uitzondering als noodzakelijk te willen doen voorkomen.

Men wordt nog meer geneigd om deze redenering aan eenen laakbaren geest van tegenstreving toe te schrijven, wanneer men let op de omstandigheid dat namen van twee der tegenwoordige directeuren van de bank

zich bevonden onder een in het jaar 1830 aan den Gouverneur-Generaal ingediend adres van deelhebbers waarbij het regt der meerderheid om onder de koninklijke sanctie, verandering in het octrooi te maken op eene ontwijfelbare wijze werd op den voorgrond gesteld.

De ondergeteekende bedoelt hier het adres van 3 Junij 1830 herwaarts gezonden bij geheimen kabinets brief van den Gouverneur-Generaal dd. 5 daaraan volgende n°. $^{217}/_{17}$ waarbij een aantal voorname kooplieden van Batavia, deelhebbers in de bank de wenschelijkheid hadden voorgedragen, dat de bank hare specie betalingen gedurende eenen bepaalden tijd mogt schorsen en het middel hadden aangewezen om deze afwijking van het octrooi tot stand te brengen, namelijk, door de uitspraak van eene te beleggen algemeene vergadering bekrachtigd door het Gouvernement.

De directie der bank is van oordeel dat het uitgeven van eenen papieren representatief van kopergeld lijnregt zou aandruischen tegen de bij art. 34 van het octrooi gegeven verzekering, dat door de Indische regering geen papierengeld onder wat vorm of benaming ook, gelijktijdig met de bankbiljetten zou worden in omloop gebragt. Ook dit meent de ondergeteekende in twijfel te mogen trekken.

Uit het aangehaalde artikel, kan naar des ondergeteekendes meening niets meer worden afgeleid dan daarin *letterlijk* is uitgedrukt, namelijk, dat de Indische regering geen papierengeld gelijktijdig met de bankbiljetten, zal in omloop brengen, eene bepaling zeer heilzaam en onmisbaar voor het bestaan der bank, daar het van zelve spreekt dat zoo deze verzekering niet was gegeven, het ten allen tijde van het Gouvernement zou hebben afgehangen, om door emissiën van eigen papier, de bankbiljetten uit den omloop te verdringen en die instelling te beroven van de middelen, om met voordeel te kunnen blijven voortduren.

Uit deze verzekering evenwel te willen beweren dat geen ander papier hoegenaamd met de bankbiljetten op Java zou mogen circuleren is ongerijmd, en wordt dit nog meer, wanneer er kwestie is van een papier welks emissie door de bank zelf kan worden gecontrolleerd en beperkt.

Dit oordeel het welk uit den aard der zaak volgt, wordt boven allen twijfel verheven wanneer men let op den inhoud van art. 16 § *d.* van het octrooi waarbij onder de operatiën die de bank *zullen* bezig houden wordt opgeteld »Het ontvangen van gelden zoo van den lande en alle publieke autoriteiten als van bijzondere personen in rekening courant en het betalen van adsignatiën door dezelve op de bank af te geven."

Deze bepaling toch wordt onuitvoerlijk zoo de adsignatiën door de wederleggers van het bij de bank berustende geld, op haar af te geven van de circulatie zouden worden uitgesloten; zulk eene uitsluiting is onvereenigbaar met het doel der bepaling zelve waarbij men wel aan niets anders kan hebben gedacht dan aan de waarschijnlijkheid dat de invoege voorschreven, op de bank af te geven adsignatiën bij alle klassen van ingezetenen geaccrediteerd wordende, het hare zouden toebrengen tot voeding der circulatie en tot ondersteuning der koloniale welvaart.

Wanneer de ondergeteekende op dit gedeelte van het octrooi zijne aandacht vestigt, komt het hem niet alleen voor, dat de nu behandelde bedenking van de directie ongegrond is, maar zelfs dat de directie de verwezenlijking van het ontwerp van den Gouverneur-Generaal niet kon noch mogt verhinderen of belemmeren.

De Gouverneur-Generaal had slechts eene som in koperen duiten bij de bank te deponeren en daarop af te geven adsignatiën betaalbaar opzigt, in diezelfde specie, welke adsignatiën zooals van zelve spreekt, slechts zelden aangeboden zouden zijn geworden, maar voor het grootste gedeelte in den omloop zouden zijn gebleven. De bank kan, naar des ondergetee-

kendes gevoelen, hare medewerking tot deze operatie niet weigeren zonder zich bloottestellen aan eene intrekking van haar octrooi, naar aanleiding van het slot der eerste alinea van art. 2 van dat stuk waarbij Uwe Majesteit zich de bevoegdheid heeft voorbehouden *zoo Uwe Majesteit oordeelde* dat de bank niet beantwoordde aan het oogmerk harer instelling.

Dit nu zou in den volsten zin plaats hebben bij aldien de directie bleef weigeren om datgene te presteren wat stellig aan de bank is opgelegd en wat zoo blijkbaar nuttig zou zijn voor de algemeene belangen der koloniën.

Het spreekt echter van zelf, dat eene intrekking van het octrooi, altoos billijker wijs zou dienen te worden voorafgegaan door eene algemeene vergadering, opdat het Gouvernement zich zou kunnen overtuigen of de meerderheid der actiehouders, de handelingen der directie goed of afkeurt, daar het toch niet met de regtvaardigheid zou overeenkomen, om de welgezinde deelhebbers te doen lijden voor de met derzelver wenschen strijdige handelingen der directie.

Een ander middel om de bank beter aan de oogmerken harer oprigting te doen beantwoorden en om alle stelselmatige tegenkanting van den kant der directie te doen ophouden wordt aan de hand gegeven bij art. 39 en 44 van het octrooi.

In het eérste dezer artikelen komt de bepaling voor dat de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië in rade, den president en secretaris der bank benoemd, onder Uwer Majesteits nadere goedkeuring, terwijl in art. 44 gezegd wordt dat de jaarwedden van beiden door Uwe Majesteit kunnen worden verhoogd.

Door deze bepalingen zijn de president en secretaris in den volstreksten zin, ambtenaren des Konings, en zij kunnen door Uwe Majesteit worden ontslagen, wanneer zij niet voldoen aan de verwachtingen die Uwe Majesteit bij het bevestigen hunner benoeming van hen gehad heeft.

Hoe dit ook zij, de zaak kan niet blijven in haren tegenwoordigen toestand, de directie der bank moet zich de bevoegdheid niet kunnen toeschrijven, om verder dan duidelijk bij het octrooi is uitgedrukt, den invloed der regering, op zaken van algemeen belang, aan schadelijke banden te leggen en zoo de ondervinding mogt doen zien, dat het octrooi, zooals het thans is zamengesteld tot zulk eenen verkeerden en hoogst bedenkelijken stand van zaken aanleiding kan geven, dan is het naar des ondergeteekenden's overtuiging wenschelijk, dat hetzelve hoe eerder hoe liever door Uwe Majesteit worde ingetrokken.

De ondergeteeken meent dan ook Uwe Majesteit te moeten adviseren om hiertoe aan den Gouverneur-Generaal de meest uitgebreide magt te schenken, en daar het uit de gewisselde stukken blijkbaar is dat de hoop om de gulden nog eenmaal op 120 duiten hersteld te zien, welligt veel bijdraagt om eene tegenkanting levendig te houden, die misschien vervallen zal, wanneer Uwer Majesteit definitieve beslissing deswege bekend zal zijn, meent de ondergeteekende ook dat de afdoening der overige in dit rapport behandelde punten de meest geschikte gelegenheid zal aanbieden, om opzigtelijk de toekomstige verdeeling van den gulden in duiten uitspraak te doen.

De ondergeteekende zal ten slotte nog eenige consideratiën in het midden brengen over het ontwerp zelf hetwelk tot de in rade gevoerde beraadslagingen en tot de briefwisseling met de dirrctie der bank heeft aanleiding gegeven, het uitgeven namelijk van eene *papieren munt* die als representatief van de *koperen munt* zou circuleren.

Zoo men de kwijtingen der geldelijke verpligtingen welke de kolonie jegens het moederland te vervullen heeft, niet op nieuw aan de grootste

onzekerheid wil prijs geven — en zoo men de rust der kolonie niet door eene aanmerkelijke verhooging der landrenten wil in de waagschaal stellen, dan moet de tegenwoordige koers waarnaar het koper door het Gouvernement ontvangen en betaald wordt onveranderd blijven en moet vooreerst worden afgezien van elk ontwerp waarvan het doel zou zijn, om de duiten uit den omloop te trekken en te versmelten. Bij den grooten overvloed van die voor eene snelle circulatie geheel ongeschikte muntspecie moet dan naar een middel worden omgezien, om dezelve van eenige harer voornaamste nadeelen te ontdoen, en daartoe is voorzeker geen middel beter geschikt dan dat van het deponeren van het koper in eene bank of veilige bewaarplaats en het uitgeven van een papieren representatief van het alzoo gedeponeerde koper.

De ondergeteekende meent dan ook dat ontwerp aan de goedkeuring van Uwe Majesteit te mogen voordragen.

De Staatsraad belast ad interim met de directie van het departement voor de nationale nijverheid en de koloniën.

(*Geteekend.*) G. G. CLIFFORD.
Voor eensluitend afschrift,
De Secretaris Generaal.
(*Get.*) BROCX.

EXTRACT UIT HET REGISTER DER BESLUITEN VAN DEN KOMMISSARIS-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH INDIE.

BUITENZORG, 4 Januarij 1834.

De Commissaris-Generaal over Nederlandsch Indië;

Gelet op het ongerief hetwelk meermalen ontstaat, zoo wel uit de ongelijke verdeeling der koperen munt in 's Lands kassen op Java, als uit eene algemeene onevenredigheid, tusschen de behoefte aan die muntspecie en den aanwezigen voorraad;

Nog gelet op de bestaande onzekerheden wegens het gedeelte *kopergeld* bij het betalen van *soldijën*, *indemniteiten* en *voorschotten* te bezigen.

Gezien de missiven van den Directeur-Generaal van finantiën, dd. 25 November ll. n°. 14, 6 December jl. n°. 9, 12 December jl., en 2 dezer n°. 12, deze laatste naar aanleiding der missive van den Generaal Majoor kommandant der troepen, dd. 13 December ll. n°. 1423.

Gelet op de vroegere missiven van genoemden Directeur-Generaal dd. 30 November 1831 n°. 5, 15 Junij 1832. n°. 9 en 22 Augnstus ll. n°. 19, alsmede op die van den resident van Riouw dd. 4 Junij ll. n°. 23;

Gezien de resolutiën van 15 November 1831 n°. 18, 26 November 1832. n°. 42 en 16 Januarij 1833. n°. 1; nog gesteld op art. 163 van het reglement op de militaire administratie (Staatsblad 1831 n°. 56.)

Den Gouverneur-Generaal ad interim en de raden van Indië gehoord;

Heeft goedgevonden en verstaan, te bepalen, zoo als bepaald wordt bij deze:

1°. In het algemeen wordt als beginsel aangenomen, dat het Gouvernement bevoegd is, om alle betalingen, welke hetzelve te doen heeft, met uitzondering van die, waaromtrent bij contract of overeenkomst anders is gestipuleerd, te voldoen na goedvinden in *zilver-* of *kopergeld*, na den maatstaf van *vijf gulden* zilver, voor *zes gulden* koper

2°. In alle contracten voortaan van Gouvermentswege te sluiten, zal, zooveel mogelijk, de bovengemelde faculteit worden bedongen, om daarvan, na gelang van den staat van 's Land kassen, gebruik te maken.

3°. De Directeur-Generaal van finantiën zal zijne bijzondere aandacht vestigen, op den voorraad kopermunt, in 's Lands kassen op Java zullende zijne pogingen de strekking moeten hebben, om dien voorraad steeds te houden op niet minder dan *f* 3,500,000: hetzij kopergeld of bankpapier, koper vertegenwoordigende.

4°. Wanneer de voorraad beneden dat minimum daalt, zal de Directeur-Generaal van finantiën de volgende maatregel kunnen nemen.

Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal
ad interim over Nederlandsch Indië.

a. Het doen van inwisselingen van koperen duiten (heele en dubbelde, mits gaaf en op Java gangbaar) en van koper bankpapier, zoowel op Java en Madura, als op de buiten-bezittingen, in het eerste geval, met minstens 20 pCt. en in het laatste geval met minstens 25 pCt. agio.

b. Het voorstellen aan de regering van eene tijdelijke betaling in zilver, van al zulke tractementen en andere betalingen, als gewoonlijk geheel of gedeeltelijk in koper worden voldaan, na den maatstaf bij art. 1 bepaald.

c. Het doen van betalingen in *zilvergeld*, aan personen met welke facultatieve kontracten zijn gesloten, in den geest van art. 2. van dit besluit, al was dit ook, met betrekking tot de *Agio* van den dag, schadelijk voor het Gouvernement.

5°. Met uitzondering van het geval, in art. 4 bedoeld, dat namelijk in 's Lands kassen gebrek bestaat aan koper, of papier, die munt representerende zal de Directeur-Generaal van finantiën aan alle partikulieren, die *kopergeld* aan het Gouvernement schuldig zijn, kunnen toestaan, om de betaling in *zilvergeld* te kwijten, na den maatstaf in art. 1 bepaald.

6°. Op de buiten bezittingen zullen, voor zoover de staat van 's Lands kas zulks gedogen zal, ook de *soldijen* worden gekweten met 1/3 zilver en 2/3 koper, zijnde deze bepaling bereids bij resolutie van 15 November 1831 n°. 18 voorgeschreven, opzigtelijk de *tractementen.*

7°. De *pensioenen* in 't algemeen, de *reis en verblijfkosten*, mitsgaders de onderscheiden indemniteiten, zullen op elke plaats; worden voldaan in dezelfde evenredigheid van *zilver* en *koper*, als waarin aldaar de *tractementen* en *soldijen* worden betaald; behoudens evenwel dat de *reis- en verblijfkosten* der militairen bij voortduring, zullen worden gekweten, in voege als bij art. 163 van het reglement op de militaire administratie (Staatsblad 1831) is vastgesteld, zoodat het bepaalde bij art. 2 § *a* der resolutie van 31 October 1833 n°. 14 daarop niet van toepassing zijn zal.

8°. De betalingen, door den Lande, *in kopergeld* verschuldigd, doch, met eene mindere som, in *zilvergeld* voldaan wordende, zullen bij de boeten worden verhandeld, zoo als dezelve wezenlijk hebben plaats gehad, met bekendstelling, *binnenslijns*, van de agio, tot welke de reductie heeft plaats gehad.

Afschrift dezes zal met bijvoeging der stukken worden verleend aan den Gouverneur-Generaal ad interim over Nederlands-Indië tot informatie, en voorts aan den Directeur-Generaal van finantiën ter executie, en aan het militair departement, het marine departement, de algemeene rekenkamer, benevens aan de Gouverneurs, Residenten, en op zich zelve staande Adsistent-Residenten, tot informatie en narigt.

Accordeert met voorschreven register,
De Adjunct-Secretaris der Indische Regering.
(*Get.*) DE WAAL.

BATAVIA, 12 Mei 1834.

Uwe Excellentie heeft bij missive van den 19 Februarij jl. n°. 130, van mij gevraagd eene aantooning of, en in hoeverre, het vermunten van het *Japansch koper* hier te lande, in vergelijk van eene ontbieding van duiten uit Nederland voordeelig is.

Ik heb, ter voldoening aan dien last, door den boekhouder bij de generale directie van financiën doen opgeven de resultaten welke te dezer zake uit de algemeene boeken blijken, en biede Uwe Exellentie hiernevens aan door dien ambtenaar opgemaakte aantooning benevens zijne missive van 21 April jl. n°. 83.

Volgens deze stukken zijn de duiten aan het Gouvernement te staan gekomen, zoo als hieronder respectivelijk is bekend gesteld, van 133 tot 182 duiten per gulden zilver, te weten:

177³⁰/₁₀₀ duiten per gulden te Soerabaija vermunt Japansch koper van 1818 tot 1825 182¹⁸/₁₀₀ duiten per gulden te Soerabaija gemunt uit Nederland ontvangen duiten plaatjes van 1818 à 1822.

147⁶⁰/₁₀₀ duiten per gulden, duiten op vracht uit Nederland aangebragt van 1821 tot 1825.

133⁶²/₁₀₀ duiten per gulden; duiten door de Nederlandsche Handelmaatschappij geleverd op kontrakt van 1825 tot 1828.

169⁷⁴/₁₀₀ duiten per gulden te Soerabaija vermunt Japansch koper in 1833.

Bij de bevoordeeling van deze inkomst valt nog op te merken:

1°. Dat onder de lasten van den eersten post verkeerdelijk begrepen zijn de kosten voor het stempelen van de uit Nederland ontvangen duiten plaatjes en van p. m. 400/m. aan koperen bonken welke kosten niet afzonderlijk bekend zijn.

2°. Dat de lasten van den tweeden post nog zouden behooren te worden vermeerderd met de kosten van het stempelen der duiten plaatjes, welke kosten zoo als hierboven aangehaald is, niet afzonderlijk bekend zijn.

3°. Dat onder de lasten van den vijfden post eenige uitgaven begrepen zijn welke in kopergeld gedaan zijn en welke mitsdien die lasten eenigzints hooger vertoonen dan dezelve eigenlijk bedragen, dit is een der gevolgen van de gemengde verhandeling van koperen met zilveren guldens terwijl derzelver wezenlijke waarde 20 pCt. verschilt in circulatie.

4°. Dat de uitkomst van 169⁷⁴/₁₀₀ duiten per gulden in het laatste half jaar van 1833 is verkregen in weerwil dat de pletmolen en munten nog niet zoo veel opleverden als in 1834 heeft plaats gehad. Zoo dat in het loopende jaar eene nog voordeeliger uitkomst kan worden verwacht.

Voorts komt in aanmerking, dat voor het Japansch koper uitgaande regten werden ontvangen toen het niet vermunt maar publiek verkocht werd, en dat hetzelve een aanzienlijk gedeelte uitmaakte van de remises die ter betaling van opium en andere noodwendigheden naar Bengalen moeten worden aangemaakt, terwijl ons die remises bij gemis van staaf-

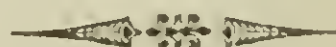
Aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal over Nederlandsch-Indië

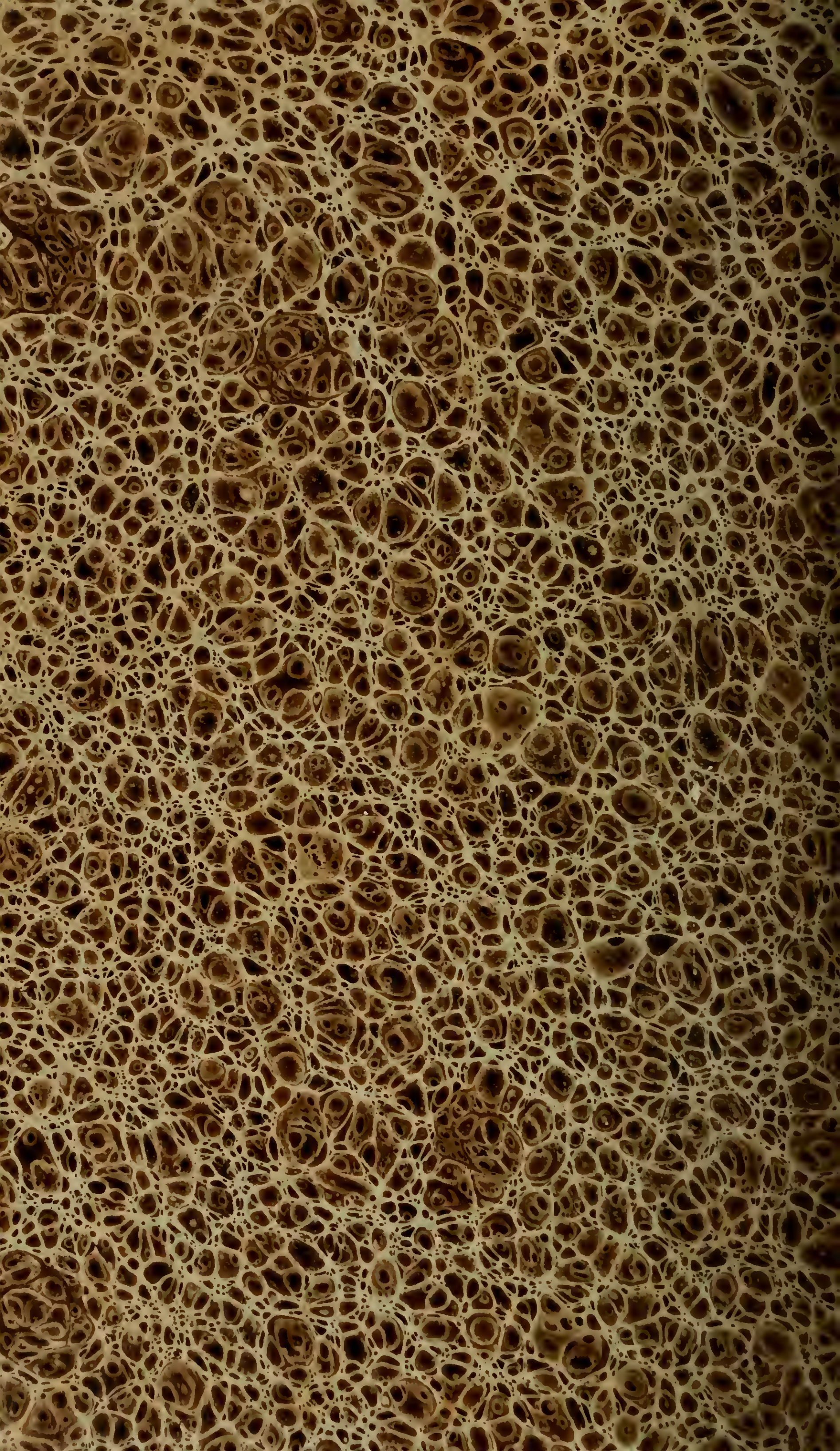
koper grootendeels in spetie zullen geschieden, waardoor in het nadeel der rekening van de vermunting van het Japansch koper op Java moeten worden gebragt de kosten die zullen vereischt worden om dezen waarschijnlijken grooteren uitvoer van spetie door ontbiedingen uit Nederland te herstellen.

Deze twee bedenkingen maken echter geene verandering in de hierboven (volgens 1833) gestelde uitkomst dat bij de vermunting van Japansch koper op Java $169^{74}/_{100}$ duiten verkregen zijn voor één gulden zilver, want onder den daarbij aangenomen prijs van *f* 72,50 koper of *f* 60,42 zilver per pikol Japansch koper is het bedrag der uitgaande regten begrepen. Wat voorts aangaat de kosten voor den aanvoer van spetie voor 's Lands rekening uit Nederland komt in computatie het uitgaande regt van vier percent dat hier bij den uitvoer van spetie wordt geheven.

De van Uwe Excellentie ontvangen aanteekeningen worden haar bij deze weder aangeboden.

De Directeur-Generaal van Financiën
(*Was get.*) J. C. REYNST.
Voor copie Conform.

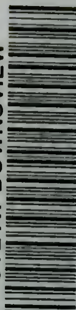

HJ
1343
S74

Steyn Parvé, Daniel Couperus
De toekomstige wijze

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 20 24 10 008 6